

ČASOPIS KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

ORGÁN
VĚDECKÉHO ODBORU AKADEMIE KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

REDAKTOŘI:

DR. FR. KRÁSL, DR. FR. KRYŠTŮFEK, DR. JOS. TUMPACH.

ROČNÍK XLII. (LXVII.)

1901.

NAKLADATELÉ:
KNÍŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNA (ROHLÍČEK A SIEVERS).
V PRAZE.

O B S A H.

Biblické studium.

Fryč Fr.: Chronologie života Páně; str. 129, 215, 297, 457, 557.

Sýkora J.: O textě knih novozákonních; str. 610.

Zapletal V.: O chronologickém pořádku knih Esdrášovy a Nehemiášovy; str. 353, 453, 551.

Dějiny.

Drozd J.: Methodický návod k vykládání dějin církevních; str. 402.

Krásí F.: Panující rodina Habsburská a úcta sv. Josefa; str. 224.

Petr L.: Konec Karla Vel. a jeho hrob; str. 413, 534, 598.

Sedlák J. (Praha): Dějiny Dědictví sv. Václava; str. 38, 88, 153, 248, 302, 369, 426.

Tumpach J.: Původní hrobka sv. mučovníků Marka a Marcellina; str. 62.

Vajs J.: Pannonský životopis sv. Methoda; str. 384, 475.

Vávra J.: Praelát český Jan Ctibor Kotva z Freifeldu; str. 527, 591.

Zahradník I.: Monumenta romana episcopatus Vesprimiensis; str. 272, 340, 381.

Dogmatika.

Kašpar K.: O podstatě oběti mše sv.; str. 143.

— Za koho lze obětovati mši sv.; str. 342.

— Zda mše sv., obětovaná za více osob, jednotlivým z nich stejně přispívá, jako byla-li by obětována za každou zvlášť; str. 491.

Krystůfek F.: Svátost pokání; str. 42, 93, 206, 239.

Pastorálka.

Kašpar K.: Jak často je kněz povinen sloužiti mši sv. a jak dlouho tato má trvati; str. 498.

- Kašpar K.:** O stavu posvěcující milosti celebrujícího kněze; str. 499.
 — Jest dovoleno vyměnití si navzájem s jiným knězem applikování mše sv.? str. 579.
- Krásil P.:** Svíce při mši sv.; str. 286.
- Kubíček J.:** Užití odpustkového křížku; str. 290.
- Pecháček G.:** Perstemus in custodia; str. 233, 318, 364, 430.
 — Nové rozhodnutí v příčině rozřešování z rezervátů papežských in casibus vere urgentioribus; str. 405.
- Podlaha A.:** Nejstarší tištěný rituál Pražský z r. 1496; str. 46, 96, 243, 325, 444, 566, 606.
- Skočdopole A.:** Dotýkání věncův a trav o monstranci; str. 67.
 — Užití odpustkového křížku; str. 226.
 — Zvonění umíráčkem, hrany a mše sv., zemřelo-li dítě; str. 293.
- Stejskal P.:** Modlitba sv. Ignáce z Loyoly; str. 222.
 — Oděv liturgický při udělování sv. svátostí ve stol. XIV. podle Tomáše ze Štítného; str. 403.
 — České litanie ke všem Svátým ve stol. XV.; str. 508.
- Tumpach J.:** »Orate fratres« a »Suscipiat« při mši sv.; str. 63.
 — Přijímání nekatolických dívek do katolických ústavů; str. 578.

Právo.

- Doubrava J.:** Otázka patronátní v Čechách; str. 51, 201, 258, 335, 396, 487, 633.
- Hrubík F.:** Tituly biskupů; str. 64.
 — Inhibitio při ordinaci Sede vacante; str. 66.
- Jiráek A.:** Equivalent poplatkový; str. 6, 100, 173.
- Ordinariát Praž.:** Rozhodnutí o pohřebním právé na hřbitovech Olšanských; str. 56.
- Sedlák J.:** Význam slova »provincie« v mluvě církevní; str. 138.
 — Erekcí mše a interkalární účet; str. 288.
 — §. 63. ob. obč. zák. před c. k. správním dvorem; str. 638.
- Tumpach J.:** Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských; str. 29, 81, 165, 274, 309, 357, 545.
 — Saekularisace řeholníkův a řeholní sliby; str. 346.
 — Haeretik nemůže býti kmotrem při křtu katolickém; str. 510.
 — Kostelní lavice; str. 641.

Sociologie.

- Vrba R.:** Alkoholismus; str. 140.
 — Finančně-statistické úvahy; str. 159, 265, 380, 390, 436.
 — Otázka ženská; str. 344.

Časové články a zprávy.

- Hejčel J.:** Na konci starého a na prahu nového století; str. 1, 135, 210, 254, 375.

- Oliva V.:** Úsudek Harnackův o katolicismu; str. 343.
- Podlaha A.:** Nejstarší francouzská knížka o sv. Janu Nep.; str. 510.
- Sedlák J.:** Statistický přehled o katolické církvi ve Spojených státech severo-amerických; str. 505.
- Svojsík A.:** Katolická universita v Lovani; str. 283.
- Tumpach J.:** Kristu-Bohu na prahu věku dvacátého; příl. k č. 1.
- Studijní nadání v království Českém; str. 65.
  - Jubileum křesťanské Akademie; str. 69.
  - Několik statistických dat o církvi ruské; str. 225.
  - Parita katolíků s protestanty; str. 400.
  - Noví světící biskupové: Dr. F. Krásl a Dr. V. Frind; str. 511.
  - Z české theol. fakulty v Praze; str. 646.
- Vrba R.:** Platy státních úředníků; str. 59.
- Úbytek katolíků a vzrůst protestantů v Německu; str. 501.
  - Výroční valná hromada evangelického svazu v Sasku; str. 575.
- Zítěk J.:** Literární soutěž; str. 145.

Úmrtí.

- Tumpach J.:** Dr. F. Zeibert, str. 348; P. M. Morawski T. J., str. 406; Jos. Vejchodský, str. 406; J. A. Šrůtek, str. 406; J. E. Eybl, str. 583; Dr. A. Lenz, str. 583; Dr. Ferd. Beneš, str. 584; Dr. L. Klofutar, str. 646.
- Z Akademie křesťanské.:** Jubileum, str. 69.
- Z Dědictví sv. Jana;** str. 654.
- Z Dědictví sv. Prokopa;** str. 146, 227, 510, 654.
- Katol. spolek tiskový;** Vypsání ceny; str. 352.

Literatura.

- Alfons M. Liguori-Blázek,** Lásky duší; str. 231.
- Arvisenet-Vojáček,** Navedení jináčů k pravé moudrosti; str. 410.
- Bielik,** Geschichte der k. u. k. Militärseelsorge; str. 229, 294.
- Bloksa,** Výklad božské komedie Dantovy (díl II.); str. 73.
- Brandscheid,** Novum Testamentum graece et latine; str. 349.
- Deckert, V.** Huttens Leben und Wirken; str. 526.
- Drbohlav,** Kláštery a jich význam v dějinách lidské vzdělanosti; str. 295.
- Drozd,** Cesty veřejného mínění; str. 406.
- Církevní dějiny; str. 654.
- Duhr Tumpach-Podlaha,** Bajky o jesuitech; str. 646.
- Dzieduszycki,** Wiek XIX.; str. 77.
- Eymard-Bloksa,** Měsíc nejsv. Svátosti; str. 296.
- Faulhaber,** Hesychii hierosolymitani interpretatio Isaiae prophetae; str. 411.
- Foerster-Vaněk,** Cestou kříže; str. 296.

- Funk**, Das Testament unseres Herrn; str. 73.
- Gabryl**, Noetyka; str. 79.
- Gaume-Koutny**, Trojí Řím (Díl II—IV); str. 351.
- Graul-Seeberg**, Die Unterscheidungslehren; str. 511.
- Herzog**, Zpět ke Kristu Ježíši; str. 231.
- Hettinger Müller**, Apologie des Christenthums; str. 149.
- Jaroszyński** Leon XIII. i demokracja chrześcijańska; str. 349.
— Katolicyzm socyalny (Díl II. a III.); str. 351.
- Jonás a Klecanda**, Devatenácté století slovem i obrazem; str. 80, 232.
- Kadeřávek**, Obrana základů víry katolické; str. 70.
- Kalendáře**, str. 589, 653.
- Kolisek**, Zda věriti Lurdům; str. 152.
- Krystůfek**, Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských;
str. 520, 584.
- Ludmila**; str. 654.
- Markiewicz**, O wymowie kaznodziejskiej; str. 78.
- Marzy**, Rakouská nauka občanská; str. 589.
- May**, Vinnetou; str. 80.
- Meinhold**, Jesaja und seine Zeit; str. 77.
- Michal-Dvorecký**, O sv. Mikuláši v legendě; str. 408.
- Möhler-Schanz**, Neue Untersuchung der Lehrgegensätze zwischen den
Katholiken und Protestanten; str. 150.
- Mühlbauer**, Die praktischen Ziele der seelsorglichen Lehrthätigkeit;
str. 519.
- Neuschl**, Secunda post naufragium tabula; str. 654.
- Nikel**, Die Wiederherstellung des jüdischen Gemeinwesens nach dem
babylonischen Exil; str. 410.
- Pawlicki-Mergl**, Mozek a duše; str. 78.
- Pecci-Kameš**, Církev a vzdělanost; str. 352.
- Pecháček**, Řešení případů; str. 652.
- Pelczar**, Zarys dziejów kaznodziejstwa; str. 348.
- Podlaha**, Missie P. Kašpara Diriga; str. 232.
— Dějiny zjevení Božího; str. 407.
- Podlaha Šittler**, Loretánský poklad v Praze; str. 72.
- Podlaha-Zahradník**, Jana Willenbergra pohledy na města, hrady a památné stavby král. Českého z počátku XVII. století; str. 409.
- Pošmurný**, Vraťme se k zásadám křesťanským; str. 80.
- Rindfleisch**, Die Requiemsmessen nach dem gegenwärtigen liturg.
Rechte; str. 589.
- Rydván**, Příprava k sv. birmování; str. 410.
- Řihánek**, Znej se k Otci svému; str. 232.
— Výhodné pojištění proti nešťastné smrti; str. 412.
— Mše sv.; str. 653.

- Sahula.** Význam a důsledky husitství; str. 515.
- Sedláček,** Výklady posvátných žalmů; str. 146, 412.
- Seeley-Vána,** Ejhle člověk; str. 517.
- Scherer.** Bibliothek für Prediger; str. 149.
- Srb,** Lev XIII.; str. 293.
- Tumpach,** Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských; str. 412.
- Význam a důležitost starokřest. památek a pomníků pro vědu a náboženství; str. 412.
- Vaněk,** Homiletická knihovna; str. 653.
- Wojciechowski,** Kościół katedralny w Krakowie; str. 227.
- Zahradnik a Neuschl,** Kazatel; str. 296.
- Zapletal,** Der Totemismus und die Religion Israels; str. 587.
- Zlatá kniha;** str. 652.
- X,** Modlitby, jichž v jubil. roce k získání odpustkův užití lze; str. 296.
- Beispiele und Erzählungen zum Katechismus; str. 525.

L. P. 1901.

Roč. XLII. (LXVII.)

Sešit 1.

ČASOPIS

katolického duchovenstva.

ORGÁN

vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze.

REDAKTORŮ:

Dr. Fr. Krásal,
kanovník.

Dr. Fr. Kryštůfek,
kanovník.

Dr. Josef Tumpach,
c. k. univ. professor.

Sešit 2. vyjde 8. února 1901.

NAKLADATELÉ:

Kníž. arcib. knihtiskárna (Rohlíček & Sievers)
V PRAZE.

OBSAH:

I. Pojednání:	Strana
Dr. JOS. TUMPACH: Kristu-Bohu na prahu věku dvacátého.	1
Dr. JAN HEJČL: Na konci starého a na prahu nového století.	6
Dr. AL. JIRÁK: Ekvivalent poplatkový	29
Dr. JOS. TUMPACH: Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských	38
Dr. JAN SEDLÁK: Dějiny dědictví sv. Václava	42
Dr. F. KRYŠTŮFEK: Svátost pokání	46
Dr. A. PODLAHA: Nejstarší tiskový rituál Pražský	51
Dr. J. DOUBRAVA: Otázka patronátní v Čechách	
II. Směs. (Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika).	
Rozhodnutí k. a. Ordinariátu Pražského, jimž upravuje se právo polhřební na hřbitovech Olšanských	56
R. VRBA: Platy státního úřednictva	59
Dr. J. TUMPACH: Původní hrobka sv. mučovníků Marka a Marcellina	62
Dr. J. TUMPACH: Orate fratres a Suscipiat při mši sv.	63
FR. HRUBÍK: Tituly biskupů	64
Dr. TUMPACH: Studijní nadání v království Českém	65
FR. HRUBÍK: Inhibito při ordinaci Sede vacante	66
Dr. ANT. SKOČDOPOLE: Dotýkání věncův a trav o monstranci	67
Dr. TUMPACH: Jubileum křesťanské Akademie	69
III. Literatura:	
Dr. Eug. Kadeřávek: Obrana základů víry katolické. (Dr. J. Tumpach)	70
Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler: Poklad Loreťanský. (Dr. J. Tumpach)	72
Jan Blokša: Výklad božské komedie Danta Alighierioho (Dr. Josef Tumpach)	73
Dr. F. X. Funk: Das Testament unseres Herrn und die ver- wandten Schriften. (Dr. J. Kupka)	77
Wojciech Dziędaszycki: Wiek XIX. (Al. Svojsík)	78
Bronisław Markiewicz: O wymowie kaznodziejskiej. (Al. Svojsík)	78
Dr. Štěpán Pawlicki: Mozek a duše. (Th. C. Pavlík)	78
Ks. Dr. Franciszek Gabryl: Noetyka. (Dr. J. Tumpach)	79
Dr. Jos. Pošmurný: Vratně se k zásadám křesťanským. (Th. C. Pavlík)	80
Devatenácté století slovem i obrazem	80
Dr. K. May: Vinnetou	80

Časopis katol. duchovenstva vychází 10krát za rok ve 4 archo-
vých svazcích Předplatné obnáší poštou 7 K.

Rukopisy a dopisy redakce se týkající buďtež zasílány buď
některému z redaktorů nebo do kníž.-arcib. knihtiskárny
v Praze 190—I. Rukopisy se nevracejí.

Expedici obstarává a reklamace vyřizuje kníž.-arcib. knih-
tiskárna v Praze, 190—I.

Časopisy na výměnu a recensní exempláře vyprošují se pod
adresou: „Kniž.-arcib. knihtiskárna v Praze 190—I.“

Další články otiskovati dovoleno jen se svolením redakce a
s udáním pramene.

CHRISTUS VINCIT! CHRISTUS REGNAT!
CHRISTUS IMPERAT!

KRISTU-BOHU

NA PRAHU VĚKU DVACÁTÉHO.

KRISTE, VĚKŮ KRÁLI,
VĚK DVACÁTÝ SKLÁNÍ PŘED TEBOU SVÉ ČELO.
POŽEHNEJ MU! POŽEHNEJ NÁM!
POŽEHNEJ BUDOUCÍM!

* A * Ω *

VE STÍNU KŘÍŽE TVÉHO AŽ VÍRA VZKVÉTÁ!
VE STÍNU KŘÍŽE TVÉHO AŽ NADĚJE SÍLÍ!
VE STÍNU KŘÍŽE TVÉHO AŽ LÁSKA PLANE!
NA SRDCI TVÉM AŽ SPOČINEME VŠICHNI!
S TEBOU A V TOBĚ AŽ JSME JEDNO VŠICHNI!

* A * Ω *

CHRAŇ CÍRKVE SVÉ A VELIKOU JI UČIŇ A ZAHANBI VŠECKY
NEPŘÁTELE JEJÍ! NECHŤ DIADÉM SLÁVY ZASTKVÍ SE JÍ
NA SKRÁNÍCH, NA NĚŽ VĚK MINULÝ VSTAVIL KORUNU
ZÁRMUTKU A BOLU.

* A * Ω *

OTČINU NAŠI DRAHOU ZASTŘÍ ŠTÍTEM PEVNÝM, BY V MÍRU
SVATÉM ROZKVĚTALA STÁLE. LID SVATÝ AŽ V NÍ ŽIJE POD
OCHRANOU MOCNOU SVÝCH PATRONŮ SVATÝCH A POD ZÁ-
ŠTITOU MILOSTNOU JASNĚ NEBES KRÁLOVNY, JEŽ, ZEMÍ
ČESKÝCH PALLADIUM SLAVNÉ, VE VLASTECH NAŠICH PO
VĚKY JIŽ TRŮNÍ.

* A * Ω *

OSVĚT MYSLI NAŠE, BY MYŠLENKA KAŽDÁ TVOU ŠÍŘILA
CHVÁLU.

ROZNĚT SRDCE NAŠE, BY VŠELIKÝM HNUTÍM K TOBĚ JE-
NOM SPĚLA.

POSVĚT ÚSTA NAŠE, POSVĚT RUCE NAŠE, BYCHOM TOBĚ
JENOM SLOUŽIT CHTĚLI VEZDY SLOVEM I SKUTKY.

* A * Ω *

NECHŤ VZKVÉTAJÍ VĚDY, NECHŤ UMĚNÍ SÍLÍ, NECHAŤ MUSY
PĚJÍ — TOBĚ KE CHVÁLE, TOBĚ KE SLÁVĚ!

* A * Ω *

KRISTE, VĚKŮ KRÁLI,
VĚK DVACÁTÝ SKLÁNÍ PŘED TEBOU SVÉ ČELO.
POŽEHNEJ MU! POŽEHNEJ NÁM!
POŽEHNEJ BUDOUCÍM!

* A * Ω *

Dr. JOSEF TUMPACH.

Na konci starého a na prahu nového století.

Lupen do kolébky XX. věku podává Dr. JAN HEJČL.

Zaleť se minou, laskavý čtenáři, jen as dvacet devět století nazpět, do šedé minulosti. Navštiv se mnou veleměsto království Israelova, stoupej se mnou v duchu na Jerusalemskou Akropoli — na Sion, vkroč do králova příbytku a pozoruj jeho pána. Staříčkový kmet, přes jehož hlavu již dlouhé řady let přeletěly, vlas jeho postříbřily a na skrání diadém obsáhlé životní zkušenosti postavily, zadumaný sedí u svého nástroje hudebního, z něhož již tolik vábných zvuků byl vykouzlit. Hledí nazpět, na svůj minulý život, vidí nepřetržitý řetěz bojů se svým srdcem, vidí nepřehlednou řadu zápasů s nepřáteli jeho království, království to Božího, patří na tolikrát svá vítězství. V tom zašumí u jeho ucha tichý šelest holubičích křídel — Duch sv. se vznáší nad jeho šedinami, v hlavě jeho svítá, rozbřeskuje se čisté, jasné, nadpřirozené světlo profecie, královský pěvec cítí se býti vysoko povznesen, patří jakoby s vysoké, nebetyčné rozhledny do dalekých, budoucích časů messianských, vidí cos podobného, jako viděl v životě svém. . . . Zří světovou říši — říši to Boží — jejího Krále v plném lesku moci a velebnosti, vidí rapidní vzrůst hranic tohoto království Božího na zemi, s plesem srdce svého pozoruje, že hranice jeho se ztrácejí v nedozírné dáli, zří rovněž nepřetržitý řetěz útoků proti Církvi katolické, stalý, neochabující boj, obří zápas, zdánlivé kolísání, ale vždy přece jen konečné vítězství, obrovské triumfy Říše Kristovy. Ký div, že ruka královského pěvce při těchto myšlenkách hlouběji sahá do jemných strun milovaného nástroje, jaký div, že řine se z nich nevýslovná melodie, provázející slova nezměrného dosahu, slova, která od doby, kdy poprvé překročila rty Bohem nadšeného Žalmisty Páně, stékala s millionů a millionů rtů jiných a nesla se po celá tisíciletí ze všech konců ku hvězdám. . . . A jak zní tato slova,

jež jsou výronem rozumu nadpřirozeným světlem ozářeného, výronem srdce, posvátným nadšením jateho? Slyšme!

BÁSNÍK:

1. QUARE FREMUERUNT GENTES ET POPULI MEDITATI SUNT INANIA?
2. ASTITERUNT REGES TERRAE ET PRINCIPES CONVENIUNT IN UNUM ADVERSUS DOMINUM ET ADVERSUS CHRISTUM EIUS:

BOUŘÍCÍ SE NÁRODOVÉ A KNÍŽATA:

3. DIRUMPAMUS VINCULA EORUM ET PROICIAMUS A NOBIS IUGUM IPSORUM.

BÁSNÍK:

4. QUI HABITAT IN COELIS, IRRIDEBIT EOS, ET DOMINUS SUBSANNABIT EOS.
5. TUNC LOQUETUR AD EOS IN IRA SUA, ET IN FURORE SUO CONTURBABIT EOS:

KRÁL-SYN:

6. EGO AUTEM CONSTITUTUS SUM REX AB EO SUPER SION MONTEM SANCTUM EIUS, PRAEDICANS PRAECEPTUM EIUS.

BŮH-OTEC:

7. DOMINUS DIXIT AD ME: FILIUS MEUS ES TU, EGO HODIE GENUI TE.
8. POSTULA A ME ET DABO TIBI GENTES HAEREDITATEM TUAM, ET POSSESSIONEM TUAM TERMINOS TERRAE.
9. REGES EOS IN VIRGA FERREA, ET TAMQUAM VAS FIGULI CONFRINGES EOS.

BÁSNÍK:

10. ET NUNC, REGES, INTELLIGITE; ERUDIMINI, QUI IUDICATIS TERRAM.
11. SERVITE DOMINO IN TIMORE, ET EXULTATE EI CUM TREMORE.
12. APPREHENDITE DISCIPLINAM, NE QUANDO IRASCATUR DOMINUS, ET PEREATIS DE VIA IUSTA.
13. CUM EXARSERIT IN BREVI IRA EIUS, BEATI OMNES, QUI CONFIDUNT IN EO . . .

Od té doby, co poprvé překročila slova tato (žalm 2.) ohradu zubů Davidových, mnoho a mnohokrát sklonilo večer k odpočinku žhavé slunce svoji hlavu, mnoho a mnohokrát za-

kryla se země bílým rubášem sněhu a mnohokrátě šat tento zase odložila a vyměnila za roucho pestré, květnaté, barevné — uplynula celá staletí, ba nejedno tisíciletí, a přece básnický zpěv náš má tolik pelu pravdy a krásy v sobě, že ho můžeme zpívat i nyní, na konci věku devatenáctého a na prahu věku dvacátého po Kristu.

Opust, milý čtenáři, obydlí královského básníka, vrať se do věků, v nichž právě žiješ, vystup na rozhlednu, s níž bys viděl dějiny království Božího na zemi od doby, kdy jako malé hořčicové seménko bylo zasazeno do půdy všeobecných dějin světových, až do přítomnosti, upři zrak svůj a dobře sleduj vše a přesvědčís se, že můžeš stále šeptati slova druhého žalmu, uvidíš, že byl žalm tento po všech 19 století trvání katolické Církve v nejušlechtlejším smyslu slova moderním, že jím jest nyní a bude bohdá *vždy*, dokud se celá spanilá nevěsta Kristova nepřestěhuje do nebeského Jerusáléma.

Hleď tedy zpět! Co vidíš? Tytanský zápas mezi měnivými, tekutými, prchavými vlnami vztekého ryku mořského na straně jedné a mezi žulovou, nerozbornou skalou Kristovy Církve na straně druhé.

Kdo vede tento boj proti říši Kristově?

Sotva že Zakladatel a Král světové říše duchovní v Betlemě otevřel malé své dětské oko, již tu vystupuje na jeviště krvelačný Herodes král (*«rex terrae»*) s plánem, novorozeného Mesiáše, jehož ruka měla třímati žezlo duchovní vlády (*«rex coeli»*) — se světa sprovditi, zárodky říše Boží zničiti. A nyní počítej, kolik vidíš krvežíznivých následovníků Herodových v těchto jeho záměrech, viz, kolik králů a císařů brousilo své meče, aby jimi roztali tělo Kristovo, kolik panovníků se zvedlo proti Kristu, pomazanému Otcem za Krále, Kněze a Učitele, kolik držitelů žezel a korun se postavilo proti tomuto Poslanci nebes a tím proti Tomu, jenž ho poslal. Kolik vidíš na pláni devatenácti set let Neronů, Domitianů, Mark-Aurelů, Deciů, Valerianů, Diokletianů, Julianů, Saporů, Chosroů, Genseriků, Huneriků, Bedřichů, Napoleonů, Viktorů Emanuelů. . . . Může tvůj chabý zrak jejich řady přehlédnouti? — V pravdě *«astiterunt reges terrae adversus Dominum et adversus Christum eius.»*

Viz, kolik mečů katových se smočilo v čisté, panenské krvi mučovníků, proniknuté krvi eucharistickou? Měř krev, která prolila pro Krista v Betlemě hned na úsvitě lidského života Páně, a přilej k této krvi nevinných dětek proudy krve, jež prolily ze žil millionů bojovníků království Božího od sv. Štěpána, prvomučovníka, po celá první tři století pronásledování nelidského — přilej krev následujících věků, n. př. tu, která vytekla z arterií bojovníků Božích, již za účel si vzali osvoboditi posvátná místa narození, života a smrti svého nejvyššího Vůdce — přidej krev, jež tekla při všech různých válkách náboženských, krev, jež tekla a teče dosud, co tyto řádky píšeme, v krajinách missionářských, v Číně, Japonsku, v Anamě atd. atd. Shlj tuto krev a budeš mít celý oceán krve, budeš mít veliké mraky krvavé, jimiž bys zatopil celou pevninu. . . . Viz boj mezi duchem a hmotou, mezi silou mravní a silou mečů a bodáků! — Kolik lidí na rozkaz svých králů zápas ten vedlo? Vidiš ony legiony, jež nepřátele Církve do pole vedli proti Kristu? Vidiš veliký ruch, který způsobili v celých národech, jež volali do zbraní? Kolik celých národů se vzbouřilo a bouří dosud proti Bohu a dílu jeho, katolické Církvi? Nevidíš, že po 19 věků se stále osvědčuje pravdivost slov žalmistových: *Premuerunt gentes et populi meditati sunt . . . adversus Dominum et adversus Christum eius?*!

Kdo jsou ti, kdož vedou boj věkovitý proti Církvi? Počítej jiné držitele úřední moci různých zemí a všech věků, kteří jako otroci, důstojní svých pánů, ohýbali šíje své k rozkazům pronásledovati Církev! Od nerozhodného státního úředníka Piláta, který svojí liknavostí zavinil smrt Krále, jehož království není z tohoto světa, kolik vidiš až do našich dnů konsulů, praetorů, praefektů, exarchů, senatorů, poslanců, ministrů, Choiseulů, Arandů, Tarnucciů, Kaunnichů, Bismarků a s nimi kolik vidiš knízat revoluce, demagogů, a ti všickni stojí a stáli tu sjednoceni v jeden šik proti — Římu. V pravdě »*principes convenerunt . . . adversus Dominum et adversus Christum eius!*«

Přeli se mezi sebou často a často jako Herodes a Pilát, zápasili spolu o hranice, o čest, o dědictví, o léna, ale boj proti Kristu je spojil, jako sjednotil Heroda a Piláta.

V pravdě: *convenerunt in unum!*

Ruku v ruce s těmito šli »principes« — knížata jiného druhu — knížata a vůdcové na poli duševním. . . . Jsou to především náčelníci různých sekt, bludů, rozkolů, vynálezci různých falešných systémů filosofických, mužové vědy a velikého ducha, kteří svých vzácných talentů zneužívali *proti* království Kristovu! Jak veliká by byla galerie těchto »knížat«! Jak nesnadno by bylo přehlédnouti řady tyto, počínajíc od dob sv. Pavla, který napomínal Timothea, (1. Tim. 6, 20.) »ut devitaret profanas vocum novitates et oppositiones falsi nominis scientiae« — k Ebionitům, Nazareům, Elxaitům, Gnostikům, Montanistům, Alogům atd. atd. až k Arianům, kteří zdáli se již držeti palmu vítězství nad Církví v ruce, tak že již jen jeden jediný dvůr panovnický byl katolický a že sv. Jeronym napsal »Ingemuit orbis *totus*, et arianum se esse miratus est«. . . . Počítejme dále všechny bludy macedoniánské, fotinské atd. atd., a jak dlouho bude nám počítati, než dojdeme k protestantismu a odtud zase k novějším formám deismu, positivismu, pantheismu, materialismu, progressismu, naturalismu atd. atd. Sestavme slovník, v němž by byli seřaděni všickni zakladatelé těchto »ismů«, — těchto knížat »scientiae« (ovšem že »falsi nominis scientiae«), »qui convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum eius«.

Tito vůdcové strhli též celé massy lidu za sebou, poštvali celé kraje, celé národy proti Králi králů, tak že se po celý věk Církve plnilo vždy slovo »gentes fremuerunt« et »populi *meditati* sunt« adversus. . . . Jaký to »fremitus gentium« byl n. př. v době reformace, v čase revoluce francouzské, ve dnech našich!

Ať se rozhlédneme po všech rolích moci (»principatus«) jakékoliv, všady vidíme držitele moci (»principes«) v celých sborech — proti Církvi. . . . Co krvavých ran zasadila Církvi nevěrecká či nemravná literatura, »moc« tisku, tolik, o nic méně krvavých jizev a pruhů jí působilo a působí umění, které tak velikou *mocí* srdce lidská uchvacuje, umění, jež této své moci zneužívalo a zneužívá nejednou proti mravnosti a tudý proti Příkazateli (»Praeceptor«) mravnosti — Ježíši Kristu. . . . Učíme alfabetický seznam knížat umění všech oborů: básníků, malířů, sochařů, knížat na poli poesie, dramatu — atd. atd., knížat, kteří již skoro po celá dvě tisíciletí svým talentem brojili proti

Tomu, jenž jim talent jejich dal, proti Autorovi vši krásy — a připojme seznam ten jako dodatek k seznamu kolik svazků obsahujícímu, svrchu jmenovanému. . . . Kdybychom měli bystřejší oko ducha svého a jim pronikli všecku mravní zkázu, kterou tyto »principes« otrávilí jak život jednotlivců, tak zdravý život celých národů, pak bychom zvolali plným hrdlem: *Gentes fruerunt . . . populi meditati sunt . . .* (POKR.)

Daně, přirážky a poplatky církevním ústavům a osobám v Rakousku ukládané.

Píše probošt Dr. ALOIS JIRÁK.

Ekvivalent poplatkový.

Vedle přímých daní zde dosud vyložených, které jsou vlastním prostředkem k úhradě potřeb státních a tedy všem státním občanům společných, jsou v rakouské soustavě finanční jako nepřímé daně zavedeny jisté poplatky a taxy, které platiti jest jednotlivým občanům *ve zvláštních případech za příčinou zvláštních zájmů jednotlivců.*

K těmto zvláštním zákonným poplatkům patří též tak zvaný *ekvivalent poplatkový*, o němž zde — pomíjejíce zatím přirážky na daně přímé uvalené — tím spíše chceme promluvit, protože dnem 1. ledna 1901 začíná *nové desetiletí období* pro jeho vyměření, a poněvadž přiznání (*fasse*) za tímto účelem předepsané má *do konce dubna 1901 býti předloženo.*

Hledíme-li k *historickému* vývoji ekvivalentu poplatkového v zemích rakouského mocnářství, můžeme stručně říci, že vyvinul se znenáhla *ze starých patentů o dani dědické*, o tak zvaném »*mortuariu*«, a *převodu jmění z jednoho vlastníka na druhého.* Berniční systém považuje vůbec všechny ode dávna zavedené poplatky dědické za daně, které majetkový obchod právě tak tíží a obřemeňují, jako kterékoliv jiné daně, a které, přihlížejíc k placení daní, postihují *každý majetkový předmět.* Avšak při tom bylo brzy spozorováno, že dědická daň nestíhá majetkových předmětů, při nichž, přihlížejíc k právní kvalifikaci vlastníka, *dědičnost jest vyloučena.* Jest to zvláště jmění ne-

právem tak zvané »*mrtvé ruky*« (manus mortua), které by na tomto základě oproti *volně* převoditelnému jmění ostatních osob požívalo neoprávněné výhody. Tato myšlenka, o níž v patentech o dani dědické ze dne 6. června 1759 a ze dne 18. března 1765 ještě není zmínky, vyslovena byla poprvé v § 50. patentu o dani dědické pro Halič ze dne 31. srpna 1786 takto: »Poněvadž dosud předepsaným zařízením postižen jest hlavně (»vorzüglich«) jen světský stav a světské kněžstvo (přihlízejíc k jeho volně děditelnému jmění), ústavy a kláštery však, které jsou k držbě způsobilými, pokud jejich statky a kapitál neděditelnými jsou, ve příčině, toho, co právě v držení mají, nikdy ničím k této dávce nepřispěly, má k zachování poměrné rovnosti veškeré duchovenstvo řádové ze svých příjmů zaplatiti ročně 20% jakožto ekvivalent daně dědické«. Ustanovení toto bylo též s některými obměnami zvláště zavedenou později progressivní sazbou berní ze 20% na 40%, pojato do patentu o dani dědické ze dne 15. října 1810. Ale při tom bylo přehlédnuto, že *kromě duchovenstvu ještě i jiné korporace mají* nezcizitelné jmění, jako na př. obce, nadace, spolky atd., a že při tomto jmění netoliko přechod na osoby jiné *za příčinou smrti* jest vůbec nemožný, nýbrž že i převod jeho na osoby jiné *právními akty mezi živými* dílem jest vyloučen, dílem značně stížen, takže tyto korporace požívají zvláštní výhody netoliko co do poplatků dědických, nýbrž i co do ostatních poplatků z převodů majetkových.

K těmto úvahám přihlédnuto bylo teprve v zákonu poplatkovém ze dne 9. února 1850, č. ř. z. 50, a v zákonu ze dne 13. prosince 1862, č. ř. z. 89. Kromě toho vyslovena v těchto zákonech — ovšem skutečným poměrům sotva odpovídající — domněnka, že volně děditelné jmění *průměrně po desíti letech* mění svého držitele, ať již cestou práva dědického, ať již právním jednáním mezi živými, takže též majetkový předmět každých deset let jednou by se vymknul poplatku z převodu majetkového. Zákon *funguje* tedy při naznačených korporacích co do každého jednotlivého majetkového předmětu, když se dostal v držení osoby ekvivalentem povinné, že za každých 10 let nastoupí majetkový převod, a žádá za tento fingovaný (smyšlený) převod poplatek. Jelikož může pak jmění těchto korporací během let do-

znati změny, stanovena byla pro osoby ekvivalentem povinné *povinnost ku přiznání (fassi) každých deset let se opětu-
jící*; nařízení to, které se ostatně naskýtá již v § 59. patentu
o dani dědičné z r. 1810.

Kdežto zákon ze dne 9. února 1850, ř. z. č. 50, obmezuje
ekvivalent poplatkový na *nemovitě statky* obcí, *kostelů, na-
dací a duchovních obročí*, které nějaký *důchod* (rentu)
nesou, *rozšířil* zákon ze dne 13. prosince 1862 povinnost ekvi-
valentní na *veškeré movité i nemovitě* jmění netoliko *jmeno-
vaných* korporací, nýbrž i spolků, ústavů a společností; zamýšlel
však co do movitých věcí zavést ekvivalent jen pro ony způsoby
převodu, které způsobují *úbytek poplatku procentního*, tedy
ekvivalent za poplatky z převodu movitých věcí darováním mezi
živými nebo na případ smrti. (Totéž platí o jmění akciových a
jiných výdělkových společností). Při tom vedla ovšem zákonod-
darce ta myšlenka, že obchod s movitými věcmi jmenovaných
korporací (nebo s celým jméním společností výdělkových) právním
jednáním mezi živými nepodléhá zvláštním obmezením, že tedy
při těchto způsobech převodu nenastává nutně úbytek ekvivalentu
poplatkového, nýbrž zbývá jen převod jmění na případ smrti.
Správnosti tohoto myšlenkového postupu svědčí jednak stylisace
úvodních slov pol. saz. 106 B) e) zákona ze dne 13. prosince
1862, ř. z. č. 89, uchylující se od zákona z r. 1850, ř. z. č. 50,
jakož i ta okolnost, že zavedena byla nižší procentová sazba po-
platků pro movité věci jmenovaných korporací. (Dr. Duschenes,
Oesterreichisches Rechts-Lexikon II. B. 619 sq. — Dr. Veselý,
Všeobecný Slovník právní III. díl str. 366, kterýchžto knih zde
užito).

Zmínivše se o těchto úvodních věcech podáváme zde přede-
vším doslovné znění svrchu dotčené pol. saz. 106 B) e) (pokud
se církevního jmění týká, aneb osob duchovních hlavně ve spol-
cích aneb někdy v akciových podnicích súčasněných), poněvadž
tato jest základem naší stali a takto zní:

*»Ekvivalent percentualních poplatků za každých
deset let trvajících držby mají z jmění zaplatiti:*

1. *nadace, obročí (beneficia), kostely, duchovní a
světské obce, spolky, ústavy a jiné korporace a společnosti,*

jichžto členům nepřístuší podíl na kmenovém jmění společnosti:

a) z nemovitých věcí, z hodnoty (ceny) 30_{10}

b) z movitých věcí, z hodnoty $1\frac{1}{2}_{10}\%$.

2. »Podniky akionářské a jiné společnosti vydělkové, jichž účastníkům náleží podíl na společném jmění základním, z ceny věcí nemovitých $1\frac{1}{2}_{10}\%$. (Zák. ze dne 29. února 1864, ř. z. č. 20, § 22.)».

K tomuto základnímu zákonu byla v dosavadních 5 obdobích (I. od 15. května 1850 do 1. listopadu 1860; II. od 1. listopadu 1860 do 31. prosince 1870; III. od 1. ledna 1871 do 31. prosince 1880; IV. od 1. ledna 1881 do 31. prosince 1890 a V. od 1. ledna 1891 do 31. prosince 1900) dávana od vlády vysvětlující a prováděcí nařízení, jak příznán býti má majetek poplatkovému ekvivalentu podrobený, což stalo se též vynesemím finančního ministerstva ze dne 14. července 1900, ř. z. č. 120, za VI. desetileté období od r. 1900—1910.

Proto vedle zákona samého jest nám při výkladu o poplatku ekvivalentním přihlížeti hlavně k tomuto vnesení.

Na základě dotčeného zákona i k němu vydaných prováděcích nařízení jest *ekvivalent poplatkový dávkou procentovou* (t. j. rostoucí s hodnotou předmětu dle procent této hodnoty), *kterou platiti uloženo jest určitým osobám právnickým* (t. j. zákonně uznaným podmětům právním, které buď pomocí nikomu nenáležejícího jmění anebo pomocí určitého souhrnu osob fysických sledují zákonem dovolené úkoly) *za to, co ujde státu na poplatcích z toho důvodu, že tyto osoby právnické nemítají a pravidelně dle zůstávají v držení svého jmění, nebo že jmění to není v držení osob jednotlivých* (fysických), *a že tedy ujde státu poplatků z častějších změn v držbě.*

Zákon ukládá povinnost platiti ekvivalent poplatkový *výhradně osobám právnickým*. Nenáleží-li majetek spolku právnické osobě, nýbrž jistému počtu osob skutečných, nejsou tyto dle uvedené závady povinny odváděti ekvivalent poplatkový z *vlastnických částí*; třeba i ideálních, *jaké jim na dotčeném majetku náleží*. (Rozh. správ. dvoru soudního ze dne 23. června

1885, č. 1735. Budwinski, Erkenntnisse des V.-G.-H. sv. IX. č. 2628). Mimo to sluší se zde zmíniti též o rozhodnutí téhož soudu ze dne 3. března 1885, č. 608. (Budwinski l. c. IX. Nr. 2434), dle něhož v pol. saz. 106 B) e) č. 1. uvedené podmínky ekvivalentnímu poplatku podrobené nejsou uvedeny *taxativně* (t. j. že by pouze tyto zde uvedené a žádné jiné ekvivalent měly platiti), nýbrž spíše jsou dle úmyslu zákona poplatku ekvivalentnímu podrobeny *všecky právnické osoby*, nic k tomu nehlédie, zda se skládají ze členů čili nic. (Dr. Alter, Judikatenbuch des Verwaltungsgerichtshofes II. Nr. 312, str. 367.).

Uvedené právnické osoby jsou povinny předložiti přiznání o svém majetku ekvivalentu podrobeném, a to za budoucí Videsitiletí na základě vynesení finančního ministerstva ze dne 14. července 1900, ř. z. č. 120, které zde chceme uvést a kde třeba objasniti.

I. Co má býti přiznáno?

§ 1.

„Aby poplatkový ekvivalent za šesté desetiletí byl vyměřen, budiž podle stavu ze dne 1. ledna 1901 přiznáno:

a) *Všecký nemovitý v tuzemsku ležící majetek, patřící osobě poplatkovému ekvivalentu podrobené, ať tato osoba má sídlo v tuzemsku nebo v cizozemsku, bez rozdílu právní povahy držby, s požitečnými právy s ním spojenými, a bez rozdílu, zdali jest držba zapsána ve veřejných knihách nebo ne;*

b) *kdekoli jsoucí movitý majetek osob poplatkovému ekvivalentu podrobených, které mají své sídlo v tuzemsku, mimo to pak v tuzemsku jsoucí movitý majetek osob poplatkovému ekvivalentu podrobených, které mají své sídlo v cizozemsku.*

Dle toho jest předmětem ekvivalentu poplatkového, jak již řečeno, jmění právnických osob *podle svého stavu, jaký jest dne 1. ledna 1901*, jakožto počátku nového desetiletí, a *nikoliv důchod jeho*. Z toho důvodu nepřestane jmění toto býti poplatným proto, že uloženo jest v závodech nebo v zařízeních passivních nebo v papírech od placení daní přímých úplně osvoboze-

ných a pod. (Srov. rozh. c. k. správ. dvor. soudu ze dne 3. března 1885, č. 608, Budwinski I. c.),

Jmění *nemovitě* jest předmětem ekvivalentu poplatkového jenom tehdy, *nalézá-li se v tuzemsku* t. j. v zemích a královstvích na říšské radě zastoupených (v Císlajtanii), v zemích koruny uherské a v Bosně i Hercegovině (§ 4. vynesení fin. minist. ze dne 11. července 1900 a § 43. úmluvy, o níž bude při § 4. řeč.).

Při tomto jmění nemovitém *nečiní se rozdílů*:

a) *zda-li právnická osoba* jakožto majitelka jmění *sídlí v tuzemsku* anebo v cizozemsku, neboť jmění nemovitě ležící v zemích rakouských a uherských tvoří *bezvýjimečně* předmět ekvivalentu, nechť si pak osoba poplatná bydlí v zemích zdejších nebo v zemích cizích;

b) *co do právní povahy* držby, neboť zákon neobsahuje též žádného ustanovení o právním důvodu. Dle § 1. poplatkového zákona má býti předmětem poplatku *právní jednání*, kterým se dle občanských zákonů práva nabývají, přenášejí, mění anebo zrušují; nabývání a převody, které se nezakládají v zákonech občanských, nemají dle toho býti poplatku podrobeny. Avšak ustanovení tato nevztahují se k ekvivalentu poplatkovému. Převod práva vlastnického, práva užívání nebo požívání na právnickou a ekvivalentu podrobenou osobu, anebo s osoby takové na osobu soukromou aneb opět na osobu právnickou, taktéž ekvivalentu poplatkovému podléhající, má býti podroben obyčejnému poplatku z převodu, pročez má s placením ekvivalentu počato býti teprve po 10 letech. Předmětem poplatku jest tedy výhradně jmění osoby právnické, které obyčejnému poplatku z převodu mezi živými nebo pro případ smrti pro stálé trvání osoby právnické nemůže býti podrobeno, a nikoliv právní jednání, kterým se jmění toho nabylo, čili jinými slovy: předmětem poplatkového ekvivalentu jest veškerý nemovitý majetek bez rozdílů právní povahy držby.

c) Dále *nečiní se rozdílů při jmění nemovitém, zda-li jest jeho držba zapsána ve veřejných knihách nebo není*, čili, jak se jinak říká: *zda-li jest držba jeho knihovní (tabulární) anebo fysická čili naturalní (přirozená)*. Jest pak držba knihovní tehdy, jsou-li věc nebo právo ve veřejných knihách zapsány na jméno

toho, kdo je drží; v ostatních pak případech jest držba fysická čili naturalní. Důvod, proč se při přiznání jmění podrobeného poplatkovému ekvivalentu nemá hleděti k tomu, zda je to držba knihovní čili fysická, jest hledati jednak v tom, že ekvivalentu podléhá *veškerý* nemovitý majetek, a jednak i v tom, že se nemá hleděti na právní povahu držby. Neboť mezi právníky jest spornou otázkou, má-li se při nemovitých věcech fysická držba pokládati za držbu právní ve smyslu § 309. ob. zák. obč. čili snad za pouhou a tak zvanou detenci (držebnost); proto dotčeným dodatkem zamezuji se všechny spory co do nemovitého předmětu ekvivalentu podrobeného.

Avšak nedostačí přiznati pouze veškerý nemovitý statek, nýbrž i *všecku s ním spojená požitčná práva* t. j. rozličná práva k užívání, ze kterých vychází nebo může vzejíti oprávněnému prospěch hospodářský, jako na př. právo honební, rybářské, mlýnské, výčepné, tržní, mýtní, převozní atd. Zdali majitel věc sám užívá, čili zda užívání anebo požívání věci jest od něho někomu jinému póstoupeno, nemá vlivu na ekvivalent poplatkový. Jak se tato práva požitčná přiznávají mají, o tom více bude řečeno při výkladu § 22.

Při jmění *movitém* sluší rozeznávati, zdali osoba poplatná *má své sídlo*:

a) *v zemích rakouských* (resp. v cislahtanských), ve kterémžto případě movité jmění právnických a zde bydlících osob jest předmětem ekvivalentu poplatkového, ať se dotčené její jmění nalezá v zemích zdejších nebo cizích; neboť vynesení ministerstva finančního praví, že se má přiznati *»kdekoliv jsoucí movitý majetek osob poplatkovému ekvivalentu podrobených«*;

b) *v jiných, cizích zemích*, ve kterémžto případě movité jmění právnických osob v cizině bydlících má v Rakousku býti podrobeno ekvivalentu poplatkovému jenom potud, *pokud nalezá se v zemích zdejších*.

§ 2.

»Povinnost přiznati majetek a zapravovati poplatkový ekvivalent vztahuje se podle čísla 1. tarifní položky 106 B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862 netoliko k majetku řádně ustavených právnických osob, nýbrž i ku

každému jinému nemovitému a movitému majetku, jakmile určitým jednotlivým osobám nepřísluší podíl v podstatě majetku.

Rovněž nemovitý majetek výdělkových společností v čísle 2. tarifní položky 106 (B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862 uvedených, jejichž účastníkům patří podíl v hlavním kmeni společného majetku, pak společenster, spolků a ústavů pod zákony ze dne 27. prosince 1880, z. ř. č. 1. z roku 1881, a ze dne 15. dubna 1885, z. ř. č. 51., náležejících buď přiznán pro vyměření poplatkového ekvivalentu, nepřihlédajíc k soukromoprávní povaze těchto združení a ústavů, pokud jednotlivé nemovitosti nejsou spoluvlastnictvím (§ 361. o. z. ob.) členů.

Podíly ve společné majetkové podstatě nebo v hlavním kmeni společného jmění, o kterých se mluví v tarifní položce 106 B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862, sluší rozuměti toliko takové, které od jednotlivých členů za trvání společenství mohou volně převedeny býti na osoby jiné.

Ustanovení toto vykládá dále, že podmětem poplatkového ekvivalentu jsou vůbec všechny korporace a společnosti, jichžto členům *nenáleží* podíl společného jmění základního či v podstatě majetku.

Sem náležejí dle obsahu stanov, svého účelu a pod. na př. i církevní literární spolky, kněžské pensijní a podpůrné, polížeční, a vůbec všechny *na vzájemnosti spočívající spolky* a společenské jednoty, které si obraly za účel, zabezpečovati a poskytovat svým členům peněžité podpory v případech onemocnění, potřeby atd., jako na př. mnohé katolické spolky tovaryšské, dále v případě invalidity či nezpůsobilosti k další službě a v stáří, jako různé diecesní a jiné pensijní spolky kněžské atd.

Odstavec 2. § 2. vynesení ministerstva finančního zde uvedeného táhne se k odstavec 2. pat. pol. 106 B) e) a dovolává se zákonů ze dne 27. prosince 1880, ř. z. č. 1. z roku 1881, a ze dne 15. dubna 1885, ř. z. č. 51, přihlíží k výdělkovým a hospodářským společenstvům zřízeným na základě zákona ze dne 9. dubna 1873, ř. z. č. 70; dále k záložnám na základě zvláštních

zemských zákonů z kontribučenských a berničních fondů zřízeným a k záložnám obecním, které jsou co do jmění movitého od poplatkového ekvivalentu osvobozeny a podléhají mu pouze při jmění movitém $1\frac{1}{2}$ procentem hodnoty s přírážkou 25%. (Zák. ze dne 27. prosince 1880).

To platí též o společenstvech a spolcích na principu vzájemnosti založených k pojištění peněžité podpory dělníkům, pomocníkům a učeníkům v případech onemocnění, invalidity, stáří a pak pense pro vdovy a sirotky. (Zák. ze dne 15. dubna 1885).

Proto všechna tato a podobná sdružení a ústavy jsou povinny přiznati pouze své *nemovitě* jmění pro vyměření poplatkového ekvivalentu bez ohledu na soukromoprávní povahu jejich, pokud jednotlivé nemovitosti nejsou spoluvlastnictvím členů.

Poněvadž ministerské vynesení mluví zde o spoluvlastnictví, dovolávajíc se § 361. ob. zák. obč., proto uvádíme zde též §., aby jasno bylo, co jest toto spoluvlastnictví: »Náleží-li věc posud nerozdělená několika osobám zároveň, jest všem společná. Hledíc k věci celé, pokládají se spoluvlastníci za osobu jedinou: jsou-li jim ale poukázány části jisté, ačkoliv neoddělené, tehdy jest každý spoluvlastník úplným vlastníkem své části«.

Za podíly ve jmění čili »ve společné majetkové podstatě nebo ve hlavním kmeni společného jmění« sluší rozuměti toliko takové, které od jednotlivých členů za trvání společenstva mohou volně býti převedeny na osoby třetí, čili kterými mohou libovolně naložiti, které mohou libovolně jak v zástavu dáti, tak i prodati.

§ 3.

»Má-li místo zákonné osvobození od poplatkového ekvivalentu, budiž se jeho dovoláváno a jeho uznání na finančním úřadě vydobyto.

Majetek, jehož trvalé osvobození od poplatkového ekvivalentu jest prokázáno, buď toliko potud přiznán, pokud se toho jeví býti třeba, aby požadované osvobození bylo spolehlivě zjištěno.

Části majetku, vzhledem k nimž povinnost zapravovati poplatkový ekvivalent podle poznámky 3. k tarifní položce 106 B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862 dnem

1. ledna 1901 ještě nenastala, buďte zatím oznámeny úřadu, který jest povolán poplatkový ekvivalent vyměřovati, a budiž zároveň prokázán čas, kde státní pokladna nabyla práva k řádnému poplatku z nabytí majetku, a buďte svého času, když ekvivalentová povinnost nastane, řádně přiznány podle stavu toho času.

Osoby ekvivalentu podrobené, které by dne 1. ledna 1901 ještě plných 10 let netrvaly, mají zatím čas, kdy byly založeny nebo vznikly, prokázati úřadu poplatkový ekvivalent vyměřujícímu a teprve po uplynutí desátého roku svého trvání řádně přiznati své jmění podle stavu toho času.

Z tohoto § plyne :

1. *Osvobození* od poplatkového ekvivalentu — o němž později více bude řečeno — ať věcné, ať osobní, třebaž bylo v zákoně vyřčeno, *nepřihkne se přece nikomu, leč když o ně žádá* u finančního úřadu t. j. u finančního okresního ředitelství, a když toto uzná osvobození jakožto zákonem odůvodněné.

2. *Za* tou příčinou má se majetek od ekvivalentu *trvale osvobozený* *potud přiznati, pokud má zákonný důvod pro osvobození spolehlivě býti prokázán.*

3. *Částky majetku*, při nichž neuplynulo dnem 1. ledna 1901 ještě 10 let od toho dne, kterého nabyt stát práva na řádný poplatek z nabytí téhož majetku, nejsou ovšem ještě předmětem přiznání za příčinou vyměření poplatku ekvivalentního, ale mají *býti zatím oznámeny* c. k. okresnímu finančnímu ředitelství, při čemž má býti *udán i den, kterým nabyt stát právo na dotčený řádný poplatek z nabytí majetku.* Když pak uplynulo oněch 10 let od onoho dne, kterým nabyt stát nároku na řádný poplatek z nabytí majetku, má právnická osoba, která téhož majetku nabyla, přiznání k poplatkovému ekvivalentu učiniti, načež vyměří se ekvivalent, *třebaž nezačalo nové desítiletí* k řádnému jeho vyměření.

Tak na př. dotčená 10-letá lhůta začíná, jak později ještě při § 28. řečeno bude, při mešních a jiných bohoslužebných nadacích, jsou-li zřízena na základě závěti, ode dne, když odkaz nadaci připadl, a při nadacích, zřízených jednáním mezi živými

(per actus inter vivos), ode dne, kdy schválena byla nadační listina u c. k. místodržitelství. Kdyby tedy dle toho nadační list byl na př. schválen dne 1. července 1895, nabude stát práva na poplatek ekvivalentní až od 1. července 1905. Za dobu od 1. července 1895 do 1. července 1905 přijal stát obyčejnou řádnou daň převodní 8% a 25% resp. 10%. Správce této nadace r. 1901 ještě tedy ji přiznávatí nebude, ale *musí ji opovědět* a údati čas, totiž v tomto případě 1. července 1905 tím, že předloží stvrzenku berního úřadu anebo nadační list schválený, aby bylo prokázáno, kdy povinnost k placení ekvivalentu teprve nastane; a tu pak její jmění přizná a obdrží vyměřený poplatek hned, neboť dle rozhodnutí c. k. správního dvoru soudního ze dne 22. prosince 1883, č. 2047. (Budwinski l. c. sv. VII. č. 1959) nevyžaduje toho zákon poplatkový, aby *začátek poplatnosti spadl v jedno s počátkem desítiletého období, pro které se poplatkový ekvivalent vyměřuje.*

4. Rovněž osoby právnické ekvivalentu podrobené, které snad 1. ledna 1901 ještě ani 10 let netrvají, mají přiznatí svůj majetek až teprve po uplynutí těchto plných 10 let podle budoucího jeho stavu, a budou teprve od té doby ekvivalent platiti, ale mají c. k. finančnímu okresnímu ředitelství od 1. ledna do 30. dubna 1900 zatím prokázati den a rok, kdy byly založeny nebo kdy vznikly.

§ 4.

Co se týče těch osob ekvivalentu podrobených, které mají své sídlo v zemích koruny Uherské nebo v zemích Bosně a Hercegovině, jsou pro povinnost přiznati majetek a zapravovati poplatkový ekvivalent rozhodná ustanovení §§. 8, 18, 43 a 47 úmluvy ze dne 26. prosince 1896 císařským nařízením ze dne 29. prosince 1899, z. ř. č. 268 schválené, vztahmo §. 2. nařízení finančního ministeria ze dne 29. prosince 1899, z. ř. č. 269.»

Úmluva dotčená praví v § 8. o poplatkovém ekvivalentu: *Poplatkový ekvivalent z movitého jmění budliž zapravován tomu státnímu území, ve kterém poplatná osoba má své bydliště.* U společností, spolků, korporací a ústavů pokládá se jejich sídlo za bydliště. *Poplatkový ekvivalent z nemovi-*

tého jmění budiž zapravován tomu státnímu území, ve které nemovitost leží.»

V § 18: »Co se týče těch ústavů a společností, které statutárně své sídlo nemají výlučně v jednom z obou státních území, nýbrž v obojím zároveň, má platnost zásada, že poplatky, které podle zvláštních zákonův nařízení bezprostředně se zapravují, *pak poplatkový ekvivalent z movitého jmění mají připadnouti oběmu státnímu území podle dělítky, o kterém se obě finanční správy pokaždé umluví, a které nařizovacím způsobem určí.*» (Druhý odstavce téhož nařízení se netýká ekvivalentu, a proto není zde uveden.)

V § 43: »*Obě státní území, co se týče předmětu této úmluvy, nebudte v poměru k sobě za cizozemsko pokládána.*»

V § 47: »Ustanovení této úmluvy vztahují se obdobně k vzájemnému poměru svrchu dotčených státních území k zemím Bosně a Hercegovině pod tou podmínkou, že zachovávána bude úplná vzájemnost v těchto zemích, a s tím dodatkem, že poplatky ze stvrzenek o platech bosensko-hercegovinských úředníků a zřízenců ve službě postavených u společného ministerstva v záležitostech Bosny a Hercegoviny, pak poplatky z podání tomuto ministeriu a z příloh a opisů rubrik takových podání, konečně z úředních vyhotovení tohoto ministeria mají připadnouti bosensko-hercegovinské správě.»

II. Které osoby jsou zavázány podati přiznání.

§ 5.

»Přiznání majetek poplatkovému ekvivalentu podrobený náleží:

za církevní a světská nadání, bez rozdílu jejich účelu, správcům;

za benefícia, pokud nejsou inkorporována některé komunity, za majetek arcibiskupství a biskupství požívatelům, a byla-li by uprázdněna, administratorům, provisorům (správcům interkalárních důchodů);

za majetek inkorporovaných beneficií představenému komunitě, které jest beneficium inkorporováno;

za kostely správcům zádušního jmění;

za katedrální a kolegiální kapitoly, probošství, ústavy, kláštery a jiné církevní korporace (konventy) správcům;

za jmění nekatolických náboženských obcí zákonným jejich zástupcům;

za zemské jmění (za zemský fond, domestikální fond) a za jiná účelná jmění, zemí spravovaná, zemskému výboru;

za jmění obcí (místních obcí, obecních zastupitelstev, konkurenčních obcí a pod.) a za jinaká účelná jmění obcemi spravovaná, obecním starostům, představeným a pod., při čemž budiž šetřeno formalnosti, které jsou předepsány pro vydávání listin jménem obce (spolupodpis členů obecního zastupitelstva, přitisknutí pečeti);

za ústavy a spolky, akciové společnosti, za těžařstva, podle podle §§ 137 a násl. horního zákona ze dne 23. května 1854, z. ř. č. 146, zřízená, za horní podniky a jiná výdělková společenstva a pod., představenstvu, ředitelům a jinakým zmocněncům a zákonným zástupcům.«

Pro přiznání církevního jmění jest důležité hlavně prvních 5 odstavců, a pokud jde o jmění katolických spolků a ústavů, též odstavec poslední. Podotýkáme jenom, že u nás v Čechách zádušní jmění spravuje obyčejně na soukromých patronátech patronátní úřad, na patronátě veřejném zvláště k tomu ustanovený účelní kostelní, jmění pak benefičijní sám beneficiat na základě § 46. zákona ze dne 7. května 1874, ř. z. č. 50 (rozh. c. k. správ. dvoru soudn. ze dne 30. května 1883, Budwinski I. c. VII. 1780) — a proto náleží těmto správcům přiznati majetek poplatkovému ekvivalentu podrobený.

Podotýkáme k tomu ještě, že má býti při finančním úřadě založen a řádně veden zvláštní katastr o osobách, jež jsou podrobeny poplatkovému ekvivalentu, kterýžto *katastr* se skládá ze dvou oddílů a ze seznamu osob právnických, jimž ekvivalent skutečně byl předepsán a

b) ze seznamu osob právnických, jimž po rozumu poplatkového zákona bylo přiručeno osvobození od placení ekvivalentu ze jmění movitého, jak svrchu dotčeno. Na základě těchto dvou seznamů mají finanční úřady v evidenci jednotlivé osoby práv-

nické a vyzývají před uplynutím desítiletí tyto osoby zvláště, by podaly povinná přiznání, ač to není zákonem těmto úřadům přikázáno.

Rozhodnutím c. k. finančního ministerstva ze dne 20. října 1890 č. 35.669 bylo úřadům finančním oznámeno, že vůbec není třeba vyzývatí právnické osoby, aby přiznání k ekvivalentu předložily, jsou-li dle platných zákonů co do movitého jmění od téhož poplatkového ekvivalentu osvobozeny, ač nemají-li jmění nemovitého. Rovněž tak nejsou finanční úřady povinny vyzývatí k podání přiznání dotčeného ony osoby právnické, pro které v předešlém anebo v předešlých desítiletích bylo vysloveno osvobození od ekvivalentu z toho důvodu, že jisté jmění bylo věnováno k účelům, které dle zákona poskytují práva na osvobození; takové právnické osoby mají býti pouze vyzvány, aby předložily své stanovy, z nichž by mohl titul osvobozovací býti prokázán, ač nebyly-li během posledního desítiletí stanovy tyto změněny.

Avšak z toho nedá se nijak vyvozovati, že osoba ekvivalentu podrobená sprostěna jest povinnosti podati přiznání, kdyby nedopatřením snad nebyla úřadem k tomu vyzvána. (Srv. Dr. Talíř, Poplatky a kolky v Rakousku, str. 239 pozn. 1.)

III. O formě přiznání.

§ 6.

»Nemovitě jmění přiznáno buď podle přiložených vzorců A/1 a A/2, movité jmění podle vzorce B, a požitěčná práva poplatkovému ekvivalentu podrobená (jako právo myslivosti, rybářství, mlýnské, výčepní, tržní, mýtní, převozní a pod.) buďte přiznána odděleně podle vzorce C.

Předběžné oznámení majetkových částí, u kterých povinnost zapravovati poplatkový ekvivalent podle poznámky 3. k tarifní položce 106 B. e. zákona ze dne 13. prosince 1862 dnem 1. ledna 1901 ještě nepočala (§ 3. odstavec 3.), budiž vykonáno zvláštním seznamem podle vzorce D, v němž uvedeny buďte nejprve nemovitě věci podle pořadí, jak byly nabyty, a potom movité věci podle téhož pořadí.

Tyto vzorce i s vkladními archy dají finanční úřadové zemští ihned tisknouti a vydají je stranám za náhradu výrobních nákladů na každém tiskopise vyznačených.

Jmenní beneficií, kostelů a nadání budiž příznáno každé zvlášť pro sebe, a ne smíšeně.

Společnosti, spolky a ústavy k veřejnému vydávání účtů zavázané, mají přiložiti ku přiznání také poslední účetní závěrku.

Každé přiznání nebo seznam majetku buďte datovány doložením místa a dne, kdy byly vyhotoveny, a buďte podepsány způsobem právně závazným.»

Dle toho třeba rozeznávají čtverou (resp. paterou) formu čili čtyry vzorce (resp. pět vzorců) pro přiznání jmění ekvivalentu poplatkovému podrobeného a příslušné k nim *vkladní archy*, tak zvané »specifikace« jednotlivých druhů téhož jmění:

a) *Vzorec A/1*: Přiznání A/1 k vyměření poplatkového ekvivalentu *z hodnoty pozemků a příslušenstva* (fundus instructus). K vzorci tomuto náleží »Specifikace příslušenstva (fundus instr.) pozemků v tomto přiznání uvedených.»

b) *Vzorec A/2*: »Přiznání k vyměření poplatkového ekvivalentu *z hodnoty budov a příslušenstva*« s přílohou k němu »Specifikací příslušenstva budov v tomto přiznání uvedených.»

c) *Vzorec B*: Přiznání *movitého* jmění se »Specifikací I. kapitálů do přiznání na druhé straně pojatých, záležitostí v půjčkách soukromých, pak v obligacích veřejných a v soukromých papírech cenných«; a se »Specifikací II. passiv vázanoucích na ekvivalentu podrobeném jmění movitému a tuzemskému jmění nemovitému.»

d) *Vzorec C*: Přiznání k vyměření poplatkového ekvivalentu *z hodnoty požitčných práv* (práva myslivosti, rybářství, práva nůlenského, výčepního, tržního, mýtního, převozního.)

e) *Vzorec D* konečně obsahuje »seznam těch nemovitých a movitých věcí, u kterých povinnost zapravovati poplatkový ekvivalent nastane teprve po 1. lednu 1901.

Každý z těchto vzorců musí udati korunní zemi, finanční okres, berní okres a list. katastru (kterýžto poslední si připsíže finanční úřad sám). Vzorce tyto mají se dle vynesení c. k. zemského finančního ředitelství v Praze ze dne 23. prosince 1890 prodávati u c. k. berního úřadu za cenu výrobní. (Ord. list Buděj. 1891 str. 2). Ostatní nařízení co do zjevnější formy přiznání jsou srozumitelná, a netřeba jich tedy více vykládati. Ostatně vyplníme na příklad později všechny tyto vzorce, aby vše bylo objasněno.

§ 7.

Části majetku, u nichž žádá se za trvalé osvobození od poplatkového ekvivalentu, pokud musí býti přiznány, aby osvobození bylo spolehlivě zjištěno (§. 3., odstavec 1. a 2.), budte uvedeny v příslušném přiznání, a to na konci jeho, uvedouc důvod osvobození.

Bližšího k tomu vysvětlení a doplnění podá oddělení VII. tohoto ministerského nařízení. Zde stačí podotknouti pouze tolik, že udáním těchto od ekvivalentu osvoboditelných majetkových částí má býti zjištěn i zákonný důvod pro dotčené osvobození.

IV. Zvláštní ustanovení o přiznání nemovitosti (přiznávací vzorec A/1 a A 2).

§ 8.

Jestliže nemovitosti, patřící osobě, poplatkovému ekvivalentu podrobené, svým způsobem vzdělávacím a užitným činí jeden nebo několik hospodářských komplexů, jako na příklad jednotně vzdělávané statky, nebo továrny s vedlejšími budovami, skladišti atd., budiž to v příslušných přiznáních zřetelně vyznačeno; k sobě náležející pozemky nebo budovy budte po sobě uvedeny, a budiž souvztáhnouti pozemků a budov ve přiznáních podle vzorců A/1 a A 2 vzájemným poukazem vyznačena.

Dle toho třeba jest při nemovitém jmění vyznačiti způsob kultury, totiž, zda nemovitost jest pole, louka, pastvina, les atd.; zda ji majitel sám obdělává, anebo zda jest propachtována.

§ 9.

Má-li strana ekvivalentu podrobená nemovitě věci, které leží v rozličných berních okresích, jest povinna pro

každý berní okres předložití zvláštní příznání o nemovitých věcech v něm ležících.

Každé toto příznání buď o sobě uzavřeno.

Tato oddělená příznání budte na titulním listě posloupně číslována.

Jednotlivé závěrky budte ve zvláštním výkaze podle vzorce příslušného příznávacího tiskopisu v témž pořadí sestaveny a budiž pak položen úhrnný výsledek.

Tento výkaz budiž opatřen nadpisem „Nestavení“ a má zároveň činiti obálku (obálkový arch) pro jednotlivá příznání v aritmetickém pořádku spořádaná a budiž jako příznání sama (§ 6, závěrečný odstavec) datován a podepsán.

Nemůže-li osoba ku příznání zavázaná (§ 5) za příčinou svého bydliště dáti ústně vysvětlení, kterých o příznání snad je třeba, nechť k tomu konci pojmenuje v okrese někoho, kdo příslušné okolnosti zná, a nechť jej taky zmocní, aby, bylo-li by toho třeba, učinil platnou úmluvu s orgány správy berní o základech pro vyměření poplatku.

Tento § jest sám o sobě zcela jasný a netřeba tedy jej vysvětlovati.

§ 10.

„Pozemky stejné kultury, kteréž náležejí k témuž hospodářskému komplexu (§ 8) a leží v témž berním okrese (§ 9), budte sice uvedeny svými čísly parcelními, avšak stačí pozemkovou daň z nich a plošnou výměru jejich udati toliko úhrnně.“

Tímto ustanovením zjednodušuje se celé příznání. Parcelní čísla možno vzíti u jednotlivých pozemků z archu pozemnostního; rovněž tak i plošnou výměru, která se však u pozemků stejné kultury a v témže berním okrese sečte a úhrnně vyznačí. Daň, na tyto pozemky vypadající, vezme se buď z berníční knížky na tyto pozemky od berního úřadu vydané, anebo ještě lépe vyšetří se tím způsobem, že se z čistého, v pozemnostním archu hned vedle plošní výměry uvedeného výnosu katastrálního vypočte 22.7% ; neboť pozemková daň obnáší u nás teď právě 22.7% tohoto čistého výnosu katastrálního.

Avšak toto pouze úhrnné udání daně pozemkové a plošné výměry pozemků jest dovoleno *toliko u pozemků stejné kultury*

a) náležejících k témuž hospodářskému komplexu a

b) ležících v témž okresu berním; jinak ne.

§ 11.

„Ve přiznání nemovitého jmění budete uvedeny také věci, které samy o sobě jsou movité, které však jako příslušenstvo nemovité věci v právním smyslu pokládají se za nemovité (§ 293 ob. z. obč.), a budete zevrubně uvedeny ve specifikaci na 4. stránce přiznávacích vzorců A1 a A2.

Co pokládají sluší za příslušenství věci nemovité, budiž posuzováno podle §§ 294 až 297 ob. zák. obč.“

Dotyčné §§ ob. z. obč. zní takto :

§ 293: *„Věci, které se bez porušení podstaty své z místa na místo přenášeti mohou, jsou movité, jiné jsou nemovité. Věci, samy o sobě movité pokládají se v právech za nemovité, když dle zákona nebo dle nařízení vlastníka jsou příslušenstvím věci nemovité.“*

Praví se v tomto § 293: *„které se bez porušení podstaty . . . přenášeti mohou“, t. j. bez porušení oněch znaků, které tvoří podstatu věci čili, které tvoří věc právě touto věcí, nehledíc nic k tomu, zda se jeví tyto znaky na lunotě nebo na zevnější její formě.* (Srov. Dr. Stubenrauch, Commentar zum öst. allg. bürg. Gesetzbuche, 7. Aufl. I. Bd., str. 396).

Slovo *„příslušenství“* bere se v tomto § 4 v § 294. v širším smyslu slova též jako přírůstek, o němž mluví

§ 294: *„Příslušenství (Zugehör) jest, co s věcí trvale bývá spojeno. Jest tedy příslušenství nejen to, co k věci přibude; pokud to není od ní odděleno, ale i věci vedlejší, bez nichž hlavní věci užívati nelze, anebo o nichž zákon neb vlastník nařídil, aby se jich vždy k hlavní věci užívalo.“*

Z tohoto rozlišování mezi věcí hlavní a vedlejší jest vidno, že nemusí nutně příslušenství býti vždycky *docelující* částí věci hlavní, ale že podstatnými znaky příslušenství jistě věci jest :

a) že věc ta buď pod zákonem nebo vůlí vlastníka jest ku potřebě věci jiné, totiž hlavní;

b) že záměrné toho určení jest trvalé a nikoliv přechodné, ač nemusí toto plynouti z fysického spojení;

c) že vlastník, uváděje ve spojení věci vedlejší s věcí hlavní, neměl úmyslu po případě zase je oddělití, nýbrž že úmyslem jeho bylo, uvéstí věc vedlejší k trvalé potřebě věci hlavní. a nikoliv snad pouze k individuální potřebě jejího dočasného držitele. (Srov. Dr. Stubenrauch l. c. str. 398 ; Dr. Veselý, Všeob. slovník právní II. díl str. 958).

§ 295: »Tráva, stromy, plodiny a všeliké věci užitečné, které země na povrchu svém plodí, jsou jménem nemovitým dotud, pokud ode dna a půdy odděleny nejsou. Ano i ryby v rybníce a zvíř v lese stanou se věcmi movitými teprv tehda, když rybník jest vyloven a zvíř polapena neb usmrcena.«

§ 296: »Také obilí, dříví, píce pro dobytek a všeliké jiné plodiny, byť již i sklizeny byly, též všeliký dobytek a všeliké nástroje a nářadí ke státku nemovitému náležející, pokládají se za věci nemovité, pokud jich k dalšímu řádnému provozování hospodářství potřebí jest.«

§ 297: »Taktéž pokládají se za nemovité věci ty, které se na dně a půdě v tom úmyslu zřídí, aby povzdly na ní zůstaly, totiž: domy a jiná stavení, s vrstvou vzduchu v kolmé čáře nad nimi; kromě toho: nejen vše to, co v zemi neb ve zdi upevněno, přinýtováno a hřebem přibito jest, totiž kotle na vaření piva a na pálení kořalky a skříňe do stěny zadělané, ale i věci takové, ježto jsou k tomu, aby se jich při něčem celém stále užívalo: na př. okovy, provazy a řetězy u studní, nářadí na hašení ohně a podobné věci.«

§ 12.

»Nemovitosti buďte příznány obecnou hodnotou (§§ 305 a 306 ob. z. obě.) podle předpisu § 50. poplatkového zákona ze dne 9. února 1850. a to vůbec přihlédaje ke kupní ceně v místě obvyklé.

Není-li za příčinou srovnání po ruce takových kupních cen, buďte budovy a jiné příslušenstvo nemovitých věcí příznány podle nynějších nákladů na jejich zřízení neb opatření.

Nemovitosti, které třeba i před delší dobou z kteréhokoliv důvodu soudně byly odhadnuty, buďte příznány po-

dle hodnoty posledním soudním odhadem stanovené, ač není-li podstatných zavad proti její přiměřenosti z času, kdy byl odhad vykonán, nebo z jiných okolností. Takové závady buďte v přiznání výslovně uvedeny.

Nemovitě věci, které dohromady činí hospodářský komplex (§ 8), mohou býti přiznány úhrnnou hodnotou, a to i tenkrát, když leží v rozličných berních okresích, oršem bez újmy závazku, uvéstí případné soudní odhady.

Ustanovení §§ 50 a 54 zákona ze dne 9. února 1850 a § 6. císařského nařízení ze dne 19. března 1853 z. ř. č. 53 o ustanovení hodnoty úmluvou nebo zvláštním soudním odhadem vztahují se také ku poplatkovému ekvivalentu.*

Uvedené svrchu §§ 305 a 306 ob. z. obč. zní takto :

§ 305 : »Cení-li se věc dle užtku, jež dle času a místa obvyčejně a všude vydává, jest tu cena *řádná a obecná*; hledí-li se ale k případnostem zvláštním a ke zvláštnímu zalíbení na náhodných vlastnostech věci se zakládajícímu, kteréž u věci má ten, jenžž cena se nahraditi má, vzejde cena mimořádná.«

§ 306 : »Není-li nic jiného ani umlaveno, ani zákonem nařízeno, odhadována buďž věc dle ceny obecné.«

Dle toho mají se přiznati nemovitosti dle *ceny obecné*, t. j. průměrné kupní ceny (vera rei aestimatio) obvyklé v tom kterém místě v poslední době při nemovitostech téhož způsobu a téže polohy, a nikoliv tedy dle ceny oblibné (pretium affectionis). Třebas tedy na př. pozemek jistý měl pro obroči farské tu zvláštní cenu, že slouží k jeho arrondování, nesmí se přece jeho nahodile větší cena bráti za základ, nýbrž jen cena obecná.

Poněvadž nejdokonalejším výrazem obecné ceny jest cena tržní a kupní, proto podotýká se v odstavci 1. § 12., že se má přihlížeti ke kupní ceně v *místě* obvyklé.

Kde nelze tuto kupní cenu místní stanoviti, může ji nahraditi cena vyšetřená dle nynějších nákladů se zřízením aneb opatřením nemovitosti spojených, anebo soudně uznaná cena odhadní, ať se to již stalo soudním odhadem dobrovolným nebo exekučním, anebo odhadem, jakožto prostředkem průvodním v řízení sporném. Kdyby však odhad takový pocházel z doby, kdy

v místě nemovitosti měly mnohem vyšší hodnotu, buď samy sebou anebo z jiných okolností, nežli ji mají teď, tu může přiznavatel připojit své odůvodněné námitky proti vyššímu vyceňování nemovitostí.

Při nemovitostech téhož hospodářského komplexu může být udána cena jejich úhrnná, a v případě tom, že by se zdála být úřadům berním nízká, může přiznavateli uložena být povinnost, aby ji zjistil zvláštním soudním odhadem.

Mimo to je jak přiznavateli, tak bernímu úřadu volno, buď zvláštní *úmluvou* ustanovit hodnotu objektu ekvivalentu podrobeného anebo zvláštním ad hoc provedeným soudním odhadem, třeba nemovitosti před tím dříve soudně byly odhadnuty.

§ 13.

»Dosahuje-li při ryze hospodářských a lesnických pozemcích a budovách, vyjímajíc ty pozemky, jejichž hodnota určena jest jejich způsobilostí k stavenišťům, pak při budovách obytných přiznaná hodnota alespoň

- a) 108násobnou daň pozemkovou beze slevy;
- b) 100násobnou domovní daň třídní beze slevy čtyř posledních tarifních tříd, vztažmo 150násobnou domovní daň třídní vyšších tarifních tříd;
- c) 16násobnou ryzí činži, která jest domovní daní činžovní podrobená, to jest 60násobnou 26 $\frac{2}{3}$ procentní vztažmo 80násobnou 20 procentní domovní daň beze slevy, připočítouc hodnotu dočasného snad osvobození od daně, tedy přiznavatel může zatím upustiti od přesného průkazu, že přiznané hodnoty jsou přiměřené, avšak jest zavázán, na žádost finančního úřadu předložiti průkazy a pomůcky, o nichž tento úřad uzná, že jich je třeba, a které podrobněji označí.

Při tom nebudiž zejména odčítána sleva z daně pozemkové a domovní, které má místo na základě zákona ze dne 25. října 1896, z. ř. č. 220.

Hodnotu dočasného osvobození od domovní daně činžovní budiž čítána podle návodu, obsaženého v mini-

sterském nařízení ze dne 25. dubna 1900, z. ř. č. 80, při němž buď za základ vzata pětiprocentní míra úroková a celoroční placení daně.

Tento § má za účel odstraniti aspoň *zatímně* vyskytující se značné obtíže při vyšetřování hodnot nemovitostí se strany přiznavatele, když tento nemá podkladu k přesnému jejich určení.

Dle znění uvedeného § *může*, ale nemusí poplatník vzíti za základ pro předepsání ekvivalentu

při nemovitostech dani pozemkové podrobených 108-násobný obnos této pozemkové daně beze slevy; avšak u pozemků *za stavenišť způsobilých*, pokud jsou ve stavebním okolí, nelze tohoto fakultativního odhadu hodnoty užiti;

při staveních domovní dani třídní podrobených 108-násobný obnos téže třídní daně u stavení, která mají nanejvýše čtyři místnosti obytné a při nichž obnáší třídní daň nanejvýše 4 zl. 06 kr.; a 150násobný obnos daně třídní beze slevy při staveních, která mají místností obytných od 5—40 resp. více nad to, a při nichž obnáší daň třídní od 5 zl. 50 kr. až do 220 zl. resp. více o 5 zl. za každou další místnost nad 40 místností;

při staveních činži domovní podrobených 16násobné ryzí činže dani činžovní podrobené čili 60násobné této daně, která pro budovy měst a míst v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a jinde obnáší $26\frac{2}{3}\%$ čistého výnosu po odečtení nákladů amortizačních a nákladů na zachování (při některých zemích pouze 200‰, a tu jest 80násobné), ku kterémužto 60násobnému obnosu daně činžovní musí se připočísti též hodnota dočasného osvobození od této daně.*)

*) Toto násobné bylo teprve pro třetí desetiletí ekvivalentní nařízením minist. fin. ze dne 18. května 1870 odst. 11 (z. ř. č. 76) vysloveno, a sice tehdy jako 150násobné daně pozemkové, 250násobné domovní daně třídní a 100násobné daně činžovní ve-skrze daně řádné. Pro čtvrté desetiletí bylo nařízením ministra fin. ze dne 26. července 1880 odst. 12. totéž podrženo a po upra-vění daně pozemkové a domovní bez veškerého zvýšení na nynější číslici přepočteno, takže nynější 108, a 100 a 60násobné berní upravených rovná se úplně dřívějšímu 150, 250 a 100násobnému bývalých dani řádných bez přírážek. I ministerské nařízení ze dne 25. květ. 1890, § 11. pro V. období podrželo totéž násobné a liší se od nyní platného nařízení pouze tím, že se v něm nemluví o 16násobné ryzí činži, která jest domovní dani činžovní podrobená, a která opisuje se v nyní platném nařízení 60násobnou $26\frac{2}{3}\%$ dani činžovní.

Sleva s daně pozemkové a domovní (o níž jsme při těchto daních v ročníku 41. tohoto »Časopisu« mluvili) nesmí se z onoho násobného srážeti; hodnota pak dočasného osvobození od činžovní daně domovní vypočítá se dle 5⁰/₀ úroků a celoroční daně.

Vyměření ekvivalentu na těchto fakultativních základech nese na sobě ráz *paušálu* mezi poplatníkem a státní správou smlouveného.

Vyslovená možnost, přijmouti za základ pro vyměření ekvivalentu poplatkového naznačené násobné daní, nemá býti v tom smyslu pojímána, jako by dotyčné hodnoty měly považovány býti za hodnoty minimální, pod které nebylo by lze jíti.

Užije-li poplatník práva vysloveného a přizná hodnoty způsobem naznačeným, jest správa finanční oprávněna a spolu i povinna, od případu k případu zkoušeti, zdali lze míti nabídnutí to za přiměřené, a žádati od poplatníka potřebné průkazy a pomůcky, aby se přesvědčila, že hodnota jest přiměřená; a na těžce správě jest zamítnouti návrh ten, kdyby očividně neodpovídala hodnota přiznaná hodnotě, jakou má věc v životě obvyčejném, aneb když nedosáhne hodnoty pro předešlé desetiletí přiznané, aniž by rozdíl ten byl náležitě vysvětlen a odůvodněn.

Nebylo-li nabídnutí poplatníkovy přijato, aneb domnívá-li se tento, že hodnota finančním úřadem vyšetřená jest příliš či nepřiměřeně vysoká, jest jak poplatníkovi, tak finančnímu úřadu zůstaveno právo, žádati, by hodnota věci zjištěna byla odhadem soudním. (Srov. rozhod. c. k. minist. fin. ze dne 13. září a 20. října 1890, č. 32.606 a 35.669; ze dne 22. února 1883, č. 40.190 z r. 1882. — Dr. Talíř, l. c. str. 228.)

§ 14.

»Společnosti, spolky a ústavy, které jsou zavázány účty veřejně vydávati, jestli že by svou nemovitou držbu s příslušenstvím přiznaly menší hodnotou, nežli jaká jest za základ položena v poslední účetní závěrce (§ 6, odstavec 5), mají rozdíly ve přiznáních vysvětliti.«

Dle toho mají dotčené společnosti, spolky a ústavy přiznati tuže hodnotu nemovitého svého jmění, jak ji poslední účetní závěrka, která k přiznání přiložena býti má, vykazuje; není-li to

však možno, tu třeba odchylně udanou hodnotu vysvětliti a odůvodniti.

Druhý odstavec § 14. jedná o přiznání železničních podniků, a proto jej zde vynecháváme, an se církevních zájmů netýká.

§ 15.

»Při vyměřování poplatkového ekvivalentu neodčítají se passiva od hodnoty nemovitého jmění poplatkovému ekvivalentu podrobeného (§ 56 poplatkového zákona ze dne 9. února 1850).«

Důvod pro toto ustanovení spočívá v tom, že při jmění nemovitém — jak již svrchu řečeno — má býti vyšetřena a za základ položena *obecná hodnota hrubá*; nelze tedy přihlížeti ke dluhům hypotékárním na základě § 56. citov. poplatkového zákona, který takto zní: »Při určování hodnoty některé věci mají se od hodnoty její odraziti pouze veřejné, na ní vážnoucí dávky, pak taková břemena, bez nichž nelze této věci užívatí, pokud snad tato srážka není obsažena již v samém měřítku hodnoty.«

(Srov. Rozhod. minist. fin. ze dne 26. dubna 1885 č. 11.725. — Rozhod. c. k. správ. dvoru soud. ze dne 1. pros. 1877, č. 1580, Budwinski I. 168; ze dne 22. břez. 1881, č. 491, Budwinski V. 1049; ze dne 11. července 1885, č. 1807, Budw. IX. 2662.)

(POKRAČ.)

Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských.

Sděluje Dr. JOSEF TUMPACH.

Poměrně nejlepší názor o manželství měla u starých škola Aristotelova. Nebyloť manželství u filosofů pohanských ve veliké cti, neboť někteří z nich zavrhuje hmotu jako pramen všelikého zla, vystoupili důsledně i proti manželství.¹⁾ Epikur (342—270 před Kr.) byl pak nepřitelem jeho z té příčiny, že prý ukládá

¹⁾ Srv. Döllinger, Heidenthum und Judenthum; Regensburg 1857, str. 703; Funk, Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen; Paderborn 1899; sv. II. str. 45.

příliš veliká břemena,²⁾ a náhled jeho našel mnoho stoupencův. I sám římský censor Quintus Caecilius Metellus, ač byl ve svém životě rodinném zcela šťasten, nazval v řeči své r. 131. před Kr. manželství břemenem, kteréž prý však povinnost občanská velí na se vzíti a nésti. »Si sine uxore possemus, Quirites, esse, — tak praví dle Livia — omnes ea molestia careremus: sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode nec sine illis ullo modo vivi possit, salutis perpetuae potius quam brevi voluptati consulendum est.«³⁾ Ba, tento názor, že manželství je zlem, rozmohl se v dobách následujících tak velice, že byl císař Augustus⁴⁾ nucen vydati zvláštní zákon o povinném uzavírání sňatků, a to se strany mužů do 60 let, se strany žen do 50 let, jednak tresty na neposlušné stanově, jednak výhody rodinám děti majícím uděluje, uváděje tu za důvod, »civitem salvam esse sine matrimoniorum frequentia non posse«. Podobně zhoubné názory o manželství měli Gnostikové a Manicheovci, kteří vystříhali se manželství jako (prý) instituce nemravné a vyššímu poznání závadné,⁵⁾ což arci vyplývalo z jejich dualistických principův a z učení, že hmotu dlužno potírati a tudíž i jejímu množení skrze manželství se vzpírati.⁶⁾

2) Viz: Peleczar, Prawo małżeńskie katolickie; IV. vyd.; Kraków 1898, sv. I. str. 4. n.

3) Viz Bilczewski, Małżeństwo w dawnych chrześcijańskich pomnikach; Kraków 1899, str. 3.

4) Viz: Es m a r c h, Römische Rechtsgeschichte, Göttingen 1855 a 1856, p. 241. nn.; Heyrovský, Instituce římského práva; Praha 1888, str. 30. n. Jsou to známé zákony: lex Julia de maritandis ordinibus z r. 4. po Kr. a lex Papia Poppaea z r. 9. po Kr.

5) Srv. Kryštůfek, Všeobecný církevní dějepis. Praha 1883. Díl I. str. 208 a str. 228; Hergenröther, Handbuch der allg. Kirchengeschichte. Freib. i. B. 1884; 3. vyd., svaz. I. str. 171. nn. a 211. nn. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio; Paris 1891; svaz. I. n. 210. p. 122.

6) Viz Funk, l. c., str. 47. n. I Priscillianisté, Pauliniani, Bogomilci a Albigenští, jak z historie známo, týž měli o manželství názor. Též Eustathiovci (Eustathiani) manželství zavrhovali tvrdíce, že nikdo, kdo v manželství žije, nemá naděje u Boha, a z té příčiny i mnohá manželství rozloučili, tak že synoda v Gangře v polovici IV. století slavená vydala proti učení tomu dva kanony, 1. a 14. (viz je c. 12. D. XXX., c. 8. D. XXXI., c. 3. D. XXX., kdež se však neprávem mluví de »solutio vinculo conjugali«. Cfr. Hefele, Conciliengeschichte, Freiburg i. B., II. vyd. 1873, I. Bd. p. 779, 780, 786. O Eustathiovi a Eustathiovcích viz Kirchenlexikon, II. vyd., sv. IV. col. 1017. nn.

Za takového stavu věcí bylo arci přední povinností církevních spisovatelů křesťanských doby nejstarší, aby hájili samého kořene a povahy manželství, jelikož toho právě zmíněné názory a haereze se dotýkaly. I bylo jim tudíž dokazovati, že manželství jest ústavem na právu božském, jak přirozeném tak pozitivním, založeným, že jest věcí slušnou, ba svatou a náboženskou,⁷⁾ jež proto též ohledně pokřtěných podléhá výlučně dozoru a pravomoci církve. Při tom pak jest jisto, že jak spisovatelé, tak věřící prvních věků pojímali správně i podstatu manželství křesťanského, byť podrobné vytvoření a zformulování nauky o jeho charakteru svátostním dokonalo se teprve v dobách pozdějších. Podobně není pochyby, že věřící tehdejší snažili se všemožně o to, aby zrealisovali ve svém životě plnou měrou ideu takového manželství, jakým chtěl je míti Spasitel i apoštol Jeho sv. Pavel, zovoucí je »svátostí velikou v Kristu a církvi«⁸⁾ a odleskem onoho manželství, jež Syn Boží uzavřel na kříži se Svou nevěstou, církví svatou.

Že tomu tak, dokazují nejstarší pomníky epigrafické a ikonografické z doby oné. A tu věru, chceme-li řádně svědectví těchto památek a pomníkův oceniti a význam jeho plně poznati a uznati, je zapotřebí, abychom zmínili se napřed o tom, co o věcech těch vypravují nám nejstarší památky literární.

Počněme *sv. Ignácem Antiošským* († 107). Ten zajisté právě pro nadpřirozený charakter manželství křesťanského žádá

⁷⁾ V Genesi I. 28. čteme, že Bůh ustanovil v ráji manželství jako přirozenou, společenskou instituci — officium naturae. V Novém Zákoně povzněl Kristus manželství z pokleslosti k původní ryznosti, povýšil je na důstojnost svátostnou a opatřil nezměnnými právy, utvrdiv též prakticky jeho svatost tím, že súčastnil se osobně se svojí Matkou a učeníky svatebního veselí v Káně. — Základy církevního práva manželského obsaženy jsou u sv. Mat. V. 31. 32., XIX. 3—9; u sv. Marka X. 11. 12.; u sv. Luk. XVI. 18; v I. listě ku Korint. VII. 10—15, 27., 28., 36—39; v listě k Efess. V. 22—32.

⁸⁾ K Efess. V. 32.: »Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et ecclesia. Důkaz, že manželství je svátostí, nevede se pouze z toho, že nazváno jest apoštolem na tomto uvedeném místě »sacramentum«, nýbrž z celé té stati od v. 22—32, kde apoštol žádá, aby muž v životě manželském řídil se Kristem a žena by poddána byla muž jako církev Kristovi. K vytvoření takovéhoho trvalého, nadpřirozeného života potřebují však manželé nutně nadpřirozené milosti, která kontrakt pozemský mění v nebeský a oživuje jej po celou dobu jeho trvání duchovní mocí, plynoucí na všechny svazky křesťanské z toho prvovzoru manželství křesťanského, t. j. ze svazku Krista s církví. Srv. Gasparri, I. c., I. n. 220. a 221., p. 130.

ve svém listě k biskupu smyrnenskému Polykarpovi, aby věřící uzavírali sňatky své s vědomím a za účastenství kněze (biskupa), řka, že by jinak manželství nebylo dle zákona Božího, nýbrž dle náruživostí lidských. Píšeť výslovně v listě zmíněném k. 5.: »Προπει δε τοις γαμοῦσι καὶ ταῖς γαμονμέραις, μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἑωσιν ποιέσθαι, ἵνα ὁ γάμος ᾖ κατὰ Κρίσιν καὶ μὴ κατ' ἐπιθυμίαν,«⁹⁾ což překládá Sušil takto: »Sluší pak, aby ženichové a nevěsty sňatek ve shodnosti s biskupem — (vlastně: s vědomím biskupovým) — uzavírali, by spojení jejich dle Boha se dalo a ne dle pochotí.«¹⁰⁾ Výraz »προπει« — »sluší se«, znamená slovně arci jenom přání, aby věřící neuzavírali manželství bez intervence biskupovy; avšak v tomto případě přání to bylo rozkazem, jelikož zajisté žádný křesťan dob prvotních nechtěl při své horlivosti náboženské, aby svazek jeho nebyl ve shodě se zákonem Božím a byl zbaven požehnání církve. Výraz »γνώμη« dává pak na ruku, že biskup, abychom užili s Bilczewským¹¹⁾ běžného termínu našeho, zaváděl se snoubenci jakýsi snubní protokol, zkoumaje a poznati chtěje, není-li snad obmyšlenému sňatku jejich nic na závalu.¹²⁾

⁹⁾ Viz: Funk, Opera Patrum apostolicorum; Tubingae 1878; T. I. p. 250.; Sušil, Spisy sv. Otců apoštolských; v Praze 1874, str. 51. nn. O životě sv. Ignáce viz též: Bardenhewer, Patrologie; Freiburg i Br. 1894, str. 60. nn.; Rézban y a y, Compendium patrologiae et patristicae; Quinque-Ecclesiis 1894, p. 80.

¹⁰⁾ Sušil, l. c., str. 99.

¹¹⁾ Bilczewski, Matężństwo, str. 5.

¹²⁾ Viz též: Hefele, Beiträge zur Kirchengeschichte, Archäologie und Liturgik; Tübingen 1864; sv. II. str. 361; Kellner (Krausova Real-Encyklopädie der christlichen Alterthümer, I. 389) překládá slova »μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου« výrazem: mit Gutheissung des Bischofs: a dokládá o významu slova γνώμη na uvedeném místě toto: Nicht bloss der letzte Zusatz (t. j. by spojení jejich dle Boha se dalo a ne dle pochotí) und die Natur der Sache, sondern auch der sonstige Gebrauch des Wortes γνώμη bei Ignatius (vgl. Eph. 3. u. 4., Smyrn. 6., Polyc. c. 1. u. 8.) zeigt, dass darunter mehr als ein blosses Wissen des Bischofs um die Ehe gemeint sei. A též Hefele, Beiträge l. c., dří, že se slovy uvedenými naznačuje jedenfalls eine kirchliche Mitthätigkeit, Zustimmung, Approbation, kurz eine Betheiligung der Kirche. O téže věci píše Schnitzer: Kathol. Eherecht (Freib. i. B. 1898, — 5. vyd. Webrova spisu Die canon. Ehehindernisse), str. 114. n. toto: »Da der Kreis der kirchlich zulässigen Ehen viel enger war als der staatlich möglichen und es also leicht geschehen konnte, dass eine römisch-rechtlich anstandslose Ver-

A tuto praxi, o níž sv. Ignác Mučeník se zmiňuje, potvrzují i jiní autoři a jiné dokumenty dob oněch. Tak činí *Klement Alexandrijský*¹³⁾ († c. a. 215); káraje totiž obyčej některých žen, nosíli nepravý vlas, volá: »Komu má kněz udělití požehnání (při kopulaci)? V tomto případě (při vkládání rukou) nedává ho ženě samé, nýbrž vlasům ženy jiné«,¹⁴⁾ kterážto slova jsou zajiště svědectvím, že křesťané uzavírali sňatky za intervence kněží a s jich požehnáním. Dále v *homiliích pseudoklementsých*¹⁵⁾ praví se výslovně, že »mají kněží mladé lidi k manželství spojovati« — *Οἱ πρεσβύτεροι ἀπὸ πάντων τοὺς νέους πρὸς γάμους συνιένοντας*,¹⁶⁾ — což v *konstitucích apoštolských*¹⁷⁾ (I. IV. c. 2.) biskupům se nařizuje.¹⁸⁾ Nejinak pak referuje i *Testamentum D. N. Jesu Christi* (lib. II. c. 1.),¹⁹⁾ kdež se dří: »Cupi-

bindung kirchenrechtlich zu verwerfen war; da ferner die Christen, wie sie nach des Apostels Mahnung (I. Kor. 10, 31) selbst die alltäglichsten Verrichtungen, wie Essen und Trinken, zu Gottes Ehre vornehmen sollten, um so viel mehr bei einem für Zeit und Ewigkeit so hochwichtigen Schritt, wie die Eheschliessung, den Segen der Kirche zu erbitten sich gedrängt fühlen mussten; da endlich die ältesten Christen gewohnt waren, dem Bischöfe, ihrem geistlichen Vater, dieselbe kindliche Verehrung entgegenzubringen wie ihrem leiblichen, und wie sie ohne Vorwissen und Zustimmung des letzteren keine Ehe schlossen, so auch nicht ohne die Einwilligung des ersteren: so bestand schon in der ältesten Kirche die Sitte, dass die Gläubigen ihre Ehevorhabe dem Bischöfe unterbreiteten und nach dessen Gutachten sich richteten, wenn sie nicht Gefahr laufen wollten, dass ihre Verbindungen für Ehebruch und Unzucht gehalten würden. Naturgemäss kann aber der Bischof, bezw. der hierzu befugte Geistliche, die Genehmigung nur dann erteilen, wenn er sich zuvor überzeugt hat, dass die geplante Ehe mit der kirchlichen Satzung im Einklang steht, zu welchem Behufe er mit den Brautleuten eine Untersuchung oder Prüfung anstellen wird, das sogen. Brautexamen.

¹³⁾ Viz: Bardenhewer, I. c., p. 141. sqq.; Rézbányay, I. c., p. 152. sqq.

¹⁴⁾ Clem. Alex. Paedagog., lib. III. c. 11.; viz: Hefele, Beiträge, II. p. 361. n.

¹⁵⁾ Viz o nich: Bardenhewer, I. c., p. 44. sqq., kdež se (str. 46.) o stáří jejich praví, že pocházejí z konce II. století.

¹⁶⁾ Ep. Clement. ad Jacob. (Migne, Ser. graec. t. II. col. 41.) Viz též: Kellner, I. c.

¹⁷⁾ Viz: Bardenhewer, I. c., p. 28. sqq. O stáří jich viz kpř. Scherer, Handbuch des Kirchenrechtes; Graz 1886, I. Bd. p. 180. sq.

¹⁸⁾ Μέγας ἄν ἔλθῃ ἡ πρεσβύτερος εἰς ὄραν γάμον, ἐκδῶτε (ὁ ἐπίσκοπος) αὐτὴν ἀδελφεῶ (Migne, I. c. t. I. col. 808); Viz též Kellner, I. c.

¹⁹⁾ Stáří »Testamentu« je posud sporno. Rahmani, jenž »Testamentum« r. 1899 vydal, soudí, že pochází ze stol. II., kdežto

enti matrimonio coniungi nullum fiat obstaculum, ne fornicatione a satana irretiatur. Ineat vero matrimonium cum muliere fidei christiana, ex genere christianorum, quae valeat suum virum in fide conservare; idque fiat praecipiente et curam gerente episcopo«. ²⁰⁾

Zejména však překrásně a zcela jasně mluví o tom *Tertullian* († c. a. 240) ²¹⁾, potvrzuje zřejmě praxi, jež ve světle tradice již z uvedených slov biskupa antiošského dosti bezpečně dá se vyvoditi i co do kněžského zehrnání manželství. ²²⁾ Je to především překrásný spis Tertullianův »Ad uxorem«, jakás to závěť Tertullianova, svědčící jeho manželce, kdež jí napomíná, aby se po jeho smrti nevdávala, avšak kdyby snad naprosto nechtěla vdovou zůstat, aby si nebrala za muže nevěrce, pohana, jelikož prý to víře manžela křesťanského mnohá nebezpečnosti přináší, načež líčí, jak nepěkně takový život manželský vypadá a různé nepřijemnosti, jakož i nesjednocenost za následek má, udáváje toho příklady; tak prý na př. má-li býti na jistém místě konána pobož-

Funk a Harnack kladou jej do doby pozdější, a to Funk do stol. IV., Harnack pak do stol. V. Prof. Kupka uzavírá takto: Ž řečeného mohlo by se souditi, že apokalypse »Testamentu« pochází ze III. století a předpisy o zřízení církevním ze IV. stol. O liturgii třeba říci, že hlavními rysy svými sahá do 2. století. Viz o tom: Kupka, Testamentum D. N. Jesu Christi v Časop. katol. duchov. z r. 1900, str. 465. nn. Viz též posudek Kupkův o Funkově spise Das Testament unseres Herrn v Č. k. d. z r. 1901. č. 1. Cfr. Tumpach v Časop. katol. duchov. z r. 1900, str. 139. n.

²⁰⁾ Testamentum Domini Nostri Jesu Christi nunc primum latine reddidit et illustravit Ignatius Ephraem II. Rahmani, patriarcha Antiochenus Syrorum; Moguntiae 1899, p. 113.

²¹⁾ Viz: Bardenhewer, l. c., p. 182. sqq.; Rézbányay, l. c., p. 220. sqq.; Vojáčekův Úvod k Tertullianovu Apologetikum, vydaném nákladem Dědictví sv. Prokopa v Praze 1877.

²²⁾ Srv. Bilczewski, Małżeństwo, str. 5.; Laurin, Moc zákonodárná a soudní v přičině manželství dle katol. práva církevního; v Praze 1883, str. 97. n. praví též: Církev hned z počátku, ačkoliv uznávala, že manželství pouhým projevením přivolení manželského, k času přítomnému se nesoucilo (consensus coniugalis de praesenti), se strany těch kterých osob platně se uzavírá, nicméně, pamětliva jsouc vznešenosti a důležitosti sňatku manželského, jakož i napomenutí, andělem Rafaelem daného Tobíášovi (Tob. VI. 16—22), aby totiž nenásledoval těch, již coniugium ita suscipiunt, ut Deum a se et a sua mente excludant, et suae libidini ita vacent, sicut equus et mulus, quibus non est intellectus, věřícím důtklivě na srdce kladla, aby, chtěje vstoupiti v manželství, neučinili toho, aniž by se o to se svým duchovním pastýřem srozuměli a jeho modlitbou a obětí Mše svaté sňatek svůj požehnatí dali. (načež uvádí na důkaz ona námi svrchu položená slova sv. Ignáce.)

nost — nařídí si muž časně z rána uchystati koupel ; nastane-li den postní — zachce se muži dávatí hostinu ; dostaví-li se potřeba konati povinnosti křesťanské lásky u nemocných nebo vězňů — manžel předstírá nejnaléhavější práce domácí, ba snad ani nedovolí navštěvovati vigilie a velkonoční slavnosti, spojené se společnými hody (l. 2. c. 3. sqq.). A tu jako světlo k tomuto stínu podává obraz manželství křesťanského, hlásaje²³⁾: »Kde naberu slov, abych vylíčil štěstí onoho manželství, jež církev poji, oběť utvrzuje, požehnání zpečetuje, andělé ohlašují a Otec nebeský za pravé uznává!« — »Unde sufficiam ad enarrandam felicitatem eius matrimonii, quod Ecclesia conciliat, et confirmat oblatio, et obsignatum angeli renuntiant (al. et obsignat benedictio, angeli renuntiant), Pater (scil. coelestis) rato habet«, načež líčí štěstí to těmito dojemnými slovy : »Quale iugum (spojení) fidelium duorum unius spei, unius voti, unius disciplinae, eiusdem servitutis ! Ambo fratres, ambo conservi, nulla spiritus carnisve discretio. Atquin vere duo in carne una ; ubi caro una, unus est spiritus. Simul orant, simul voluntantur, simul jejunia transigunt, alterutro docentes, alterutro exhortantes, alterutro sustinentes. In Ecclesia Dei pariter utrique, pariter in convivio Dei, pariter in angustiis, in persecutionibus, in refrigeriis. Neuter alterum celat, neuter alterum vitat, neuter alteri gravis est. Libere aeger visitatur, indigens sustentatur. Eleemosynae sine tormento (bez láni), sacrificia sine scrupulo, quotidiana diligentia (pobožnost) sine impedimento ; non furtiva signatio (není tu třeba, kradmo křížem se znamenati), non trepida gratulatio (vzdávání díků Bohu), non muta benedictio. Sonant inter duos psalmi et hymni, et mutuo provocant, quis melius Domino suo cantet. Talia Christus videns et audiens, gaudet. His pacem suam mittit. Ubi duo, ibi et Ipse ; ubi et Ipse, ibi malus (zlý duch) non est«.

Z první části textu tohoto zajisté vysvítá, že snoubenci prohlašovali, že projeví si konsens manželský před biskupem²⁴⁾ a u přítomnosti celého kleru v kostele,²⁵⁾ a že po prohlášení tohoto

²³⁾ Ad uxorem, lib. II. c. 9.

²⁴⁾ O tom, že projevovali si snoubenci vzájemný konsens před biskupem, mluví Tertullian též v knize De monogamia c. 11.

²⁵⁾ Ze manželství uzavíráno pravidelně v kostele, a to nikoli v neděli a ne v čas obyčejného shromáždění liturgického, dokazují slova Tertulianova v knize jeho De pudicitia c. 4., kdež praví,

konsensu následovala mše sv., s níž pojilo se požehnání novomanželův. Že pak tato benedikce nepatřila k podstatě svátosti, čili že nebyla její formou, vysvitá z toho, že manželství nazývá se uzavřeným — *concordatum* již před přinesením oběti a před udělením onoho požehnání.²⁶⁾ A ještě jedna je věc, o níž Tertullian mluví a na níž upozorniti dlužno, že totiž uzavírání manželství opíralo se bezprostředně o nejsvětější obět mše sv. a o svátost oltární. Jeť věcí na jisto postavenou, že novomanželé přijímali tehdy při sňubní mši sv. nejsvětější Svátost, kteréžto tvrzení opírá se o fakt, že tehdy všichni věřící, mši sv. přítomní, přijímali též vždy po přijímání knězově Tělo a krev Páně.²⁷⁾ A tím zároveň dán jest nám jasný důkaz vzatý *ex re liturgica* prvotní církve a týkající se toho, jak tehdejší křesťané živě byli proniknuti vědomím o nadpřirozeném, sakramentálním charakteru manželství, když tak úzce pojili je s Eucharistií, podobně jako křest se Svátostí touto byl spojován a udělován.

Máme-li vývody tyto na mysli, pak není bez ceny i jiný odstavec ze spisů Tertullianových, onen totiž, kde Tertullian v knize *De praescriptionibus haereticorum* (c. 40.) píše, že satan vedle svátosti křtu, biřmování a Eucharistie snažil se v kultu Mithrově nápodobiti též jisté předpisy církevní, týkající se manželství, kterýžto odstavec zní doslovně takto: »Sed quaeritur, a quo intellectus intervertatur eorum, quae ad haereses faciant? A diabolo scilicet, cuius sunt partes intervertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum divinarum idolorum mysteriis aemulatur. Tingit et ipse quosdam, utique credentes et fideles suos; expositionem delictorum de lavacro repromittit; et si adhuc memini, Mithra signat illic in frontibus milites suos; celebrat et

---

že se manželství uzavírají coram episcopo, presbyteris, diaconis, intervenientibus etiam in ecclesia viduis. Neboť vzpomínka, že při uzavírání sňatku též vdovy mají býti přítomny, byla by zbytečná, kdyby biskup žehnal sňatkům před nedělní liturgií, neboť při shromážděních těch byly vdovy vždycky přítomny. Ostatně není třeba dodávati, že v případech výjimečných assistoval biskup uzavírání sňatků i v domech soukromých, ve vězeních, krátce: kde mohl a kde toho bylo třeba. (Bilezewski, I. c. p. 6.)

²⁶⁾ Bilezewski, I. c., p. 6.

²⁷⁾ Bilezewski, I. c., p. 6; Thalhoffer v Kirchenlexikonu, II. vyd., sv. IV. col. 181.

panis oblationem et imaginem resurrectionis inducit et sub gladio redimit coronam. Quid? quod et summum pontificem in unius nuptiis statuit? Habet et virgines, habet et continentes». Zde nalézáme tudíž manželství ve spojení s jinými svátostmi, z čehož uzavíratí lze i na přesvědčení o svátostné povaze manželství, ač arci pouze z této jediné okolnosti nebylo by lze souditi tak apodikticky.

Konečně pak též názor, s nímž setkali jsme se ve spise »Ad uxorem«, totiž že pouze takové manželství, jež bylo uzavřeno in facie ecclesiae a utvrzeno požehnáním církve, je svazkem dle ideje Kristovy, pronáší Tertullian ještě v knize »De monogamia« c. 11., kdež takovýto svazek zove se manželstvím, uzavřeným v Bohu (in Domino), kdežto sňatky tajně uzavřené kvalifikuje málem jako konkubinaty, jakož vidno ze slov, obsažených v knize »De pudicitia« c. 4.: »Penes nos occultae quoque conjunctiones, id est non prius apud ecclesiam professae, iuxta moechiam et fornicationem iudicari periclitantur.«²⁸⁾

Tot některé texty spisovatelů církevních z nejprvnějších století církve²⁹⁾ o tom, jak stará církev nazírala na podstatu

²⁸⁾ Bilezewski, l. c., p. 7.; Laurin, l. c., p. 98. Schnitzer, Ehe-recht, p. 115. nota 1., vztahuje tato slova Tertullianova na oznámení snoubencův, učiněné biskupovi (resp. příslušnému duchovnímu vůbec) o zamýšleném sňatku: Mit der profesio (— non prius apud ecclesiam professae —) ist wohl die dem Bischof zu erstattende Anzeige über die beabsichtigte Eheschließung gemeint, in Folge deren dann eine genauere Untersuchung und Belehrung ermöglicht war. — Viz dále též list, jež Pseudoisidor připisuje papeži Evaristovi (101—109), (ovšem neprávem; viz o tom kpr. Hefele, Kirchenlexikon, II. vyd. sv. IV. col. 1055. n. verbo Evarist., kdež se praví, že obsah obou listů, jež Pseudoisidor připisal Evaristovi, je čerpán z listů papeže Innocence I., z Isidora Sevilského, z různých starých synodálních úchval, z Liber pontificalis a z bible; viz též: Laurin, l. c., p. 99.): Aliter legitimum non sit coniugium, nisi (foemina)... suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus et oblationibus a Sacerdote benedicatur.... § 1. Ita peracta legitima scitote esse connubia; aliter vero praesumpta non coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius quam legitima coniugia esse non dubitate. c. 1. C. XXX. qu. 5.

²⁹⁾ Z doby pozdější viz o té věci v Dekrétu Gratianově c. 2. C. XXX. qu. 5. (Hormisdas): Nullus fidelis, cuiuscunque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed benedictione accepta a sacerdote, publice nubat in Domino; c. 3. ead. (Nicolaus I.): ... et primum quidem in Ecclesia Domini cum oblationibus, quas offerre debent Deo per sacerdotis manum, statuuntur, sicque demum benedictionem et velamen coeleste suscipiunt; c. 4. ead.

manželství křesťanského a na ty nejdůležitější zde uvedené náboženské obřady, jež od počátku s hlavním aktem uzavírání sňatku se pojily. (POKR.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

Známa je potěšitelná činnost našich Dědictví, která rok co rok po vlastech českoslovanských rozšiřují tisíce dobrých knih. *Dědictví Svatojanské* v Praze, založeno r. 1831, a *Dědictví sv. Cyrillo-Methodějské* v Brně, zal. r. 1850, vydávají vzdělávatelné knihy pro lid; *Dědictví Maličkových* v Kr. Hradci, zal. r. 1860, a *Dědictví sv. Ludmily* = Zlatá kniha v Písku, zal. r. 1863, rozšiřují vhodné knížky pro mládež; *Dědictví sv. Prokopa* v Praze, zal. r. 1861, vydává vědecké spisy bohoslovecké. Ale ne tak asi je známo, že všechna tato Dědictví sledují cíl

(Leo I.): . . . ita secundum legem et Evangelium publicis nuptiis in coniugium liquide sumenda (scil. uxor) ; c. 5. ead. : Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a Sacerdote, a parentibus vel a paranympis offerantur. (Tento kanon neprávem se tu připisuje koncilu Karthaginskému IV. z r. 398 [jako kanon 13.], pocházejí vlastně ze sbírky Statuta Ecclesiae antiquae, o čemž viz: Laurin, l. c., p. 98.; Hefele, Beiträge, II. p. 362., právě o této synodě: Diese Synode hat zwar nicht existirt, aber die ihr zugeschriebenen Canones sind doch ungefähr gleichzeitig.) Viz též Hefele, Conciliengeschichte, II. Bd. Freiburg i. B. 1875 p. 68. sqq.) Sv. Ambrož píše Vigiliu (ep. 19. ad Vigilium n. 7.; Migne, ser. lat. t. XVI. col. 1026): Cum ipsum coniugium velamine sacerdotali et benedictione sanctificari oporteat; Innocenc I. mluví o benedictio, quae per sacerdotem super nubentes imponitur (Epist. ad Vitric. c. 6.); Siricius (Ep. ad divers. episc.) dī: Nos sane nuptiarum vota non aspernanter accipimus, quibus velamine intersumus; Synesius z Kyreny, potomní (od r. 402) biskup Ptolemaidský v Egyptě († asi r. 414; viz Bardenhewer, l. c., p. 332. nn.), právě ve svém 105. listě, že obdržel manželku svou od Boha, zákonnou a z posvátné ruky arcibiskupa Theofila z Alexandrie — ἐπὶ τοῦ γαμοῦν ὡς θεός (zákon božský, církevní) ὡς νόμος (zákon světský), ἢτε ἐπὶ Θεοῦ καὶ χειρὶ γυναικὸς ἐπιθέδοντες. (cfr. Hefele, Beiträge, II. 362; Freisen, Die Entwicklung des kirchlichen Eheschließungsrechtes, Archiv für kath. Kirchenrecht, sv. 53. z r. 1885, str. 73.). — Úplně stranou ponechávám zprávu Ciacconiovu a Platinovu, dle níž prý papež Soter (†176) prohlásil neplatným každé manželství, které by bylo uzavřeno bez požehnání kněze (a bez paranympů); není z pramenů doložena. Srv.: Kraus, Realencyklopädie, I. 390; Münz v téže Realencyklopädie, II. 587 verbo Paranympis.

první a nejstarší matice na vydávání knih českých: *Dědictví sv. Václava*. Od něho přijala vůdčí svou myšlenku a též i název »Dědictví«. Zejména Dědictví Svatojanské, které ostatním Dědictvím více méně bylo vzorem, úzce je spříbuzněno s Dědictvím sv. Václava, ba jest do jisté míry jeho pokračováním.

Kdy vzniklo Dědictví sv. Václava? Odkud jeho název? Jaká byla jeho činnost? Jaké mělo osudy? K otázkám těm podá odpověď zevrubně toto pojednání.¹⁾

A) Vznik, účel a název »Dědictví sv. Václava.

Žalostný byl úpadek jazyka českého po válce třicetileté. Nepřízeň doby víc a více vytlačovala češtinu ze života veřejného. Jazyk český, prve v celé zemi panující, byl obmezen téměř jen na život soukromý, na kazatelnu a nejnižší školy. Na venek vymíral víc a více. Ale nevymřel, neboť Bůh slyšel hlas lidu českého, jenž úpěl k sv. Václavu: Nedej zahynouti nám ni budoucím. A zajisté k přimluvě sv. dědice země české vzbudil Bůh lidu českému šlechetné vlastence, kteří rodný jazyk svůj vroucně milovali a jej od zaniknutí zachránili. Čestnou památku z doby té zůstavila sobě i žena z lidu *Marie Steyerová*,²⁾ zdárná Češka a zbožná katolička. Měšťanka ta odkázala všechen svůj »spravedlivý stateček, kterého těžkou a prodloužilou prací v pekařském řemesle« nabyla, na založení »Dědictví sv. Václava«, jehož účelem bylo, aby »každoročně se tiskly aneb skupovaly a pro odplatu Boží na způsob almužny rozdávaly darmo české pobožné knihy«. Založení své učinila k radě jediného svého syna *Matěje Václava Steyera*,³⁾ kněze Tovaryšstva Ježíšova v Praze, kterýž o dědictví,

¹⁾ Použito pramenů: Jungmannovy historie literatury české z r. 1849. — Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen. Prag und Leipzig 1787. IV. Heft. — Článek J. J. (Josefa Jirečka): Dědictví sv. Václava v »Rozpravách z oboru historie, filologie a literatury«, ve Vídni 1860. — Spisu: Stoletá památka c. k. škol. knihoskladu v Praze 1875. — Článek: Původ, činnost a zánik Děd. sv. Václ. v Časop. kat. duch. r. 1852. — Archivu k. a. konsistoře pražské.

²⁾ Tak se vůbec jméno její píše, nepochybně proto, že se syn její tak psal. V opisu poslední vůle psáno »Stirova« a syn její psán »Stír«. Jos. Jireček (l. c.) tvrdí, že v zakládacím listině stojí Štyr = Štyřan a nikoli Stír. V něm. je všude psáno »Steyer«.

³⁾ Týž nar. v Praze 13. února 1630, vstoupil do řádu Jesuitského, byl v něm po 25 let professorem, spolu 5 let kazatelem na sv. Hoře, též i missionářem. Jsa i literárně činným pracoval též o Bibli Svato-Václavské, přeložil Balbinův spis: Přepodivná matka Svatohorská Maria v zázracích a milostech svých na Hoře sv. nad Příbramí . . . se stkvějící. V Litomyšli 1886 v 8 u J.

jehož po matce mohl očekávati, před svou poslední professí to pořízení učinil, aby se obrátilo na vydávání českých pobožných knížek. A tak z darovaných od Marie Šteyerové 500 zl. a z odkázaných od ní synovi 800 zl., úhrnem tedy 1300 zl., jež by jinak syn její byl mohl po matce děditi, vzniklo v době pro jazyk český nadmíru osudné, jak výše řečeno, Dědictví sv. Václava. Význam jeho není u nás náležitě ani oceněn.

Odkud název »Dědictví sv. Václava«? Jak Riegger (l. c.) praví, zavdal název ten podnět k bludnému mínění, i mezi Pražany rozšířenému, jakoby to byl nějaký peněžitý fond od samého knížete sv. Václava věnovaný, kterýžto fond prý se i přes všechny bouřlivé doby zachoval; zatím však je prý původem onoho pojmenování jen nahoditý nápad zakladatelčin. Správnější jest, řekneme-li, že Marie Šteyerová, chovajíc velikou důvěru ke sv. Václavu, chtěla oním názvem naznačiti, že založení její má chrániti *katolickou víru a český jazyk, a to obojí jest odkazem neholi dědictvím po sv. Václavu*, které lidu českému zůstavil, aby si obého nade vše jiné povždy vážil. Zbožný ten úmysl zakladatelčin zračí se dobře v poslední její vůli z 19. června 1669. Ji zůstavila sobě slechetná žena ta plná vroucího citu náboženského rovněž tak, jako hluboké lásky k českému lidu, pomník velice čestný. Poslední vůle ta vyšla arcí z pera jejího syna, ale to matce zásluh neubírá. Slechetná matka-vlastenka vychovala sobě v synu takového též vlastence; bylo to dvě duši zbožných, horujících pro dobro lidu českého.

Velice zajímavá poslední vůle Marie Šteyerové zní přesně dle starého *přepisu* — o originálu se neví, — doslova takto:

We gmcnu Přezbhlahoslawene Swate a Nerozdjlne Trogiecze Boha Otcze, Boha Syna, Boha Duchu Swateho. Amen.

Ga njže podepsana známo čziním tinto Listem Wûbecz přzede wssemi kde čzten neb čztauczý slyssan bude a wzlasstie tu, kdež toho bude Potrzeba Ukazowati, Že rozgimagicze sobie gak gista gest Smrt Čzlowieka narozeneho na Swietie, hodina

Arnolta. Přeložil též Ludvíka de ponte rozjímání. Vydal knihu: Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psátí . . . , dále Kancionál český, Postillu katol., Zrcadlo svaté a j. Zemřel v Praze 7. září 1692.

pak Smrti negistá, a Bogicz se, aby Zbožiczko me mau tiezkau dlanhau a sprawedliwau Práczy nabyte nebylo obraczeno k niczemu ginemu než ke Čzti a Slawie Božj, Spasenj me dusse, a duchownimu Užítku, i potiessenj Českeho Narodu, a to toliko tím Spůsobem, gak gsem sobie Umínila, dokad mi gesstie Milostiwy Pánbůh žiwota a zdroweho Rozumu popřiziti ráczí, totó Pořzizenj o swych Wiecech.

Poniewadž gsem poznala z gedne Strany, že weliky duchownj Užitek pocházíwá z čzitanj pobožnych Knjžek, neb skrze nie obraczenj bywagj hřzssnieczy k prawému Pokánj a Polepszenj Žiwota, dobrži pak a Pobožnj wzbuzowanj býwagj k wietssymu milowanj Božimu a nasledowani Pána Krista, gakž Učj Přiziklawowe Swatych. Z druhe pak Strany, poniewadž wiecez gistá gest, že Čzechowe magj welmi malo Takowych Knjžek, z nichž by naddotčzenych Užítků duchownjch nabywati mohli, neb ani z ginych Kragin, proto že České Řzeczj neužiwagj, nepřizíwazi se do Čzech, ani w Czechách notisknau se na mnoze a byt se pak daly tisknauti, Chudj Lide gichž gest welmi Mnoho, nemohau sobie gich za Penize zgednati, Usaudila gsem, že bych Učinila Pánu Bohu wiecez milau a swym milym Kraganům welmi Užitecznau, kdybych swůg Stateczek, kterého mi Pánbůh z swe Sstiedrosti nadeliti ráczil, obratila na wytisstienj dotčzených Pobožnych Knjžek, kterýž by se rozdávali darmo, aby take Chudj Lide po Městách a Miesteczkach, ano y ti Sedlaczkowe we Wsych dostali niekdy niektere Pobožné Knjzky, w kterých by. když magj práznost od swych Práczy, mohli nieczo Pobožného czjtati, dobrým wiecezem se Učziti, a ke wssemu dobrému se wzbuzowati, pakly by se nieczo wietssyho dalo Tlačziti, aby také Bistrzegssj, ale potřebné osoby z kterého koliw Stawu, toho Užiti mohli, a tak wssem chudym Čechům kterýžby radi nieczo pobožného czjtali, podle Možnosti poslauženo bylo.

(POKR.)

Svátost pokání.

Biblicko-dějepisný rozbor. Napsal univ. prof. FR. XAV. KRYŠTŮFEK.

Úkolem pojednání našeho jest, podati důkaz, že *svátost pokání a jmenovitě soukromá zpověď jest původu božského*, při čemž chceme zmíniti se též o *kajicné kázni*, jaká v staré církvi panovala, tak že pojednání naše bude vlastně jakýmsi biblicko-dějepisným rozbohem o této na výsost důležité instituci církve katolické.

Na křtu odřekl se křesťan zlého ducha i všech skutkův jeho, a zasvětil se Kristu. V tomto svatém obcování má též setrvati. Ale četní ruší svoji úmluvu křestní, upadajíce do hříchů, duševně umírajíce. Avšak i těchto nešťastníků byl pamětliv Pán a ustanovil pro ně »druhou a poslední nadějí« a »obtížný křest,« svátost pokání.

Pokání jest svátost, ve kteréž k tomu zřízený kněz na místě Božím hříšníku hříchy po křtu svatém spáchané odpouští, když jich srdečně lituje, skroušeně se z nich vyzná a opravdivou vůli má, za ně dosti učiniti.

Tuto svátost ustanovil Pán Ježíš tím, že dal apoštolům plnou moc, soudcovským rozsudkem hříchy odpouštěti nebo zadržovati. Nejprve slíbil ji Petrovi. Když se apoštolů tázal: »Kým praví lidé býti Syna člověka« (Mt. 16, 13.), a Petr odpověděl: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého«, pravil Pán Ježíš: »Ty jsi Petr (skála), na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné ji nepřemohou« (Mt. 16, 18.), a pokračoval: »Tobě dám klíče (claves, *κλεῖς*) království nebeského, a což bys koli *ō ēar*, quodcumque) svázal na zemi, bude svázáno i na nebi, a což bys koli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.« (Mt. 16, 19.) Těmito slovy slíbil Pán tuto moc nejprve Petrovi, na znamení, že ostatním apoštolům bude náležeti potud, pokud budou s ním v obcování a jednotě. Ostatním apoštolům vůbec odevzdal ji později, mluvě o bratrském trestání hříšníka, který, když neuposlechne bratrského trestání ani přede dvěma nebo třemi svědky, budiž udán církvi; »jestliže pak ani církev neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán« (Mt. 18, 15—17.). Pán Ježíš pak pokračuje: »Amen, pravím vám: cožkoli (*ōsa ēar*, quaecumque) svázete na zemi, bude svázáno i na nebi: a cožkoli rozvázete

na zemi, bude rozvázáno i na nebi« (18). Slibem klíčův o moci svazovací i rozvazovací začal Pán též ustanovovati svátost pokání (*institutio inchoativa*); a co slíbil, to vyplnil, když vstal z mrtvých a hned večer zjevil se učeníkům. Tenkrát řekl jim: »Jako mně poslal Otec, i já posílám vás (t. j. s touž mocí a k témuž účelu. Jan 20, 21). To pověděv, dechl (na ně) a řekl jim: Přijměte Ducha sv.: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou« (Jan 20, 22, 23). Těmito slovy ustanovil Pán Ježíš svátost pokání (*institutio definitiva*). Rozřešení od hříchův apoštoly nebo jejich nástupci jest viditelné znamení, s nímž spojena jest neviditelná milost odpuštění hříchů. Tato moc apoštolův a jejich nástupcův, rozřešovati od hříchů, jest moc soudcovská, poněvadž mají hříchy odpouštěti nebo zadržovati, tedy soudcovský rozsudek pronášeti. Tento rozsudek mohou pronést jenom tenkrát, když vnitřní stav hříšníkův znají. A ten mohou znáti pouze tehdy, když hříšník ze svých hříchů před nimi se vyzná a spolu své vnitřní smýšlení čili lítost projeví; pak může kněz posouditi, zda-li hříšník dle svého vnitřního stavu a dle svých hříchů může býti od nich rozřešen, nebo musí-li mu býti zadržány. Nutna jest tedy zpověď hříchů před knězem, jejíž ustanovení v oněch slovech Páně svrchu uvedených jest obsaženo.

Tridentský sněm praví: »Pán ustanovil svátost pokání obzvláště tenkrát, když z mrtvých vstal, vdechl na učeníky své, řka: „Přijměte Ducha sv.: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou“ (Jan 20, 22, 23.) Že tímto tak znamenitým skutkem a slovy tak jasnými byla moc, odpouštěti a zadržovati hříchy ke smíření věřících po křtu padlých, dána apoštolům a jejich řádným nástupcům, jest souhlas všech Otcův, a církev zavrhuje vymyšlené výklady těch, kteří ona slova proti ustanovení této svátosti překrucují na moc hlásati slovo Boží a zvěstovati evangelium Kristovo.«¹⁾

Dále praví o zpovědi: »Již z vyloženého ustanovení svátosti pokání rozuměla církev vždycky, že byla též od Pána ustanovena celá (integra) zpověď hříchův, a jest všem, kteří po křtu padli, právem božským nutna, poněvadž Pán náš Ježíš Kristus,

¹⁾ Sess. XIV. De Poenitentia cap. 1. De necessitate et institutione huius sacramenti.

chtěje ze země vstoupiti na nebesa, ponechal kněze své zástupce, jako předsedy a soudce (*presides et iudices*), k nimž by všechny smrtelné zločiny byly přinešeny, do nichž věřící Kristovi upadli, aby mocí klíčů výrok odpuštění nebo zadržení hříchů pronesli. Jest známo, že kněží neznajíce věci (*causam*), takového soudu by konati a spravedlnost (*aequitatem*), vynášejíce trest, zachovati nemohli, kdyby věřící toliko vůbec a nikoli zvlášť a jednotlivě svých hříchů neudávali²⁾. Toto své učení pojala církev též ve dva kanony, kterými opácně tvrzení bludařů ztratila³⁾.

K odpuštění hříchů nestačilo v církvi nikdy toliko vnitřní vyznání hříchů v srdci před Bohem, spojené se zevnějším kajicným životem a konáním skutků křesťanské lásky, ale žádalo se jako *conditio sine qua non* vyznání čili *exomologesis* ze všech smrtelných hříchů, myšlením, řečí a skutky spáchaných, před biskupem nebo knězem a jeho rozřešení. Mimo toto *svátostné* vyznání nalézáme v staré církvi ještě *veřejné* vyznání z těžkých hříchů, kterému před tváří celé církve hříšník buď sám z vroucnosti a kajivosti se podrobil, neb knězem pro jeho vlastní polepšení a vzdělání celé církve, byl podroben. Dělo se pravidelně od veřejných hříšníků, kteří jím veřejné cti neztratili, jelikož hříšní skutkové jejich každému známi byli. Konečně bylo v církvi ještě *poloveřejné* vyznání z hříchů, které se dělo před biskupem a jeho duchovenstvem, již byli zavázáni mlčeti. Veřejné a poloveřejné vyznání nebylo úkonem svátostným, netvořilo podstaty svátosti pokání, nýbrž bylo částí dostiučinění.

Zde jde nám o důkaz, že všechny části svátosti pokání, a jmenovitě soukromá zpověď a kněžské rozřešení, vždycky v církvi byly.

Sv. Lukáš vypravuje ve Skutcích apoštolských: „A mnozí z věří-

²⁾ L. c. c. 5. De Confessione.

³⁾ Canon 3. praví: Kdyby někdo řekl, že oněm slovům Spasitelovým: „Přijměte Ducha sv. etc. (Jan 20, 22. 23)“ nelze rozuměti o moci odpouštěti a zadržovati hříchy ve svátosti pokání, jak církev katolická od počátku vždycky rozuměla, ale překrucoval by je proti ustanovení této svátosti na vážnost bláskati evangelium: vyobcován budiž. — Canon 6.: Kdyby někdo popíral, že svátostní zpověď není božským právem ustanovena a k spasení nevyhnutelná; nebo řekl, že způsob soukromně (*secrete*) zpovídati se jenom knězi, který církev katolická od počátku vždycky zachovávala a zachovává, jest cizí od ustanovení a rozkazu Kristova a vynálezem lidským: vyobcován budiž.

cích přicházeli *vyznávající a vypravující skutky své* (Πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων (uvěřivších) ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν 19, 18). Sv. Pavel činil totiž v Efesu veliké divy a zázraky; někteří toulaví židé, kteří se zaklínáním obírali, pokusili se jméno Páně vzývat nad posedlými; jmenovitě činilo to sedm synů žida Skevy; avšak člověk posedlý, opanovav zmocnil se dvou z nich, takže zranění a nazí utekli. Když se o tom židé i pohané v Efesu bydlící dověděli, připadla na ně bázeň, která záhy ustoupila povšechnému oslavování jména Ježíšova. A výsledek toho byl, že »mnozí z uvěřivších přišli a *vyznávali skutky své*«. Tito nebyli křesťané, kteří se zázrakem, na synech Skevových učiněným, obrátili, nýbrž byli to křesťané, kteří již dříve víru přijali a teď novým zázrakem pohnuti byli, aby vyznávali a vypravovali skutky své. Řecký text nepraví v aoristu πιστεύσαντες, nýbrž v minulém čase πεπιστευκότες, nemluví tedy o těch, kteří nyní uvěřili, nýbrž kteří ve víře již byli dříve, nežli se stalo to, co se o synech Skevových vypravuje. Tito uvedli sobě na mysl svůj hříšný stav, ve kterém byli; snad jim tanuly na mysli kouzla a čary, zaklínání a hádání, kterým byli oddáni před svým křesťanstvím a do nichž snad po křesťanství znovu upadli. Vzbudivše lítost nad svým hříšným životem, přišli vyznávat a vypravovat skutků svých. Dvojím slovem vypisuje sv. Lukáš, co oni lidé činili: »vyznávali a vypravovali« »skutky své« (πράξεις), aby vyjádřil, že to bylo »dokonalé a zevrubné vyznání jednotlivých hříchů.« Že toto vyznání bylo povahy svátostné, plyne z užívání onoho dvojího slova: »vyznávající a vypravující« a pak ze slova πράξεις (jednání, počínání, výkony, činy)⁴⁾, nikoli γράματα (skutek, věc, záležitost), pak že se mu podrobili křesťané »dříve uvěřivší«. Zde spatřují netoliko sv. Otcové, ale i protivníci církve, jako Hugo Grotius, svátostnou zповěď.

Sv. Jan Ev. praví ve svém prvním listě: »Pakli *vyznáme hříchy své*, věrnýť jest (Bůh) a spravedlivý, aby nám odpustil hříchy naše a očistil nás od všeliké nepravosti (Jan 1. c. 1, 9. »ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν«). Zde udává apoštol podmínku, pod kterou nám Bůh hříchy naše odpustiti a nás očistiti

⁴⁾ Srv.: Luk. 23, 51. a list ke Koloss. 3, 9.

chce, totiž když vyznáme hříchy své. »Vyznáme« dí, nikoliv »uznáme-li«; vyznání však děje se ústy (Řím. 10, 5.) a nikoli vnitřním úkonem v srdci, tedy vypovídáním čili zpovídáním, a to hříchů, nikoli hříšného stavu nebo hříšné povahy. Neboť nepraví »pakli vyznáme, že hřích máme« v jednotném počtu, nýbrž »pakli vyznáme hříchy své«; nemluví tedy o hříšnosti vůbec, nýbrž o skutečných hříších. Sv. Jan nepraví sice, komu se vyznávati máme, ale samo sebou se rozumí, že toto vyznání činiti jest tím způsobem, který Kristus ustanovil, tedy knězi na místě Božím, o němž již mluvil ve svém evangeliu (20, 22. 23).

Sv. Jakub, promluviv o odpuštění hříchů ve svátosti pomazání (5, 14. 15.), pokračuje takto: »*Vyznávejte se jedni druhým ze hříchů svých.*« (Ἐξομολογᾶσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα — Confitemini erga alterutrum peccata vestra 5, 16.). Mluví tedy o podmínce, pod kterou se hříchové v jiných případech mimo svátost pomazání odpouštějí, přecházejí od jednotlivého předpisu ke všeobecnému. Mluví »o vyznání, zpovídání hříchů« (παραπτώματα = lapsus, pády, poklesky, hříchy), a připomenul tím věřícím předpis, který dobře znali. Když dí: »jedni druhým«, chce říci: druh druhu, člověk člověku, který od Krista oprávněn jest toto vyznání přijmouti, tedy kněžím, presbyterům, o kterých v předešlém verši právě mluvil.

Od Pisma sv. obraťme se k Otcům a spisovatelům církevním ve staré církvi. (POKR.)

Nejstarší tištěný rituál Pražský z r. 1496.

Příspěvek k dějinám liturgie v Čechách. Podává Dr. ANT. PODLAHA.

Staré liturgické knihy, rukopisné i tištěné, jsou nejen vzácnými památkami bibliografickými, nýbrž i důležitými prameny k dějinám vývoje církevní liturgie v jednotlivých zemích, zvláště pokud v nich zvláštní zvyklosti se ujaly. Mezi prvotisky zaujímají knihy liturgické u bibliografův i bibliofilů místo vynikající. Zachovalé a úplné výtisky jejich cení se na sta, ba i tisíce korun.¹⁾

¹⁾ Srvn. Alès, Livres de liturgie. (Paříž 1878); Panzer, Annales typogr. ad 1536. (Norimberk 1793—1803); Weale, Bibliogr. liturg. (Londýn 1886); Hain, Repertorium librorum ab arte typogr. inventa ad a. 1500. (Stuttgart 1826—1828).

Hodlajíce probrati časem veškery starší tištěné liturgické knihy, vydané ku potřebě diecesí v zemích českých, po stránce bibliografické i liturgické, obracíme zřetel svůj především k nejstaršímu tištěnému rituálu Pražskému.

* * *

Nejstarší naše bohoslužebné knihy tištěny byly vesměs v cizině; nepochybně proto, že tiskárny domácí nebyly opatřeny písmem tak úhledným, jakého bylo žádoucí při knihách těch. Také nejstarší rituál Pražský tištěn jest v Norimberce. Nejkrásnější nám známý výtisk jeho chová knihovna kníž. arcib. semináře v Praze (Sign. Ma 40); výtisk ten slouží za podklad našeho studia. Jest to kniha formátu čtvercového (16·8 *cm* šir., 23·8 *cm* vys.), skládající se celkem ze 17 archů; šestnáctejich jest osmilistových; arch poslední jen sedmilistový. Celkem tedy má kniha 135 listů. Titulního listu kniha nemá, jako prvotisky vůbec. První stránka byla prázdná; teprve pozdější majitel knihy, jak níže uslyšíme, dal na stránku tu vymalovati svůj znak. Na stránce druhé vytištěny jsou gotickou minuskulí tyto verše:

Obsequialis opus vel agendam hoc si tibi mavis
Dici: suscipias, supplico, mente pia.
Hic exorcismos plures, quos vix dabit ullus
Codex sane alius: colligis esse simul.
Atque hinc pragensis placeat si ducere ritum
Ecclesiae saltem, proficit iste liber.

Verše tyto obsahují tedy nezvyklou nám u knih liturgických chlubnou reklamu.

Pod nimi jest otištěna charakteristická dřevořezba, vyskytující se i v jiných liturgických knihách, jež z téže tiskařské officiny vyšly. Rámec rytiny té tvoří po stranách štíhlé sloupky a nahoře pozdně gotické rozviliny listové. Uprostřed pak spatřujeme vedle sebe postavy: sv. Vojtěcha, před nímž stojí veliký, téměř celou dolejší polovici jeho postavy zakrývající znak arcibiskupství Pražského, dále sv. Zikmunda, sv. Víta a sv. Václava, jenž v pravici třímá žerd' praporce s orlicí, kterýž nad hlavami ostatních světců vlaje, a levicí opírá se o štít rovněž orlicí ozdobený a o něco ještě větší, nežli jest znak stojící u sv. Vojtěcha.

Místo, kde kniha tištěna byla, jakož i jméno tiskaře a doba vzniku knihy udává se nám v desíti řádcích na konci knihy (v tak zvaném »explicit«), kdež čteme takto: »Obsequialium benedictionum opus eximium architectonica arte, impensis ac industria *Georgii Stuchsis de Sultzpach*, civis *Nurembergensis*, secundum ordinarium ac Rubricas almae Pragensis ecclesiae caractere iocundissimo impressum. Anno a Nativitate verbi intelligibilis *Nonagesimo sexto super millesimum et quadringentesimum sextodecimo Kalendas Maias*. Finit feliciter. Byla tedy kniha naše tištěna v Norimberce tiskařem Stuchsem ze Sultzpachu a dokončena 16. dubna roku 1496. Také tyto řádky nejsou prosty chlouby; zejména slova »opus eximium *architectonica* (!) arte« a caractere *iocundissimo* impressum« jsou trochu neskromná; ač slova poslední srovnávají se úplně s pravdou: literky tiskařské, jichž tiskař k dílu užil, jsou opravdu velmi vkusné.

Kniha naše byla tedy vytištěna v *Norimberce*, v kterémžto městě umění knihtiskařské již záhy neobyčejně kvetlo. Již v letech sedmdesátých století patnáctého působili zde téměř současně čtyři tiskaři: Bedřich Creussner, Jan Sensenschmid, Jan Regiomontanus a Antonín Koberger. Nejznamenitějším z nich byl tiskař posléze jmenovaný, jehož činnost tiskařská a nakladatelská byla tak obsáhlá, že čtyřiařacet vlastních jeho lisů nestačilo, takže pro sebe dával tisknouti i v Basileji a Lyoně. Ke čtyřem těmto prvním knihtiskařům Norimberským přidružili se v letech osmdesátých Konrád Zeninger a Jiří Stuchs, tiskař našeho rituálu. *Jiří Stuchs* zahájil činnost svou roku 1484 a byl ještě po drahnou část šestnáctého století činným; po něm převzal jeho tiskárnu syn jeho Jan Stuchs.²⁾

Poněkud neobyčejným jest označení »Anno a nativitate verbi *intelligibilis*.« Užito zde výrazu scholastického die sv. Tomáše I. qu. XXXIV. art. I.

Kniha rozdělena jest ve dva díly, z nichž každý má zvláštní svoji paginaci. První díl zaujímá 57 listů očíslovaných červeně tištěnými římskými ciframi.

²⁾ Srvn. H. Meisner und Johannes Luther, Die Erfindung der Buchdruckerkunst (1900) str. 104.

Na první stránce čte se nahoře vlastní titul knihy : »*Obsequiale sive Benedictionale, quod agendam appellant, secundum ritum et consuetudinem Pragensis ecclesiae incipit feliciter.*«

Neobvyklý nyní již název »*obsequiale*« utvořen byl ve středověké řeči církevní z pozdnělatinského slovesa »*obsequiare*«, jež významem svým rovná se slovesu »*lanulari*« »sloužiti«. »*Obsequium ecclesiasticum*« znamenalo tedy tolik co »služba církevní«, a »*obsequiale*« knihu, v níž řád církevní služby jest obsažen.

Rovněž druhého synonyma v nadpisu uvedeného, totiž »*benedictionale*«, se již neužívá : význam jeho jest patrný : »knihá zehnání«.

Za to synonymum třetí, totiž »*agenda*«, dosud jest obvyklé. Slovem tím označovaly se ode dávna veškerý církevní úkony. V tomto smyslu ovšem slovo »*agenda*« myšleno bylo jakožto neutrum množného čísla. Sněm Karthaginský, r. 390 slavený, užívá slova toho ve významu »mše sv.« Ve středověku pak znamenalo slovo to nejen mši sv., nýbrž i officium, i říkalo se na př. »*Agenda matutina*«, »*agenda B. Mariae*« a p. Později přenesen název ten na knihu, v níž obsažen byl řád posvátných obřadů ; v tomto smyslu pak užíváno bylo slova toho jako substantiva rodu ženského, jež tedy značilo tolik co »*rituál*«.

Přihlédněme nyní k obsahu první naší tištěné agendy, a srovnajme jej s nynějším naším rituálem !

1. Na prvním místě jest »*Exorcismus aut Benedictio salis et aquae singulis diebus dominicis per anni circulum, praeterquam in vigilia Epiphaniae Domini.*« Název tento tištěn jako rubrika červenou barvou ; jednotlivá slova jsou po středověkém způsobu silně zkracována, jakož v celé této agendě vůbec hojně zkratek jest užito.

Obřad svěcení vody zahájen těmito slovy : »(Rubrika :) *Primo praemittat*: Adjutorium nostrum in nomine Domini. Qui fecit coelum et terram«, tedy zcela tak, jako v našem rituálu dosud jest předepsáno ; potom však následuje tento přídavek, jenž v našem rituálu chybí : »*Deus in adjutorium meum intende. Domine ad adjuvandum me festina. Deus in adjutorium meum intende. Domine ad adjuvandum me festina. Deus pius, fortis et clemens, in adjutorium meum intende. Domine ad adjutorium me festina. Gloria Patri et*

Filio . . . Sicut erat in . . . Kyrie el. Christe el. Kyrie el. Pater noster. Et ne nos . . . V. Vivet anima mea et laudabit te. Et iudicia tua adjuvabunt me. V. Erravi sicut ovis, quae periit. Quaere servum tuum quia mandata tua non sum oblitus. Credo in Deum Patrem . . . carnis resurrect.

Potom opakuje se »Adjutorium nostrum in nomine Domini. Qui fecit coelum et terram.« Rubrika zní: „*Sequitur primus exorcismus salis. Hic non dicat Oremus*“ Exorcismus soli shoduje se téměř doslovně s dosavadním zněním, až na tyto nepatrné odchylky:

Rituál z r. 1496:	Rituál z r. 1862:
... et ut sis omnibus te sumentibus ...	... et sis omnibus sumentibus...
»discedat ab eo loco, quo asper- sus fuerit.«	... discedat a loco, in quo aspersum fueris.
... omnisque spiritus immun- dus abjiciatur adjuratus.	... omnisque spiritus immun- dus adjuratus ..

»Aspersus« jest patrně chyba tisku.

Následuje modlitba »Immensam clementiam«, jako v dosud platném ritu; také v ní shledáváme toliko nepatrné odchylky od textu nynějšího:

Rituál z r. 1496	Rituál z r. 1862
... sanctificare digneris ...	... sanctificare tua pietate di- gneris ...
et quicunque	et quidquid
Per Christum Do ...	Per Dominum nostrum .

Exorcismus vody jest v obou textech, starém i novém, shodný až na to, že v rituálu z r. 1496 vložena za slovo »omnipotentis« spojka »et«, a že v modlitbě »Deus qui ad salutem« jest ve starém textu tvar »quicquid«, místo »quidquid«, »*noxii*« místo noxa« a že slovosled závěrečné části jest »ab omnibus impugnationibus sit defensa« místo »ab omnibus sit impugnationibus defensa.«

Další rubrika starého rituálu velí: Hic mittat sal in aquam per modum crucis«, kdežto rituál náš předpisuje »Hic *ter* mittit sal ... « Slova, jež při tom kněz dle starého rituálu říkati má, jsou: »Fiat haec commixtio salis et aquae pariter in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, *et salutiferum efficiatur*. Amen«, kdežto dle rituálu nového zní slova ta takto: Commixtio salis et aquae pariter fiat in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen.

Starý rituál má potom rubriku »*Sequitur benedictio am-borum*«, jež v novém rituálu chybí. Modlitba »*Deus invictae virtutis auctor*« zní v obou rituálech stejně, až na to, že rituál starý má »*sanctissimi nominis tui*« m. »*sancti tui nominis*«; dále »*Spiritus sancti praesentia*« m. »*praesentia Sancti Spiritus*.«

Po modlitbě té následuje dodatek, jenž v nynějším rituálu chybí, a jenž takto zní: »*Ipse te benedicat † aqua, qui te in principio creavit. Amen. Ipse te benedicat † aqua, qui super te pedibus suis ambulavit. Amen. Ipse te benedicat aqua, qui de petra in deserto te manare praecepit. Amen. Ipse te benedicat † aqua, qui a Iohanne in te baptizatus est. Amen. Et benedictio Dei Patris omnipotentis † et filii † et Spiritus † sancti descendat et maneat semper super hanc creaturam salis et aquae. Amen.*«

Připojená ke konci této modlitby rubrika »*Sequitur canticum*« uvádí zpěv »*Asperges me*«, jenž otištěn až ke slovům »*misericordiam tuam*«, a to ve znění dosud obvyklém. Nad textem zpěvu vytisknuty červeně čtyři notové linky, ale bez not; noty doplněny měly býti rukopisně, zde však se tak nestalo, takže linie zůstaly prázdné. Na konci jest rubrika: »*Superscriptum asperges me canitur intra adventum et diebus dominicis per circulum anni. Sequitur aliud*«. Opět otištěno »*Asperges*« s notovými prázdnými linkami. Toto »*asperges*« lišilo se od předešlého patrně nápěvem, jenž do výtisku našeho nebyl vepsán. K druhému tomuto variantu připojena rubrika: »*Superscriptum asperges me canitur omnibus diebus dominicis per circulum anni, quum de aliquo festo celebratur. Sequitur aliud in dedicatione seu consecratione ecclesiae decantandum*«.

Následuje zase »*Asperges*« s prázdnými notovými linkami. Bývalo tudíž druhdy zpíváno »*Asperges*« s třemi různými nápěvy.

POKR.

Otázka patronátní v Čechách.

Uvažuje Dr. JOS. DOUBRAVA.)*

Jak zřejmo z listu papežova, nařízení neslo se k tomu: »*ut gratissima illa inter catholicum istud Imperium et Ecclesiam,*

*) Viz Č. k. d. roč. 1900 č. 3.—10.

et hanc Apostolicam Sedem magis ac magis foveatur concordia, ex qua in christianam et civilem rempublicam maxima semper bona redundant.«

K dobru církve i státu, ze vzájemné shody vyplývajícímu, dopustila tedy Svata Stolica, aby po zvláštním právu našem způsobilost k církevnímu obročí i z politické stránky posuzována byla.

Co takto důsledkem konkordatu připustilo se za výsadu, za požadavek uzákoněno později zákonem o právních poměrech katolické církve ze dne 7. května 1874 ř. z. č. 50.¹²⁸⁾

Pořizuje se tu § 1., že o způsobilosti k dosažení církevních úřadův a obročí rozhodují zákony státní a v jejich mezích platné předpisy církevní; za podmínku pak dosažení církevního úřadu či obročí v § 2. se ukládá rakouské státní občanství, mravní a občanská zachovalost a zvláštní způsobilost, jež vzhledem k určitým církevním úřadům neb obročím předeepsána jest zákonem státním.

Na záruku, že těmto pořízením náležitě zadost se stane, konečně § 6. přikázáno, aby biskup, kde jde o volnou kollaci aneb o praesentaci, jež nestala se císařem neb úřady zaměpanskými, též kde jde o zřízení správce k farnímu obročí inkorporovanému, oznámil osobu vyhlédnutou zemskému úřadu, jemuž přísluší důvodné námitky své sděliti biskupovi. Nestane-li se námitka během třiceti dnů, počítajíc ode dne oznámení, lze bez závady ustanoviti dotýčeného duchovního neb osaditi obročí inkorporované.

Z námitky zemského úřadu volno odvolati se k ministroví záležitostí duchovních; nedá-li odvolání místa, ustanovení neb osazení státi se nesmí.

Velikého vlivu na posuzování hodnosti kandidátovy k obročí farnímu nabyla ve zvláštním našem právu konečně příslušnost patronátní.

Vzmohl se během času názor, že kněží, při farách jistého patronátu působící, jsou k farám téhož patronátu nad jiné kandidáty kvalifikováni a tudíž i hodni jsou zvláštního ohledu. Názor tento došel jakési právní formule tím, že do výkazu o způsobilosti za-

¹²⁸⁾ Burekhard l. c.

datelů za obročí farní církevním úřadem pojata rubrika o letech patronálních, to jest výkaz doby, po kterou žadatel působil při farní či farních patronátu, pod nějž uprázdněné obročí náleží.

Tím ovšem přibyla v posuzování způsobilosti a hodnosti k obročím farním stránka, již obecní právo nezná, a která, jak níže bude ukázáno, na nemalý úkor církevního řádu z míry v popředí se dostala.

6. Obecná nařízení o konkursu k obročím farním a o zkoušce konkursní na průkaz způsobilosti kandidátů dána byla se zaslouhou výhradou, že možno bude s hledem k zvláštním poměrům místním ve věcech těchto dle potřeby žádoucí poměny neb doplňky učiniti na sněmech provinciálních.¹²⁹⁾

Dříve než sněm provinciální, u nás již v století minulém ujala se vláda rakouská konkursní záležitosti a svými dekrety vytvářela ji na yalný rozdíl od předpisu tridentského.¹³⁰⁾

Rozdíl ten jevil se především na rozsahu konkursu, jenž z obročí liberae collationis a patronátu církevního rozšířen byl na všechna obročí ostatní.¹³¹⁾ Vyměřen byl dále dopodrobna způsob zkoušky s konkursem spojené a zároveň upuštěno od konkursní zkoušky zvláštní v každém jednotlivém případě uprázdňení benefícia.¹³²⁾ Na úsporu cestovních vydání, jež konkurentům vznikala častým dostavováním se ke zkoušce konkursní, též povoleno, by kandidát, obstav ve zkoušce s dobrým prospěchem, směl ucházeti se o obročí, která by během následujícího roku uprázdnila se v diecési, kde zkoušce se podrobil.¹³³⁾ Za týmž účelem pořízeno později, aby dvakrát do roka — počátkem května a srpna — dál se obecný konkurs, a kdo by obstál ve zkoušce této s dobrým prospěchem, právo měl po tři léta následující konkurovati v diecési, kde zkoušen byl, o uprázdněná obročí kuratní.¹³⁴⁾

¹²⁹⁾ Otázka patronátní, nota 68.

¹³⁰⁾ Dr. Samsoor, Konkurs na menší obročí církevní dle církevního práva všeobecného a částečného rakouského. Časopis kat. duchovenstva, 1900, str. 454. n.

¹³¹⁾ Dvorní dekret ze dne 12. března 1782; 11. března 1783; 19. října 1784. Srov. Jaksch l. c. Bd. III. S. 585, 587, 596.

¹³²⁾ Dvorní dekret ze dne 9. února 1784. Srov. Jaksch l. c. Bd. III. S. 588.

¹³³⁾ Dvorní dekret ze dne 9. února 1784 l. c.

¹³⁴⁾ Dvorní dekret ze dne 24. prosince 1785. Srv. Jaksch, l. c. Bd. III. S. 596.

Výhoda tato konečně dovršena ustanovením, aby základem zkoušky, s dobrým prospěchem vykonané, možno bylo ve všech diecésích¹³⁵⁾, a to po šest následujících lét ucházeti se o obročí uprázdněná.¹³⁶⁾

Biskupům dána volnost, povoliti i mimo čas konkursní zkoušku duchovním, kteří pro vážnou příčinu pravidelného konkursu účastniti se nemohli.¹³⁷⁾ Opětnou zkoušku prominouti farářům dovolovalo se jen tehda, osvědčil-li se dotýčný žadatel toho hodným.¹³⁸⁾

Zkoušky vůbec sprostěni byli veřejní učitelé bohosloví¹³⁹⁾, doktoři theologie¹⁴⁰⁾ a učitelé katechetiky a paedagogiky.¹⁴¹⁾

Kde bylo třeba prominutí, žádost zadávala a vyřizovala se v úřadě zemském.¹⁴²⁾

Z tohoto područí moci světské dostala se záležitost konkursní následkem podání biskupů rakouských ve Vídni shromážděných, kteří dne 16. června 1849, postěžovavše sobě, že o zkoušce konkursní naprosto jen státní zákony pořizují, předložili vládě zásady, dle nichž by konkurs upravití se měl.¹⁴³⁾

Prohlásil vláda u vyřízení podání tohoto, že nečiní nároku na moc zákonodárnou ve věci té, žádá však, aby platných nařízení o tom nebylo změněno bez předchozí dohody s ní. Úřadky biskupů shromážděných o zkoušce konkursní nedrží nic, čemu by vláda vzepřítí se musila, spíše vyhovují ve všem zájmu, jež stát na zřízení této zkoušky míti může. Důsledkem toho dáno nařízení J. Veličenstvem, aby nekladly se překážky oněm úřadkům, s výhradou, že na tomto pořizení nebude měněno, leč po předchozí domluvě s vládou, a že tam, kde úřadky tyto se neuplatní, zkouška konkursní díti se bude dle dosavadních nařízení.¹⁴⁴⁾

¹³⁵⁾ Dvorní dekret ze dne 2. srpna 1787 a 10. října 1787. Srov. Jaksch l. c. Bd. III. S. 598, 599.

¹³⁶⁾ Dvorní dekret ze dne 31. ledna 1792. Srv. Jaksch l. c. Bd. III. S. 600.

¹³⁷⁾ Dvor. dekret ze dne 7. dubna 1789. Jaksch l. c. Bd. III. S. 599.

¹³⁸⁾ Dvor. dekret ze dne 30. července 1789. Jaksch l. c.

¹³⁹⁾ Dvor. dekret ze dne 19. května 1784. Jaksch l. c. Bd. III. S. 594.

¹⁴⁰⁾ Dvor. dekret ze dne 30. srpna 1793. Jaksch l. c. S. 601.

¹⁴¹⁾ Dvor. dekret ze dne 24. června 1811. Jaksch l. c. Bd. VIII. S. 537.

¹⁴²⁾ Dvor. dekret ze dne 31. ledna 1792. Jaksch l. c. Bd. III. S. 600.

¹⁴³⁾ Wahrmond l. c. Bd. II. S. 95, Note 62.

¹⁴⁴⁾ Wahrmond l. c.

V ten způsob vráceno právo ke konkursnímu pořizování moci církevní, již přirozeně náleží, a zjednáán základ, na němž v jednotlivých církevních obvodech ustanovení konkursní uzákoněna býti měla.

Konkordat ze dne 18. srpna 1855 za pravidlo konkursu vytkl předpisy tridentské, jen se odchýliv od obecného zákona církevního nařízení, by obsazování všech far dále se konkursem veřejným¹⁴⁵⁾

Zvláštním indultem Pia IX. dostalo se biskupům rakouským a mezi těmi i biskupům českým k žádosti jejich decennální fakulty, by přes výše zmíněná ustanovení konkordatu směli zejména po dávne a osvědčené praxi dvakrát do roka s kněžími, kteří hodlají ucházeti se o fary, zkoušku z věd bohoslovných odbývati examinatory synodálními neb prosynodálními dle řádu předepsaného zvláště konstitucí Benedikta XIV. »Cum illud« ze dne 14. prosince 1742, a když uprázdni se nějaká fara, zmíněnými examinatory v konkursu dle předpisu tridentského souditi, který z approbovaných kandidátů fary té jest hoden¹⁴⁶⁾.

Základem této fakulty a práva na sněmě tridentském vyhraněného synodám provincialním¹⁴⁷⁾, vydali biskupové čeští na sněmě provincialním r. 1860 ustanovení o konkursu farním¹⁴⁸⁾, jež na diecéšní synodě pražské r. 1863 se zřetelem ke zvyklostem diecésním doplněno bylo¹⁴⁹⁾.

Odkazující k podrobnostem tohoto ustanovení na uvede-
ných místech a v instrukci kard. Schwarzenberkem¹⁵⁰⁾ vydané
obsaženým, shrnujeme hlavní zásady v následující :

Zkouška konkursní jest dvoji : Generální z vědomostí boho-
vědných, odbývaná u přítomnosti předsedy alespoň třemi exami-

¹⁴⁵⁾ *Conventio inter Sanctitatem Suam Pium IX Summum Pontificem et Majestatem Suam C. R. Ap. Franciscum Josephum I. — Art. XXIV.: Parochiis omnibus providebitur publico indieto concursu ac servatis Concilii Tridentini praescriptionibus . . .*

¹⁴⁶⁾ *Acta et decreta Concilii provinciae Pragensis A. D. 1860 tit. VI. ep. 9 p. 288.*

¹⁴⁷⁾ *Trid. sess. XXIV. ep. 18 de ref.*

¹⁴⁸⁾ *Acta et decreta l. c.*

¹⁴⁹⁾ *Acta et statuta Synodi dioecesanæ Pragensis A. D. 1863 Cap. VIII. p. 13.*

¹⁵⁰⁾ *Instructio in peragendo examine concursus parochialis. Ex mandato Essi Rssi ac Cssi D. D. Friderici Cardinalis Schwarzenberg, Principis Archiepiscopi Pragensis, observanda. Pragae 1864.*

natory dvakrát do roka s kněžími neporušené víry a mravů, kteří chvalitebně tři léta pobyli v duchovní správě aneb alespoň pět let approbování jsou ke zpovídání. Zkouška děje se z určitých věd písemně a ústně. Odbyta-li s dobrým prospěchem, platí po šest let; pro nedostatečnou známku z jednoho předmětu nutno během roku z tohoto předmětu zkoušku opětovati; pro nedostatečnou známku z více než tří předmětů nutno opakovati zkoušku docela. Po šesti letech lze prominouti opětování zkoušky těm, kdo v první z většiny předmětů výtečně obstáli a v duchovní správě neb úřadu církevním po devět let chvalitebně působí, jakož i těm, kdo neobdrželi sice o zkoušce první výtečné známky, ale spisy neb odpovědmi k pastýřským otázkám poradním vzdělání bohovědné prokázali; kdož však v první zkoušce jen prostě obstáli, mohou dojíti tohoto prominutí, pakli po dvanáct let chvalitebně zastávají nějaký úřad církevní.

Nemohl-li kdo pro závažnou překážku dostaviti se k obecné zkoušce, a uprázdni se lara, o níž žádati chce, lze mu dovoliti zkoušku zvláštní.

Druhá zkouška konkursní, jejíž předmětem jsou ostatní kanonické vlastnosti kandidátovy, koná se, když jest zvoliti kandidáta k uprázdněnému uvěštění obročí. I tato odbývá se examinatory synodálními neb prosynodálními a diti se má řádem u nás předepsaným v instrukci výše zmíněné¹⁵¹⁾. Examinatorům přísluší usouditi, kterým kandidátům, s hledem k hodnosti jejich, obročí lze propůjčiti. Biskupovi pak vyhrazeno právo z approbovaných vyvoliti, koho sám za hodnějšího má, ba vyhrazeno i právo pro poskvnu jen jemu známou zamítnouti kandidáta, jež examinatori, nevědouce o oné poskvně, po mravech uznali za způsobilého k obročí.

(POKR.)

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika.

Rozhodnutí kníž. arcibiskupského Ordinariatu Pražského, jimž upravuje se právo pohřební na hřbitovech Olšanských. — Plntce

¹⁵¹⁾ Instructio in peragendo examine eonc. paroch. l. c. ep. III. p. 17.

přítověď Jeho Eminence + nejdůst. Pána Františka de Paula kardinála Schoenborna ze dne 18. listopadu 1894 č. 10954 a vyhovující žádosti velebného duchovenstva Pražského ze dne 9. července 1900 č. k. 6888 r. 1900 i přání rady král. hlav. města Prahy ze dne 25. července 1900 č. 107011. Ref. XIV., pořizujeme dle platných zásad a s hledem k poměrům místním i časovým o pohřebním právu duchovních správců, jichž se záležitost týče, následovně:

I. Duchovní správceové oprávnění jsou své osadníky pohřbívati řádem církevním a žádati pohřební poplatek štolový.

1. Duchovními správci rozumějí se tu oni duchovní, kteří pravomocí církevní zřízení jsou ke správě určitých osad neb ústavů, tedy: *a)* faráři resp. expositi při farách světských a správceové při farách řeholních v Praze, v Karlíně, na Žižkově; *b)* duchovní ve veřejných nemocnicích a v ústavu pro choromyslné.

2. Osadníky jejich jsou katolíci, kteří duchovní správě jejich podřízení byli.

Právům základem podřízenosti, pokud se týče příslušnosti jest:

a) Na osadách farních či expositních řádné neb mimořádné bydlíště — domicilium neb quasidomicilium.

Po zásadách obecného práva příslušný duchovní vypadá ze svého práva: zemře-li osadník jeho na cizí osadě a do vlastní osady nemůže být převezen; — zemře-li osadník sice v osadě, ale zvolil si hrob na cizí osadě nebo v rodinné hrobce na cizí osadě.

Za poměrů Pražských potrvá však příslušnost duchovního správce: *a)* Byl-li zemřelý jeho osadník odvezen do pathologického ústavu v cizí osadě pražské a odtud pohřben se koná. Zásada tato nabude platnosti, až uprázdní se fara u sv. Apollináře, jejíž duchovní správce dosud pohřby z pathologického ústavu v případech zmíněných vykonává. — *β)* Zemřel-li osadník v sanatoři na cizí osadě a odtud pohřben býti má. — *γ)* Byl-li osadník zemřelý odvezen do ústřední kaple na hřbitově olšanském a odtud pohřben se děje.

b) V ústavech právním základem podřízenosti, pokud se týče příslušnosti jest pořízení kněž. arcib. ordinariatu, jímž dotčeným duchovním míra jejich pravomoci byla vytčena.

c) S hledem k osobám potulným — vagi — základem podřízenosti pokud se týče příslušnosti jest místo jejich úmrtí.

d) S hledem k osobám cizím, přivezeným, základem podřízenosti pokud se týče příslušnosti jest místo, kde mrtvola byla uložena: Stalo-li se to v některé umrlčí komoře pražské, právo pohřební přísluší farář, v jehož osadě komora se nalézá; stalo-li se tak v ústřední kapli olšanské, přísluší právo to duchovnímu správci olšanskému.

e) S hledem ke svěřencům arimathejského spolku také rozhoduje místo, kde mrtvola uložena: Je-li v umrlčí komoře pražské, přísluší právo pohřební duchovnímu, v jehož osadě komora se nalézá: je-li uložena v ústřední kapli olšanské, přísluší to právo duchovnímu olšanskému.

3. Příslušnost takto vyměřená opravňuje k pohřebnímu úkonu v celém rozsahu církevního obřadu, jenž v sobě drží: výkrop, průvod, zádušní služby Boží, uložení mrtvoly do hrobu na vlastním hřbitově, zápis do matriky zemřelých.

Vzhledem k poměrům Pražským sluší připomenouti:

a) Hřbitov olšanský jest stejným právem vlastním hřbitovem všech osad, které s pohřby sem jsou odkázány. Důsledkem této zásady jsou dotyční duchovní správci oprávněni na hřbitově olšanském nejen pohřbívati své osadníky, ale též úkony konati, jež duchovnímu správci na vlastním hřbitově konati přísluší, jako světlí hrobky, kříže a pomníky na hrobech osadníků a podobně.

b) Na umožnění pohřbu po řádu církevním, jak výše vytkneno, i tam, kdyby mimořádně ku přání příbuzných se vším obřadem z ústřední kaple olšanské díti se měl, bude dovoleno mrtvolu vnést do kaple sv. Rocha, která mimo ráz farního chrámu spolu má též povahu kaple hřbitovní.

Abyste však tím netrpěla jiná zaručená práva, mohl by takový mimořádný pohřeb díti se jen za následujících podmínek, předpokládajíc, že z ohledů zdravotních není námitek:

a) Třeba dohodnouti se s duchovním správcem olšanským, jehož právem a povinností jest bdíti nad tím, by olšanské farní služby Boží a chrámový řád v kapli sv. Rocha pohřbem nebyly porušeny.

β) Mimo poplatek, jenž přísluší farnímu chrámu Páně zemřelého osadníka, sluší též kapli sv. Rocha do záduší z pohřbu dáti jistý poplatek.

c) Pokud potrvá pohřbívání z pathologického ústavu v právu faráře u sv. Apollináře, jest též povinen po nařízení kněží arcib. konsistore ze dne 18. listopadu 1894 č. 10954 dbale oznamovati případy pohřební duchovním správcům, jichž osadník z ústavu pohřben byl.

d) Až uprázdní se fara u sv. Apollináře, stane se vhodné opatření v příčině úmrtních matrik v ústavech, jichž duchovní oprávnění jsou k pohřbívání.

4. Nebude-li s to příslušný duchovní správce, aby pohřeb vykonal sám, bude jeho právem i povinností, aby zjednal si zástupce. V příčině tohoto zastupování připomíná se:

a) Zástupcem duchovního správce po právu jest v první řadě jeho kaplan.

b) Nemá-li kaplana, aneb též ze závažné příčiny nemůže pohřeb vykonal, opatří si duchovní správce jiného zástupce, jímž může býti též někdo z farního duchovenstva olšanského.

c) Kněží arcib. Ordinariat vyhrazuje si, uvidí-li svým časem toho potřebu, učiniti vhodná opatření, aby na hřbitově olšanském zřízen byl zvláštní duchovní k zastupování příslušných duchovních správců v pohřbívání.

5. Příslušný duchovní správce má nárok na zákonný pohřební poplatek štolový.

a) Výška poplatku řídí se poměry místními a, pokud schváleny byly, též sazbami pohřebních ústavů.

b) Z poplatku tohoto duchovní správce povinen bude odměniti svého zástupce. Určení výšku odměny jest věcí soukromoprávní a předmětem vzájemné dohody.

c) Práva k poplatku pohřebnímu nemá duchovní správce z pohřbu: osob, které po zákonu za chudé míti jest, — osadníka vlastního, jenž v cizině zemřel a tam pohřben byl, — osadníka cizího, jenž na jeho osadě zemřel a odtud převezen byl. Tím však neruší se v právní zvyklosti založený nárok na poplatek za propuštění mrtvoly, ani nárok na odměnu za zvláštní službu, již snad bylo žádáno.

6. Příslušností duchovního správce výtčena též příslušnost dotyčených chrámových zřízenců, jichž přísluhy k pohřbu je potřebí.

II. Pořízení toto vejde v moc práva dnem 15. ledna 1901.

III. Kníž. arcib. Ordinariatu přísluší a vyhrazeno jest znova poříditi o pohřebním právu duchovenstva v Praze a v předměstích, kdyby v budoucnu nastala toho potřeba.

Z kníž. arcib. Ordinariatu v Praze, dne 1. ledna 1901, N. E. 4. † — LEO, arcibiskup.

Platy státního úřednictva. — Existenční boj vtiskuje nynější době zvláštní ráz nejistoty, kterou každý pocítuje o svou budoucnost. Když na př. někdo před 30 lety mohl jíti na studii, říkalo se o něm napřed, že bude z něho velký pán. Dnes to již neplatí. Kdo se dnes pustí na dráhu dlouhých studií, o tom nelze napřed říci, k jakému cíli dojde. Kdo by neznal, v jak smutných hmotných poměrech žije dnes valná část duchovenstva. Také jest mnoho lékařů, kteří si nemohou naříkati, že si nevědí rady, kam s penězi od pacientu získanými. Dnes se nemůže tvrditi, že dlouhé studie vedou k dobré, zabezpečené existenci. Poměrně nejlépe postaral se moderní stát o své úřednictvo. Moderní stát rozmnožil valně počet úředníků. Souvisí to jednak s neustálým množím počtu úřadů, pak toho vyžaduje rostoucí počet obyvatelstva a jednak i to, že státu ukládají se nové a nové úlohy sociální.

Statistický měsíčník přinesl z pera Dr. Pflügla přehled o úpravě úřednických platů v Rakousku. Administrativních úřadů bylo v Rakousku ustanoveno: okresních hejmanství r. 1890 327, r. 1900 346; okresních soudů r. 1890 922, r. 1900 939; školních okresních inspektorátů r. 1890 375, r. 1900 439; berních úřadů r. 1890 821, r. 1900 906.

Během posledních 10 let bylo tedy zřízeno nových 19 okresních hejmanství, 17 okr. soudů, 64 okr. školní inspektoráty a 85 berních úřadů.

Předposlední úprava úřednických platů byla vyřizena zákonem z r. 1873; nynější úprava jest z r. 1898. Stupnice úřednických platů jest nyní následující:

Služebná třída	Platy z r. 1873	Platy z r. 1898	Aktivní přídavek
	korun	korun	
XI.	1200	1600	240—600
	1400	1800	
	1600	2000	
	1800	2200	
X.	1900	2400	320—800
	2000	2600	
	2200	2800	
IX.	2400	3000	400—1000
	2600	3200	
	2800	3600	
VIII.	3200	4000	480—1200
	3600	4400	
	4000	4800	
VII.	4400	5400	560—1400
	4800	6000	
	5600	6400	
VI.	6400	7200	640—1600
	7200	8000	
	9000	10000	
V.	11000	12000	800—2000
	12000		

Služebné hodnostní třídy od IV. do I. zůstaly nezměněny, totiž na 14000, 16000, 20000 a 24000 korun. Mimo to byly vyšším státním hodnostářům, počínajíc od tř. V., značně zvětšeny funkční přídavky.

Postup do tříd hodnostních a jich 3 stupňů děje se vždy po 4 letech, po 16 neb 20 letech postupuje státní úředník do nejbližší vyšší služebné třídy. Kdo tedy má po 4 léta v IX. třídě 2600 K., nastoupí pak do třídy osmé. Od třídy osmé počínajíc děje se postup po 20ti letech.

Pokud se týče učitelů na státních školách středních, jest roční služné skutečného učitele ustanoveno na 2800 korun. První a druhá kvinkvenálka obnáší 400, ostatní 3 kvinkvenálky obnášejí 600 K. Když někdo slouží 10 roků jako skutečný učitel, má tedy služného 3600 K., potom 4200 K.

Ředitel střední školy má týž plat jako skutečný učitel, mimo to 1000 K funkčního přídavku a naturalní byt v ústavu.

Služné učitele náboženství na střední škole jest ustanoveno na 1800 K. První 2 kvinkvenálky jsou po 200, druhé tři po 300 K. Nejvyšší plat katechety na střední škole je tedy 3800 K., učitele laika 5400 K.

Učitelé tělocviku na středních školách jsou na roveň skutečným učitelům středních škol. Moderní stát honoruje tedy učitele tělocviku mnohem více, než učitele náboženství.

Nejvíce státního úřednictva přibýlo v oboru ministerstva financí a spravedlnosti.

Ministerstvo financí mělo r. 1888 9352 úředníky, r. 1900 15409; ministerstvo spravedlnosti mělo r. 1888 7635 úředníků, r. 1900 11103.

Platy úřednictva se rozmnožily dle jednotlivých odborů ministerských následovně:

	r. 1891	r. 1900
	korun	korun
říšská rada	366.166	663.684
ministerstvo vnitra	8,918.164	14,619.986
min. vyučování	14,602.804	27,724.907
finanční ministerstvo	18,318.490	36,504.782
min. obchodu	19,944.764	26,068.624
min. drah		25,880.890
min. orby	2,153.172	3,445.702
justiční min.	18,379.140	32,639.274

Stát platil svému úřednictvu r. 1891 83,452.148 kor., r. 1900 168,991.881 kor. služného. Z toho vidno, že náklad na státní úřednictvo v Rakousku od r. 1891 se více než zdvojnásobil.

Všeho státního úřednictva bylo r. 1891 35903, r. 1900 65415 osob. Vzrůst ten si vysvětlíme také tím, že přibýlo státu 14491 úředníků státních drah. Zajímavý jest přehled úřednictva dle služebních tříd:

třída	počet úředníků	celkový obnos služného korun
I.	2	54.400
II.	17	333.500
III.	20	320.000
IV.	53	748.000
V.	450	4,603.454
VI.	1684	11,551.014
VII.	4619	23,265.855
VIII.	6600	24,534.196
IX.	13825	39,973.036
X.	11626	26,750.626
XI.	13272	22,787.181
XII.	13271	14,217.019

Úprava úřednických platů z r. 1898 utvořila hlavní jádro v služební třídě VIII. až X. Zlepšení platu úřednictva vyžaduje nyní ročně většího nákladu asi 70 milionů korun. Kéž by konečně i duchovenstvo dočkalo se zlepšení hmotných svých poměrů.

Rudolf Vrba.

Původní hrobka sv. mučeníků Marka a Marcellina. — Papežská „kommissee posv. archaeologie“ pracuje nyní hlavně o objevech v coemeteriu sv. Domitilly, aby mohla záhy vydati čtvrtý svazek „Podzemního Říma“, jenž právě má obsahovati popis katakomby Domitilliny. Katakomba sv. Domitilly stala se (právě jako katakomba sv. Callista) teprve během doby velikou nekropolí, totiž spojením pohřebišť místně i časově od sebe oddělených. V této katakombě dlužno pak dle zpráv starých itinerarií hledati též hroby sv. mučeničků-bratří Marka a Marcellina, nad jejichž hroby v době míru byla vystavena malá basilika. Stevenson, žák de Rossiho, upozornil již před několika lety na jeden dům, stojící na pozemku nad katakombou Domitillinou, že snad na sobě stopy a známky staré coemeteriální basiliky a že snad je to bývalá basilika sv. Damasa nebo mučeničku Marka a Marcellina. I věnovala po té kommissee papežská pozornost svou speciálně oné části coemeteria, jež pod oním domem, za basiliku rozpoznaným, se nalézá, a opravdu nalezena tam původní hrobka obou sv. bratří-mučeníkův.

Cubiculum to je okrouhlé, osvětleno velikým světlíkem (lucernarium): nedaleko něho nalézají se schody, jež k němu vedly, byvše v době míru porušeny. Po odstranění rumu a nánosu, který se během času v cubiculu nashromáždil, ukázaly se i stopy maleb. Bohužel, námítka z větší části opadala, ale přes to přese vše dá se na základě zachovalých zbytků souditi, že dříve pokrýval stěny tohoto cubicula (nad arkosolií) celý cyklus maleb, znázorňujících události ze života obou mučeničkův. Dva obrazy z onoho původního cyklu jsou ještě dosti dobře zachovány: je to hlavní obraz nad arkosoliem proti vchodu se nalézajícím, a v levo od něho malba, představující výslech nebo odsouzení některého člena rodiny mučeničků. Na hlavním obraze vidíme Krista na trůně, obklopeného třemi světci a třemi sveticemi, jimž Kristus korunu slávy podati se chystá. Dvě nejzazší z osob těch mají tahy, ukazující na stáří; jsou to asi rodičové obou sv. bratří: ostatní pak čtyři osoby jsou oba sv. mučeníci a jejich manželky. Potvrzuje se tím zpráva apokryfních akt Šebastianových, že po smrti sv. Marka a Marcellina i rodičové jejich a manželky víru Kristovu přijali a umučeni byli. Malby pocházejí zřejmě ze IV. století.

Tyto historické malby, srovnané se zprávami starých itinerarií, dokazují tedy, že cubiculum to je původní kryptou mučeničské rodiny sv. Marka a Marcellina, a dům nad ní stojící že je starou hřbitovní basilikou obou světců. Papež Damasus, jako jiné hroby, tak i hrob těchto mučeničků ozdobil metrickým nápisem, jehož fragmenty nalezeny byly před nedávnem v kostele sv. Kosmy a Damiana na foru římském, kdež sloužily za dlažbu kostelní. (Katholik 1900, XI. 477 nn.). — Dodáváme, že dvě částky ostatků obou sv. bratří-mučeníků Marka a Marcellina, jichž památka koná se v církvi dne 18. června, a o nichž činí se ob-

širná zmínka v životě sv. Šebestiana (ke dni 20. ledna) — byli usmrceni za císaře Diokletiana — má velechrám sv. Víta v Praze. (*Ekert, Církev vítězná*, I. 119. nn., II. 607.). *Dr. Tumpach.*

„*Orate, fratres*“ a „*Suscipiat*“ při mši sv. — Co se týče vyzvání „*Orate fratres*“, které v 7. nebo 8. století před „*Secreta*“ vloženo bylo*) a na něž ministrant jménem věřícího lidu odpovídá slovy: „*Suscipiat Dominus ... suae sanctae*“, načež celebrant připojuje: „*Amen*“, stanoví o tom rubrika missalu (*Ritus celebr. miss. VII. 7.*) toto: „*Iunctis manibus ante pectus demissisque oculis ad terram, a sinistra manu ad dextram vertit se (celebrans) ad populum et versus eum extendens et iungens manus dicit voce aliquantulum elata: 'Orate, fratres', et secreto prosequens: 'ut meum ac vestrum sacrificium' etc. perficit circulum, revertens iunctis manibus ante pectus a manu dextra ad medium altaris. Et responso a ministro vel a circumstantibus: 'Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis' etc. ipse celebrans submissa voce dicit: 'Amen'.*“

Při výkladu této rubriky je sporno: 1. Má-li celebrant po slovech „*Orate, fratres*“ poněkud, k lidu jsa obrácen, stanouti nebo se hned obrátiti: 2. má-li, když se byl zase k oltáři obrátil, učiniti před křížem *inclinationem capitis*: 3. kdy má ministrant započítí s odpovědí: „*Suscipiat*“. Na tyto tři věci odpovídá J. Menzenbach (*Pastor bonus*, roč. XIII. č. 1. str. 38. n.) takto: „*Ad 1. Meratus spolu se sv. Alfonsem praví: 'Post dicta haec duo verba 'Orate, fratres' stet aliquantulum sacerdos versus populum, nec se tam cito vertat ad altare, sicut quando dicit 'Dominus vobiscum', sed morulam faciat'.*“ (*Pars II., tit. 7. n. 30.*). Oproti tomu píše Martinucci: „*Voce aliquantulum elata inquit 'Orate, fratres' expandens simul et colligens manus, ut ad 'Dominus vobiscum': complebit circulum se convertens ad altare dextrorsum et interim continuabit secreto 'ut meum ac vestrum sacrificium' etc., quin unquam versus populum subsistat'.*“ (*Lib. I. cap. 18. n. 72.*). Tohoto mínění drží se též většina autorů, jako Baldeschi, Laboranti, Pavone, de Herdt, Hartmann a j. v. Ku př. de Herdt píše: „*Not. 2°. Sacerdotem post dicta haec duo verba 'Orate, fratres' immediate se vertere ad altare et non exspectare, donec facie conversa ad populum absolverit orationem 'Ut meum' etc., sed hanc dicere et prosequi se vertendo et stando ad altare, ut rubricae praescribunt per haec verba: 'Secreto prosequens' ut meum etc., 'perficit circulum'.*“ (*Tom I. n. 235.*). Tak odpovídá to, jak de Herdt tuto právem připomíná, *znění příslušné rubriky*, ba je to v soulase i s *genesí a obsahem celé prosby* „*Orate fratres*“ etc. Nejstarší Ordines Romani mají pro to jen kratičkou formuli „*Orate*“ (*Ordo II. n. 9.*) nebo „*Orate pro me*“ (*Ordo VI. n. 10.*),

*) Viz: Kupka, O mši sv.; v Praze 1899, str. 405.

kdežto Ordo XIV. má „Orate, fratres“ etc. Poněvadž totiž slova „ut meum ac vestrum sacrificium acceptabile fiat etc.“ jsou vlastně jenom dodatkem, jenž obsah a předmět modlitby (Orate) blíže určuje, proto se dříve *vůbec neříkala* (jako se posud k. př. u Dominikánů a Kartusiánů neřikají), později pak říkala se a říká se posud *jen tře.*“)

„Ad 2. praví Merati l. c. n. 32. toto: „Utrum autem sacerdos debeat facere reverentiam cruci, cum fuerit ad altare reversus post dicta verba, ut supra, cum *licet in Rubricis in hoc casu nullum habeatur verbum de reverentia facienda cruci*: Bissus tamen sicut . . . etiam Hippolytus a Portu . . . putant cum Tonellio, *sacerdotem facere posse in supradicto casu cruci inclinationem*, quia, cum antea terga verterit cruci, est idem imo plus, ac si ab altaris medio discesserit“. Totéž d. de Herdt l. c. n. 235.: „Reversus ad altare, *caput cruci profunde inclinatur*“, což praví i Romsée-Hazé: „Reversus autem ad altare, crucem salutatur capitis inclinatione“. (Tom. I., pag. 173.). Ale poněvadž, jak Merati správně podotýká, *rubrika missálu o této inklinaci se nezmiňuje, není oprávněna*, dle všeobecné zásady: „Serventur rubricae“. (Schober, De caeremoniis Missae, edit. II., pag. 80.).

„Ad 3. Ministrant, jakož smysl toho žádá a rubricistův obecně je mínění, *nemá* „Suscipiat“ počnati *ihned* po slovech „Orate, fratres“, nýbrž musí poněkud počkat, až kněz celou prosbu dokončil. „Minister iuxta Merati et Cavalieri *non statim respondet* dicto „Orate, fratres“, *sed aliquantulum expectat*, donec sacerdos orationem „ut meum“ absolverit usque ad finem; sed cum minister respondeat ad verba „Orate, fratres“ alta voce prolata, et ipsi non constet, quo momento sacerdos orationem finierit, nihil obstare videtur, quominus minister *mox respondeat* post verba „Orate, fratres.“ (De Herdt, l. c. n. 235.; Merati, l. c., n. 33.).

Dr. Tumpach.

Tituly biskupů. — Titul biskupů mimo posv. liturgii má správně zníti takto: Reverendissimus et Illustrissimus Dominus, Dominus N. N., Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus N.; je-li biskup kardinálem má míti titul: Eminentissimus et Reverendissimus Dominus, Dominus N. tituli Sancti N. Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyter Cardinalis N., Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus N. V některých krajinách shledáváme, že biskupům se dává titul: Rmus et Illmus Dnus, Dnus N. N., *Miseratione Divina et Sedis Apostolicae gratia* Episcopus N. Tento způsob titulování *není* správný, a to ve dvojím ohledu, neboť znění „miseratione divina“ 1. náleží pouze šesti kardi-

*) Srv. Gühr, Das heil. Messopfer, III. Aufl., str. 531. Srv. též Kupka, l. c., p. 406. pozn. 1. Také odpověď „Suscipiat“ (podobně jako doplněk „ut meum ac vestrum etc.“) zněla různě; Kupka, l. c.

nálím biskupům zvaným suburbicarii, a pak 2) stojí bez spojení „et Apostolicae Sedis“; to proto, že zmínění kardinálové-biskupové dostávají svá biskupství opci (per optionem, „optant Episcopatum“), totiž žádají o ně formálně v papežské konsistoři: proto jejich titul na př.: Emus et Rmus Dnus Dnus *Lucidus Maria* miseratione Divina Episcopus Portuensis et S. Rufinae S. R. E. Cardinalis *Parocchi*. Ostatní všichni biskupové mají užívatí jen titulu Dei et Apostolicae Sedis gratia. Při posvátných úkonech liturgických užívá církev pro biskupy titulu *Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus* etc., jako na př. v iuhibici při sv. svěceních, nebo při ohlašování odpustků, které udělují buď ze své moci anebo základem apoštolských fakt: jinak oslovuje se v liturgii biskup „reverendissime Pater“, žádán-li jest o vykonání některého posv. úkonu (svěcení, žehnání); kardinálové mají v těchto případech titul: „*Emus et Rmus in Christo Pater*. . . .“ „*Eme et Rme Pater*“. I v těchto formách zavládly leckde některé způsoby nesprávné. V liturgických úkonech nemá míti nikdy místa přidávání titulů, jež mají ráz, původ světský, totiž *Illustrissimus, Excellentissimus* nebo *Celsissimus*, kterýžto poslední užíván tam, kde biskup má titul *knížecí*. Titul *Excellentissimus* jest úřední titul církevní (ovšem mimoliturgický), patriarchů katolických. U nás mají titul *Excellentissimus* biskupové, kteří byli jmenováni císařskými tajnými radami, ale nikdy se nedává těm biskupům, kteří jsou *kněžaty-biskupy*, poněvadž ti, kdož jsou hodnosti knížecí, titulu *Excellentence* neužívají. — Titul *Illustrissimus* patřil původně kardinálům až do 10. června 1630, kdy Urban VIII. po žádosti S. R. C. v tajné konsistoři schválil titul „*Eminentissimus*“ et „*Reverendissimus*“.*) Jinak ustanovila S. R. C., že titul *Illustrissimus* nepřislučí vikáři apoštolskému.**)

Fr. Hrubík.

Studijní nadání v království Českém.***) — Osmý svazek této důležité publikace, vydaný ku konci r. 1900, obsahuje studijní nadání od r. 1869—1874, č. 532—615. Mezi nadacemi těmi je 12 nadací, zřízených katolickými duchovními, totiž bisk. Krejčím a kněžskými Schwugrem, Šindelářem, Widimským, Kozákem, Skibiňským, Štulcem, Kašparem a Lichtnerem. Kapitál těmito duchovními ke zřízení nadací věnovaný obnáší přes 362.150 korun. Přičteme-li k tomu obnos základního kapitálu nadací, duchovenstvem katolickým v Čechách zřízených, pokud v předešlých sedmi svazcích této publikace obsaženy jsou (od počátku XVII. století až do r. 1868), kterýžto obnos, jak v minulém ročníku

*) Decreta authentica, Mühlbauer-Gardellini III. 2. p. 503. Decretum concistoriale St. D. N. Urbani div. prov. Papae VIII.

**) Decr. auth. S. R. C. Romae 1898. 1. n. 1732 pg. 370. dd. 12. Augusti 1884.

***). Vydává c. k. místodržitelství v Praze; pořádá c. k. okr. hejtman Emil Okenfus.

tohoto „Časopisu“ (str. 156) bylo ukázáno, činí více než 2.240.000 korun, shledáme, že až posud obnáší tento nadační kapitál, na podporování studentstva katolickým duchovenstvem v Čechách věnovaný, přes 2.600.000 korun; jenom za třetí čtvrtstoletí minulého století (od r. 1850—1874) obnáší na 800.000 korun.

Dr. Tumpach.

Inhibitio při ordinaci Sede vacante. — Pontificale Romanum ustanovuje, že biskup ordinující dává čísti tak zv. inhibici, dříve než k posvátnému úkonu přistoupí. Zní pak tato inhibice takto: „Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus N., Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus N., sub excommunicationis poena praecipit etc. . . .“

Kdykoliv světí biskup ordinarius, čte se tedy tento formulář; když však biskup ordinarius nemůže svěcení z jakékoliv příčiny uděleti a deleguje k tomu jiného biskupa a ten ordinuje v diecési biskupa delegujícího, říká se inhibice beze vší změny opětně dle tohoto formuláře. Avšak stalo se během let několikráte, že bylo předsevzítí ordinaci za sedisvakance, a kapitulní vikář (nejsa sám biskupem) požádal jiného biskupa o ordinování, zakládaje se papežským dovolením. Jestliže stanovená doba ještě neuplynula, aby vlastní mocí o to některého biskupa žádati mohl.

A tu objevily se nesnáze stran znění formuláře inhibičního. Neboť breve pap. Benedikta XIV.**) stanoví o pontifikálu římském takto: „Pontificale praedictum nullo unquam tempore in toto vel in parte mutandum, vel ei aliquid addendum, aut omnino detrahendum esse . . . neminemque . . . nisi *formulis*, quae hoc ipso Pontificali continentur, *servatis* satisfacere posse“. Na kapitulního vikáře tenor formuláře inhibičního se nehodí, na biskupa, který není ordinarius, také ne, a formulář ten ze své moci nikdo měniti nemůže. Proto podal r. 1883 Edmund Knight, biskup v Shrewsbury,**) k posv. sboru obřadnímu dotaz, jak se má inhibice čísti v tom případě, když se děje ordinace *servatis servandis tempore Sedis vacantis*. Posv. sbor obřadový vyžádal si mínění jednoho z papežských ceremonářů odpověděl (19. září 1883 č. 3593 auth. dekr.): „*Inhibitio legenda est nomine Vicarii Capitularis hisce verbis: Rmus Dominus N. N., huius Dioeceseos Sede vacante Vicarius Capitularis deputatus, sub excommunicationis poena praecipit etc.*“ Tedy vedle vlastního titulu kapitulního vikáře stala se také změna v tom, že vynecháno Rmus „in Christo Pater et Dominus“, titul pak Dominus pronáší se jen jednou.

Frant. Hrubík.

*) Pontificale Romanum. Editio typica. Pustet pg. V.

**) Shrewsbury, lat. Salopia, suffraganní biskupství v metropoli Westminsterké v Anglii.

Dotýkání věncův a trav o monstranci. — *Dotaz:* Snad všude u nás jest obyčej, že věnečky dotýkají se (celebrantem) o monstranci u oltářů o Božím Těle, pak též po celý oktáv, ba i při průvodu samém přinášejí lidé celé otýpky lučních bylin, aby byly rovněž dotýkány, jež potom dávají doma dobytku, aby prý nestonal, či nebyl uřknut, či dobře žral a pod. Je to snad dovoleno a neodporuje obyčej ten účtě povinné Nejsv. Svátosti? — *Odpověď:* S obyčejem tímto starobylým a valně rozšířeným bych sobě mnoho starostí nedělal. Biskupové o něm vědí a nezapovídají ho, ačkoli jsou povinni *skutečně* zlořády zapovídati a vyklízeti. Nelze pak ani říci, že by dotýkání věncův a trav o monstranci, tedy ne přímo o nejsv. Svátost, znamenalo neúctu ke svatému tajemství aneb až nějaké jeho zlehčení. Po starobylém oprávněném obyčeji žehná se velebnou Svátostí úroda zemská o Božím Těle, na mnohých osadách německých vychází kněz času letního každý den po mši z chrámu a žehná velebnou Svátostí na čtyři strany světa úrodu zemskou (Wettersergen).

Dotýkání věnců a trav o monstranci neodporuje tedy *zásadně* liturgické praxi katolické.

Odkud asi vzal přičinu obyčej tento, čili co asi k němu vedlo, není těžko uhodnouti. Již samo žehnání úrody zemské mohlo k němu dáti podnět. Ale více podobá se, že v příbězích evangelických jest jeho základ. Svätí evangelisté (Mat. 9, 20.; 14, 36. Mar. 6, 56. Luk. 8, 44.) vypravují, že se nemocní dotýkali odolku roucha Kristova doufajíce, že uzdraveni budou. Snadný odtud krok, že dotknutí monstrance může budití důvěru v pozebnání Boží.

Ale dotýkané dává se dobytku! Nezapomínejme, jak mnoho záleží polním hospodářům a hospodyním na tom, aby dobytek jejich zdráv byl a dobře se dařil. Svěcení věcí člověku potřebných není v ritu katolickém nic neobyčejného. Církev svěť traviny a semena ve svátek Nanebevzetí a Narození Panny Marie, a nepozastavuje se na tom, že z těch travin a semen požívá také dobytek. To vidí a ví katolický křesťan. Kdo se bude diviti, že víra ve skutečnou přítomnost Kristovu v nejsv. Svátosti vede prostě věřícího k naději, že zvláště požeňnáno bude, co se přiblížilo k Ježíši svátostnému, když pouhé dotknutí odolku roucha jeho postačovalo, aby zhojeny byly nemoci těžké a dlouholeté? Tato zbožná důvěra věřících dojista nemá, sama o sobě, nic pověřence, pouhé dotknutí *monstrance* dojista nemůže býti na ujmu té účtě, kterou věřící katolík chová k nejsv. Svátosti.

Že se k tomu něco pověřence důvěry přimísiti může, nechtěl bych popírati: ale nebude nic toho na osadách, kdež byli osadníci od svých duchovních správců poučeni, že nikoli „dotýkaný“ věneček, ale důvěra v Boha může od neštěstí zachrániti; vždyť říkal Pán Ježíš nemocným: „Doufej, víra tvá tebe uzdravila“.

Můžeme tedy s dobrým svědomím hověti zbožnému obyčeji

toinu, poněvadž neodporuje zásadně praxi katolické církve a jest to projev úcty a důvěry katolického lidu ke svátosti oltářní.

V kapitolách o pastýřské opatrnosti dočítáme se, že starobylým obyčejům, pokud patrně neodporují naukám o víře a mravech, nic neslušného, s pobožností křesťanskou nesrovnalého na sobě nemají a žádnou církevní vrchností výslovně zapovězeny nejsou, překážeti nemáme, ani jich bezohledně rušiti.

V novějších dobách vyskytují se častěji liturgiisti horlivci, kteří jen o missál a římský ritual neb o některé výnosy římského sboru obřadového se opírajíce, šmahem za zlořád vyhlásují a, pokud mohou, hned odklizejí všecko, o čem v těchto svých pramenech určitého předpisu nenalézají, aneb co se od rubrik missálových a rituálových nějak odchyluje. Horlivcům těmto asi není povědomo, že obyčej (*consuetudo, usus*), se také počítá mezi normy praxe liturgické; nerozeznávají, co jest *usus legitimus* neb aspoň *tolerabilis*, a co *abusus eliminandus*; nevědí také, že církev trpí některé zlořády zřejmě aspoň na čas, aby věřící nebyli mateni, roztrpčeni neb až pobouřeni.

Horlivci tito také zavíhují svými dotazy, že římský sbor obřadový (*s. rituum Congregatio*) leckterým výnosem zapovídá liturgické obyčeje velice a již od dávných časů rozšířené, lidu katolickému milé a pobožnosti jeho velice prospěšné. Horlivec takový jenom se táže u kongregace. lze-li to či ono pokládati za správné a dovolené, ale nevykládá zároveň, že jest to *usus* velmi dávný (ab *immemorabilis*), velice rozšířený a také prospěšný (*laudabilis*). V Římě neznají vždy náležitě všech věcí u nás. Neobjasní-li se tedy v dotazech dostatečně okolnosti důvody jistého obyčeje, není se čemu diviti, že sbor dává odpověď obyčejí starobylému a skutečným okolnostem odpornou. Před několika lety vyhlásil tento sbor obyčejný u nás a v celé střední Evropě výstav velebné Svátosti v Božím hrobě za *abusus omnino eliminandus*. Podobný k tomuto jest nedávno vydaný dekret, že o slavné či zpívané mši nesmí jiného zpěvu býti kromě latinského, zpěv lidu v jazyku obecném že se trpěti nesmí. Kdyby se obřadovému sboru bylo zároveň s dotazem vyložilo, že u nás všecken lid považí slavnou nebo zpívanou mši svatou krásným zpěvem, že takto jest povzbuzován k pobožnosti, že vycvičených zpěváků liturgických nemáme, a kdybychom i měli, že by zpěv chorální, jazykem latinským pronášený, nemohl jazyku latinskému nerozumějících povzbuzovati k pobožnosti, že právě tento zpěv lidu k tomu přispívá, aby nezobecněl odpor proti liturgické latině, — jistě by kongregace ritu nevyhlášovala. že zpěv lidu jazykem jemu přirozeným nesmí o slavné mši trpěti býti, snad jen proto, že v Itálii podobného není. O sv. Františku Saleském dojista se nikdo nedomnívá, že církevní zákony a zejména liturgické předpisy lehko vážil. Tento svatý a nad jiné mnohé moudrý biskup

píše, jako jsem již jednou v těchto listech uvedl, v jednom listě svém ku představené jistého kláštera ženského, že sv. Otcí není milo. dějí-li se časté dotazy o správnosti nebo nesprávnosti jistých obyčejů leckde zavládlých. Svatý Otec prý rád mlčky trpí odchylky od přísného pravidla, nejsou-li samy o sobě nic neslušného nebo s křesťanskou pravdou sporného; ale podán-li dotaz, nezbyvá než odpověděti dle pravidla, třeba by předvídati bylo, že odpověď bude míti nesnáze nějaké za následek.

Nebudíž mi počteno za neskromnost, že sobě dovoluji uvéstí ku konci několik slov ze svého Past. bohosloví. „Nezřídka se děje duchovním ne dosti opatrným, že pokládají za zlořád, co jest obyčej neškodný a neodporuje zákonům církevním, a protož i dobře trpěno býti může. Na každé osadě lze naleznouti některou věc, kteréž jinde není a kteréž by nový duchovní správce zvykatí měl. Opatrný kněz brzy sám jí uvykne a nebude se vydávati v nebezpečenství, že vzbudí nevoli a bouři pro starobylý, všemu lidu jako na srdce přirostlý obyčej, pouze proto, že jemu byl posaváde nepovědom nebo že jemu se dobře nelíbil.“

Dr. Ant. Škodopole.

Jubileum křesťanské Akademie. — Dne 19. prosince r. 1900 oslavila křesťanská Akademie v Praze 25leté jubileum své záslužné činnosti službami Božími a slavnostní schůzí, při níž řečníkem byl Msgr. prof. J. Drozd, který ve své řeči nastínil vývoj tohoto ústavu. Akademie křesťanská založena byla r. 1875. Největší zásluha přísluší o to Dru. M. Karlachovi, prvnímu předsedovi sv. Václavské záložny, jenž úmysl, Akademii křest. založiti, pojal. V komisi, jež přípravné práce vykonala, zasedali vedle Dr. Karlacha mimo jiné též Dr. Borový, Hellich, Schmid, Lehner, První valná a konstituující hromada konána dne 15. srpna 1875, a tu za prvního předsedu zvolen Jos. Jireček, za místopředsedu Dr. Karlach, za jednatele prof. Smolík, za pokladníka prof. Bauer, a do ředitelství Štulc, Barvitijs, Borový, Drozd, Hellich, Lehner, Sequens, Šimek. Při Akademii zřízeny čtyři odbory, a to odbor umělecký, vědecký, pěvecký a archeologický. Organem sekce vědecké ustanoven „Časopis katolického duchovenstva“, sekce pěvecká má za svůj orgán „Cyrilla“, umělecká pak „Methoda“ a „Christliche Akademie.“ V činnosti své podporována byla Akademie hmotně zejména J. Velikostí císařem a králem Františkem Josefem I. svými protektory, jimiž byli všichni tři tou dobou na stolci sv. Vojtěšském se vystřídávší arcipastýři Pražští, J. E. kardinálové Schwarzenberg a Schönborn a nejd. kníže-arcibiskup sv. pán Skrbenský, dále sv. Václavskou záložnou, která všemi místnostmi Akademii opatřila a opatřuje. Českou spořitelnou atd.; práce své pak věnovali jí četní slovutní mužové, jako architekti Mocker, Barvitijs, Baum, Štěrba, malíři Hellich a Sequens, sochař Šimek, dále Lehner, Förster, Borový, Bauer atd. Akademii kře-

stanské přísluší nepopíratelná zásluha hlavně o reformu církevního zpěvu a liturgických rouch, ve kterémžto ohledě její Paramentní ústav řadí se k nejlepším, jež existují, čehož četná významání a uznání z míst nejvyšších a z úst nejpovolanějších nejlepším jsou důkazem. V předsednictví Akademie křesťanské vystřídalí se za těch 25 let následující pánové: Jos. Jireček, kan. Karlach, prof. Bauer, archit. Barvitijs, prael. Borový a prael. Krásil, jenž od r. 1897 ústavu tomu v čele stojí, máje po boku místopředsedu Msgra. Drožda, jednatele kan. Doubravu, pokladníka kan. Kryštůfka a jiné pány, v ředitelství zasedající.

Přejíce Akademii křesťanské hojně zdaru a zasluženě podpory v další působnosti, dodáváme ještě, že v uznání zvláštních a vynikajících zásluh o posavadní rozvoj její jmenování byli ve schůzi jubilejní čestnými členy jejími tito pánové: J. Exc. nejd. p. biskup Bauer, maršálek kníže Lobkovic, probošt A. Hora, děkan kapitolní Dr. Hrádek, velmistr řádu křížov. Dr. Horák, kanovník Dr. Karlach, Msgr. Klein, Msgr. Drozd, Msgr. Lehner, arcidě. Vorlíček, far. Cypín z Ameriky, děkan J. Vychodil, archivář Ed. Lang a archit. Barvitijs.

Dr. T.

Originál obrazu Kristova. jež položili jsme v době, kdy nové století počíná, v čelo nového ročníku Časopisu katol. duchovenstva, nalézá se v kostele OO. Redemptoristů v Praze na Malé Straně, zdobě tam hlavní oltář. Andělé, kteří na originále postavu Kristovu obklopují, jsou na reproduci naší vypuštěni, by tak Kristus, tento *rex saeculorum*, k němuž při této příležitosti všeliká pozornost se soustřeďuje, tím více vynikl.

—≡ LITERATURA. ≡—

Recense. — Rozhledy.

Obrana základů víry katolické. Sepsána od Phdr. *Eug. Kadeřávka* O. Praem. V Praze 1899 a 1900, svazek I. a II. Nákladem V. Kotrby.

Nelze upříti, že česká katolická literatura bohoslovecká stále a utěšeně vzkvétá. Nemíneť jediný rok, aby nebylo vydáno několik pěkných prací z toho či onoho oboru theologického. K zaslužilým spisovatelům starším řadí se stále nové, svěží síly, tak že není nejmenší obavy, že by snad pole toto mělo míti nedostatek pracovníkův. A tu věru nelze neuznati, že mezi nejpilnější pěstitele věd bohoslovných patří u nás prof. Dr. Eug. Kadeřávek, zejména co oboru filosofického a apologetického se dotýče. Četné jeho práce jsou toho důkazem. Nejposlednější z nich je pak též největší; jest to „Obrana základů víry katolické“, před nedávnem dokončená.

Celý tento spis rozdělen je na dva díly: první obsahuje

část filosofickou, druhý část historickou. Každý bohoslovec arci ihned se domyslí, o čem se v obou těchto svazcích jedná. Mát první za předmět pojednání o náboženství vůbec, kdežto ve svazku druhém obsažena v první části demonstratio christiana, v druhé pak demonstratio catholica.

Svazek první je nejobsáhlejší (424 str.). Postup látky v něm je ten, že po výměru náboženství položeny důkazy jsoucnosti Boží, vyvráceny námiky proti jsoucnosti Boží činěné a promluveno o neznabožství, načež mluví se o bytnosti Boží a stvoření světa, po kterémžto pojednání následuje stat o člověku jako podmětu náboženství, mluví se o nutnosti, všeobecnosti, původu a rázu náboženství, a zakončuje se pojednáním o zjevení nadpřirozeném, kdež nejen o výměru, možnosti, nutnosti a prospěšnosti zjevení nadpřirozeného, nýbrž i o sudidlech jeho jest řeč, při čemž arci nemůže býti pominuta úvaha o zázraku a proroctví. Celé toto pojednání o náboženství vůbec tvoří základ pojednání dalšího, a proto též velikou dlužno na ně klásti váhu. I je tudíž vši chvály hodna snaha p. autorova, aby všechny otázky sem příslušné probrány byly důkladně a pokud možná úplně.

V první části dílu druhého (str. 337) jedná se o náboženství křesťanském. P. autor promlouvá tu nejprve o přípravě na náboženství křesťanské, načež jedná o založení jeho skrze Krista Ježíše. Poněvadž pak první doba přípravy, ta totiž, v níž lidstvo dlelo pospolu, vyznačena je čtverým momentem, t. j. původem pokolení lidského, jeho pádem, potopou a rozptýlením, mluví spisovatel o všech těchto věcech zcela obšírně, otisknuv zde i své starší práce, jako zejména též pojednání „O původu tvorstva“, jež r. 1897 přinesla „Vzdělávací knihovna katolická“ (sv. IV.), načež přistupuje k tomu, aby pojednal o tom, jak se Bůh v oné době přípravy zjevoval národům rozptýleným, především vyvolenému národu židovskému a pak i národům pohanským. Oddělení druhé této části má pak za předmět založení náboženství křesťanského; v něm obsaženy jsou dvě hlavní stati, totiž stat o osobě Krista Ježíše, — kdež dokázána jeho historická jsoucnost a lidská i božská přirozenost jakož i poslání božské, — a stat o díle Krista Pána, načež v závěru mluví se o původnosti, nutnosti a jedinství náboženství křesťanského. V celé této prvé části sueseno je velmi mnoho látky na výsost důležité, tak že neváháme upozorniti na ni zejména i kazatele, kteří zde najdou pro své apologetické řeči pomoci hojně a vydatné.

Druhá část dílu druhého (str. 313) jedná o církvi katolické, v níž náboženství Kristem založené v plné ryzosti a neporušenosti jediné se chová. Mluví se tu o založení, jsoucnosti, bytnosti a vlastnostech církve, jakož i o její působnosti, dále o prvenství a neomylnosti římského papeže, a končí se pojednáním o pramenech učení katolického a o víře. I v tomto svazku obsaženy jsou mnohé časové a pro praktickou potřebu velice prospěšné stati, jako je zejména stat jednající o tom, jakou péči věnovala církev

jednotlivým oborům lidské vzdělanosti, zemědělství, řemeslům, průmyslu, vědám, školství, umění atd., tak že i zde bude mít kněz (i laik) po ruce dobrý pramen pro své hovory obranné.

Doporučujeme tudíž nejnovější práci pilné ruky prof. Kadeřávka pozornosti a studiu kněžstva českého, přejíce jí z plna srdce hojného rozšíření. Založena na výtečných spisech nejlepšíh pracovníků theologických a na svědomité práci vlastní, má práce tato právo na upřímné uznání a laskavé přijetí v kruzích českých bohoslovců a jich přátel.

Dr. Jos. Tumpach.

Loretánský poklad v Praze. Popsali Dr. Ant. Podlaha a Ed. Šittler. Vydáno za podpory České akademie věd a umění v Praze nákladem vlastním. V Praze 1901. Cena váz. výtisků 9 korun.

K nákladným a cenným publikacím obou pp. autorů, Podlahy a Šittlera, jakými bylo Album sv. Janské a Album sv. Vojtěšské, druží se touto prací o Loretánském pokladě v Praze publikace nová, neméně cenná a nádherná. Vydána jen ve 250 exemplářích, obsahuje 16 stran tisku a 30 listů s obrazy, spolu s obrazem Benigny Kateřiny z Lobkovic, zakladatelky pražské Lorety (1594 až 1653), a třemi pohledy na Loretu. Poklad loretánský v Praze znám je tisícům návštěvníků, jelikož patří mezi nejvýznamnější památky pražské. Doba jeho vzniku přesně sice známa není, ale již v instrukci, kterou Benigna Kateřina z Lobkovic r. 1636, tedy 10 let po založení domu Loretánského v Praze, vydala, je o něm výslovná zmínka, ano r. 1690 vzrostl již stálými dary a odkazy tou měrou, že se musily rozšířiti místnosti pro něj určené, až konečně v letech 1699—1702 bylo nutno vystavěti pro něj zvláštní pevné místnosti. Co do hmotné ceny je poklad loretánský největší v Čechách, nikoli však co do ceny umělecké, ač ovšem nelze popřít, že se v něm nalézají předměty, jež mají uměleckou cenu velikou, a proto zasluhují, aby vešly v širší a trvalou známost.

A to je též účelem této publikace, jež vedle velezdařilých reprodukcí podává též podrobný popis předmětů těch. Zejména pak upozorňujeme tuto na překrásný tabulový obraz Madonny s Ježíškem, chybně Dürerovi připisovaný a. jak se zdá, od Adriana van Utrecht pocházející, na křížifix ze slonové kosti (dar Leopolda I.), jesličky (z II. pol. XVII. stol.) upravené jako domácí oltářek, gotický kalich z r. 1510 (dar Kristofa Ferd. Popela z Lobkovic) s pěknými reliéfy světců na noze a na kupě, monstranci perlovou z arabského zlata (z r. 1680), monstr. Waldštyňskou (z r. 1718. a především ovšem monstr. diamantovou, tento nejproslulejší předmět v pokladě Loretánském, oslňující nádhrou i báječnou cenou hmotnou i uměleckým provedením. (Je 89.5 cm. vysoká, 72 cm. široká, váží 12 kg., zhotovena z pozlaceného stříbra a posázena 6222 diamanty. Ludmila Eva Františka

hraběnka z Kolovrat, rozená Hysérlová z Chodu, ustanovila v závěti své r. 1695, aby pro svatyni Loretánskou pořízena byla monstrance, jež měla býti ozdobena jejími šperky; zhotovena byla ve Vídni dvorním klenotníkem Matyášem Stegnerem a přivezena r. 1699 do Prahy). Po té ještě podána a popsána zde některá vzácná mešní roucha, mitry, antipendia, pontifik. křeslo a všem návštěvníkům jistě povědomá skříňka, zříceninovým mramorem vyzdobená.

Úprava celé této publikace je vzorná a dílo celé je pp. autorům ke cti. zasluhující plnou měrou nejen bedlivé pozornosti, nýbrž i účinné podpory naší, neboť publikacemi takovými repraesentuje se česká práce čestně nejen doma, nýbrž i v cizině. Proto přejeme si opravdu z té duše, aby upozornění naše nevyznělo na plano.

Dr. Jos. Tumpach.

Výklad božské komedie Danta Alighieriho dle překladu Jarosl.

Vrchlického. Se zvláštním zřetelem na Aristotela a sv. Tomáše Akv. napsal Jan Bloksa, farář v Něm. Rudě.

II. Očistec. V Hranicích 1900.

Již při posudku prvního svazku tohoto výkladu (Časopis katol. duchov. 1899, str. 331.) nazval jsem práci Bloksovu „svědomitou, namáhavou a nezištnou.“ Tutéž chválu vzdáti pak dlužno i svazku druhému, ba chválu tu možno ještě stupňovati, a to ve všech směrech, neboť co se svědomitosti dotýče, zdá se nám býti výklad „Očistce“ ještě důkladnějším a obsírnějším než výklad „Pekla“, a co do „nezištnosti“ poznamenáváme jenom tolik, že byl pan autor nucen, tento druhý díl vydati svým nákladem vlastním, jelikož dílu prvního, vydaného nákladem Zapletalovým, rozprodáno bylo všeho všudy jen 160 exemplářův, což arci není nikterak pochvalným svědectvím pro nás a naše sympathie k největšímu katolickému básníkovi, jakým je Dante. Nenechme této skvrny na sobě a napravme, co bylo zanedbáno.

Dr. Jos. Tumpach.

Das Testament unseres Herrn u. die verwandten Schriften. Von

Dr. F. X. Funk. Forschungen zur christlichen Literatur- und Dogmengeschichte. Herausgegeben von Dr. A. Ehrhard und Dr. J. P. Kirsch. II. Band. 1. und 2. Heft.

Ku konci roku 1899. vydal patriarcha sýrský Rahmani „Testamentum D. N. J. Christi“, o němž již napřed v prospektě tvrdil, že jest vzácnou památkou II. století a že obsahuje obsírný popis liturgie mešní.¹⁾ Jest tedy přirozeno, že spis vzbudil velký zájem ve všech vědeckých kruzích, jakož poznati lze z velmi četných článků o něm uveřejněných v různých časopisech. Ale

¹⁾ Za tou příčinou přijat byl úplný překlad této liturgie jako dodatek do spisu O mši sv. v Dětství sv. Prokopa z r. 1899, který se právě dotiskoval.

záhy se poznalo, že tvrzení vydavatelovo není ve všem správné a že tedy třeba spis důkladně co do formy i co do obsahu zkoumati a takto k pravému úsudku dospěti. Že to není věc tak snadnou, poznáme z odchylujících se názorů o tomto spise. Tak na př. co se týká původu spisu, klade Harnack apokalypsi do III. a ostatní část do IV. století. Morin (*Révue Bened.* 1900 p. 10-29.) jest nucen pro některé jednotlivosti položit spis do IV. století, ale výslovně praví, že spis obsahuje mnohé poznámky, svědčící o tom, že Rahmani nemá úplně nepravdu.²⁾ Baumstark (*Röm. Quartalschrift* 1900 str. 39.) prohlašuje spis za výrobek monofysitský³⁾ a klade jej do druhé polovice V. století: podobně do V. století klade spis Batiffol v *Revue biblique* 1900 p. 253—265. Brucker dle Voisina souhlasí s Rahmanim. Biskup Sarum ze Salisbury v *Revue internationale de théologie* VIII. (1900.) 452—472 klade původ spisu na západ, snad do Říma, a má za to, že teprv na východě dostalo se mu ascetických přívěsků skrze Montanisty a úplného vytvoření v nynější podobu ve škole Apollinaria z Laodiceje († 390). Zahn v *Neue kirchliche Zeitschrift* XI. (1900) 438—450 klade spis do 4. století a praví, že asi vznikl v kruzích Novatianů anebo spíše ještě Audianů. V *Dublin Review* 1900 p. 245—274. podává o Testamentu zprávu W. H. Kent a přidává se k vývodům Rahmaniho. Prof. Funk, jenž již v „*Katholik*“ 1900 č. 1. krátkou studii o Testamentu uveřejnil, jal se důkladně studovati nejen spis o sobě, nýbrž hlavně obracel zřetel ke spisům příbuzným, a výsledkem studií jest spis nahoře právě uvedený, o němž hodláme čtenářům „*Čas. katol. duchovenstva*“ krátkou zprávu podati. — Spisovatel popisuje nejprve spis a pojednává o „*Církevním zřízení egyptském*“ zv. *Canones ecclesiastici*, o nichž tvrdí, že nevznikly před koncem IV. století, ani před Konstitucemi apoštolskými.⁴⁾ — Potom pronáší náhled o původu a místě Testamentu, a to na základě znění Testamentu samého, při čemž vyvrací důvody Rahmaniho, že by spis mohl pocházeti ze století druhého. Proti Rahmanimu uvádí tyto důvody: O podjáhnovi děje se zmínka teprv ve III. století (v listě papeže Kornelia k Fabiovi Antioch., u Eusebia. H. E. VI., 43, 11. a v listech sv. Cypriana), kdežto na východě se vůbec název ten vyskytuje teprv ve IV. století. — „*Bezženství biskupovo*“ (*Test.* I., 20) a snad i kněžovo (I. 29.: *sit purus et sine macula*) svědčí prý o pozdějším původu spisu, jelikož závazek biskupa k bezženství ustanovil teprv císař Justinian (v VI. století) a nedá se srovnati s dobou před Konstantinem

²⁾ Cfr. *Čas. katol. duch.* 1900 č. 6. 7.

³⁾ Zahn, *Neue kirchl. Zeitschrift*, 1900, XI. 441. a n. vidí opět v mystagogickém kázání podobnost s bludy gnostickými.

⁴⁾ Bunsen v díle o Hippolytovi a jeho době r. 1853 klade liturgii popsanou v *Can. eccl.* do II. století. — Achelis klade ji do III. anebo do počátku IV. století v *Canones Hippolyti*, r. 1891 str. 27.

Vel.⁵⁾ — Spis zná quadragesimu a proto prý mohl vzniknouti teprv ve IV. století.⁶⁾ — Konati bohoslužbu vedle neděle i v sobotu počalo prý býti zvykem na východě teprve ve IV. století — O pozdějším původu svědčí zevrubný popis chrámu křesťanského, dále povinnosti, které se knězi (I. 31.) a biskupovi (I. 22.) ukládají, aby se totiž ustavičně modlili — i v noci, což prý svěděl o době, kdy duchovní se mohli bez starosti o výživu věnovati jen službě Boží. Mimo to „nesvěděl prý to o obyčeji církve původní, nýbrž spíše o nepřírozené a nezdravé přísnosti.“ — Lidu ukládá se v Testamentu 7krát denně se modliti, kdežto v „Canon. eccl.“ a Konstitucích apoštolských jen 6krát. — Časté užívání slova „Trinitas“ a určité vymezení pojmu rovněž svědčí o pozdější době původu Testamentu nežli ze století II. — Dále dokazuje Funk, že ze slov v odstavci o křtu: „Jáhen nemá podávati přijímání knězi“ nedá se na II. století uzavřeti, jako se nedá souditi na II. století ze zmínky o osobách obdařených charismaty, jelikož prý se podobné zmínky vyskytují i v dobách pozdějších. Podobně nesvědčí dle Funka o starobylém původu prosby za pokoj církve, dále předpisy o potřebě svědectví okolních biskupů při svěcení na biskupa. A že Testament nezná kajnické kázně, lze prý vysvětliti tím, že se stanoví původ Testamentu v době, kdy jí vůbec již nebylo, po zrušení veřejných zpovědí skrze patriarchu Nektaria. — Dále netřeba přikládati váhy důvodům Rahmaniho, jež vyvozuje z toho, že v Testamentu ukládá se vdovám úkol, jež Didaskalia přikládá diakonissám. — Že pak se v Testamentu dává lektorovi přednost před podjáhnem, kterýžto poměr změnil teprv papež Kornélius (v III. století), dá prý se vysvětliti tím, že má lektor při bohoslužbě více officí. — Důležitý jinak pro Rahmaniho důvod, že Testament nezná ještě vánoc, vyvrací Funk tím, že vánocě jen znenáhla v jednotlivých církvích se zaváděly, tak na př. v Jerusalemě teprv za biskupa Juvenala r. 425—58. — Oproti Harnackovi, Lagardovi, Neumannovi a j., kteří kladou Apokalypsi v Testamentu obsaženou do III. století⁷⁾, klade ji Funk do V. století. — V následujících odstavcích jedná Funk o Testamentu s hledem ke spisům obsahem i dobou blízkým. Nejprve (odstavec V.) stanoví poměr Testamentu ku „Canones ecclesiastici“ (církevnímu zřízení Egyptského) a přichází ke konečnému úsudku, že Testament jest rozšířené a rozmnožené spracování „církevního zřízení egyptského“. Proti jinak velmi závažným důvodům dá se ovšem namítnouti se stanoviska liturgického, že liturgické modlitby, hlavně modlitba děkoslovná (preface), se vždy více a více zkracovaly a nerozšiřovaly. Ostatně jak těžko jest určitého výsledku se dobádati, poznati lze z toho, že Baumstark⁸⁾ iz někte-

⁵⁾ Naproti tomu srov. Bikel, Zeitschr. für kath. Theol. 1878—79.

⁶⁾ Naproti tomu Časop. katol. duch. 1900, str. 469.

⁷⁾ Srov. Časop. katol. duch. 1900 str. 471.

⁸⁾ Röm. Quartalschrift, 1900, str. 42.

rých odporů, jako na př. když na str. 23. se předpisuje zařízení baptisteria a na str. 127. se předpisuje užívání ke křtu vody tekoucí, uzavírá, že Testament vznikl dvojím neb trojím přepracováním nějaké staré *Katápasıs τοῦ ζήγγορ*, která se obmezovala pouze na biskupa, kněze, jáhny a vdovy a ještě pohřešovala velikých liturgických formulářů.

V odstavci VI., VII. a VIII. probírá Funk „Zřízení egyptské“ čili „Canones ecclesiastici“, pak VIII. knihu Konstitucí apoštolských, pak paralelní text k VIII. knize Apoštolských Konstitucí zvaný „Constitutiones per Hippolytum“ a Kanony Hippolytovy, a přichází k závěru úplně opačnému nežli Rahmani. Dle Rahmaniho jest rodokmen spisů právě jmenovaných tento:

Testament

Canones ecclesiastici

VIII. Kniha Konst. apošt.

Kanony Hippolytovy

Dle Funka jest pravý rodokmen tento:

Kanony Hippolytovy

Církevní Zřízení egypt. (canones ecclesiastici)

Paralelní text VIII. Konst. apošt.
(Constit. per Hippolytum)

Testament

VIII. k. Apošt. Konstituce

Funk přiznal by možnost rodokmenu Rahmaniho, kdyby nebyl přesvědčen, že Testament obsahem svým poukazuje na dobu pozdější, nežli jsou všechny ostatní příbuzné spisy.

Velmi mnoho podobného obsahují obzvláště Kanony Hippolytovy a Testament. Co do původu Testamentu praví Funk, že „Apošt. Konstituce“ třeba položit do r. 400. (Dle Dreye 350) a *původ Testamentu do r. 475. (462)*. A poněvadž přý „Testament“ spadá do doby, kdy otázky christologické hýbaly myslí duchů, možno tvrditi, že vznikl po vypuknutí sporů monofysitických, ačkoliv autor za monofysitu jistě prohlášen býti nemůže.

Dle Funka jest tedy spis plodem V. století, není dílem původním, nýbrž jest přepracováním spisu, jenž se nám zachoval. Přes to má Testament cenu velikou, neboť jest poměrně přece jen starým dokumentem a tím významnějším, že nám podává znova pramen starší (Can. ecclesiast.). Mimo to podává mnohé věci, jež v předloze nejsou, obzvláště v oboru bohoslužby a církevní kázně. Vůbec měl přý autor Testamentu snahu liturgii obo-

hatiti novými modlitbami. Apokalypsi prý psal proto, aby získal čtenáře pro myšlenku o blízkosti posledního soudu.

Byť bychom úplně s autorem spisu tohoto ve všem nesouhlasili, zvláště ve přičině apokalypse a původu Testamentu, jenž může pocházeti i ze IV. století, přece třeba přiznati, že jest to práce důkladná, střídlivá, svědčící o neobyčejné znalosti veškeré staré církevní literatury. Odporujeme tedy studium tohoto spisu všem, kdož se o dějiny prvních dob církevních zajímají.

Dr. Josef Kupka.

Jesaja und seine Zeit. Von *J. Meinhold*. Freiburg i. B., J. C. B. Mohr. 1898.

Ve formě přednášky, určené pro kruhy interessované, podává spisovatel obraz života a činnosti největšího z proroků starozákonných Jesaje, jehož právem zovou i prvním klasikem hebrejským. Především úvod, ve kterém markantními rysy líčí situaci národa israelského za mládí Jesajova v obou říších, vytýká Meinhold stanovisko prorokovo i k potýkajícím se směrům náboženským i k protiassyrské politice obou říší, která r. 721 př. Kr. způsobila zkázu říše severní a povzbudila razného assyrského krále Sanheriba k divokému útoku na říši judskou a hlavní její město Jerusalema, a oceňuje vhodně význam Jesajův v polnuté době té, jeho skalopevnou důvěru v Jahve, která neopustila ho ani tehdy, když mocné vojsko assyrské, zplenivši a vyhladivši hrozně Judu, obléhalo Jerusalema, a když zklamala i naděje, do egyptské pomoci kladená. Meinhold přibírá k vývodům svým i údaje klínopisné, ač není s to, aby čerpal z originálův, a projevuje široký rozhled v dějinách doby tehdejší. Mohutný jest dojem, který ve čtenáři vzbuzuje Meinholdův rozbor Jesajovy theologie. V jedné přičině však ref. nemůže s Meinholdem souhlasiti. Jakkoli správně doznává, že nastoupil Farao Tirhaka v Egyptě nejpozději r. 693 př. Kr. — ve skutečnosti r. 691, — přece připouští, že obléhání Jerusalema skrze Sanheriba, jehož jest Tirhaka výslovně jmenovaným současníkem, souvisí s prvou Sanheribovou výpravou na západ r. 701 př. Kr., jakkoli všechny zprávy náležitě uvážené velí klásti obléhání Jerusalema do druhé výpravy Sanheribovy po r. 691 př. Kr.

Dr. J. V. Prášek.

Wiek XIX. Napsal *Wojciech Dzierduszycki*. Kraków. Spółka wydawnicza polska 1900.

Knih, jež obsahují jakousi bilanci umírajícího století XIX. v ohledu kulturním, mravním, náboženském atd., vyrojilo se v poslední době značné množství. Svrchu uvedená knížka jest také jedna z nich. A podivným jistě jest faktum, že všechny ty knihy,

ať psány česky neb polsky, německy nebo francouzsky, končí onu bilanci téměř úplně negativně. Přiznávají století XIX. veliký význam v kulturním rozvoji lidstva, na druhé straně však přímo ukazují, že všechnu ten pokrok nevyváží ztrát, jichž lidstvo utrpělo hlavně v ohledu mravním a náboženském. Při tom však autor upřímně a s uznáním dokládá, že církev katolická jediná ze všech náboženských společností stojí zde na konci věku silna, výborně zorganizovaná a jakoby omládlá pod velemoudrým řízením „demokratického“ papeže Lva XIII. Ji jediné patří vítězství na poli náboženském v nastávajícím století XX.

Alois Svojsík.

O wymowie kaznodziejskiej. Napisał *Bronisław Markiewicz*. Kraków, Spółka wydawnicza polska.

Naše česká literatura theologických učebnic — ač v poslední době učinila velmi značné pokroky — vykazuje dosud více mezer. Nemáme důkladnější české dogmatiky, morálky, (novějším badáním vědeckým přizpůsobené), nemáme patrologie, pastýřské medicíny a j. Také nám dosavad chybí řádná učebnice homiletiky. Jak taková homiletika asi vypadati má, viděti můžeme nejlépe na polském díle toho oboru, jež má název: „O wymowie kaznodziejskiej“ a jehož autorem jest Bronisław Markiewicz, professor pastorálky v semináři Přemýšlském.

Celé velmi obsáhlé dílo to (543 str.) rozděleno jest na čtyři části, z nichž první jedná o úřadu kazatelském vůbec, druhá o osobě kazatele, třetí o vlastnostech a struktuře kázání, a čtvrtá probírá prakticky jednotlivé druhy kázání.

Všecky části probrány jsou neobyčejně důkladně, takže látka jest vždy úplně vyčerpána. Zvláště se nám líbily ukázky z různých kázání, na nichž autor v praxi své názory theoretické ukazuje.

Bylo by jen přáním, by co nejdříve i naše česká literatura theologická dílem stejně obsažným a instruktivním byla obohacena

Alois Svojsík.

Mozek a duše. Polsky napsal Dr. *Štěpán Pawlicki*. Přeložil *Frá Josef Mergl*. V Praze 1900. Vzdělavací knihovny katolické svazek XIX. Cena 80 h.

Spisovatel probírá v 8 delších odstavcích názory materialistů, kteří přesvědčení chtějí lidstvo o „pravdách“, že není duše, nýbrž vše že je hmota. „Vědecké výzkumy“ materialistů pádnými důkazy poráží a důsledky nerozumné i žertovné z jejich učení podává. Nejprve odpovídá k otázce, existuje-li duše. Pak pojednává o tom, v jakém poměru stojí mozek k duši. V dalším praví: Kdyby dle učení materialistů rozumnost stupňovala se dle velikosti mozku, byla by dle „vědeckých výzkumů“ jejich stupnice rozumnosti asi tato: Kanárek — několik brasílských opic —

člověk — osel — kůň — a posléze slon! — Jeden stoupenec hegelianismu prohlásil, že „vlastně v nás myslí kostík.“ Je prý na světě teprve proto tolik tmy, „poněvadž naši velicí myslitelé nemají ve svých mozcích kostíku!“ — V odstavci následujícím vyvrací se lichá domněnka materialistů o souvislosti záhybů mozkových s větší nebo menší činností myšlenkovou. Dále vyvrací se námitky z pathologie, jimiž se materialisté ohánějí. Potom potírá p. spisovatel tvrzení materialistů, že „duše je toliko výronem umělé spořádané hmoty,“ a dokládá, že musilo by nyní podle oněch učenců platiti: „Pověz mi co jíš, a já ti povím, co myslíš!“ Jiný „učený výzkum“ materialistů uvádí p. spisovatel, že prý „veškeré myšlení je pouhým chvěním mozkové substance,“ který rovněž vyvrací a přichází k celkovému závěru, že jsou v životě lidském zjevy, které nelze vyložit jinak, nežli samočinností duše, t. j. bytosti nedělitelné, duchové, ve svém bytí i hlavních úkonech na těle nezávislé. A zjevy ty jsou: pocit, myšlení a svoboda činu, které v dalším obšírně vykládá, a hájí existenci duše, kteráž není toliko sensitivní, zvířecí, nýbrž duchem myslícím, svobodným a nesmrtelným: a tato konsekvence vysvětluje hlavně odboj materialismu. Krásně končí p. spisovatel; „Je zajisté zvláštní podívaná na hrdopýška, an na jedné straně se staví na roveň Bohu a nechce ho uznati za svého pána, a na druhé straně nemá oddechu, dokud neuzná se za rovna zvířeti a dokud za jediného svého pána neuzná tělo a hmotu.“ Překlad je veskrz plynňý, duchu jazyka českého i filosofické terminologii vědecké přiměřený, i není si tedy než přát, aby spis došel hojného rozšíření mezi naši inteligenci.

ThC. V. Pavlík..

Noetyka. Napisał Ks. Dr. Franciszek Gabryl. W Krakowie 1900. Księgarnia Spółki wydawniczej polskiej. Str. 305 vel. 8°.

Není to poprvé, co jest nám v tomto „Časopise“ referovati o pracích prof. Gabryla. Učinili jsme tak již r. 1898 a 1899, a po oběkrát bylo nám vzdáti pracím jeho veškeru chválu. A nejinak možno nám formulovati úsudek i o této nové knize páně Gabrylově, o noëtice, jež je pokračováním „logiky formálné“ téhož autora. Noëtika, čili, jak jinak se též zove, logika materialná (kriteriologie, epistemologie), jako je na výsost důležitá, tak je též, má-li býti podána způsobem snadně pochopitelným, dosti obtížná. A tu se nám zdá, že p. autor dovedl obtíže ty překonati způsobem šťastným a že podal práci opravdu cennou a důkladnou. Rozděliv totiž veškerý material na tři části, jedná v části první (proti skeptikům) o možnosti jistoty v poznávání, ve druhé o pramenech poznávání a ve třetí o nejvyšším kritériu pravdy. O všech otázkách sem hledících promlouvá nejen vědecky, jak toho povaha věci žádá, nýbrž spolu i tak jasně a srozumitelně, že postup myšlenek beze vší obtíže sledovati lze. Při tom pak nevyhýbá se nijak náhledům odchýlným, o něž v této příčině není nouze,

nýbrž je recensuje a jednak na pravou míru je uvádí, jednak je vyvrací. I to zasluží zvláštní pochvalné zmínky, že dbáno tu též historie, co se týče vývoje toho či onoho předmětu, čímž celé pojednání nabývá zvláštní svěžesti, a že přihlíží se pilně i k protivným názorům nejnovějším, což ne vždy od spisovatelů moderních náležitě bývá respektováno. Vábec možno o celé knize té říci, že je to spis psaný nejen s pravým porozuměním předmětu, no než jde, nýbrž i s důkladnou znalostí literatury jak starší, tak novější.

Dr. Jos. Tumpach.

Vraťme se k zásadám křesťanským. Napsal Dr. Josef Pošmurný O. Cr. V Praze 1900. Hlasů katolického spolku tiskového roč. XXXI. č. 3. Cena 50 h. — Případně pro nynější dobu pojednává p. spisovatel o návratu k zásadám křesťanským z přítomného stavu lhostejnosti náboženské a nevěry Vypravuje obšírně o názorech náboženských u pohanů, líčí poměry společenské před Kristem. Ukazuje na speciálních příkladech postavení ženy u pohanů, a zvláště otroctví popisuje, v němž trpěla před Kristem skoro polovička lidstva. Zmínuje se o tom, jak ukrutné byly slavnosti, oběti i hry u pohanů, jak i zákonodárství chránilo hrubé zacházení s bližním. Ukazuje dále na boj mezi pohanstvím a křesťanstvím, a dokládá: Takový stav chtějí opět zavést lidé bez víry, jak ukazuje francouzská revoluce, na níž jasně poznati lze, čeho schopen jest národ o víru křesťanskou připravený. A aby se nevrátily hrůzné ony doby, jež spisovatel obšírně líčí, volá po návratu k zásadám křesťanským, a označuje, jak třeba bojovati a zásady křesťanské v život uváděti.

ThC. V. Pavlík.

Devatenácté století slovem i obrazem. Nákladem Jos. R. Vilínka v Praze. Sešit 4. Cena 60 h. — Slibná a časová publikace tato, jež má slovem i obrazem podat přehled událostí, činnosti a života století devatenáctého, dospěla již k sešitu čtvrtému. Veškerá činnost ta má být vyličená ve dvou velikých dílech, z nichž první bude zaujímají dějiny národů a států, literatury a umění, druhý pak pojedná o praktických vědách, vynálezech, dopravnictví, obchodu a průmyslu. Dle toho též i každý jednotlivý sešit přináší jeden arch dílu I. a jeden arch dílu II., čímž docíleno rozmanitosti. V díle I. až posud v prvních 3 sešitech vyličená doba Napoleonova, v díle II. pak promluveno o železnicích, a to hlavně o prvních lokomotivách, rozšíření železnic, o cestování jindy a nyní, o drahách zvláštních (elektrických, lanových a pod.), mostech, viaduktech a tunelech, náčez přicházejí na řadu parní lodi. Co se týče seš. 4. této časové publikace zahajuje po zakončení tragédie korsického velíkána vyličení éry Metternichovy; po té mluví se tu o událostech oné doby ve střední a západní Evropě, a o převratech na Balkáně, kde Slované a Řekové se střídavým štěstím pokoušeli se o svržení jha tureckého. Vedle přiloženého obrazu Korunovační banket krále Jiřího nacházíme v textu ilustrace, vztahující se k vyličené době, mimo jiné též obrázky bankocetlí z r. 1805 a 1811. V druhé části, věnované dějinám vynálezů století XIX., máme četné obrázky, provázené lehce srozumitelným výkladem: jsou tu různé podmořské lodi, Bazinův kolový parník, bavlnářská loď na Mississippi a j. K dějinám průplavů přiložen pěkný barevný pohled na suezský kanál za první plavby lodí. Upozorňujeme na toto dílo, ponechávající si ocenění jeho na doby příští.

Vinnetou, román Dra. Karla Maye, přeložený O. Flöglem (illustr. Jos. Ulrichem), je nejlepší prací Mayovou. Četná doporučení spisů Mayových od biskupů německých vydávají nejlepší svědectví jich obsahu. Českého překladu tohoto spisu vyšlo posud 12 sešitů po 30 bal.

Časopisy a knihy redakci zaslané.

Alétheia, IV. 9. a 10. — **Anděl Strážný**, XX. 1—3. — **Cyrril**, XXVII. 11. a 12. — **Časopis musea království Českého**, LXXIV. 6. — **Český časopis historický**, VI. 4. — **Český jinoch**, VI. 2. a 3. — **Echo z Afriky**, I. 1—6., II. 1.—. — **Hlidka**, V. 12. — **Katolišský Obzorník**, IV. 4. — **Kazatel**, VIII. 1. — **Květy Mariánské**, XVII. 12. — **Method**, XXVI. 9. a 10. — **Museum**, XXXV. 1. — **Náš Domov**, IX. 22.—24. — **Nové proudy**, II. 6. a 7. — **Nový život**, VI. 1. — **Obrana**, XVI. 19. až 22. — **Obrázková revue**, II. 4.—6. — **Poklad věřících**, II. 12. — **Právník**, XXXIX. 21.—24. — **Przegl. polski**, 413. a 414. — **Przegl. powszechny**, 196. — **Rádce duchovní**, VIII. 1. — **Rajská zahrádka**, X. 2. a 3. — **Rozhledy po lidumilství**, VIII. 11. a 12. — **Rozvoj**, I. 36.—40. II. 1. — **Škola Božského Srdce Páně**, XXXIV. 12. — **Věstník katol. duchovenstva**, I. 5. a 7. — **Vlast**, XVII. 2. 3. — **Voditelj**, III. 4. — **Vychovatel**, XV. 22. až 24. XVI. 1.

Chyba. Napsal P. Luis Coloma S. J., přel. V. O. Třebský. »Zábav večerních« dílo 118. Nákl. V. Kotrby v Praze. — **Pokrevenci**. Napsal Karel L. Macháček. »Ludmily« roč. III. sv. 2. Nakl. týž. — **Hasnoucí slunce**. Napsal Teodor Jeske-Choiński. Přel. Aug. Kubés. Seš. 7. Nakl. týž. — **Lev XIII.** Napsal Adolf Srb. Seš. 8. Nakl. týž. — **Svatá země**. Seš. 5. a 6. Nakl. týž. — **Josefa Ehrenbergera sebrané spisy zábavné**. Pořádá Xav. Dvořák. Náklad G. Francla v Praze. Seš. 1. a 2. — **Význam a důsledky husitství**. Píše Jiří Sahula. Díl II.: Husitství v praxi. »Hlasů katol. spolků tiskového« roč. 31. č. 4. — **Běsové**. Napsal F. M. Dostojevskij. Přel. Jan Wagner. »Přítele domoviny« roč. XVII. sv. 1. a 2. Nákl. Edv. Beauforta v Praze. — **Dvanácte zařlíbení Božského Srdce Ježíšova**. Zpracoval P. Ad. Hesse S. J. Nákl. V. Kotrby. — **Konferenční řeči v Notre-Dame v Paříži**. Napsal P. Larordaire O. S. D.; přel. M. Zavoral. Seš. 3. a 4. Nákl. benedikt. knihtisk. v Brně. — **Vinnetou**. Román Dr. K. Maye. Přel. O. Flögl. Nákl. J. R. Vilímka v Praze; seš. 1.—7 a 11.—12. — **Devatenácté století slovem i obrazem**. Rediguje K. Jonáš. Seš. 1—4. Nakl. týž. — **Ejhle člověk**. Napsal J. R. Seeley. Přel. J. Váňa. Nakl. týž. Cena K 250.

Čtvero knih o následování Krista od Tomáše Kempenského zčeštil Dr. J. Sedlák. V plátěné vazbě se zlat. ořízk. 2 K., v kůži vkusně váz. 3 K.

Láska ku Kristu Ježíši, od sv. Alfonsa M. Liguori zčeštil Frant. Hašek. Druhé vydání v plátně váz. 2 K 40 h.

Vrouci ctitel nejsv. svátosti oltářní, od téhož spisovatele. V plátně váz. 2 K.

Modli se a pracuj! Poučná a modlitební kniha pro řemeslníky a dělníky. Vázaná v plátně 1 K.

Osnova učení náboženství katolického pro školy obecné i měšťanské dle nových katechismů cena 30 h.

Poučení o jenerální zpovědi. Sepsal Frt. Průcha, upravil Dr. Skočdopole. Cena 60 h, váz. 1 K.

✿ Veškeré tiskopisy ✿ **pro farní úřady**

✿ máme na skladě v hojné zásobě. Trvanlivé ✿
✿ vazby matrik jakož i stránkování těchže ✿
✿ obstaráme ochotně a levně. ✿

✿ Seznam. knih i tiskopisů zasílá na požádání ✿
✿ zdarma a franko ✿

Kníže-arcib. knihtiskárna (ROHLÍČEK & SIEVERS)
Praha-I. 190.

L. P. 1901.

Roč. XLII. (LXVII.)

Sešit 2.

ČASOPIS

katolického duchovenstva.

ORGÁN
vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze.

REDAKTOŘI:

Dr. Fr. Krásl,
kanovník.

Dr. Fr. Kryštůfek,
kanovník.

Dr. Josef Tumpaeh,
c. k. univ. professor.

Sešit 3. vyjde 15. března 1901.

NAKLADATELÉ:

Kníž. arcib. knihtiskárna (Rohlfčec & Sievers)
V PRAZE.

OBSAH:

I. Pojednání:

Strana

Dr. JOS. TUMPACH: Manžeství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských	81
Dr. JAN SEDLÁK: Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900)	88
Dr. F. KRYŠTŮFEK: Svátost pokání	93
Dr. A. PODLAHA: Nejstarší tištěný rituál Pražský	97
Dr. AL. JIRÁK: Ekvivalent poplatkový	100
FR. FRYČ: Chronologie života Páně	129
Dr. JAN HEJČL: Na konci starého a na prahu nového století	136

II. Směs. (Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika).

Dr. J. SEDLÁK: Význam slova provincie v mluvě církevní	138
R. VRBA: Alkoholismus	140
Dr. K. KAŠPAR: Casus conscientiae: O podstatě oběti mše sv.	143
Dr. J. ZÍTEK: Literární soutěž	145
Vklady do Dědictví sv. Prokopa	146

III. Literatura:

Dr. Jar. Sedláček: Výklad posvátných žalmů. (Prof. Dr. Jan N. Soukup)	146
P. A. Scherer: Bibliothek für Prediger. (Dr. Jos. Doubrava)	149
Dr. Fr. Hettinger: Apologie des Christenthums. (Dr. Jos. Tumpach)	149
Dr. J. A. Möhler: Neue Untersuchungen der Lehrgegensätze zwischen den Katholiken und Protestanten. (Václav Oliva)	150
Leopold Kolisek: Zda věřití Jurdům	152

Časopis katol. duchovenstva vychází 10krát za rok ve 4archo-
vých svazcích Předplatné obnáší poštou 7 K.

Rukopisy a dopisy redakce se týkající buďtež zaslány buď
některému z redaktorů nebo do kníž.-arcib. knihtiskárny
v Praze 190—I. Rukopisy se nevracejí.

Expediti obstarává a reklamace využívá kníž.-arcib. knih-
tiskárna v Praze, 190—I.

Časopisy na výměnu a recensní exempláře vyprošují se pod
adresou: „Kníž.-arcib. knihtiskárna v Praze 190—I.“

Delší články otiskovati dovoleno jen se svolením redakce a
s udáním pramene.

Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských.

Sděluje Dr. JOSEF TUMPACH.

Kolem těchto obřadů kupily se ostatní různé obřady a obyčeje svatební, z nichž některé již u židů se nalézaly, jiné pak z pohanstva přejaty byly, z něhož většina věřících pocházela. Tak uzavření sňatku předcházelo ucházení se o nevěstu a zasnoubení, jež podobně jako u židův a u pohanů bylo hlavně dílem rodičův, ³⁰⁾

³⁰⁾ Srv. I. ke Korinth., VII. 36—38. C. I. C. XXX. qu. 5. (který však je Pseudoisidorový) dí: *Aliter legitimum non sit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam foeminam dominationem habere videntur, et a quibus custoditur, uxor petatur, et a parentibus et propinquieribus sponsetur*; c. 3. ead. praví: *... post sponsalia, quae futurarum sunt nuptiarum promissa foedera quoque consensu eorum, qui haec contrahunt, et eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur*; c. 4. ead.: *Qualis debeat uxor esse, quae ... a parentibus tradita*... Viz též: Kellner v Krausově *Real-Encyclopädie der christl. Alterthümer* čl. *Eheschliessung*, I. 389. Ucházení se o nevěstu a zasnoubení dalo se s různými obřady náboženskými i občanskými. Snoubencům žehnáno (u Římanů kněz Cereřin), kontrakt se psal, snoubenci podali si ruce a dali si políbení atd. (Pelczar, I. c., I. 73. n.) O tomto políbení — *osculum sponсорum*, *φιλημα τῶν μενυστερομένων* — poznamenává Krieg (v Krausově *Realencyklopädie* I. p. 544) toto: *Er (der Friedenskuss) wurde (bei Sponsalien) gegeben nach Überreichung der Arrha, mit der zusammen er die Form der Sponsalien genannt werden kann. Dann wird das Verlöbniß geschlossen* *μετὰ τοῦ ἀρραφιδίου καὶ φιλίου τοῖς μενυστερομένοις* (Matth. Monach. *Iuris Graeco-Rom.* I. VIII. 510; Gregor. Turon. *Vita Patr.* c. 20.). Der Bräutigam reichete nämlich bei dem Verlöbniß den *annulus pronubus* (Tertull. *Apolog.* c. 6.), dann das *osculum* (idem, *De vel. virg.* c. 6.). Der Friedenskuss hatte hierbei sittliche und rechtliche Geltung und die Braut war nach dessen Empfang eine *quasi-uxor* und mehr als eine Verlobte, indem das *ius osculi* in seiner alten strengen Rechtsgültigkeit gefasst wurde, so dass Sponsalien mit *osculum* besondere vermögensrechtliche Folgen hatten, welche beim Verlöbniß non interveniente osculo nicht eintraten (Zonaras *ad can.* 98. Trull.; Balsamon *Ad eundem can.*). — O zasnoubení u Římanů viz Heyrovský, I. c., p. 330. n. (srv. též *ibid.* p. 256. n.) Praví: *Sňatek manželský předchází obyčejně zasnoubení, t. j. oba polny slib sebe budoucně pojmouti v manželství. Ve starší době bylo takové usnesení činěno ve formě sponsionis, a zove se odtud sponsalia (snoubenci = sponsus et sponsa).*

odevzdání darů snoubence od ženicha, jakož i arrhy (závdavku)³¹⁾ a prstenu, ozdobeného často křesťanskými symboly kotvy, holubice, ryby, lodi, rybáře, Dobrého Pastýře, monogramu Kristova a pod.³²⁾ Také smlouva svatební (*tabulae nuptiales*) byla sepsána,

U starých Latinů dělo se zasnoubení rovněž ve formě sponsionis. Pro zasnoubení není v klassickém právu předepsána určitá forma. Ono jest možné též mezi dospělými, jsou-li jen infantia majores. Děti v moci otcovské mohli se zasnoubiti pouze s povolením otcovým; ba otec jest oprávněn sám svoje děti zasnoubiti, čemuž může sice syn vždycky, ale dcera jen tenkrát odporovati, když ženich jest nepočetným. (K tomu srv. l. 4. D. XXIII. 1., Ulpianus: Sufficit nudus consensus ad constituenda sponsalia; l. 3. D. eod. Paulus: Filio familias dissensiente sponsalia nomine eius fieri non possunt; l. 12. § 1. D. eod. Ulpianus: Tunc solum dissentiendi a patre licentia filiae conceditur, si indignum moribus vel turpem sponsum ei pater eligat.) — Na vysvětlenou, co to sponsio jest, praví Heyrovský na str. 256. n.: Nejdůležitějším kontraktem verbálním jest stipulatio, t. j. obligační smlouva učiněná mezi přítomnými ve formě ústní otázky a odpovědi . . . Nejstarší forma stipulace jest stipulace s formulí: Dari spondes? spondeo, zvaná sponsio . . . Původně byla sponsio, jak se zdá, připověď stvrzená přísahou a obětí nápojovou (*σπονδή*).« Srv. též Esmarch, l. c., p. 122.; Biederlack, De sacramento matrimonii, Oeniponte 1890, str. 3.; Englmann-Stingl, Katholisches Eherecht, Regensburg 1901, str. 179, jenž dří: Nach dem Zeugnisse des Servius Sulpicius (Gellius, Noct. Attic. lib. IV. c. 4.) bestand schon bei den Völkern des alten Latium der Gebrauch der Sponsalien, von welchen derselbe wahrscheinlich von den Römern aufgenommen worden ist;« Schnitzer, Eherecht, p. 146. n. — O zasnoubení u židů viz Mlčoch, Starověda biblická (v Praze 1888), str. 167. nn. kdež se praví: Starý a platný obyčej žádal: 1. Aby otec, a jednalo-li se o provdání dcery, i její vlastní bratři přivolili k sňatku, což snadno lze vysvětliti z tehdejšího patriarchálního zřízení . . . 2. Aby svatbě předcházelo zasnoubení, t. j. smlouvání otce a vlastních bratří nevěstinyh s otcem ženichovým u přítomnosti svědků o zamýšlený sňatek (v pozdějších dobách vyhotovovala se smlouva ta písemně). Po uzavření smlouvě odevzdán ihned nevěstě svatební dar neb věno, které jí byl ženich poslal . . . Zvláštností bylo, přinesla-li nevěsta ženichovi nějaké věno.« Zasnoubení u židů zváno kiddušin, t. j. zasvěcení; cfr. Zschokke, Das Weib im Alten Testamente, Wien 1883, p. 43. Týž l. c. str. 54. nn. mluví o zasnoubení obšírně; Freisen, Die Entwicklung des kirchlichen Eheschließungsrechts (Archiv für kath. Kirchenrecht, sv. 52. z r. 1884, str. 362. nn.); Schnitzer, Eherecht, p. 145. n. — Týž l. c. str. 146. mluví o zasnoubení u Řeků takto: Auch nach attischem Recht wirbt der Vater dem Sohne die Brant, mit deren Eltern er die Mitgift vereinbart. Die feierliche Verlobung, *ἐγγύησις*, musste gesetzlich der Eheschließung vorausgehen, wenn diese eine vollgiltige sein sollte.

³¹⁾ Též arra, *ἀρρά*, *ἀρραβών*, *μνηστόν*, *ἀρραβών τοῦ γάμου*. Srv.: Krieg v Krausove Realencyklopädie cl. Handgeld, I. 650. Cfr. c. 3. C. XXX. qu. 5.: . . . postquam arrhis sponsam sibi sponsus . . . desponderit.

³²⁾ O významu symbolů těch viz: Bilczewski-Tumpach, Archaeologie křesťanská, Praha 1898, str. 198. nn. Sbírku starokřesťan-

v níž o věně se jednalo.³³⁾ Večer před sňatkem odkládala pak snoubenka panenský šat svůj (*toga praetexta*), a brala na sebe t. zv. *tunicam rectam* či *regillam*, jež i v následující den sňatku tvořila její svatební roucho³⁴⁾ vedle závoje, obvyčejně červeného,³⁵⁾ (*velamen flammeum, flammeum nuptiale, nubes*),³⁶⁾ jímž hlavu (vlas byl rozpuštěn)³⁷⁾ si hařila (nubit, obnubit caput, odkudž název *nuptiae*),³⁸⁾ o čemž zmiňuje se Tertullian³⁹⁾ slovy: »Ad desponsationem velantur, quia et corpore et spiritu masculo

ských prstenů, mezi nimiž je zajisté značná část prstenů snubních, popisuje a vyobrazené podává Kraus, Real-Encyklopädie der christlichen Alterthümer, čl. Ringe, II. 694. nn. — Tertullian zve takový prsten *annulus pronubus*, (Apologet. c. 6.; v českém překladě Vojáckové str. 40.) — Cfr. c. 3. C. XXX. qu. 5.

³³⁾ Tertullian, De virgin. veland. c. 11., Ad uxorem II. 3. Cfr. c. 3. C. XXX. qu. 5.: ... postquam dotem utrique placitam sponsus ei cum scripto pactum hoc continente coram invitatis ab utraque parte tradiderit (aut mox, aut apto tempore, ne videlicet ante tempus lege definitum tale quid fieri praesumatur) ... Též na tak zv. »zlatých sklech« (viz o nich: Bilczewski-Tumpach, Archaeologie křesťanská, str. 247. n.) a sarkofazích bývají tyto »tabulae nuptiales« (= tabulae sponsalium et nuptiarum) znázorněny. (Srv. Kraus, Realencyklopädie, II. 818. čl. »Tabulae nuptiales«.) Ještě sv. Ambrož, De laps. virg., dosvědčuje uzavírání této smlouvy u přítomnosti 10 svědků. (Cfr. Kraus, l. c., I. 390.)

³⁴⁾ Poněvadž bílý šat nosíval se při událostech radostných a též kněžími byl doporučen (Ambrož, De offic. minist. l. 1. c. 19.), kdežto pestré svatební roucho bývalo káráno, býval as bílý šat při svatbě obvyčejný, ačkoli mnozí rodičové chtěli, by jejich zasnoubené dcery nosily tuniku a pallium barvy temné (sv. Jeroným, ep. 128. n. 5, 123. n. 2). Viz Probst, l. c., str. 130.

³⁵⁾ Býval někdy, též barvy bílé. Cfr. c. 7. C. XXX. qu. 5. Viz též Dippel v Kirchenlexik. sv. II. col. 1217. Co se látky dotýče, u bohatých nevěst býval z hedvábí, u chudých z plátna. Sv. Augustín (ep. 108.) upozorňuje, že závoj ten nemá býti příliš jemný, Tertullian (De velandis virginibus) vyzývá ženy, aby se nezahalovaly závojem jenom zpola, závoj že má býti vzadu tak dlouhý, aby mohl zakrýti rozpuštěný vlas nevěstin.

³⁶⁾ Se závojem tím nebudíž zaměňována síťka na vlasy — reticulum. Srv. Kraus, l. c., I. 390. Papež Mikuláš v odpovědích Bulharům daných zve závoj ten »velamen coeleste« (c. 3. C. XXX. qu. 5.)

³⁷⁾ Optat., De schism. Donat. l. 6. n. 4.; Probst, Die ältesten römischen Sacramentarien und Ordines; Münster 1892, p. 130.

³⁸⁾ Sv. Ambrož naráží na to ve spise »Exhortat virginis.« c. 6. n. 34.: »Nubes itaque sunt et graves nubes, quae nupserint; namque a nubibus verbum nubentium tractum arbitror. Denique operiuntur ut nubes, cum acceperint nupturae velamine. Et vere graves nubes, quae sustinent sarcinam matrimonii.« Viz též níže pozn. 41. Tento závoj byl již v klassickém starověku tak podstatným požadavkem při uzavírání sňatku, že uzavírání sňatku se strany nevěstiny u Římanů zvalo se prostě: nubere alieni, pro někoho se zahaloovati. Dippel v Kirchenlexikonu, 2. vyd., sv. II. col. 1216. n.

³⁹⁾ »De velandis virginibus« c. 11. — Thalhoffer v Kirchenlexikonu, 2. vyd., sub. v. »Eheeingnung«, sv. IV. col. 181.

mixtae sunt per osculum et dextras, per quae primum resignarunt pudorem spiritu.⁴⁰⁾ Dálo pak se zahalování to jednak na znamení stydlivosti a cudnosti,⁴¹⁾ jednak na znamení poddanosti a poslušnosti, již žena muži povinna jest.⁴²⁾ A sice v prvních stoletích přicházela nevěsta k oltáři již pod závojem, od století čtvrtého však dostávala závoj ten při sňatku z rukou kněze, odkudž zván též *«velamen sacerdotale»*.⁴³⁾ Bylo pak odevzdání⁴⁴⁾ tohoto závoje knězem tak podstatným aktem oddavek, že žehnání sňatku a celý posvátný úkon ten zván po něm prostě *«velatio nuptialis»*.⁴⁵⁾ Pod závojem měla nevěsta věnec z květin, jež sama si natrhala,⁴⁶⁾ a také ženich věncem byl ozdoben, což dalo se na znamení vítězství snoubenců nad všelikou nezřízenou žádostí, že panictví sobě zachovavše v stav manželský vstoupiti mohli.⁴⁷⁾

⁴⁰⁾ Že u pohanů mrav ten panoval, sděluje též Tertullian sám ve spise *De velandis virginibus* c. 11., když píše: *Atquin etiam apud ethnicos velatae ad virum ducentur (scil. sponsae)*, A že také u židů tak se dalo, vidno ku př. z Genese XXIV. 64. sq.; XXIX. 24.

⁴¹⁾ Tak píše sv. Ambrož († 397) ve spise *De septem patriarchis*, kdež v ku. I. de Abraham c. 9. mluví o Rebece, jež majíc poprvé představití se ženichu svému Isákovi, obličej svůj závojem zahálila, což prý učinila *«docens, verecundiam nuptiis praeire debere»*, načež dokládá: *Inde enim et nuptiae dictae, quod pudoris gratia se puellae obnubarent* (Cfr. c. 8. C. XXX. qu. 5.).

⁴²⁾ Srv. I. Korinth. XI. 10; v ten smysl píše sv. Isidor Sevilský († 636) ve spise *De eccl. officiis* I. II. c. 19.: *Feminae dum maritantur, ideo velantur, ut noverint, se semper maritis suis subditas esse et humiles* (c. 7. C. XXX. qu. 5.). Katech. římský uvádí důvod obojí (část II. hl. VIII. ot. 2.).

⁴³⁾ Thalhoffer v *Kirchenlexik.*, 2. vyd., sv. IV. col. 181.

⁴⁴⁾ Co se týče způsobu, jak zahalení závojem se dalo, buď byla jí zahalena jen hlava nevěstina, nebo býval dán jak na hlavu nevěstinu tak na plece ženichovy. Na některých místech drželi její čtyři muži na čtyřech koncích nad snoubenci, kteří prostrati před oltářem leželi. Dippel, l. c.

⁴⁵⁾ Dippel, l. c., col. 1217. Thalhoffer, l. c. Tak zní i nadpis v sakramentáři Lvově; v Gelasiově sakramentáři zní nadpis ten *«Actio nuptialis»*. Probst, l. c., p. 128. n. Schnitzer, l. c., p. 149. Proto praví též sv. Ambrož ep. 19. ad Vigilium n. 7.: *Ipsum coniugium velamine sacerdotali et benedictione sanctificari oportet*, což Hefele, Beiträge, II. 362. vysvětluje, řka: *«d. h. die Ehe wird geheiligt dadurch, dass der Priester der Braut den Schleier darreicht und die Nupturienten segnet»*, a dodává: *«Die Darreichung des Schleiers an die Braut (als Frau dürfe sie nicht mehr unverschleiert erscheinen) galt für so wichtig, dass bei den Lateinern die ganze Trauung lange velatio hieß»*.

⁴⁶⁾ Kraus, l. c., I. 390.

⁴⁷⁾ Chrysost., *De non iterat. conj.* n. 2; ad I. Tim. hec. 9. n. 2.: *«διὰ τοῦτο στέφανοι τὰς νεφελὰς ἐπιτίθενται, σύμβολον τῆς νύμφης, οὗ ἀήτητοι γινόμενοι, οὕτω προσερχοῦνται τῇ ἐκνῇ, οὗ*

Zvyk ten, i u židův⁴⁸⁾ i u pohanů⁴⁹⁾ přicházející, vyskytuje se však u křesťanů z počátku jenom zřídka, neboť sv. Justin Mučeník († c. a. 167.)⁵⁰⁾ poznamenává ve své první Obrance, že křesťané žádných věnců neužívají,⁵¹⁾ bezpochyby pro nebezpečenství účasti na obřadech pohanských,⁵²⁾ což je též důvodem, proč n. př. Tertullian a Klement Alexandrijský proti němu horlí, tak že Tertullian⁵³⁾ zve zvyk ten až úkonem modloslužebným a Klement Alex.⁵⁴⁾ vykládá: «Mulieris corona vir est existimandus, viro autem matrimonium; matrimonii autem flores amborum filii». Než za doby Konstantínské a po ní, když po přemožení pohanství pomínulo i nebezpečenství svrchu vzpomenuť, zavládlo věncení snoubencův i mezi křesťany,⁵⁵⁾ a to tak, že samo žehnání snoubenců nazváno u Řeků dle něho *στεφάνισμος* (*coronatio*) a den, kdy se žehnání to dalo, *στεφανισμός*.⁵⁶⁾ K čemuž dodati dlužno ještě, že před stoletím pátým dalo se toto věncení snoubenců

μὴ κατηγωνισθήσαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς. «Proto ti, kdož po druhé v manželství vcházejí, věnců neměli. (Probst, I. c., p. 131.)

⁴⁸⁾ Ze u židů snoubenci byli věncení a korunováni, vidno ku př. z Isaiáše 61, 10.: «quasi sponsus decoratum corona», z Ezech. 16, 12., Cantic. 3, 11.

⁴⁹⁾ Dippel, I. c. sv. II., col. 1215.; Schnitzer, Eherecht, p. 148. nota 3.

⁵⁰⁾ Rézbányay, I. c., p. 110. nn.; Bardenhewer, I. c., p. 87. nn.

⁵¹⁾ Sušil, I. c., Sv. Justina, filosofa mučenika, Obrana I. (str. 256); Dippel, I. c., sv. II. col. 1215. n.

⁵²⁾ U pohanů totiž stuhý a věnce byly nejen vnějším odznakem veselí (často rozpoutaného) a radosti, nýbrž i symbolem zasvěcení a odevzdání se bohům. Také manželství bylo zasvěcením se bohům manželsví, rodu a krbu. Srv. Stiefelhagen, Theol. d. Heidenth., p. 151.; Dippel, I. c., sv. II. col. 1215.; De Waal v Krausově Realencyklop. verbo «Corona».

⁵³⁾ De corona milit. c. 13. «Coronant et nuptiae sponsos: ideo non nubamus ethnicis, ne nos ad idololatriam usque deducant, a qua apud illos nuptiae incipiant; viz též jeho spis: Ad uxorem, II. c. 3.; De virginibus velandis c. 12.

⁵⁴⁾ Paedag. I. 2. c. 8.

⁵⁵⁾ Sv. Jan Zlat., jak již řečeno, píše v hom. IX. in I. Tim.: «*ταῖς τοῖς στεφανοῖ τοῖς κεφαλαῖς ἐπιτίθενται, σύμβολον τῆς μκῆς, ὅτι ἀήττητοι γενόμενοι οὕτω προσέρχονται τῇ ἐδνῇ, ὅτι μὴ κατηγωνισθήσαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς.*» Také t. zv. zlatá skla dokazují tento obyčej u křesťanů. (Viz Kraus, Realencyklopädie, I. p. 383.) Později u křesťanů místo věnců užívalo se korunek kovových (Schnitzer, Eherecht, p. 148. nota 3.)

⁵⁶⁾ Dippel, I. c. sv. II. col. 1216. O uzavírání sňatku v řecké schismatické církvi viz článěk Dr. Schnitzera: «Die Trauung in der griechisch-schismatischen Kirche» (Die Kultur, II. Jhrg. p. 102. nn.)

zhusta v domě jejich, později však pravidelně v kostele, a to u Řeků vždy od kněze, u latinů pak většinou od družby (mládež, paranymfy).⁵⁷⁾

Co paranymfů se dotýče, o nichž již ve Starém Zákoně⁵⁸⁾ a též u sv. Matouše⁵⁹⁾ zmínka se děje, nezdá se, že by hned v těch nejprvnějších dobách křesťanských byli bývali v obyčeji, nýbrž, jak se zdá, úkol jejich zástavali jáhni a jáhenky.⁶⁰⁾ V listě, jež Pseudoisidor připisuje papeži Evaristovi (101—109),⁶¹⁾ činí se však o paranymfech zmínka výslovná,⁶²⁾ jež se pak často již vyskytá.⁶³⁾ Byl pak úkol jejich důležitý.⁶⁴⁾ Neboť ode dne, kdy zasnoubení se stalo, měli paranymfové při snoubencích státi a nad nimi bděti⁶⁵⁾; v den sňatku provázeli snoubence do chrámu Páně k oddavkám,⁶⁶⁾ kamž přišedše, vedli je, nebo rodičové, před kněze nebo před bi-

⁵⁷⁾ Dippel, l. c.; Krüll, Christl. Alterthumskunde, p. 242.

⁵⁸⁾ Kniha Soudečů XIV. 11. V kapitole této mluví se totiž o ženitbě Samsonově se ženou filištínkou z Thamnatha, a tu ve verši 11. se praví: Když tedy měšťané místa toho viděli jej, dali mu tovaryšů třiceti, aby byli s ním, k čemuž se v Bibli ve vysvětlivce o slově tovaryšové dodává, že to byli svatební mládenci.

⁵⁹⁾ Mat. XXV. 1. (v podobenství o 10 pannách): Tehdy podobno bude království nebeské desíti pannám, kteréžto vyzavše lampy své, vyšly proti ženichovi a nevěstě. Srv. o tom: Münz v Krausově Realencyklop., II. 587., kdež se praví: Auch waren wol die Math. 25. 1. gleichnißsweise angeführten klugen und thörichten Jungfrauen Paranympfen.

⁶⁰⁾ Zeigler, De diacon. et diaconiss. eccles., p. 39. Cfr. Münz, l. c.

⁶¹⁾ Viz výše pozn. 28.

⁶²⁾ Cfr. c. 1. C. XXX. qu. 5.: Aliter legitimum non sit coniugium, nisi . . . et a paranympis, ut consuetudo docet, custodita et sociata . . .

⁶³⁾ Tak činí ku př. papež Lev I. (c. 4. C. XXX. qu. 5.), koncil Karthag. IV. z r. 398. (?) c. 13. (c. 5. ead.; o konciliu tom viz pozn. 29.), sv. Augustin (Sermo 293.), sv. Jan Zlatoušlý atd. Cfr. Münz l. c.

⁶⁴⁾ Tvzení Ciacconiovo a Platinovo, jakoby papež Soter (168—176) byl ustanovil, že žádné manželství nemá býti platno, jež by slaveno bylo bez požehnání kněze a doprovodu paranymfova, není doloženo a dokázáno. Cfr. Münz, l. c.; Kraus l. c., I. p. 390.

⁶⁵⁾ c. 1. C. XXX. qu. 5. Dle sv. Augustína (Serm. 293. 7.) poučovali je též o povinnostech stavu manželského. Zemřeli-li rodičové některého ze snoubenců dříve, než manželství uzavřeno bylo, byli paranymfové jejich zástupci. Úřad jejich přirovnával se proto k úřadu křesťanských kmotrův a v církvi východní zakládá mezi paranymfou a nevěstou překážku manželskou. (Can. arab. 2. u Harduina, I. fol. 510; viz Münz, l. c., p. 587; Dippel, l. c. sv. II. col. 1214.)

⁶⁶⁾ Sv. Jan Zlat., Hom. 12. in epist. ad Coloss. Cfr. Probst, l. c., p. 130; Dippel, l. c., sv. II. col. 1214.

skupa.⁶⁷⁾ V kostele samém připojil se k nim chor žen,⁶⁸⁾ a celý průvod pohyboval se pak ke kancellám, kde přijal je kněz, jenž nevěstu k ženichovi přivedl⁶⁹⁾ a spojení jejich požehnal. Při oddavkách samých stáli paranymfové za snoubenci (nebo vedle nich,⁷⁰⁾ jimž také snubní prsteny vyměňovali.⁷¹⁾ Když pak ve čtvrtém století vešlo v obyčej věnění snoubenců, kladli paranymfové v církvi západní snoubencům věnečky na hlavy,⁷²⁾ kdežto v církvi řecké činil tak kněz sám.⁷³⁾ Po oddavkách bylo povinností paranymfů dbáti při hostině svatební o to, aby na chudé se nezapomínalo,⁷⁴⁾ načež provázeli večer nevěstu do domu ženichova,⁷⁵⁾ což i u židů v obyčeji bývalo, jak vidno i z podobenství o deseti pannách.⁷⁶⁾ (POKR.)

⁶⁷⁾ c. 5. C. XXX. qu. 5.: *Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel a paranympis offerantur* (ex concil. Carthag. IV. (?) c. 13.).

⁶⁸⁾ Probst, l. c., p. 130.: Ein Chor von Jungfrauen geleiteten die festlich geschmückte Braut zur Kirche, wo sie der daselbst harrende Chor der Frauen aufnahm. (Ambros., De offic. minist. l. I. c. 19.). Týž, l. c., p. 131.: Braut und Bräutigam wurden von Führern, Paranympen, geleitet, die sie, oder die Eltern, dem Priester zur Einsegnung vorstellten. An sie schloss sich in der Kirche der bereits genannte Chor der Frauen, und nun bewegte sich der Zug den Cancellen, wo sie der Priester empfing, der Copulator der Ehe, welcher die Braut dem Bräutigam zuführte und die Verbindung segnete.

⁶⁹⁾ Sv. Rehoř Nazian., Orat. 40.

⁷⁰⁾ Cfr. Dippel, l. c., sv. II. col. 1214.

⁷¹⁾ Cfr. Münz, l. c. Sv. Isidor. Sevil. zmiňuje se v 2. knize De officiis hl. 19. o významu prstenů takto (Cfr. c. 7. § 3. C. XXX. qu. 5.): *Item, quod in primis negotiis annulus a sponso sponsae datur, fit hoc nimirum vel propter mutuae fidei signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda iungantur. Unde et quarto digito annulus idem inseritur, quod in eo vena quaedam, ut fertur, sanguinis ad cor usque perveniat.*

⁷²⁾ Sv. Rehoř Vel., Ep. 171.

⁷³⁾ Sv. Jan Zlat., Hom. 9. in I. ep. ad Timoth. Cfr. Münz, l. c., II. p. 587.; Dippel, l. c.

⁷⁴⁾ Sv. Jan Zlat., Hom. 12. in ep. II. ad Coloss.

⁷⁵⁾ Sv. Jan Zlat., Hom. 12. in ep. I. ad Corinth.; Sv. Jeronym, Ep. 123.; Cfr. Münz, l. c. Bez této deductio platilo i v křesťanské době manželství jaksi za neúplné, jakož uči Šidon. Ep. I. 5: *nondum cuncta thalammorum pompa defrenuit, quia necdum ad mariti domum nova nupta migravit.* Cfr. Kraus, l. c. I. 390.

⁷⁶⁾ Mat. XXV. 1. — Dr. Mičoch (Starověda biblická; v Praze 1888) popisuje svatební obřad u židů takto (str. 170. n.): V den svatební očekávala nevěsta (hebr. kalá) umytá, závojem zahalená, kvítím ozdobená, ženicha, jenž zatím připravoval doma hostinu a podvečer s družbami (*šofar, tof, mupšarov*) v průvodu hudby a zpěvu (při záři lamp a pochodní) nevěstu z domu otcovského do domu otce svého, po případě do domu svého

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

K tomu tedy samemu aumyslu, a ne k ginému gakkoliw take dobrému a nabožnému, to gest na same wytisstienj, aneb aspoň skupowánj pobožnych knih, aneb Knjžek toliko Czeskau Řřečzj, ktera Toliko vlastnie Czeská slowe, a gakau tento můg List gest Sepsán, a ne Latinskau neb negakau ginau jakkoliw w Czeske Zemi Užjwanou Sepsanych, neb ginj od ginud magj, a mohau mjtí hognost wsseligakych knih z czele Swate Řzinske Řzjsse, ano z czeleho Křestianstwa, Czechowe pak, kteřzj staro-byle w Czechach Czeske Řzeci Užjwagi, nemagj te Přzježitosti, a ga magiez Swobodu s swym sprawedliwym Statečzkem z niehož negsem Žadnemu dlužna ani Kregezaru, cziniti czo se mi libj, když se to můž stati bez Ublíženj giných, chezy obzwlasstnie Czechům dobře Učziniti, gsauč přzi zdrawem Rozumu, dobro-wolnie dawam Trzinaczte Set Zlatych Regn. z nichžto |aby žádný nemohl pochibovati o me Wiedomosti a Wůly:| Piet Set Zlatych Regn. giž od Leta Panje 1659 w Kssaftu mem k tomu Czyly a Konczy odkazano, leta Panie 1662 w kolegi Towarysstwa Gej-ssowa na Starem Miestie Pražskem složeno bylo; Až naposledy Leta přzitomneho 1669 Trřzj Sta zlat. Regn. z dotčeného Skladu wyzdwiženo, a |aby gesstie za meho Žiwobyti Uczinien byl za-čzatek ode mnie minieného Založenj:| dano gest na auroky z kte-rehozby takowe knjzky Tlacziti se Budaucznie mohly a miely.

A tak czinim Založenj wieczně na Česke Pobožne knihy, aneb Knjzky, aby se pokudž bude možné každoročznie Tiskly aneb skupowaly, a pro odplatu Božj na Spůsob almužny rozda-waly darmo, Czož chezy aby se stalo ne Ubíranjm z Sumy |ktera dyczky czelá Zůstawati, a na niektere giste Misto pod aurok dati se ma:| ale z samych auroků.

převáděl. Oddavek zvláštních nebylo; rodičové odevzdávali pouze dceru svou ženichovi, žehnajíce sňatku tomu. Po hostině přáno novomanželům hojného potomstva (Gen. XXIV. 60, Ruth IV. 11—12, Tob. VII. 15.), načež dovedena byla nevěsta do ložnice (hebr.: chuffa). Zámožnější slavívali hostiny po celý týden. To vše slowe v Písmě sv.: nevěstu do domu svého uvéstí — manželku pojíti — do domu manžela svého vstoupiti — sejíti se (Srv. Mat. I. 18—24). — Viz též Zschokke, Das Weib, p. 58. nn

Tohoto Založenj mého dokonau Sprawu aby koleg Towarysstwa Gežjssowa na Nowym Miestie Pražským wieceznie miela, gsem žadostiwa: A Protož dwogj Cztihodneho Pana Patera Rectora! dotczene Kolege ponizenie prosym, aby pro tu welikau Křesťianskau Lasku a Aposstolskau horliwost kterau Towarysstwo Gežjssowo rozmanitymi Spůsoby snážj se Lidske dusse zeyskati w Czeskem Kralowstwi jat nicz nedim o ginych czeleho Swieta Kraginách: take tohoto Spůsobu, aneb Založenj | které že mnohým Czechům bude k Spasenj welmi prospiesne, nicz nepochybugi: | neprodlenie se Ugjtj, naddotczenau Sumu na negake giste Mjsto pod aurok dáti, Auroky budaucznie přizigjmalj, Knihy neb Knjžky, ktere by se zdály pro Czesky Národ byti negužitecznegssy z tiech Auroků, aneb znouu Tlaciti aneb giž wytlaczene skupowati, a wazati dáti, Swázane pak podle swe Libosti rozdawati ráczil, Czož wsseczko skrz Koho koli gineho koho by w tom na swem Mjstie Ustanowiti ráczil, wykonawati, wieceznie swobodne a dokonale Práwo mjtj Bude.

Naposledy Poniewadž Ukazuje se dobrá Nadiege že Budely To Založenj ginym oznámeno, Ráczj Panbůh wzbuditi niektere Možniegssy osoby ktere wjcz na nie Budau Moczt dati, aby tím Spůsobem podstatniegssy Knihy se wydati mohly, a z toho se wjcz Rozmahala Czest a Slawa Božj, ponjżenie žadam, ne pro swau marnau Gliwalu |neb na prosto nechczy, aby se kdy negaka Zminka o mem Gimeni Czinila: | ale pro Czest meho mileho Swateho Waczlawa, aby to Založenj slaulo: Diedicztví Swateho Waczlawa, a w wssech Knihach, ktere se z naddotczenych auroků toho Založenj rozdawali budau, aby na prwnjm neb druhym Listu polożeno bylo, že gsau na Swietlo wydane neb darowane z Diedicztwj Swateho Waczlawa, a že dobrodinczowe geho Žiwj y Mrtwj porauczegj se modlitbam Pobožnych Čtenarzů. To zagistie gedinie žadam, aby se za mne Panu Bohu modlili, a když mne Pánbůh powolá z tohoto Swieta, odpoczínutj wieceznie mi wyprosyli.

K wyřjzenj toho wsseho nařizugj sweho gedineho Syna Knieze Matiege Waczlawa Sstira z Towarysstwa Gežjssowa, gemuž proto neczekage na Smrt, wsseczko to, czo k dotczenemu Založenj aneb Diedicztwj S. Waczlawa přizigiti ma, skutecznie do

Rukau dává, aby on podle Nejprvniegssy Příležitosti Dwogj Cztlihodneho Patera Rectora Kolege Towarysstwa Gejzssowa na Nowem Miestie Pražském se dožadal, aby toto Založenj me přizigiti, a na potvrzenj toho : Račzili tak za dobre a Potrzebne Uznaní k tomu memu Listu Peczeti swe přitisknauti a swa gmena podepsati raczili, ten týž budely to Potrzeba take gnych Swiedků Peczetiami a Podpisy toto Založenj me ztwarditi nepomine. Nepochybují že y gine wsseczko, czo k stwrzenj tohoto Založenj bude potřebne, časnie opatrj, poniewadž giž od niekoľika let má take ten aumysl který gá, a Leta 1662. 13. dne Čzerwencze půl třetihlo Leta przed swymi poslednjmi Sliby dokud gesstie miel Mocz a Prawo o swych wieczech Porzjzenj čziniti. o tom wssem, czož gsem mu dati chtiela, to toliko Porzjzenj uczinil, aby se obratilo na Česke Pobožne Knjžky a mnie abych tolikež uczinila Radil.

A tak k wietssy Sláwie Božj, též ke cztj przeblahoslawene Marie Pany a Swateho mileho Waczlawa založeno a začáto buď Diedicztwj Swateho Waczlawa kterému kdokoli aneb nieczo přizdá aneb proti Protiwnikum gehu k Pomoczy przispiege, aneb gakým koli Spůsobem dobrze čziniti bude, tomu Račz Panbůh hogne Požehnanj ve wssech gehu wieczech dati na Zemi, a Korunu wieczne Sláwy w Nebeskem Kralowstwj, Pakli kdo ge zruszj a wywráti, toho Sud a czasnym Trestanjm tresteg Sprawedliwy Saudcze a obrancze Chudych, že meho sprawedliwego tiesskau a prodlaužilau Práczy w Pekarzském Rzemesle nabytého Stateczku proti me Wuly Użjwati, a Čzeskému Narodu, wzlasstie pak chudym Lidem gedem welmí prospiesany duchownj Prostrzedek odnjti se opowazil, w hodinu pak Smrti gehu odpust mu to Pán Bůh. Amen.

Stalo se na Nowym Miestie Pražskem w Sankeniczke Uliczy Leta Pánie Ssestnacistého ssedesátého dewátého, dne dewatenáčzteho Miesycze Czerwna.

Maria Sstirowa Pekarzka,

Miesstien. Noweho Miasta Pražského.

Věru, dojemně mluví k srdci tato závět prosté měšťanky, která ke konci XVII. věku velice dobře pochopila význam české knihy v rukou lidu, k jehož vzdělání sama i přispěti chtěla, seč byla.

Po žádosti její ujali se založení jejího, o něž starostlivou péči měla, Jesuité. *P. Daniel Krupský*, provinciál řádu, vyhotovil již r. 1670 listinu, kterouž Dědictví sv. Václava přijímá a správu jeho opatřuje. Důležitá listina ta zní:

»Daniel Krupský, Societatis Iesu per Provinciam Bohemiae Praepositus Provincialis.

Lecturis salutem in Domino sempiternam.

Cum divina bonitas honestam et devotam matronam Mariam Sstiriam civem Neo-Pragensem exciverit, ut ad Religionem catholicam in regno Bohemiae atque aliis linguae slavonicae provinciis conservandam et propagandam ipsamque pietatem christianam in populo, praesertim egeno, promovendam per usum piorum librorum slavonicorum animum addiceret atque ad hunc laudabilem finem notabilem pecuniae summam *P. Mathiae Steyer*, Societatis nostrae religioso, filio unico suo tanquam haeredi necessario alias debitam, cum ejusdem Patris Mathiae filii sui consensu et Superiorum Societatis, rogata et obtenta ad id specialiter facultate, per donationem inter vivos destinaret: hujus vero negotii curam et administrationem a Collegio Neo-Pragensi Societatis Iesu assumi desideraret, idque ab eadem Societate nostra ferventer ac demisse postularet: re mature deliberata statui in Domino piis ejus desideriis annuere, et eam pecuniae summam alias personae Societatis mihi subjectae debitam, ad praedictum finem acceptare, et nostra qua pollemus autoritate, foundationem illam confirmare. Proinde intuitu divinae solius gloriae, quam Societas nostra e suo sancto instituto ubivis gentium atque omni lingua dilatare contendit, donum illud praedictae ac honestae matronae (citra omnem tamen Societatis nostrae obligationem) accepto, et ejus foundationis curam Collegio Neo-Pragensi Societatis Iesu, et illius Rectori transcribo atque ejus directioni, ita subjicio, ut nominatus *P. Rector Neo-Pragensis* hanc foundationem (quam bona illa matrona *Haereditatem S. Wenceslai* appellari voluit) sedulo conservare allaboret, et acceptam pecuniam in stabilem ac securum censum elocet, neque ullo unquam titulo de hoc capitali quidpiam demi patiatur. Census vero annuos ex hoc capitali emergentes in nullum alium usum quam in libros slavico-bohemicos converti curabit (quorum nomine intelliguntur: orationes

piae, devoti cantus, sanctorum vitae, aliique similes vel fidem orthodoxam docentes vel pietatem christianam promoventes), ut nimirum ejusmodi libri ex dictis censibus coemantur vel typis mandentur, compingantur et nonnisi compacti (quodque primario intenditur, omnino gratis distribuantur) annis singulis, nisi forte pro libro quopiam valde utili plurium annorum census asservandi essent, aut aliqua hujus foundationis necessitas ratione suimet ipsius aliquid de his censibus exigeret; ut autem constet omnibus hanc foundationem e re ad personam Societatis spectante constitutam et acceptatam solius Societatis esse et a Superioribus Societatis integerrime dependere; utque auferatur omnis suspicandi occasio, quasi decursu temporis Societas nostra in proprium bonum et a libris his alienum convertere vellet hujus foundationis augmenta (quod vel in ipso foundationis principio mussitatum fuisse certo intelleximus), prohibemus omnino, ne ullus eorum Sacerdotum, qui dictorum librorum in Collegio Neo-Pragensi immediatam curam habebunt, a quacunque persona extra Societatem prece vel mendicatione quidpiam pecuniae extorquere praesumat eo minime impunito dimisso, qui contra hanc nostram expressam voluntatem delinqueret; ut etiam bono ordine procedant omnia, volumus omnem pecuniam ex censibus provenientem in cistula speciali apud Patrem Rectorem pro more Societatis servari, ejus vero clavim penes cum Sacerdotem esse, cujus immediata cura ejus Haereditatis cum omni a Patre Rectore dependentia committetur. Hanc autem nostram ratihabitionem et confirmationem praedictae Haereditatis S. Wenceslai, isti libro inscripsi: in quem etiam librorum tituli ex hac foundatione impressorum adscribendi erunt et tandem in voluminis coronide inserendae rationes generales acceptorum et expensorum, quae in ordinaria visitatione Collegii Neo-Pragensis a successoribus meis quotannis subscribentur. Quae omnia, ut debitum robur obtineant, propria manu subscripsi et sigillo officii munivi.

Quod factum Neo-Pragae 19. Jan. A. 1670.

Nicolaus Avancinus. (L. S.) Daniel Krupský. (POKR.)

Svátost pokání.

Biblicko-dějepisný rozbor. Napsal univ. prof. FR. XAV. KRYŠTÚFEK.

Klement, třetí biskup římský (91—100) a učeník sv. apoštolů Petra a Pavla, praví v epištole ke Korintským: »Ti, kdož původcové rozbrojův a různice byli, musí zřítí ke společné naději. Lépe jest zajisté člověku poklesky vyznávatí nežli srdce zatvrditi.«¹⁾ »Kdo tedy základ rozbroje jste položili, podrobte se kněžím, a skloníce kolena srdce svého, dejte se ku pokání pokárati.«²⁾ Tedy hříšník musí svůj hřích vyznati knězi, aby od něho byl ku pokání pokárán.

V druhém listě ke Korintským, který se sice jemu připisuje, od něho však asi pocházeti nebude, ale z 2. století jest, čteme: »Dokud jsme na tomto světě, z hříchů v těle vykonaných celým srdcem se kajme, abychom od Pána spasení byli, dokavad máme kdy se káti. Nebo po vyjití ze světa toho nemůžeme tam více vyznávatí se ze hříchů ani se káti.«³⁾ Zpověď hříchů musí se tedy dítí zde na světě, na věčnosti se jí podrobiti nelze.

List *Barnabášův* praví mezi četnými napomínáními: »Vyznávej se ze hříchů svojích.«⁴⁾

Sv. Irenaeus, biskup lyonský († 202), učeník Polykarpův, vypravuje, že i tajné hříchy byly vyznávány. Praví o Valentiniánech, gnosticích: »Někteří tajně smilní se ženami, které se od nich té nauce učiti dávají, jakož často ženy od některých z nich svedené, později k církvi Boží s ostatními (t. j. mimo jiné) bludy i toto vyznaly.« (οὗν τῇ λοιπῇ πλάνῃ καὶ τοῦτο ἐξομολογήσαντο).⁵⁾ Tyto ženy vyznávaly se tedy ze svých tajných hříchův ve svátostní zpovědi. Dále vypravuje: že »gnostik Marek léky k lásce dráždící ženám dával, aby jejich těla k porušení přivedl, ale když se do církve Boží navrátily, vyznaly: i tělesně že jich zneužíval, i že ho smilně velmi milovaly.«⁶⁾ Tyto ženy vyznaly se tedy ze svých tajných hříchův ve svátostní zpovědi, což by nebyly jistě

¹⁾ Ke Korinth. c. 51.

²⁾ I. c. c. 57.

³⁾ 2. ke Korinth. c. 8.

⁴⁾ c. 19. ke konci.

⁵⁾ Adv. haeres. I. 6, n. 3.

⁶⁾ I. c. I. 13, n. 5.

pro stud učinily, kdyby zpověď v církvi nebyla božským zařízením. Dále vypravuje, že manželka jednoho jáhna z Malé Asie, byvši od onoho Marka porušena, »veškeren svůj ostatní život neustávala vyznávatí svůj spáchaný zločin, lkajíc a slzami oplakávajíc onoho porušení, které se jí stalo od onoho kouzelníka.«⁷⁾ Tato žena podrobila se veřejnému pokání. Konečně dokládá: »Markovi žáci svedli i v našich krajinách kolem Rodanusie (starší to název města Lyonu) mnohé ženy, které jako nějakou smahou majíce vypálené svědomí dílem veřejně vyznávají (*εις πανεργον εξομολογοῦνται*, t. j. činí veřejné pokání), dílem, když to ze studu konati nechtěly a v zátíši na zbožném životě zoufaly, buď na dobro od víry odpadly nebo na obě strany se kolísají, což se říkáává příslovím, nejsou vně ani vnitř.«⁸⁾

Nepostačí tedy dle Ireneae na tomto místě pouze zpověď Bohu, která by pro stud nikomu nevadila, nýbrž žádá se veřejná zpověď, kterou některé paní vykonaly, jiné však tak se jí lekly, že raději od víry odpadly nebo se kolísají, zda-li se mají obrátiti čili nikoliv. Avšak měly-li tyto paní veřejné zpovědi býti podrobeny, musily se napřed podrobiti zpovědi tajné, svátostní, které, jak vidíme z textu, všechny se podrobily; ale když jim kněz jako dostiučinění veřejnou zpověď uložil, tu některé dle uložení kněze se jí podrobily, jiné raději odpadly, nežli by se jí byly podrobily, a třetí kolísaly, nevědouce, co by udělaly.

Tertullian, kněz v Karthagině († okolo r. 240. nebo 220.), učí jasně, že pokání z vnitřního úkonu čili z lítosti musí v zevnitřní úkon čili zpověď přejíti, a tak své dokonalosti nabýti. Praví: »Ten úkon, který v životě raději řeckým slovem se vyjadřuje, jest *exomologesis* (zpověď), v které vinu Pánu našemu vyznáváme, nikoliv jako by byl nevědomý, ale pokud *dostiučinění* vyznáním ze řídí, vyznáním *lítost* plodí, *lítosti* Bůh se *smiřuje*.«⁹⁾ — »Pokud sebe šetřili nebudeš, potud ušetří tebe, buď přesvědčen, Bůh. Větší část lidu utíká před *tímto dílem* (vyznáním hříchů) jakožto *zjevením sebe samých*, neb odkládají tím den ode dne, domnívám se, více ze studu, nežli že by spásy

⁷⁾ I. c.

⁸⁾ I. c. I. 13, n. 7.

⁹⁾ De poenit. c. 9.

pamětlivi byli : jsou jako ti, kteří na stydlivých částech těla jsouce nemocni, zpravití o tom lékaře se stydí, a tak pro svůj stud hynou.«¹⁰⁾

Sv. Cyprian, biskup Karthaginský († 258), dává ve svém rozboru »o padlých« (Tractatus de lapsis) návod, kterak padlí v pronásledování s Bohem opět smířiti se mohou. Tu kárá ostře ty, kteří bez pokání k stolu Páně přistoupili, pravě: »Tím vším (I. Korint. 10, 16, 11, 27.) povrhše, nežli hříchové byli smířeni, nežli *zpověď zločinu* byla vykonána (ante exomologesin factam criminis), nežli svědomí obětí a rukou kněze bylo očištěno, nežli urážka rozhněvaného a hrozícího Pána byla smířena : činí se násilí jeho Tělu a Krvi, a více hřeší se nyní rukama a ústy, nežli když Pána zapřeli.« Velebí ty, kteří i z myšlenky na odpadnutí před knězem se vyznali: »Konečně jak věrou a bázní větší jsou ti, kteří, jakkoliv žádným zločinem obětí neb libellu (zaplacené knížečky, jakoby byli obětovali) nejsou vinni, ale poněvadž na to přece pomýšleli, i z toho u kněží Božích skroušeně a jednoduše se vyznávají, *zpověď svědomí* vykonávají, tíží své duše vykládají a spasitelného léku jakkoliv pro malé a mírné rány hledají.«¹¹⁾ Kdyby k odpuštění odpadlictví myšlenkami spáchaného byla postačila vnitřní lítost, nebyl by Cyprian tyto kajcníky tak velebil, a oni nebyli by se podrobili vyznání, kterým se nutně jako slabí u víře zahanbili. — O něco níže pokračuje Cyprian : »*Vyznávejte se jeden každý*, prosím vás, bratři, z hříchu svého pokud ten, který se provinil, na světě jest, pokud jeho *vyznání* se připustiti může, pokud *dostiúčinení* a *odpuštění kněžskými učiněné* před *Bohem milé* (čili *platné*) jest.«¹²⁾ V uvedených místech máme všechny části svátosti pokání. Lítost jest obsahem

¹⁰⁾ I. c. c. 10. Plerosque tamen hoc opus ut publicationem sui aut suffere aut de die in diem differe, praesumo pudoris magis memores, quam salutis: velut illi, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione conscientiam medentium vitant et ita cum erubescencia sua pereunt.

¹¹⁾ Hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter et simpliciter confitentur exomologesin conscientiae faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis licet, et modicis vulneribus exquirunt.

¹²⁾ Confiteantur singuli quaeso vos, fratres, delictum suum, dum adhuc, qui deliquit, in saeculo est, dum admitti ejus confessio potest, dum satisfactio et remissio facta per sacerdotes, apud Deum grata est.

celého rozboru Cyprianova, kterýž ji vzbuditi chce, k ní musí přistoupiti *zpověď z hříchů* před knězem, který uděluje odpustění čili rozřešení od hříchův a ukládá dostiučinění za ně: konečně všechno, co kněží v tomto ohledu zde na zemi učiní, *platí* čili jest milé u Boha na nebi.

Z latinské Afriky přejdeme do Alexandrie, a rozeberme učení *Origenovo* († 254.) o svátosti pokání.

Má-li dle něho hříšník býti smířen s Bohem, musí se podrobiti pokání, které se z lítosti, dostiučinění, *vyznání* čili *zpovědi* a *rozřešení* skládá. Tak praví: »Hříšník, byv od ďábla oklamán, ať si nezoufá; milosrdný a lítostivý jest Pán, a nechce smrti svého stvoření, ale aby se obrátilo a živo bylo. Lítostí, pláčem, dostiučiněním ať shladí to, čeho se dopustil.«¹³⁾ Vykládaje oběti za hříchy v Starém Zákoně, činí si námitku, že tenkrát lidem lépe bylo, když měli tolik rozličných obětí na odpustění hříchů, nežli jest nyní v Novém Zákoně, kde je toliko jedna milost pro hříchy, a to na křtu svatém. Námitku tuto vyvrací tím, že křestan již sám sebou má býti mužem přísnější kázně, jelikož za něho Kristus, Syn Boží, umřel, za Židy však jen krev zvířat tekla. Ale nicméně, praví, jsou i v evangeliu rozličné cesty k odpustění hříchův, a to: 1. křest, 2. mučeníctví, 3. almužna, 4. když my odpouštíme hříchy svým bratřím, 5. když někdo hříšníka od bludné jeho cesty odvrátí, 6. láska. A nyní pokračuje: »Jest ještě i sedmé, jakkoli tvrdé a pracné skrze pokání odpustění hříchů, když hříšník lože své slzami obmývá, a slzy jeho stávají se jemu chlebem ve dne i v noci: a když se nestydí knězi Páně *oznámiti hřích svůj a hledati lék*, jak to učinil ten, který pravil: Vyznám na sebe nepravost svou Hospodinu: a ty odpustil jsi bezbožnost srdce mého. (Žalm 31. 5.)«¹⁴⁾

Z čeho se máme zpovídati, udává Origines, když dí: »Poslyš, co řád zákona předpisuje: Kdyby někdo, praví, v něčem z těch věcí hřešil, oznámí hřích, kterým hřešil. Jest v tom nějaké podivuhodné tajemství, že poroučí oznámiti hřích. Neboť všechno

¹³⁾ Orig. opera, Hom. VI. in Exodum n. 9. op. Migne T. XII. str. 338.

¹⁴⁾ Orig. l. c. Hom. II. n. 4. in Levit. str. 416—419.: et cum non erubescit sacerdoti indicare peccatum suum et quaerere medicinam.

se musí oznámiti a na jevo pronést, co jsme učinili. Jestli jsme něco v tajnosti učinili, jestli jsme něco jen řeči neb tajnými myšlenkami spáchali: vše nutno jest oznámiti, vše pronést.«¹⁵⁾ Origenes užívá zde skoro týchž slov jako náš katechismus.

Vykládaje slova Žalmu 37, 19.: »Nebo nepravost svou budu vyznávati«, učí nutnosti zpovědi a radí jednomu každému k veliké opatrnosti při volbě zpovědníka. Praví: »O oznámení nepravosti, t. j. o vyznání hříchu, častěji jsme mluvili. Jako ti, kteří nestavitelný pokrm v žaludku mají nebo na obtíže žaludku pro množství štávy trpí, vrhnutím ulehčení nabývají; rovněž také kteří hřešili, když hřích ukrývají a v sobě chovají, trápí se těžko uvnitř, a bývají štávou hříchu udušeni. Když však někdo na sebe žaluje a se vyznává, vyvrhuje hřích a odstraňuje každou příčinu nemoci. Jen ohlížej se pilně, komu se ze svého hříchu vyznáš. Zkus dříve lékaře, kterému příčinu své nemoci vyložíš, jenž by uměl s nemocným býti sám nemocen, s plačícím sám plakati, jenž by znal umění soustrasti a útrpnosti, abys pak potom, cokoliv by ti řekl ukázav se dříve i zkušeným lékařem i milosrdným, cokoliv by ti za radu dal, to činil a toho následoval; kdyby nahlížel a předvídal, že nemoc tvá je taková, která by v shromáždění celé církve vyložena a zhojena býti mohla, z čehož by snad i ostatní se vzdělali mohli, a ty snadno zdraví nabyli: staniž se to s mnohým rozvážením a s dosti opatrnou radou onoho lékaře.«¹⁶⁾ Zajisté, krásná to a jasná slova, nad které lepšími a pádnějšími ani dnešního dne nemůže kazatel nutnost zpovědi a řádného zpovědníka věřícím na srdce klásti. Zároveň je z nich viděti, že zpověď tajná k podstatě pokání náleží, veřejná však že jest něco vedlejšího a že na rozličných okolnostech závisí, při níž velké opatrnosti jest potřebl, a proto řídkou býti má. (POKR.)

Nejstarší tištěný rituál Pražský z r. 1496.

Příspěvek k dějinám liturgie v Čechách. Podává Dr. ANT. PODLAHA.

2. Další rubrika zní: »*In festo sanctae Trinitatis ad aspersionem.*« Zní pak modlitby, druhdy při kropení lidu v den

¹⁵⁾ Orig. l. c. hom. in Levit. n. 4. str. 429.

¹⁶⁾ Orig. l. c. hom. II. in ps. 37. n. 6. p. 1386.

nejsv. Trojice užívané, takto: »*Ů. Domine, apud te est fons vitae. Et in lumine tuo. Oremus. Praesta nobis, quaesumus Domine, per huius aquae aspersionem sanitatem corporis, integritatem mentis, tutelam salutis, seneritatem spei, corroborationem fidei, hic et in aeterna saecula saeculorum. Amen.*« Pak následuje za rubrikou »*alia oratio*« modlitba »*Exaudi nos*«, kterouž v novém rituálu nalézáme v »*Alia benedictio domorum alio tempore facienda cum aspersione aquae benedictae.*« Z toho jde, že v Pražské diecesi bylo obvyčejem vykropovati příbytky také ve svátek *nejsv. Trojice*.

3. Potom následuje rubrika »*ad processionem*«, rozumí se »*in festo sanctae Trinitatis.*« Předpisuje se pak pro processii v den *nejsv. Trojice* takovýto ritus:

»*R. Benedicamus patrem etc. cum Gloria patri vel Benedicat nos Deus. Antif. Libera nos, salva nos, justifica nos, o beata Trinitas vel Spes mea. Psalmus Laudate Dominum omnes gentes. Kyrie el. Christe el. Kyrie el. Pater noster. Et ne . . . . Omnis terra adoret te. Et psalmum dicat. Ů. Domine exaudi orationem . . . Dominus vobiscum. Oremus. Domine sancte Pater omnipotens aeternae Deus nos famulos tuos tuae maiestati subjectos per unicum filium tuum in virtute sancti Spiritus benedic et protege, ut ab omni adversitate securi in tua jugiter laude laetemur. Per Christum Dom. Responsorium in reditu ad ecclesiam: Summae Trinitati. Ad chorum hymnus: Te mane. Deo patri sit gloria.*«

4. O jiných processích kromě průvodu v den *nejsv. Trojice*, dává starý náš rituál tento předpis: »*In octava et post octavam sanctae Trinitatis, diebus dominicis, quae ferialiter celebrantur, hoc modo processio agitur: Ad aspersionem antifona cum versiculo et oratione, ut supra. Ad processionem: O crux gloriosa, o crux adoranda. In statione antiphona cum psalmo de patrono ecclesiae, ad quam fit processio, competens dicatur. Post psalmum sequitur: Kyrie el. Christe el. Kyrie el. Pater noster. Et ne . . . Omnis terra adoret te, Deus. Ů. Adoramus te, Christe et benedicimus . . . Ů. Post partum virgo inviolata perm. Ů. Exultent iusti in conspectu tuo. Ů. Domine exaudi orationem meam. Dominus vobiscum. Hic altius dicat: Oremus.*

Deus, qui pro nobis filium tuum crucis patibulum subire voluisti, ut inimici a nobis expelleres potestatem, concede nobis famulis tuis, ut antiqui hostis insidias tanti virtute mysterii superantes, sincera mente tibi perpetuo famulemur. *Sequatur mox ista oratio:* Concede, quaesumus, omnipotens Deus, ut intercessio sanctae Dei genitricis et virginis Mariae omniumque coelestium virtutum et beatorum spirituum, patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum, confessorum atque sanctarum virginum, cunctorum sanctorum et electorum tuorum nos hic et ubique laetificet et adiuvet, ut dum eorum merita recolimus, patrocinia sentiamus. Per Christum . . . *In reditu ad ecclesiam cantet* . . . Benedicamus Patrem [et F. *Et hoc, quod [die] dominica dicitur, sed si dominico die de aliquo festo celebratur, tunc in reditu cantetur R., quod in matutinis nonum fuit recitatum. In introitu antiph.* Gaudet in coel. *Hic ordo processio- nis non mutatur a prima dominica post [festum] trinitatis usque ad dominicam »Vidi Dominum«¹⁾ nisi festum summum die dominico occurat, ut sanctae Mariae, sancti Viti, s. Wenceslai et his simile: tunc in exitu et in reditu R. eorum de historiis²⁾ cantent, et in statione non superscriptae collectae, sed propria festi, cum antiphona et psalmo ei competenti, et mox cantantes antiphonam vel hymnum vel aliud quid de festo competens, intrant chor- um, deinde missa cantetur.*»

Toto processí po »asperges« a přede mši sv. jest velice zá-
jímavé; upomíná na starobylé »stationes« v říímě. Duchovenstvo
a lid shromáždili se nejdříve v určitém kostele, kde pobožnost
zahájena byla zpěvem žalmů a modlitbou celebrantovou. Odtud
šlo se v průvodu k jinému kostelu, jenž byl určen jakožto »sta-
tio«; v čele průvodu nesený byly korouhve, a věřící pěli cestou
žalmy, na blízku pak kostela, jenž byl cílem průvodu, litanie ke
všem svatým. V kostele, jenž byl za »statio« ustanoven, sloužena
byla pak mše sv. Název »statio« přešel z mluvy vojenské do
mluvy církevní; znamenal původně tolik co »konání služby strážní,«

¹⁾ t. j. až k první neděli v říímě; neděle ta byla zvana Vidi Dominum dle responsoria první lekce prvního nokturnu.

²⁾ Historia lekce.

neboli »stráž«. »Si statio« — praví Tertullian — »de militari exemplo nomen accipit (nam et militia Dei sumus), utique nulla laetitia sive tristitia obveniens castris, stationes militum rescindit. Nam laetitia libentius, tristitia sollicitius administrabit disciplinam« (Tertull. De Orat. cap. 19.). Obyčej pražský ovšem odlišuje se tím, že v kostele, kde byla »statio«, zapěna byla antifona se žalmem ku poetě patrona jeho, a že mše sv. konána byla v kostele, z něhož processí vyšlo. (POKR.)

Daně, přírážky a poplatky církevním ústavům a osobám v Rakousku ukládané.

Píše probošt Dr. ALOIS JIRÁK.

Předeslavše zákonná ustanovení o přiznání nemovitého jmění, chceme vyplniti nejobyčejnější vzorec A/1 o přiznání obročním nemohouce zde pro nedostatek místa přihlížeti k případům mimořádným.

Duchovenstvo světské má nejobyčejněji v uvedeném vzorci vyplňovati rubriky na 2. a 3. stránce počínajíc od rubriky: »*Katastrální obec*« — až k rubrice: »*Přiznaná cena*« včetně; je-li při obročí též nějaké příslušenstvo, tedy též jeho »*přiznanou cenu*« jakož i »*úhrnnou cenu pozemků a příslušenstva*«.

Pokud nejsou pozemky pronajaty, netřeba i dotyčné rubriky vyplňovati.

»Fundus instructus« bývá obyčejně jenom při incorporovaných beneficiích při klášterích jakož i při duchovních komunitách, a zřídka jen při obyčejných obrocích farních; ale proto přece někdy tu a tam se naskýtá, a proto vyplňujeme doleji i dotyčnou specifikaci.

Vzorec A/1.

(1. stránka.)

Korunní země: Čechy.Berní okres: Pacov.Finanční okres: Tábor.List katastru:**Přiznání A/1****farního obročí v Jarmilově**

k vyměření poplatkového ekvivalentu pozemků a příslušenstva (fundus instructus) na dobu od 1. ledna 1901 až do konce prosince 1910.

Připomenutí. Rubriky »Průměrná kupní cena«, »Uznaná neb upravená cena« a »List katastru« vyplní se od úřadu.

(2 stránka.)

P o z e m k y															
Katastrální obec		Číslo vložky knihy pozemkové	Číslo parcelní	Výměra		Druh kultury	22-7 procentní pozemková daň bez slevy		Z nich jest propachtováno				Průměrná kopní cena 1 hektaru téhož způsobu a téže polohy v poslední době		
				hektary	čtverečné metry		Výměra a druh kultury		za ročních		K	h	K	h	
							hektary	čtver. metry	K	h					
Jarnilov		8	370	0.56	76	pastviště		45							200
			375	0.27	33	role		31							600
			378	0.87	90	role	1	01							
			377	4.57	53	louka	4	75							700
Jindřich		29	515	0.79	85	rybník		82							700
		30	516	0.54	66	role		62							500
		17	36/1	2.08	57	role	4	42							800
			43/1	1.73	21	pastviště		73							150
			47	5.89	85	les	6	28							1000
			55/1	1.17	54	les		55							
			63	1.18	23	pastviště		64							
Skřejchov															
								</							

(3. stránka.)

Pozemky				Příslušenstvo (<i>fundus instructus</i>) podle §§ 294 až 297 ob. z. obě. podle specifikace				Přiznaná	Uznaná nebo upravená	Připomenutí
Přiznaná 108-ná- sobná daň pozemková	Uznaná nebo upravená			Přiznaná	Uznaná nebo upravená			úhrnná cena		
	c e n a				c e n a			pozemků a pří- slušenstva		
K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	
48	60									Viz vzorec A/2 čís. vlož. knihy pozem. 24.
33	48									
109	08									
513										
88	56									
66	96									
477	36									
78	84									
678	24									
59	40									
69	12									
2077	92									
218	16									
477	36									
4996	08			1980				6976	08	

(4. stránka.)

Specifikace

příslušenstva (fundus instructus) pozemků v tomto přiznání uvedených.

Číslo položky	Podrobnější ozna- čení předmětů	Počet kusů nebo množství	Přiznaná cena				Uznaná nebo upravená cena		Připomenutí
			jednotlivě		dohromady		K	h	
			K	h	K	h			
	I. Dobytek, a to:								
	krávy	2	200		400				
	voly	2	300		600				
	II. Hospodářské zásoby, a to:								
	žita	10 ha	à 12		120				Dle 10letého průřezu
	pšenice	10 ha	à 16		160				
	ovsa	10 ha	à 10		100				
	III. Rolnické nářadí stroje, vozy atd., a to:								
	sečí stroj	1	200		200				
	mlátička	1	300		300				
	řezáčka	1	100		100				
	IV. Jinaké příslu- šenstvo, a to:	0							
	Úhrnem				1980				

V Jarmilově, dne 15. března 1901.

L. S.

FRANTIŠEK HORICKÝ,
farář.

Vzorec A/2 vyplňuje se při budovách kostelních a obročních jenom tehdy, má-li kostel anebo obročí ještě jiné budovy a musí-li se z těchto jiných budov platiti domovní daň. V tomto případě vyplňují se rubriky obdobně jako ve vzorci A/1 dle berníčních pozemkových archů resp. knížek a dle skutečného stavu věcí.

Budovy farní úřední jsou, jak později bude řečeno, od ekvivalentu osvobozeny, a tedy se nepřiznává jejich cena: ale kdyby částečně byly pronajaty, musilo by se to v rubrice 5. a 6. vyznačiti.

Totéž platí o rubrice »Příslušenstvo« při pronajatých kostelních a obročních budovách.

Vzorec A/2.

(1. stránka.)

Korunní země: Čechy.

Berní okres: Pacov.

Finanční okres: Tábor.

List katastru:

Přiznání A/2

farního obročí v Jarmilově

**k vyměření poplatkového ekvivalentu z hodnoty budov
a příslušenstva (fundus instructus) na dobu od 1. ledna
1901 až do konce prosince 1910.**

Připomenutí. Rubriky »Uznaná neb upravená« (cena) a »Uznaný neb upravený« (úhrn), pak »List katastru« vyplní se od úřadu.

(2. stránka.)

Katastrální obec		B u d o v y										Osvobozená léta stavební		V čase přiznání předepsaná rádná daň bez přirážky			
Čís. vložky knihy poz.		Číslo popisné		Druh, bez poschodí nebo s poschodím, způsob stavby (ze dřeva, zděné, se střechou šindelovou, ciblovou, břidlicovou, ze plechu železného nebo zinkového), části a uží- vání (světnice, komory, kuchyně, sklepy, sklady, důlny, chlévy atd.)	Z toho jest pronajato		Ryzi činže domovní daní činžovní podrobená		neuplynulý ještě čas berního osvobození		roční úhrnná úspora daně v čase přiznání		domovní daň třídní beze slevy		domovní daň činžovní beze slevy		
K	h	K	h		K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	
S k r e j c h o v	J a r m i l o v	25	44	Hospodářský farní domek, zděný z kamene na blínu, se střechou šindelovou, s troji světnicí, malou komárkou a velkým skladistěm.	celý	100	—	100	—	—	—	—	—	—	14	—	
		24	43	Dům o jednom poschodí z cihel a z kamene, krytý střechou šindelovou, mající v prvním poschodí 2 obytné místnosti v přízemí pak kuchyni a komoru. — Při domě jsou 2 malé sklepy.	—	—	—	0	—	—	—	—	4	90	—	—	

(3. stránka.)

Priznaná				Uznaná nebo upravená				Příslušenstvo (<i>fundus instructus</i>) podle §§ 294 až 297 ob. z. obč. podle specifikace				Priznaná				Uznaná nebo upravená				Připomenutí
c e n a								přiznaná				uznaná nebo upravená				úhrnná cena				
								c e n a								budov a příslušenstva				
K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h					
Stosobná daň třídní				490								490								Viz vzorec A/1. čís. vložky knihy pozem. 8.; čís. parcel. 370, 375, 378, 377, k nimž budova přináleží.
1600												1600								
16násobná ryzí činže																				
								52								2142				

(4. stránka.)

Specifikace

příslušenstva (fundus instructus) budov v tomto příznání uvedených.

Číslo položky	Podrobnější označení předmětů	Počet kusů nebo množství	Přiznaná cena				Uznaná nebo upravená cena	Připomenutí
			jednotlivě		dobromady			
			K	h	K	h	K	
	I. Pevně stojící stroje, závodní zařízení a nářadí, a to:							
	II. Zařízení a náčiní samo o sobě pohyblivé, a to:							
	III. Jinaké příslušenstvo a to:							
	<i>Hasičské náčiní:</i>							
	2 dlouhé rebríky	2	16		32			
	Háky	2	4		8			
	Košiky	6	2		12			
	Součet				52			

V Jarmilově, dne 15. března 1901.

FRANTIŠEK HOŘICKÝ,
farář.

L. S.

Při přiznacích vzorcích A/1 a A/2 o nemovitostech upozorňujeme zvláště ještě na § 9. ministerského nařízení svrchu uvedený, aby nebylo zapomenuto na předepsaný tu výkaz čili »Sestavení«, které má tvořiti obálku, čili obálkový arch pro jednotlivá přiznání dle číselného postupu seřazená; obálkový arch se opatřuje datem a podpisem.

Zvláštního vzorce jeho zde nevyplňujeme, protože sepsání tohoto výkazu na základě úhrnných obnosů v jednotlivých přiznáních jest zcela snadno.

V. Zvláštní ustanovení o přiznání movitého jmění (přiznací vzorec B.)

§ 16.

»Jmění movité budiž přiznáno podle stavu ze dne 1. ledna 1901, na který den má se taky vztahovati udaná cena, rozděleně ve způsobě pozůstalostního inventáře a tak, aby podle toho mohlo býti posouzeno, zdali přiměřené jsou ceny, které, přihlédajíc ku §§ 51. a 52. zákona ze dne 9. února 1850 a § 8. zákona ze dne 13. prosince 1862 mají býti uvedeny.

Při kapitálech v soukromých půjčkách, pak ve veřejných obligacích a v soukromých cenných papírech budiž specifikace na 2. a 3. stránce přiznacího vzorce B) přesně ve všech rubrikách vyplněna.

S aktivními pohledávkami a cenými papíry buďte přiznány také úroky, dne 1. ledna 1901 již dospělé, avšak ještě nevybrané, jakož i běžné úroky až včetně do 31. prosince 1900 číselně.

Pokladniční hotovost ze dne 1. ledna 1901 budiž do přiznání zapsána, nehledíc k jejímu účelu a upotřebení.

U beneficí nebudiž hotovost beneficiátu náležející a úroky obročních kapitalů jemu příslušející za jmění beneficí pokládány a přiznávány.

V prvním odstavci tohoto §. uvedené §§ 51. a 52. a § 8. jednají o určování hodnoty úvěrních papírů, mincí zlatých a pod. Při určování hodnoty úvěrních papírů tuzemských i cizozemských má se po rozumu těchto uvedených §§. přihlížeti

k tomu, zdali uvádějí se ve Vídeňském listě bursovním (Wiener Börsenblatt), nebo ne. V případě prvého budiž hodnota věcí těch vyčtena dle kursu, jak v bursovním listě tomto udán jest toho dne, pro který se hodnota vyhledává, nebo nebyl-li toho dne žádný kurs zaznamenán či notován, dle nejbližšího, avšak ne přes 3 měsíce nazpět předcházejícího bursovního dne, kterého kurs byl znamenán.

Papíry, které se nalézají sice ve Vídeňském listě bursovním, ale pro které nebylo nalezeno řečeného zaznamenání, pak *soukromě úpisů dlužní, akcie a jiné papíry*, které jsou sice předmětem obchodu, ale ve Vídeňském listě bursovním se nenalézají, buďte vzaty v hodnotě nominalní. Poplatník i správa finanční může však v případech posléze uvedených žádati, by určena byla hodnota odhadem právním (§ 51. zák. ze dne 9. února 1850).

Zaznamenání kursů úředního listu Vídeňské burzy má býti po rozumu nařiz. min. fin. ze dne 29. ledna 1854, č. 48.857 (V.-Bl. d. Fin.-Min. Nr. 10 pg. 75) pojímáno do úředních novin korunních zemí úplně a zvláště pro sebe z ranního a večerního listu Novin Vídeňských (Wiener Zeitung); pročez bylo vysloveno, že při určování hodnoty, opírající se o zaznamenání bursovní, rozhodovati má zaznamenání obsažené v *ranním* listě Novin Vídeňských. Po případě, že by toho dne, pro který se hodnota vyhledává, nebylo žádného záznamu v ranním listě, nebo že by se jednalo o papíry, pro které není záznamu v ranním listě, ale přece v listě večerním; může sloužiti za základ hodnoty záznam obsažený ve večerním listě toho dne, pro který se hodnota vyhledává, nečiní-li poplatník proti tomu námitek.

Činí-li námítky, budiž hodnota vyšetřena způsobem za pravidlo v § 51. svrchu uvedeným.

Při rozličných dvou obnosech v bursovním listě pro jednu a tutéž věc čili pro jeden a týž papír uvedených, budiž přihlíženo k obnosu *nižšímu*, který se tu za ten který papír platí a označen jest nadpisem: »*Peníze*« a nikoliv k vyššímu obnosu který se za papír požaduje a uveden jest pod nadpisem: »*Zboží*«.

K objasnění tohoto dvojího nadpisu podotýkáme, že kursovní listy našich denních novin jsou již tak sestaveny, že čtenář

z nadpisu »peníze« — »zboží« sezná, kolik se za papír nabízelo, a kolik se za něj žádalo. Schází-li jeden nebo druhý záznam, — na př. v rubrice »peníze« stojí nějaká číslice, ale v rubrice »zboží« nestojí žádná číslice, nýbrž jen vodorovná čárka, — znamená to, že za onen papír nabízelo se tolik, co číslice udává, ale že zboží (papír) marně se hledalo. Opak toho jest, objeví-li se záznam (čísllice) v rubrice »zboží«; tato číslice znamená, že za udanou cenu dotyčný papír se nabízel, ale marně, neboť nebylo naň kupce.

Dle toho buďtež cenné veřejné papíry tuzemské udány dle svého kursu *ze dne 1. ledna 1901 v rubrice »peníze« uvedeného*; jmění movité uložené *v soukromých půjčkách dle nominální hodnoty* t. j. v obnosu, na něž zní soukromý dluhopis; při obligacích *dvorní komory* a domestikálních (Hofkammer- und Domestical-Obligationen) — které tu a tam ještě jsou — brala se jejich hodnota dosud na rakouskou a teď na korunovou měnu převedená v tom způsobu, že tyto 100 zl. obligace se rovnaly 42 zl. r. m. a teď tedy 84 K.

Kdyby snad jmění movité ekvivalentu podrobené uloženo bylo — ač o tom pochybujeme — v cizozemských nebo zdejších mincích zlatých, cizozemských mincích stříbrných aneb cizozemských penězích papírových, tu na základě svrchu citovaného § 8. zák. ze dne 13. pros. 1862 budiž rozeznáváno:

a) zdali tyto věci jsou předmětem pozůstalosti neb darování aneb zdali byly umluveny za úplaty (Entgelt) při právním jednání, ježto jest podroběno poplatku procentovému, aneb

b) zdali jde o poplatek škálový.

V případech ad a) budiž kráčeno cestou pro úvěrní papíry svrchu naznačenou (§ 51.), kdežto v případech ad b) má býti základem pro vyměření poplatku hodnota nominální.

Co pak se týče *určování hodnoty* jiných věcí movitých, praví svrchu uvedený § 52. zák. ze d. 9. února 1850, že hodnotu těchto jiných nemovitých věcí »*má poplatník svědomitě udati, pokud se snad bez toho nepřevzeme právní odhad. Správa finanční jest oprávněna žádati právní odhad, nezdá-li se jí udání poplatníkovu přiměřeno.*«

Jak se zákonem žádaná specifikace při kapitálech v soukromých půjčkách, ve veřejných obligacích státních a jiných jakož i v soukromých cenných papírech udává, ukážeme později na vzorci zevrubně.

Nejen nemovitě jinění samo, nýbrž taky *úroky z něho plynoucí dne 1. ledna splatné*, třebas nebyly ještě snad vybrány, *jakož i běžné úroky do 31. pros. 1900*, mají se přiznati.

Poněvadž se mají dle odstavce 3. § 16. přiznati *aktivní pohledávky*, žádá toho prospěch právní osoby ekvivalentu podrobené, aby se postarala o to, *by nedobytné pohledávky aktivní před zastíním ekvivalentního přiznání závčas byly odepsány*. Tak mívá mnohé záduší aktivní pohledávky za tím kterým kostelem kompatronatním, při nichž ale není ani nejmenší naděje, že by mu byly kdy splaceny; a proto, aby nemusilo z těchto nedobytných pohledávek na vlastní větší škodu ještě ekvivalent platiti, jest třeba, aby servatis servandis bylo zakročeno o odepsání těchto nedobytných pohledávek.

I zádušní pokladniční hotovost ze dne 1. ledna 1901 bez ohledu na to, že bude třebas hned potom svému účelu odezdána, anebo že jí bude na př. na potřeby kostelní atd. užito, musí býti přiznána. Z tohoto důvodu se doporučuje, aby se závčas za hotové peníze v pokladně *zakoupily* opět servatis servandis některé potřebné věci, by hotovost byla zmenšena, a z ní menší se platil poplatkový ekvivalent.

Přiznání hotových peněz v pokladně týká se pouze kostelů, záduší, ale *nikoliv obročí respective beneficiátů*, neboť dle posledního odstavce § 16. hotové peníze beneficiátovy nemají se pokládati za jmění obroční, a tedy se nepřiznávají.

§ 17.

»Poplatkový ekvivalent z movitého jmění vyměřuje se z ryzí hodnoty po srážce passiv zbývajících (§ 57. poplatkového zákona ze dne 9. února 1850).

Ku přiznání movitého jmění budiž proto přiložen výkaz passiv, která tu jsou v čase, ku kterému se přiznání vztahuje, a budiž ku konci vypočten zbytek jmění poplatkovému ekvivalentu podrobený.

Váznou-li však u osoby, poplatkovému ekvivalentu podrobené, která má své sídlo v tuzemsku, passiva zároveň na nemovitém jmění ležícím v cizozemsku, tedy hudiž z movitého jmění sražena toliko ta částka passiv, která poměrně podle předpisu § 57. poplatkového zákona ze dne 9. února 1850 připadá na tuzemské nemovité a veškeré movité jmění. Proto passiva, která váznou toliko na nemovitém v cizozemsku ležícím jmění osoby ekvivalentu podrobené nemohou býti odečtena od jmění movitého.

Podobným způsobem osoby ekvivalentu podrobené, které v cizozemsku mají své sídlo, smějí toliko tu část passiv odečísti od movitého jmění v tuzemsku jsoucího, která připadá na jejich v tuzemsku jsoucí movité a nemovité jmění. U společností, spolků a ústavů, které jsou zavázány účty veřejně vydávati, jest v této příčině rozhodna speciální rozvaha pro Rakousko sestavená, pokud proti ní není závady.

Jestliže u jednotlivých součástí movitého jmění místo má zákonné osvobození od poplatkového ekvivalentu, nebudiž také přihlédáno k části passiv, která na tyto součástky jmění připadá.

Umořování passiv za období, na které se ekvivalent předpisuje, nemění ničeho na výměře poplatku.

Kdežto při přiznání jmění nemovitého — jak svrchu řečeno — za základ má býti položena jeho *obecná hodnota hrubá*, takže nelze při ní přihlížeti a srážeti dluhy hypothekární, bere se při jmění movitém za základ jeho *hodnota ryzí čili čistá*. Proto lze od aktivního jmění movitého odečísti passiva, čili dluhy t. j. ony sumy, které v rozhodném čase, ku kterému se přiznání vztahuje, *pohledávati mají právo osoby třetí*; sumy tedy, o něž podstata majetková jest menší (násl. § 18.).

Za tou příčinou musí býti *výkaz* těchto dluhů přiložen.

Kdyby vázly tyto dluhy na tuzemském movitém jmění poplatníka v zemích zdejších sídlícího a zároveň i na jeho jmění nemovitém, v cizozemsku ležícím, srazí se z movitého jmění pouze ona částka dluhů, která *poměrně* připadá na tuzemské jeho nemovité (a nikoliv tedy též na cizozemské nemovité) a na ve-

škeré movité jmění jeho. Proto nelze srážeti passiva, která vážnou výhradně na poplatníkově nemovitém jmění nalézajícím se v cizozemsku.

Poplatník ekvivalentu, v cizozemsku sídlící, smí odraziti pouze onu část dluhu od zdejšího svého movitého jmění, která připadá na jeho zdejší movité a nemovité jmění.

Dále nelze bráti zřetel na *částečné* dluhy vážnoucí na tom kterém movitém nebo nemovitém jmění od ekvivalentu zákonně osvobozeném.

Splatí-li se dluhy v období předepsaném, nemění se tím ničeho na výměře poplatku, protože základem k vyměření ekvivalentu poplatkového a vyměření téhož jest — jak řečeno — *stav jmění, jaký byl počátkem (1. ledna) každého desetiletí, takže změny* ve stavu jmění nastalé během desetiletí, ať si jmění bylo zvětšeno anebo zmenšeno, *nemohou již měniti předepsaný ekvivalent, opírající se o základy pro celé období nezměnitelné*, t. j. o stav jmění na počátku tohoto období.

§ 18.

»Vzhledem ku § 105. císařského patentu ze dne 9. srpna 1854, ř. z. č. 208, smějí od aktivního jmění při výpočtu ryzího movitého jmění býti odečteny toliko dluhy, to jest sumy, kterých v rozhodném čase jiné osoby měly právo pohledávati, tedy sumy, o něž podstata majetková jest menší.

Výdaje, které osoba ekvivalentu podrobená jako taková jest povinna z běžných příjmů zapravovati na základě závazku jí náležejícího podle zvláštního zákona, nařízení nebo zvláštního titulu, nemohou pokládány býti za passivum, poněvadž jeví se býti toliko zmenšením hodnoty příjmu, nikoliv však podstaty jmění.

Při oceňování nadačního jmění (zejména nadání mešních) nebudte sráženy závazky, které z nadání plniti sluší«.

Tento § doplňuje § předcházející dvojím směrem:

a) udává *positivně*, co se má považovati za passivum a tedy z movitého jmění sraziti, aby zřejma byla jeho ryzí hodnota, a

b) označuje *negativně*, co *passivum* není, totiž

a) výdaje poplatníkovy, jež *pravoplatně* musí nésti *jako poplatník ze svých běžných příjmů* plynoucích z movitého jmění, jako na př. vydržování kaplanů, konkurrenční tangenta na beneficiata při stavbách obročních připadající, daň osobní z příjmů od něho placená a pod.;

β) *podíly percipientů ze jmění nadačního*, hlavně mešních nadací.

§ 19.

»Za dluhy nebudte zejména pokládány položky, které v účetních závěrkách společností, spolků a ústavů obyčejně uvádějí se mezi passivy, a proto nebudte odčítány od movitého jmění ekvivalentu podrobeného:

Reservy k úhradě budoucích ztrát, schodků neb výdajů (řádné nebo mimořádné rezervní fondy, speciální rezervy pro jednotlivá obchodní odvětví nebo pro jednotlivé obchody, speciální rezervy pro ztráty na kursu zřízené při stoupání kursů z rozdílu mezi cenami opatrovacími a skutečnými kursovními hodnotami cenných papírů atd.);

ryzí výtěžek posledního roku;

úroky, před 1. lednem 1901 napřed přijaté za období přes tento čas sáhající, byť i tyto částky byly ustanoveny k úhradě později vznikajících závazků, jako na příklad úroky hypotečních pohledávek ústavem hypotečním napřed vybrané, které jsou určeny k zaplacení kuponů zástavních listů ve lhůtách prošlých, avšak které zatím jsou majetkem ústavu«.

Ustanovení v tomto § jest nové, ale církevních osob právnických se tolik netýká, pročež k němu ničeho nepřipojujeme. Uvádíme je pouze za příčinou celkové reprodukce ministerského nařízení.

§ 20.

»Co se týče premiových rezerv společností zaopatřovacích (pensijních ústavů) a pojišťovacích společností na zásadě vzájemnosti spočívajících, má toto platiti:

a) Ústavy a společnosti, které ve svém hospodářství podle předpisů ministerského nařízení ze dne 5. března 1896, z. ř. č. 31, premiovou rezervu, která jest úhradou budoucích závazkův ústavu nebo společnosti naproti pojištěncům (která jeví se býti na den 1. ledna 1901 čítanou hodnotou práv, která pojištěncům ze zaplaceného pojistného vznikla), podle zásad v § 28. dotčeného ministerského nařízení uvedených vypočtenou, zapíšu do závodního účtu (mezi výdaje) a do rozvahy (mezi passiva), mohou tuto premiovou rezervu, přiznávající movité jmění pro vyměření poplatkového ekvivalentu, jako passivum sraziti.

b) U těch starších společnostních pensijních ústavů, které ještě nejsou upraveny podle regulativu oním ministerským nařízením vyhlášeného, budiž za příčinou vyšetření ryzího movitého jmění ekvivalentu podrobeného s úhradním kapitálem, jenž jest přiměřen již poukazaným pensím a zaopatřovacím požitkům, naloženo jako s passivem.

c) Těm menším vzájemným spolkům, které nejsouce organisovány podle zásad pod a) vytčených, toliko na to se omezují, aby svým členům, kteří konají statutární vklady, lékařskou pomoc a ošetřování v nemocích (nemocenské), podpory za dočasné nebo doživotní nezpůsobilosti k výdělku nebo příspěvky k nákladům na pohřeb poskytly, a základacího fondu nemají, může od finančního úřadu, jenž jest povolán vyměřovati poplatkový ekvivalent, povoleno býti, aby pokladniční hotovost ze dne 1. ledna 1901 byla pokládána za premiový fond rezervní a aby proto bylo upuštěno od vyměření poplatkového ekvivalentu z movitého jmění.

Tento § má důležitost i pro ty které kněžské ústavy pensijní a společnosti pojišťovací, an stanoví podmínky a způsoby, kdy mohou premiové rezervy jejich považovány býti jako passiva.

Premie totiž vůbec a rezervy premiové zvláště vyskytují se nejčelněji v obchodu pojišťovacím; převezme-li kdo pojištění za premii, zakládá tím absolutní obchod (čl. 271 obch. zák.). Premii takovou při smlouvě pojišťovací sluší rozuměti peněžitou

dávku, kterou pojištěný dle smlouvy poskytuje pojišťovateli jedinkrát nebo periodicky za cenu čili obnos, který pojišťovatel musí pojištěnému ze smlouvy pojišťovací zaplatiti, nastoupí-li určité události, nebo uplyne-li jistá doba. Premie jest v tomto případě ekvivalentem čili náhradou, kterou poskytuje pojištěnec pojišťovateli za vzájemné závazky, které tento za onoho na sebe přijímá. Premie tedy záleží v určitém obnosu číselně smluveném, ježž sluší z pravidla splácti v určitých lhůtách s těmi následky, že smlouva pojišťovací zaniká, jakmile se nedodržela premie nebo v čas pravý se nezaplatila. Pojišťovací společnosti počítají čisté (netto) a sazbové (tarifové) premie, jež pospolu činí plné premie, které má zaplatiti pojištěný.

Každá řádná společnost pojišťovací a každá rationeční správa pojišťovacího ústavu požaduje též rezervy premiové čili *reservní fond premiový*, t. j. fond, který poskytuje pojišťovně potřebných prostředků, aby svým závazkům dostáti mohla. Fond tento zřizuje se z oněch obnosů, které plynou z přebytku splátek premiových po uhrazení risika, t. j. z přebytku, který vychází ze zaplacených premií s odpočítáním zapravených náhrad. (Srov. Dr. Veselý, Všeob. slov. právní sv. III., str. 723.).

Dle svrchu uvedeného ustanovení jest tedy rozeznávati, zdali jest takový pensijní ústav nebo spolek založen před r. 1896 resp. před zákonem ze dne 5. března 1896, ve kterémžto případě vyšetří se ryzí movité jmění jeho tím, že se z celého jmění odrazí tak velký kapitál, aby jím byly kryty všechny již poukázané pensijní a zaopatřovací obnosy; aneb zdali jest založen takový ústav až teprve po uplatnění onoho zákona, ve kterémžto případě se premiová reserva odrazí tím způsobem, že se v účtech uvede mezi výdaji a v tak zvané rozvaze čili bilanci mezi passivy. Při menších vzájemných spolcích podle zákona ze dne 5. března 1896 neorganisovaných, které dávají členstvu podpory nemocenské, v době nezpůsobilosti k výdělku a pohřebné, a které nemají zakládacího kapitálu, mohou u c. k. okres. finančního ředitelství žádati, aby pokladniční hotové peníze ze dne 1. ledna 1901 byly považovány za premiový fond rezervní a osvobozeny byly od poplatkového ekvivalentu.

§ 21.

»Passiva, ku kterým sluší přihlížeti při vyměřování poplatkového ekvivalentu z movitého jmění, budte prokázána finančnímu úřadu tímž způsobem a tímž prostředky, jako dluhy pozůstalostní. Finanční úřad uváživ pečlivě okolnosti může povolití úlevy důkazu«.

Jako dluhy a výdaje, jež se mají odraziti od pozůstalosti, tak mají se i passiva na movitém a ekvivalentu podrobeném jmění váznoucí náležitými listinami opatřiti anebo jinými průvody hodnověrně prokázati. Dle rozhodnutí c. k. ministerstva finančního ze dne 29. října 1894 č. 32.714 lze za takové průvody míti vůbec průvody, jaké soudní řád připouští. (Zeitschrift f. Not. č. 12 z r. 1895).

Přihlízejíce k těmto, od §§ 16—21. zde uvedeným předpisům, podotýkáme se zřením na vzorec *B)* k němu ještě toto:

V rubrice: »I. Stav aktivní« udají se v položce 1.: »Hotové peníze« pouze zádušní či kostelní; nikoli však beneficiátovy, jak již řečeno.

Při položce 2. uvedou se kapitály buď k jmění kostelů anebo obročí (vždy pro sebe) koncem 1900 patřící. Pod b) uvedou se též vyvazovací obligace z výkupu dávek přírodních.

Cena veřejných obligací ve specifikaci dotyčné se vypočte obyčejnou trojčlenkou. Je-li na př. nominální cena obligace 400 K a kurs bursovní (100 K) 98 K 30 h, tedy se vyhledá cena její trojčlenkou — $x : 98 \text{ K } 30 \text{ h} = 400 : 100 = 393 \text{ K } 20 \text{ h}$; anebo vyhledá se obyčejným odečítáním (je-li kurs pod nominální cenou) rozdíl na př. $100 - 98:30 = 1:70$; pak se týž množí obnosem set, tedy $1:70 \times 4 = 6 \text{ K } 80 \text{ h}$ a tento celý rozdíl se od nominální ceny odečte: $400 \text{ K} - 6 \text{ K } 80 \text{ h} = 393 \text{ K } 20 \text{ h}$. Je-li kurs nad nominální cenu, děje se to podobným způsobem; na př. byl by kurs 104 K (nad »pari«) tedy: $x : 104 = 400 : 100 = 416$ anebo rozdíl $4 \times 4 + 400 = 416$.

Položka 3., 7. a 8. nevyplňuje se při obyčejných kostelích a obrocích a přichází pouze u kostelů poutních, klášterních a pod., kde jsou nahromaděny skvosty, poklady antické atd. Bohoslužebné náčiní nebo dary votivní, jako na př. kalichy, monstrance, krucifixy, svícny, paramenty a podobné k bohoslužbě určené věci jsou

dle p. t. 106 *B*, e, pozn. 2, c. od ekvivalentu osvobozeny, a proto se nepřiznávají.

Položky: 4, 5, 6 a 9 týkají se nejvíce inkorporovaných obročí.

Položka 10. netýká se dobrovolných darů a sbírek (vynes. c. k. minist. fin. ze dne 28. února 1864, č. 52.591 a ze dne 3. září 1864, č. 22.253), nýbrž oněch stálých dávek naturálních a peněžitých, na něž má beneficium právo zákonné. V přiznání *B* musí se udati jejich cena či hodnota dle 10letého průřízku, jsou-li tyto dávky každý rok snad měnivé; jsou-li pevné a rok co rok stejné, dle svého ročního výnosu, ale v obojím případě vyhledá se hodnota jejich tím, že se 5% kapitalisují a v rubrice druhé uvedou. Na př. beneficium řesp. beneficiát by dostával od obce roční peněžitý a stálý příspěvek 64 K 19 h a naturální dávky v ročním obnosu 140 K 20 h, dohromady tedy 204 K 39 h. Poněvadž průměrná míra úroku z kapitálu peněžitého vůbec je měřítkem, podle něhož se posuzuje a vypočítává hodnota pevného kapitálu úročného, a to kapitalisací důchodu úrokového; a poněvadž průměrná obecně platná míra úroková jest 5%, t. j. $\frac{1}{20}$ kapitálu, stanoví se hodnota svrchu uvedeného pevného kapitálu, jenž do roka dává 204 K 39 h v příkladu uvedených důchodů: $204 \text{ K } 39 \text{ h} \times 20$, t. j. 4.087 K 80 h.

Dávky naturální, kde fasse obroční jest upravena, berou se obnosem v této fassi udaným; kde však fasse upravena není, má přiznavatel právo sraziti si 20% z toho důvodu, že dávky tyto odvádějí se v horší jakosti a s výlohami dobývány bývají, zrovna tak jak o tom mluví § 4. lit. d. zákona ze dne 19. září 1898, ř. z. č. 176. (Dříve dle vynešení c. k. minist. osvěty a vyučování ze dne 18. července 1867 č. 5.420 bylo dovoleno při ekvivalentním přiznání sraziti si 10% z hodnoty kapitálu při těchto naturálních dávkách.)

K položce 11. přijde vysvětlení později.

Dříve byly v těchto položkách uvedeny též *kostelní lavice*, ale v novém vzorci jsou zcela spravedlivě vynechány.

Stav passivní ve vzorci *B* může mít místo nanejvýše u kostelů, ale zřídka u beneficií, a proto zde o něm nemluvíme. U kostelů pak jsou obyčejně hlavními passivy zálohy, které servatis servandis dle vynes. c. k. ministerstva ze dne 24. března 1886, č. 20.246 ex 1885, a ze dne 3. května 1887 č. 7.472 jeden kom-

patronátní kostel druhému v téže diecési a to bez hypotekárního zajištění může dáti.

U benefícia mohlo by takové passivum nanejvýše tehdy nastati, kdyby někdo benefíciu věnoval nějaký pozemek nějakým dluhem zatížený; ale u jmění movitého jest to věc, pokud vědomo, nikde se nenaskýtající.

Rubrika: »Ryzí jmění« nepotřebuje žádné poznámky.

Dle toho všeho vyplňují se vzorce přiznání obyčejně takto: (viz str. 121—123.)

VI. Zvláštní ustanovení, jak mají přiznána býti práva požitečná (přiznací vzorec C).

§ 22.

»Do přiznacího vzorec C) budte nejprve zapsána ta požitečná práva, která se počítají k věcem nemovitým (§ 298. ob. z. obč.), pak ta, která se čítají k movitým věcem. Pro každý druh budiž učiněna zvláštní závěrka.

Právo myslivosti, přísluší-li osobě ekvivalentu podrobené na jejích vlastních pozemcích (k čemu je třeba zakrouhlených 200 jiter = 115 hektarům), budiž jako nemovitě jmění přiznáno úplným výtěžkem, jinak (jsou-li pozemky menší) tím obnosem, který z výtěžku honebního práva poměrně připadá na pozemky osoby ekvivalentu podrobené, pokud nebylo přihlédáno ku právu myslivosti již při přiznání a ocenění nemovitosti (přiznací vzorec A/1). Nerozděluje-li se výtěžek práva myslivosti držitelům pozemků, nýbrž bere-li jej obec pro sebe, budiž poplatkový ekvivalent z hodnoty práva myslivosti na pozemkové držitele připadajícího jako ze součástky movitého jmění obci jako takové toliko tenkrátě vyměřen, když a pokud výtěžek myslivosti od pozemkových držitelů obci jako obci řádně a trvale byl postoupen (nikoli snad toliko na srážku obecních dívek na ně náležejících nebo na odvolání).

Odstavec 3. tohoto § 22. jedná o »tržném« a netýká se vůbec nic duchovenstva, a proto jej vynecháváme. Za to tím více a přímo týkají se ho následující odstavce: (viz str. 124.)

Vzorec B.

(1. stránka.)

List katastru:

Přiznání movitého jmění jak bylo dne 1. ledna 1901.

P ř e d m ě t	C e n a						Uznaná neb upra- vená cena	připomenutí
	podle účtu, povinnikova udání, soud- ního odhadu, bursovního kursu	jednotlivě		do- hromady				
		K	h	K	h	K		
I. Stav aktivní.								
1. Hotové peníze. a to zvlášť o sobě: zákonná platidla tuzemská . . . . . jiné peníze								
2. Kapitály uložené, se zadrželymi a běžnými úroky: podle specifikace I: a) u soukromníků, a to zvlášť o sobě: v zemské měně . . . . . v jiných měnách . . . . . b) ve veřejných obligacích . . . . . c) v jiných cenných papírech								
3. Skvosty, zlaté a stříbrné věci								
4. Zásoby, které se nepokládají za pří- slušenstvo (<i>fundus instructus</i>) nemo- vitých věci příznateli náležejících	dle bur. kursu	1996	30					
5. Dobytek, pokud není příslušenstvem (<i>fundus instructus</i>) nemovitých věci	"	938	50	2934	80			
6. Nabytek a nářadí, pokud nejsou pří- slušenstvem (<i>fundus instructus</i>) ne- movitých věci								
7. Obrazy a jiné věci umělecké								
8. Knihy a jiné věci umělecké								
9. Všechny jiné movité věci, pokud nejdou příslušenstvem (<i>fundus in- structus</i>) nemovitých věci								
10. Dávky naturální a peněžité duchov- ním beneficijím ročně 204 K 39 h, cena podle přiznání	dle 5% kapi- talisace dle chodu	64	19					
11. Věci, u kterých se žádá, aby podle zákona byly osvobozeny od poplat- kového ekvivalentu		140	20	4087	80			
II. Stav passivní podle specifikace II.								
Hypotekou zajištěný								
Hypotekou nezajištěný								
III. Ryzí jmění.								
Když se od stavu aktivního, položky 1 až 11, úhrnem . . . . . odečte stav passivní . . . . . zbuďte ryzího jmění ekvivalentu po- drobeného						7022	60	

Dle smlouvy s olci ze dne 4. ledna 1850 a dle fasce obroční
adjustované místotř. vynes. ze dne 6. února 1899 č. 4829.

Dle smluvy s dluči ze dne 4. ledna 1850 a dle fasce obroční
adjustované místní, vynes. ze dne 5. února 1899 č. 4829.

Připomenutí. Rubriky „List katastru“ a „Uznaná neb upravená cena“ vy-
plní se od úřadu.

(2. stránka.)

Specifikace I.

kapitálů do přiznání na druhé straně pojatých, záležejících v půjčkách soukromých, pak v obligacích veřejných a v soukromých papírech cenných.

Číslo položky	Dlužní list (cenný papír)				Kurs bursovní úně 31. prosince 1900		Dospělé a až do 31. prosince 1900 běžící úroky		Vyloučená cena		Uznání neb upravená cena		Při- pomenutí
	Název druhu	Kde byl vydán	Míra úroková	Hodnota jmenovitá									
					K	h	K	h	K	h	K	h	
Ad 2. b	Ve veřejných obligacích:												
1	Dvorní obli- gace komorní č. 12086 na 100 zl. vid. m.	30/4 1810	3%	84	—	—	227	84	—				
2	Zlatá renta č. 372	1/4 1879	4%	400	—	117 60	9 52 9 52	470 40					
3	Stříbrná renta č. 37549	1/4 1878	4-2%	200	—	98 30	8 40	196 60					
4	Stříbrná renta č. 55379	1/10 1890	4-2%	100	—	98 30	4 20	98 30					
5	5% lott. půjčka č. 2535/6. II.	15/3 1860	4%	100	—	164 50	8 —	164 50					
6	Korun. renta č. 4089	1/3 1893	4%	800	—	98 25	32 —	786 —					
7	Korun. renta č. 21816	1/9 1896	4%	200	—	98 25	8 —	196 50					
						Součet . .		1996 30					
Ad 2. c	V jiných cen- ných papírech:												
8	Zástavní list čes. hypoteční banky č. 8467	1/1 1878	4%	1000	—	96 15	40 —	938 50					
						Součet úhrnný . .		2934 80					

(3. stránka.)

Číslo položky	Dlužní list (cenný papír)										Pří- pomenutí			
	Název druhu	Kdy byl vydán	Míra úroková	Hodnota jmenovitá		Kurs bursovní dne 31. prosince 1900		Dospělé a až do 31. prosince 1900 běžící úroky		Vynířená cena		Uznaná neb upravená cena		
				K	h	K	h	K	h	K		h	K	h

Poznámka. Podobně se vyplní, je-li toho třeba, i tato stránka; není-li toho třeba, nechá se prázdná.

(4. stránka.)

Specifikace II.

passiv, vázavých na ekvivalentu podrobeném jmění movitým a tuzemským jmění nemovitým.

Čís. položky	Jméno věřitelovo	Druh a datum dlužního listu	Doklady na prokázání dluhu	Obnos		Připomenutí jsou-li passiva hypotekou po- jištěna čili nie)
				K	h	

V Jarmilově, dne 15. března 1901.

FRANTIŠEK HOŘICKÝ

farář.

»Opětující se peněžní a naturální požitky, jako bývají spojeny zejména s beneficiemi, buďte přiznány, uveřejněny právní titul, na kterém spočívají.

Naproti tomu však štolá, obětné a jinaké takové požitky farnímu beneficiatu jako vzájemná nebo dobrovolná dávka náležející, nejsou předmětem poplatkového ekvivalentu, poněvadž nepocházejí ze jmění benefícia.

V odstavci 1. tohoto §. uvedený § 298. obec. zák. obč. zní takto: »Práva pokládají se za věci movité, není-li s nimi věc nemovitá spojena, anebo nejsou-li zřízením zemským za věc nemovitou prohlášena«. Která práva k nemovitým věcem se počítají, uvádí zřejmě titul vzorce C). Ale u duchovních osob ekvivalentu podrobených bývají těmito právy obvykle jen právo myslivosti při jich pozemcích o 115 hektarech samostatné anebo při menší výměře pozemků částečné, a pak právo rybníkářství.

Odstavec 4. a 5. došel svého objasnění již při poznámce k přiznání ve vzorci B) při položce 10.

Vzorec C), k němuž tento § se táhne, jest dle svých rubrik zcela jasný a nepotřebuje žádného bližšího vysvětlení.

Konečně zbývá zmíniti se o vzorci D), který má obsahovati *seznam těch nemovitých a movitých věcí, u kterých povinnost zapravovati poplatkový ekvivalent nastane teprve po 1. lednu 1901.*

Při tom podotýkáme jenom toliko, že by snad mohlo některého přiznavatele zmýliti jmění movité uložené ve veřejných obligacích měny korunové, které nesou datum z měsíce března a září od r. 1893 a let pozdějších.

Vynesením totiž ředitelství c. k. státního dluhu ze dne 27. ledna 1893 č. 468, resp. c. k. místodržitelství dto. Praha 3. února 1893 č. 15.010 byla nařízena konverse vinkulovaných státních obligací, jichž úroky 1. března a 1. září byly splatny, na měnu korunovou do 7. února 1893. K těmto obligacím třeba tedy přihlížeti, aby datum jejich z r. 1893 nebylo *pokládáno za datum jejich nabytí*, protože ony jsou již dříve nabyty a r. 1893 pouze konvertovány.

Oba vzorce C) a D) lze na příkl. takto vyplniti:

Vzorec C.

(1. stránka.)

Korunní země: Čechy.Berní okres: TáborFinanční okres: Tábor.List katastru:

Přiznání

farního obročí v Jarmilově

k vyměření poplatkového ekvivalentu z hodnoty požitčných práv (práva myslivosti, rybářství, práva mlýnského, výčepního, tržního, mýtního, převozního) na dobu od 1. ledna 1901 až do konce prosince 1910.

Připomenutí. Rubriky „Uznaná neb upravená cena“ a „List katastru“ vyplní se od úřadu.

(2. stránka.)

Číslo položky	Pojmenování práva	Kde se vykonává		Zda-li ve vlastní režii nebo skrze pachtěře	H r u b ý																			
		Obec	Okres. hejtmanský		1890		1891		1892		1893		1894		1895		1896		1897		1898		1899	
					K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h
1	Právo myslivosti	Jarnilov *	Tábor	Skrze pachtěře Václava Mráze	60		50		40		60		40		50		40		40		40		40	
2	"	Jindřich	Tábor		30		30		30		30		30		30		30		30		30		30	
3	"	Skřechov	Tábor		80		80		80		80		80		80		80		80		80		80	
4	Právo rybařství	Moudrov	Tábor	Ve vlastní režii	20		20		20		20		20		20		20		20		20		20	
5	"	Blažejov	Tábor	Skrze pachtěře	6		6		4		6		2		4		5		7		2		2	

(3. stránka.)

výtěžek						V ý d a j e								Po sražce výdajů od hrubého výtěžku vychází roční ryzi výtěžek	Cena tohoto práva podle dvacetinasobného ryziho výtěžku	Uznaná neb upravená cena	Pří- pomenutí										
Dohromady		Hrubý průměrný výtěžek těchto 10 let		Ze sumy vedlejší vychází na toho, kdo jest ekvivalentem povinen		Vy- ličení jich	Co činí		K	h																	
K	h	K	h	K	h		jednotlivě	dohromady																			
460		46		46			36	36				10	200														
300		30		8			5	5				3	60														
												Úhrnně .	260														
800		80																									
200		200		20			7 2	9				11	220														
44		44		44			30 10	40				4	80														
												Úhrnně .	300														
Obec obrátila výtěžek sobě řádně a trvale postoupený na stavbu nové školní budovy.																											

V Jarmilově, dne 15. března 1901.

FRANTIŠEK HOŘICKÝ,
farář.

L. S.

Vzorec D.

List katastru:

Seznam

těch nemovitých a movitých věcí, u kterých povinnost zapravovati poplatkový ekvivalent nastane
teprve po 1. lednu 1901.

Číslo položky	P ř e d m ě t	Právní titul a čas nabytí	Poplatek za nabytí byl předepsán			P ř i - p o m e n u t í
			u (úřadu)	platebním příkazem		
				položka v rejstříku	z roku	
1	Pole, čís. vlož. knihy pozem. 7. č. parc. 24 v Jar- milově ve výměře 1'68 ha 56 m□	Odkaz Josefa Broučka v Jar- milově na zá- kladě závěti jeho ze dne 24. ledna 1898	c. k. hlav. berního úřadu v Tavoře	ze dne 14. března č. 207	1898	
2	Obligace kuru- nové renty ze dne 1. března 1895, č. 4879 znějící na 2000 K	Věnovací listina Anto- nina Pokor- ného v Jarmi- lově ze dne 23. února 1895	*	5. srpna č. 87	1895	
3	Obligace stříbrné renty ze dne 1. dubna 1897, č. 827435 na 1000 K	Závět Fran- tiška Balouška v Jarmilově? ze dne 4. ledna 1897	*	8. května č. 134	1897	

Připomenutí: Rubrika „List katastru“ vyplní se od úřadu.

V Jarmilově, dne 15. března 1901.

FRANTIŠEK HOŘICKÝ,
farář.

L. S.

Chronologie života Páně.

Podává FR. FRYČ.*)

d) *První popsání stalo se.* — Slovo *πρώτη* ve spojení s ostatním textem vykládá se:

1. první sčítání za Quirinia (Riess),
2. první všeobecné sčítání vůbec (Bebber),
3. sčítání provedené dříve, než Quirinius do Palestiny přišel (Weiss ¹⁾).

Výraz *ἐγένετο* = stalo se (český překlad bible), ukončeno bylo (Wieseler ²⁾), nebo ustanoveno bylo (Velický ³⁾).

e) *Od vladaře.* — *ἡγεμονεύοντας* značí: za místodržitele (Bucher ⁴⁾), za vrchního vedení censitora Quirinia (Riess), od místodržitele Q. (Tolet ⁵⁾).

Senát dal Augustovi roku 23. před Kr. (731. U. C.) prokonsulární moc nade všemi provinciemi; tím byly poměry aspoň poněkud upraveny, třeba že nepřivedeny do úplného pořádku. ⁶⁾

*) Viz Č. k. d. 1900, č. 1.—10.

¹⁾ K vůli tomu text upraven: *πρώτη πρὸ τῆς* (Michaelis, Anm. und Einleitung in das N. T. I., 71); nebo *αὐτῇ ἡ ἀπογραφὴ*... (Paulus, Exeget. Handbuch I. 1. str. 179. násl. Krabbe, Vorlesungen über das Leben Jesu, Hamburg 1836. Str. 83. násl.)

²⁾ Wieseler, Synopse, str. 115.: Die Meinung ist die, dass dem *ἐξῆλθεν δόγμα* v. 1. das *ἐγένετο* v. 2. von Lucas gegenübergestellt werde, dem Ausgehen eines Edictes der *ἀπογραφὴ* das Geschehen der *ἀπ.* selber.

³⁾ Quo Anno, str. 12.: Anno 745. a Quirinio descriptio est instituta (*ἐγένετο*), et anno 746 annunciatum et natus est Dominus. Huic conclusioni favet Salomon Bassorensis, quum ait: Anno ante annuntiationem D. N. imperator Romanorum in provinciam Palaestinae Cyrinum iudicem misit, qui omnes censu describeret.

⁴⁾ Aberle (Tübing. Quartalschrift 1868) mluví o nepřítomném Quirinovi (byl prý v Římě zaměstnán) a uzavírá slovy: „Udával-li někdo místodržitele dle úředních listin, jmenoval ustanoveného, ptal-li se v zemi samé (či dějin), slyšel jméno toho, který se v zemi jakožto vladař zdržoval. — Bebbler (str. 105.) praví, že Quirinius na přání císařovo vydal jakožto místodržitel rozkaz, aby byla popsána jeho provincie; mimo to dohlížel na popsání konané od svých podřízených úředníků. — Rückkerath (str. 258.) rozeznává mezi Oberstatthalter (jako Quirinius) a Unterstatthalter. Josef jmenuje prý z pravidla jen Unterstatthalter.

⁵⁾ Kellner, Zeitschrift für kath. Theologie (Innsbruck 1888) str. 478.: „Dass Lukas *ἡγεμονεύοντας* sagt statt *ἡγεμόνος*, kann allerdings Missverständnisse hervorrufen. Allein man ist doch nicht gezwungen anzunehmen, dass damit eine Gleichzeitigkeit ausgesprochen sei, als stünde da *ἡγεμονεύσαντος*.“

⁶⁾ Stefan, Rukověť římských starožitností (Praha 1868) str. 62.:

Výrokem senátu stal se Augustus vládcem nad místodržiteli, řídě jejich nastupování, dohlížeje na jich působení, zkoušeje žaloby na ně podané a trestaje zneužití úřadu. Provincie vzhledem k osobám místodržitelů rozděleny na konsulární (místodržiteli mohli se státi toliko bývalí konsulové⁷⁾ a praetorské (místodržiteli stali se aspoň bývalí prétorové).

Pro senátorské provincie ustanovování místodržitelů losem (sortitione), ponejvíce na rok⁸⁾, z bývalých konsulů a prétorů (dle Pompejova zákona z r. 52. před Kr., kterého se též Augustus pravidelně držival⁹⁾, teprve pět let po složení úřadu), nebyl-li některý z nich od Augusta jmenovitě z losování vyloučen. Nastupovali obyčejně na počátku dubna; když v pozdější době místodržitelové dlouho se zdržovali v Římě a teprve v létě neb k podzimu do svých provincií odcházeli, nařídil císař Klaudius, aby opět počátkem dubna vždy na svá místa se odebrali.

Místodržitele císařských provincií¹⁰⁾ nutno následovně roztržiti:

1. Legati Augusti pro praetore viri consulares (*πρεσβευται καὶ ἀντιστάται τοῦ Σεβαστοῦ ἐπαυτοί*); měli pod sebou více legií (v Syrii čtyři¹¹⁾ a podepisovali své výnosy jménem císařovým¹²⁾:

Římským zákonodárstvím opětně vydána jsou přísná nařízení proti výděru (repetundarum). Nic méně bylo posluš provinčním přetěžko něčeho proti římské úřednické aristokracii pořídití, a nezřídka musili, by cíle dosáhli, úplatků se chytati.

⁷⁾ I konsulové, kteří mezi rokem za jiné zvoleni byli (consules suffecti). Viz Marquardt, Handbuch der röm. Alterthümer. 2. vyd. IV, 1, 543—548.

⁸⁾ Od roku 6. po Kr. (759 U. C.) přiházivalo se, že ponechání místodržitelů déle než rok i v provinciích senátu (zvaní prokonsulové).

⁹⁾ Suetonius (Aug. 36.) praví, že Augustus žádného bývalého konsula před 5 léty do provincií nepošlal; na základě toho upírají někteří možnost pobytu Quiriniova v Orientě před rokem 7. před Kr. (747 U. C.) Naproti tomu tvrdí Bebbler dle Diona (53, 14), že svrchu zmíněné pravidlo platí jen o provinciích senátu; císař poslal své úředníky do svých provincií dle své libovůle (*ὁπότε ἤθελεν*). Mimo to uvádí Bebbler několik příkladů (str. 113. pozn. 2.), že byli bývalí konsulové před 5 léty po konsulu do provincie posláni.

¹⁰⁾ Roku 27. byly císařskými provinciemi: dvě Hispanie (Taraconensis a Lusitania), čtyři Gallie (Narbonensis, Lugdunensis, Aquitania a Belgica), Germania superior a Germania inferior, Syria (Cilicia), Cyprus, Aegyptus. Později dobyto více.

¹¹⁾ To bylo všechno vojsko v Asii, ježto ostatní krajiny patřily z doby Augustovy k pokojnějším.

¹²⁾ Josef, Staroz. 19, VI, 3: nam ridiculum esset mea decreta commemorare post Imperatoris edictum* (píše Petronius židům).

místodržitelé tohoto druhu byli v Syrii¹³⁾. Podle pravidla měli býti jen rok v provincii, ale v Syrii se staly výjimky pravidlem. Dosti často bývali do Syrie posláni za místodržitele osvědčení vojévůdci, aby provincii proti vpádům Partů a Arménů chránili; ti ponechání v provincii tak dlouho, až zjednali pokoj.

2. Legati Augusti pro praetore viri praetorii (propraetores, *πρεσβευταὶ στρατηγικοί*), v provinciích obsazených jen jednou legií.¹⁴⁾

3. Procuratores. Dlužno rozeznávat mezi samostatnými a nesamostatnými prokuratory.

Místodržitelem vůbec (praeses, *ὑπευὼν*¹⁵⁾ byl toliko samostatný prokurator. Kde totiž byly v zemi prazvláštní poměry, tak že ani prokonsul ani proprétor tam poslán býti nemohl, nebo kde právě prokonsulární místodržitel zemřel, v době mezivládi (tací prokurátoři sluli procuratores vicepraesidis; takovým byl asi Pontius Pilatus za nepřítomnosti místodržitele prokonsulárního Elia Lamie), jmenován místodržitelem prokurator, který směl i peníze raziti (ale jen s obrazem a rokem panování císaře, kdežto prokonsulové na svých mincích své jméno a letopočet [u Syrských místodržitelů dle letopočtu antiochénského]¹⁶⁾ raziti směli). Sluli pak samostatní prokuratorové procuratores et praesides, procuratores pro legato, procuratores jure gladii, quinquemascales (měli pět liktorů) či konečně legati pro praetore.

Nesamostatní prokurátoři (*ἐπίτροπος, χρηματῶν, διοικητής*) byli do císařských provincií posíláni jako kvestoři do provincií senátorských; byli totiž nejvyššími finančními úředníky v zemi (spravovali finanční záležitosti, hlavně ovšem daně, cla a p., pečovali o dovoz obilí do Říma, vedli účty vojenské pokladny, vypláceli žold. opa-

¹³⁾ Kam ponejvíce zvláštní důvěrníci císařovi posíláni.

¹⁴⁾ Legie sestávala za Augusta ze 6100 pěšáků a 732 jezdců; celé římské vojsko sestávalo z 25 legií mimo vojsko pomocné.

¹⁵⁾ Kellner l. c. str. 465.: Präses bedeutet mit einem Wort: höchste Provinzialbehörde; nur wer sich genau ausdrücken wollte, sagte noch: Legat, Prokonsul oder Proprätor. Alle römischen Beamten ausserhalb Roms erhielten seit Augustus festen Gehalt statt der früheren Naturalbezüge (Marquardt l. c. 554. folg.). Die von Prokuratoren verwalteten Provinzen wurden bloss als kaiserliche Domänen angesehen.

¹⁶⁾ Jsou dvě: Césarejská 1. října r. 48 (706 U. C.) a Augustovská 3. září r. 31 (723 U. C.) počínající (v Římě se počítalo od 1. ledna 30. před Kr. — 724 U. C.). Dlužno dodat, že Antiochie byla již od dob Pompejových hlavním městem syrské provincie.

trovali plen a prodávali je), byli podřízeni místodržiteli, protože neměli z pravidla vojenské a soudní moci; soudili jen ve věcech finančních eráru a měli jen několik mužů jakožto stráž (snad asi naše finanční stráž).

Doba úřadování prokurátorů (samostatných i nesamostatných) nebyla zákonem určena a závisela na libovůli císařově. Smrtí císařovou ztratili své plnomoci, tak že nebyly-li jim od nového císaře obnoveny, musili úřad svůj opustiti. (Dělo se tak obvykle.) Prokuratory jmenováni ponejvíce rytíři (equites), kteří jakožto vyšší důstojníci ve vojskě sloužili.¹⁷⁾

4. Legati legionum (důstojníci velící jedné legii); od doby Hadriánovy stanoveni ještě legati iuridici (*διοικητοὶ*, srv. Josef, Starož. 18, I, 1.), kteréhož významu však již dříve i později promiscne užíváno.

Syrie (ke které Svatá země patří) měla místodržiteli ponejvíce prokonsuly. Pontius Pilatus byl ustanoven za nesamostatného prokurátora; ježto však jeho místodržitel prokonsulární (Aelius Lamia) od Tiberia v Římě byl zdržován, stal se Pilatus okolnostmi samostatným prokurátorem.

f) *Od vladaře syrského.* — τῆς Συρίας: Kdyby toto slovo bylo vynecháno, byl by i dle evangelia Quirinius censitorem.¹⁸⁾

Provincie Syrie byla následovně ohraničena: Na západě středoziemním mořem; pak od Rinokulury (dnes el-Arisch) k jižnímu cípu mrtvého moře, pak od severního cípu mrtvého moře východně za Filadelfii (Rabbath Ammon), odtud severně až za severní cíp pohoří Alsadamus (Hauran), k ústí řeky Chaboras (Chabur) do Eufratu, pak po Eufratu proti vodě až k městu Abarne,

¹⁷⁾ V provincii syrské byl vždy (v Syrii vlastní bez Palestiny) vedle místodržitele jeden prokurátor; v Judei za králů (Heroda I. a Agrippy I. a II.) a za Archelaa, kteří všichni vlastní jen císařskými úředníky byli (srv. Sallust, Jug. 14., Dio Cassius 57, 17., Tac. Agr. 14.), nebyl žádný prokurátor, jindy však býval ustanoven. (Byl pak za Heroda první instancí císař, druhou místodržitel a teprve třetí Herodes.) Po Archelaovi poslán od Augusta do Judey prokurátor Coponius, aby celé státní jmění spravoval. Obvykle má se za to, že od roku 6. po Kr. (759 U. C.) připojena Judaea ku provincii Syrské. Dle mínění Mommsenova stala se však provincií, již spravoval samostatný prokurátor. Tomu zdá se však odporovati Josephus řkonci (18, I, 1), že Quirinius, místodržitel syrský, přišel, aby jmění Archelaovo pro císaře zabral a Judeu sečítal.

¹⁸⁾ Rinck, Die angefochtenen Erzählungen im Leben Jesu str. 12.

na to k ZZJ k Antiochii taurické (Maraš), pak západně k Pylae (asi Kuslu), pak ZJ prolomeně až k Hamakii (Karaburu). Obsahovala tedy krajiny: Palestinu (Před- i Zajordání až skoro k syrské poušti), Syrii, Kommagene (která však až do roku 17. po Kr. od vlastních panovníků pod syrskými místodržiteli byla spravována) a Cicillii (jistě od 732 až k 822 U. C., ne-li přímo, tedy aspoň nepřímo; patřila-li Cicillie svého času králům Galatským, tu přece stála pod pravomocí místodržitele syrského.¹⁹⁾

Místodržiteli syrskými od smrti Césarovy až do sboření Jerusáléma byli: ²⁰⁾

C. Cassius Longinus	44—42	před Kr.	(710—712 U. C.)
Decidius Saxa	41—40	»	» (713—714)
P. Ventidius Bassus	39—38	»	» (715—716)
C. Sosius	38—37	»	» (716—717)
	36	»	» (718) vládl sám Antonius triumvir.
L. Munacius Plancus	35	»	» (719)
	34—33	»	» (720—721) Antonius.
L. Calpurnius Bibulus	32—31	»	» (722—723)
Qu. Didius	30	»	» (724)
M. Valerius Messala Corvinus (c. 723 ²¹⁾	29	»	» (725)
M. Tullius Cicero (syn řečníka)	28	»	» (726)
Varro	?—23	»	» (731)
M. Agrippa, praefectus Orientis	23—13	»	» (731—741) spravoval Syrii svými podúředníky, ponejvíce prokuratory, jichž jména jsou neznáma.

Pro dobu následující, tak důležitou, jsou různá mínění. a to: ²²⁾

¹⁹⁾ Srv. Mommsen, Römische Geschichte, V. Karte IX. a Zumpt, Das Geburtsjahr Jesu, str. 43—62.

²⁰⁾ Co se týče jednotlivosti, viz: Zeitschrift für katholische Theologie (Innsbruck 1888). Dr. H. Kellner, Die römischen Statthalter von Syrien und Judäa zur Zeit Christi und der Apostel str. 461—486. a 639—655.

²¹⁾ Značka c. s letopočtem U. C. značí, kdy dotčený místodržitel byl konsulem v Římě.

²²⁾ Zvláštní shodou okolností stalo se, že dějepisci, kteří by nejvíce v době kolem narození Páně psáti mohli, velice málo obsahují. Z Diona Kassia, který velice důkladně a znale dějiny římské i na Východě popisuje, zachovala se 55. kniha jeho dějin (obsahující 745—761 U. C.) jen zlomkovitě. — Josef Fl. popisuje důkladně dějiny Herodovy, hádky jeho synů po smrti a pak přejde

Jméno místodržitele (kdy byl konsulem)	Kellner	Momm- sen	Riess	Sanele- mente	Velický	Zumpt
(M. Tullius Cicero)	—	742	—	—	—	—
M. Titius (c. 723)	742—746	742—745	—746	741—743	744	—
C. Sentius Saturninus ²³⁾ (c. 735)	746—748	746—747	746 752	744—748	746—747	745—748
P. Quintilius Varus ²⁴⁾ (c. 741)	748—753	748—750	752—?	748—750	748—750	748—750
P. Sul. Quirinius (c. 742)	—	751—752	(751-752)	—	745	—
C. Caesar ²⁵⁾	753—757	753—757	753—757	—	753—757	753—757
L. Volusius Saturninus	757—758	757—758	—	758	757—758	757—759
P. Sul. Quirinius	759—764	759	760—	759	759—760	759—764
Q. C. Metellus (c. 760) po smrti Augustově le- gatus iterum.	765—770	763—770	—	—	—	764—

hned k vypuzení Archelaova. O důležité výpravě Kája Césara se ani slovem nezmiňuje.

- ²³⁾ Tertullian píše (Adversus Marcionem IV, 19.): Sed et census constat actos sub Augusto tunc in Iudaea per Sentium Saturninum, apud quos genus eius inquirere potuissent. K tomu jsou různé výklady:

A) Quirinia a Sentia Saturnina za prokonsulary pokládající:

a) S. S. byl místodržitelem a předsezval popsání (Sanelemente).

b) S. S. byl místodržitelem, Q. censitorem (Sepp, Sýkora, Zlatá bible II. str. 101.).

c) S. S. sčítání jako míst. počal, Q. jako míst. je skončil (Zumpt).

d) S. S. sčítání za Q. počaté skončil (Velický).

e) S. S. censitor, Q. místodržitel (a Lapide).

B) Ježto Tertullian žádného předejmi (Marcus, Cajus, Lucius, Creius atd.) neudává, není S. S. s místodržitelem totožný; vždyť místodržitel S. S. přivedl s sebou 3 syny (Starož. 16, XI, 3) a bratra (Starož. 17, I, 1) jakožto nižší úředníky. Je-li tedy podání Tertullianovo správné, byl S. S. jen asi podřízeným úředníkem (Kellner I. c. 471—2.).

C) Tertullian má za to, že u evangelisty byl text porušen (Bebber 112); za jméno Quirinia nutno dát Sentia Saturnina (H. Valesius); za jméno Quirinia nutno dát Q. Vara (Daniel Huet).

- ²⁴⁾ Dle Starož. 16, VIII, 6 (konec) a IX, 1. nemožno snadno mezi Titia a Saturnina ještě jednoho místodržitele vložit (tak míní Schürer, Neutestamentliche Zeitgeschichte, str. 160.; Kellner pokládá nemožnost jen za pravděpodobnou I. c. 471., Velický nemožnost svým přehledem upírá I. c. 153.). Nástupcem Saturninovým byl dle Josefa (Star. 17, V, 2) Varus: *Ἐπὶ γὰρ δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν Οὐάρως Κνῆντίλιος, δια-*

Cn. Calpurnius Piso (c. 747)	17—19	po Kr. (770—772)
Cn. Sentius Saturninus (c. 757)	19—?	» » (772—)
L. Aelius Lamia ²⁶⁾ (c. 756)	?—32	» » (—785)
L. Pomponius Flaccus (c. 770)	33—34	» » (786—787) jakožto proprétor.
L. Vitellius (c. 787)	35—37	po Kr. (788—790)
P. Petronius (c. 772)	37—42	» » (790—795)
L. Vibius Marsus (c. suff. 770)	42—44	» » (795—797)
C. Cassius Longinus (c. 783)	45—48	» » (798—801)
C. Umidius Quadratus (praetor 771)	48—60	» » (801—813)
Cn. Domitius Corbulo	60—63	» » (813—816)
C. Cestius Gallus	63—66	» » (816—819)
L. Licinius Mucianus	66—69	» » (819—822)

(POKR.)

Na konci starého a na prahu nového století.

Lupen do kolébky XX. věku podává Dr. JAN HEJČL.

Písmo sv. dří: »Inimici hominis — domestici eius«. Zásada tato se bohužel osvědčovala i v staletých dějinách pronásledování Církve katolické; i v nich shledáváme, že těmito »inimici Domini et inimici Christi eius« nejednou stali se »domestici eius«, t. j. *nehodní* sluhové Páně. Již ve sboru apoštolském vidíme Jidáše, a v nepřehledných řadách svědomitých, svých povinností přísně dbalých duchovních, o jejichž ctnosti a zásluze bohužel dějiny až

δόχος μὲν Σαυουράριος τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς ἀπεστάλμενος . . . Varus byl do smrti Herodovy a po ní místodržitelem v Syrii (srv. Tacitus, Hist. V, 9.: post mortem Herodis . . . Simo quidam regium nomen invaserat. Is a Quinctilio Varo optinente Sariam punitus; až jistě do návratu Archelaova z Říma asi půl roku po velikonočních úmrtního roku Herodova. (Srv. Starož. 17, IX, 5 a X, 1. atd.) Nesnadno tedy dle Josefa mezi Titia a smrt Herodovu Quiriniovo místodržitelství umísťovati.

²⁶⁾ Jest otázkou doposud nerozhodnutou, zda C. Caesar byl místodržitelem v Syrii; odpovědi jsou různé: a) C. Caesar byl místodržitelem (Baronius, Kellner l. c. 475, Mommsen, Res gestae divi Aug. 1. Aufl. p. 115.); b) C. Caesar nebyl místodržitelem (Mommsen, Res G. d. Aug. 2. Aufl., Norisius), ale praepositus Orientis (Zumpt, Velický); místodržiteli byli jeho rektorové (Zumpt).

²⁶⁾ V době křtu Páně nebyl místodržitel sídlem v Syrii (srv. Kellner l. c. 481. Zumpt l. c. 264), proto evangelista (Luk. 3, 1) žádného nejmenuje.

příliš mlčí, vidíme důstojné nástupce Jidášovy: *biskupa* Pavla ze Samosaty, *kněze* Nováta, *kněze* Novatiána, *biskupa* Donáta, *kněze* Aria, *patriarchu* Macedonia, *mniha* Joviniana, *faráře* Vigilancia, *mniha* Pelagia, *biskupa* Nestoria. Dlouho by nám bylo podobná »knížata« svatyně vypočítávati, než bychom přišli na Jidáše století XVIého, na *mniha*, *kněze* a *doktora* Luthera, na *faráře* Zvingliho a od nich zase až na »šlky« našich dnů, a i tito »*principes spirituales*« convenerunt in unum adversus...«, ti všichni chtěli dogmata církevní »reformovati«, ti všichni, ač byli povoláni, aby v prvních řadách Církve hájili, útočili na jednotu její, podkopávali existenci její. Přimysleme si pak různé zlořády XIXti věků, jimiž nehodní tito sluhové Páně ničili království Kristovo, jako bývala simonie, rušení coelibátu, přimysleme si různé zločiny tak mnohého člena katolické Církve, různé zločiny všech dob, které tolik žalu Církvi způsobily, přimysleme si všechnu pomoc, kterou těmto všem dosud jmenovaným odpůrcům křesťanských šiků skýtalo — peklo, a zasheme nad lítostí a krutostí boje, v němž katolicismus stále jako v ohni zkušebném stojí... »Knížata pekelná« (»*principes infernales*«), padlí *Serafové*, kteří planou nenávistí »adversus Dominum« tak velikou, jak velikou láskou pláli před svým pádem k Bohu, a jak velkou láskou lnou jejich bývalí spolubratři, kteří věrní zůstali — k Bohu — snažili se vždy touto nenávistí k Bohu roznítiti celý svět... andělská knížata v oboru vědění — padlí Cherubové jim propůjčovali k tomu svůj vliv, sílu svého rozumu, k nim se přidružili ostatní padlí »*principatus, potestates, virtutes, dominationes*« atd., a ti všichni jedním vztekem útočili adversus Dominum...

A ještě jeden pohled vrhni, pohled celkový, povšechný do této věry bitevní. Viz! Celé řady mužů genialních celý život věnovaly boji proti nenáviděné Církvi katolické, slovem, pérem štětcem, dlátem, ohněm i mečem, lží, potupou, lstí i pomluvou, osočováním, použitím nejnovějších vynálezů, štváním mass lidových, nešetřili peněz, námahy, ani životů lidských, jen aby »zlo-pověstnou vyvrátili«. Do svých služeb brali všechno, co člověku lichotí: pohlavní pud, ctižadostivost, pýchu, touhu srdce lidského po majetku, všechny živočišné pudy lidské snažili se a snaží se všemožně rozpoutati, pobouřiti, aby těmito zuřivými šelmami

mohli napadnouti Církev a její šik, dobře spořádaný, »aciem bene ordinatam«. . . . »Meditati sunt«. . . . Přemýšleli mnoho o prostředcích nejvydatnějších proti Církvi, slídili, aby našli, kde má snad Církev nějakou Achillovu patu, a když se jim zdálo, že ji odkryli (n. př. nehodný život některého kněze), tu na tuto *zdánlivou* slabinu vši soustředěnou silou se hnali . . . .

Co zůstalo v tomto věkovém boji z toho, co Církev hájí ušetřeno? Kterým článkem by nebyli chtěli odpůrci hnouti? Proti nejhlubším základům, proti nejpřednějším dogmatům se hnali . . . .

A výsledek všech těchto výpadů a útoků? »Inania« — meditati sunt. Čím více se za XIX. věků proti Církvi útočilo, tím pevněji a čistěji tu stála. Milionové a milionové si rozbili v tomto zápase své tvrdé lebky o skálu Petrovu, neskonale tvrdší. Zdálo se sice nejednou, že Církev již již klesá, husté mraky stahovaly se nad hlavou její; když však nepřátelé myslili, že jsou již *na hrobě Církve*, v tom božský Ředitel její, Duch sv., mraky tyto zaplašil, a Církev zde stála světlejší a slavnější, než kdy před tím, nepřátelé její viděli, že nestojí u hrobu Církve, nýbrž u hrobu — *svého*. Ano, *marný* jsou tyto pěny vzteku lidského i ďábelského proti Církvi, »inania« sunt. Právem se žalnista Páně táže: *Quare?* . . . Proč tento zápas proti Kristu, když jest *marný*? Vanitas vanitatum et omnes hi in petus vanitas. Církev viděla za dob svého trvání jedny národy, a to i vysoce kulturní, umíratí, stála u jejich rakve, právě tak jako stála u kolébky národů jiných, n. př. románských. . . . Nejednoho novorozeného národa se Církev mateřsky ujala, na svém láskyplném srdci ho odchovala, mlékem nauky Kristovy živila, o rozvoj jeho mravní, vědecký, kulturní, hospodářský atd. se starala, k výši rozkvětu ho přivedla — za to však od téhož národa, když k mužnému věku dospěl, největší nevděk klidila. Freinuerunt gentes . . . ovšem, ke své největší škodě. Byl tento nevděk počátkem úpadku onoho národa, takže Církev s bolestí hleděla, že její syn, kterému tolik péče věnovala, pozvolnou sebevraždou umírá . . . *Inania* meditati sunt! Budou sice i v budoucnosti až do skonání světa tento zápas, tato vzpoura adversus D. et a. Ch. se opělovati, Církev však zůstane vždy vítězkou, a s laurou ve skráni bude hleděti,

kterak národové, podobně jako jednotlivci, — vznikají, rodí se, rostou, rozvíjejí se, dosahují svého mužného věku, ale pak klesají, stárnou až zhoubný marasmus je pochová, tak že jen ve světových dějinách jim zbývá náhrobní tabulka s nápisem, že žil a — umřel! Podobně viděla církev nesčetné pamjící dynastie dosedati na trůn, viděla je vznikat, růsti, na výši slávy, moci a síly státi, viděla je však také klesati, trůny ztráceti, viděla jejich smrt! Církev sama však, jsouc nevěstou Kristovou, vždycky stála a státi bude věčně spanilá, mladá; Církev nestárne, poněvadž božský její ženich, »Pomazaný«, ji stále omlazoval a omlazovati bude, jak překrásně píše sv. Irenej (Adv. haer. I. 3. c. 24.): »Doctrina Christi a Spiritu sancto custoditur, quasi in vase bono eximium quoddam depositum *juvenescens* et *juvenescere* faciens ipsum vas«. Církev nikdy neztratí trůnu své moci, poněvadž její dynastii (= hierarchii) stále oživuje Ježíš Kristus, který v ní a skrze ni »vivit, regnat, imperat!« Inanis meditatio byly, jsou a budou všechny útoky proti ní činěné! Vivet, crescet, florebit, fructum afferet centuplum!« (POKR.)

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika.

Význam slova „provincie“ v mluvě církevní. — Častěji již bylo čísti v denních listech výtku, že užívá se tu a tam slov „církevní provincie Česká“. Právem arcit ozývá se důrazný odpor, užije-li se v politice o starobylém království Českém zámyslně centralistického slova „provincie.“ Avšak odpor ten neprávem přenášá se na pole církevní, kde slovo „provincie“ má zcela jiný význam, jak vidno z následujících řádek.

Při vzniku křesťanství rozkládala se obrovská říše římská po Evropě, Asii a Africe a rozdělena byla pro snadnější správu na provincie. Nelze sice dokázati, že sv. apoštolové přidržovali se veskrz tohoto politického rozdělení říše a že hlavní město provincie učinili vždy též střediskem církevního území. Ale bylo zcela přirozeno, že první věrozvěstové obyčejně zavítali do hlavních měst = metropolit, tam že býval nejstarší sbor křesťanský a odamtud že se šířila víra Kristova do menších měst a po venkově. Když pak i v menších městech postupem času vznikla sídla biskupská, sama sebou zůstávala v jakés podřízenosti k metropoli. Biskupové metropolit měli před nimi přednost a vykonávali nad

nimi do jisté míry dozor. Tent je počátek církevních provincií, jehož stopy najdeme v samém písmě sv., jako v II. Kor. 1, 1: „Pavel . . . církvi Boží, kteráž jest v Korintu, se všemi svatými, kteří jsou ve vsi Acháji;“ podobně Gal. 1, 2: „Pavel apoštol . . . církvím Galatským pozdravení.“ Teď již v nejstarších dobách církve, kdy o různých královstvích, vévodstvích a pod. ani slechu ještě nebylo, vyvinulo se samo sebou v církvi zřízení provinciální. Provincie v mluvě církevní značí souhrn několika diecézí, sloučených pod jedním z biskupů — arcibiskupem, zvaným „metropolitou.“ Zřízení to prastaré velice se osvědčilo pro zachování jednoty a vše, v době pronásledování církve a pro zachování jednotné kázně. Proto již r. 325 na sněmu Nicejském ve 4. kan. stanovena právomoc metropolitů a na synodě v Antiochii r. 341 ve 20. kan. nařizeno, aby v každé provincii vždy ve dvou letech konala se synoda, kterouž by řídil metropolita.

Zřízení provinciální, jehož vyžadovala snaha po jednotě, vyvíjelo se arci též zároveň se zevnějšími útvary státními, zeměpisně ohraničenými. Zachovalo se pak v církvi od prvopočátečních dob až podnes. Vymezování a dělení provincií dlelo se zprvu obyčejně na synodách, nyní rozhoduje o něm papež — dohodnuv se s vládou — tak zvanými *bullami circumscriptivními*.

Biskup hlavního města území, jsa nejčelnějším mezi ostatními biskupy téhož území a do jisté míry i jejich představeným, má od IV. stol. jméno „metropolita“ a v církvi západní od IX. st. též jméno „arcibiskup“. Každý metropolita je spolu arcibiskupem, ale ne každý arcibiskup je zároveň metropolitou, což bývá, nemá-li podřízeného sobě aspoň jednoho diecézního biskupa = *suffragána*, na př. arménský arcibiskup ve Lvově a jiní.

Církev katolická čítá nyní na celém světě 158 církevních provincií. Pravidelně bývá každá diecése přiřčena k některé církevní provincii: tak jest při 635 diecézích: ale 87 diecézí, mezi nimi na př. *Krakovská*, není připojeno k nijaké provincii, nýbrž jest podřízeno přímo Stolicí apoštolské. Podobně i 19 arcibiskupů přímo podřízeno sv. Otci a jiných 15 podřízeno patriarchům.

Již pak co se týká království Českého, vyvíjelo se církevní zřízení takto: Když r. 973 zřízeno v Praze biskupství, bylo zároveň podřízeno církevní provincii *Mohušské*, právě tak i r. 1063 zřízené biskupství Olomoucké. Když úsilím Karla IV. r. 1344 biskupství Pražské povýšeno na arcibiskupství, podřízena byla mu biskupství Olomoucké a téhož r. 1344 nově zřízené biskupství v Litomyšli. Roku 1777 za Pia VI. vyňata však diecése Olomoucká ze suffraganství arcibiskupa Pražského, Olomoucké biskupství povýšeno na arcibiskupství a podřízeno mu nově zřízené biskupství Brněnské. V náhradu za to zřízeno r. 1785 nové biskupství v Čes. Budějovicích, kteréž přiděleno církevní provincii České, jakož se bylo dříve již r. 1655 stalo s biskupstvím v Litoměřicích a r. 1644 s biskupstvím v Hradci Králové. Tyto tři diecése tvoří spolu s arcidiecézí Pražskou *církevní provincii Českou*, neb správněji

dle slohu kurie římské řečeno, *církevní provincii Pražskou*, jež zaujímá mimo *celé království České též i hrabství Kladské*. Že politické hranice nespádají vždy v jedno s hranicemi církevní provincie, vidno na př. při církevní provincii *Olomoucké*, která obsahuje celou Moravu, část Rakous a Pruské Slezsko; při provincii *Vídeňské*, která obsahuje Horní i Dolní Rakousy; při církevní provincii *Solnohradské*, která zaujímá Solnohradsko, Tyrolsko, Vorarlberg, Korutany a Štýrsko. Království Uherské se Sedmihradskem rozděleny na 4 církevní provincie. Má tudíž celé Rakousko-Uhersko těchto 13 církevních provincií: *Praha, Olomouc, Vídeň, Solnohrad, Gorice, Zadar, Zářež, Lvov* obř. lat., *Lvov* obř. řec., *Ostřihom, Jager, Kaloča, Fogaras*. Mimo ně je Bosna s Hercegovinou pro sebe zvláštní provincií církevní.

Podobně jest i v jiných říších. Bavorské království na př. rozděleno je ve dvě církevní provincie: Mnichovskou a Bamberskou. Francie má 17 církevních provincií, Itálie 31, celé Rusko — i s ruským Polskem — pouze dvě: Varšavskou a Mohilevskou.

Z toho všeho vidno, že *provincie v mluvě církevní značí něco zcela jiného*, než se slovu tomu podkládá, myslí-li se na centralistický absolutismus z dob císaře Josefa II. aneb na provinciální rozdělení, které v Prusku nejostřeji je vyvinuto. Užívá-li se tedy slov: církevní provincie Česká, správněji Pražská, nesnižuje se tím starobylé království naše na nějakou provincii ve smyslu politickém, centralistickém, čemuž brání ostatně i sám přízvušek *»církevní«*, právě tak jako nesnižuje se království Uherské, mluví-li se o církevní provincii Ostřihomské, Kaločské atd. Pozastavuje-li se tedy kdo nad slovy „církevní provincie Česká“, podkládá-li při tom církevní vrchnosti nějaké protiautonomní myšlenky, mýlí se neznaje významu, který „provincie“ má v kuriálním slohu.

Dodatkem stůj zde ještě, že také *řehole a kongregace* užívají slova „provincie“, a to pro určitý obvod, v němž mají několik řeholních domů. Obvod ten je větší neb méně rozsáhlý, dle toho, jak celá řehole na světě je rozšířena. Tak na př. u Jesuitů je celé Rakousko-Uhersko jedinou provincií; milosrdní bratři mají na témže území provincie tři: rakousko-českou, štyrskou a uherskou. U Minoritů a Piaristů obsahuje jedna provincie Čechy, Moravu a Slezsko, u Františkánů a Kapucínů Čechy a Moravu, Rozsah tedy provincie bývá i u řeholí nestejný; vždy však nazývá se vrchní představený takového omezeného obvodu *provinciálem*, představený pak všech provincií té oné řehole generálem. Ale také to svědčí patrně o tom, že v mluvě církevní slovo „provincie“ má význam zcela jiný, než se mu v politickém životě přikládá.

Dr. Jan Nep. Sedlák, kanovník.

Alkoholismus. — O strašných následcích pití líhovin na nynější člověčenstvo jest již ohromná literatura. Ale všechno psané a mlu-

vení proti pití a hospodám jest jakoby marné. Nedávno vydal pan Bateman, úředník v anglickém pracovním ministerstvu (Board of Trade), přehled o spotřebě alkoholu na celém světě.

Ve finančním roce 1899 měla: Anglie 94,309.000 liber st. (1886 milionů marek) příjmu na daních vůbec, z čehož příjem z nápojů lihových obnášel 34,400.000 liber ster. (688 milionů marek), čili 36⁰/₁₀₀ státních příjmů; Americké severní státy měly 102,986.000 liber ster. (2.058 mil. marek) příjmů z daní vůbec, z čehož příjem z nápojů lihových obnášel 28,710.000 lib. ster. (574 mil. marek); Francie měla 116,448.000 lib. ster. (2.328 mil. marek) příjmů z daní, z nichž 22,051.000 lib. ster. (441 mil. marek) čili 19⁰/₁₀₀ připadalo na příjem z lihových nápojů; Německo mělo 72,171.000 lib. ster. (1.443 mil. marek) příjmů z daní, z nichž 12,884.000 lib. ster. (257 mil. marek) čili 18⁰/₁₀₀ připadalo na příjem z lihových nápojů.

Roku 1897 bylo spotřebováno čistého líhu toto množství:

V Anglii 181 milionů litrů, ve Francii 323, v Německu 451, v Rakousku 248, v Uhřích 205, v Rusku 610, v Itálii 374, ve Španělsku 18, ve Švýcarsku 189, v Belgii 595, v Holandsku 422, v Dánsku 339, ve Švédsku 367, v Norvěžsku 45, v Severní Americe 274 milionů litrů. Tohoto čistého líhu užívá se k výrobě piva a kořalky a přidává se také do vína.

Spotřeba a těžba vína jest velice nestejná. V nejpřednější zemi vinařské, ve Francii, sklídí se někdy vína 25 někdy 40 milionů hektolitrů. Pěstění vína ubývá stále v Uhrách a v celém Rakousku a Německu. R. 1899 bylo na celém světě sklizeno 130 milionů hl. vína. Průměrně se sklídí ročně 120 mil. hl. Z toho připadalo r. 1899 na Francii 48 milionů hl., na Itálii 29, na Španělsko 22¹/₂. Ročně se tedy může spotřeba vína za celém světě odhadnouti na 120 milionů hl. Počítáme-li litr vína za 40 krejcarů, což jest velmi málo, vypije se ročně na celém světě vína za 4.800 milionů zl.

Světová výroba piva roste rok od roku úžasně. Drobné pivovary sice hynou, ale za to povstávají nové a nové obrovské závody pivovarské. Koncem r. 1899 bylo na celém světě v činnosti 39.542 pivovarů, kde se navařilo 252,281.800 hektolitrů piva. Počítáme-li konsumní cenu litru piva 12 krejcarů, vypilo se r. 1899 na celém světě za 3.027¹/₂ milionů zl. piva. Země, kde se piva nejvíce pije, uvéstí dlužno následující:

	počet pivovarů	množství na- vařeného piva hektolitrů	pivní daň korun	roční kon- sum piva na jednoho obyv. litrů
Rakousko	1.472	21,291.967	74,933.490	68
Uhry	102	1,497.672	6,404.373	4
Německo	20.655	67,788.687	111,650.970	112
Anglie	6.891	61,156.166	301,935.888	157
Francie	2.546	9,403.513	23,252.000	07

Kořalky na celém světě bylo r. 1897 vypito asi 25.792.564 hl. čili 2.500 milionů litrů. Čítáme-li jeden litr líhu na kořalku za dvě koruny, vydalo se na celém světě za kořalku za r. 1897 asi 1.079 milionů zl.

Spočteme-li všechny tři nápoje, totiž roční výdaj za víno (4.800 milionů zl.), za pivo (3.027 mil. zl.) a za kořalku (1.079 mil. zl.), vidíme, že úhrnem se za ně vydá 8.906 mil. zl. ročně. Vydá tedy lidské pokolení ročně za pití líhovin okrouhle 17.800 milionů korun. Obnos ten bude však ve skutečnosti mnohem větší.*)

Hnutí proti pití líhovin vznáhá se všude tam, kde kořaleční a pijanský mor vůbec sežírá síly národa. Vzpomeňme si jen, jak jsou kořalečným morem hubeni dva slovanští národové, Slováci a Poláci, a že my Čechové nejsme od toho daleko. Mnozí sociální politikové vidí v potírání alkoholismu rozluštění celé otázky sociální.

Svaz střídmých pro celé Německo konal valný sjezd 1. října 1900 v Drážďanech. Vývody jednotlivých řečníků jsou velice zajímavé. Lékař Dr. Fiedler z Drážďan praví ze své 40leté lékařské zkušenosti následující: „Mohl jsem v tisícových případech zjišťovati neblahé účinky pití líhovin na lidech ze všech možných tříd obyvatelstva. Alkohol působí v člověku nejen v dávkách velkých, kde tedy nastane opilost, ale i v dávkách mírných. Obvykle se myslí, že ten, kdo pije víno nebo pivo, není alkoholikem, nýbrž jen ten, kdo pije kořalku. Avšak pít vína a piva jest na téměř stupni jako pít kořalky. V Německu vydá se ročně 2.500 milionů marek na líhoviny, z čehož připadá 500 milionů na kořalku. Na jednoho obyvatele v Německu, nevyjímajíc ženy a děti, připadá ročně spotřeba 120 litrů piva, 13 litrů kořalky a 64 litru vína. Obrovská suma ta vydá se za požitkovinu, která lidské tělo pranic neživí. Kdo se pití líhovin úplně zříká, jest na tom lépe, než ten, kdo mírně pije. Míru mírnosti nelze stanovit. Jest nutno lid poučiti, že líh jest prudký jed. Zde musí lékaře podporovati kněží, učitel, žena a každý upřímný přítel lidu.“ Obchodní rada Collenbusch z Drážďan přimlouvá se za to, aby pro lid zřizovány byly místnosti pro ušlechtilou zábavu, kde by se nesměly pít líhoviny.

K tomu přidáváme s naší strany, že právě s toho stanoviska jest velice důležité, aby katolické spolky neměly svou místnost v hospodě. Nejlépe jest postarati se o místnost v soukromém domě, nebo ve škole anebo ve farním domě.

Učitel Heinicke kladl důraz na to, aby ve vojsku nesměla se čepovat kořalka, aby se zrušily veškeré kantiny v kasárnách, jak to jest provedeno u 16tého armádního sboru v Německu. Protestantický pastor Gouser upozornil na zloubný vliv pijanství pro život rodinný. Mužové, kteří si zvykají pravidelně večery vysedávati v hospodě, nemají vlastně rodinného života. Všechna společenský

*) Dopodrobnou statistiku o spotřebě líhovin u nás obsahuje brožurka Naše chudoba od Rud. Vrbý.

ruh přesouvá se od rodinného krbu do hospody. Muž zvyklý na hospodu nemá kdy se ženou se poraditi, pohovořiti, nezná svých dětí, je jen pravým hostem ve vlastním domě. Hospodské toulání ničí rodinu a tím celý národ. Slečna Elhenová ze Stuttgartu mluvila o tom, kterak ženy mají potírati alkoholism. Pravila v řeči své, že žena musí muže svého k domácnosti upoutati, aby hospodu nevyhledával. K tomu třeba, aby dovedla dobře a chutně vařiti. To však může činiti žena, jejížto muž má také dostatečný výdělek. Dále žádala řečnice, aby počet hospod, kořalen a výčepů byl obmezen a určen jen dle počtu obyvatelstva.

V řečích těchto jest mnoho dobrého zrna a zdravé sociální politiky. Dokud však sám stát jest odkázán na to, aby měl ze spotřeby líhových nápojů bohaté příjmy, dotud se poměry nezlepší. Dokladem toho jest Halič a Slovač. Tam když kněz nabádá lid ke střídmosti, bývá za to od úřadů pokutován, žalářován a od kořalečnických židů i na vlastním životě ohrožován.

Rudolf Vrba.

Casus conscientiae.*): O podstatě oběti mše sv. — Případ: Titius, nejbohatší občan v celém okolí, dodával po delší dobu

*) Tento případ vyňat je ze sbírky *Casus conscientiae propositi et soluti Romae ad S. Apollinarem in coetu S. Pauli Apostoli Cura Rmi Dni Felicis Cadene Urbani Antistitis (Romae 1896)*. O „luštění“ těchto případů poznamenáváme toto: V diecési římské nesmí jedenkaždý kněz zpovídati. Je předepsán věk (pro zpovědníky v ženských klášterích vyžadují se ještě jiné podmínky), a nutno podrobiti se přísné zkoušce z morálky na generálním vikariátu. Ti, kdož byli approbováni, musí po deset let navštěvovati schůzky sv. Pavla, které odbyvají se dvanáctkrát do roka v budově římského semináře u sv. Apollináře. Předsedá jim J. Em. kardinál-vikář Jeho Svatosti. Přítomni jsou i jiní kněží, jakož i někteří seminaristé. Předem vydají se tiskem některé praktické případy (*casus*), aby každý na ně připraviti se mohl; jsou pak určeny v jistém pořádku, takže během několika let proberou se nejhlavnější části celé morálky. Schůze trvá vždy jednu hodinu. Po modlitbě na počest sv. Pavla, Učitele národů, předčítá jeden z bohoslovců případ (*casus*), jehož rozluštění písemně zpracované vykládá. Kdo s výkladem není srozuměn, může rozluštění opravit, uvést námítky a pod. Sám předseda, J. Em. kardinál-vikář Jeho Svatosti, zasahuje zřetelně do debaty. Hlavně pak určeni jsou t. zv. censoři, nejlepší moralisté římsí, kteří chválí, chyby vytýkají, rozluštění zdokonalují. Konečně jeden z nich — po pořádku — vše stručně opakuje a projevuje svůj náhled. Před rozchodem bývá vždy kratičká řeč o důstojnosti, břemenech, povinnostech služebníků Kristova. „Casus“ i rozluštění vydávají se tiskem. Ačkoliv pak rozluštění ta postrádají veřejné authority, nicméně pro uvedené důvody i účinnost a zkušenost censorů (čteme mezi nimi Eschbacha, Kaisera, Passeriniho, Binzchera, Bucceroniho, Ferriniho) nesnadno dají se opravit. Proto myslíme, že zavděčíme se čtenářům časopisu katol. duchovenstva, když čas od času některý z těchto rozluštěných případů vybereme a podáme.

Dr. K.

víno ke mši sv. do jednoho kathedrálního kostela, zaručiv se jeho pravostí. Záhy však po jeho smrti počalo se proslýchati z výpovědí dědiců i služebnictva, že víno Titiem dodávané nebylo přirozené, nýbrž uměle připravované. Zprávu tu pohříchu potvrdilo zkoumání chemické. — Co dělali? Jedni byli toho náhledu, že mše sv. byly řádně odslouženy, poněvadž aspoň jeden živel, (materia) platně byl proměněn. Opak tvrdili druhí řkouce, že v případě tom nebyl ani chléb konsekrován. — Co tedy s přijatými intencemi? Jest vázán kněz, který užíval při mši sv. vína umělého, k náhradě, t. j. má odsloužiti ony mše ještě jednou? Či snad mají vše nahraditi Titiovi dědicové? — Příklad, který uveden byl v pastorální konferenci, jíž předsedal biskup, vyvolal pochopitelnou rozmanitost náhledů a úsudků. Předseda tudíž předložil tyto otázky: I. *Jest platným proměnění jednoho živlu bez konsekrace druhého?* — II. *Pakliže ano, postačí proměnění jednoho živlu, aby oběť mše sv. byla úplnou?* — III. *Mohou sobě kněží podržeti almužnu (eleemosynam) za odsloužení mše s umělým vínem, či ji mají nahraditi, po případě někdo jiný?*

Odpověď: K otázce I. Živly nejsv. Svátosti Oltární a zároveň oběti mše sv. jsou pšeničný chléb a víno z révy. Nemá-li chléb z mouky pšeničné a z vody, kněz neproměňuje: rovněž nutno bráti ke mši sv. víno přirozené, vykvašené. Víno nevykvašené jest materia illicita, víno docela zkyšané, nebo již v ocet proměněné jest živlem neplatným. — Vzhledem ku proměnění jest konsekrace jednoho živlu naprosto nezávislou na konsekraci druhého. Proměňuje-li tedy kněz při mši sv., buďto nevědomky nebo zlomyslně, napřed víno a pak teprve chléb, jest víno proměněno. Ano, i kdyby kněz, zatím co pronášel konsekrací slova nad chlebem, chtěl účinek jejich zadržeti (suspendere), dokud by neproměnil i víno, úmysl jeho byl by marným, protože nezávislost konsekrace chleba na konsekraci vína nespočívá ve vůli kněze, nýbrž ve věci samotné. Čtť koncil Florencký: „Kněz mluvě v osobě Kristově působí tuto svátost.“ Nepronášejí se tudíž slova konsekrací *»recitative«*, t. j. jako pouhé vypravování, nýbrž *»enunciative«*, jakby znovu sám Kristus Pán je pronášel s úmyslem proměňovati. Totéž plyne z koncilu Tridentského (ses. XIII.) i z praxe Církve sv., která nařizuje, aby sv. hostie hned po pronešení proměňovacích slov pozdvížena byla věřícím ku klanění. — *K otázce II.* odpovídáme záporně. Chtěl zajisté i ustanovil Ježíš Kristus, aby přesv. oběť mše sv. konala se proměněním *obou* podstat, chleba i vína. Dle mínění na slovo vzatých bohoslovců (na př. kardin. Franzelliniho „De Eucharistia“) byl by ovšem mohl Pán Ježíš ustanoviti tutéž oběť i jiným způsobem, kdyžť v proměněném jednom živlu vše jest obsaženo, čeho se vyžaduje k nekrvavé pravé oběti. *K otázce III.* nutno míti na paměti, že náhradou (restitucí) vázán jest každý, kdo poruší *povinnou spravedlnost* (justitiam commutativam). Vzhledem k uvedenému

námi příkladu 1. nezdá se, že by takto byli se prohřešili celebrující kněží. Ovšem připouštíme, že přijetím intencí uzavřeli s jich dárci „jako-smlouvu“ (quasicontractum); ale v úmyslu měli konati jen to, co činí zpravidla kněží svědomití, přijímající stipendia. A jakého smýšlení bývají tito? Berou ke mši sv. chléb a víno, o nichž *rozumně* přesvědčení jsou, že jsou to živly ku proměňování vhodné (materiae aptae). Kdo však jde sloužit mši sv. do kostela kathedrálního nebo vůbec do chrámu Páně, jehož správce je knězem svědomitým, zajisté nejedná nerozumně, má-li beze vší úzkostlivosti (sine scrupulis) předloženou hostii i víno za živly ke konsekraci vhodné. 2. Co se týče Titia, dlužno rozeznávati dvě možnosti: a) buďto bylo od něho požadováno pouze dobré, ne umělé víno, aniž byla činěna zmínka o jeho upotřebení při mši sv.: v tomto případě k náhradě vázán není, byt i tvrdil, že víno, jež prodává, jest žádané jakosti; b) anebo bylo *výslovně* řečeno, že víno má býti pravé, t. j. vylisované z hroznů, k upotřebení při mši sv. Prodávaje tedy víno postrádající této podstatné vlastnosti (essentiali formalitate carens), jež byla ke smlouvě připojena jako *naprostá podmínka* (conditio sine qua non), Titius hřešil proti povinné spravedlnosti a byl by vázán — po případě jeho dědicové — k restituci. — 3. Ještě jedna otázka zbývá, týkající se ekonomu, správce kostela, zda totiž v obstarávání vína pro mši sv. počínal sobě s patřičnou svědomitostí, či snad se dopouštěl hrubé nedbalosti. V tomto posledním případě mohl by i on potahován býti k náhradě. K upokojení svědomí nebude mu však na škodu, otáče-li se Sv. Stolicе.

Dr. K. Kašpar.

Literární soutěž. — Apologetický ústav bohoslovecký na universitě Frýburské ve Švýcarsku vypisuje tři ceny. První cena 2.000 fr. určena jest za dílo o »*Prinzipienfragen der Theologie*.« Aniž by vědeckost setřena byla, má přístupně, jasně, poutavě a jadrně podávati věrouku a základní bohovědu pro širší vzdělané kruhy. Práce německá nebo francouzská, at tištěná, at v rukopise, a to se jménem nebo jen s mottem a zapečetěným jménem, budiž podána do 15. listop. 1902. — Druhá cena 2.000 fr. stanovena jest za *příručku mravouky*. Může býti psána německy, latinsky, francouzsky, italsky nebo anglicky, ale zachovejž aspoň v jádru filosofické a bohoslovné zásady katolických škol a pojednávej o nejdůležitějších časových otázkách, o nichž mluvití má mravouka (srv. Bouquillon, *Catholic University Bulletin*, duben 1899); jsou to sporné otázky státního a trestního práva, veřejné mravopodělnosti a vzdělanosti, aesthetiky, paedagogiky, psychologie a psychiatrie atd. Práce může býti buď tištěná, buď v rukopise, jako u první ceny; lhůta jest do 15. listop. 1903. — Třetí cena 4.000 fr. určena za soustavnou a kritickou sbírku oněch nauk (zvláště od r. 1870) bohovědy, ethiky a filosofie, jež u porovnání se starou církevní naukou „moderními ideami“ se nazývají. Jejich vývin v paedagogické literatuře budiž zvláště podán. Tato

práce, jako doplněk dějin filosofie od d'Argentée, Denzigna a Erdmanna, má být pramenem dokladů apologetických prací. Proto buďtež: 1. texty věrně a v původní řeči podány; 2. prameny přesně udány; 3. připojen obsah abecední, analytický a syntetický. I Neněmci mohou se o tuto cenu ucházeti, ale jest jim přihlížeti zvláště k německé literatuře. Poznámky a obsah podejtež Neněmci buď latinsky nebo francouzsky. O jménu a práci platí totéž, co u obou předcházejících. Lhůta jest do 15. listop. 1904. *Dr. J. Zitek.*

Vklady do Dědictví sv. Prokopa od 1. července do konce provincie 1900. — Kopecký Jos., neom. v Hradci Kr., 1. vkl. 20 K. Novotný Frant., neom. v Hradci Kr., 1. vkl. 20 K. Káva Jos., neom. v Hradci Kr., d. vkl. 20 K. Dr. Dvořák Jos., prof. bohosl. v Brně, d. vkl. 10 K. Zelenka Jos., kap. v Prášilech, d. vkl. 10 K. Smath Jos., adm. ve Štolmíři, d. vkl. 20 K. Benda Jan, kap. v Železně, 1. vkl. 20 K. Kejkliček Kar., kat. ve Slavkově, d. vkl. 10 K. Mixa Kar., kap. v Berouně, d. vkl. 10 K. Rezníček Jan, kat. ve Vamberku, d. vkl. 20 K. Hájek Jan, far. v Jenšovicích, d. vkl. 10 K. Zelenka Justin, kap. v Humpolci, d. vkl. 10 K. Fechtner Václ., sluha v klášteře S. Coeur, Smích., d. vkl. 10 K. Koula Ferd., kapl. v Michli, d. vkl. 20 K. Flusek Tom., učitel v úst. hluch. v Praze, d. vkl. 10 K. Leder Emil, kapl. u sv. Kiliana, d. vkl. 20 K. Bárta Frant., vik. a far. v Potvorově, d. vkl. 20 K. Zika Jarosl., alum. Pražský, d. vkl. 10 K. C. k. č. gymnas. v Č. Budějovicích d. vkl. 10 K. Matěja Jos., alum. Pražský, 1. vkl. 10 K. Ondráček Vilh., klerik na Strahově, 1. vkl. 10 K. Laub Kar., alum. Pražský, d. vkl. 10 K. Fencel Kar., alum. Pražský, 1. vkl. 10 K. Dovrtěl Frant., koop. v Kujavách, dopl. 10 K. Láš Ant., far. ve Vysokém, 1. vkl. 20 K. Houra Václ., kat. v Plzni, d. vkl. 20 K. Pokorný Kar., koop. v Babicích, d. vkl. 20 K. Stella Jos., alum. k. a. sem. v Praze, 1. vkl. 10 K. Svatoška Pavel, alum. k. a. sem. v Praze, 1. vkl. 10 K. Vambra Frant., alum. k. a. sem. v Praze, 1. vkl. 10 K. Hekela Alois, koop. v Neplachovicích, d. vkl. 20 K. Křištof Jos., alum. k. a. sem. v Praze, 1. vkl. 10 K. Hubáček Jos., kap. v Brožanech, d. vkl. 12 K. Veisfeit Rud., alum. v Č. Budějovicích, 1. vkl. 10 K. Müller Ant., alum. k. a. sem. v Praze, d. vkl. 10 K. Tomášek Al., kap. v Benátkách, 1. vkl. 10 K. Böhm Václ., kap. v Čermné, d. vkl. 10 K. Davídek Václ., alum. k. a. sem. v Praze, 1. vkl. 10 K. Hradečný Jan., koop. ve Zlámance, d. vkl. 20 K. Petřle Frant., koop. v Náměstí n. O., dopl. 10 K. Pavlík Ant., far. v Hořčicích, dopl. 20 K. Knihovna vyššího gymnas. v Novém Bydžově 10 K. Píala Frant., stud. v Novém Městě u Jihlavy, 1. vkl. 10 K.

Jos. Farský, t. č. pokladník.

— LITERATURA. —

Recense. — Rozhledy.

Výklad posvátných žalmů, obsahující překlad z latinské Vulgaty i z původního znění a úplný výklad žaltáře. Přidán výklad biblických chvalozpěvů breviáře. Napsal *Dr. Jaroslav V. Sedláček*. Díl I. Úvod a Ž. 1—71. V Praze. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. Tiskem: Rohlfěk a Sievers. 1900. Stran LVIII a 568.

Konečně! Přednášeje o bohoslovném písemnictví českém vůbec a o Dědictví svato-Prokopském zvláště, každého roku jsem

volal: Kéž nám brzy vzbudí Báh pro výklady knih starozákonních muže, jakým byl zvěčnělý brněnský professor theologie Dr. František Sušil pro výklady knih novozákonních! A hle, splněno jest vroucí přání duchovenstva českoslovanského; a zrovna na konci století XIX. a na začátku věku nového vychází nákladem téhož dědictví sv. Prokopského první komentář části Písma sv. Starého Zákona prací snaživého professora bohosloví v Praze Dra. Jaroslava V. Sedláčka, v tom právě oboru nyní slynoucího. V předmluvě k prvotinám důkladného výkladu biblického napovídá nám spisovatel, že z jeho pera vyjdou exegese všech děl první smlouvy. Proto také po titulním listě položen jest program ohromného úkolu: Výklad knih Písma svatého Starého Zákona. Obsahuje: Úvod do knih St. Z., biblický zeměpis, dějepravu a theologii Starého Zákona — jeden svazek. V odd. I. Výklad dějinných knih. V odd. II. Výklad poučných knih. V odd. III. Výklad prorockých knih Starého Zákona. — Každé oddělení po třech svazcích.

Počátek velikého tohoto bohoslovného díla učiněn žaltářem „proto, že jest žaltář knihou modliteb a nejvýznamnější částí St. Z.“ Pro bohatost látky nemohl celý výklad knihy žalmů vyjíti na jednou; proto díl I. Sedláčkova výkladu posvátných žalmů vydává se Dědictvím sv. Prokopa v Praze jako podíl za rok 1900, díl II. jako podíl za rok 1901.

S potěšením vítáme prvou část záslužného podniku, jímž vědecká literatura katolické theologie v jazyce českém chvalně jest obohacena. Veřejnosti podává se do rukou kniha, kteráž jest dalším neklamným důkazem rozkvětu theologické fakulty při české universitě pražské jak v přičině osvětové, tak po stránce nábožensko-mravního vzdělání. Úvod k učenému výkladu žaltáře tvoří isagogické poznatky v 11 §§ položené: Název, pořad, rozdělení; obsah; nadpisy; spisovatelé a skladatelé žalmů; povaha žalmů udaná v jejich nadpisech; doba, kdy byly žalmy psány a kdy byly sebrány; hebrejské znění a překlady žalmů: žaltář v liturgii Israelitů: žalmy v křesťanské liturgii; důležitost žaltáře a jeho krása; výklady žalmů. Dobře učinil autor, že jen nejdůležitější a pro vyložení jednotlivých žalmů nejpotřebnější poznámky zde složil; ukázka metrických soustav bude se moci důkladně probrati v úvodu do knih St. Z. ve stati o posvátném básnictví. Po krátkém úvodě jest výklad 71 žalmů, a to: kniha I. od ž. 1. do ž. 40., kniha II. od ž. 41. do ž. 71. Metoda, již spisovatel postupuje, jest následující: Nejprv stojí číslo žalmu dle počtu latinské bible, n. př. 1. žalm; dotyčně v závorce číslo žalmu dle hebrejského čítání, n. př. 50. žalm (H. 51.). Pod tím jest summár neboli hlavní myšlenka žalmu, n. př. 2. žalm: Vítězství Pomazaného Páně; — 22. žalm (H. 23.): Dobrý pastýř; — 71. žalm (H. 72.): Modlitba za krále. Pak následuje rozbor obsahu žalmu, jeho rozdělení a rozřídění, určení skladatele a příležitosti sepsání žalmu, rozlišení slok dle obsahu neb dle Zenne-

rovy metody o slokách, někdy i posudek o způsobu vykládání toho žalmu — slovem speciální introdukce k posvátné této písni. Po té přichází vlastní jádro celého díla: Nejprv překlad žalmu rozděleného dle slok, a to dvojí; přednost má překlad žalmu dle Vulgaty jakožto církevně předepsaného úředního znění psaného slova Božího. Pak teprve se čte překlad žalmu téhož dle massoretského znění hebrejského, někdy i s odchylkami položenými v závorkách dle různých recenzí Septuagintae neb jiných starobylých výkladů. — Po každém oddílu žalmovém, dvakrát přeloženém, setkáváme se s věrným, jasným a dosti úplným výkladem jak prvního tak druhého překladu žalmového, čímž snadno a hravě odstraněny bývají časté, při recitování žalmů vznikající nesnáze; kritika, filologie orientální, biblická historie a střízlivá logika kráčeji zde společně zlatým středocestím k sestavení zdařilého výkladu. Mile dojíhá též pozornost, jakáž Mlčochovým žaltářům latinským, i starým českým překladům věnována. — Po úplném vyložení každého žalmu s radostí čítáme pojednání, ač jen stručné, o upotřebení téhož žalmu v liturgii: jak v církevních hodinkách, tak v missalu, rituálu a pontifikálu. Tak alespoň něco milého uklidnějí popřáno zemědělelmu poutniku na obtížné cestě, a podnět dán čtenáři k postihnutí i duchovního smyslu ku prospěchu mravnímu. Co by nám také prospěl sebe výtečnější výklad Písem svatých, který by jen stkvěle svítil a při tom nehrál? Jestli pak žaltář dle sv. Tomáše „srdcem bible“, tož zvláště při čtení překladu i výkladu žalmů jest potřebí, aby na té cestě srdce naše hořelo v nás. A pakliže dle bl. Tomáše (Imit. IV., 11.) duše věrná bez dvojí věci zde na zemi by to nevydržela, bez svátostného a bez psaného Slova Božího, bez nebeského chleba a světla: tož mimo Eucharistii dobře rozuměti musíme oné knize, v níž nejslavnější potomek Davidův ve dne v noci nadšeně vykládá nám věrouku i mravouku, proroctví messiáská i bildickou dějepravu, a živě v nás vzbuzuje náboženské city a pohnutky k činům záslužným!

Mohl bych už říci a také říci: Budiž proto vřele doporučeno celé dílo. Přec jen za něco bych se přimlouval. Nejprv, uzná-li to spisovatel za vhodné, budiž druhá část výkladu, myslím vysvětlování hebrejského překladu žalmového, dána pod čaru, aby tak nebyli unavováni čtenáři, jimž hebrejšтина jest již neznáma. Pak prosím, by při vysvětlování překladu dle Vulgaty důsledně se užívalo obvyklých již v české bibli vlastních jmen, jakož i aby lat. „tribus“ Israel vždy se překládalo „pokolení“ nikoli „kmeny“. Též vzhledem k Starovědě biblické, jež o kleštěnání zvířat nechce ničeho slyšeti, položil bych v ž. 28¹. „mladé beránky“. V přičině tvarosloví bylo by snad lépe psati „gojim“, „cherubové“, „k účelu“, „Samaritáni“, „vycházejí“, „ode mne“, „má ramena“ a j. Hledě k skladbě řekl bych „mimo zemi“, „závislý na Bohu“, „mám zalíbení v něčem“, „nevyvolil ho“, „oči viděly“, „zastal se jeho“, a při superlativu bych vynechal „ten“.

Že i po stránce pravopisné, jmenovitě v češtině, některé výtky jest činiti sazeči neb oprávei, jen podotýkám. Na str. 465 má býti v dějích Jakoba místo Josefa.

Než dosti o těch maličkostech! Quandoque bonus dormitat Homerus. Verum operi longo fors est obrepere somnum — dť zkušeny Horác. Můžeme býti rádi, že máme v zemích koruny svatováclavské muže, jenž na takový exkurs bohoslovný se odvažil. Jest zajisté mladistvý a jarý! Bůh mu dejž dočkati vytčeného cíle! Jest pln piety, jak svědčí věnování: Blahé památce svých zbožných rodičů, kteří svaté písně a žalmy rádi prozpěvovali a uctívou lásku k slovu Božímu pěstovali! Takovému vděčnému synu snahy ušlechtilé nebe rádo dává dojíti cíle! Na konci nezbyvá mi nic, než upřímné povzbuzení veškerého duchovenstva v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, aby — pokud nejsou členy dědictví svato-Prokopského, ihned všichni, alumní všech diecési v to čítajíce, za členy přistoupili, a tak obětavě české literatuře bohoslovné k rozšíření přispěli.

Na jméno Ježíš v Hradeč Král. Prof. Dr. J. N. Soukup.

Bibliothek für Prediger. Herausgegeben von P. A. Scherer, Benedictiner von Fiecht. Achter (Schluss) Band. *Gelegenheitspredigten.* Erste Hälfte S. 352. J. 1900. Zweite Hälfte S. 353—702. Mk. 7. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung.

Svazkem tímto důstojně dokončena výborná tato bibliotéka kazatelská. Sneseo v něm hojně řečí příležitostných: o posvěcení chrámu, primiciích a sekundiciích kněžských, o Nejsv. Svátosti oltářní, k obličce a professi tehelní, o slavnostech bratrstev církevních, k poučování stavů, o pobožnostech prosebných a na polékování, k exerciciím a missím a k různým jiným příležitostem. Na konec (str. 661—674) položen alfabertický seznam předmětů, o nichž pojednáno v svazku VIII., a seznam předmětů obsažených ve všech osmi svazcích (str. 675—686). Mimo to přidán ještě výborný a velmi účelný věcný rejstřík katechetický, v němž předměty, o kterých pojednáno v „Bibliotéce kazatelské“, spořádány jsou postupem katolického katechismu arcidiecése kolínského (str. 687—702). V tento způsob poříděna rukověť, dle níž lze na veliký prospěch užití bibliotéky kazatelské i k výkladům katechetickým a řadám katechetických kázání.

Dr. Jos. Doubrava.

Apologie des Christenthums Von Dr. Franz Hettinger. Achte Auflage, herausgegeben von Dr. Eugen Müller. Freiburg im Breisgau 1899—1900. Bd. 1—5. Herder'sche Verlagshandlung.

Hettinger, „světlo našich dnů“, jak nazval jej papež Lev XIII. jako biskup Perugijský, jeden z největších bohoslovců minulého století, vzor kněze i professora, působí svými výtečnými spisy ještě

po smrti své († 1890) mnoho dobrého. Je to nejen jeho velmi krásná Apologetika, nejen jeho Timotheus, tento „testament“ Hettingrův, nejen jeho Aforismy o kázání a kazateli, nýbrž především — at o jiných spisech pomlčíme — je to jeho pěťisvazková Apologie křesťanství, která vyšla r. 1863 po prvé a nyní vydána byla po osmé, byvši přeložena do různých jazyků, jako do španělštiny, frančtiny, angličtiny a maďarštiny. V ní nejlépe zjevno je mistrovství Hettingrovo v plném světle, a to jak co do obsahu, tak co do formy. Studium francouzských apologetův a kazatelův osvojil si krásnou díkci jak při přednášce, tak při psaní, a důvěrným obcováním s inteligencí a studentstvem, poznáv jejich pochybnosti a boly, dovedl zároveň styl svůj učiniti jasným, lehce srozumitelným a populárním, vloživ v něj spolu všecku svou náhu a nadšení. Jako Chateaubriand ve své slavné knize *Génie du christianisme*, tak i Hettinger ve své Apologii hlavně na dvě velikých vlastnosti křesťanství snažil se poukázati: na krásu, jež činí je milým, a na vznešenost, jež je činí úctyhodným. K tomu účelu snesl materiálův obrovskou sílu, ale nepodává ho pouze jako rudem indigestamque molem, nýbrž duchem svým bystrým jej zpracoval, učiniv z něho harmonicky krásný a umělecký celek a ukázav tak spolu v praxi sám na sobě pravdivost slov, jež o práci intelektuální vůbec pronesl, když pravil: „Nicht die Spinne sollen wir nachahmen, die alles aus sich selbst selbst producirt, nicht die Ameise, die ihr Material nur mechanisch zusammenträgt, sondern die Biene, welche das zusammengetragene innerlich verarbeitet und zum süßen Honig umwandelt.“

Obsahu této práce Hettingrovy udávati nebudeme, jelikož, jak soudíme, není nikoho, kdo by aspoň nebyl o ní slyšel nebo nebyl na ni upozorněn. Jen tolik podotýkáme, že jako přemnohým již studium výtečné knihy té přineslo útěchy a klidu, tak že i přístě bude jistě mnohé duši pochybnostmi zmítané a po pravdě toužící dobrým rádcem a vůdcem. Vydavatel z piety k autorovi nedovolil si v textu přílišných změn, neopomenul však na příhodných místech připojiti některé dobré poznámky a dodatky.

Dr. Jos. Tumpach.

Neue Untersuchungen der Lehrgegensätze zwischen den Katholiken und Protestanten. Eine Vertheidigung meiner Symbolik gegen die Kritik des Herrn Professors Dr. Baur in Tübingen. Von Dr. J. A. Möhler, weil. Domdekan zu Würzburg und Ritter des k. bayerischen St. Michaelsordens, ehemem ordentlichem Professor der Theologie zu München. Mit einer Einleitung und Anmerkungen herausgegeben von Dr. P. Schanz, Professor der Theologie zu Tübingen. Fünfte, vermehrte und verbesserte Auflage. Mit oberhirtlicher Druckgenehmigung. Regensburg, 1900. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. S. VIII + 510. Preis 4 M. 50 Pf.

Tvůrcem odvětví vědy bohoslovecké, „symboliky“ jest bez odporu Dr. J. A. Möhler. Jeho zásluhy v oboru tomto, ač mnohokrát již byly oceněny, přece, zvláště v době nejnovější, málo nacházejí ozvěny, tak že vším právem Dr. P. Schanz, jeden z nej přednějších katol. bohoslovců naší doby, dí: „Tento spis (na hoře uvedený) jest doplňkem podstatným k symbolice, jež i dnes ještě zaujímá význačné místo v katol. bohosloví, a v přirovnání ku přemnohým protestantským symbolickým a polemickým spisům tím jest cennější, že *toto odvětví bohosloví v nejnovější době velmi se zanedbává*, pokud ovšem není nahrazeno apologetikou“. Díla Möhlerova jsou díla epochální, jichž každý, ať katolík, ať protestant, kdož obírá se symbolikou a vůbec naukou kontroverzní, všimnouti si musí, protože jsou pramenem nevyčerpatelným. Z této příčiny *netřeba* zmíněné dílo *odporučovati*, ježto *nutnost i užitek* jeho každý nahlédne. — Dílo výše uvedené vzniklo následovně: Dr. J. A. Möhler zabýval se již od svých mladistvých kněžských let kontroverzními články mezi katolíky a protestanty a sepsal v oboru tom i některé drobnější články. Roku 1828 vyšlo ve Frankfurtě dílo: „Ziel und Ende religiöser Kontroversen. Ein freundschaftlicher Briefwechsel zwischen einer Gesellschaft frommer Protestanten und einem katholischen Theologen. Aus dem Englischen des Bischofs Dr. Milner, übersetzt von M. Lieber“. Möhler na konci kritiky jmenovaného díla, jež chválí, dí: „Jest jisto, že téměř všechny kontroversy jednotlivě důkladněji a hlouběji jsou probrány od německých bohoslovců, než od Milnera, ale také jest jisto, že nemáme německého díla, jež by pojednávalo podobným způsobem o všech kontroversách mezi katolíky a protestanty“. Netrvalo dlouho a již roku 1832 toto dílo vydal Dr. Möhler sám pod názvem: „Symbolik, oder Darstellung der dogmatischen Gegensätze der Katholiken und Protestanten nach ihren öffentlichen Bekenntnisschriften“. Dílo Möhlerovo vyvolalo pravou bouři, jak u katolíků, tak protestantů. Katolíci jásali, že mají učence, jenž důkladně a vědecky, jako nikdo před ním, *ponkázal na protestantismus v jeho principech a konsekvencích*, a sami protestanté žasli *nad logickou důsledností, jasností a přesvědčivostí* spisu Möhlerova. Kritika střídala kritiku: vědecký svět pustil se v zuřivý boj: nejslavnější bohoslovci přiostrili pera, ale vše marno — *hloubku myšlenek, znamenitý sloh a krásu podaných kontroversí* nemohl vyvrátiti nikdo. Z *nejzuřivějších odpurců* Möhlerových byli: Baur, Marheinecke a Nitzsch. Baur vystoupil r. 1833 v „Tübinger theologische Zeitschrift“ se řadou článků, jež r. 1834 vydal v samostatném díle: „Der Gegensatz des Katholizismus und Protestantismus nach den Principien und Hauptdogmen der beiden Lehrbegriffe. Mit besonderer Rücksicht auf Herrn Dr. Möhlers Symbolik“. Möhler odpověděl Baurovi dílem: „Neue Untersuchungen der Lehrgegensätze zwischen den Katholiken und Pro-

testanten“ Mohuň 1834. Baur bránil se v „Erwiderung auf Herrn Dr. Möhlers neueste Polemik“, jež uveřejněna roku 1834 v „Tübinger Zeitschrift“. Möhler vydal roku 1835 druhé vydání svých „Neue Untersuchungen“, kdež však k Baurově „Erwiderung“ nepřihlíží. Po smrti Möhlerově *páté*, jak šora uvedeno, *vydání* „Neue Untersuchungen“ vydal Dr. Pavel Schanz, známý apologeta na universitě v Tübinkách. Co při vydání Schanzově zvláště *chváliti dlužno, jest neobyčejní píle*, s jakou díla se podjal. *Veliké množství poznámek* vedle původního Möhlerova textu *obsahuje vše, co dnes theologie skýtlá*. Dílo samo dělí se ve *čtyři kapitoly*: 1. o člověku, hříchu dědičném a svobodě, 2. o ospravedlnění, 3. o svátostech a 4. o církvi. *Ačkoliv dílo Möhlerovo má ráz polemičský, vyniká přece uhlazeností a v pravdě láskou křesťanskou*. Na důkaz uvádím § 74. na str. 432, kdež se říká: „O přijímání pod jednou způsobou pronášá pan Baur pamětihodná slova. Na jednom místě prohlašuje je, za na nejvš zavržení hodný indiferentismus, protože prý odporuje určitému rozkazu Kristovu; výrazu tomuto se pranic nedivím, protože velmi často opakuje se v životě, že člověk čím bývá indiferentnějším ve věcech podstatných, tím jest diferentnějším ve věcech mimopodstatných. Jest přemnoho protestantů, kteří by za nic na světě nepoznali se svatým křížem, protože prý apoštolé tohoto zvyku neznali, protestantů, kteří lhostejnými jsou k nauce kříže u sebe i jiných, ač tak jasné od apoštolů byla hlášána.“ Pak končí tento bod slovy Lutherovými: „*Sic in aeternum disjungimur et contrarii invicem sumus!*“ *In aeternum!* Chvějí se v útrokách svých při slovech těchto. Tedy *in aeternum!* To praví mnoho, velmi mnoho! *In aeternum!* Za celý svět neproneseš bych slova toho, avšak — „ty jsi řekl!“ — Tolle, lege!

Václav Oliva.

Zda věřit Lurdům? Napsal Leopold Kolísek. V Brně 1900. Nákladem vlastním. Str. 270, cena 1 K 20 h.

Úcta Panny Marie Lurdské vzrůstá se po vlastech českoslovanských rok od roku. Aby šířila se ještě více, je zajisté prospěšno i žádoucí. K tomu cíli třeba však náležitého poučení o Lurdech a divech, jež tam Máti Boží tvoří. A k tomu přispěti může valnou měrou i tato kniha páně Kolískova, psaná poutavě, přesvědčivě a s láskou. Již pouhými nadpisy jednotlivých oddílů napověděno s dostatek, o čem se v ní jedná. Znít nadpisy ty takto: I. „Zázraky lurdské a věda“; II. „Zajímavá sázka“; III. „Zola a Lurdy“; IV. „Proč zjevila se blah. Panna Maria 1. ve Francii, 2. v Lurdech, 3. v oné době?“ Snad není třeba cititele Mariánské na *dobrou* knihu mnohými slovy upozorňovati?

Oprava. Na str. 87. v pozn. 74. čti ep. ad Coloss. místo ep. II. ad Coloss.

Doplatné i předplatné na Časopis katolického duchovenstva vyprošujem sobě složným listem.

Administrace.

Časopisy a knihy redakci zaslané.

Alétheia, IV. 11. — Anděl Strážný, XX. 1—3. — Cyrill, XXVII. 11. a 12. — Časopis musea království Českého, LXXIV. 6. — Český časopis historický, VII. 1. — Český jinoch, VI. 4. — Echo z Afriky, II. 2. — Hlídka, XVIII. 1. 2. — Katoliškir Obzornik, IV. 4. — Kazatel, VIII. 1. — Květy Mariánské, XVII. 12. — Method, XXVI. 9. a 10. — Museum, XXXV. 1. — Náš Domov, IX. 22.—24. — Nové proudy, II. 2. — Nový život, VI. 2. — Obrana, XVII. 1. 2. — Obrázková revue, II. 7. a 8. — Poklad věřících, III. 1. — Právník, XL. 1. 2. — Przegl. polski, 415. — Przegl. powszechny, 196. — Rádce duchovní, VIII. 2. — Rájská zahrádka, X. 2. a 3. — Rozhledy po lidumilství, VIII. 11. a 12. — Rozvoj, II. 1.—4. — Škola Božského Srdce Páně, XXXIV. 12. — Věstník katol. duchovenstva, I. 8. a 9. — Vlast, XVII. 4. — Voditelj, IV. 1. — Vychovatel, XVI. 2. a 3.

Devatenácté století slovem i obrazem. Pořádá K. Jonáš. Nákl. J. R. Vilímka. Seš. 5—6. à 30 kr. — **Vinnetou.** Napsal Dr. K. May. Přel. O. Flügl. Nákl. J. R. Vilímka seš. 13. a 14. à 30 hal. **Pobožnost křížové cesty.** Sepsal Kl. Markrab. Třetí vydání. Nákl. Jos. Čížka ve Slaném. — **Běsové.** Napsal F. M. Dostojevskij. Přel. Jan Wagner. Nákl. Edv. Beauforta. »Přítele domoviny« roč. XVII. č. 3. — **Josefa Ehrenbergra sebrané spisy zábavné.** Pořádá Xav. Dvořák. Náklad G. Francla v Praze. Seš. 3. a 4. — **Hasnoucí slunce.** Napsal Th. Jeske-Choiński. Přel. Aug. Kubes. Seš. 8. a 9. à 20 kr. Nákl. V. Kotrby v Praze. — **Bible a nejnovější objevy.** Napsal F. Vigouroux. Přel. Dr. A. Podlaha. Seš. 39—42. à 20 kr. Nakl. týž. — **Světlo v temnotách.** Sepsal J. Pauly. Seš. 5—8. à 32 hal. Nakl. týž. — **Methodický výklad nového katechismu.** Sepsal V. Davídek. Seš. 7., 8. à 60 hal. Nakl. týž. — **Svatá země.** Album pohledů. Pořádá V. Müller. Seš. 7. à 60 h. Nakl. týž. — **Anarchisté a jich učení.** Napsal JUDr. Fr. Herman. Seš. 4—6. à 15 kr. Nákl. vlastním.

Čtvero knih o následování Krista od Tomáše Kempenského zčeštil Dr. J. Sedlák. V plátěné vazbě se zlat. ořízk. 2 K., v kůži vkusně váz. 3 K.

Láska ku Kristu Ježíši, od sv. Alfonsa M. Liguori zčeštil Frant. Hašek. Druhé vydání v plátěné vaz. 2 K 40 h.

Vroucí ctitel nejsv. svátosti oltářní, od téhož spisovatele. V plátěné vaz. 2 K.

Modli se a pracuj! Poučná a modlitební kniha pro řemeslníky a dělníky. Vázaná v plátě 1 K.

Osnova učení náboženství katolického pro školy obecné i měšťanské dle nových katechismů cena 30 h.

Poučení o jenerální zpovědi. Sepsal Frt. Průcha, upravil Dr. Skočdopole. Cena 60 h, váz. 1 K.

Křížová cesta dle pobožného kněze Leonarda a Portu Mauritio vzdělána od F. Frant. Jabulky 16. vydání. 20 h.

Svatý týden před velikonocí, obsahující všechny modlitby a obřadů vyjasnění dle předpisu Církve sv. římsko-katolické sestavil St. Voborník. Třetí vydání 1 K 20 h.

Tiskopisy veškeré pro farní úřady máme na skladě v hojné zásobě na dobrém trvanlivém papíru. Zvláště upozorňujem veledůst. duchovenstvo na *archy pro matriky, kteréž tisknuty na zvlášť zhotoveném papíru trvanlivém dle předpisu nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoře.*

Veškeré tiskopisy farním úřadům zasíláme

===== vyplacené. =====

Seznam knih i tiskopisů zasíláme zdarma. Ku hojným zakázkám doporučuje se

KNÍŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNA (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE I—190.

L. P. 1901.

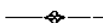
Roč. XLII. (LXVII.)

Sešit 3.

ČASOPIS

katolického duchovenstva.

ORGÁN
vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze.

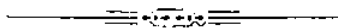
REDAKTOŘI:

Dr. Fr. Krásal,
kanovník.

Dr. Fr. Kryštůfek,
kanovník.

Dr. Josef Tumpaeh,
c. k. univ. professor.

Sešit 4. vyjde 26. dubna 1901.

NAKLADATELÉ:

Kníž. arcib. knihtiskárna (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE.

OBSAH:

I. Pojednání:	Strana
Dr. JAN NEP. SEDLÁK: Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900)	153
RUDOLF VRBA, Finančné-statistické úvahy	159
Dr. JOS. TUMPACH, Manželsví ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských	165
Dr. ALOIS JIRAK: Ekvivalent poplatkový	173
Dr. Jos. DOUBRAVA: Otázka patronátní v Čechách	201
Dr. F. KRYSTŮFEK: Svátost pokání	206
Dr. JAN HEJČL: Na konci starého a na prahu nového století	210
FR. FRYČ: Chronologie života Páně	213

II. Směs. (Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika).

FR. STEJSKAL: Modlitba sv. Ignáce z Loyoly	222
Dr. KRÁSL: Panující rodina Habsburská a účta sv. Josefa	224
Dr. JOS. TUMPACH: Několik statistických dat o církvi ruské	225
Dr. ANT. SKOČDOPOLE: Užití odpustkového křížku	226
Schůze výboru Dědictví sv. Prokopa	227

III. Literatura:

Tadeusz Wojciechowski: Kościół katedralny w Krakowie	227
Em. r. Bielik: Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld Vicariates	229
Fr. Herzog: Zpět ke Kristu	231
Fr. Blažek: Lásky duší	231
Jan Řihánek: Znej se k Otci svému	231
K. Jonáš: Devatenácté století slovem i obrazem	232
Dr. A. Podlaha: Missie P. Kašpara Diriga v horách Krkonošských vykonaná r. 1679—1680	232

Časopis katol. duchovenstva vychází 10krát za rok ve 4 archových svazcích. Předplatné obnáší poštou 7 K.

Rukopisy a dopisy redakce se týkající budtež zasílány buď některému z redaktorů nebo do kníž.-arcib. knihtiskárny v Praze 190—I. Rukopisy se nevracejí.

Expedici obstarává a reklamace vyřizuje kníž.-arcib. knihtiskárna v Praze, 190—I.

Časopisy na výměnu a recensní exempláře vyprošují se pod adresou: „Kniž.-arcib. knihtiskárna v Praze 190—I.“

Delší články otiskovati dovoleno jen se svolením redakce a s udáním pramene.

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

Tím způsobem zajistil provinciál Krupský trvání nadace Marie Šteyerové přijav zároveň pro nadaci název, daný jí zakladatelkou. Než chtěje, aby založení to povždy zůstalo vnitřní záležitostí řádu i v úplné jeho moci, jakož i chtěje od řádu odvrátiti jakéhokoli podezírání ze zjištění, zakázal rozhodně všem členům řádu vymáhati nějakých příspěvků od cizích osob pro nadaci onu. Ale přes to vše splnilo se přání zakladatelčino, aby i jiní přispěli ke zdaru nadace. Fond její vzrostl výtěžkem knihy: »Přepodivná matka svatohorská Maria atd.«, vydané nákladem Marie Šteyerové již r. 1668, a mimo to přispěli k němu někteří dobrodinci dary dobrovolnými. Vidno to z dodatku k latinské oné zakládací listině připojeného v tomto znění:

»Cum pro augmento Haereditatis S. Wenceslai R. P. Kolczawa Superior S. Montis, petito et impetrato consensu R. P. Provincialis Danielis Krupsky, ante triennium dederit facultatem, ut sumptibus Mariae Stirowae imprimeretur libellus precatorius S. Montis atque in S. Monte divenderetur, lucrumque ex venditis exemplaribus praedictae Haereditati S. Wenceslai, de qua jam tunc agebatur, applicaretur, illudque jam collectum ad ducentos florenos rhenenses ascendat: cum item, antequam jam bis nominata Haereditas S. Wenceslai approbaretur, literis R. P. Provincialis Danielis Krupsky nondum facta prohibitione accipiendi symbolas externorum, aliquot externi pii, volentes participes esse meriti et fructuum Haereditatis, aliquid pro ejus augmento donarint, quod ad quinquaginta florenos rhenenses ascendit. Rogatur humillime R. P. Provincialis, ut licentiam ante triennium datam nec eo tempore revocatam, confirmare atque praedictos ducentos quinquaginta florenos rhenenses reliquis mille trecentis florenis rhenensibus (qui sunt prima vice dati praedictae haereditati) ad-

unctos pro parte capitalis summae dignetur acceptare et declarare, quod haec adjecta pars non in alium usum, quam qui in literis foundationis hujus haereditatis exprimitur, debeat impendi. Quod censebitur factum, si hoc schediasma ut a me Mathia Steyer humillime rogatur, dignetur ad tollenda, quae successu temporis oriri possint, dubia, propria manu subscriptione firmare.

Neo-Pragae 30. Aprilis 1671.

Nicolaus Avancinus

14. Febr. 1675.

Simon Schürer.

Georg. Hohenegger.

Dle toho vzrostl původní fond 1300 zl. o 200 zl., jež strženy za zmíněnou knihu, a o dalších 50 zl., jež darovali dobrodyncové, chtějící míti podíl na zásluhách a ovoci Dědictví. K základní listině téhož přibýlo r. 1672 dalších 1000 kop grošů (1100 zl.?), jež mu odkázala Ludmila Benigna hraběnka ze Šternberka, rozená Kavková z Řičan.

Tak docíleno základní jistiny as 2650 zl., kterouž Dědictví sv. Václava mohlo započítí činnost svou. A skutečně již r. 1670 rozdáno z úroků Dědictví mezi lid 825 knih, roku 1671 knih 1508, r. 1672 již 2351, roku pak 1673 knih 3367. Vzmáhala se tedy činnost Dědictví, ale přece jen byla by musila se velice obmezovati pro skrovný celkem základní fond Dědictví. Než brzy přispěl mu vzácný mecenáš, jenž právem může se zváti *druhým jeho zakladatelem*. Jest jím *Jan Bedřich hrabě z Waldsteina*, kníže-arcibiskup pražský (1676—1694), jenž dobře si všimal blahodárné činnosti Dědictví a k jeho zmohutnění velice značně přispěl. Daroval Dědictví celý dotud nerozprodáný náklad 2.100 výtisků Nového Zákona (v ceně 3150 zl.), jež r. 1677 svým nákladem vytisknouti dal, k tomu cíli, aby z výtěžku za ony výtisky hrazen byl náklad na vydání Starého Zákona, zisk pak z celého díla aby svým časem připadnul k základnímu fondu. Jak velice arcibiskupu Waldsteinovi na Dědictví sv. Václava záleželo a jaké do něho kladl naděje, vidno z jeho zakládacího listu, jímž Dědictví schválil. Arcibiskupský ten dekret z 15. prosince 1692 zní takto:

»In nomine Sanctissimae et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti.

Nos Joannes Fridericus Dei et Apostolicae Sedis gratia e comitibus a Waldstein, Archiepiscopus Pragensis, Sacr. Rom. Imperii Princeps, legatus natus, Regni Boëmiæ Primas, Militaris ordinis Crucigerorum c. r. s. per Boëmiam, Moraviam, Silesiam et Poloniam Generalis Magister, universitatis Carolo-Ferdinandæ Pragensis perpetuus Cancellarius.

Ad perpetuam rei memoriam.

Non sine animi Nostri Solatio dudum intelleximus institutam in Collegio S. Ignatii Societatis IESU Neo-Pragæ piam quandam pro piis linguâ Boëmicâ imprimendis, ac in populum inducendis libris, Foundationem, sub titulo: Haereditas S. Wenceslai, fructus egregios per Archidioecesim Nostram proferre, ut Catholica pietas et in templis per pios Cantus et domi, praesertim apud Plebem, Subsidium accipiat ae incrementum: quod tempore opportuno valde accidit, quando post exstirpatam super Hussiticam Haeresim exustosque libros acatholicos, librorum ejusmodi Catholicorum, qui in locum haereticorum substituantur, magna in Boëmia est penuria; adeo, ut ex ignorantia rerum Sacrarum ad Fidem et Religionem spectantium non nisi Strages animarum sit expectanda.

Quanquam non intra solam Boëmiam fructus ille consistat, sed et in alias, ubi Boëmicæ aut non multum ab ea differentis linguae est usus, Provincias se extendat, quando jam pridem, ante hoc praesens bellum Turcicum, libri Catholici non in Moraviam solum et Ungariam, sed et in Dalmatiam, Bosniam aliasque Turcis subjecta loca, ad Solatium et adjumentum Christianorum desiderabantur, ut nisi pestis ante decennium cogitationes quorundam Magnatum zelo catholico ardentium et tantæ indigentiae per Provincias istas consociorum interturbasset, Fundatio illa maxima acceptura fuisset a Summis etiam Principibus incrementa. Quanto ergo nunc magis, quando per immensam DEI misericordiam, Augustissimus, Victoriosissimusque Caesar Noster Leopoldus Primus in Sclavonia, Servia, Rascia (Bosnia?), Bulgaria, tanta terrarum spatia, foedæ Turcarum servituti eripuit, ad quarum Catholicum Subsidium ingens Catechismorum, precatoriorum aliorumque piorum librorum Boëmicorum Cumulus partim gratis, partim modico pretio, jam est ab hac pia fundatione Pragâ submissus.

Quia vero vel maxime tam in Boemia quam in Ungaria desiderantur Sacra Biblia, Boëmico idiomate impressa; Nos vero Nostris Sumptibus Novum Testamentum una cum adjunctis ad Capita singula valde utilibus atque ad compescendas omnes horum temporum haereses proficuis Annotationibus, Typis fecimus excudi, idcirco ex hoc tempore Exemplaria Duo millia Centum huic foundationi in Neo-Pragensi S. Ignatii Collegio Societatis IESU donamus ad hoc, ut inde sumptus proveniant pro imprimendo simili modo Testamento vetere, ut si non sub capitibus singulis, prout in Novo-Testamento operà Patrum ejusmodi Societatis factum est, saltem opportunis in locis Annotationes ad Salutem animarum utiles et haeresibus extirpandis aptae subjungantur. Ipsa vero omnia Exemplaria Sacrorum Bibliorum ubi integre [ad quod etiam cooperari conabimur:] impressa fuerint, eidem foundationi augendae similiter donamus et addicimus, quae pretio tolerabili divendantur pretiumque illud ad capitalem Summam hujus foundationis adjungatur, ut ex ejus perpetuo duraturis censibus tanto plures imposterum possint libri Boëmici, Fidei et Sanctitati Catholicae deservientes imprimi, ad usum praecipue Boëmiae, tum et Provinciarum aliarum, quo vel etiam sic a Nobis, etsi temporum horum bellicorum oneribus gravatis, pia haec fundatio Subsidium aliquod accipiat ad Salutem animarum.

Atque hoc auctuarium foundationis, quo credimus minimum decem millia florenorum eidem accessura, ita Societati in praefato Collegio S. Ignatii donamus et applicamus, ut nullum Nobis aut successoribus Nostris in eam jus, inspectionem aut quamlibet Jurisdictionem seu dominium reservemus: sed totam illius administrationem, dispositionem et dominium Societati cedimus, perinde atque ipsa habuit et habet in ipsam primaevam foundationis Partem, ac si aliunde et non a Nobis hoc capitalis augmentum adveniret; satis confisi Fidei et integritati Societatis, quod et Summam illam capitalem collectam ad censum pro tempore currentem, in loco securo et cum sufficienti hypotheca aut pignore et cum cautelis omnibus, quas prudentia requirere potest, sit positura, et non in alium usum, census ex ea perpetuus deinceps temporibus proventuros conversura aut impensura, quam in impressionem novorum aut recusionem antiquorum Boëmico dum-

taxat Slavico idiomate solorum piorum librorum, chartarum et libellorum. Quodque idoneum semper Sacerdotem administrando huic muneri praefectura sit, ut tam pia intentio quam optime in effectum deducatur.

Ad cujus faciliorem sustentationem non sumus contrarii, ut ubi haec fundatio saltem ad 10.000 capitalis excreverit, centum Imperiales ex ejus censibus annue Collegio obveniant. Libri autem imprimendi continere debent solummodo materias directe ad Fidem vel pietatem catholicam promovendas pertinentes, quales sunt Sacra Scriptura, opera Sanctorum Patrum, Scripturistici, Catechetici, Controversistici, Concionatorii, Ascetici, Vitae Sanctorum, piae aut Ecclesiasticae historiae, piae cantilenae, Preces aut alia his similia, nullo modo vero Scholastici aut profani.

Quodsi tamen aliquo casu fortuito et non culpá Societatis contingeret, Haereditatem hanc Sancti Wenceslai interire, interiret tali casu non Societatis sed ipsius Haereditatis periculo atque jactura.

In singulorum autem ex hac Fundatione librorum impressorum fronte exprimendum erit, esse impressos sumptibus Haereditatis S. Wenceslai.

Illud autem observare pro stabilitate Nostri augmenti Fundationis cupimus [quod Nobis aliunde Iure ordinarii competit:] ut singulorum librorum vel libellorum impressorum Exemplar Nobis dum vivimus, a morte autem nostra Successoribus nostris Archiepiscopis Pragensibus simulque etiam Capitulo Metropolitano offeratur, nullā tamen requisita prius Censurā, hanc enim libentes in hosce pios libros Societati confidimus et concedimus et ratam semper haberi volumus, sed praecise ut nobis constet, quinam pii libri sumptibus hujus Fundationis imprimantur. Si vero Nos, aut Successores Nostri, librum vel libellum aliquem Boëmicum daremus imprimendum, desideramus, talem prae reliquis typis mandari.

Nolumus etiam per hoc Nostrum Fundationis augmentum ulli praejudicare vel viam praecludere si quis ejusdem capitale augere vellet, quin id quam maxime fieri exoptamus et cupimus, quandoquidem non dubitamus fore, ut hinc longe maximus animarum fructus proveniat, si pia haec Fundatio: Haereditas S.

Wenceslai dicta quam maximam acquirat Summam capitalem, cum ex tam modico et tam exiguis annuis hactenus proventibus experti simus, tantos proventus Spiritualium emolumentorum provenisse.

Sicut ergo pium ac prudentissimum hoc Societatis IESU Inventum et Statutum, quo millenos jam haereticos libros e manibus rudis plebeculae per modum cujusdam commutationis vidimus et gaudemus excussos, speramusque hanc viâ deinceps omnes ex Regno hoc et alibi extirpatum iri suscipimus, amamus et summopere probamus, ita Reverendissimum Patrem Ejusdem Societatis Generalem Praepositum rogamus, ut hanc nostram fundationem et Haereditatis Sancti Wenceslai augmentum acceptare velit, et menti nostrae quoad omnia satisfacere. Imploramus etiam, si opus sit, Augustissimi Caesaris ac Regis Boëmiae ad hoc opem et protectionem, Ejus tutela totum hoc nostrum opus humiliter supplicando, demississime et enixe, sed imprimis Divinae Providentiae ac Patrocinio S. Wenceslai reliquorumque Sanctorum Boëmiae Patronorum commendamus.

Actum Pragae die 15. Decembris Anno 1692.

(L. S.) Joan. Fridericus ArchiEpp. Pragensis.

(L. S.) Joannes Wald, Soc. Iesu,
 Provinc. Bohemiae Praep. Provincialis.

Dekretem tím, jenž v mnohém ohledu je zajímavý, arcipastýř, stkvějící se svatostí života i milovný lidu českého, doplnil a utvrdil svou štědrostí zbožné nadání, které byla zdárná vlastenka založila na prospěch víry i jazyka sv. Václava. Nadání to s ustáleným již názvem »Dědictví sv. Václava« doporučil zbožný arcibiskup do ochrany panovníkovy, především však do ochrany Božské Prozřetelnosti, do přimluvy sv. Václava a ostatních českých sv. patronův, žádaje si snažně, aby se zvelebovalo a hojně ovoce pro spásu duší přinášelo. (POKR.)

Finančně-statistické úvahy.

Podává RUDOLF VRBA.

I. Rakousko před 50 lety a nyní.

Po revolučním roce 1848, kdy v evropských státech až na Rusko zaveden parlamentarismus, to jest spoluvláda lidu, prohlášena také v Rakousku konstituce, která ovšem provedena teprv r. 1862.

Tehdáž bylo mocnářství rakouské ještě nedílné a patřilo k němu také Lombardsko. Pak přišel rok 1866, o němž však nebudeme se tuto šířiti, nýbrž podáme zde jen několik slov ze spisu žida Jindřicha Friedjunga, nadepsaného »Der Kampf um die Vorherrschaft in Deutschland« (od r. 1859—1866), z něhož, ač je psán na potupu Rakouska a ke slávě Bismarka i Německa, můžeme se přece dočísti mnohých zajímavých věcí. Friedjung totiž píše: »Rozhodující státníci Rakouska, kteří panovali před r. 1866, odpírali národům právo, aby sami volně tvořili vládu, oni podceňovali sílu myšlenky národnostní. Následkem porážky Rakouska r. 1866 bylo, že 21. prosince 1867 dána byla ústava a Uhrám vyhrazena samovláda, jakou Uhry nikdy před tím neměly.« Za to za vděk, když se jednalo r. 1870 o odvetu Prusku, prosadil hrabě Andrasy, že Rakousko prohlásilo neutralitu a nevpadlo Prusku do zad, když táhlo proti Francii. Při tom pak je nejsmutnější, že Rakousko uzavřelo smluvu s Německem a Itálií, tedy s oběma sousedy, kteří se r. 1866 hleděli o ně dělit, a nyní pomáhá hlídati válečnou kořist Německa z r. 1870. Následky toho cítí nejvíce slovanští národové. Neboť od toho roku, kdy Rakousko vázáno jest smlouvou s Německem, stoupají potřeby válečné, a tím také zvětšují se neustále výdaje státní. R. 1850 mělo celé nedílné mocnářství rakouské s Uhry, Chrvatskem a Lombardií tato státní vydání: Nejvyšší dvůr 5,875.032 zl.; kabinetní kancelář 44.910 zl.; říšská rada 27.361 zl.; ministerská rada 136.900 zl.; ministerstvo zahraniční 1,690.164 zl.; minist. vnitra 13,509.055 zl.; ministerstvo financí 24,727.086 zl.; minist. spravedlnosti 11,180.632 zl.; minist. osvěty 2,616.610 zl.; minist. obchodu 23,382.159 zl.; vojsko

125,085.731 zl.; policie 4,663.141 zl.; státní dluhy 53,718.361 zl.; úhrnné výdaje 269,033.643 zl.

Tehdáž platilo obyvatelstvo celé říše, čítající 33 milionů duší, okrouhle 260 milionů zl. daní.

A sice platili poplatníci celého tehdáž nedílného mocnářství r. 1850: daně pozemkové 48,072.314 zl.; daně z domu 6,478.525 zl.; daně z výdělků 3,117.813 zl.; daně z příjmu 1,337.960 zl.; veškeré přímé daně 62,579.200 zl.; daně potravní 22,554.942 zl.; cla 20,639.888 zl.; z prodeje soli 22,252.711 zl.; z prodeje tabáku 15,275.129 zl. kolky 5,922.028 zl.; poplatky 2,340.354 zl.; loterie 2,713.199 zl.; mýta 2,555.711 zl.; veškeré nepřímé daně 94,543.607 zl.

Veškeré daně vynesly v celém nedílném Rakousku r. 1850: 157,122.905 zl., r. 1900 v Rakousku 570,390.469 zl., v Uhrách 338,277.023 zl., tedy úhrnem 908,667.492 zl.

Státní výdaje se utvářily takto: R. 1860 mělo celé Rakousko 269,033.642 zl. výdajů; r. 1900 Rakousko mělo výdajů 792,701.966 zl., Uhry pak 526,340.909 zl., tedy úhrnem 1.319,042.875 zl. Byly pak státní výdaje r. 1900 dle rozpočtu tyto:

	v Rakousku	v Uhrách
Nejvyšší dvůr	2,650.000 zl.	2,650.000 zl.
kabinetní kancelář	80.091 »	80.091 »
říšská rada	1,300.801 »	1,765.876 »
říšský soud	24.442 »	
ministrská rada	1,874.111 »	
společné záležitosti	130,415.996 »	28,318.076 »
ministerstvo vnitra	30,309.035 »	20,430.357 »
minist. zeměbrany	27,087.271 »	17,260.653 » (honvédi)
minist. osvěty	37,637.591 »	14,705.026 »
minist. financí	129,352.938 »	91,373.655 »
minist. obchodu	55,808.735 »	90,392.058 »
minist. železnic	144,199.730 »	
minist. orby	20,083.717 »	21,235.029 »
minist. spravedlnosti	33,012.082 »	17,991.727 »
nejvyšší účetna	208.000 »	164.185 »
pense	26,621.778 »	8,042.609 »
podpory	7,742.125 »	

státní dluh	172,015.002 zl.	174,226.866 zl.
správa státního dluhu	778.520 »	

Porovnáme-li některá význačnější čísla výdajů státních, vidíme, že výdaje činily:

	r. 1850	r. 1900
vojsko	125,085.731 zl.	198,081.986 zl.
státní dluh (úroky)	53,718.361 »	347,021.388 »
vyučování (školy)	2,616.610 »	52,342.617 »
minist. financí	24,727.986 »	220,726.593 »
minist. obchodu	23,382.159 »	260,400.523 »
minist. spravedlnosti	11,180.632 »	51,003.809 »

Další výklady k těmto číslicím jsou zajisté zbytečné. Ostatně v následujících článcích podáme již různé příklady, kam zabředlo Rakousko svým centralismem a jak se při tom vede hlavně národu českému.

II. Rozbor státního rozpočtu z roku 1900.

Mluva číslic jest suchopárná, ale za to netrpí odporu. Každý dbalý otec rodiny vede si účty, aby věděl, jak do roka vystačí. Povinností pak každého svědomitého hospodáře jest, aby nevydával více než má příjmů. Kdyby se touto zásadou řídili všichni, bylo by o polovinu bídy ve společnosti lidské méně. Od té doby, kdy samovláda byla zrušena a dle vzoru anglického zavedena zdánlivá vláda lidu, parlamenty, rozšířil stát své potřeby a celé své ústrojí tak, že příslušníci moderních evropských států mohou směle zvolati, že nežijí pro sebe, ale pro stát. Dnes jsou státní občané alespoň z ohromné části na témže stupni, na kterém byli státní občané u starých Řeků a Římanů, kde stát byl vším. Pravdu těchto slov poznáme nejlépe, povšimneme-li si blíže státního rozpočtu. Vezmeme poslední rok 1900. Toho roku vykazuje:

státní potřeba	1.585,403.933 K
úhrada	1.585,811.822 K
přebytek	407.889 K

R. 1899 byla hrubá státní rozvaha tato:

spotřeba	1.520,573.586 K
úhrada	1.521,509.668 K
přebytek	936.082 K

Státní potřeba za r. 1900 jest tedy o 64,830.347 K větší než r. 1899. Tak stupňuje moderní stát své potřeby! Jednou »struna praskne«, jak to uznal sám správce ministerstva financí Böhmbawerk ve své řeči, kterou vykládal státní rozpočet na r. 1900, řka, že finanční síla státu jest tak napjata, že dále jíti se nesmí. Na rok 1900 obnáší jen zvýšení úřednických a důstojnických platů 50 milionů K.

Ministr financí pravil, že pokladní hotovost v ústřední berní pokladně ve Vídni se ztenčila na malý obnos 30 až 40 mil., obnos to, který zde vždy býti musí, jelikož by jinak státní stroj nemohl dále. Jindy bývalo v ústřední pokladně hotových 120 až 150 mil. zl. Přiznal pak se finanční ministr sám, že podobné hospodaření nemůže jíti dále a že správa státních financí musí co nejvíce dbáti spořivosti. K lepšímu porozumění dodáváme, že státní rozpočet jest každého roku napřed předložen poslancům, což děje se tak v měsíci červnu neb červenci. Rozpočtová komise podá na př. v červnu r. 1900 poslancům ve sněmovně státní rozpočet, mnoho-li bude stát r. 1901 potřebovati. Výpočty tyto dějí se podle pevných klíčů na základě minulých výnosů daní, tedy vždy o rok napřed. Dosud se z pravidla dělo, že na konci finančního roku sešlo se do berních pokladen více peněz, než rok před tím rozpočtová komise vypočetla, kteréžto přebytky jmenují se přebytky pokladními. Tak bylo skutečně vybráno na daních více o obnos: r. 1890 22,565.489 zl., r. 1891 13,641.598 zl., r. 1892 7,033.640 zl., r. 1893 29,349.874 zl., r. 1894 20,074.550 zl., r. 1895 32,987.035 zl., r. 1896 19,716.349 zl., r. 1897 32,136.352 zl., r. 1898 21,309.299 zl.

Tolik peněz odvedou poplatníci ročně více, než jak napřed rozpočtovou komisí ročně se odhaduje. Zdaž by se tyto pokladní přebytky neměly dle práva a spravedlnosti poplatníkům vrátiti anebo státní dluh jimi se upláceti?!

Vizme nyní položky státních *potřeb* na rok 1900; jsou tyto: Nejvyšší dvůr 9,300.000 K, kabinetní kancelář 160.183 K, říšská sněmovna 2,601.602 K, říšský soud 48.884 K, ministerské předsednictvo 400.946 K, dispoiční fond 200.000 K, vládní noviny 1,264.800 K, telegrafní kancelář 305.200 K, správní soud 577.276 K. Tyto položky patří do výdajů předsedy ministerstva. Zajímavo jest zejména pro nás zvědět, co stojí vládní noviny, jimiž jsou

především »Wiener Zeitung« a »Fremden-Blatt«, z nichž obzvláště poslední list řízen jest židy a je naplněn jedovatou záští proti Čechům, kteří na to vše musí ještě platiti. Dispoiční fond jest dán úplně k rukoum předsedy ministerstva, který jím podporuje různé noviny, hlavně »Reichswehr« a jiné vídeňské listy.

Na společná vydání jsou položky 108,927.100 K z příjmů cla a 139,332.702 K z daní. Tolik musíme platiti na vojsko a zahraniční ministerstvo my, kdežto Maďaři platí sotva 60 milionů K. A v tom právě spočívá naše poroba. Neboť kdežto my musíme podporovati vojsko, platíce na ně 248¹/₂ mil. K, a Maďaři jen 60 mil. K, čímž jsou naši poplatníci vyssáti až do krve, mohou si Maďaři stavěti dráhy, továrny, silnice, regulují řeky, meliorují lesy a státní pozemky. Na Bosnu pak, ve které vládou Maďaři, musíme platiti 4,790.112 K, tak že stála od počátku okupace naše poplatníky 400 mil. K, kdežto užitku dosud nám nepřinesla nejmenšího. Policejní a politická správa říše stojí 60,908.815 K. Zeměbrana stojí 55,765.274 K. Poplatníci naši platí tedy na vojsko 108.9 mil., pak 139.9 mil. a 55.7 milionů K, tudíž dohromady 304¹/₂ milionů K.

Potřeba ministerstva kultu a vyučování pak jest tato: ministerstvo 5,486.106 K, kultus 20,064.232 K, vyučování (hlavně university a státní střední školy) 49,724.844 K. Na účely náboženské a vzdělávací dává tedy tento »kulturní« stát jen 69.7 milionů K.

Co se týče spotřeby ministerstva finančního, berní úředníci a orgány stojí 69,103.934 K, ústřední správa berních pokladen 17,111.238 K, dobývání daní 8,270.600 K, cla 5,716.700 K, vybírání potravních daní 36,354.400 K, solné doly a prodej soli 9,528.000 K, tabáční továrny a tabáční režie 82,350.000 K, výdaj na loterii 19,538.800 K, dvorní tiskárna 4,684.294 K, mincovna 907.166 K. Celková spotřeba finančního ministerstva jest 258,705.876 K.

Ministr obchodu spotřebuje 12,821.870 K pro ministerstvo 97,642.800 K pro pošty a telegrafní úřady, 5,624.800 K pro poštovní spořitelnu. Velice zajímavé by bylo rozebíratí detaily tohoto ministerstva. Tak vydržuje ministr obchodu konsuly v cizině, kteří mají až 8 tisíc zl. ročně služného.

Ministr železnic potřebuje 22,426.600 K na ústřední správu

a 205,584.660 K na státní dráhy a jich potřeby; celková spotřeba ministerstva železnic jest 228,399.460 K.

Ministr orby potřebuje 14,535.607 K a pro správu státních statků 25,631.828 K.

Soudnictví stojí nyní 66,024.165 K, nejvyšší účetní dvůr 416.000 K, na pense se platí 53,243.556 K, podpor na zemské finance platí stát 905.810 K. Drahám a paroplavebním společnostem vyplácí stát podpor 15,578.440 K. Úroky na státní dluh pro r. 1900 činí ohromnou sumu 167,526.074 K. Splátka státního dluhu 23,948.036 se vyjímá jako kapka v moři. Úroky na dluh cisalajtánský obnášejí 141,696.364 K. Splátka dluhu cisalajtánského činí 8,521.530 K. Správa státního dluhu vyžaduje 1,557.040 K. Celkový státní výdaj činí, jak již uvedeno, 1,583,084,587 K.

Nyní se ohlédneme po státních *příjmech*. Ministerská rada má vlastních příjmů 1,523.200 K, ministerstvo vnitra 2,866.012 K, ministerstvo zeměbrany 852.812 K, ministerstvo kultu má vlastních příjmů 13,964.060 K. Ministr financí vybere z ústřední správy 3,853.984, z kasovní správy 6,961.656, přímé daně 267,429.200 K, cla 114,643.800 K, potravní daně 293,866.000 K, z prodeje soli 45,128.000, z prodeje tabáku 209,826.200, platův a tax za právnické úkony 149,574.000, z loterie 31,538.800, z mýt 2,216.200, z puncování 740.000, ze zvláštní daně z lihových nápojů 2,276.000, z vládních budov 468.044, příjmů tisku 570.000, příjmů dvorní tiskárny 5,004.294, z mincovny 918.760 K. Celkový příjem finančního ministra činí 1.134,924.938 K.

Ministr obchodu přijímá 105,690.140 K z pošty a telegrafu. Celkové příjmy jeho jsou 115,359.840 K. Státní dráhy vynesou 260,937.440 K. Hrubý příjem ministerstva drah jest 272,528.500 K. Státní statky a lesy vynesou 30,122.578 K; celkový příjem ministerstva orby jest 31,708.654, příjem ministerstva spravedlnosti 2,211.538 K. Celkový příjem státu jest vypočten na 1,583,825.822 K. Z toho připadá na větší položky: na přímé daně 267,429.200 K, na potravní daně 293,866.000 K, na sůl a tabák 254,954.200 K, na kolky a taxy 149,574.000 K, na loterii 31,538.800 K.

Hlavní obnos přesně přímých a nepřímých daní je 997,362.200 K. Větší položky, které lid platí státu, jsou ještě následující: clo

114,643.800 K, na poštu a telegrafy 105,690.140 K, na jízdu na státních drahách 268,937.440 K.

Tím podali jsme stručný přehled státního hospodářství za r. 1900. Čísla ovšem nudí, ale je chybné, že si veřejnost těchto čísel příliš málo všímá. Málo který poplatník má zajisté jen přibližnou znalost toho, kam daně jím odváděné plynou. (POKR.)

Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských.

Sděluje Dr. JOSEF TUMPACH.

Při kopulaci samé, při níž ovšem hlavní věcí byl projev vzájemného souhlasu manželského se strany snoubenců, jelikož jím pouze manželství povstává,⁷⁷⁾ podávali si snoubenci pravice⁷⁸⁾ (*dextrarum iunctio, colluctatio manuum*), při čemž užívalo se roušky (*vitta*), dle Isidora Sevilského barvy červenobílé, již spojené ruce se obvinovaly a zahalovaly, tak jako nyní štolou,⁷⁹⁾ což arci nebylo bez významu symbolického, jak jej týž sv. Isidor udává⁸⁰⁾, když píše: »Quod nubentes post bene-

⁷⁷⁾ Proto také církev druhdy všechna manželství pokoutná (matr. clandestina), uzavřená beze všech obřadův a nikoliv in facie Ecclesiae, jen byli-li tu vzájemný zákonitý souhlas manželský obou snoubenců, prohlašovala za platná, byť jich nikdy nebyla selhávala, přejíc si vždy, jakož výše bylo pověděno, aby veřejně in facie Ecclesiae a se zachováním zmíněných obřadů byla uzavírána. (Co nyní o pokoutných manželstvích platné právo církevní stanoví, tuto ovšem rozebíráti nehodláme.) Viz o tom kpř. Laurin, l. c., str. 97. nn.; Pesch Chr., Praelectiones dogmaticae, tom. VII. (Frib. Brisg. 1900, ed. alt.) p. 334. sqq.

⁷⁸⁾ Sv. Řehoř Naz., Ep. 57. ad Anys.; ep. 231, kdež píše Prokopiovi: »rád bych byl sňatek spolu slavil a ruce snoubenců navzájem spojil a je v ruce Boží vložil.« (Probst, l. c., p. 131.); Tertull., De virgin. vel. 11; de orat. 22. O tomto podávání rukou mluví též kniha Tobiašova v kap. VII. v. 15: »A ujav (Raguel) pravou ruku dcery své dal ji v pravou ruku Tobiašovu, řka: Bůh Abrahamův a Bůh Isákův a Bůh Jakobův budiž s vámi, a on spojíž vás a naplníž požehnání své nad vámi.« Cfr. Schnitzer, Eherecht, p. 150. nota 1.

⁷⁹⁾ Kellner v Krausově Realencyklop. I. 389 píše: »Es wurde dabei ein Velamen gebraucht, um dieselben (d. h. die Nupturienten) oder vielleicht nur die verschlungnen Hände zu bedecken (Ambros., Ep. ad Vigil.).« Viz též: Pesch, l. c., VII. p. 404.

⁸⁰⁾ Sv. Isidor Sevil. v 2. knize De officiis, c. 19. Cfr. c. 7. §§ 1. 2. C. XXX. qu. 5.

dictionem vittā invicem, quasi uno vinculo copulantur, videlicet ideo fit, ne compagem conjugalīs unitatis disrumpant. At vero, quod eadem vitta candido purpureoque colore permiscetur, candor quippe ad munditiā vitae, purpura ad sanguinis posteritatem adhibetur, ut hoc signo et continentiae lex tenenda ab utrisque ad tempus admoneatur, et posthaec reddendum debitum non negetur«. A tak kdežto u pohanů pronuba sezdávala snoubence, kteří k oltáři přistoupili a oběť bohům přinesli,⁸¹⁾ sezdával snoubence křesťanské kněží, žehnaje jim a oběť eucharistickou přinášeje.⁸²⁾ Formule této staré benedikce, snoubencům od kněze udělované, se nám ovšem nezachovala, avšak obsah její udává dle názoru Probstova⁸³⁾ sv. Jan Zlatoústý⁸⁴⁾ slovy: »Věřící ať volají kněze a s jejich modlitbami a žehnáními ať uzavírají je-

⁸¹⁾ Kraus, l. c., I. 390.

⁸²⁾ Die sv. Petra Chrysologa (Serm. 22.) drželi druhdy snoubenci v rukou rozžaté svíce: »Qui semper nuptiis amices sunt faces, luminum testimonio celebratur castitas nuptiarum. Sicut enim fugit lucem, illicita qui praesumit, sic multiplici in lumine coruscat, licita qui inquit.« Srv. Pesch, l. c., VII. p. 404. — O tom, že i u židův a pohanů při uzavírání sňatků žehnání se dalo a vůbec náboženský obřad se konal, praví Schnitzer, (Die Kultur, l. c. p. 102. n.) toto: »Bei den alten Juden gieng die Eheschliessung unter Gebet und Segen vor sich, und es war die Bethheiligung eines Kultusdieners wenn auch nicht durch das Recht, so doch durch die Sitte gefordert. Im Gefühle, dass der Mensch wie überall, so insbesondere bei der Heirat des göttlichen Segens bedürfe, unterliessen es auch die Athener nicht, schon bei der Verlobung den Schutz der Götter anzuflehen und auch die Ehe durch den Besuch der Tempel zu weihen, woselbst die Brautleute Gebete sprachen und Opfer darbrachten und der anwesende Priester oder die Priesterin über die Satzungen der Gottheit und die Ehe Belehrungen erteilte. Dass er seine Frau mit der Rechten von ihrem Hausherde und Altare genommen, unter Opfern und wie eine Schutzflehende in Gegenwart der Götter in sein Haus geführt habe, des soll der Mann nach der Mahnung des Griechen Jamblichos stets eingedenk sein und deshalb seine Frau nie misshandeln. Desgleichen wirkten alt-römischer Überzeugung gemäss bei der Eheschliessung die Götter mit, ja es wurde von der Beobachtung der religiösen Ceremonien sogar die Giltigkeit der Ehe abhängig gemacht.« Viz též téhož Eherecht p. 146 nn. — Co se týče papeže Siricia, zdá se, že mluví i o žehnání při sponsaliích, když říká (Epist. ad Himer. — Migne. l. c., t. LVI. col. 556. sq.): »De coniugali autem velatione requisisti, si desponsatam alii puellam alter in matrimonium possit accipere? Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus; quia illa benedictio, quam nupturae sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.«

⁸³⁾ Probst, l. c., p. 131.

⁸⁴⁾ In Genes. h. 48. n. 6.

dnotu manželství, aby se láska ženichova množila, zdrželivost nevěstina vzrůstala a vše k tomu směřovalo, by skutky ctnosti v dům tento zavítaly, úklady dáblovy z něho prchly a oni sami, pomocí Boží spojení, život radostný vedli, tak že má Probst⁸⁵⁾ za to, že nynější římský a řecký ritus kopulační má na sobě stopy nejvyššího stáří. Podobně co se mše sv. za snoubence dotýče, při níž snoubenci obětiny své přinášeli, osculum pacis (ženich od celebranta, nevěsta od ženicha), když pax se dával, obdrželi⁸⁶⁾ a Eucharistii přijímali,⁸⁷⁾ formulář její jest prastarý, jelikož některé jeho části vyskytují se již v nejstarších sakramentářích.⁸⁸⁾

Pro kopulaci skládali přátelé a svědkové novomanželům svá blahopřání slovy: »*Feliciter!*«, jež opakovali též při hostině svatební, která se konala v domě rodičů nevěstinných, pronášejíce jim zdravice a pijíce z pohárů, na nichž napsána byla akklamacie: »*Feliciter!*«, »*Vivatis*«, »*Vivatis in Deo*« atd.⁸⁹⁾ Na památku uzavřeného sňatku dávány pak různé věci.⁹⁰⁾

⁸⁵⁾ Probst, Sacramente und Sacramentalien in den drei ersten christlichen Jahrhunderten, Tübingen, 1872, str. 459.

⁸⁶⁾ Krieg v Krausově Realencyklop. I. p. 544.

⁸⁷⁾ Cfr. Thalhofer, l. c., IV. col. 180.

⁸⁸⁾ Viz Probst, Die ältesten römischen Sacramentalien und Ordines, Münster 1892, p. 128 nn.; Thalhofer, l. c., sv. IV. col. 181. n.

⁸⁹⁾ Cfr. Bilczewski, l. c., p. 8. — Že při sňatku snoubenců křesťanských odpadl zcela rituál ryze pohanský, jako zkoumání vůle bohů (auspicia) a obětování ovce, na jejíž kůži snoubenci seděli, rozumí se samo sebou. Také hry a tance při svatebním veselí bývaly u pohanů přecato nanejvýš nepěkné a nemravné, a proto je spisovatelé křesťanští odsuzují. Conc. Laodic. c. 53. prohlašuje o nich: οἱ οὗ δὲ χριστιανούς εἰς γάμους ἀπερχομένους βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι, ἀλλὰ σεμνῶς δεῖπνεν ἢ ἀρῖσταιν, ὡς πρέπει χριστιανούς, a Cyprian, De habit. virg., píše o tom: »Quasdam non pudet, nubentibus interesse et in illa lascivientium libertate sermonum colloquia incesta miscere etc.« Také proti některým méně slušným nebo neslušným ceremoniím svatebním, jako bylo kpř. posazování nevěsty na Mutunus Tutunus (Priapus, bůh plodnosti), píší spisovatelé církevní (kpř. sv. Augustin, De civit. Dei IV. 11., českého vydání »O městě Božím,« které obstaral Dr. Fr. Čelakovský [v Praze 1829] str. 200., též VI. 9., VII. 24.) Cfr. Kraus, l. c., I. 390. U Římanů novožena, uvedena do domu svého muže, »solum ungebant ad mala omnia avertenda,« odkudž i latinský název »uxor« (jakoby »unxor« od časoslova »ungere«) pochodí. (Cfr. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio; Paris 1891, I. n. 200. p. 117). — Probst, l. c., p. 132, zmiňuje se též o tom, že na západě (dle zmínky sv. Ambrože) odevzdávaly se nevěstě nebo mladé ženě klíče, a praví: »Vielleicht geschah es bei der Einsegnung oder wenigstens mit einer gewissen Feierlichkeit.« — O obřadech svatebních, obsažených v kanonech námi z Gratiana uvedených, viz též: Freisen, l. c., Archiv sv. 53. str. 73. nn.

⁹⁰⁾ Viz: Kraus, l. c., I. 384. n.

Sluší ještě dodati, že staré památky psané zmiňují se též o tom, že manželé křesťanští první dni v manželství věnovali modlitbám, zdržující se obcování pohlavního. Vyznačovali se vůbec manželství křesťanů v tomto ohledu zvláštní zdrželivostí a počestností, tak že mohl Justin ve své I. Apologii výslovně k tomu poukázati,⁹¹⁾ což činí i autor listu k Diognetovi,⁹²⁾ Athenagoras,⁹³⁾ Tertullian,⁹⁴⁾ Klement Alexandrijský⁹⁵⁾ a jiní, mluvící vesměs o tom, že v užívání práv manželských má býti měřítkem nikoliv libido, nýbrž dosažení hlavního účelu manželství, jímž jest procreatio et educatio prolis. Ba tato počestnost manželství křesťanského jevila se i ve výrazech, neboť ženy zvaly se často »sestrami« svých mužův,⁹⁶⁾ a opravdu mnozí manželé žili též po nějakou dobu, nebo i stále, zříkající se asketicky obcování manželského, jako bratří a sestry, což že s obapólným souhlasem možno jest, praví již sv. Pavel.⁹⁷⁾ A tu někteří hned na počátku svého manželství čistotu slibovali,⁹⁸⁾ jiní pak, živi jsouce napřed nějakou dobu v manželském obcování, teprve později slibem čistoty se zavazovali, jakož již za doby Tertullianovy⁹⁹⁾ jsou obojího druhu toho příklady, což za heroickou ctnost bylo pokládáno.¹⁰⁰⁾ Podobně i »Testamentum D. N. Iesu Christi« o této dobrovolné zdrželivosti manželů mluví, když dří (lib. II. c. I.): »Quaevis uxor doceatur suo viro in timore Dei placere. Quod si uterque eorum, pietatis causa, continentiam servare voluerint, mercedem

⁹¹⁾ I. Obrana c. 29. (českého překladu Sušilova str. 270.)

⁹²⁾ K Diognet. c. 5. (českého vydání Sušilova str. 126.)

⁹³⁾ Legatio pro christ. c. 33.

⁹⁴⁾ Ad uxorem I. 4.; II. 3.

⁹⁵⁾ Paedag. lib. II. 10.

⁹⁶⁾ Srv.: Pastor Hermae, kniha I. vid. II. k. 2. (českého vydání Sušilova str. 177.): »Oznam slova ta dětem svým všecněm a manželce svojí, jež bude sestrou tvou;« Kniha III. podob. IX. k. 11. (česk. vyd. str. 236.)

⁹⁷⁾ I. ke Korinth. VII. 5: »Neoklamávejte se ve spolek (t. j. neodpírejte sobě manželské povinnosti), leč ze společného svolení na čas, abyste se uprázdnilí k modlitbě; a zase k těmž se navracíte.«

⁹⁸⁾ Že manželství taková, zvaná sňatky sv. Josefskými, jsou manželstvími pravými, o tom viz: Kutschker, Das Eherecht der kathol. Kirche, Wien 1856, sv. I. str. 4. nn.; tam uvedeny též doklady z jiných autorů, jako Scaviniho, Haringera, Sanchez, Schulte, též sv. Augustina a j. Viz též: Pesch, l. c., p. 335. sqq.

⁹⁹⁾ Tertull., Ad uxorem, I. c. 4. et 6.

¹⁰⁰⁾ Tertullian, Ad uxorem I. 4. et 6.

habebunt». ¹⁰¹⁾ Avšak vedle této dobrovolné zdrželivosti v manželství byla ještě zdrželivost přikázaná, kratší. Sv. Otcové a sněmy církevní žádali totiž od manželů zdrželivost ve dnech modlitby, ve dnech svátečních a v neděli, pak ve dnech postních, kajících a sv. přijímání, odvolávající se při tom na II. knihu Mojžíšovu XIX. 15. ¹⁰²⁾ O určitých dobách zdrželivosti takové mluví sv. Cyrill Jerusalemský, ¹⁰³⁾ zdrželivost v den sv. přijímání žádá sv. Jeronym, ¹⁰⁴⁾ Tertullian zmiňuje se o tom, že noc před velikonočí má býti věnována výhradně modlitbě, ¹⁰⁵⁾ a 13. kanon synodě karthaginské IV. (?) připisovaný ¹⁰⁶⁾ hlásá, že v den svatební sám obcování manželské dovoleno nebylo. ¹⁰⁷⁾

Ostatně život manželů křesťanských byl vskutku právě »coniugium«, t. j. spojení »sub eodem iugo«, o němž práve platilo, že je to »spojení, nerozdílné života společenství zachovávající« ¹⁰⁸⁾ a ve všech životních poměrech vzájemnou pomoc poskytující, jak to překrásně popisuje Tertullian ve své knize *Ad uxorem* (II. 9.), kterážto slova jeho již výše jsme byli uvedli. ¹⁰⁹⁾ Zejména pak osvědčovalo se toto společenství života a tato jednota křesťanských manželů ve vzájemné péči o blaho duševní. Tak již sv. Klement Římský dává ve svém listě mužům Korinthským vysvědčení, že »ženy napomínali, aby všecko vykonávaly v neúhonném, počestném a čistém životě, k mužům slušnou lásku majíce« a že »vyučovali je, aby v řádu poslušnosti trvající, dům s vážností spravovaly, všelijak poctivosti hledíce ¹¹⁰⁾; podobně sv.

¹⁰¹⁾ Testamentum D. N. Jesu Christi, edit. Ignat. Ephr. II. Rahmani, p. 113.

¹⁰²⁾ Clem. Alex., Strom. I. III. 11.

¹⁰³⁾ Katechese IV. k. 25. (českého překladu Sýkorova z r. 1892 — Knihovny katechetské č. 7. — str. 75.)

¹⁰⁴⁾ Ep. 30.

¹⁰⁵⁾ *Ad uxorem*, II. 4.

¹⁰⁶⁾ Viz výše pozn. 29.

¹⁰⁷⁾ »Qui (scil. sponsus et sponsa) cum acceperint benedictionem (a sacerdote), eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant;« c. 5. C. XXX. qu. 5. Také c. 1. ead. je o tom řeč: »Biduo vel triduo orationibus vacent et castitatem custodiant.« — Viz: Hefele, Beiträge, II. 362. nn.; Ferraris, Prompta bibliotheca canonica (vyd. z r. 1858), tom. V. col. 362. sq.

¹⁰⁸⁾ Katech. řím. par. II. cap. VIII. qu. 3.

¹⁰⁹⁾ Viz výše str. 35.

¹¹⁰⁾ List sv. Klementa ke Korinth. k. 1. (v českém vydání Sušilově str. 19.)

ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? aut quae societas luci ad tenebras? aut quae pars fidei cum infidele?« což znamená, že nemají věřící vcházeti v žádné blízké společenství a spojení s nevěřícími, zejména pak ne ve svazky manželské, — nemůže býti o tom pochyby, že sv. Pavel sňatky takové odsuzoval. Ostatně pak uvéstí možno i místo z listu k Titovi (III. 10.), kdež týž sv. apoštol volá: »Haereticum hominem post unam et secundam correptionem devita«, což i na manželství smíšená úplně se hodí. Také to jest nepochybné, že sv. Otcové apoštolští na všech místech, kde o manželství a o poměru manželů k sobě a k rodině mluví, předpokládají vždy jen sňatky mezi křesťany věřícími uzavřené,¹¹⁶⁾ jako kpř. sv. Klement Řím.,¹¹⁷⁾ sv. Ignác Mučeník,¹¹⁸⁾ sv. Polykarp,¹¹⁹⁾ Hermův Pastor.¹²⁰⁾ Ale že o věci té nebyl kolem r. 200 vydán ještě žádný formální církevní zákon, vysvítá z Tertullianova spisu »Ad uxorem«, v němž možnost uzavření sňatku takového se předpokládá, neboť ve spise tom Tertullian, jak již dříve (str. 34.) řečeno bylo, napomíná choti svoji, aby se po smrti jeho nevďala, a kdyby přece tak učiniti chtěla, aby nevzala si za muže žádného nevěřícího, pohana; při tom pak ponkazuje na mnohá zla, která z takového manželství křesťanky s nevěřícím nutně plynou,¹²¹⁾ ano jde ve svém důtklivém a horlivém napomínání

¹¹⁶⁾ Hefele, Beiträge, II. 371.

¹¹⁷⁾ Ep. ad Corinth. c. 1. et 21. (v Sušilově vydání »Spisů sv. Otců apoštolských a Justina Mučeníka« z r. 1874, str. 11. a 31.)

¹¹⁸⁾ Ep. ad Polycarpum c. 5. (u Sušila, I. c., str. 98. n.)

¹¹⁹⁾ Ep. ad Philipp. c. 4. (u Sušila, I. c., str. 114.)

¹²⁰⁾ Hermiae Pastor, lib. II. Mand. IV. c. 1. (u Sušila, I. c., str. 194. n.)

¹²¹⁾ Viz výše str. 34. n. Překrásné místo to zní doslovně takto (Ad uxorem, I. 2. c. 3. sq.): »Quis enim dubitet obliterari quotidie fidem commercio infidelium? Bonos corrumpunt mores confabulationes malae; quanto magis invictus et individuus usus. Quaevis mulier fidelis Dominum observet necesse est. Et quomodo potest duobus Dominis deservire, Domino et marito, adde gentili? Gentilem enim observando gentilia exhibebit formam, exstructionem, munditias saeculares, blanditias turpiores, ipsa etiam matrimonii secreta maculosa; non ut penes sanctos officia sexus cum honore ipsius necessitatis tamquam sub oculis Dei modeste et moderate transiguntur. Sed viderit, qualiter viro officia pendat. Domino certe non potest pro disciplina satisfacere, habens in latere diaboli servum, procuratorem Domini sui ad impedienda fidelium studia et officia, ut si statio facienda est, maritus de die condicat ad balneas; si ieiunia observanda sunt, maritus eadem die convivium exerceat; si procedendum erit, nunquam magis familiae occupatio obveniat. Quis enim sinat coniugem suam visitando-

až tak daleko, že o takových křesťanech, kteří s pohany v sňatek vstupují, dí: »Stupri reos esse constat et arcendos ab omni communicatione fraternitatis, ex literis Apostoli dicentis: cum eiusmodi nec cibum sumendum, I. Cor. 5. 11.,¹²²⁾ ale nikde nevzpomíná zákona církevního, věci té se týkajícího, což by zajisté na místě tom nebyl opomenul.

Avšak záhy po té zákaz takový církví byl formulován, a to na Synodě Elvirské ve Španělsích, slavené r. 305. nebo 306., kdež ve třech kanonech krátkými, ale určitými slovy zakázáno rodičům křesťanským, a to pod trestem pětileté exkomunikace, dávati dcery za manželky pohanům, haeretikům a židům; na toho pak, kdo by dceru svou provdal za pohanského kněze, stanoven trest ještě horší, jak vidno ze znění kanonů těch. Stanoví totiž kanon 15.: »Propter copiam puellarum Gentilibus minime in matrimonium dandae sunt virgines christianae, ne aetas in flore tumens in adulterium animae resolvatur.« Kanon 16. pak předpisuje: »Haeretici si se transferre noluerint ad ecclesiam catholicam, nec ipsis catholicas dandas esse puellas; sed neque Judaeis neque haeticis dare placuit, eo quod nulla possit esse societas fidei cum infideli.¹²³⁾ Si contra interdictum lecerint parentes, abstinere per quinquennium placet.« K tomu dokládá kanon 17.: »Si qui forte sacerdotibus idolorum filias suas iunxerint, placuit nec in finem iis dandam esse communionem.¹²⁴⁾ Po synodě Elvirské vydala podobný zákaz synoda Arleská z r. 314, stanovivši v kan. 11.: »De puellis quae gentilibus iunguntur, placuit, ut aliquanto tempore a communionem separentur«,¹²⁵⁾ čímž výměr trvání exkomunikace ponechala dobrozdání biskupovu, a to exkomunikace, kterou má

rum fratrum gratia vicatim aliena et quidem pauperiora quaeque tuguria circuire? Quis nocturnis convocationibus, si ita oportuerit, a latere suo adimi libenter feret? Quis ad convivium dominicum illud, quod infamant, sine sua suspicione dimittet? Quis in carcerem ad osculanda vincula martyris reptare patietur? Cfr. též sv. Jeronyma Adv. Jovinianum. I. 1.

¹²²⁾ Cfr. Hefele, Beiträge II., str. 371. n. — Sv. Cyprian (Delapsis) o věci té dí: Iungere cum infidelibus vinculum matrimonii, prostituere gentilibus membra Christi.

¹²³⁾ II. ad Corinth. VI. 15.

¹²⁴⁾ Viz: Hefele, Conciliengeschichte, Freiburg im Breisgau, II. vyd. 1873, sv. I. p. 162. sq.; Gams, Kirchengeschichte von Spanien, Bd. II. p. 66. sqq.; Hefele, Beiträge, II. 372.

¹²⁵⁾ Hefele, Conciliengeschichte, Bd. I. p. 211.

býti stížena nevěsta sama, kdežto kanony Elvirske uvalují exkomunikaci tu na rodiče nevěstiny. K synodě Elvirske pojí se synoda Laodicejská slavená mezi r. 343—381;¹²⁶⁾ táž v kan. 10. dí: »Příslušníci církve nesmějí děti své bez rozdílu (*ἀδιαφόρως*) haeretikům v manželství dávati«,¹²⁷⁾ načež v kan. 31., který zní: »Není dovoleno s haeretiky v manželství vcházeti, nebo syny a dcery jim dávati, spíše však možno je samy (dcery a syny) pojmouti, slíbí-li státi se křesťany«,¹²⁸⁾ opakováno napředu stanovení kanonu 10., zmírněno však dodatkem, jenž dí, že smíšený sňatek může se trpěti, slíbí-li strana haeretická, že se vrátí do lůna církve katolické.¹²⁹⁾ Podobný zákaz vydala též synoda v Hippo r. 393. v kan. 12.: »Synové biskupův a klerikové vůbec nesmějí s pohany, haeretiky a schismatiky manželství uzavíratí,«¹³⁰⁾ stavíc v té příčině schismatiky na roveň haeretikům, načež všeobecný koncil Chalcedonský z r. 451. v kan. 14. vydal záповěď sňatků smíšených pro celou církev, leda že by snoubenec nekatolický resp. nevěřící víru katolickou přijati slíbil, jakož to již uvedený kan. 31. synody Laodicejské stanovil. (POKR.)

Daně, přirážky a poplatky církevním ústavům a osobám v Rakousku ukládané.

Píše probošt Dr. ALOIS JIRÁK.

VII. Některá ustanovení o osvobozeních od poplatkového ekvivalentu.

Dle p. t. 106. B) e) pozn. 2. zákona ze dne 13. prosince 1862, která jest podkladem §§ 23—28. ministerského nařízení ze

¹²⁶⁾ Hefele, l. c., I. 746.

¹²⁷⁾ Ibid., p. 756. Hefele připojuje l. c. vysvětlení o výrazu *ἀδιαφόρως*: »Zu dem Ausdrucke *ἀδιαφόρως* (unterschiedslos) bemerkt Fuchs in seiner Bibliothek der Kirchenversammlungen, Thl. II. S. 324 ganz richtig: „nicht als ob man sie an einige Ketzer verheirathen dürfte, an andere nicht; sondern man soll nicht glauben, dass es gleichgiltig sei, sie an Ketzer oder an Rechtgläubige zu verheirathen.“

¹²⁸⁾ Hefele, l. c., p. 768.

¹²⁹⁾ Jak vidno, jednají kanony synody Laodicejské o smíšených sňatcích v užším slova smyslu (mezi katolíky a nekatolíky).

¹³⁰⁾ Hefele, Conciliengeschichte, Freib. i. B., 2. vyd. 1875, Bd. II. p. 57.

dne 14. července 1900, třeba rozeznávati osvobození od poplatkového ekvivalentu *věcná a osobní*.

Z příčin věcných mají býti osvobozeny:

a) *Věci nemovité*, jichž právo vlastnické přísluší sice společnosti nerozdílně, ale právo požitčné a užívací spojeno jest nerozdílně s jinými (od nemovitosti společenstva) oddělenými pozemky neb domy, jimiž dle libosti lze naložiti (na osoby třetí volně převést), a to i tehdy, když toto právo z jednoho pozemku neb domu na druhý s povolením nebo bez povolení úřadu může býti přenášeno.

Lze-li tedy převáděti požitkové podíly jednotlivých členů společenstva na jiného tím způsobem, že nemusí nevyhnutelně ihned převáděny býti na jiné majitele nemovitostí, *není splněna vyslovená podmínka* a nelze tedy žádati osvobození dotčené. (Rozh. c. k. správ. dvoru soud. ze dne 3. října 1882 č. 1914. Budwinski VI. č. 1512.).

b) *Všeliké věci nemovité*, jež nepodléhají dani pozemkové anebo dani domovní.

c) *Movitě jmění kostelů a modlitebnic, jež ustanoveno jest ke službám Božím.*

d) *Movitě jmění nadační určené k účelům vyučovacím, dobročinným a humanním.*

e) Na základě zákona ze dne 27. prosince 1880 § 2. (ř. z. č. 1. z r. 1881), zákona ze dne 15. dubna 1885 § 3. (ř. z. č. 51), zákona ze dne 28. prosince 1887 § 56. (ř. z. č. 1. z r. 1888) a zákona ze dne 30. dubna 1888 § 75. (ř. z. č. 33) též *movité jmění spolků a jednot na vzájemnosti spočívajících*, jež podle stanov svých řádně dle platných zákonů schválených obraly si za úkol zabezpečovati a poskytovati dělníkům, pomocníkům a učeníkům peněžité podpory pro případ jich onemocnění, pense, nespůsobilosti k další práci a ve stáří; dále pak pense pro jejich vdovy a sirotky; pak společenstva výdělková a hospodářská do rejstříku zapsaná aneb na základě svépomoci spočívající a záložny jak občanské tak okresní hospodářské a konečně dělnické pojišťovny pro případ úrazu a dělnické pokladny pojišťovací pro případ onemocnění. (Dr. Talíř I. c. str. 230 sub 5). Avšak dle rozhodnutí c. k. správ. dvoru soudního ze dne 18. dubna 1893

č. 1387 (Budwinski l. c. XVII. Nr. 7203) osvobození na základě zák. ze dne 15. dubna 1885 ř. z. č. 51 z principu vzájemnosti spolkům přiznané nelze rozšiřovati na jiné spolky a společenstva. (Dr. Alter, Jndikatenbuch des V.-G.-H. II. Nr. 1591 str. 217).

Osvobození osobní, pokud se osob duchovních týká, mají majetníci oněch beneficií, jichž čistý příjem (t. j. pouze z beneficia plynoucí) nečiní ročně více než 500 zl. = 1000 K. Je-li však některý fond povinen kongruu doplňovati, budiž ekvivalent od tohoto fondu zapravován. (T. p. 106 B) e) pozn. 2 lit. e) a zákon ze dne 15. února 1877, ř. z. č. 98).

K těmto uvedeným zákonným ustanovením přihlíží též svrchu dotčené ministerské nařízení v následujících §§.

§ 23.

»V poznámce 1. k tarifní položce 106 B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862 dotčené osvobození od poplatkového ekvivalentu vztahuje se toliko ke společnostem na výdělek společný, když společenská smlouva byla učiněna buďto

a) na určitou, 15 let nepřesahující dobu, nebo

b) výslovně toliko na doživotí původních účastníků nebo pro dědice jejich. Toto osvobození nevztahuje se proto vůbec ke společnostem, které jsou zřízeny na neurčitý čas nebo na určitou dobu delší nežli 15 let, a pozbude se, když se společnost, původně na určitou dobu, ne delší než 15 let zřízená, výslovně nebo mlčky prodlouží na neurčitý čas nebo na určitý čas, který, připočtouc dosavadní trvání společnosti, převyšuje 15 let; mimo to, když ke společnosti, původně na doživotí účastníků nebo pro jejich dědice uzavřené, přistoupí noví společníci a to nikoliv ve vlastnosti jako dědicové původních účastníků beze přerušení právního trvání společnosti a bez převodu jejího nemovitého jmění«.

Osvobození zde vyslovené mohlo by se týkati jenom tehdy kněží, kdyby tito byli členy takové společnosti na výdělek společný založené; ale tomu asi zřídka tak bude, a proto by bylo

zbytečno toto osvobození více objasňovati. Z téhož důvodu vynecháno zde i doslovné znění poznámky 1. k t. p. 106 B) e).

§ 24.

»Je-li prokázáno, že trvají požitčná a užívací práva druhu v poznámce 2. lit. a) k tarifní položce 106 B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862 uvedeného, na nemovitých věcech, jejichž vlastnictví přísluší nedílně některému společenství, schází-li však průkaz, že těmito právy požitčnými a užívacími jsou úplně vybrány užítky nemovitých věcí, nebudiž přes to odepřeno osvobození od poplatkového ekvivalentu v uvedeném zákonném místě nařízené, nýbrž budiž společenstvu předsána dávka toliko z té části hodnoty nemovitých věcí, která se rovná části požitků prokázanými požitčnými neb užívacími právy nevybrané«.

Tento §. přiléhá těsně k tomu, co jsme svrchu řekli pod a) o věcném osvobození, a stanoví částečné toto osvobození i pro ten případ, že *požitčnými a užívacími právy nejsou úplně vybrány užítky věcí nemovitých*, takže ekvivalent má se platiti *pouze z toho podílu hodnoty nemovitosti*, který odpovídá a se rovná nevybranému podílu požitků dotčených.

§ 25.

»Horní nemovitosti, náležející těžířstvům a horním podnikům podle §§ 137. a násl. horního zákona ze dne 23. května 1854, ř. z. č. 146, zřízeným nebo jinakým osobám ekvivalentu podrobeným, jsou, pokud vůbec nejsou podrobeny dani pozemkové a domovní, také osvobozeny od poplatkového ekvivalentu podle poznámky 2. lit. b) k tarifní položce 106 B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862.

Pouze dočasné osvobození od daně pozemkové nebo domovní nezakládá osvobození od poplatkového ekvivalentu v tomto zákonném místě stanovené. Avšak při viničích mšičí révorou pokažených budiž při vyměřování ekvivalentu přihlédáno ke zmenšené hodnotě, odpisem pozemkové daně na jevo vyslé (§ 7. zákona ze dne 27. června 1885, ř. z. č. 3. z r. 1886).

Horní nemovitosti těžařské, o nichž je zde řeč, netýkají se ovšem osob duchovních, ale proto přece přiléhá tento §. ke svrchu dotčenému odstavci b), jednajícímu o věcném osvobození od ekvivalentu *všelikých věcí nemovitých, jež nepodléhají dani pozemkové a domovní*. Které nemovitosti této dvojí dani nepodléhají, o tom promluvíli jsme již loni v tomto »Časopise kat. duch.« obšírněji.

Stručně jenom na základě vynesení c. k. finanč. ministerstva ze dne 24. června 1875, č. 17.104, zde opakujeme, že *od dotčených daní osvobozeny jsou:*

1. *klášterní budovy řádů žebravých* (mendikantů), výjmově skutečně pronajaté části jejich budov;

2. *při ostatních klášterích ony budovy anebo obytné části jejich, které určeny jsou:*

a) *k bohoslužbě,*

b) *nebo od dotčených korporací za špitály, chudobince anebo jiné dobročinné ústavy bezplatně jsou věnovány a určeny;*

c) *které zdarma věnovány jsou za veřejné vyučovací ústavy a za obydlí učitelských sil při těchto ústavech ustanovených;*

d) *za ubikace farních úřadů* (duchovních správců) a jinakých k farním službám Božím určených osob, *totiž kostelníků, kostelních sluhů, nosičů nebes a zvoníků, pokud tyto ubikace nejsou pronajaty.*

Dle rozhodnutí c. k. správního dvoru soudního ze dne 7. prosince 1876. (Budw. č. 11) jest osvobození *veřejných učilišť* a budov za obydlí učitelů určených od placení daně domovní *podmíněno výlučným věnováním těchto budov k účelům svrchu dotčeným.*

Budovám alumnatním a seminářským není přiznáno osvobození od ekvivalentu poplatkového. Jenom pokud biskupské a arcibiskupské semináře *sloučeny jsou s diecésními bohosloveckými učilišti*, t. j. s ústavy, v nichž kandidáti stavu kněžského v bohosloví se vzdělávají, mohou za *učiliště býti považovány* a od dani (a tím též od poplatkového ekvivalentu) osvobozeny *býti na dobu tohoto svého věnování k účelům*

vyučovacím. (Vynesení c. k. ministerstva finančního ze dne 2. září 1881, č. 13.211).

Naproti tomu *bisk. semináře chlapecké*, které nejsou spojeny se soukromým gymnasiem, nemohou se považovati za učiliště v pravém smyslu slova a *nemohou také vůbec pokládati se za ústavy dobročinné*; pročež nejsou prosty daně domovní a z toho důvodu i poplatkového ekvivalentu. (Rozh. c. k. správ. dvoru soud. ze dne 6. května 1884, č. 943, Budw. 2115).

Dle rozhod. c. k. správního dvoru soud. ze dne 4. března 1884, č. 466. (Budw. č. 2043) vztahuje se osvobození od domovní daně *mendikantům* v Dalmacii poskytnuté též na *řády dominikánské*.

Osvobození farních budov od daně domovní (a proto i od ekvivalentu poplatkového) po rozumu nejvyššího rozhodnutí ze dne 30. srpna 1827 (Pol. Ges. Samml. Nr. 106) může jenom tehdy býti přiznáno, když *jsou farskými ubídacemi úředními anebo obydlím daným těm duchovním in partem salarii, kteří vykonávají funkce z moci státní farářům přikázané*. Proto pouhé zastávání nějakého církevního úřadu nestačí ještě k tomu *samo o sobě*, aby osvobození od daně domovní farským budovám přirknuté mohlo se rozšiřovati též na obydlí jiných duchovních funkcionářů. (Rozhod. c. k. správ. dvoru soud. ze dne 10. prosince 1884, Budwinski č. 2318. — Das Gebührengesetz, Manz, X. Aufl., str. 480 násl.).

Má-li vůbec osvobození od daní realních (domovní, pozemkové) osvoboditi také od poplatkového ekvivalentu, musí ono osvobození čili neplacení býti odůvodněno *titulem věnování*. Tak zvané osvobození dočasné (z titulu stavby), opírající se o § 3. zákona ze dne 24. května 1869, ř. z. č. 88, nebo o zákon ze dne 25. března 1880, ř. z. č. 39, neposkytuje žádných nároků na osvobození od poplatkového ekvivalentu. (Srov. Dr. Talíř I. c. str. 232 ad a) 2).

Pouze *dočasné osvobození* od daně pozemkové a domovní na základě zákona ze dne 12. července 1896, ř. z. č. 188, a ze dne 24. října 1896, ř. z. č. 223, o němž jsme také již v lonském ročníku tohoto časopisu mluvili, nezakládá osvobození od poplatkového ekvivalentu. *Jedinou výjimku* v tom činí dočasné, t. j. na

10 let zákonem ze dne 27. června 1885, ř. z. č. 3 pro 1886, poskytnuté osvobození od daně pozemkové *vinicím mšicí révovou* (*Phylloxera vastatrix*) *zpusťošeným*, když byly opětne vysázeny a obnoveny. Neboť § 7. dotčeného zákona zákonem ze dne 15. června 1890, ř. z. č. 143, nově stylisovaný praví: »Byly-li vinice anebo částky jejich v ploše nejméně $\frac{1}{4}$ hektaru, které mšicí révovou byly stíženy anebo ne více než 25 kilometrů vzdáleny jsou od sadby tímto hmyzem stížená, z úředního nařízení anebo dobrovolně zničeny a potom novými révami osázeny, požívají, počínajíc od dokončeného nového jich osázení, po 10 let osvobození od daně pozemkové.

Po uplynutí těchto daně prostých let mají tyto pozemky podrobeny býti dani, které dle odhadnutí jako vinice podléhaly.«

V tomto případě má se dle ministerského nařízení v § 25. při vyměřování ekvivalentu přihlížeti ke zmenšené hodnotě odpisem čili osvobozením od pozemkové daně na jevo vyšlé, takže po 10 let od obnovení vinic neplatí se z nich ani daň pozemková, ani ekvivalent.

Výhody této mohlo by se ve vinných krajínách dostati asi jenom klášterům a beneficalům, kteří vinice mají.

§ 26.

»Movitým věcem nadání k účelům vyučovacím, dobročinným a lidumilným může co se týče osvobození od poplatkového ekvivalentu podle poznámky 2. lit. d) k tarifní položce 106 B. e. zákona ze dne 13. prosince 1862 toliko tenkrát na roveň kladeno býti movité jmění spolkův a ústavů k účelům vyučovacím, dobročinným a lidumilným, když podle stanov těchto spolkův a ústavů nemůže již odcizeno býti dotčeným účelům.

Spolky a ústavy, které spočívají na zásadě vzájemnosti (na plnění a vzájemné dávce), nebudte čítány ke spolkům a ústavům dobročinným.

Movitě jmění seminářů duchovních a chlapeckých je podrobeno poplatkovému ekvivalentu, není-li nadáním k účelům vyučovacím. Vydřování chovanců a noviců nemůže se však pokládati za účel vyučovací.

Kapitály školních fondů a nemocničních fondů, neprokáže-li se listinně, že jejich úroky jsou věnovány nadáním k účelům vyučovacím, školním vztažmo nemocničním, to jest, že jsou k tomu navždy ustanoveny, jsou podrobeny poplatkovému ekvivalentu.

Spolky dobrovolných hasičů jsou osvobozeny od poplatkového ekvivalentu ze svých podporovacích pokladen, pak ze svého hasičského náčiní a ze svého ostatního movitého jmění podle poznámky 2. d. k tarifní položce 106, B. e. zákona ze dne 13. prosince 1862, prokáže-li se stanovami příslušného spolku, že tento majetek trvale jest věnován lidumilným a dobročinným účelům. Rovněž husičské potřeby, které jsou obecním vlastnictvím, nejsou podrobeny poplatkovému ekvivalentu.*

Tento § určuje blíže lit. d) poplatkového dotčeného zákona, resp. co jsme svrchu sub d) uvedli o věcném osvobození od ekvivalentu. Dle toho za movité jmění nadační k účelům vyučovacím, dobročinným a lidumilným určené lze pokládati movité jmění spolkův a ústavů k těmže účelům věnované jenom tehdy, když toto jmění spolkův a ústavů *navždy* dotčeným účelům je ustanoveno a nemůže již nikdy býti dotčeným účelům odeizeno.

Nemožnost tedy odeiziti movité jmění spolkové dotčeným účelům jest hlavní podmínkou, aby toto spolkové jmění na roveň bylo postaveno movitému jmění nadačnímu k účelům vyučovacím, dobročinným a lidumilným určenému, jak to zřejmě vysloveno nejen v § 26. odst. 1. ministerského nařízení zde objasňovaného, nýbrž i již ve vynesení c. k. ministerstva finanč. ze dne 4. července 1864, č. 31.748. Proto rozhodl teč c. k. správ. dvůr soudní dne 5. února 1884, č. 238 (Budw. I. c. VIII. 2009) a dne 22. září 1888, č. 2859 (Budw. ibid. XII. 2859), že *fondové jmění spolku k účelům vyučovacím* založeného pouze tehdy od poplatkového ekvivalentu jest osvobozeno, kdy lze jej na roveň starěti jmění nadačnímu. K podstatě pak nadace náleží *znak nejen dovolenosti a obecné užitečnosti, ale také znak trvalosti a stálosti*. Poslední znak nehodí se však na jmění spolku, který má ve svých stanovách, že se ponechává valné hromadě rozhodovati

o dalším užití spolkového jmění, kdyby se spolek rozešel. (Srv. Dr. Alter I. c. 1. sv. II. č. 343.)

Z těchto spolkův a ústavův odekvivalentu co do movitého jmění osvobozených *vylučuje* ministerské nařízení v dalších odstavcích:

a) ony, které sice spočívají na zásadě vzájemnosti, ale v nichž výhody spolkové poskytují se pouze na základě zásady: »do, ut des,« čili »na plnění jisté povinnosti a na vzájemné dávce,« v nichž tedy nejsou výhody tyto zdarma. Toto ustanovení jest v souhlasu s rozhodnutím c. k. správ. dvoru soudního ze dne 31. října 1882, č. 2090 (Budwinski I. c. VI. 1543) a ze dne 24. září 1887, č. 2495 (Budwinski I. c. XI. 3664), kterými bylo za právo uznáno, že lidumilné účely spolku, pokud nedostává se jejich výhod členům zdarma, nýbrž jenom za odměnu (za vstupný poplatek, za příspěvky), neopravňují spolek k tomu, aby žádal na základě tarif. polož. 106 B. e. pozn. 2., lit. d) osvobození od poplatkového ekvivalentu.

b) Semináře duchovní a chlapecké (studentské), jak již svrchu řečeno, když jejich movité jmění není nadací k účelům vyučovacím určenou, poněvadž udržování chovanců a noviců nelze prý považovati za účel vyučovací. Tak rozhodl také již dříve c. k. správní dvůr soudní nálezem ze dne 8. července 1893, č. 2440 (Budwinski I. c. XVII. č. 7372) o kníž. bisk. chlapeckém semináři »Collegium Aloysianum« v Lublani s tím odůvodněním, že osvobození od poplatkového ekvivalentu může se přiřknouti *pouze* těm nadacím, které jsou určeny *výlučně* účelům vyučovacím a lidumilným. Sleduje-li nadace ještě jiné účely, jak prý to u dotčeného semináře jest, tu podléhá ekvivalentu. (Dr. Alter I. c. II. č. 1592, str. 218.; č. 343, 344; Dr. Wolski, Judikatenbuch, č. 1371 str. 234.)

c) Kapitály školních a nemocničních fondů, nelze-li platnými listinami dokázati, že jsou jejich úroky věnovány nadacím k vyučovacím účelům školním, jinak nemocničním. Dá-li se to dokázati, jest tím též dokázáno i právo na osvobození od poplatkového ekvivalentu.

Z toho všeho jest viděti, že jest zde všude osvobozovacím titulem *účel výlučně vyučovací, dobročinný a lidumilný*, ale

přesné určení mezi těchto není všude tak snadno, protože obyčejná mluva má mnohem širší pojem o dobročinnosti a lidumilství nežli zákon poplatkový. Má-li zmíněné osvobození od ekvivalentu býti uplatněno, musí účely a skutky spolkův a ústavů, o něž jde, přihlížeti *výhradně* k dobročinnosti a humanitě, musí totiž výhradně přihlížeti *k pěstování blaha člověčenstva vůbec a ku zmírnění nouze a bídy lidské zvlášť*. Což zřejmě prohlásil c. k. správní dvůr soudní svými nálezy ze dne 5. května 1885, č. 1228 (Budwinski IX. č. 2540) a ze dne 12. června 1888, č. 1849 (Budw. ib. XII. č. 4155).

Pěstování těchto účelů, nikoliv hlavní a výlučné, nýbrž *podružné* a jaksi mimochodem čili vedle jiných účelů sledované, anebo spočívá-li plnění těchto účelů *na smlouvě onerosní, totiž na dávce a protidávce, nevyhovuje* podmínce v příčině osvobození od poplatkového ekvivalentu zákonem stanovené.

Proto výslovně zde ještě podotýkáme (ano se to církve líká), že ze jmění *řádu německého* ekvivalent poplatkový platiti se musí, jak zřejmě rozhodlo c. k. finanční ministersvo vynesením ze dne 30. března 1852, č. 17071: *pouze movité* jeho jmění, které trvale jest věnováno dobrovolné zdravotní službě téhož řádu v době války a pokoje, osvobozeno jest od ekvivalentu dle vynesení c. k. ministerstva finančního ze dne 6. listopadu 1871, č. 33.823 (Věst. minist. fin. č. 39 str. 204. — Gebührengesetz I. c. t. pol. 38 Deutscher Orden).

Poslední odstavec § 26. netýká se církve a netřeba tedy o něm více se mizňovati.

Ministerské nařízení nezmiňuje se nic o poznámce 2. lit c) tarifní položky 106 B) e) čili *o osvobození od ekvivalentu k bohoslužbě věnovaných movitých věcí kostelů a modliteben*, a proto zde znova připomínáme, že toto zákonné osvobození třeba vztahovati *pouze* na věci k bohoslužbě určené. Co není zřejmě ustanoveno k službám Božím, nelze osvoboditi od poplatkového ekvivalentu. To platí na př. o nadacích pro zakupování potřeb kostelních, kteréžto nadace nelze ani považovati za nadace k dobročinným účelům ustanovené, jak zřejmě rozhodl c. k. správní dvůr soudní nálezem ze dne 5. května 1885, č. 1228 (Budwinski IX. 2540).

Nastane-li o tom pochybnost, zdali záslibní dar kostelní jeví se býti věnováním k bohoslužbě čili nic, má býti v té příčině tázán Ordinariát o své dobré zdání a od výroku jeho nesmí se dotyčné úřady vládní odchýliti beze zvláštního svolení ministerstva financí.

Dříve, jak jsme již připomenuli při poznámkách ke příznacím vzorci *B)*, bylo nařízeno, aby se přiznávala také *kostelní sedadla*, a tehdy platný vzorec *B)* ř. z. č. 101 z r. 1890 v aktivním stavu pod č. 11. skutečně »Kostelní sedadla« uváděl. Proto vycházela tehdy vláda z toho stanoviska, že kostelní sedadla nejsou ustanovena ke službám Božím a že mají tedy poplatkovému ekvivalentu podrobena býti, zvláště když se jich za jakýsi tu a tam obvyklý roční poplatek užívá; avšak vynesením c. k. ministerstva finančního ze dne 7. ledna 1884, č. 38.355, bylo nařízeno, že mají podrobena býti ekvivalentu pouze dle své obyčejné hodnoty a nikoliv snad dle kapitalisovaného obnosu, který se platí za jejich užívání. V témže smyslu vyznívá i rozhodnutí c. k. správního dvoru soudního ze dne 31. prosince 1877 (Budwinski I. c. I. č. 26.).

Teď však ani nyní platné místodržitelské nařízení, ani v něm předepsaný vzorec *B)* zmínky o přiznání sedadel kostelních nečiní, a z toho důvodně soudíme, že teď netřeba jich přiznávat.

Podotýkáme jenom ještě to, že náleží-li komu právo užívání jistého místa v kostele nebo modlitebnici, kterým jak mezi živými tak i pro případ smrti volně může naložiti, jeví se právo takové právem užívacím věci nemovité, které při převodu na osobu jinou jest předmětem poplatku procentového ($3\frac{1}{2}\%$ neb $1\frac{1}{2}\%$), a tedy odpadá povinnost platiti ekvivalent poplatkový, jak rozhodnuto bylo vynesením c. k. minist. fin. ze dne 20. dubna 1857, č. 19.790 (Srov. Dr. Talíř, I. c. str. 232. pozn. 15).

Tím probrali jsme osvobození věcná a přecházíme k *osvobození osobnímu*, které se týká hlavně *beneficiátů*, o němž jsme svrchu zákonné ustanovení t. pol. 106 B) e) pozn. 2. lit. e) na základě textu zákona ze dne 15. února 1877, ř. z. č. 98, uvedli, a k němuž zde připojujeme, co praví ministerské nařízení v

§ 27.

»*Také držitelé beneficií, kteří podle zákona daného dne 15. února 1877, ř. z. č. 98, žádají za osobní osvobo-*

zení od ekvivalentu, povinni jsou přiznati movité i nemovitě jmění svého benefícia a žádati za úřední uznání, že jsou co do své osoby osvobozeni.

Při uvažování této žádosti budiž hleděno jedině k příjmu, který dochází z držby benefícia, nemajíc zření k jinému příjmu osobnímu, který nepochází z prebendy.

Nemůže tedy ani doplněk kongruy za příjem z benefícia pokládán býti, ani osobní přídavek nebo podpora držiteli benefícia z náboženského fondu čas od času dávaná. Rovněž nečítají se požitky, v závěrečném odstavci 22 dotčené ze jmění benefícia nepocházející, a to, co přísluší beneficiátu ze zvláštních nadání, ze kterých byj poplatkový ekvivalent samostatně vyměřen.

Při vyšetřování ryziho důchodu z prebendy budle tyto výdaje čítány:

a) výdaje na každého pomocného kněze, kterého beneficiat jest povinen chovati;

b) všechny výdaje, které musí býti konány k dobrému nějaké jiné osoby z obročního jmění podle toho, co v nadání ustanoveno, jako na příklad ve prospěch některého kostela, školy, nemocnice atd.;

c) všechny daně a veřejné dávky s přírážkami, pasivními úroky atd., které jest beneficiat povinen zapravovati, avšak vyjímajíc dosud snad placený ekvivalent a osobní daň z příjmu;

d) kancelářské výdaje na vedení matrik a výdaje dekanatního (vikariátního) úřadu v rozsahu § 7. lit. b) zákona ze dne 19. září 1898, ř. z. č. 176, naznačeném.

Má-li držitel benefícia se správou duchovní spojení vydržovati jednoho nebo několik pomocných kněží, budiž hned tenkrát, když se propůjčuje beneficiatovi osobní osvobození od poplatků, učiněna výhra, že kdyby později nastalým uprázdněním toho neb onoho systemisovaného místa kněze pomocného obroční důchod beneficiátův zvýšil se dočasně nad 1000 K., poplatkový ekvivalent, pokud příslušný přebytek důchodu stačí, musí

býti zapravován po dobu, po kterou místo pomocného kněze bude uprázdněno.

Pokud některá komunita vzhledem k některému jí inkorporovanému beneficiu žádá, aby podle zákona ze dne 15. února 1877 osvobozena byla od poplatkového ekvivalentu, který jako držitelkyně majetku má zapravovati, nemůže výživa členů komunity, z důchodu beneficia zapravování, býti pokládána za srazitelnou položku při vyšetřování výživo důchodu beneficia.

Toto beneficiátům poskytnuté osvobození od poplatkového ekvivalentu jest *výhradně osobní* a nijak věčné, a proto odpadá důvod osvobozovací, *není-li duchovní obročí obsazeno*. V době vakatury jest tedy malice náboženská pouze oprávněna požadovati z důchodů interkalarních, co zbývá po srážce ekvivalentních lhůt na dobu interkaláru vycházejících.

Blížší nařízení o tom podá později § 38. ministerského nařízení.

Toto ministerské nařízení v § 27. zřejmě praví v odst. 1., že i ti beneficiati, kteří žádají a zákonný důvod mají pro osobní své osvobození, jsou *povinni přiznati* movité i nemovité jmění svého beneficia a *žádati* za úřední uznání, že jsou pro svou osobu osvobození; neboť bez účinného přiznání a bez předložené žádosti o osobní osvobození čili z *povinnosti úřední nemá zde nikdy býti jednáno*, nýbrž jest jednotlivým beneficiátům samým přenecháno, aby přivedli k platnosti zákonný důvod osvobozovací.

Beneficiatem po rozumu zákona rozumí se nejenom ten, kdo jest *v duchovní správě ustanoven*, jak rozhodl c. k. správní soud nálezem ze dne 30. května 1885, č. 1445 (Budwinski l. c. 2585), nýbrž charakter beneficiátův přísluší dle rozhodnutí téhož soudu ze dne 25. února 1890, č. 604. (Budw. 5172) i tak zvaným *jednoduchým beneficiátům*, což za právoplatné uznalo i c. k. ministerstvo financí rozhodnutím svým ze dne 4. ledna 1893, č. 15302, v němž v odstavci 1. zřejmě dí: *„Žádá-li za osobní osvobození od placení ekvivalentu poplatkového obroční kurat, k němuž vztahuje se zákon o kongrué, aneb i držitel tak zvaného jednoduchého obročí, jejichž čistý příjem z obročí*

dle § 19, odst. 11 nařízení min. fin. ze dne 25. května 1890 (ř. z. č. 101) vyšetřený nepřevyšuje ročně 500 zl., budiž osvobození vysloveno, a to při *beneficium simplex bez výjimky*, při kuratním *beneficium* však s vyhrazením, které jak beneficiátovi, tak správě matice náboženské ihned má být sděleno, že v případě, kdyby za příčinou uprázdnění se jednoho nebo více systemisovaných míst výpomocných beneficiátův osobní příjem z obročí zvýšil se nad částku 500 zl. tak, že z tohoto přebytku lze zcela neb částečně uhraditi ekvivalent poplatkový, bude tento *musel býti uhrazen po dobu uprázdnění (vakance) místa kněze výpomocného*.

V odstavci 2. pak rovněž dle: *«Majitelům jak kuratních tak i jednoduchých beneficií, jichž čistý roční příjem, určeným způsobem vyšetřený, převyšuje, sice 500 zl., avšak ne tou měrou, by přebytek ten stačil k uhrazení vycházející roční kvoty ekvivalentu poplatkového, budiž pro V. desetiletí ukládán pouze roční částkou, která se rovná částce převyšující 500 zl. vyšetřeného jistého příjmu beneficiátova za rok: zbytek budiž odepsán ve smyslu odstavce předcházejícího buď bezvýjimečně aneb s vyhrazením tam uvedeným»*.

Při uvažování žádosti za osvobození beneficiátů kuratních i jednoduchých má se dotčených 500 zl. čili teď 1000 K. bráti *pouze a výlučně z držby beneficia* čili prebendy, a nikoliv z jinakých osobních důchodů beneficiátových. Toto všeobecné ustanovení blíže ještě označuje odstavec 3. vysvětlovaného §, když přihlížejí k starším rozhodnutím c. k. správního dvoru soudního zřejmě udává, že *nemůže* za příjem z beneficia pokládán býti:

a) *kongruový doplněk*,

b) *osobní přídavek* anebo podpora z matice náboženské občas beneficiátovi poskytnutá, jak obé rozhodl c. k. správní dvůr soudní nálezem ze dne 2. března 1880, č. 386. (Budwinski IV. č. 719);

c) *štola a náhrada na kancelářské výlohy*, dle rozhodnutí téhož správního soudu ze dne 16. ledna 1883, č. 132. (Budwinski VII. č. 1626);

d) *obětné čili tak zvané »oběti«*, milodary a všechny beneficiatovi od lidí poskytnuté *dobrovolné dávky* dle § 22. posl. odst. minist. nařízení svrchu uvedeného;

e) *jinaké takové požítky* farnímu beneficiatovi příslušící jako *vzájemná nebo dobrovolná dávka*, t. j. všechny takové příjmy, kterých se dostává beneficiatovi buďsi jako odplaty, buďsi jako dobrovolné dávky za služby lidem konané, ku kterým se též čítá *sloužení tak zvaných manuálních čili kurrentních mší svatých*. (Nařízení minist. fin. ze dne 28. února 1864, č. 52.591, Věstník minist. fin. č. 15, str. 163; ze dne 3. září 1864, č. 22.253, odst. 1. Ibid. č. 45 str. 358);

f) *příjmy z nadací mešních a z nadací na jiné bohoslužebné úkony*, protože z těchto nadací se platí zvláště ekvivalent a protože nemůže jeden a týž předmět býti podroben dvakráte témuž poplatku. (Rozh. c. k. soudního dvoru ze dne 16. ledna 1883, č. 132; Budw. VII. č. 1626);

g) *příspěvek beneficiatovi z přebytkého zádušního jmění poskytovaný*, protože toto jmění samo o sobě jest předmětem poplatkového ekvivalentu. (Rozhod. c. k. minister. fin. ze dne 4. listopadu 1884, č. 29.217).

Při vyhledávání toho, co beneficiatovi z obročí jako ryzi důchod zbývá, sluší *mezi výdaje zařaditi a od hrubého příjmu odečísti*:

a) *výdej na každého kněze pomocného*, kterého beneficiat jest povinen vydržovati ze svého obročí, ovšem jenom tehdy, je-li místo pomocného kněze obsazeno. (Viz níže výklad k odst. 5. § 27.). Výdej tento obnáší teď 350 zl., je-li beneficiat povinen pomocného kněze *úplně* vydržovati; je-li však povinen vydržovati jej pouze *částečně*, smí zařaditi obnos, který jest na toto vydržování vyměřen, resp. schodek na 350 zl. = 700 K., má-li pomocný kněz z nadačního kaplanského místa nějaký důchod. Je-li však někde — ač bude asi velmi málo takových míst — zřizovací listinou farář povinen vydržovati pomocného kněze *větším* obnosem nežli 700 K., může tento vyšší obnos ve výdaje zařaditi, třebaš obnášel týž výnos více než nyní platnou zákonem pro pomocného kněze stanovenou kongruu.

b) *Výlohy, které dle ustanovení listiny nadační beneficiat jest povinen činiti ze jmění obročního k dobrému jiné osoby, jako na př. ředitele kůru, varhaníka, kostelníka, anebo tu a tam učitele, jemuž beneficiat dle listiny nadační má na př. poskytovat každou neděli a svátek oběd anebo jiné dávky; nebo příspěvky pro kostel, školy, nemocnice a podobné;*

c) *všechny daně a veřejné dávky s přírážkami zemskými, okresními, obecními a passivní úroky atd., které váznou na obročí a jež tedy beneficiat jest povinen zapravovati. (Rozh. c. k. správ. dvoru soud. ze dne 24. února 1880, č. 334, Budwinski l. c. IV. č. 709.)* Avšak při tom třeba připomenouti, že si mezi tyto daně a veřejné dávky *nesmí* zařaditi a z důchodů prebendy tedy odečítati:

a) *poplatkový ekvivalent* dosud snad placený a

β) *osobní daň z příjmů* na základě zákona ze dne 25. října 1896, ř. z. č. 220, sobě uloženou resp. zaplacenou.

d) *Konečně si smí beneficiat z důchodů obročních odraziti též kancelářské výdaje na vedení matrik a výdaje vikářského či dekanátního úřadu* v tom rozsahu či obnosu, jak to § 7., lit. b) zákona ze dne 19. září 1898, ř. z. č. 176, a pak známá minister. nařízení ze dne 8. prosince 1885, ř. z. č. 170, o výlohách kancelářských a ze dne 16. června 1886, ř. z. č. 170, o náhradě za vedení vikariátu, udávají.

Odpadne-li příčina, pro kterou osobní osvobození od ekvivalentu poplatkového bylo vysloveno, a odpadne-li ten který výdej, jenž ryzí obroční důchody pod obnos 1000 K. snižoval, nastane ihned povinnost ku placení ekvivalentu. Proto k tomuto přihlíží odstavec 5. § 27. a praví, že při zvýšení obročního důchodu tím nastalém, že jest místo systemisovaného pomocného kněze uprázdněno, *povinnost platiti ekvivalent po celou dobu uprázdnění* tohoto hned nastává, pokud příslušný přebytek důchodu nad 1000 K. k tomu stačí, a že se toto má beneficiatovi hned oznámiti, když se mu udělené osvobození od ekvivalentu oznamuje.

Ministerské nařízení praví, že v době vakatury dotčeného místa pomocného kněze při dočasném vstoupnutí obročních důchodů nad 1000 K. ekvivalent platiti se má, »pokud příslušný

přebytek důchodu stačí. (Srov. též rozh. c. k. správ. dvoru soudního ze dne 16. dubna 1887, č. 1099, Budw. XI. č. 3487; ze dne 27. listopadu 1888, č. 3664, Budw. XII. č. 4365).

Při tom třeba přihlížeti k *dvoji* okolnosti:

a) Je-li tento přebytek tak velký, *že postačí k zaplacení celého ročního ekvivalentu* poplatkového, a je-li systemisované místo kněze celý rok neobsazeno, tu se zaplatí *celá* roční kvota poplatkového ekvivalentu, jak již svrchu v uvedeném minister-ském fin. rozhodnutí ze dne 4. ledna 1893, č. 15.302, připomenuto; není-li však přebytek důchodový tak velký, aby stačil na zaplacení celé ekvivalentní roční kvoty, tu se na žádost beneficiatovu předepíše jemu k zaplacení *pouze částka obnos 1000 K. převyšující jakožto částečný roční poplatkový ekvivalent*, a co schází na plný roční poplatek, to se mu odpustí.

Má-li na př. beneficiat ryzí obroční důchod roční 1690 K., z něhož jest povinen vydržovati pomocného kněze svého úplně, tedy obnosem 700 K., a má-li platiti ročně poplatkového ekvivalentu 55 K. 20 h., tu zbývá mu po srážce 700 K. ryzího obročního důchodu 990 K.; a proto má právo na osobní osvobození od ekvivalentu, pokud jest místo kněze pomocného obsazeno. Je-li však místo systemisovaného kněze pomocného celý rok neobsazeno, odpadá mu povinnost pomocného kněze z obročí vydržovati, čímž má ryzí obroční důchod 1690 K. a musí též rok ekvivalent v celém ročním obnosu 55 K. 20 h. platiti. Kdyby však přebytek důchodu beneficijního v jiném případě nestačil na zaplacení celého ročního ekvivalentu poplatkového, platil by beneficiat pouze onen přebytek nad obnos 1000 K. jako ekvivalent, protože přebytek tento jen potud na částečné zaplacení stačí.

Poslední odstavec týká se *klášterů a komunit* vůbec a stanoví, že *výživa členů téže komunity*, z důchodů beneficia inkorporovaného zapravovaná, nesmí se *odrážeti při vyšetřování ryzího obročního důchodu*, když výhodu osobního osvobození vzhledem k inkorporovanému obročí komunita nebo klášter chce pro sebe ku platnosti přivést.

Svrchu bylo řečeno, že jsou beneficiati *povinni* přiznati své obroční jmění *bezvýjimečně*, tedy i tehdy, když žádají za osobní osvobození od poplatkového ekvivalentu.

Držitelé beneficií, kterým v základě zákona z 15. února 1877, ř. z. č. 98, osobní osvobození od placení poplatkového ekvivalentu pro V. desetiletí již přiznáno bylo, jsou **toliko** v tom případě od přiznání jmění prebendy pro VI. desetiletí a od průkazu důvodu osvobozovacího sprostěni, není-li proti důvodu osvobozovacímu a proti dalšímu trvání tohoto důvodu, vzhledem na ustanovení § 27. naznačeného výměru nijakých pochybností, a trvá-li ještě podmínka osvobozovací, že totiž i na dále doplňku kongruy z náboženského fondu požívají, *kteroužto okolnost vždy zvlášť prokázati dlužno*. Osvobození shora uvedené netýká se však oněch zvláštních nadací, jichž jmění ve správě osobně osvobozených benefíciálů se nachází, a to ani v tom případě, když výnosy těchto zvláštních nadací do kongruy se včítají, a jsou tudíž tito osobně osvobození benefíciáli povinni jmění těchto zvláštních nadací přiznati. (Ordin. list Buděj. diec. 1901, č. 2.)

Nejlepší důkaz svrchu uvedený, že má ten který benefíciál kongruový doplněk, jest jeho *řádně upravená poslední fasce* a nález upravitel.

§ 28.

»Povinnost, zapravovati poplatkový ekvivalent ve smyslu poznámky 3. k tarifní položce 106, B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862, počíná se v těch případech, ve kterých se bezúplatně převede na osobu ekvivalentu podrobenou věc služebností práva požívacího neb užívacího zavazena, nebo přenechají se věci darováním na případ smrti, teprve uplynutím desátého roku po dni, kterým požívání neb užívání zanikne, vztažmo dar na případ smrti připadne (§ 9. zákona ze dne 13. prosince 1862, tar. pol. 91, pozn. 2. zákona ze dne 9. února 1850).

Naproti tomu však okolnost, že osoba ekvivalentu podrobená přenechala užívání nebo požívání věci někomu jinému, nezakládá nižádného osvobození od poplatkového ekvivalentu.

Desetiletá lhůta v poznámce 3. k tarifní položce 106, B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862 dotčená, běží při nadáních, jsou-li zřízena na základě posledních pořízení,

ode dne, kterého státní pokladna nabyla práva na poplatek za toto závětní věnování, tedy z pravidla ode dne, kterého dědictví připadlo, u nadání však, která jsou zřízena jednáním mezi živými, od schválení nadační listiny, po případě od onoho dřívějšího dne, od kterého právní jednání podle ustanovení občanského práva sluší pokládati za učiněné a podle § 1. A) poplatkového zákona ze dne 9. února 1850 za poplatku podrobené.

Budova, která jest vystavěna nu pozemku, který již dříve nežli deset let byl v držení osoby poplatkovému ekvivalentu podrobené, jest podrobena ekvivalentu, třeba by ještě deset let nestála, poněvadž pro počátek ekvivalentové povinnosti není rozhoděn čas, kdy budova byla zřízena, nýbrž kdy staveniště bylo najato.

Tento §. stanoví, kdy začíná povinnost poplatnosti a dovola se poznámky třetí t. p. 106 B) e), která zní: »Povinnost platiti poplatkový ekvivalent začíná uplynutým 10. rokem počítajíc od okamžiku, kterým nabyla státní pokladna práva na řádný poplatek z nabytí jmění«. Dle toho začíná dotčená povinnost vždy uplynutým 10. rokem, a to

a) při bezúplatném převodu věci služebnosti práva požívajícího anebo užívajícího stížené na osobu ekvivalentu podrobenou počítajíc oněch 10 let po tom dnu, kterým požívání nebo užívání zaniklo pro předešlého požívatele čili uživatele;

b) při přenechání věci na případ smrti, ode dne, kdy věnovaná takto věc čili dar novému majiteli, t. j. osobě ekvivalentu podrobené, připadla; přenechali však takto ověněná osoba ekvivalentu podrobená užívání nebo požívání věci bezplatně na sebe převedené někomu jinému, nemá z toho důvodu práva žádati za osvobození od ekvivalentu;

c) při nadacích mešních, bohoslužebných a pod. třeba však rozeznávati, zda jsou zřízeny:

a) poslední vůlí; a tu desítiletá ona lhůta začíná z pravidla ode dne, kterým nadační dědictví nadaci skutečně připadlo, neboť od tohoto dne za 10 let nabývá stát právo na poplatkový ekvivalent; anebo

β) jednáním mezi živými (per actus inter vivos) uplynutým 10. rokem ode dne, kdy byla nadační listina její řádně schválena.

Od této desítilété lhůty pro začátek povinnosti platiti ekvivalent jest *jediná výjimka u budovy*, která jest vystavěna na pozemku již přes 10 let patřícím osobě témuž ekvivalentu podrobené, ale která ještě 10 let na téže pozemku nestojí, neboť dle posledního odstavce § 28. taková budova ještě před 10. rokem hned od svého vystavění ekvivalentu jest podrobena, protože tu rozhoduje staveniště již 10 let nabyté a nikoliv doba, po kterou na něm budova stojí.

VIII. Kdy mají býti podána přiznání a výkazy majetku.

§ 29.

»Přiznání majetku, který jest již dne 1. ledna 1901 podroben ekvivalentu, pak v § 3., odstavci 3. a 4., a v § 6., odstavci 2. dotčené výkazy majetku, který po 1. lednu 1901 bude ekvivalentu podroben, vztažmo, kdy vznikly osoby ekvivalentu podrobené, avšak dne 1. ledna 1901 ještě nikoli deset let staré, budte podány do konce dubna 1901«.

§ 30.

»Ty nemovitě a movité věci, v příčině kterých podle poznámky 3. k tarifní položce 106, B) e) zákona ze dne 13. prosince 1862 povinnost poplatkový ekvivalent zapravovati nastane teprve po dni 1. ledna 1901 (§ 3., odst. 3. a 4., § 28.), budte na předepsaných vzorcích řádně přiznány nejdéle ve 30 dnech po tom, co nastane povinnost poplatkový ekvivalent zapravovati, uvedouc hodnotu podle okolností dne, kterého tato povinnost nastala.

Avšak strany, požádají-li za to, mohou povinnosti přiznávati každý takovýto případ o sobě, býti zproštěny s tím závazkem, že třicet dní po konci každého roku podají úhrnné přiznání o těch majetkových částech, při kterých během příslušného roku ekvivalentová povinnost nově nastala«.

Dle těchto dvou §§. má se jmění movité a nemovité, jakož

i práva požitečná, a to každé jmění zvlášť o sobě dle stavu dnem 1. ledna 1901 přiznati u úřadů v § 32. uvedených *nejděle do 30. dubna 1901.*

K tomu se ve vyzváních c. k. finanč. okresních ředitelství ku předložení dotčených přiznání zřejmě připomíná, že se přijmou jediné taková přiznání, která jsou *na vzorech od úřadu do tisku daných sepsaná*, a že arch k takovému přiznání jakož i vložka se prodává za cenu nákladní 2 h. v Praze u důchodkového úřadu (na Poříčí č. 1035), na venkově však u c. k. úřadů berních. (Tamtéž lze dostati zvláštní výtisk zde vykládaného minist. nařízení ze dne 14. července 1900 za 20 h.).

Nemovitě a movitě věci, při nichž nastane ekvivalentní povinnost až *teprve po 1. lednu 1901*, mají se přiznati jednotlivě dle vzorce D) ve 30 dnech počítajíc je ode dne, kterým povinnost ekvivalentní nastala, anebo hromadně ve 30 dnech po konci každého roku: ale kdo chce *hromadně* je přiznati, musí o to c. k. finanční okresní ředitelství *zvláštní neolkovanou žádostí požádati.*

§ 31.

jedná o výdělkových společnostech a jejich povinnosti předložit¹ přiznání, a tedy duchovních a církevních zájmů se netýká.

IX. U kterých úřadů podávají se přiznání.

§ 32.

„Ekvivalentní poplatníci ve Vídni mají podati své přiznání u ústředního taxovního a poplatky vyměřujícího úřadu ve Vídni, poplatníci *v Brně, Št. Hradci, Krakově, Lvově, Plzni a v Praze*, pak v Hor. Rakousích, Solnohradsku, Korutansku, Kraljině, *Slezsku*, v Přímoří a v Bukovině *u poplatky vyměřujících úřadů zřízených v těchto městech a zemích, kdežto všichni ostatní poplatníci v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených mají podati svá přiznání u finančních okresních ředitelství, k nimž podle svého sídla přísluší.*

Přiznání o majetku, který jsa poplatku podroben jest v území, kde toto nařízení platí, takových osob ekvivalentu podrobených, které mají své sídlo mimo toto území, buďte rovněž podána

u vyměřovacích úřadů v prvním odstavci naznačených, a to u těch, v jichž obvodě jest majetek ekvivalentu podrobený; nalezá-li se však tento majetek v obvodě několika vyměřovacích úřadů, u toho úřadu, v jehož obvodě jest hlavní podstata majetku, a bylo-li by to pochybno, podle vůle strany u některého z těchto úřadů.«

Dle toho mají se v našich zemích království Českého přiznání poati:

a) od poplatníků v Praze, v Plzni a v Brně při úřadech poplatky vyměřujících právě v těchto městech;

b) od všech poplatníků ostatních při okresních ředitelstvech finančních, v jejichž obvodu mají své sídlo.

X. Následky. nepodá-li se přiznání v čas. nebo je-li nesprávně.

§ 33.

»Opominul-li poplatník včasné přiznání podati, má platnost § 80. poplatkového zákona ze dne 9. února 1850 tím způsobem, že se bude po celou 10letou dobu, na kterou se ekvivalent vyměří, vybírat ekvivalent dvojnásobný. Zatajil-li by kdo věc nějakou, kterou má přiznati, nebo přiznal-li by ji nesprávně, bude potrestán, jak ustanoveno v § 84. č. 3. zák. ze dne 9. února 1850, podle trestního zákona o přestupcích důchodkových. To platí zejména také tenkrát, když při věcech, které samy o sobě jsou movité, zamlčí se, že jsou příslušenstvím věci nemovité (§ 11).«

Tento § mluví o dvojím trestu:

a) pro toho, kdo v čas přiznání nepodá, pro kterýžto případ musí poplatník po celou dobu, na kterou se ekvivalent vyměří, tedy nyní v VI. období od r. 1901 až 1910, platiti dvojnásobný ekvivalent (§ 80. cit. zákona);

b) pro toho, kdo v předloženém přiznání zatají jednotlivé, ekvivalentu podrobené věci anebo kdo je nesprávně udá, anebo kdo zamlčí, že některé věci, samy o sobě movité, jsou příslušenstvím věci nemovité; ve všech těchto případech propadá dle § 84. cit. zákona řízení trestnímu. při němž výměra trestu redle zvýšeného poplatku jest různá a zvláště ještě platiti

se musí mimo zvýšený poplatek, který při poplatcích přímých, t. j. přímo čili hotovými splatných, k nimž dle rozhodnutí c. k. správního dvoru soudního č. 11.133 i ekvivalent patří, troj- až šestinásobné toho obnáší, oč erár byl nebo mohl býti zkrácen. Neboť mezi předepsáním poplatku zvýšeného a přiknutím trestu v důchodkovém řízení trestním jest mimo jiné i ten rozdíl, že *zvýšený poplatek obsahuje v sobě již poplatek zkrácený*, t. j. o nějž stát byl zkrácen, kdežto vedle trestu, byt by tento vysloven byl i 50násobným obnosem (vyšší sazby důchod. zákon trest. nezná) poplatku, musí býti poplatek zkrácený zvláště předepsán; a k tomu přichází ještě ten rozdíl mezi trestem a zvýšeným poplatkem, že dle § 116. důchodkového zákona trestního může býti trest proměněn ve vězení, což pro zvýšený poplatek neplatí. (Srov. rozhodnutí. c. k. minist. financí ze dne 9. září 1877, č. 20.317.)

XI. Jak se poplatkový ekvivalent vyměřuje.

§ 31.

»Když přiznání dojdou, srovnají se se záznamy dosavadními a pošlou se pak spotřebnými příkazy příslušným úřadům berním, které je mají se svými záznamy katastrálními srovnati, příslušná vyhledávání konati a o výsledku, jakož i o úplnosti a správnosti údajů a místně obvyklých kupních cen, jakož i o jinakých vyměřovacích úkonech zprávu podati. Přiznané hodnoty budte, je-li toho třeba, opraveny úmluvou nebo zvláštním soudním odhadem.«

Dle toho nastává další úkol úřadům v § 32 uvedeným resp. finančním okresním ředitelům:

a) *aby porovnaly letošní přiznání ekvivalentní s dosavadními*, hlavně s oním z r. 1890, a

b) *zaslaly je se svými zvláštními pokyny a rozkazy příslušným berním úřadům.*

Tyto pak mají povinnost *srovnati* letošní přiznání *se záznamy katastrálními*, aby zjištěna byla úplnost a správnost údajů o přiznání o všech ekvivalentu podrobených předmětech, při čemž mají právo též úmluvou s poplatníkem anebo zvláštním soudním odhadem opravovati přiznané hodnoty jmění, zdají-li se jim anebo c. k. okresnímu finančnímu ředitelství býti nesprávnými.

§ 35.

»Finanční okresní ředitelstvo, vztažmo úřad poplatky vyměřující, vyměří poplatek i s 25procentní přírážkou na celé desetiletí, rozhodne o nárocích na osvobození od poplatku a oznámí ekvivalentovému poplatníku přijatou cenu a vypočtený poplatek i ty předměty, v příčině kterých nemohlo se dáti místo nároku na osvobození od poplatku.

Zákonně vyměřený poplatkový ekvivalent bude odepsán toliko tenkrát, když se během desetiletí nemovitě věci sevizí nebo movitý majetek v nemovitý promění, a buďž zažádáno podáním kolku prostým, ku kterému buďte náležitě doklady přiloženy, u úřadu, od kterého ekvivalent byl vyměřen.«

Při tomto vyměřování ekvivalentu řídí se finanční okresní ředitelstvo resp. úřad poplatky vyměřující i v tomto případě platným § 7. zákona ze dne 13. prosince 1862, dle něhož vyměřují se všechny percentualní poplatky tím způsobem, že celá vyšetřená hodnota poplatkového předmětu *rozdělí se na stupnice od 20 do 20 zl.*, při čemž každý zbytek, jenž činí 1 zl. nebo více, počítá se za celých 20 zl.; zbytek pak menší jednoho zlatého zůstává pominut. Doplnění zbytku od 1 zl. začínajíc na dalších 20 zl. čili zaokrouhlení na další stupnici 20 zl. jest *odůvodněno finanční technikou* čili snadnějším vypočítáváním poplatku.

Při tom platí se ze jmění nemovitého 3⁰/₁₀ a ze jmění movitého 1¹/₂⁰/₁₀, a to ze skutečné ceny veškerého jmění; mimo to od r. 1871 ukládá se ještě 25⁰/₁₀ přírážka. Na příklad:

a) % nemovitého jmění v ceně 62.311 zl. 20 kr.

a zaokrouhleno 62.320 zl. s 3⁰/₁₀ . . . 1.869 zl. 60 kr.

k tomu přírážka 25⁰/₁₀ . . . . . 467 zl. 40 kr.

z práva rybářství v ceně 15 zl., tedy

20násob. obnosem 300 zl. s 3⁰/₁₀ . . . 9 zl.

k tomu přírážka 25⁰/₁₀ . . . . . 2 zl. 25 kr.

z movitého jmění v ceně 13.634 zl. 55 kr.

zaokrouhleně 13.640 zl. s 1¹/₂⁰/₁₀ . . . 204 zl. 60 kr.

k tomu přírážka 25⁰/₁₀ . . . . . 51 zl. 15 kr.

úhrnem . . . 2.604 zl.

na celé desetiletí, takže ročně se bude platiti 260 zl. 40 kr. ekvivalentu.

b) Z vyšetřeného movitého jmění v hodnotě 31.580 zl. 74 kr.
 a zaokrouhleno (odpadnutím 74 kr.)
 31.580 zl. s $1\frac{1}{2}\%$ . . . . . 473 zl. 70 kr.
 k tomu přírázka 25% . . . . . 118 zl. 42 $\frac{1}{2}$ kr.
 úhrnem . . . . . 592 zl. 12 $\frac{1}{2}$ kr.

Z vyšetřené hodnoty nemovitého jmění per 54.020 zl. 32 kr.
 zaokrouhleno 54.020 zl. s 3% . . . 1.620 zl. 60 kr.
 s 25% přírážkou . . . . . 405 zl. 15 kr.
 úhrnem . . . . . 2.025 zl. 75 kr.

Bude se tedy platiti ročně z movitého jmění 59 zl. 21 kr.
 (1. rok však 59 zl. 23 $\frac{1}{2}$ kr. a ostatních 9 roků 59 zl. 21 kr.),
 z nemovitého 202 zl. 57 kr. po 9 let, ale 1. rok 202 zl. 62 kr.

V platebních knížkách berničních uvádějí se tyto obnosy
 vždy *rozlišeně*, totiž zvlášť z věcí nemovitých a zvlášť z věcí
 movitých.

Jak poslední odstavec § 35. praví, může býti vyměřený po-
 platkový ekvivalent *odepsán* toliko *ve dvou* případech:

a) když se během desetiletí *nemovité věci zcizí*, na př.
 odprodejem, darováním atd., anebo

b) když se v téže době *movitý majetek v nemovitý pro-
 mění*, na př. když se servatis servandis za benefičijní státní
 obligace koupí pozemky a pod. Ovšem v těchto případech musí
 býti podána neolkovaná žádost k c. k. finančnímu okresnímu
 ředitelství potřebnými doklady na př. trhovou smlouvou atd. opa-
 třená za odepsání resp. za pozmenění ekvivalentu.

§ 36.

*»Opomenul-li poplatník podati v čas přiznání a ne-
 vydobyl-li ani prodloužení lhůty, může finanční úřad
 stranu buďto pořádkovými tresty podle nařízení finančního
 ministeria ze dne 6. dubna 1856, ř. z. č. 50, přidržeti, aby
 svou povinnost splnila, nebo majetek poplatkovému ekvi-
 valentu podrobený z moci úřední vyšetřiti a poplatek
 vyměřiti.«*

Po rozumu dotčeného ministerského nařízení ze dne 6. dubna
 1856 mají se *tresty pořádkové* vyměřovati 5—50 zl., a kdyby
 to nepomohlo, od 50—100 zl. Může býti poplatníku též uložen

trest obnosem, který se rovná 50% úrokům z poplatku, jenž se má vyměřiti za dobu nedodržené lhůty, když poplatník anebo jeho zástupce nedokáže, že předložení dokladů resp. přiznání nestalo se bez jeho viny.

XII. Jak se zapravuje poplatkový ekvivalent.

§ 37.

»Na rok vycházející částka ekvivalentu za toto desítiletí z movitého i nemovitého jmění vyměřeného placena buď v stejných lhůtách čtvrtletních napřed dne 1. ledna, 1. dubna, 1. července a 1. října každého roku dospělých (§ 1. zákona ze dne 18. března 1872, ř. z. č. 33).«

Nejsou-li splatné částky roční úplně stejné, platí se obvykle první rok částka vyšší a ostatní léta částky stejné, jak viděti z příkladu u § 35.

§ 38.

»Poplatkový ekvivalent z uprázdněných obročí duchovních zapravován buď nepřetržitě, byť i interkalární příjmy připadly některé osobě (fondu) podle tarifní položky 75. zákona ze dne 9. února 1850 osvobozené.

Poplatkový ekvivalent za dobu interkalární zapraven buď teprve po jejím ukončení najednou od fondu interkalárního (náboženského).«

Příčinu, proč se má platiti ekvivalent i v době interkalární, jak zde se stanoví, udali jsme již při § 27., a proto zde naň odkazujeme. — Uvedená tarifní položka 75. jedná o osvobozeních osobních, ale netřeba ji zde doslovně uváděti. Druhý odstavec § 38. obsahuje *výjimku* k § 37., neboť stanoví, že se nemá poplatkový ekvivalent za dobu interkalární zapravovati vždy napřed 1. dne každého nového čtvrtletí, *nýbrž až po jejím ukončení* a to najednou od fondu náboženského, jenž bere příjmy interkalární.

§ 39.

»Jestliže by v čas nebylo zapláceno, budou čítány a s dluhem vybrány pětiprocentní úroky z prodlení ode dne, který následuje po ustanovené lhůtě výběrčí, až do

dne, kdy dospělý dluh jest zapraven (§ 2. zákona ze dne 18. března 1872, ř. z. č. 33).*

Při vypočítávání lhůty překročené čítá se měsíc po 30 dnech, a rok po 12 měsících; do téže doby nečítá se den, kterého platební rozkaz byl doručen, a pak den, kterého poplatek byl zapraven. Připadá-li poslední den platební lhůty na neděli nebo svátek zasvěcený, považuje se zapravení za včasné, bylo-li zapláceno všedního dne nejbližšího příštího.

Vypočítávání úroků z prodlení děje se tak, že dluh čili nezapravený poplatek i s mimořádnou přírážkou množí se 1·3 násobným počtem dnů, za které se úrok vyhledává, a výsledek tento naznačující krejcarý dělí se 100. Aby vypočítávání bylo zjednodušeno, mají nedoplatky povždy *zaokrouhleny* býti na celé zlaté, takže ku krejcarům pod 50 vůbec se nepřihlíží, t. j. že se opomíjejí, a 50 krejcarů a více nad to počítají se již za jeden zlatý.

Dle toho vypočítá se na př. úrok z prodlení z obnosu 289 zl. 85 kr. za 1 měsíc a 26 dnů následovně: Obnos 289 zl. 85 kr. zaokrouhlí se na 290 zl. a množí se 1·3 násobným počtem dnů prodlených totiž 56 dnů: $56 \times 1·3 = 72·8$, takže bude celý výpočet:

$$\begin{array}{r} 290 \times 72·8 \text{ (čili } 56 \times 1·3) \\ \hline 2030 \\ 580 \\ 2320 \\ \hline 21120 \text{ kr. : } 100 = 2 \text{ zl. } 11 \text{ kr.} \end{array}$$

(Srov. nařiz. minist. fin. ze dne 11. března 1892, č. 9338. — Věstn. minist. financí č. 17, str. 475. Dr. Taliř, I. c., str. 499.).

§ 40.

»Aby se však vybírání ekvivalentu překážkami nějakými při vyměřování jeho nezdržovalo, vybírán buď zatím, pokud nebude za šesté desíletí vyměřeno, podle výměry pátého desíletí proti potomnímu upravení, a potvrzeno buď na posavadním platebním archu, že byl zapraven.

Teprv až bude veškerý poplatek, jež každý povinník ze svého jmění v šestém desíletí má platiti, na jisto postaven, budiž nynější předepsání ekvivalentu (arch platební)

zpět vzato a povinníkovi nový příkaz platební s náležitým zpočtením dodán.»

Poslední § ministerského nařízení obsahuje dočasné ustanovení o tom, že se má i v 6. období vybírat ekvivalent *prozatímně* v témže obnosu, jako dosud v období 5., dokud nebude nový poplatkový ekvivalent na základě nového přiznání vyměřen. Až se tak stane, bude poplatníkovi vydán nový platební arch; a bude-li jemu pro budoucí desetiletí vyměřen vyšší poplatkový ekvivalent, *doplatí schodek* při dosavadním ekvivalentu na vyšší obnos v novém období; sníží-li se mu poplatek, bude mu přeplatek započten pro budoucí roční respektive čtvrtletní splátku, čímž vše bude vyrovnáno.

Proti vyměřenému poplatkovému ekvivalentu může poplatník, má-li za to, že se mu křivda stala, podati stížnost resp. *žádost* o nové vyměření ekvivalentu. Takovéto žádosti, jimiž se kdo domáhá odepsání, správnějšího upravení nebo navrácení poplatku, protože týž původně příliš vysoko byl vyměřen, anebo protože nové nastaly okolnosti, dle nichž vyměření více není správné, spadají pod tarifní položku 44 (r) a jsou od kolku osvobozeny (Vynes. c. k. minist. finanč. ze dne 12. května 1863, č. 11.500). Avšak *stížnosti a rekursy* proti rozhodnutí o dotčených žádostech podléhají kolku a sice 15 kr., jde-li o obnos až do 50 zl.; jde-li však o sporný vyšší obnos než 50 zl., kolku 36 kr. za každý arch.

Rekurs má se *předložiti* vždy u úřadu poplatkového, *proti jehož rozhodnutí se rekuruje, do 30 dnů*, počítaje tyto od prvního dne po doručení tomto rozhodnutí.

Žádosti o zmírnění anebo prominutí poplatku cestou milosti podléhají dle tarif. položky 43. lit. a) 2) kolku 50 kr.

Rekurs v čas sice podaný, *ale nikoliv přímo u příslušného*, nýbrž u nižšího úřadu a od tohoto pak k vyššímu úřadu zaslaný, považuje se za opožděný, byl-li u úřadu, od něhož v odpor vzaté rozhodnutí vydáno bylo, předložen *teprve po uplynulé lhůtě rekursní* (Rozh. c. k. správ. dvoru soudního ze dne 16. března 1877, č. 323, a ze dne 27. září 1881, č. 1432).

Podaným rekurssem *nezastavuje se placení poplatku*, nýbrž děje se dle § 78. poplatkového zákona dále a nepřetržitě.

Otázka patronátní v Čechách.

Uvažuje Dr. JOS. DOUBRAVA.

Uznání způsobilosti kandidátovy závisí tedy na příznivém posudku examinatorů a na biskupově úsudku.

Na záruku posuzování spravedlivého vyhrazeno zákonem církevním kandidátům právo, odvolati se k stolici vyšší, domnívají-li se, že posudkem examinatorů neb úsudkem biskupovým stala se jim křivda. Z biskupských diecézí českých děje se odvolání k metropolitovi, z arcidiecése pražské odvolati se jest k soudu olomouckému jako druhé stolici delegované.

Řízení odvolací pro důležitost svoji došlo přesné úpravy encyklikou Klimenta XI. *«Quo parochiales ecclesiae»* ze dne 10. ledna 1721,¹⁵²⁾ najmě však konstitucí Benedikta XIV. *«Cum illud»* ze dne 11. prosince 1742.¹⁵³⁾ Po tomto ustanovení nesmí pro odvolání zadrženo býti obročí, až by pře se rozhodla: nemá appelací účinku suspensivního.

O důvodnosti odvolání jest souditi výlučně na základě spisů konkursních; doklady, jež shledány byly později, nemají na soudě appellačním žádné právní váhy. Je-li odvolání z úsudku biskupova, jenž opíral se o důvody důvěrné, nijakými spisy konkursními prokazané, může biskup důvody své sděliti důvěrně soudci appellačnímu a nemá-li v něho důvěry, může tak učiniti kardinalu praefektovi sboru vykladačů koncilu tridentského. — Usoudí-li se na soudě appellačním souhlasně s posudkem, z něhož se bylo odvoláno, pře tím jest na dobro skončena, *res iudicata*; stalo-li se jinak, oprávněn ten, kdo zatím obdržel obročí, podržeti je a ze soudu druhé stolice odvolati se k stolici třetí, tedy k soudu, jenž dotýčným diecésím zřízen jest za delegovanou třetí instanci.

Po rozhodnutí této stolice zůstane v právě, komu svědčí dvě souhlasných rozhodnutí, a další odvolání nemožno.

7. Kdo z kandidátů konkursem zkoušených a schválených dostane se na uprázdněné obročí, závisí na rázu obročí samého.

Pokud se týče obročí volně propůjčitelných, stane se, co

¹⁵²⁾ Ferraris, *Prompta bibliotheca*, tom. II. p. 886. *Concursus*.

¹⁵³⁾ *Bullarium Benedicti PP. XIV. Ed. Prati 1845. Tom. I. p. 250.*

zákon obecný přikazuje: biskup volně zadá obročí kandidátu nejspůsobilejšímu.¹⁵⁴⁾

S hledem k obročí pod patronátem církevním a světským však věc proměněna odchýlně od práva obecného.

Patron církevní, jenž po obecném právu¹⁵⁵⁾ zavázán podati k obročí, koho ze zkoušených a uznaných kandidátů všech za spůsobilejšího má, obmezen jest ve volbě své právem zvláštním¹⁵⁶⁾ v ten způsob, že k podacímu vybrati musí jednoho ze tří kandidátů, jež mu biskup navrhl; jinak v této mezi jest církevní patron svoboden. Ačkoliv totiž návrh biskupův sestavený se zřetelem ke stupni způsobilosti kandidátů na prvním místě uvádí, kdo po soudu biskupově obročí nejhodnějším býti se zdá, a patron, chtěje s jakousi mravní jistotou k podacímu zvoliti kandidata nejspůsobilejšího, nejlépe učiní, shodne-li se s posudkem biskupovým, přece ponechána mu zákonem vůle samostatného posudku a v důsledku toho i praesentace kandidata, jenž v návrhu biskupově na místě druhém či třetím se uvádí.

Stejně věc se má při farách pod patronátem náboženské matice a fondu studijního, jež původem svým církevními jsou.¹⁵⁷⁾ Ba ze zvláštní blakovůle a péče Jeho Veličenstva Františka Josefa I. ustanoveno jest, že na prospěch duchovní správy k farám pod patronátem koruny neb veřejných statků se nalézajícím praesentace diti se má na základě terna biskupem navrženého.¹⁵⁸⁾

¹⁵⁴⁾ Trid. sess. XXIV. cp. 18 de refor.

¹⁵⁵⁾ Trid. l. c.

¹⁵⁶⁾ Concordat. Art. XXIV.: Parochiis omnibus providebitur publico indicto concursu et servatis Concilii Tridentini praescriptionibus. Pro parochiis ecclesiasticis patronatus praesentabunt patroni unum e tribus, quos Episcopus enuntiata superius forma proposuerit.

¹⁵⁷⁾ Concord. Austr. art. XXV. Cfr.: Otázka patr. Nota 99.

¹⁵⁸⁾ Archiv, Bd. I. Litterae a C. et R. Principe Archiepiscopo Vienstensi qua Majestatis Suae Caes. Plenipotentiariorum ad Emin. et R. D. Cardinalem Viale Prela qua Ss. Patris Plenipotentiariorum datae Vienna die 18. Augusti 1855. Art. XVII. pag. XXIII. — Schreiben des k. k. Ministers für Cultus und Unterricht Leo Grafen von Thun an sämtliche Herren katholischen Erzbischöfe und Bischöfe ddo 25. Jänner 1856 Z. 1371 ex 1855 § 10. (Archiv f. K.-R. Bd. I. p. XL.) »Der Artikel XXV. gesteht Seiner k. k. apostol. Majestät die bisher faktisch geübte Praesentation für jene Pfründen, deren Patronat dem Religionsfonde oder dem Studienfonde angehört, als ein förmliches Recht zu, knüpft aber daran die Bedingung, dass hiefür immer einer aus der vom Bischofe vorgeschlagenen Terna gewählt werde. Laut Punkt XVII. des

Rozchází-li se názor zemského úřadu, jenž povolán jménem J. Veličenstva præsentaci vykonati, s návrhem biskupovým a má býti pomínut kandidat *primo loco* navržený, musí záležitost vznesena býti k ministerstvu kultu, aby učinilo rozhodnutí.

Nejvyšším rozhodnutím ze dne 24. října 1818, k němuž odnáší se též vynesení c. k. ministerstva kultu ze dne 12. února 1874, stalo se opatření, aby patronat přicházející se statkem fondu náboženského neb veřejného a státního na nového majitele, zůstal v závazku, v jakém dosud byl, a patron nový, konaje podání, obmezen byl ternem biskupovým.¹⁵⁹⁾

Větší svobody práno i po právu zvláštním patronovi světskému.

Jemu jest na vědomí dáti všechny kandidaty, kteří zažádali za obročí uprázdněné a uznání po stránce vědění i po stránce ostatních kanonických požadavků za způsobilé.

Aby dostalo se patronovi spolehlivého pokynu k posouzení a porovnání těchto kandidátů, zasílá biskup patronovi žadatele seřaděné dle způsobilosti, tak že hned patrno, koho biskup po zkoušce konkursní za daných okolností uznává více méně způsobilým. Na doklad posudku udává se v seznamu dosavadní působení jednotlivcův a zvláštní jejich přednosti, až po tu dobu osvědčené.

Kandidátů, jimž nedostalo se buď po jedné neb po druhé stránce approbace, do seznamu pojeti a patronovi k præsentaci předložiti nelze. Sluší však alespoň učiniti toho zmínku a -- pokud vhodno -- udati též příčinu vyluky, aby nabyl patron přesvědčení, že není tu proti kandidatovi odporu bezprávního. Jsou-li důvody choulostivého rázu, aneb biskup nabyl o nich vědomí *ex informata conscientia*, nebude povinen patronovi je vykládati.

Vyplyvá to již z toho, co výše pověděno, že biskup ani soudci, k němuž odvolání se stalo, nemusí udati důvody, pro

fürsterzbischöflichen Schreibens haben Seine k. k. apostol. Majestät erklärt, dass es in Betreff der Besetzungsweise von landesfürstlichen oder Fondspatronatspfünden bei dem zu verbleiben habe, was A. h. Herren Vorfahren zur Beförderung einer heilbringenden Seelsorge angeordnet haben. Die Landesbehörden werden daher auch fernerhin innerhalb ihres Wirkungskreises aus der bischöflichen Terna entweder den *primo loco* Vorgeschlagenen auswählen, oder höheren Ortes Bericht erstatten.

¹⁵⁹⁾ Archiv für K.-R. Bd. 36. S. 286.

něž kandidata z konkursu k obročí vyloučil, aneb jej dokonce již examinatory za schopna uznaného zamítl.

Proto patron nemá práva naléhati na biskupa, aby udal důvody, pro které vyloučil toho kterého kandidata ze seznamu žadatelů, a nemístno jest, domáhati se toho žalobou u vyšší stolice za záminkou, že se tak děje na obhájení práva patronovi zaručovaného.

S. Snaha obecného zákona¹⁶⁰⁾, v zájmu církevního života uspišiti osazování uprázdněných obročí tím, že patronům vyměřena závazná lhůta, ve které jest vykonati podací, došla i v právu zvláštním náležitěho ocenění ba zostření.

Stalo se to zkrácením lhůty, vyměřené k vykonání podacího.

Bez ohledu k tomu, jakého rázu jest patronat, zdaž církevní či světský, pořízeno za vlivu vládního¹⁶¹⁾, že jest patronovi během šesti neděl, a zdržuje-li se mimo zemi, během tří měsíců vykonati podací, počítajíc ode dne, kdy ho došel návrh ordinariátní se seznamem kandidátů. Z dekretu nevysvítá sice, zda pobytem mimo zemi rozuměti jest meškání za hranicemi dotyčné země korunní či za hranicemi říše, lze však z účelu zákonného ustanovení — ratio legis — zavíratí s jistotou, že rozuměti tu sluší pobyt mimo říši.¹⁶²⁾

Ustanovení o lhůtě dostalo se též náležité sankce pořízením aby patron lhůty nedbalý tenkrát z práva podacího vypadl a biskup sám mohl volně propůjčiti obročí, a to onomu kandidatovi, ježž v návrhu jako nejzpůsobilejšího patronovi na prvním místě uvedl.

Ovšem není vyloučena možnost či spíše povinnost, patronovi i po vypršení lhůty ponechati právo podací, prokáže-li, že pro vážné překážky praesentací v čas vykonati nemohl.

Bez takové překážky prodlužovali lhůtu přiči se účelu zákona.

Jak výše zmíněno, odchýlná ustanovení v příčině lhůty praesentační stala se vlivem vládním za josefinské úpravy řádu konkursního.

¹⁶⁰⁾ Otázka patr. II. A 1. al. 3.

¹⁶¹⁾ Dvorní dekret ze dne 18. června 1805. Srv. Jaksch I. c. Bd. IX. S. 267.

¹⁶²⁾ W a h r m u n d I. c. Bd. II. S. 105.

Konkordat u věci té zřejmě nepořídil; obsah článku XXXIV. a XXXV.¹⁶³⁾ zavdal však podnět k náhledu, že dvorní dekret ze dne 18. června 1805 zrušen byl, a na místo lhůty, jím v Rakousku ku praesentaci vyměřené, obnoveno bylo obecné ustanovení kanonické.¹⁶⁴⁾

Nedá se upříti, že pořízení: »Cetera . . . quorum nulla in his articulis mentio facta est, dirigentur . . . iuxta Ecclesiae doctrinam« (art. XXXIV.) a »Per hanc Conventionem . . . decreta . . . in quantum illi adversantur, abrogata habebuntur« (art. XXXV.), opravňují k onomu názoru, nedá se však zároveň popříti, že přes prohlášení konkordatu ve skutečnosti setrváno bylo v příčině lhůty praesentační na dřívějším ustanovení. Po něm dodržovala a dodržuje se v praxi lhůta šestinedělní, pokud se týče tříměsíční.

Že pak obyčej tento nepříčí se účelu zákona o lhůtě praesentační, ba spíše mu svědčí, tedy za důvodný — *rationabilis* — považován býti může, a jako takový obecně se udržuje přes čtyřicet let bez odporu církevního zákonodárce — římské stolice, — nelze mu upříti váhy práva ze zvyklosti poslého.¹⁶⁵⁾ (POKR.)

¹⁶³⁾ Čl. XXXIV.: Cetera ad personas et res ecclesiasticas pertinentia, quorum nulla in his articulis mentio facta est, dirigentur omnia et administrabuntur iuxta Ecclesiae doctrinam et eius vigentem disciplinam a Sancta Sede adprobatam. — Čl. XXXV.: Per solemnem hanc conventionem leges, ordinationes et decreta quovis modo et forma in Imperio Austriaco et singulis, quibus constituitur ditionibus, hactenus lata, et in quantum illi adversantur, abrogata habebuntur, ipsaque Conventio ut lex Status deinceps eisdem in ditionibus perpetuo vigeat . . .

¹⁶⁴⁾ Náhledu tuto vytknutého dovolával se Dr. P. v zasedání sboru obecních starších král. hlav. města Prahy dne 10. října 1900 na vyvrácení obav, že by k. a. ordinariát mohl volně propůjčiti obročí olšanské, k němuž sbor starších zdráhal se během šesti neděl vykonati praesentaci, odkládaje to k době, až by upravena byla otázka pohřebního práva farářů pražských na hřbitovech olšanských.

¹⁶⁵⁾ Friedle Über die Ausübung des Praesentationsrechtes, l. c. S. 41. Aichner, Comp. Juris eccl. Ed. V. p. 307. N. 7. Vering, Lehrbuch des K.-R. 2. Aufl. S. 479 N. 8. Wahrmond, l. c. Bd. II. S. 104. N. 84.

Svátost pokání.

Biblicko-dějepisný rozbor. Napsal univ. prof. FR. XAV. KRYŠTŮFEK.

Konečně učí Origenes, že jen kněží mají moc hříchů platně ve svátosti pokání odpouštět.

Vykládaje slova: »A odpusť nám naše viny« napomíná z prva, abychom každému, co jsme povinni, dávali, a jeden druhému odpouštěli, a pokračuje: »Všichni tedy máme moc odpouštět hříchů proti nám spáchané, jak jest patrno ze slov: »Jakož i my odpouštíme svým vinníkům«; a opět: »jakož i my odpouštíme každému vinníku svému«. Ale ten, na něhož Ježíš vdechl jako na apoštoly, který po ovoci poznán býti může, že Duchu sv. přijal a duchovním učiněn jest proto, že Duchem Božím po způsobu Syna Božího k tomu všemu veden jest, co rozumem konati jest, *ten odpouští, co by Bůh odpustil, a nezhojitelné hříchů zadržuje, slouže* (jako proroci Bohu sloužili, mluvíce nikoli co jejich bylo, nýbrž co bylo vůlí Boží) *tak i on sám Bohu, který jediný má moc odpouštět hříchů*. Neboť tak v evangeliu podle Jana stran udělování odpustění hříchů od apoštolů psáno jest: Přijmětež Duchu svatého: kterýmž odpustíte hříchů, odpouštějí se jim: a kterýmž zadržíte, zadržáni jsou«. (Jan 20, 22. 23.).¹⁾ Origenes praví na tomto místě jednoduše jako náš katechismus, že kněz »odpusť hříchů na místě Božím«.

Sv. Jan Zlatoústý († 407) velebí a vynáší kněžskou moc nad moc andělskou a všechnu moc krále pozemského, poněvadž tento pouze tělo váže, »ale vazba kněží duši poutá a až k nebesům se vztahuje; co kněží zde na zemi konají, to Bůh na výsostech za pravé uznává, soudy svých sluhů Hospodin potvrzuje. Neboť což jinébo jim udělil, nežli tuto nebeskou moc řka: Kterým odpustíte hříchů, odpouštějí se jim, kterým zadržíte, zadržány jsou.«²⁾

Basilius V., biskup novocesarejský, († 379) dí: »Soudce chce se nad tebou smílovati, a tebe svého slitování účastným učiniti, ale jen když tě vidí, že jsi po hříchu pokorný a skroušený, že zlých skutkův oplakáváš, tajné své viny *bez studu vy-*

¹⁾ Libellus de oratione n. 28. ep. Migne T. I. p. 527.

²⁾ De sacerd. lib. III. c. 5.

*znáváš a bratry prosíš.*³⁾ Jinde praví: »Jest zachovati týž způsob ve vyznání hříchů, kterého se užívá při odkrytí nemoci těla. Jako tedy nemoci těla neukazují lidé všem lidem, nýbrž těm, kteří jsou v léčení jejich znalí: tak diti se musí vyznání hříchů před lidmi, kteříž je mohou vyléčiti.«⁴⁾ Kdo tito jsou, ukazuje jinde řka: »Jelikož s druhem hřichu obrácení srovnávati se musí, proto jest nutno, *hřichy těm vyznávat, kterým udělování tajemství Božích svěřeno jest*, a konati důstojné ovoce pokání.«⁵⁾

Řehoř Nyssenský, bratr sv. Basilia V., († okolo r. 395) praví: »Větší můj důvěru v toho, který tebe v Bohu zplodil, nežli v ty, od nichž tělem pocházíš. Směle ukaž knězi, co skrytého jest, odkryj jemu tajemství duše, jako lékaři rány odkrýváš; on se jak o tvou čest tak o tvé zdraví postará.«⁶⁾

Sv. Ambrož hájil moci kněžské rozhřešovati proti Novatianům. Poukazuje na místo u sv. Jana 20., 22. 23. »Přijměte Ducha sv. etc.« uzavírá takto: tedy kdo nemůže rozvázati hřích, nemá Ducha sv. Úřad (munus) Ducha sv. jest povinností (officium) kněze; právo však Ducha sv. jest v rozvazování a svazování zločinů (in solvendis, ligandis criminibus); jakým způsobem přivlastňují sobě jeho úřad, v jehož právo a moc nevěří (de cuius diffidunt jure et potestate).⁷⁾

Paulinus vypravuje v životě sv. Ambrože: »Kolikrátekoli mu kdo k vůli obdržení pokání své poklesky vyznával, tak plakal, že i jeho ku pláči přinutil; zdál se s ležícím sám ležeti (t. j. s kajícím sám se káti). Hříchů však, kteréž on vyznával, nejevil nikomu, leč Pánu samému, u něhož za něho orodoval. — Odňal tak (hříšník) odpůrci hlas a zdrtil jaksi zuby připravené na kořist vyznáním svých hříchů, dav čest Bohu, před nímž jest všechno nahé, který chce raději život hříšníkův nežli jeho smrt.«⁸⁾

Z tohoto místa vidíme, že zpověď hříchů u kněze byla ve 4. století nutnou, aby se zapala ústa ďáblu, hřichy smazaly a nový život byl navrácen.

³⁾ Hom. in ps. 32. n. 3.

⁴⁾ Regul. brev. Respon. ad interrogat. 229.

⁵⁾ Regul. brev. 288.

⁶⁾ Orat. 13. ad eos, qui durius atque acerbius alios judicant.

⁷⁾ De poenit. lib. I. c. 2.

⁸⁾ Paulinus in vita s. Ambros. (Galland. bibl. T. IX. p. 23. sq.)

Sv. Jeroným učí nutnosti zpovědi řka: »Kdyby někoho had-děbel tajně pokousal a jej jedem hříchu nakazil, a nikdo toho nevěděl; bude-li mlčeti, který raněn jest, a nebude-li činiti pokání, a nebude-li chtíti svou ránu bratru a učiteli vyznati: učitel a bratr, kteří mají jazyk k léčení, nebudou s to, aby mu snadno pomohli. Když se stydí nemocný ránu lékaři vyznati; co neví, lék nehojí«. ⁹⁾ Kdo tedy má na sobě hřích třeba tajný, musí se káti a jej knězi vyznati, aby jeho výrokem byl od něho rozhrěšen. Totéž praví slovy: »Jako tedy tam malomocného kněz čistého nebo nečistého činí t. j. prohlašuje: tak i zde váže a rozvazuje biskup nebo kněz, nikoli ty, kteří jsou nevinní (t. j. bez hříchu), neb zatvzeli (noxii), ale dle své povinnosti, když slyšel různosti hříchů, ví, koho lze vázati a koho rozvázati (sic et hic alligat et solvit episcopus et presbyter, non eos, qui sunt insontes vel noxii; sed pro officio suo, quum peccatorum audierit varietates, scit, qui ligandus sit, quive solvendus.« ¹⁰⁾

Sv. Řehoř I. Vel., papež (590—604), který veškeru účinnost západních učitelů církevních si přivlastnil a pro život zpracoval, a jehož spisy jsou jaksi výběrem čili anthologií staré církevní literatury, učí s veškerou jasností naší svátostní zpovědi. Praví: »*Jest uvažovati příčiny a potom vykonávati moc rozvazovati a svazovati.* (Causae pensandae sunt et tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda). Jest poznati, která vina předcházela (videndum est, quae culpa praecesserit), nebo která lítost následovala po vině: aby, které Bůh skrze milost skroušenosti navštěvuje, *ty výrok Pastýřův rozhrěšil* (illos Pastoris sententia absolvat). Tenkrát totiž právě jest rozhrěšení Předsedovo (Praesidentis), když následuje názor věčného soudce. To dobře znamená vzkříšení onoho mrtvého, který čtyři dni byl v hrobě, které dokazuje, že Pán dříve mrtvého zavolal a obživil řka: Lazare, pojď ven, a potom, když živý vyšel ven, byl od učeníků rozvázán. — Lazaru jest tedy řečeno, pojď ven, jakoby se zjevně každému ve vině mrtvému (cuilibet mortuo in culpa) řeklo: Proč svou vinu ve svědomí ukrýváš? *Ven již zpověď vyjdi* (Cur reatum tuum intra conscientiam abscondis? Foras jam per confessionem egredere),

⁹⁾ In eccles. c. 10. Si momorderit.

¹⁰⁾ In Math. 16, 19.

kterýž n sebe uvnitř zapíráním se skrýváš. Příklad tedy mrtvý, t. j. *vinu vyznej hříšník* (culpam confiteatur peccator). Přicházejícího ven *rozvazují* učenci. (Venientem foras solvant discipuli); pastýři církve odstraňtež trest, který zasloužil, tomu, který se nestyděl *vyznati*, co učinil (qui non erubuit, confiteri, quod fecit).¹¹⁾ Sv. Řehoř učí, že každý, kdo má na sobě smrtelný hřích, tedy duchem mrtvý jest, musí se knězi vyznati, aby od něho rozhřešen byl a na duchu zase obživil.

Další svědectví z Otcův uváděti bylo by zbytečným; z uvedených jest jasno, že naše zpověď tak byla za staré doby, jakož jest dnes.

Ukázavše, že naše zpověď v staré církvi jako *conditio sine qua non* odpuštění hříchů byla, podáme popis kázně pro kajcníky v staré církvi.

Kajcník vyznav se ve zpovědi svátostní z hříchův, obdržel hned svátostní rozhřešení, tak jako dnes, když to totiž jeho vnitřní stav dovoloval, třeba potom nastoupil veřejné pokání, které začínalo veřejnou zpovědí těch hříchů, které mu zpovědník vyznati uložil. Neboť kdyby bylo rozhřešení svátostní se udělovalo až po vykonaných čtyřech stupních veřejného pokání, byl by mnohý kajcník po léta, ano celá desetiletí chodil bez rozhřešení; dále rozhřešení, které biskup kajcníkům o Zeleném čtvrtku uděloval, nebylo svátostním, ale rozhřešením od kanonických trestů; jinak musila by se stanoviti věc více zcela nepodobná a proti článku víry o svátosti pokání naprosto čelící, že totiž kněz slyšel zpověď, a biskup uděloval rozhřešení, a rozhřešení též nepřítomným se posýlalo.¹²⁾

Po vykonané zpovědi svátostní byly pravidelně za veřejné nebo do veřejnosti vniklé zločiny, jako modlářství, vraždu a cizoložství, uloženy veřejné tresty, a tací hříšníci podrobeni veřejnému pokání, které celé musili obyčejně vykonati, nežli obdrželi rozhřešení. Pokání veřejné pohybovalo se po 4 stupních, a kajcníci dělili se ve 4 třídy: plačící (flentes), slyšící (audientes), kle-

¹¹⁾ Hom. 26. in Evv. n. 6.

¹²⁾ Srv. Tractatus de poenitentia, quam in Collegio Romano tradidit Dominus Palmieri. Romae. 1879. — Pak: Über die altkirchliche Buss-Disciplin v Historisch-Politische Blätter. 1881. sv. 88. str. 324—346.

čící (substrati) a stojící (consistentes). *Plačící* stáli u dveří chrámových a prosili vcházejících za přimluvu, aby ku pokání připuštění byli; vlastně tedy ke kajicníkům ještě nenáleželi. *Slyšící* byli přítomni oběti katechumenů, t. j. hlásání slova Božího, stojíce na zvláštním pro ně určeném místě. *Klečící* byli po mši katechumenů ještě modlitbě přítomni, a přijali vzkládání rukou biskupových. *Stojící* byli přítomni celé mši sv., neměli však účastenství v oběři a sv. přijímání.

Úplné smíření hříšníka s Bohem a s církví dělo se zprva na popeleční středu, později na Zelený čtvrtek (reconciliatio; pax; venire ad communionem manu ab episcopo et clero imposita), a pak v čas smrti. Takto s Bohem a církví smířený hříšník mohl opět ke stolu Páně přistoupiti.

Žádnému hříšníku, pokud byl kajícím, nebylo zásadně svátostní rozhřešení upíráno; ale sv. přijímání mohlo se za jistých okolností na smrtelném loži odepřít, a v čas pronásledování též někdy upíralo, aby věřící odpadnutí od víry na lehkou váhu nebrali vidouce lehkost úplného smíření s Bohem na zemi. Ono odepření Těla Páně na smrtelném loži mělo odstrašovati. (DOK.).

Na konci starého a na prahu nového století.

Lupen do kolébky XX. věku podává Dr. JAN HEJČL.

Jako v každém, tak i v tomto boji rozléhají a rozléhala se vždy lesklá hesla: *Dirumpamus vincula eorum* (Dei, Christi, Ecclesiae, religionis). »Roztrhejme stará pouta náboženské poroby, zdeptejme řetězy otroctví svědomí, zničme okovy, trůny, zpátečnictví, kterými Církev nás chce spoutati. . . . Proiciamus a nobis iugum ipsorum. . . . Svrhněme zastaralé jho dogmat, povinností, sebezapření, odřikání se, kajivosti, církevní kázně, náboženských zákonů, které nám Církev jménem Božím klade na slabou šíji naši. Chceme naprostou svobodu, rovnost, bratrství, osvětu, vzdělání, pokrok, obnovu, reformy, modernost, chceme požitky, rozkoš, zábavu«.

Tak a podobně to znělo od té doby, kdy nepřátelé Kristovi volali: »Nolumus hunc regnare super nos« (Luc. 19, 14.), kdy svedený dav o prvním velikém pátku volal: »Non habemus regem«

(Joan. 19, 5.), až do časů nynějších, až do poslední řeči socialistického agitatora, kterého jste slyšeli včera neb dnes. . . . Jednou volalo se po emancipaci od jediného dogmatu, po uvolnění církevní kázně v jedné věci, jindy se brojilo proti celé řadě nauk katolických, až konečně se našli bojovníci, kteří nechtějí uznati ani nutného pouta, jež váže tvora se Stvořitelem, pouta to závislosti, kterého ani sám Stvořitel nemůže zlomiti, harcovníků, kterým nejvyšší autoritou jest jen jejich vlastní slabý lidský rozum, který je tolikrát již oklamal, kterým i tento lidský rozum jest pouhou jemnější silou hmotnou! Jednou se chtělo setrásti jho pouze *jedné* povinnosti, jindy však, jmenovitě v novější době, se rozhodilo heslo, že povinnost jest vlastně pouhý pomysl, prázdné jméno, že člověk vlastně jest nejdokonalejší, sebevědomou formou božství!

Při tom se však zapomíná, že lesklá tato hesla nejsou nic uového, že jest to škodlivé zneužívání a překrucování slov, že slova tato v jejich pravém smyslu chovala Církev pečlivě v pokladu své víry, zapomíná se, *kam* toto překrucování vede!

Svoboda! Kolikráte setkáváme se n. p. již v Písmě sv. s tímto slovem! Tolikráte a s vřelostí tak velikou se mluví o něm, že můžeme právem říci, že bylo slovo toto heslem Církev dříve, než si je od Církev vypůjčili její odpůrci. . . . »Quaecunque apud alios omnes *praeclare dicta sunt, ea nostra sunt, Christianorum* . . .« napsal již sv. Justin († 166) a platí i v případě našem. (Apol. II. n. 13.). Stůjtež zde jen nepatrné ukázky.

»Itaque, fratres, non sumus *ancillae* filii, sed *liberae*; qua *libertate* Christus nos *liberavit*« (Gal. 4, 31.) volá Apoštol a opět: »Ubi Spiritus Domini, ibi *libertas*« (ibid. 3, 17.). »Vos enim *in libertatem* vocati estis *fratres*: tantum ne *libertatem* in occasionem detis carnis . . .« (ibid. 5, 13.). — Od věků již modlí se Církev (festo Nat. Domi): Concede, quaesumus, omnipotens Deus: ut nos Unigeniti tui *nova* per carnem Nativitas *liberet*; quos sub peccati *jugo vetusta servitus* tenet. Církev, která svým vlivem odstranila otroctví, která vždy hájila samojediná důstojnosti každého člověka i nejchudšího, nejposlednějšího, Církev, která zplodila muže, kteří dobrovolně se dávali otrockými pouty sepjati, aby jiné vykoupili, — Církev, která se vždy snažila

lidstvo vůbec a každého člověka zvlášť sprostí všelikého jáma, křesťana nedůstojného, — která vyprostí vězně ze žaláře ať fysického, ať duchovního uznávala za skutek křesťanského milosrdenství, — ta Církev může s plným uspokojením hledět na 380 luster svého působení, svých snah po svobodě, ovšem po svobodě *pravé*. Církev, která vším úsilím se vždy namáhala setřásti s dětí svých jho, které je nejvíce snižuje, jho hříchů — která vši silou svou pracovala vždy k tomu, aby děti její neztratily nikdy nejdokonalejší, nejvyšší formy svobody — svobody synů Božích, nemusí a nebude se učití snad názorům o svobodě od lidí, kteří dnes jsou a jichž zítra není — od lidí, kteří toto sladké jméno překrucují a podkládají mu pojem *nevůzanosti, bezuzdnosti*. S podivením a bolestí viděla Církev po všecy věky, že právě ti, kteří chtěli zlaté pouto lásky Kristovy, pouto, které svazuje hřích, neřest, žádostivost těla i očí, pýchu života, zdtítí, že právě v tom okamžiku, kdy chtěli tak učiniti, stávají se otroky, spoutanými tvrdě, nemilosrdně zvířecí smyslností, sobectvím a podobnými tyrany. S bolestí, ale též s vědomím satisfakce pozorovala vždy Církev, že právě ti, kdož chtěli s ramene svého shoditi jho Kristovo, o němž sám Pán dí, že jest lehké a příjemné, jho utrpení, pokání, jho obtíží, jež každá ctnost křesťanská s sebou nese, — že právě ti, kteří toto jho zvali »římským otroctvím« — skláněli tím samým šiji svoji pod jho feminismu, korrupce a podobných »vládců«. . . .

Daleko, až příliš daleko by nás vedlo, kdybychom měli mluvit o dalších krásných heslech, kdybychom měli upozorňovati na to, co vše Církev učinila pro pravou osvětu, vzdělanost, civilisaci, pokrok, blaho a štěstí národů i jednotlivců, že právě ti, kteří z pokladů církevních, — kde tolik často se mluví o světle — si vypůjčili heslo »osvěta« — dopracovali to tak daleko, že konečně se potáceli a potácejí dosud v největších temnotách náboženské nevědomosti a děsivé, znepokojující nejistoty, — že právě ti, kteří se naučili pojům o bratrství od sv. Pavla, který svých čtenářů jinak skoro ani netituluje než »fratres« — od Církve, která, v liturgii stále všecy bez rozdílu nazývá »fratres« (»Orate fratres. . . . Confiteor . . . vobis, fratres . . .«) — že právě ti došli

se svým »bratrstvím« tak daleko, že považují za bratry své opice neb medvědy atd. atd.

Tím jsme vlastně již vkročili do lábora Kristova, do říše Boží, do království nebeského, pokud jest na zemi. . . . Přehledneme-li s rozhledný věkův 1900letou duchovní válku této říše, vidíme obraz úchvatný, který se nedá dokonale znázorniti rukou smrtelníkovou. . . . Jen několik črt jest nám možných. . . .

V tiché noci vidíš v betlémských jeslích dítě — malé, slabé, chudé. . . . Vidíš dítě toto dospívati v muže, který vypověděl boj celému světu. . . . (Non veni pacem mittere (in *terram*), sed *gladium*, Matth. 10, 34.). Vidíš Božského tohoto Bojovníka »oblečeného v lesklý pancéř spravedlnosti a svatosti, jaké svět neviděl, v přílbu, jejíž záře oslňovala — a vedla zrak až za *oblaky*, (*»galea salutis«*) — opásaného pravdou, (*succinctus lumbos* . . . *veritate* Eph. 6.) se štítem *vědy neobsáhlé* (in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae, Colos. 2, 3.) v ruce jedné a s mečem slova Božího v ruce druhé, (*gladius spiritus, quod est verbum Dei*, ad Eph. 6.). Bojovník ten drtí říši chladu a staví království lásky, bojuje proti temnu, ve které celá zeměkoule pohroužena — a zakládá říši světla; útočí proti předsudkům, bezcharakternosti, přetvářce, neupřímnosti, nemravnosti, nespravedlnosti, útiskům, útočí proti tělu, světu, ďáblu, proti lži, hříchu, smrti. Čteš jeho život a stojíš u kolébky *nového* království milosti a pravdy. Na otázku Pilátovu: Tedy *král* jsi ty? (Jan, 18, 37.) mohl právem tento Zakladatel, tento lví Bojovník (leo de tribu Juda) říci: Ego autem constitutus sum rex a Deo Patre. (= »Tu dicis, quia rex sum ego« *ibid.*). Já jediný, a nikdo jiný, jsem zákonitě ustanovený duchovní Král na Sionu, ve středu ze všeho života, který ze mne proudí. . . . Úkolem mým, pro který poslán jsem na svět, jest — »*praedicare praeceptum Dei* — ohlašovati zákon pravdy, přikázání lásky k Bohu i k bližnímu«. (*»Ego in hoc natus sum et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati«*). Rovněž na otázku Kaifášovu: »Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus, filius Dei« — mohl plným právem odpověděti: »Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te«. (= »Tu dixisti.« Matth. 26, 64.) a dodati: Poněvadž jste mě zavrhli, ač jste

mým majetkem (*Dabo tibi gentes . . .*), budete viděti nyní tresty hrozné, které na pokyn mého žezla (*virga*) vás stihnou. *Regam vos in virga ferrea et tamquam vas figuli confringam vos* (rozmetám vás do koncín světa jako střepy celi-stvého kdysi národa) (= amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei et venientem in nubibus coeli) (Matth. ibid.).

Když byl Spasitel spoután, na kříž přibit, když dokrvácel, tu zdálo se sice, že po všem jest veta, že hlouček jeho přátel již beztoho malý zanikne zcela. . . . Než zde na kříži právě slavil veliký triumf pravdy, za kterou umřel, triumf lásky a síly, kterou brzy podmanil svět. . . . Byl sice malý počet těch, kteří se mu poddali za života jeho pozemského, než Pán vstal z hrobu, vstoupil na nebesa, zde prosil — *»postulavit«* — a Otec splnil své slovo, dal mu za jeho království celý svět *»dedit ei gentes haereditatem, et possessionem terminos terrae«*, takže mohl již sv. Lukáš napsati (Act. 2, 41. 47.): *»Dominus augebat, qui salvi fierent, quotidie«*, sv. Pavel pak: *»Fides vestra annunciat in universo mundo«*. (Rom. 1, 8.) a sv. Ignác († 167): *»Ecclesia Christi a terrae fine usque in finem dilatata est«*. (Ad Philad.). Nebylo doby, ve které by se neřadili pod prapor kříže Kristova milliony a milliony oddaných, nadšených, neohrožených bojovníků ze všech vrstev společnosti lidské. Jako hned u jeslí Kristových vidíme proti Herodovi státi tři krále od východu, vzdávající hold novorozenému Králi, přijímající Jeho nadvládu pravdy a lásky, tak zase vidíme v dějinách všech dob proti Neronům a Dioklecianům Konstantiny, Karly, Václavy, Štěpány, Leopoldy, Ludvíky, Kanuty státi po boku Kristově. . . . *»Astiterunt reges terrae«*. . . . Ti všickni napsali na štíty své božství Kristovo: *Dominus dixit Christo: Filius meus es tu, ego hodie genui te«*. V nejhlubším přesvědčení, že Kristus jest syn Boží, zákon jeho zákon Boží, snažili se království Kristovo uvést do království svých, aby v nich žil, královal a panoval jen Kristus a nikdo jiný. *»Tu, Domine«* — volali jednohlasně — *»Tu Christe, constitutus es rex a Deo super Sion regni mei . . . praedica praeceptum Eius, praecepto hoc regna in regno meo«*. . . . *Rege populos meos in virga tua. . . .* Veliké překážky stavěly se jim

v cestu . . . zakořeněné modlářství se všemi svými železnými *zvyky* nekřesťanskými. Než všechna tato pouta starých, po otcích zděděných pohanských *předsudků a náhledů* zdeptali a svrhli jeho model. »*Dirumpamus vincula eorum* (praeiudiciorum, pravaram consuetudinum) *et proiciamus a nobis iugum ipsorum (idolorum)*«. . . . A když bylo třeba, sáhli i k železnému žezlu, (*regebant eos* (inimicos Christi) *in virga ferrea*) — vystoupili energicky a rozmetali staré modly na kusy . . . »*tamquam vas figuli confringebant ea*«. V přesvědčení, že Kristus jest Pánem a Vlastníkem všehomíra, poněvadž si ho učinil a svojí krví koupil, v přesvědčení, že mu náleží majetkové právo na všechny říše i národy, s prosbou vroucí na rtech (*»postulabant«*) — zasvěcovali mu své národy (*dabant ei gentes in haereditatem*), věnovali mu svá území (*dabant ei in possessionem terminos suae terrae*). Potěšením jim bylo nazývat země, města, mysy, pohoří i hory jménem upomínajícím na království Spasitelovo. Stavěli nové *Siony*, chrámy křesťanské, paláce to Boží, aby z nich se proudila vláda Kristova do širokého okolí, aby v nich na kazatelkách se ohlašovalo a vykládalo »*praeceptum Eius*«. Budovali kláštery, přední to bašty říše Pomazaného Páně, v nichž více než kde jinde žije, králuje a panuje, stavěli nemocnice a jiné nesčetné ústavy pro chudé a jakýmkoliv způsobem strádající, — právě to *hrady křesťanské lásky!* (POKR.)

Chronologie života Páně.

Podává FR. FRYČ.

g) *Popsání stalo se od vladaře Cyrina.* — Dříve, než možno pojednávat o Quiriniovi samém, nutno seznati politické poměry, které Quirinia do Asie zavály. Byly to poměry arménsko-partské.

Tigranes III., král arménský od Tiberia (r. 20 před Kr. 734 U. C.) dosazený, zemřel r. 6. před Kr. (748 U. C.). Jeho syn Tigranes IV. hleděl se římského panství zbavit a proto hledal pomoci u Partů. Tam stal se v téže asi době státní převrat. Neboť asi roku 9. před Kr. (745) poslal Fraates IV., přítel Římanů, čtyři

své syny do Říma jakožto rukojmí. To stalo se blavně z návodu Thermusy, milenky Fraatovy, která svého syna Fraatacesa na trůn partský dostati chtěla. V době mezi r. 9—6. před Kr. (745—748) zavražděn Fraatres IV.; na trůn dosedl řečený Fraataces a ten hned, použiv převratu v Armenii, chtěl své panství v Asii na úkor Římanů rozšířiti. Toho ovšem nechtěl Augustus trpěti; dal tedy Tiberiovi roku 6. před Kr. (748) tribuniciam potestatem na 5 let a rozkaz, aby velel vojsku proti Partům k urovnání arménských záležitostí. Sotva však rozkaz dán, byl dvěma stranám nemilým: Káju Césarovi (o němž dále řeč), který minil, že Tiberiovi před ním přednost dána, Tiberiovi pak proto, že se obával hněvu a pomsty Kájovy. Proto odešel ¹⁾ nebo byl vypovězen na ostrov Rhodus, kde zůstal sedm let (od r. 748 do srpna 755 U. C.), až mu dáno od Kája na dotaz Augustův svolení k návratu.

Když Tiberius odešel, dal Augustus (neznámo kým) Tigrana IV. sesaditi a Artavasda na trůn arménský dosaditi a dal mu římskou posádku; ale týž zapuzen brzy od Tigrana, který se pomocí partskou opět vlády ujal.

Augustus nemohl pro své stáří (57 let) sám k vedení vojska se odvážiti, Tiberia pak nechtěl a nemohl nutiti; musil tedy poměry arménsko-partské prozatím ponechati v nepořádku.

Král Partů, znaje dobře poměry v císařské rodině, uvažoval dosti správně, že Augustus nemá žádného příbuzného, kterého by bezstarostně na Východ poslati mohl. Augustus byl skutečně delší čas na vahách, než se v roce 752 U. C. (2. před Kr.) odhodlal poslati Kája Césarů, svého vnuka a adoptivního syna, na Východ s prokonsulskou mocí (aby celý Orient spravoval; měl tedy asi větší moc, než prokonsulové jednotlivých provincií).

Kájus César (syn Marka Agrippy, prefekta Orientu, a nemravné Julie, dcery Augustovy) narozen r. 20 před Kr. (734), obdržel r. 6. před Kr. (748) pontifikát, přístup ke státním projednáváním a důstojnost senátorskou, r. 5. (749) byl již uveden do

¹⁾ Mimo syrchu řečený důvod byl Tiberius proti Augustovi roztrpčen tím, že ho přinutil řádnou a milovanou manželku Vipsanii zapuditi a nemravnou Julii (vdovu po M. Agrippovi r. 742 U. C. zemřelém a zároveň svou nevlastní sestru) za manželku si vzíti. (Julie pro svou nemravnost od vlastního otce Augusta r. 752 U. C. do vyhnanství poslána.)

senátu, jmenován princeps iuventutis a vůdcem jednoho pluku jezdců; dne 12. května r. 2. před Kr. (752) vykonal s bratrem Luciem²⁾ náboženské obřady při zasvěcení chrámu Marta Ultora (který Augustus již r. 753 Martovi slíbil); při projednávání závěti Herodovy po jeho smrti předsedal komisi³⁾ rozhodující o synech Herodových (kdy to bylo, udává každý spisovatel podle svého: 750, 751, 752, 753 U. C. atd.); roku 1. před Kr. (753) poslán na Dunaj do provincie Pannonské (dle některých brzy na jaře, dle jiných, hlavně Norisia, nikoli před podzimem 753), od Dunaje šel egejským mořem, na Sámu (či na Chiu) přezimoval (tam ho Tiberius navštívil⁴⁾) a byl ke Kájovi a jeho průvdcoim velice laskavým.

²⁾ Lucius Caesar, narozen r. 737, uveden r. 752 do senátu, jmenován princeps iuventutis, stal se augurem, byl zasnouben s Emilií Lepidou (bývalou či pozdější? manželkou P. Sulpicia Quirinia), zemřel v srpnu r. 755 na cestě do Španělska v Marseillu.

³⁾ To jest jediná zmínka o Kájovi u Josefa (Staroz. 17, IX, 5.): *καὶ τῶν . . . προπτόν τε καθεδούμενον παρέλαβε, καὶ ζελεῖται λέγειν τοῖς βουλομένοις περὶ τῶν ἐρεστηκότων.*

⁴⁾ Ueber das Verhältniß C. Cäsars zu seinem Stiefvater Tiberius haben wir eine doppelte Nachricht. Vellejus (II, 101) erzählt, Caesar, nach Syrien gesendet, habe zuerst Tiberius besucht und ihm alle Ehre, wie einem über ihm stehenden, erwiesen. Dagegen Sueton (Tib. 12), nach dem Aufhören seiner tribunicischen Gewalt etwa in der Mitte des Jahres 1 vor Chr. habe Tiberius in Furcht und Erniedrigung auf Rhodus gelebt, besonders da er bei einem Besuche, welchen er seinem Stiefsohne Cäsar in Samos machte, merkte, derselbe sei in Folge der Verläumdungen seines Begleiters und Leiters M. Lollius ihm abgeneigt. Auch Zonaras (X, 36; vergl. die Bruchstücke bei Dio Cass. LV, 11) bemerkt, Tiberius habe bei Cäsar in Chios einen Besuch gemacht und demselben seine Ehrfurcht bewiesen. Man darf nicht eine dieser beiden Nachrichten als irrtümlich verwerfen: sie beziehen sich auf verschiedene Zeiten, wie sie selbst andeuten. Es entspricht den Verhältnissen, dass zuerst C. Cäsar bei seiner Ankunft im Oriente einen Besuch bei Tiberius in Rhodus machte, und nachher Tiberius diesen Besuch in Samos und Chios erwiderte. Bei dem zweiten soll das Verhältniß der beiden Verwandten gestört und unfreundlich und M. Lollius Cäsars Begleiter gewesen sein. Das Verhältniß wurde nicht besser, so lange Lollius in Geltung blieb; erst als er in Ungnade fiel, erhielt Tiberius die Erlaubniß zur Rückkehr nach Rom. Dagegen bei dem ersten Besuche in Rhodus soll Cäsar seinem Stiefvater alle Ehre erwiesen haben: wer sein Rathgeber damals war, wird nicht unmittelbar berichtet. Aber Tacitus sagt, Quirinius sei es gewesen zu einer Zeit, als Tiberius auf Rhodus verweilte und ferner, er habe als solcher demselben Ehre und Freundlichkeit erwiesen. Daraus ergibt sich die Folgerung, dass eben bei diesem ersten Besuche, welchen C. Cäsar bei seiner Ankunft im Oriente seinem Stiefvater auf Rhodus machte, P. Quirinius sein Rathgeber war und dessen Einfluss das freundliche Verhältniß der beiden Verwandten herbeiführte. Der Austritt von Quirinius als Cäsars Rathgeber und

Roku 1. po Kr. (754 U. C.), kdy K. César svůj konsulát nastoupil, odejel do Egypta, obrátil se proti nepokojným Nabatejským (na severu pusté Arabie asi proti poloostrovu Sinai), podmanil je⁵⁾, plul kolem Palestiny, v Jerusálémě se nestavě⁶⁾, ubíral se dále k severu na Arménské a Partské. Ti jak o něm slyšeli, poslali prosebné dopisy Augustovi a obdrželi od něho milost. (Kájus asi přezimoval na Chiu.)

R. 2. po Kr. (755 U. C. dle Clintona a Fischera; dle Petra však ještě v r. 754) byla schůzka Kája Césara s Fraatacesem (asi v září) na ostrově v Eufratu; každý z nich vzal s sebou stejný počet mužů, ostatní vojsko stálo na březích: na syrské straně vojsko římské, na arménské straně vojsko partské. Fraataces slibil, že si Arménie nebude všimati; za to mu slíbeno, že jeho bratří v Římě jakožto rukojmí na dále ponechání budou. Tigranes IV. (král arménský) podrobil se Římanům, ale právě v téže době ve válce s nepokojnými sousedy padl; po něm jmenován Ariobarzanes (Médan) králem, po jehož brzké smrti syn jeho Artavasdes následoval na trůně arménském.

V celku byli Arménští se svým novým králem spokojeni, jen malá skupina měst s Artagirou v čele se bránila.

R. 3. před Kr. (756 U. C.) táhl César proti Artagiře. Jakýsi Adduus (Adduo, Addon, Donnes, Domnes), vůdce povstalců (či partský důstojník?), přilákal Kája až ke zdím města pod tou záminkou, že mu jakási tajemství partského krále vyzradí, a podal mu dopisy; když Kájus pozorně četl, zranil jej. Byv v městě obléhán, udržel se ještě dosti dlouho; po dobytí Artagiry pojmenoval se Kájus s dovolením senátu imperatorem; jsa však nepevného.

der Antritt von Lollius in demselben Amte muss also zwischen dem Besuche auf Rhodus und dem Gegenbesuche auf Samos stattgefunden haben. (Zumpt, str. 69. násl.)

⁵⁾ Augustus chtěl vlastně, aby Kájus César, urovnáv arménsko-partské poměry, po Eufratu až do zálivu perského vplul a pak celé Arabie dobýval. (Mommsen, Römische Geschichte, V, 374. a 670.)

⁶⁾ Sueton (Divus Augustus n. 93.) mluví o Augustovi, že et Gaium nepotem, quod Iudaeam praeterveliens apud Hierosolyma non supplicasset, conlaudavit (chválil ho, že neučinil poklonu židovskému Bohu). Slova ta narážejí na M. Agrippu, otce Kájova, který při své návštěvě v Judei (asi 737 U. C., Josef Starož. 16, II, 1.) velice laskavě k židům se zachoval, ba i sto volů v chrámě obětovati dal.

zdraví, ranou artagirskou ještě více podkopaného, upadl v jakousi otupělost, předsevzal si ostatek svého života ztráviti v ústraní; psal o tom Augustovi; Augustus odpověděl mu, aby se vrátil do Italie a tam podle své vůle žil. Kájus vzdal se prokonsulství, jel na nákladní lodi až do města Limyry (v provincii Licii), kdež 21. února r. 4. po Kr. (757) zemřel (nejspíše otrávením z návodu Livie, manželky Augustovy a matky Tiberiovy). Jeho mrtvola přenesena pak od vojenských tribunů a předáků limyrských do Říma.

Tolik o Káju Césarovi.

Protože Kájus při výpravě na Východ byl mlád (20 let) a k samostatnému vedení války nebo uspořádání spleťtých záležitostí ještě neschopen, dal mu Augustus k ruce zkušené muže, vojenské rady (rectores iuventutis, comites). Obvyčejně jmenují se tři: P. S. Quirinius, M. Lollius a C. Marcius Censorinus, z nichž však Censorinus od starších spisovatelů za rektora uznáván nebývá (byl prý místodržitelem někde v Asii a zemřel asi zároveň s M. Lolliem, a proto Paternulus smrt obou do spojení přivádí.⁷⁾

Pořádek rektorů Césarových byl následující:

1. Quirinius,
2. Lollius,
3. Censorinus

dle Buchera, Riese a Zumpta (Q. 750—753, L. 753—755, C. 755—757) na základě slov Tacitových: Tiberium Rhodi agentem coluerat (sc. Quirinius), což se jen před srpnem r. 755 státi mohlo.

1. Lollius,
2. Quirinius,
3. Censorinus

dle Orelliho, Ruppertiho, Schegga na základě slov Tacitových: datus rector Gaio Caesari Armeniam optinenti, t. j. když K. César si Arménii podmanil (r. 755 U. C.).

Ze všech tří jest nejdůležitější Quirinius.⁸⁾

⁷⁾ Velleius II, 102 mluví o schůzce Kája s Fraatacesem dodává: „Quo tempore M. Lollii, quem veluti moderatorem (= rektor) iuventutis filii sui Augustus esse voluerat, perfida et plena subdoli ac versuti animi consilia, per Parthum indicata Caesari, fama vulgavit: cuius mors intra paucos dies secuta fortuna an voluntaria fuerit ignoro, sed quam hunc decesisse laetati homines, tam paulo post obiisse Censorinum in iisdem provinciis graviter tulit civitas, virum demerendis hominibus genitum.“

⁸⁾ Ze zpráv, které se o Quiriniově dochovaly, jsou nejdůležitější: a) zprávy Tacitovy (Annales III, 48): „Sub idem tempus, ut mors Sulpicii Quirini publicis exsequiis frequentaretur, petivit a senatu (t. Tiberius). Nihil ad veterem et patriciam Sulpiciorum familiam

Publius Sulpicius Quirinius pocházel z města Lanuvium (nyní Civita Lavinia) z prosté rodiny, prošel skoro všemi úřady,

Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: sed impiger militiae et acribus ministeriis consulatum sub divo Augusto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphii adeptus, datusque rector Gaio Caesari Armeniam optinenti Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat. quod tunc patefecit in senatu, laudatis in se officiis et incusato M. Lollio, quem auctorem Gaio Caesari pravitatis et discordiarum arguebat; sed ceteris haud laeta memoria Quirini erat ob intenta, ut memoravi, Lepidae pericula sordidamque et praepotentem senectam. — K tomu: slovo «mox» značí, že brzy po svém konsulátu Quirinius Homonadenské porazil (Bucher); mox nemá tak silného významu (Zumpt). — Slova Tacitova ut memoravi vztahují se na Ann. III. 22.—23., z kteréhož místa nutno aspoň následující vyjmouti: «At Romae Lepida . . . defertur simulavisse partum ex P. Quirinio diviti atque orbo. Adiciebatur adulteria, venena quaesitumque per Chaldaeos in domum Caesaris, defendente ream Manio Lepido fratre. Quirinius post dictum repudium adhuc infensus, quamvis infami ac nocenti misericordiam addiderat . . . Lepida . . . tantum misericordiae permovit, ut effusi in lacrimas saeva et detestanda Quirinio clamarent, cuius senectae atque orbitati et obscurissimae domui destinata quondam uxor L. Caesari ac divo Augusto nurus dederetur. Dein tormentis servorum patefacta sunt flagitia itumque in sententiam Rubelli Blandi, a quo aqua atque igni arcebat. Huic Drusus adsensit, quamquam alii mitius censuissent. Mox Scauro, qui filiam ex ea genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius conpertum sibi etiam ex P. Quirinii servis veneno eum a Lepida petutum.» — Srv. o témže Suetonii (Tiberius n. 49): «Sat constat, condemnatam et generosissimam feminam Lepidam in gratiam Quirini consularis praedivitis et orbi, qui dimissam eam a matrimonio post vicensimum annum venenit olim in se comparati arguebat.» — b) Zprávy ze dvou nápisů, Tiburského a Ursatova (jichž obsah do životopisu nepořadí, protože jich vztah na Quirinia jest předmětem mnohých sporů). a) Nápis Tiburský, asi r. 1764 nedaleko Tiburu vykopaný, má znění následující: «[P. Sulpicius P. f. Quirinius cos. pr. pro consul. Cretam et Cyrenas provinciam optinuit; legatus pro praetore divi Augusti Syriam et Phoenicem optinens bellum gessit cum gente Homonadensium, quae interfecerat Amyntam rjemem. Qua redacta in potestatem imp. Caesaris Augusti populi que Romani senatus dis immortalibus supplicationes binas ob res prospere ab eo gestas et ipsi ornamenta triumphalia decrevit. Pro consul. Asiam provinciam optinuit; legatus pro pr. divi Augusti iterum Syriam et Phoenicem optinuit. — Závorky [ ] značí doplněk Mommsenův: srv. Res gestae divi Augusti p. 111—126., 2. vyd. p. 161—178. — Dle toho popisuje Mommsen život Quiriniův následovně: «Q. byl mezi r. 730—740 U. C. prétořským prokonsulem Kréty a Kyreneje, tam přemohl Marmariky a Garamanty; tím získal si konsulát roku 742; roku 751—752 byl místodržitelem (tak miní též Nipperdey), po té r. 753—754 nebo 755—756 prokonsulem Asie. — Bebbler určuje místodržitelství Syrské na rok 742—744 pro Quirinia (tu prý též přemohl Homonadenské), pak stal prý se prokonsulem Asie, po té po Lolliovi rektorem Kájovým a posléze v roce 6. po Kr. opět místodržitelem v Syrii. — Zumpt, Das Geburtsjahr, str. 72—85. má za to, že by nápis lépe se hodil na

byl u císaře velice oblíben, byl konsulem roku 12. před Kristem (742 U. C.), zkotil Marmaridské a Geramantské v Africe tak dů-

Sentia Saturnina. — Srv. Sancelmente, De vulgaris aerae emendatione, str. 414. — Huschke, Über den Census, str. 65. — R. Bergmann, De inscriptione latina ad P. Sulpicium Quirinium referenda. Berol. 1851. — Herm. Gerlach, Die römischen Statthalter in Syrien und Judaea, 1865, str. 39. — β) Nápis Ursatův, (Titulus Venetus, náhrobní kámen Quinta Emilia Sekunda) nejprve v roce 1719. z polovičky (od prof. Ursata), potom r. 1880 úplně nalezený (v Benátkách), který následovně (Ephemeris Epigraphica. Berol. 1881. IV, pag. 537–542.) zní: Q. Aemilius Q. f. Pal. Secundus (in) castris divi Augusti sub P. Sulpicio Quirinio [leg. Aug.] Caesaris Syriae honoribus decoratus, praefectus cohortis Augustae I., praefectus cohortis II. classicae. Idem iussu Quirini censum egi Apameae civitatis millium hominum civium CXVII. Idem missu Quirini adversus Ituraeos in Libano monte castellum eorum cepi et ante militiem praef. fabrum delatus a duobus coss. ad aerarium et in colonia quaestor aedil II. decemvir II. pontifex. ibi positi sunt Q. Aemilius Q. f. Pal. Secundus. F. et Aemilia Chia lib. [H. M. amplius H. N. S.] Slovo colonia značí město Berytus (Beirut). — Ursato, dle něhož nápis své jméno dostal, popsal nápis ve spise: Marmi eruditi ovvero lettere sopra alcune antiche iscrizioni. Padova 1719. p. 276. — Co se v nápisě vypisuje, stalo se dle různých mínění v různých letech: roku 747 U. C. (7. před Kr.): dle Sancelmente, De vulgaris aerae emendatione; roku 752 U. C. (2. před Kr.): dle Riese s odvoláním na Norisia; roku 759 U. C. (6. po Kr.): dle Garucciho (L'iscrizione di Q. Emilio Secundo rediviva non supposta né fittizia viz Civiltà catt. ser. XI. Vol. V. 1881. p. 715. — K tomu srovnej: Zeitschrift für kath. Theologie. Innsbruck 1881. II. 385). — Zumpt (hlavně ve spise Comment. epigraphica tom. II. p. 106. a Henzen (Inscriptionum latinarum selectarum collectio, díl III. 1856 str. 58.) pokládali nápis Ursatův za podvržený; bylť nápis jen kusý a tudíž velice nesnadný ke čtení, mimo to i špatně čten; Mommsen byl nejprve také toho mínění, že nápis jest podvržený; když pak druhá část nalezena, prohlásil se pro pravost. Nejlepší čtení nápisu podává Hirschfeld. — c) Zpráva Josefa Flavia (Starož. 18, I, 1.): *Κυρίμιος δὲ, τῶν εἰς τὴν βουλὴν συναγομένων ἀνὴρ, τὰς τε ἄλλας ἀρχὰς ἐπιτετελεκώς καὶ διὰ πασῶν ὁδεύσας ὑπατος γενέσθαι, τὰ τε ἄλλα ἀξιώματι μέγας οὖν ὀλίγοις ἐπὶ Συρίας παρῆν, ἐπὶ Καίσαρος δικαιοδότης, τοῦ ἔθνους ἀπεσταλμένος καὶ τιμητὴς, τῶν οὐσιῶν γενησόμενος, Κωπώνιος τε αὐτῷ συγκαταπέμπεται, τάγματος τῶν ἱππέων, ἡγεσόμενος Ἰουδαίων τῇ ἐπὶ πᾶσιν ἐξουσίᾳ.* — Přívrženci roku 752 U. C. odvolávají se ještě na následující: Evangelium infantiae Salvatoris (Thilo, Codex apogryphus Novi Testamenti. Lipsiae 1832. I. 67.) cap. 2. „Anno autem trecentesimo nono aerae Alexandri edixit Augustus, ut unusquisque in patria sua describeretur.“ — Srv. Abulfaragius, Historia Dynastiarum ed. Pocok p. 109. Evangelium natiuitate S. Mariae (Thilo p. 373 násl.). — Julian císař posmíval se křesťanům, že jejich Spasitel narodil se jakožto římský poddaný za sčítání Quiriniova, aniž by řekl, že udání za Quirinia jest nesprávným; Julian pak vytýkati by chtěl (z nepřátelství proti křesťanům) a vytýkati by mohl (úřední zprávy o censu Quiriniově byly mu k dispozici. — Srv. Migne, PP.

kladně, že mohl zván býti Marmaricus; on však té pocty nepřijal.⁹⁾ Dobyl tvrzí Homonadenských v Cilicii¹⁰⁾ hornaté či příkré (Cilicia Trachea), proto mu uštědřen triumf; Césarovi dán za rektora. Tiberiovi vzdal na Ródu úctu (někteří tato dvě fakta: rektorství u Césara a návštěvu na Ródu, dělí od sebe i časem; tak Mommsen a Norisius; Zumpt však praví, že Q. Tiberia jakožto rektor Césarův navštívil). Po vypuzení Archelaa z Judey byl místodržitelem v Syrii r. 6. po Kr. (759), aby jmění Archelaovo zkonfiskoval a popsání v celé provincii syrské předsevzal. V té době sesadil velekněze Joazara a dosadil Anana.

Roku 16. po Kr. (759) byl v Římě nejspíše na odpočinku (Tac. Ann. II. 30.).

Roku 20. (773) měl proces s Emilií Lepidou (svou bývalou manželkou), kterou po dvaceti letech obžaloval z podvržení dítěte, vydírání a pokusu otrávení (podle toho někteří kladou svatbu do r. 753, 755 nebo 757 U. C.). Pro tento proces byl Quirinius od Římanů nenáviděn, jak možno již z Tacita i Suetonia vycítiti.

Roku 21. (774) zemřel Quirinius a pohřben na státní útraty.
(POKR.)

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika.

Modlitba sv. Ignáce z Lojoly. — Beringer ve svém znamenitém spise „Die Ablässe“ z r. 1893 str. 142. píše, že proslulý spisovatel životopisů T. J., P. Bartoli, dovozuje v životopise sv. Ignáce kn. 4. čís. 26, že modlitba »*Anima Christi*« zcela jistě

Graeci 76. c. 825. a Julianii imperatoris, quae supersunt omnia; ed. Hertlein. Lipsiae. Teubner.).

⁹⁾ Julii Flori, Epitome de Tito Livio (II, 31; dle jiného rozdělení IV, 12): Marmaridas atque Garamantes Quirino subigendos dedit (totiž Augustus); potuit et ille redire Marmaricus, sed modestior in aestimanda victoria fuit. — Dle Zumpta učinil tak Quirinius jakožto prokonsul provincie Afriky roku 6. před Kr. (748); dle Mommsena jakožto místodržitel Cyrénský. Kellner popírá správnost čtení »Quirinio« (srv. Zumpt str. 81.)

¹⁰⁾ Dle Riese jako vojevůdce (?) roku 7. před Kr. (747); dle Zumpta jakožto syrský místodržitel a Kájův rektor (4—1 před Kr. 750—753 U. C.). — O tom, že Homonadenští k Cilicii patřili, viz Strabo 12, VI, 3. — Tacit. Ann. III. 48. — Že Cilicie až k Vespasiánovi ku provincii syrské patřila: Tacit. Annal. III, 78 atd. srv. III, 14. — Strabo 14, IV, 3.

není plodem ducha tohoto slavného zakladatele řádu, poněvadž P. Bartoli ji četl v knize z r. 1499, kde udány byly odpustky udělené papežem Bonifácem snad IX., jenž panoval od r. 1389—1404. P. V. Baesten T. J. uveřejnil o této modlitbě zajímavou stat v časopise „*Précis historiques*“, Brussel 1883, v níž však neuvádí dokladů z rukopisů českých. Takovým je rukopis univerzitní knihovny pražské, který náležel knihovně T. J. v Krumlově; svědčí o tom poznámka v knize této. Modlitba sv. Ignáce byla později příčinou malé pře, o níž nám důkaz podávají písemné poznámky. Na rubu prvního listu napsal nejspíše slavný náš Bohuslav Balbín posudek celého rukopisu modliteb: „*Haec preces pulcherimae et coelestes prorsus in usum alicuius matronae Rosenbergicae conscriptae. Omnia enim in foeminae genere scribuntur, sunt vetustissima lingua bohémica conceptae, ut patebit legenti. Crederem trecentos annos antiquitate superare. Continuum autem iudico ego nisi falsum sit, quod oratio „Anima Cristi sanctifica me“ non sit S. P. Ignatii sed alterius senioris, quia haec oratio boemice hic de verbo ad verbum posita est post folia circiter 25 (26 a). Dicamus ergo non esse S. Pis. hanc orationem aut hunc librum 300 annos antiquitate non superare.*“ Z číslice 3 udělena později 1.

Na okraji listu 26. jest později psaná poznámka: *NB. Haec oratio dicitur a Scto Pe. Ignatio composita. Ergo falsum est hunc librum scriptum esse ante annos 300.*“ Bohuslav Balbín T. J., jak známo, zemřel 28. listopadu 1688. Odhaduje stáří rukopisu toho na 300 let, považuje tedy, že kniha na konci století 14. sepsána byla. Též Jungmann ve své „*Historii literatury české*“ píše, že rukopis ten jest ze století XV.

Tím spíše as správnou uznáme domněnku Balbínovu, uvážíme-li, že i v jiném rukopise modliteb českých z r. 1360 v univerzitní knihovně pod značkou 17 F 30 na listě 51 b) tatáž modlitba se nalézá. (Modlitby rukopisu tohoto vydány jsou ve věrném přepise Dra V. Flajšhanse v *Museu filologickém* r. 1899.)

Modlitba zní v obou rukopisech takto:

Duše Kristova osvět mě, — tělo Kristovo spas mě, — krvi Kristova napoj mě, — vodo boku Kristova omyj mne, — pot Jezu Kristův uzdrav mne, — umučení Kristovo posilni mne! — O milý Jezu Kriste uslyš mne, — v tvých jizvách schovej mne, a nepřipouštěj na mne — tebe odloučenou býti! — Od nepřitele ukrutného stráž mne, — v hodinu smrti mě zavolej mne — a každé mi přijít k sobě — abych se všemi svatými chválil tě — a vídal tě na věky věkův. Amen.

Líší se tedy tento staročeský překlad jen v 5. řádku: „pot Jezu Kristův uzdrav mne“ a v posledním řádku: „a vídal tě“ od nynějšího schváleného přesného znění modlitby této.

O odpustcích, kterými byla modlitba tato obdařena, není v obou rukopisech žádné zmínky, ač zejména starší velice často odpustky označuje. — Tyto doklady z rukopisů českých dokazují

jasně, že i u nás modlitba nebyla neznáma alespoň o sto let před narozením sv. Ignáce.

Fr. Stejskal.

Panující rodina Habsburská a úcta sv. Josefa. — Že v jasném domě habsburském vždy vřelou úctou byli jednotliví členové sv. Josefu až na výsost oddáni, jest známo z dějin. Královna *Anna*, kterou Francouzové nazývají *Annou Rakouskou*, matka *Ludvíka XIV.*, dala r. 1659 podnět k tomu, že měl o sv. Josefu první svou řeč při dvoře francouzském slavný Bossuet. Tato snad nejvznešenější řeč jmenovaného proslulého kazatele byla příčinou, že den sv. Josefa byl povýšen na sváteční den v celé Francii. Řeč královně matku dojala tou měrou, že ji musil Bossuet doslovně opakovati u přítomnosti královny po dvou letech v kostele Karmelitů v Paříži. Mnichy řádu cistercienského pohnula k tomu, že se stali horlivými ctiteli sv. Pěstouna Kr. P. Úctou k sv. Josefu vynikala nad jiné také manželka *Ludvíka XIV. Marie Terezie* z domu habsbursko-španělského. Dcera domu toho *Isabella Clara Eugenia*, panovnice belgická, působila hlavně k tomu, že v jejím sídelním městě Bruselu slavil se den sv. Josefa jako zasvěcený svátek.

K přání císaře a krále *Ferdinanda III.* jednalo se na sněmě zemském v království Českém r. 1654 o to, aby vyvolen byl sv. Josef za ochrance naší země. Tomu nasvědčuje druhý článek jednání sněmovního r. 1654: „Stavové Čeští na žádost J. M. císařské sv. Josefa, Krista Pána pěstouna, za patrona království a za ochrance pokoje v České zemi jednosvorně přijali a následujícího roku den výroční jeho památky světiti počali.“ Syn a dědic *Ferdinandův Leopold I.* zasvětil slavným způsobem své dědičné země sv. Josefu, přikázav konati osmidenní pobožnost hlavně také na ten účel, by se mu dostalo na přímělu sv. Josefa syna a nástupce. Přání jeho bylo vyplněno po třech letech, když císařovna *Eleonora* porodila syna, jemuž dáno na křtu sv. z vděčnosti k sv. Josefu jméno *Josef*, ačkoli jména toho v panující rodině nebylo dříve nikdy užíváno.

Osvobození Vídně od sverepých Turků r. 1683 dalo vítanou příležitost, by sv. Josef ještě u vyšší míře byl ctěn. Dne 12. září jmenovaného roku zuril boj hlavně na jedné části *Lysé Hory*, která až podnes *Horou sv. Josefa* sluje. Císař připsoval slavné vítězství na *Lysé Hoře* hlavně přímělvě sv. Josefa, jemuž své země pod mocnou ochranu odevzdal. Proto žádal na papeži *Innocenci XI.* v listě ze dne 5. února 1684, „aby jméno sv. Josefa připojeno bylo k litaniím o Vsech Svatých a aby se *Patrocinium sv. Josefa* slavilo o III. neděli po Velikonočních. Přání císařovu nebylo při známé rozvaze sv. Stolice hned vyhověno, za to však bylo církevní svolení k tomu dáno, aby na věčnou paměť skvělých vítězství v království Uherském nad Turky dobytých v celé říši slavil se svátek „*Zasnoubení Panny Marie se sv. Josefem*“ dne 23. ledna každého roku. Zvláštní mešní

formulář o této slavnosti byl vtělen do missálu a předepsány hodinky pro breviář. Na den sv. Josefa 1690 byl Leopoldův syn *Josef I.* v domě Augšpurském na římského krále korunován. Teprv 40 let později bylo přání Leopolda I., aby sv. Josef jmenován byl v litanii ke Všem Svatým, splněno. Dne 19. prosince 1726 schválil Innocenc XIII. návrh ten, když hromadné petice o vyznamenání tak svatého jména do Říma byly zaslány. Mezi prosebníky za tuto poctu uvádí se v čele *Karel VI.*, druhý syn císaře Leopolda I.

Člen domu habsbursko-lotrinského, velkovévoda *Ferdinand III.* z Toskany, založil dne 7. března 1807 pro své vévodství Vireburské *rytířský řád sv. Josefa*. Navrátil se po míru Vídeňském do svého dědičného velkovévodství Toskanského, přeložil sídlo řádu uo Toskany a dal mu 18. března 1817 nové zřízení. Jen katolíci směli býti rytíři řádovými. Velkokříž uděloval se zasloužilým šlechticům, s komandeurským křížem bylo spojeno dědičné šlechtictví a s rytířským šlechtictví osobní. Velmistrem řádu byl velkovévoda sám, jenž nosil řád drahokamy posetý, což mimo něho bylo dovoleno jen dědicí a nástupci jeho. Řádový kříž a s velkokřížem spojená stříbrná hvězda náprsní byly ozdobeny obrazem sv. Josefa, jenž v pravici berlu a v levici lilii držel. Nápis na lici zněl: „Similis ubique“ (vždy stejný), čímž se naznačovalo, že zakladatel řádu ve všech rozmanitých osudech svého života byl si důsledný v úctě sv. Josefa. Na rubu kříže byl nápis: „S.(ancto) J.(osepho) F.(erdinandus) 1807.“ — Viktor Emanuel zrušil ryt. řád sv. Josefa 18. března 1860. *Dr. Krásl.*

Několik statistických dat o církvi ruské. — Sv. Synod ruský vydává čas od času o církvi ruské oficiální zprávu, jež obsahuje mnohá zajímavá data. Dle poslední úřední zprávy jeho je mezi 100 mill. obyvatelů Ruska skoro 79 mill. orthodoxních věřících (přes 39.265.000 mužův a přes 39.584.000 žen) v 65 biskupstvích (eparchiích), z nichž jedno je v Americe. Věřící lid spravují 3 metropolitě, 14 arcibiskupů, 48 biskupů, 38 titul. biskupů, 2035 protopopů, 42.005 kněží, 14.062 diakoni a 43.959 nižších kleriků. Farních kostelů je 36.361, dále je 18.000 kaplí a 10.000 hřbitovních a soukromých kaplí. Řeholníkův a řeholnic je něco přes 51.000 (8076 mnichů, 6978 bratří-laiků, 8942 jeptišky a 27.166 sester-laiček) v 763 klášterích (495 mužských, 268 ženských). — R. 1897 přestoupilo k pravoslaví přes 16.000 osob, mezi nimi 2081 katolíků. — Missie ruské nejsou značné. Mimo hranice veleřší ruské jsou missie v Americe (na Aljašce, druhdy ruské, a v Kalifornii — biskup sídlí v San Franciscu) a v Japonsku, kdež bylo r. 1897 23.856 orthodoxních věřících a 34 duchovní, mezi nimi 1 biskup, (katolíků bylo v Japonsku r. 1896 50.302, pod správou 1 arcibiskupa, 3 biskupův a 98 kněží). — Pro výchov ruského kleru pravoslavného je 185 proseminarií (círk. gymnasií), 58 seminářů (r. 1897 bylo tam 1017 učitelů

a přes 19.000 chovanců) a 4 akademie — asi naše bohosl. fakulty — (v Petrohradě, Moskvě, Kijevě a Kazani) se 125 professory a více než 900 žáky (r. 1897), z nichž každá vydává vědeckou revue. (Stimmen aus Maria-Laach LX. 1.; Pastor bonus XIII. 1.).

Dr. Tumpach.

Užiti odpustkového křížku. -- *Dotaz:* Mám křížek od sv. Otce loni posvěcený s plnomocnými odpustky „toties-quoties“. Dovolují si tázati se: Lze užiti křížku toho v duchovní správě tak, že bych udělil nemocnému sacram. poenitentiae, communionis, extr. unctionis, a pak hned, místo formule apostolicae benedictionis, osculum crucis ad lucrandas indulg.? Lze tuto formuli vynechati a tím si obřad zaopatřování zkrátiti? Či jak užiti v duchovní správě křížku „toties-quoties“? *K. P.*

Odpověď: Co vp. tazatel o křížku praví, není dosti určito; nevysvětluje totiž ze slov jeho, jaký to křížek jest a jaké jsou podmínky, s kterými lze dojíti odpustků. Ze zmínky o „toties, quoties“ soudím, že tu jde o křížek, s kterým spojeny jsou odpustky křížové cesty, užívá-li ho nemocný, vězeň nebo vůbec katolický křesťan, kterému není možno konati pobožnost křížové cesty u 14 zastávek. Světiti s odpustky křížové cesty křížky kovové s tělem Ukřižovaného také v kovu zobrazeném, z křížku vynikajícím (na kříži upevněném), oprávněni jsou mimo papeže generál Františkánů a pravomoci poddaní provinciálové a kvardiáné.

Prostřednictvím toho křížku lze nabývati odpustků křížové cesty *jen majetníku* jeho, nabyt-li křížku od světitele samého neb od majetníka jiného „*ante omnem usum*“, t. j. že ho posud nikdo byl neužil s úmyslem, aby odpustků s ním spojených dosáhl.

Jest tedy první podmínka k dosažení odpustků, aby křížek náležel člověku, který odpustků dojíti chce. Podmínka další jest, aby, křížek v rukou drže, 20 Otčenášů bez přerušení se modlil (14 za 14 zastávek křížové cesty, 5 na uctění ran Kristových, 1 na úmysl papežův). *Těžce nemocní*, kteří by se nemohli bez přerušení (sine interruptione morali) 20 Otčenášů pomodlití, mohou dojíti odpustků výše dotčených, jestliže, v rukou držíce odpustkový křížek, říkají vzbuzení lítosti jakýmikoli slovy, a prosbu: „Protož tebe prosíme, přispěj služebníkům svým, které jsi drahou krví svou vykoupil“.

Z věcí tuto pravených a na zřejmém zákonu církevním spoléhajících vysvětluje, že křížek, byť i platně byl posvěcen s privilejem odpustků křížové cesty, náležející knězi zaopatřujícímu nemůže nemocnému zjednati odpustků žádných, i kdyby se tento nábožně pomodlil 20 Otčenášů.

Kdyby to byl křížek jiný, s odpustky papežskými svěcený, nemůže jich kněz nemocnému dáti; neboť o všech devotionálních s odpustky svěcených platí obecný zákon, že skrze ně může odpustků docházeti *jenom majetník*, který svěcených předmětů těch nabyt darmo „*ante omnem usum*“. *Dr. Ant. Skočedopole.*

Schůze výboru Dědictví sv. Prokopa konala se dne 7. března t. r. za předsednictví nejdůst. metrop. děkana Mgra Dr. Frant. Hrádka u přítomnosti členů p. t. vdpp. Mgr. Ant. Hory, Mgr. Dr. Frant. Krásla, Mgr. Dr. Josefa Doubravy, Mgr. Dr. Ed. Knoblocha, Mgr. Vinc. Švehly, prof. Dr. Frant. Kryštůfka, prof. Dr. Jana Sýkory, velmistra Dr. Václava Horáka, kanovníka Josefa Kuchynky, ředitele Josefa Farského, provinciála Hippolyta Filipa a vicerektora Dr. Al. Soldáta. Po přečtení protokolu o předešlé schůzi sdělil jednatel Mgr. Dr. Doubrava, že farář Sudoměřický František Wildmann odkázal Dědictví sv. Prokopa 2.000 korun, z nichž se mu po srážce veškerých poplatků dostane 1.764 K 66 h. Dále byly po návrhu páne jednatele darovány některým petentům podílné knihy. Ředitel Farský podává pak zprávu pokladní, z níž vysvítá, že Dědictví má jmění 95.020 zl. 87 kr. Návrhy prelata Mgr. Dr. Frant. Krásla na ustanovení krámské ceny podílných knih za rok 1900 a 1901, jakož i ustanovení honoráře spisovatelů prof. Dr. Jarosl. Sedláčkovi jednomyslně se přijímají. Krámská cena za první podíl stanovena na 6 K 60 h a za druhý podíl 7 K 40 h. Cenné tyto podíly obsahují výklad veškerých 150 žalmů a biblických chvalozpěvů breviáře. Z výboru Dědictví dle stanov vystoupili, ale akklamaci zase zvolení byli P. T. pp. Dr. Jos. Doubrava, Frant. Ekert, Dr. Eug. Kadeřávek, Dr. Ed. Knobloch, Dr. Frant. Krás. Ku konci schůze přimlouval se prelát Dr. Frt. Krás, aby knihy Dědictvím sv. Prokopa vydané staly se jak kněžím tak i vzdělaným katolíkům přístupnějšími a to tím, aby bylo snad ještě jedno komissionářství na Moravě zřízeno a krámská cena knih starších ještě větší měrou než dosud snížena. Bylo by to s výhodou jak pro Dědictví, které by tímto způsobem do širších kruhů vniklo, tak i pro vzdělané katolíky vůbec. O tom má podati hospodářský odbor výboru v nejbližší schůzi své návrhy.

≡ LITERATURA. ≡

Recense. — Rozhledy.

Kościół katedralny w Krakowie. Opisał *Tadeusz Wojciechowski*. Krak. v. Nakładem Akademii umiejętności. MDCCCC. 258° str. v 4°.

Obširná tato monografie historicko-archaeologická týká se památného kostela na Wawelu; hlavní důraz v ní položen na stránku archaeologickou, která v dosavadních monografiích polských byla zanedbávána. Cizozemec Essenwein byl první, kdo si této stránky povšiml v díle „Die mittelalterlichen Denkmale der Stadt Krakau“ (1869). Ale právě kostel Wawelský jest nejslabší partií v díle Essenweinově. Mimo to od té doby, kdy Essenwein popis svůj vydal, provedeno bylo několik restaurací, při nichž odkryty a zevrubně změřeny i nakresleny byly neznámé dosud detaily stavební. Velikou zásluhu o to má architekt prof. Slavomír Odrzywolski, jenž, když mu svěřeny byly práce restaurační, nejdříve po dvě leta celou budovu důkladně prozkoumal, vyměřil a všechny detaily nakreslil. Ovocem jeho práce bylo 36 tabulek s pečlivými nákresey, na jichž základě přistoupeno r. 1895 k důkladné opravě budovy chrámové. Výtečné tyto plány a výkresy

architekta Odrzywolského tvoří z valné části podklad přítomné práce Wojciechowského. Mimo to užito bylo v ní svědomitě materiálu archivního, jenž v době Essenweinově nebyl tou měrou přístupným, jako nyní. Wojciechowski touží na to, že kostel Wawelský neměl v dobách nejstarších tak zevrubných kronikářů, jako náš Svatovítský chrám. Přece však od počátku XVI. věku zachovalo se dosti důležitých účtů a inventářů, jež obsahují mnoho cenných údajů archaeologických.

Kostel Wawelský jest zajímavý konglomerát budov ze všech dob stavitelských, počínajíc dobou románskou až do dob barokních. K částem starším přičiňovaly další věky části nové, ovšem slohem svým. Při tom bylo sice také z části bořeno anebo přestavěno to, co předešlé věky vystavěly; nicméně z každé periody stavební vždy aspoň něco zachovalo se v původní podobě. Přístavbami těmi se stalo, že půdorys katedrálního kostela Wawelského jest neobyčejně nepravidelný: i hlavní osa chrámová je několikrátě lomená.

Pro nás Čechy zajímavo jest, že Wawelský kostel zasvěcen jest *svatému Václavu*. Není sice jisto, jaký byl původní titul jeho; ale od XII. století vyskytá se v listinách sv. Václav jakožto patron jeho. Wojciechowski dokazuje, že původní, z valné části jen dřevěný kostel, vysvěcený dne 20. května 1001 u přítomnosti Boleslava Chrabrého a arcibiskupa Gaudentia-Radima, bratra sv. Vojtěcha, zasvěcen byl sv. Salvatoru, a že teprve nová románská budova, vystavěná ve XII. stol., obdržela titul sv. Václava.

Ze stavby provedené r. 1001 zachovaly se pouze některé kusy základního zdiva. Z budovy románské, započaté asi r. 1090 a dokončené r. 1142, zachovala se románská krypta, rozdělená dvěma řadami sloupů ve tři části; každá řada obsahuje čtyři sloupy, jež mají obvyklé krychlové hlavice a antické patky. Celkem upomíná krypta ta disposicí svou i svými detaily na podobné krypty ve chrámě Svatojiřském v Praze a ve chrámě Svatováclavském ve Staré Boleslavi. Mimo to pochází z této stavby dolejší část jižní věže.

Jak asi vypadal onen Wawelský kostel románský v letech 1090—1142 zbudovaný, možno souditi z vyobrazení jeho na pečeti kapitolních z XII. a XIII. stol., ač obrazy ty nejsou ve všem dosti jasny. Z ornamentiky této románské budovy zachovaly se nám toliko dva kameny, užité při pozdější stavbě gotické jakožto stavivo, totiž ozdobná hlavice a zbytek nadpraží se skulpturou draka.

Tato románská budova vyhořela r. 1305, při čemž i zdivo utrpělo škodu takovou, že bylo nutno stavěti nový kostel na místě starého. S novou stavbou započato r. 1320 původem biskupa Nankiera, a to dílem z cihel, dílem z kamene a ve slohu gotickém. Za života Nankierova († 1341) vystavěn chór a kaple k němu přiléhající, kdežto loď románská prozatím zůstala státi. Nástupci Nankierovi pokračovali ve stavbě: zbořili románskou loď a zbu-

dovali na jejím místě novou gotickou loď podélnou i křížovou, Roku 1364 stavba byla dokončena. O průběhu stavby té nedostává se přímých zpráv; autor uvádí tedy jakožto analogii zprávy o soudobé stavbě našeho Svatovítského kostela v Praze. Rovněž nedochovala se jména stavitelův chrámu Wawelského; kustosové a vikáři katedrály jich nezaznamenali.

Uprostřed křížové lodi stojí kaple sv. Stanislava, zbudovaná v XVII. stol. Jest to vlastně ciboriový oltář se sloupy v rozích a s kopulovitou bání.

K sv. Václavu vztahují se v kostele Wawelském dvě památky: skulptura na jednom svorníku klenby chórové, pocházející asi z r. 1345, a obraz na oltáři v kapli sv. Kříže z r. 1467. Na zmíněném svorníku vyobrazen sv. Václav, an sedí na trně, v levici drží meč uprostřed nohou kolmo před sebou, v pravici pak praporec ozdobený kosočtverečným mřížováním; na levém rameni má navléknut štít s orlicí. Tato orlice, jež i na zmíněném obraze z r. 1467 se vyskytá, činí badatelům polským, Wojciechowského nevyjímaje, nemalé potíže. Zajímavé je, že nic nevědí o orlici Svatováclavské! Diví se, proč prý sv. Václav nemá ve znaku českého lva. Čtemeť u Wojciechowského (na str. 53.) doslova: „Svatý Václav vyobrazen jest na svorníku v plášti i zbroji, s korunou knížecí na hlavě a s kopím v ruce; má na štítu místo českého lva polského černého orla, jakého ve čtrnáctém věku užívali Piastové polští. Dalo to příčinu k podezření, jako by to nebyl sv. Václav. Připomínám, že v kapli sv. Kříže nalezá se obraz sv. Václava, jenž má na štítě rovněž černého orla. Uvádím to proto, abych dokázal, že figura na svorníku jest skutečně sv. Václav.“ Tato neznalost ikonografie Svatováclavské ovšem překvapuje; jest to následek oné politovánšhodné nevšímavosti Slovanů vůbec k literaturám národů sbratřených.

Pilná práce Wojciechowského zasluhuje plného uznání, a to tím spíše, jelikož autor, ač — jak sám uznává — není odborným znalcem umění stavitelského,*) přece úkol svůj i po této stránce zdárně provedl.

Dr. Ant. Podlaha.

Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates. Über Auftrag Sr. bisch. Gnaden des hochw. Herrn apost. Feldvicars *Dr. Coloman Belopotoczky* von *Emerich Bielik*, k. und k. 1. Feld-Consistorialsecretär und geheim. Kämmerer Sr. päpst. Heiligkeit. Wien 1901.

Tak zní název zajímavého spisu, který v těchto dnech vlastním nákladem apošt. pol. vikariátu ve Vídni v sličené úpravě o 373 str. vyšel. Pan spisovatel zpracoval hojný materiál, jež po ruce měl, s velikou pilí tak, že dílo jeho podává důkladnou monografii vojenské duchovní správy v naší říši. Pečlivě vylíčen

*) Tadeusz Wojciechowski jest professorem polských dějin na universitě Lvovské.

v ní vývoj vojenské duchovní správy od časů nejstarších až po nynější dobu. Rozhodný obrat ve vojenské správě duchovní stal se zřízením apoštolského polního vikariátu r. 1773. Se zřetelem k tomu pojednává p. spisovatel v I. díle ve 3 kap. o voj. duchovní správě před r. 1773, v II. díle v 10 kapitolách o voj. duchovní správě po zřízení apošt. pol. vikariátu. V obou dílech sneseno mnoho zajímavého. Tak se dovídáme, že již za času Karla Vel. při vojště byli duchovní, aby pečovali o duchovní potřeby vojnů i jejich vůdcův. Conc. Germanicum z r. 742 zapovídá v 1. can. kněžím nositi zbraň a účastniti se války, ony biskupy a jejich kaplany vyjímaje, kteří jsou ustanoveni, by vojsko provázejíce mši sv. sloužili, sv. ostatky nosili, zpovídali a pokání ukládali. *) Od té doby bývali již vždy při vojště kněží. Vojsko arci najímáno tehdy jen na čas potřeby; o jeho výzbroji, obleku i platu rozhodoval jedině obrist, kterýž i kněze polního si sám najímal. Vojsko „stálé“ povstalo teprv po mru Vestfálském r. 1649, když císař Ferdinand III. ustanovil, aby 9 pluků pěchoty a 10 pluků jízdy na válečné noze stále zůstalo. Od roku toho lze psáti dějiny vojenské duchovní správy. Velitelé pluků přísně dbávali toho, aby vojsko své náboženské povinnosti bedlivě plnilo. Ráno a večer konal na dané znamení kněz s vojskem společnou modlitbu, v neděli a ve svátek bylo vojsko přítomno mši sv., každý musel vykonati velkonoční sv. zpověď a pod. Velebná svátost doprovázena čestnou stráží. Bohoslužby konaly se v polním stanu, jež každý pluk měl pro sebe. Podle válečné knihy Fronsbergrovy z r. 1475 měl býti kaplan mužem učeným, zbožným a křesťanským, kterýž by, kde to možno bylo, před stanem hejtmánovým, kamž vojsko bubnem svoláno, důstojníky i mužstvo k zbožnosti a spravedlnosti napomínal, necnosti jejich slovy trestal a je ku křesťanské kázni a bohumilému životu vzdělavatelnou řečí nabádal. Držitelem pravomoci biskupské nad veškerým vojskem Karla Vel. byl již *sv. Bonifác*, jsa delegátem apoštolské Stolice. R. 1534 zřízen za účelem tím *generální vikariát*, k němuž na dobu války povolán některý biskup neb praelát jakožto apoštolský delegát. K úřadu tomu povolán na př. r. 1554 *Antonín Brus*, gen. velmistr křížovnického řádu, napotomní arcibiskup pražský, který dříve u „laucknechtů“ duchovní správu jakožto polní kaplan zastával. Častým střídáním se gener. vikářů trpěla kázeň i ve vojště i samých polních kaplanů, které obristi považovali spíše za své domácí kaplany. R. 1643 povolal císař Ferdinand III. k řízení vojenské duchovní správy *Jesuity. Urban VIII.* propůjčil zpovědníku císařovu z Tov. Ježíšova *pravomoc ordinaria* nad veškerým vojskem císařským *pro čas války*. Od té doby až do zrušení řádu jesuitského měl zpovědník císařův

*) Známó, že také u nás biskupové a kněží provázivali vojsko; tak na př. byl biskup Šebíř s vévodou Břetislavem v Hnězdne r. 1039, biskup Daniel r. 1158 s králem Vladislavem v Itálii; a pod. i jini.

biskupskou pravomoc nad vojskem ve válce, *od r. 1689 i také pro čas míru*, a slul *capellanus major castrensis* = *Der oberste Feldcaplan*. Sídlił ve Vídni a byl placen od dvoru. Přesné vymezení pravomoci vojenské a civilní duchovní správy působilo však nesnáze a vedlo k mnohým třenicím. Brevem *Innocence XI. z 20. června 1720* vyňato císařské vojsko na vždy z pravomoci diecésních biskupů, podřízeno v duchovních věcech přímo apoštolské Stolicí, která potřebnou pravomoc *capellano maiori* vždy na dobu 7 let propůjčovala. R. 1773 zřízen 1. prosince za Marie Terezie, (když odstoupil poslední *capellanus major* Dr. Ignác Kampmüller S. J.) *apoštolský polní vikariát*. Prvním apošt. pol. vikářem byl biskup *Dr. Jindřich Kerens* ve Víd. Novém Městě, od r. 1785 biskup ve Sv. Hippolytě. Také tři jeho nástupci na biskupském stolci Sv. Hippolytském byli ap. polními vikáři až do r. 1826. Polního vikáře jmenuje zeměpán, potvrzuje sv. Otec, uděluje mu na dobu 7 let (od 18. prosince 1891 na celou dobu úřadování) pravomoc biskupskou nad veškerým vojskem, jež přináležejí k „*militia vaga*“. Apošt. polní vikář má všechny fakulty, jako jiní biskupové, a mimo to i ony zvláštní fakulty, jichž vojenská duchovní správa vyžaduje. Již r. 1752 stanoveno, které osoby přináležejí k „*militia vaga*“, když pak spory o to nepřestávaly, podrobně vyjmenovány výnosem z 5. října 1808 osoby, které ad „*militiam vagam*“ a které ad *mil. stabilem* řaditi dlužno. Poslední obtíže věci té odstranilo *breve z 18. prosince 1891*. — (DOK.) *Dr. Jan Sedláč*, kanovník.

Zpět ke Kristu Ježíši! Sedmero postních řečí, které napsal a konal František Herzog, fundační kaplan v Plzni. Cyklus VI. V Brně 1901. Cena 1 K.

Není snadno doporučení knihu nějakou, chce-li referent jednati svědomitě. A zejména platí to o sbírkách kázání. Nebo toho popřítí nelze, že se tiskne a vydává právě v tomto oboru bohoslovecké literatury nejvíce bezcenných nebo málo cenných věcí. A tu věru nečiním svému přesvědčení nejmenšího násilí, doporučuji-li vřele sbírku páně Herzogovu, jež právě vyšla. Škoda, že nebylo nám možno referovati o ní hned před počátkem doby svatopostní, abychom byli na ni upozornili. Doznávámeť upřímně a nepokrytě, že jsme četli promluvy ty s opravdovým zájmem. Tak prostince, a přec tak mile a jímavě jsou psány. Příklady, a to případných a velmi vhodně volených je tu hojnost. Není pochyby nejmenší, že upoutají každého a přinesou veliký užitek, přivedouce mnohé „zpět ke Kristu Ježíši.“ O obsahu napovídáme jen tolik, že jednají o zpovědi, nejs. Svátosti, křesťanském muži, křesťanské ženě, křesťanské rodině a výchově dítek, mši sv. a přípravě ke smrti.

Láska duši neboli vroucí úvahy o umučení Ježíše Krista. Napsal Sv. Alfons Maria z Liguori. Z vlaštiny přeložil P. Fr. Sal. Blažek. V Praze 1901, cena 1 K 20 h. — „Časopis katol. duchovenstva“ přinesl již r. 1897 na str. 191 n. pochvalný posudek o první řadě „Úvah o umučení J. K.“ Druhá řada „Úvah“ těch, jež právě vyšla, zasluhuje pak doporučení nemenšího. Jsouť překrásny a na výsost působivý. Všechny šestnácte, a jedna je krásnější druhé. Prospěch, jenž ze zhozného rozjímání toho vyplyne, bude veliký. Velepilný pan překladatel zaslouží

za práci svoji upřímných díků. Těšíme se na díl třetí, a zatím tento díl druhý (jakož i první) doporučujeme pozornosti všech.

„Znej se k Otci svému!“ Cena 4 h. V Praze 1900. Nákladem vlastním. Str. 32. — V knížce této podán dosti obšírný obsah spisku sv. Alfonsa „Modlitba, hlavní prostředek spásy“, o němž svatý a učený ten biskup sám napsal tato památná slova: „Ze všech duchovních spisů, které jsem tisknouti dal, toto pojednání o modlitbě zajisté nejvíce užítku věřícím přinese může. Kéž by v moci mé bylo tuto knížku v takovém počtu dát vytisknouti, kolik jest na zemi křesťanů, aby každému se jí dostalo.“ Prejeme spisku tomuto aspoň takového rozšíření jako knížce „Kniha nejkrásnější“ (Kristus Pán na kříži), jež co nejdříve vyjde ve vydání třetím. Některé tiskové chyby nebudou zajisté při vydání novém přehlédnuty.

Devatenácté století slovem i obrazem. Pořádá K. Jonáš. Nákl. J. R. Vilímka v Praze. Seš. 5—7. — V sešitech právě vyšlých podávají se věci velmi zajímavé. V I. části (historicko-literární) vyličena tu červencová revoluce, povstání polské z r. 1830, irská otázka, a co se národa Českého dotýče, mluví se tu o době probuzení literární-jazykového, josefinském osvícení, vlivu josefinských novot na probuzení českého lidu a době Leopolda II., v kterýchžto státech podány poutavé zprávy o Kinském, Dobrovském, Pelelovi, Krameriovi, Thámovi atd. V text pojaty též snímky robotního patentu z r. 1775, tolerančního patentu, českého vojenského ubytovacího lístku a českého provolání arciknížete Karla Ludvíka. Za to však nikterak se do vážné publikace nehodí frásovitě opakování tolikrát vyvrácené „bajky o jesuitech, na str. 89, kdež se dří: Vedle toho nesmí se zapomenouti i na kruté působení řádu jesuitského, který až do r. 1773, kdy byl zrušen, hubil bezmála vše, co bylo napsáno českého; ba duch tohoto řádu působil zde ještě mnohem později atd.“ Podobné věci nehodí se pro vědeckou knihu, a byly by jinak (až posud) dobré a slušné publikaci této na škodu a hanu. — V II. části jedná se o velocipedech a automobilech, o plavbě vzduchem, létadlech a balonech, a počíná se stat o telegrafu a telefonu. I zde, jako v I. části je plno příslušných vyobrazení.

Missie P. Kašpara Diriga v horách Krkonošských vykonaná r. 1679—1680. Vydává Dr. Ant. Podlaha. Věstník král. české společnosti nauk. Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná. 1900. — V knižovně Lobkovické chová se několik foliantů letopisů Pražské jesuitské kolleje Klementinské. Do jednoho z nich vevázána jest velezajímavá zpráva o missii, kterouž v horách krkonošských r. 1679 konal P. Kašpar Dirig. Působil zvláště v Raketnici u Jilemnice. Postavení missionáře P. Diriga bylo za rozháraných poměrů, jež mezi Raketnickými a jejich vrchností Annou Františkou Harantovou povstaly, nad míru neskutčné. Nicméně, počínaje sobě způsobem nanejvýš opatrným, missionář připravoval znenáhla půdu náboženství katolickému. Missionář, znamenaje, že se mu zde naskytá příležitost získati sobě lásky strachem a obavami naplněných poddaných, z nichž někteří pro své nesprávné jednání do žaláře byli uvrženi, ze všech sil je potěšoval, za ně u vrchnosti se přimlouval a dosáhl toho, že hraběnka jim provínění jejich prominula. Tím získána vhodná příležitost ke katolické reformaci v Raketnici, i prosil P. Dirig hraběnkou, aby vlivem svým jemu při tom byla nápomocna, což ona též učinila, sama připravujíc ženy s velikou trpělivostí a obětavou láskou ke zpovědi. Pateru Dirigovi pomáhal v obtížném zpytování nově obrácených Mikuláš Milocký, administrator in spiritualibus v Jilemnici. Vídouc úspěch reformace v Raketnici, umínila sobě hraběnka, že i v českých vsích na panství svém, totiž v Jablonci a v Bratrouchově, ji provede. Zde ujali se úkolu toho zmíněný již administrator jilemnický M. Milocký a P. Jan Divišovský S. J. z kolleje Jičinské a vykonali jej s úspěchem úplným.

Časopisy a knihy redakci zaslané.

Alétheia, IV. 12. — **Anděl Strážný**, XX. 1—3. — **Cyrill**, XXVII. 11. a 12. — **Časopis musea království Českého**, LXXV. 1. — **Český časopis historický**, VII. 1. — **Český jinoch**, VI. 4. — **Echo z Afriky**, II. 2. — **Hlídky**, XVIII. 1. 2. — **Katolišský Obzorník**, V. 1. — **Kazatel**, VIII. 2. — **Květy Mariánské**, XVII. 12. — **Method**, XXVII. 1. a 2. — **Museum**, XXXV. 2. — **Náš Domov**, X. 2—5. — **Nové proudy**, II. 9. — **Nový život**, VI. 2. a 3. — **Obrana**, XVII. 2—5. — **Obrázková revue**, II. 9. až 11. — **Poklad věřícího**, III. 2. — **Právník**, XL. 3. a 4. — **Przegl. polski**, 416. — **Przegl. powszechny**, 196. — **Rádce duchovní**, VIII. 3. — **Rajská zahrádka**, X. 2. a 3. — **Rozhledy po lidumilství**, VIII. 11. a 12. — **Rozvoj**, II. 5.—7. — **Škola Božského Srdce Páně**, XXXIV. 12. — **Věstník katol. duchovenstva**, I. 10. až 12. — **Vlast**, XVII. 5. — **Voditelj**, IV. 1. — **Vychovatel**, XVI. 4.

Spolkový věstník. Vydal Jubil. spolek katol. „Praha“. V Praze 1901 č. 2. Nákl. spolku. — **Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských**. Napsal Dr. Frant. Kryštofek. Dílu II. seš. 19.—22. a 25 kr. Nákl. V. Kolrby v Praze. (Vzděl. knihovny katol. sv. VI.) — **Bajky o ješuitech**. Napsal P. Bernard Duhr T. J. Nákl. týž. (Vzděl. knih. katol. sv. XX.) Seš. 1. — **Mezi tkalci**. Napsal J. F. z Finberka. Nákl. týž. (Ludmily roč. III. č. 3.) — **Nalezeno na cestě všedního života**. Studie a nálady. Napsal J. S. Baar. Nákl. týž. Cena 1 K. — **Světlo v temnotách**. Napsal J. Pauly. Seš. 8. a 52 kr. Nákl. týž. — **Pražské obrázky**. Píše Petr Kopál. Nákl. týž. Cena 60 hal. — **Pod zákonem**. Napsala M. Konopnická. Přel. B. Skalský. Cena 90 hal. Nákl. týž. (Zábav večerních roč. XXII. č. 1.) — **Anarchisté a jich učení**. Napsal JUDr. Fr. Herman. Nákl. vlast. Seš. 6. a 15 kr. — **Zpět ku Kristu Ježíši**. Sedmero postních řečí. Napsal a konal Fr. Herzog. Cyklus VI. Nákl. benedikt. knihtisk. v Brně. Cena 1 K. — **Sebrané spisy Václava Kosmáka**. Díl III., seš. 25. Nákl. týž. — **Vinnou**. Napsal Dr. K. May. Seš. 15.—20. a 30 hal. Nákl. J. R. Vilímka v Praze. — **I. Klecandy spisy**: I. Tvrdé hlavy. Povídky a novelly. Seš. 1. Cena 25 hal. Nákl. týž. — **Devatenácté století slovem i obrazem**. Pořádá K. Jonáš. Seš. 5.—8. a 60 hal. Nákl. týž. — **Tractatus de gratia divina**. Auctore P. S. Schiffini, S. J. Friburgi Brisg. (B. Herder). — **Láska duši neboli vroucí úvahy o umučení Ježíše Krista**. Napsal sv. Alfons M. z Liguori. Přel. P. Fr. Blažek. Nákl. G. Franca v Praze. Cena 1 K 20 h. — **Josefa Ehrenbergra sebrané spisy zábavné**. Pořádá Xav. Dvořák. Nákl. týž. Seš. 5. a 6. a 52 hal. — **Běsové**. Román. Napsal F. M. Dostojevskij. Přel. Jan Wagner. Nákl. Edv. Beauforta v Praze. (»Přítele domoviny« roč. XVI. sv. 4. a 5. Předpl. 1 zl. 60 kr. na 12 svazků).

Čtvero knih o následování Krista od Tomáše Kempenského zčeštil Dr. J. Sedlák. V plátěné vazbě se zlat. ořízk. 2 K., v kůži vkusně váz. 3 K.

Láska ku Kristu Ježíši, od sv. Alfonsa M. Liguori zčeštil Frant. Hašek. Druhé vydání v plátně váz. 2 K 40 h.

Vroucí ctitel nejsv. svátosti oltární, od téhož spisovatele. V plátně váz. 2 K.

Modli se a pracuj! Poučná a modlitební kniha pro řemeslníky a dělníky. Vázaná v plátně 1 K.

Osnova učení náboženství katolického pro školy obecné i měšťanské dle nových katechismů cena 30 h.

Poučení o jenerální zpovědi. Sepsal Frt. Průcha, upravil Dr. Skočdopole. Cena 60 h, váz. 1 K.

Křížová cesta dle pobožného kněze Leonarda a Portu Mauritio vzdělána od F. Frant. Jabulky 16. vydání. 20 h.

Svatý týden před velikonocí, obsahující všechny modlitby a obřadů vyjasnění dle předpisu Církve sv. římsko-katolické sestavil St. Voborník. Třetí vydání 1 K 20 h.

Tiskopisy veškeré pro farní úřady máme na skladě v hojné zásobě na dobrém trvanlivém papíru. Zvláště upozorňujem veledušt. duchovenstvo na *archy pro matríky, kteréž tisknuty na zelášť zhotoveném papíru trvanlivém dle předpisu nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoře.*

Veškeré tiskopisy farním úřadům zasýláme

===== **vyplacené.** =====

Seznam knih i tiskopisů zasýláme zdarma. Ku hojným zakázkám doporučuje se

KNIŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNA (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE I—190.

L. P. 1901.

Roč. XLII. (LXVII.)

Sešit 4.

ČASOPIS katolického duchovenstva.

ORGÁN
vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze.

REDAKTOŘI:

Dr. Fr. Krásl,
kanovník.

Dr. Fr. Kryštůfek,
kanovník.

Dr. Josef Tumpach,
c. k. univ. professor.

Sešit 5. vyjde 31. května 1901.

NAKLADATELÉ:

Kníž. arcib. knihtiskárna (Rohlféek & Sievers)
V PRAZE.

OBSAH:

I. Pojednání:	Strana
Dr. GABR. PECHÁČEK: Perstemus in custodia	233
Dr. F. KRYŠTŮFEK: Svátost pokání	229
Dr. A. PODLAHA: Nejstarší tištěný ritual Pražský	243
Dr. JAN NEP. SEDLÁK: Dějiny Dedicství sv. Václava (1669—1900)	248
Dr. JAN HEJČL: Na konci starého a na prahu nového století	254
Dr. JOS. DOUBRAVA: Otázka patronátní v Čechách	258
RUDOLF VRBA: Finančné-statistické úvahy	265
Dr. IS. TH. ZAHRADNÍK: Monumenta romana episcopatus Vesprimiensis	272
Dr. JOS. TUMPACH, Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských	274

II. Směs. (Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika).

AL. SVOJSÍK: Katolická universita v Lovani	283
Dr. F. KRÁL: Svíce při mši sv.	286
Dr. J. SEDLÁK: Erekcí mše a interkalární účet	288
Dr. J. KUBÍČEK: Užití odpustkového křížku	290
Dr. A. SKOČDOPOLE: Zvonění umíráčkem, hrany a mše sv., zemřelo-li dítě	292

III. Literatura:

Ad. Srb: Lev XIII. (Dr. J. Tumpach)	293
Dr. Kol. Belopotoczky: Geschichte der k. u. k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates (Dr. Jan Sedláč)	294
Vinc. Drbohlav: Kláštery a jich význam v dějinách lidské vzdělanosti (Dr. J. Zíteč)	296
Modlitby, jichž k získání plnomocných odpustků použití lze	296
P. Petr Jul. Eymard: Měsíc nejsvětější svátosti	296
Viktor Foerster — B. Vaněk: Cestou Kříže	296
Dr. I. Zahradník: Kazatel	296

Časopis katol. duchovenstva vychází 10krát za rok ve 4 archových svazcích. Předplatné obnáší poštou 7 K.

Rukopisy a dopisy redakce se týkající buďtež zasílány buď některému z redaktorů nebo do kníž.-arcib. knihtiskárny v Praze 190—I. Rukopisy se nevracejí.

Expedici obstarává a reklamace vyřizuje kníž.-arcib. knihtiskárna v Praze, 190—I.

Časopisy na výměnu a recensní exempláře vyprošují se pod adresou: „Kniž.-arcib. knihtiskárna v Praze 190—I“

Další články otiskovati dovoleno jen se svolením redakce a s udáním pramene.

Perstemus in custodia!

Řešení případů z duchovní zprávy v příčině náboženského vyznání dítek, na základě zákonů rakouských a rozsudků nejvyššího správ. dvoru soudního.

Napsal prof. DR. GABR. PECHÁČEK.

V dobách, kdy tak hlučně i po vlastech našich rozléhá se cizácké heslo »Pryč od Říma«, svrchovaně třeba v živé paměti míti zásady, platné v příčině — nyní tak často ohroženého — náboženského vyznání dítek.

Příslušné zákonodárství rakonské, jehož interkonfessijsní osten, jak s dostatek známo, církev katolická velmi bolestně pocituje, není prosto vnitřních odporův a vykazuje nemálo mezer, tak že soudce světský nezřídka jest nucen pomáhati si analogiemi. Z toho dá se vysvětliti, že zvláště při prohlášení jednoho neb obou rodičů za bezvěré, nebo při apostasiích k sektám zákonně neuznaným, vyskytují se nyní vzhledem k dětem před nebo po apostasii narozeným, manželským nebo nemanželským, případy tak spleťité, že porady o rozhodnutí podaných stížností v příčině náboženského vyznání dítek, u místodržitelství, ministerstva i správního dvoru soudního někdy celé hodiny trvají.

Správní dvůr soudní dne 11. dubna 1888 prohlásil, že úřadové musí rozhodovati ne dle přání ve stížnostech vysloveného, nýbrž přesně ve smyslu zákonů a nařízení.

Z těchto obtíží vnitřních také již mnohý osudný omyl vyplynul ve věci pro dítky, rodiče, školu, učitele, katechetu, duchovní správu, budoucnost celých generací i církev katolickou tak závažné!

Nehledě ani k tomu, že interkonfessionální zákony, jež tak značně od předpisů církve katolické se liší, určování a měnění náboženského vyznání dítek namnoze pouhé libovůli rodičů na pospas vydáno, vyskytují se poslední dobou i přehmaty takové, jichž ani zákony mezináboženské nedovolují.

Protož vigilate pastores! Právo a povinnost k ostrážitosti této dává duchovnímu správci nejenom církev na základě zákonů, přirozeně ex officio plynoucích, nýbrž i sám zákon interkonfesionální z 25. května 1868 z. ř. č. 49, kterýž v čl. 3. zřejmě praví: »Rodičové a poručníci, též služebníci církevní odpovídají z toho, aby to, co výše (čl. 1. 2.) nařízeno, bedlivě bylo zachováno. Kdyby nařízení tuto daná byla porušena, mají nejblíží příbuzní a taktéž vrchní církve a společnosti náboženské právo, žádati pomoci na úřadech, kteréž věc vyšetří a dle zákona opatření učiní«.

Jura vigilantibus! Aby tudíž omylům i přehmatům, ať již z nevědomosti nebo zlého úmyslu plynoucím, všemožně bráněno bylo, uvádíme 17 hlavních případů přehledně sestavených, jak se nyní obyčejně vyskytují, a řešíme je stručně na základě práva v této polovici říše platného jakož i judikatury správního dvoru z posledních let, tímto postupem:

Přehled případů: I. Dítě jest manželské nebo legitimované; otec i matka jeho jsou náboženství katolického. — II. Dítě jest manželské nebo legitimované; rodičové jeho uzavřeli sňatek smíšený. — III. Dítě nemanželské. — IV. Dítě jest opuštěno; o rodičích se neví. — V. Rodiče manželských dětí přestoupí k jiné společnosti náboženské, zákonně uznané. — VI. Rodičové židovští byli sv. křtem do církve katolické přijati. — VII. Nemanželská matka přestoupí k jinému náboženství zákonně uznanému. — VIII. Evangelickou matku nemanželského chlapce pojme za manželku katolík. — IX. Jeden z rodičů smíšeného manželství zemře. — X. Jedna strana jest již při uzavření sňatku (civilního) bez vyznání; druhá náleží ke společnosti náboženské zákonně uznané. — XI. Oba rodičové jsou při uzavření sňatku civilního bez vyznání. — XII. Jeden z rodičů prohlásí se třeba několik let po sňatku za bezkonfessiního. — XIII. Oba rodičové prohlásí se za několik let po sňatku za bezvěré. — XIV. Bezkonfessišní rodiče — nebo jen jeden z nich — vrátí se k určité společnosti náboženské zákonně uznané. — XV. Rodičové, kteří dosud náleží k společnosti náboženské státem uznané, hodlají vystoupiti a státi se vyznavači sekty zákonně neuznané. — XVI. Rodičové již vystoupili ze společnosti nábož. státně uznané a stali se přívrženci některé sekty zákonně

neuznané. — XVII. Rodičové nebo jen jeden z nich v cizozemsku vystoupili z církve, načež s dětmi přišli do Rakouska a zde trvale se usadili.

I. Případ: Dítě jest manželské nebo legitimované; otec i matka jeho jsou náboženství katolického.

1. *Dítě jest rovněž náboženství katolického.* Čl. 1. al. 1. zákona o poměrech mezináboženských ze dne 25. května 1868, z. ř. č. 49.: „Děti v manželství zrozené aneb dětem v manželství zrozeným za rovné pokladané, následují, pokud oba rodičové jsou téhož vyznání, náboženství svých rodičů“.

2. Před státem platí dítě za katolické *hned od svého narození*, tedy již před přijetím sv. křtu. Vynes. správ. dvoru soud. ze dne 26. dubna 1877.

3. Křest považuje se po názoru světského zákona za *důsledek* příslušnosti dítěte ke katol. náboženství, nikoliv za předběžnou podmínku. Spr. dv. 18. dubna 1884.

4. Rodičové nesmějí dítě nechatí beze křtu, nýbrž *musí je dáti pokřtiti*. Vynes. min. osv. a vyuč. 2. listopadu 1876 č. 8735. — Kdyby se zdráhali, má katol. farář právo a povinnost učiniti oznámení příslušnému úřadu politickému první instance (okres. hejtm., magistrát), kterýž ustanoví lhůtu k vykonání křtu, *po případě s donucením*. Důvody: a) čl. 1. al. 1. zák. z 25. května 1868 z. ř. č. 49. b) § 139. ob. zák. obč. c) cis. nařiz. z 20. dubna 1854, z. ř. č. 96. d) čl. 11. základ. zák. stát. z 21. prosince 1867, z. ř. č. 145. e) čl. 3. zák. z 25. května 1868.

Takové zdráhání otcovo jeví se zároveň jako *zneužívání otcovské moci*, ježto zanedbává svých povinností vzhledem k dítěti, čímž toto ve svých právech jest zkracováno. Proti tomu však může každý, kdo to ví, zvláště nejbližší příbuzní ve prospěch dítěte dovolávati se i pomoci soudní na zákł. § 178. zák. obč.

Též pomoci soudu, jakožto úřadu vrchnoporučenského, může se dovolávati i příslušný farář, v zájmu nejenom dítěte, nýbrž i zkrácené církve katolické, jejíž jest orgánem. — Tím, že zákon ustanovuje, ve kterém náboženství má vychováno býti dítě, jež samo ještě si voliti nemůže, a že po případě k pokřtění jeho zcela důsledně nedbalé rodiče i donucuje, nezasáhá se

nikterak ve svobodu víry a svědomí rodičů. Spr. dv. 26. dubna 1877 a 18. dubna 1884.

Doklad z r. 1875:

Katolický otec v souhlasu se svou katolickou manželkou nechtěl svého dítěte dáti pokřtiti. Proti rozhodnutí nižších instancí se odvolal. Ministerstvo osvěty rozhodlo, že dítě jest katolické po smyslu čl. 1. al. 1. zákona ze dne 25. května 1868, z. ř. č. 49., a tudíž jeho křest a zápis do křestní matriky katolické proveden býti musí, po případě s užitím cís. nařiz. ze dne 20. dubna 1854, z. ř. č. 96.

Na to oznámil otec, že z církve katolické vystupuje a bezvěřým se prohlašuje, toto své vystoupení pak že i na syna svého vztahuje, tudíž že prý ke křtu nucen býti nemůže.

Politické úřady rozhodly ve třech instancích, že ono prohlášení otce za bezvěrého nemůže nikterak vztahováno býti na syna před odpadnutím narozeného. Opětný rekurs apostaty byl zamítnut rozsudkem správ. dvoru ze dne 26. dubna 1877 č. 422.

5. Rodičové katoličtí nemají práva přiřknouti ono dítě jinému náboženství, než katolickému, kteréž mu již zákonem určeno jest. Spr. dvůr 27. září 1879.

Právo by po zákonu měli jenom v tom případě, kdyby jeden z nich nebo oba *přestoupili* k jiné společnosti náboženské, *zákonně uznané*, a dítě ještě nedokonalo sedmého roku svého věku. O tom viz případ V.

6. Rodičové nesmějí onoho dítěte nechat bez náboženství. Správ. dv. 27. září 1879.

7. Chce-li snoubenec římsko-katolický v manželství vstoupiti s příslušníkem sjednocené církve řecké, není ovšem *různý ritus žádnou překážkou* nebo závadou (ani církevní ani státní), a není také žádná strana vázána, aby obřadu svého změnila. Přestoupení od katolického obřadu řeckého k latinskému, nebo naopak, mohlo by se státi jen s přivolením Apoštolské Stolicе.

Vzhledem k ritu katolických dětí z takových manželství platí v Haliči pro církevní provincii Lvovskou smlouva (*Concordia, conventio*) haličských biskupů, potvrzená papežem Piem IX., ze dne 6. října 1863, kterouž se stanoví:

a) že chlapeč mají býti vychováni v ritu otcově, dívky pak v obřadu matčině;

b) že všechny dítky obojího pohlaví z manželství ruthenských kněží náležeti mají k ritu otcovu.

Předpisy ty nejsou však závaznými pro řecko-sjednocené katolíky bydlící mimo haličské diecése.

Dne 11. dubna 1894 rozhodl posv. sbor de propag. fide, že v případě, je-li jeden z katolických rodičů latinského, druhý řeckého obřadu, mají všechny dítky v náboženství a ritu otcově pokřtěny a vychovány býti.

8. Čl. 1. al. 1. interkonfessionálního zákona ze dne 25. května 1868, jak nahoře uveden jest, platí se všemi příslušnými důsledky pro všechny případy, kdy *oba rodičové jsou téhož vyznání, zákonně uznaného* (na př. evangel., řecko-nesjednoceného, židovského, starokatolického, evang. bratrského či hernhutského . . .) a jedná se o určení náboženství dítěte v manželství zrozeného nebo legitimovaného.

II. Případ: Dítě jest manželské nebo legitimované; rodičové jeho uzavřeli sňatek „smišený“.

1. Na základě čl. 1. al. 2. zák. ze dne 25. května 1868 jsou tu možny vzhledem k určení náboženského vyznání dítěte následující čtyři případy:

a) Když rodičové v té věci *žádné smlouvy* neučinili, následují po zákonu synové náboženství otcova a dcery matčina.

b) *Smlouvou* mohou manželé ustanoviti, že to má býti naopak, tedy: synové po matce, dcery po otci.

c) Smlouvou směji určit, že všechny děti mají následovati náboženství otcova, nebo konečně

d) všechny děti náboženství matčina.

2. *Reversy*, dané představeným nebo služebníkům některé církve nebo společnosti náboženské, nebo jiným osobám v příčině vyznání náboženského, ve kterém děti mají vychovány a vyučovány býti, *nemají moci*. [Čl. 1. al. 5. zák. z 25. května 1868]. Tím zrušen dvorní dekret ze dne 3. července 1842 č. 20.466, jímž reversy byly připuštěny a dodržování jich pod úřední ochranu postaveno.

3. *Vzájemná smlouva* však v té věci jest rodičům smíšeného manželství i nyní výslovně *dovolena* a může se státi buď *před* sňatkem nebo *po* sňatku. [Čl. 1. al. 2.]. Nesmějí však smlouvou určit, že budou děti bez vyznání! Správ. dv. 18. dubna 1884 č. 668.

Smlouva rodičů smíšeného manželství v příčině nábož. vyznání dětí, jež sedmého roku svého věku ještě nedokonalý, nesmí bez žádosti rodičů, tím méně pak proti vůli jejich býti provedena. Správ. dv. 20. února 1884. (Budwinski č. 2028.).

Čl. 2. al. 1. interkonf. zákona dává rodičům (smíš. manž.) právo, učiněnou *smlouvu opět změnit*i vzhledem k dětem, jež sedmého roku svého věku ještě nedokončili.

Poznámka. Církevní předpisy o smlouvě v příčině katolického křtu a vychování všech dětí obojího pohlaví ze smíšených manželství obsaženy jsou v ordinar. instrukci ze dne 3. června 1868 č. 5130 (ord. l. praž. 1868 str. 75 seq.).

Nové formuláře záruk předepsány vikariátní kurrendou ze dne 28. února 1894 č. 2137.

V nařízení k. a. konsistoře pražské ze dne 2. října 1894 č. 9373 v příčině žádosti o dispens v překážkách manželských se praví sub num. 6.: »Jde-li o smíšené manželství, buďtež zároveň předloženy předepsané záruky, a to věrně dle formulářů, jak ustanoveno zdejší výnosem ze dne 28. února 1894. Mají-li žadatelé dívky před tím narozené, budiž vždy připojeno, byly-li po katolicku neb jinak pokřtěny«. Taktéž v poučení vydaném k. a. konsistoří v Praze ze dne 12. března 1900 č. 2471 o tom, »čeho podle řádu církve katolické dbáti jest těm, kteří v stav manželský vstoupiti míní,« opět se předpisuje, aby snoubencové smíšeného náboženství zavázali se smlouvou písemnou, že dají veškeré dívky obojího pohlaví po katolicku pokřtiti a že je budou po katolicku vychovávat. Zároveň se tam však důtklivě upozorňuje, že dle nabytých zkušeností předepsané záruky, zvláště v příčině katolického křtu a katolické výchovy dětí, i když snoubenci se k tomu na místě přísahy zavázali, v manželství se pak nedodrží!

4. Důležité jest připomenouti, že interkonf. zákon v čl. 1. al. 2. míní »*smíšeným manželstvím*« nejen sňatek katolíka s akatolíkem nebo schismatikem, nýbrž vůbec sňatek, jehož *každá strana jest jiného státem uznaného náboženství*, pokud jest sňatek ovšem po zákonu občanském možným.

5. Není »*smíšeným manželstvím*« po smyslu čl. 1. al. 2., když jedna strana jest *bez vyznání*, druhá pak náleží k některé společnosti nábož. zákonně *uznané*. Viz o tom případ X.

6. Taktéž není »smíšeným« ve zmíněném smyslu manželství, jehož jedna strana jest *bezkonfessiíni*, druhá pak jest přívržencem některého náboženství státně *neuznaného*, — nebo když každá z obou stran k jinému *neuznanému* náboženství se hlásí. Viz případ XVI. (POKR.)

Svátost pokání.

Biblicko-dějepisný rozbor. Napsal univ. prof. FR. XAV. KRYŠTŮFEK.

Kázeň kajícní řídil v prvních časech biskup sám; jelikož však za pronásledování Deciova bylo tolik padlých, že sám žádným způsobem nestačil, byli biskupové nuceni ustanoviti kněze pro vedení kázně kajícní, který presbyter poenitentiarius slul. Když někteří latinští otcové i jáhnům dovolují a moc připisují předsevzítí exomologesi a úplné smíření udělití, není to zpověď a rozhřešení svátostní, ale toliko ona zpověď veřejná, a rozhřešení ono, kde kajícníku Tělo Páně podali, a on úplně s Bohem smířen byl.

Můžeme stanovití zásadu, že veřejní hříchové byli veřejnému pokání podrobeni; veřejná zpověď tajných hříchův a veřejné za ně pokání bylo ponecháno náhledu biskupů a presbyterů pro kázeň ustanovených, dílem i svobodné vůli hříšníkův.

Veřejné pokání uložil sv. Ambrož i císaři Theodosiovi V., když v prchlivosti 7.000 obyvatelů Soluňských zuřivosti vojska obětoval, a totéž učinil biskup Synesius z Ptolomaidy a metropolita nad Pentapoli († okolo r. 414) praefektu Andronikovi. Každý, kdo veřejnému pokání byl podroben, byl na čas z církve vyobcován (*excommunicatio minor* neb *prohibitio medicinalis*).

Veřejnou zpověď odstranil v Konstantinopoli r. 390. patriarcha Nektarius, jelikož jí neopatrný poenitentiarius podrobil paní, která s jáhnem smilnila. Z této veřejné zpovědi vzniklo veliké pohoršení, a kostel byl pokládán za znesvěcený. Patriarcha Nektarius sesadil jáhna, v městě tupili prznitele, ale také celé kajícní zařízení; tu radil kněz Eudaemon patriarchovi, aby kajícního kněze odstranil. Týž tak učinil, a pokoj byl obnoven.¹⁾ Nektarius dovolil každému, aby dle své libosti a dle svědomí své

¹⁾ Socrat. Hist. Eccl. V. 19. Sozom. Hist. Eccl. VII. 16.

duše (pro arbitrio et pro animi sua conscientia) ku přijímání svátosti přistupoval.²⁾ Sozomenus dí: »V žádosti za odpuštění musí se nutně vyznati hřích a kajíční kněz má býti mlčenlivý, moudrý muž« (qui taciturnitate et prudentia polleret).³⁾

Nektarius neodstranil soukromé svátostní zpovědi, poněvadž trvá na Východě i na Západě dále. Jeho nástupci sv. Janu Zlatoustému vyčítal biskup Isák na synodě »u dubu« (ad quercum) r. 403 jeho mírnost jako zpovědníka, vině ho z veliké lehkomyšlnosti, poněvadž říkával: když jsi hřešil, čiň opět pokání a kolikrátekli jsi hřešil, přijď ke mně a já tebe uzdravím (si iterum peccasti, iterum poenitentiam ago et quoties peccasti, veni ad me, ego te sanabo).

Na Západě přispěli k úpadku veřejné zpovědi z příčin závažných a křesťanům prospěšných sv. Augustin a papež Lev Veliký. Lev (440—461) vydal okružník k biskupům Kampanským, ve kterém veřejnou zpověď odstraňuje, jelikož mnozí ze studu, majíce své hříchy veřejnosti podati, raději pokání nečinili, ale soukromou svátostní pevně drží, pravě: »Jakkoli plnost víry zdá se býti chvalitebnou, která pro bázeň Boží nebojí se stydět se u lidí. však poněvadž ne všech hříchové jsou takové, aby je ti, kteří za pokání žádají, nebáli se veřejnosti podati; budiž odstraněn tak neschvalitebný (improbabilis) obyčej, aby četní nebyli od prostředků pokání zdržováni, když buď se stydí, nebo bojí svým nepřátelům své skutky otevřít, pro které by mohli býti zákony zasaženi. Postačíť totiž *ona zpověď, která se nejprve Bohu koná, a pak knězi, který jako orodovník za přestupky kajíčníků přistupuje*«. ⁴⁾ Sv. papež božské zařízení svátostné zpovědi podržel, však lidské ustanovení veřejné zpovědi odstranil, poněvadž jako nařízení pouze církevní kázně více se neosvědčovalo, a škodlivým se stávalo. Sv. Augustin praví v tomto ohledu: »Jest-li hřích tajný, kárej v tajnosti, jest-li hřích veřejný a zjevný, kárej veřejně, aby se onen polepšil, a ostatní bázní naplnění byli«. ⁵⁾

Ostatně za časů Augustinových a Jeronymových podrobo-

²⁾ Socrat. l. c.

³⁾ l. c. VII. 16.

⁴⁾ Ep. 168. ad episc. Camp.

⁵⁾ Sermo 83. de tempore c. 7.

valo se skoro jen ženské pohlaví veřejnému pokání, a svědčí to zajisté o jeho kajiční horlivosti.⁶⁾

Naši svátostní zpověď mají rozkolníci, kteří se v 9. a potom v 11. století na dobro od církve západní odtrhli. Jerusalemská synoda, slavená r. 1672 za patriarchy Dosithea, ztratila bludy kalvinské, Cyrilem Lukarem v řecké církvi rozzíváné, vypočítává sedm svátostí a jmenuje na šestém místě mezi nimi pokání, »ve kterémž též soukromá zpověď obsažena jest.«⁷⁾ Dále mají ji staří bludaři Nestoriané, Arméni, Jakobité, Koptové, Habešané, kteří v 5. století církev opustili. Tito všichni by zpovědi neměli, kdyby božského původu nebyla.

Prohlašovali zpověď za vynález lidský, jak to učinili a činí protestanté, svědčí o neznalosti dějin a lidské povahy. Neboť lidé, tedy řekněme kněží, kdyby ji byli chtěli jako božský zákon zavést, nebyli by to mohli učiniti bez velikých bojův a odporů na všech stranách, nebyli by to činili všichni, a konečně věřící nebyli by si ji dali vnutiti. Ale když jest božského původu, pak ovšem se jí podrobovali.

Konečně každý zpovědník ví ze zkušenosti, že zpovídati není žádným pohodlím, ale přetěžkou povinností oběma stranám, zpovědníku i zpovídajícímu se; a takové obtíže nevynalézají se zbytečně, pro nic za nic.

Poněvadž zpověď jest věcí obtížnou, ačkoli k odpuštění hříchův a tedy ke spasení potřebnou, a věřící již za nejstarších dob, jak praví Tertullian, neradi se zpovídali odkládajíce to den ode dne: ustanovila církev ve středověku na všeobecném církevním sněmě Lateranském IV. r. 1215. za papeže Innocence III. proti vlašnosti v tomto ohledu, aby věřící alespoň jednou v roce ze svých hříchů se vyzpovídali a o Velikonocích Tělo Páně přijali. Jeho kapitola 21.: »Omnis utriusque sexus fidelis« zní: »Každý věřící obojího pohlaví přišed k letům poznání vyznávej všechny hříchy své alespoň jednou v roce vlastnímu knězi (proprio sacerdoti), vykonej dle sil uložené pokání a přijmi uctivě alespoň o Velikonocích Svátost Oltářní, kromě, kdyby dle rady vlastního kněze z nějaké moudré příčiny myslil, aby na čas od jejího při-

⁶⁾ Hieron. epist. 1. Pacian. de poenitentia.

⁷⁾ Harduin XI. 247.

jímání se zdržel; — kdo to opomene, nesmí za živa do chrámu vstoupiti, a po smrti nebude křesťanským pohřbem pochován. Kdyby však někdo ze spravedlivé příčiny cizímu knězi chtěl své hříchy vyznati, žádej dříve za dovolení a dostaně je od vlastního kněze, poněvadž onen by tebe jinak nemohl rozřešiti nebo vázati.⁸⁾ — Tento lateránský dekret opakoval sněm Tri-dentský a radil věřícím, aby v postě se zpovídali.⁹⁾

Lateránský předpis platí do dnešního dne; jenom že vlastním knězem (*proprius sacerdos*) jest tu dnešního dne každý kněz, který má zpovědní pravomocnost. Tím postaráno jest o to, že katolík snadno svůj stud odložiti může, když jest mu volno zpovídati se komu chce, tedy třeba knězi, kterýž ho vůbec ani nezná. Tím ovšem stává se zpověď kajcníková snadnější.

Aby kněží s kajcníky libovolně nenakládali, ale svědomitě a pokud možná, všudy jednotejně kajcní kázeň řídili, byly jim dány předpisy v kanonech apoštolův a od synod Elvirske z r. 305, Ancyrské z r. 314, Arelatské z r. 314 a Novocaesarejské z r. 315; dále vydali na Východě po příkladu Řehoře Divotvůrce, Basilius V., Amfilochius Ikonický a Řehoř Nyssenský kanonické listy; na Západě podali ve 4. století návod k řízení kajcní kázně sv. Ambrož svým dílem: *De poenitentia* libb. 2 a Pacianus,¹⁰⁾ biskup barcelonský († okolo r. 391), ve své: *Paraenesis ad poenitentiam* o 12 kapitolách. Z těchto návodův a sem příslušných církevních kanonů na přestupky věřících vznikly později poenitentialní knihy, ve kterých tresty na jednotlivé hříchy obsaženy byly. Takové poenitentialní knihy byly v 5. století u Britannův a Irů, za časů sv. Kolumbana († 615) u Franků, a jsou později v 7. a 8. století velmi hojné.¹¹⁾

Jevil-li kajcník zvláštní horlivost a ukazoval-li celým životem, že účel pokání u něho dosažen jest, zkrátil biskup čas jeho pokání, odpustil mu část trestů, které ještě vystáti měl, a

⁸⁾ Jest v Corp. Jur. c. 12. X. de poenitentibus et remissionibus (V. 38.) — Srv. můj Všeob. církv. dějepis II. 2. str. 177.

⁹⁾ De Poenitentia. sess. XIV. cap. 5. de Confessione; a can. 8.

¹⁰⁾ V jeho první epistole k Semproniovi jsou ona znamenitá slova: *Christianus mihi nomen, catholicus cognomen* (Křesťan jest moje jméno, katolík příjmení).

¹¹⁾ *Wasserschleben: Bussordnungen der abendländischen Kirche.* Halle. 1854.

udělil mu tím *odpustky* (*indulgentias concedere*). Totéž činival na přímluvu mučeníkův a vyznavačů, z čehož jmenovitě v Karthagině za času sv. Cypriana počal se zlořád vyvinovati, který porušením celé kajíční kázně hrozil. Mučeníci a vyznavači vyhotovovali lehkomyšlně přímluvné listy (*libellos pacis*, knížečky pokoje) padlým, a žádali v nich, aby tito bez předcházejícího obtížného pokání zase do církve přijati byli. Sv. Cyprian nemohl těchto lehkomyšlných přímluv vyslyšeti, nechtěl-li, aby kajíční kázeň zcela porušena byla.¹²⁾ V staré církvi udělovaly se zpravidla neplnomocné odpustky, zřídka plnomocné; tyto pravidelně tehdy, když pronásledování hrozilo, aby kajícníci, majíce již část trestů odbytých, dokonale s Bohem smíření byli, a boj pro jeho sv. víru hrdinsky podniknouti mohli.

Nejstarší tištěný rituál Pražský z r. 1496.

Příspěvek k dějinám liturgie v Čechách. Podává Dr. ANT. PODLAHA.

5. Obřady při udělování sv. křtu, jež v nejstarším tištěném rituálu Pražském jsou předepsány, v leccemž odchyľují se od ritu nyní platného. Dotyčný oddíl počíná se rubrikou: *Incipit ordo ad cathecizandos* (sic!) *pueros. Primum statuuntur masculi a dextris et femelle a sinistris ante fores ecclesiae. Et praemittatur*: »Adiutorium nostrum in nomine Domini. Qui fecit coelum et terram«. Pořad otázek, jež kněz klade křtom, jest poněkud poziměněn. Předpisuje rituál: *Deinde sacerdos interroget compatres aut commatres dicens*: »Vis baptizari?« *Respondeant compatres aut patrini*: »Volo«. *Tunc sacerdos de nomine interroget dicens compatribus aut commatribus*: »Quis vocaris?« *Respondeant*: N. *Iterum prosequitur*¹⁾: »Abrenuncias sathane?« *Respondeant*: »Abrenuncio«. *Iterum sacerdos dicat*: »Et omnibus operibus eius?« *Respondeant*: »Abrenuncio«. *Iterum sacerdos dicat*: »Et omnibus pompis eius?« *Respondeant*: »Abrenuncio«.

¹²⁾ Srov. můj »Všeob. církv. dějepis« I. str. 282. § 86. Spory o kázeň kajíční.

¹⁾ Chybou tisku jest v textu zkratka psbit' místo psqit'.

Tyto otázky, jež v nynějším našem ritu kladou se teprve u křtitelnice, vyskytují se v nejstarším rituálu již před insufflaci, načež u křtitelnice ještě jednou se opětuji.

Pro insufflaci předsán tento, od našeho opět odchylný způsob: *Tunc sufflet²⁾ in faciem infantis in modum crucis dicens: »Accipe spiritum sanctum. Recede maledicte diabole ab hac ymagine dei increpatus ab eo, et da locum spiritui sancto. Exi immunde spiritus, et da honorem deo vivo et vero, et da honorem ihu xpo filio eius et spiritui sancto paraclito«.*

Odchylná od nynějšího ritu jsou i slova, která kněz říká, čině křtenci kříž na čele a na prsou:

Rituál z r. 1872:

Postea pollice faciat signum Crucis in fronte et in pectore infantis, dicens: »Accipe signum Crucis tam in fronte, quam in corde, sume fidem coelestium praeceptorum, et talis esto moribus, ut templum Dei iam esse possis.«

Rituál z r. 1496:

Tunc faciat crucem in fronte infantis cum pollice, dicens: »Signum sanctae crucis t domini nostri ihu xpi in frontem tuam pono. Item in pectore eius faciat crucem dicens: »Signum salvatoris domini nostri iesu xpi in pectus tuum pono: in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen.«

Deinde faciat crucem tam in pectore quam in fronte dicens: »Accipe signum sanctae crucis xpi, tam in fronte, quam in corde, sume fidem coelestium praeceptorum: talis esto moribus, ut templum dei iam esse possis: ingressusque (vel-saque) ecclesiam dei evasisse te laqueos mortis letus (vel-ta) agnosce; horresce ydola, respue simulacra: cole deum patre omnipotentem et ihm xpm filium eius, qui cum eodem deo patre et spiritu sancto vivit et regnat deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Nyní obvyklá modlitba »Preces nostras« v rituálu starém chybí.

Za to téměř úplně shodně v obou rituálech, starém i novém, zní modlitba, kterou kněz říká při vzkládání ruky na hlavu křtěncovu; vyskytují se tu pouze tyto odchylky:

²⁾ Chybí tu slovo »ter,« jež má nynější rituál. Zdá se tedy, že dle starého ritu Pražského nebylo užíváno trojího dechnutí na tráť křtěncovu.

Rituál 1872:

... quibus fuerat colligatus.
... in Ecclesia tua deser-
viat.

... et proficiat de die in diem.
Per eundem...

Rituál 1496:

quibus fuerat alligatus.
in ecclesia tua sancta de-
serviat.

et proficiat de die in diem,
ut ydoneus (vel-neal) efficiatur
accedere ad gratiam baptismi tui,
perceptā medicinā. Per...

Exorcismus soli, uvedený rubrikou »*Sequitur exorcismus salis ad dandum infantibus*«, vykazuje rovněž jen některé úchytky, a některá přemístění:

Rituál 1872:

... per Deum sanctum †,
per Deum †, qui te...

... consecrari praecepit, ut
in nomine sanctae Trinitatis effi-
ciar salutare sacramentum ad
effugandum inimicum. Proinde
rogamus te, Domine Deus noster,
ut hanc creaturam salis sancti-
ficando sanctifices † et benedi-
cendo benedicas †, ut sit omni-
bus accipientibus perfecta me-
dicina...

... et mortuos et saeculum
per ignem. Amen.

Rituál 1496:

... per deum † sanctum,
qui te...

... consecrari praecepit. Pro-
inde rogamus te, domine deus
noster, ut haec creatura salis in
nomine sanctae trinitatis efficia-
tur salutare sacram ad effugan-
dum inimicum, quam tu sancti-
ficando sanctifices, benedi-
cendo benedicas, ut fiat omni-
bus accipientibus perfecta me-
dicina...

... et mortuos.

Pozoruhodno jest, že za starodávna dávala se křtenci sůl netoliko do úst, nýbrž i do uší, jak nás poučuje rubrika další, jež zní: »*Tunc imponat sal*³⁾ *in os et in aures infantis*«.

V dalším znění ritu vyskytují se toliko tyto nepatrné odchylky:

Rituál 1872:

... quominus cibo expleatur
coelesti...

... semper spiritu fervens

... tuo semper nomini

Rituál 1496:

... quominus impleatur cibo
celesti...

... semper spiritu dei fer-
vens

... tuo nomini semper...

Ale před exorcismem i při exorcismu položeny jsou ve starém rituále modlitby, jichž nyní již se neužívá. Zajímavost jest, že tyto modlitby říkaly se v jiném znění nad křtenci mužského pohlaví a v jiném zase nad křtenci po-

³⁾ »Sal« jest v latině předklassické i poklassické neutrum, v latině klassické masculinum. Starý náš rituál užívá slova toho nedůsledně brzo jako neutrum, brzo jako masculinum. Tak na př. na tomto místě: »imponat sal,« a hned potom: »Accipe sal em.« Nedůslednost tuto zajisté možno přičísti na vrub nedopatření korektorova (srov. str. 50. tohoto Časopisu). Rituál z r. 1872 užívá »sal« jakožto neutra.

hlaví ženského. Kdežto při modlitbě dosud užívané »Deus patrum nostrorum . . .« připomíná rubrika: »Hec oratio dicatur super *utrumque*«, velí, aby následující modlitby konaly se »*super masculos tantum*« respective »*super femellas tantum*«. Zajímavá tato součást starodávného ritu křesťního zní v plném znění takto:

»*Iterum fac crucem in frontem eius. Et dicas hanc orationem super masculos tantum, imponendo manum:* »Deus Abraham, deus Ysaac, deus Iacob, deus, qui moysi famulo tuo in monte Sinai apparuisti et filios israel de terra Egypti eduxisti, deputans eis angelum pietatis tuae, qui custodiret eos die ac nocte, te quesum domine, ut mittere digneris sanctum angelum tuum de celis, qui similiter custodiat et hunc (*vel* hos) famulum (*vel* — los) tuum (*vel* — os) N. et perducatur eum (*vel* eos) ad gratiam baptismi tui. Per xpm do«.

Nad *křtenci pohlaví ženského* měla však říkana býti nejdříve tato modlitba: »Deus coeli, deus terrae, deus archangelorum, deus prophetarum, deus apostolorum, deus martyrum, deus confessorum, deus virginum, deus omnium bene viventium, deus cui omnis lingua confitetur et omne genu flectitur: coelestium, terrestrium et infernorum, te invoco, domine, ut hanc famulam tuam N. liberes et perducere et custodire digneris eam ad gratiam baptismi tui. Per xpm.«

Kdežto v novém rituále část exorcismu, počínající se slovy »Exorcizo te«, *předchází* před slovy »Ergo maledicte«, jest pořádek tento v rituále z r. 1496 převrácen: nejdříve jest tu adjurace »Ergo maledicte«. Rubrika předpisuje, aby adjurace tato říkala se nad křtenci obojího pohlaví: »*Ad utrumque repete, quocienscunque fuerit opportunum*«, k tomu pak připojena ještě rubrika tohoto znění: »*Et semper fac signum crucis in fronte eius et dic hanc adiurationem sine Oremus*«. Adjurační slova jsou ve starém i novém znění táž, až na to, že v rituále starém vložena jsou před konec »vocare dignatus est« ještě slova »*dono suo*«. Rovněž i slova, jež pronáší kněz, děláje na čele křtencově kříž, jsou v obou rituálech stejná.

Pak následuje zvláštní modlitba, kterouž konati měl kněz toliko *nad křtenci pohlaví mužského*. Tuto modlitbu uvádí rub-

rika: »*Super masculos tantum oratio alia sequitur*«; znění pak modlitby samé jest toto: »Audi, maledicte sathanas, adiuratus per nomen eterni dei et salvatoris domini nostri ihu xpi filii dei, cum tua victus invidia tremens gemensque discede: nihil tibi sit commune cum servo dei N. iam celestia cogitanti et renunciaturum tibi ac seculo tuo, et beatæ immortalitati victuro. Da igitur honorem advenienti spiritui sancto, qui ex summa celi arce descendens perturbatis fraudibus tuis, divino fonte purgatum pectus, id est sanctificatum, deo templum et habitaculum perficiat, ut ab omnibus penitus noxiis præteritorum criminum liberatus, hic servus dei N. gratias referat perhenni deo semper et benedicat nomen eius sanctum in secula seculorum Amen«. Po této modlitbě měla opakovati se adjurace »Ergo maledicte« ještě jednou, jakož vysvítá z rubriky: »*Repete Ergo maledicte ut supra*«.

Nad křtěnci pohlaví ženského měla však říkána býti modlitba tohoto znění: »Deus Abraham. deus Ysaac, deus Iacob, deus qui Israelem de egyptiaca servitute liberasti, per Moysen famulum tuum de custodia mandatorum tuorum in deserto monuisti et Susannam de falso crimine liberasti, te supplex deprecor, domine, ut liberes et hanc famulam tuam N. et perducere eam digneris ad gratiam baptismi tui. Per xpm dum nostrum«. Také tu opakována měla býti adjurace »Ergo maledicte«.

Exorcismus pak sám uvádí se v rituálu z r. 1496 ve formě dvojí: zvláštní znění jest pro pohlaví mužské, zvláštní pak pro pohlaví ženské:

**Exorcismus pro pohl.
mužské:**

Exorcizo te, immunde spiritus, in nomine patris et filii et spiritus sancti, ut ex eas et recedas ab hoc famulo dei N. Ipse enim tibi imperat, maledicte dammate atque damnande, qui pedibus suis super mare ambulavit et Petro mergenti dexteram porrexit.

**Exorcismus pro pohlaví
ženské:**

Exorcizo te, immunde spiritus, per patrem et filium et spiritum sanctum, ut ex eas et recedas ab hac famula dei N. Ipse enim tibi imperat, maledicte dammate atque damnande, qui coeco nato oculos aperuit et quadriduanum Lazarum de monumento suscitavit. Qui venturus est judicare vivos et mortuos et saeculum per ignem. Amen.

S nyní užívaným exorcismem shoduje se toliko starý exorcismus užívaný nad křtěnci pohlaví mužského, až na to, že

v novém rituálu místo »damnate atque damnande« jest pouze »damnate«, a že místo »pedibus suis« jest pouze »pedibus«.

Také po tomto exorcismu měla býti opětována adjurace; velít rubrika zase: »*Repete: „Ergo maledicte“ ut supra.*

Potom nad křtěnci obojího pohlaví měl kněz říkati modlitbu dosud obvyklou: »Aeternam ac justissimam pietatem«, v níž sledovali jsme tyto odchylky:

Rituál 1872:

Deus, auctor...

...super hunc famulum tuum N, ut digneris illum illuminare lumine intelligentiae tuae: munda eum et sanctifica et da ei scientiam veram, ut dignus gratia Baptismi tui effectus, teneat firmam spem, consilium rectum, doctrinam sanctam. Per...

Rituál 1496:

Deus, qui es auctor...

...super hunc (vel hanc) famulum (vel famulam) tuum (vel tuam) N. benefactionis tuae largitatem infundas et ut digneris eum (vel eam) illuminare lumine scientie et intelligentie tue: munda eum (vel eam) et sanctifica et da ei veram scientiam, ut dignus (vel -na) efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui, teneatque spem firmam, consilium rectum, doctrinam sanctam, ut aptus (vel -ta) sit ad percipiendum gratiam baptismi tui. Per... (POKR.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

B) Činnost »Dědictví sv. Václava«.

Jak asi dařilo se dílu zasvěcenému památce sv. knížete, s jehož jménem český národ spojuje vše, co mu je drahé a svaté? Jaké bylo jeho působení? Trvá dosud aneb zaniklo již docela, ježto o něm téměř ani slechu není, a také knihy nákladem jeho vydané jen stěží a pořádku viděti lze?

Přehled jeho činnosti i dějin zároveň lze krátce naznačiti, rozeznáváme-li při něm těchto čtvero dob: I. od r. 1669—1773, v kteréž době zdárně prospívalo, jsouc ve správě Jesuitův u sv. Ignáce; II. od r. 1773—1790, v níž činnost jeho podlomena, až na venek zcela zanikla; III. od r. 1790—1859, v níž účelu svému téměř zcela bylo odcizeno; IV. od r. 1859 až dodnes, v níž dán základ k sesílení fondu, aby Dědictví svým časem znovu zřízeno býti mohlo.

I. *Dějiny Dědictví od jeho vzniku až do zrušení řádu Jesuitského (1669—1773).*

Dle ustanovení provinciála P. Krupského vedl bezprostřední správu Dědictví sv. Václava některý kněz kolleje sv. Ignáce pod dozorem rektorovým. Kněz ten měl u sebe klíček od zvláštní skříňky, u rektora uložené, v níž chovala se kniha účtů Dědictví, do které zapisovány i názvy knih tiskem vydaných.¹⁾

Nechybíme, soudíme-li, že prvním správcem Dědictví byl zajisté sám P. Matěj Šteyer, který dojista až do své smrti r. 1692 bedlivou péči měl o zdar nadace matčiny, dila to zároveň svého.

Dědictví samo musilo přestati na vlastních silách svých. Aby mohlo po přání arcibiskupa Waldsteina vydati Starý zákon, mělo potřebi 6000 zl. Tak značný peníz sehnati vedle jiných výdajů za tisk a vazbu knih, které každoročně lidu se rozdávaly, nebylo snadno. Ale ke cti řádu Jesuitského slouží, že obětaví členové jeho sami pomohli opatřiti onu sumu. Zejména přispěli k ní jesuité *Jan a Matěj Tanner, Balbin, Crugerius*, kteří věnovali Dědictví dílem svá díla, dílem výtěžek z nich. *P. František Retz*, rektor kolleje u sv. Klementa, daroval k témuž účelu 900 zl., které Dědictví dlužno bylo tiskárně Klementske za tisk Starého zákona.

R. 1752 mělo Dědictví již fond 7000 zl. Až do té doby vedli členové kolleje novoměstské správu Dědictví zcela zdarma, poněvadž dle ustanovení arcibiskupa Waldsteina mělo se správci dostati odměny 100 zl. teprv, až by základní fond vzrostl na 10.000 zl. Aby se správci odměny té, jež v tehdejší měně 150 zl. vyžadovala, dostati mohlo, ale původní jistina by tím ztenčena nebyla, sebrali Jesuité r. 1752 k účelu tomu zvláštní fond 3000 zl., jak svědčí zpráva rektora kolleje novoměstské o stavu Dědictví z r. 1753.

Pěčlivě řízeno Jesuity plnilo Dědictví se zdarem úkol svůj. Vidno to z výše uvedeného dekretu arcibiskupského, v němž arcipastýř s radostí praví, že Dědictví za krátký čas svého trvání dosavadního (1669—1692) ohromné množství (ingens cumulus)

¹⁾ Škoda, že nelze vypátrati, kam kniha ta po zrušení řádu přišla; podalati by světla o mnohé věci.

katechismů, modlitebních a jiných českých náboženských knih dílem zdarma dílem za levný peníz rozšířilo, a to nejen v Čechách, ale i v jiných zemích, kde se mluví jazykem českým neb jemu příbližným, jako na Moravě, v Uhrách, Dalmácii, Slavonii, Bosně a Srbsku. V zemích těch, nyní ze jha tureckého osvobozených, již dříve byla shánka po knihách náboženských. Arcipastýř chválí Dědictví za to, že jím se vzdává katolická pobožnost a podporuje nábožný zpěv v chrámech i domácnostech. Lituje jen, že mor r. 1680 překazil rozkvět nadání toho, kteráž by jinak bylo došlo podpory katolických velmožův a vládařů na prospěch oněch dotčených zemi.

Dle výkazu sestaveného r. 1752 rektorem kolleje novoměstské Josefem Mladotou rozdalo Dědictví sv. Václava od r. 1670—1751 darem více než 80.000 knih.

Jaké as byly knihy ty? Úhrnem řečeno, rozšiřovalo Dědictví nejvíce knihy modlitební, postilly, kancionály, katechismy, písmo sv., životopisy Svatých a knihy asketické. Dělo pak se to tak, že z úroků fondu Dědictví, jenž posléze dostoupil až na 17.000 zl., se kupovaly knihy, od členů řádu Jesuitského neb i od jiných spisovatelů již vydané, a pak se mezi chudší lid rozdávaly, zámožnějším za levný peníz, který se k fondu pak přirážel, prodávaly. Při tom dbáno hlavně také toho, aby knihy závadné neb pochybné zaměňovány byly knihami Dědictví. Mimo to opatřováno nákladem Dědictví opětne a třeba mnohonásobné vydání knih starších již tištěných, jakož i tlačený stále dle možnosti vhodné knihy nové.

První knihou, nákladem Dědictví vydanou, je poučná a modlitební knížečka, celkem nepatrného objemu, s tímto — dle tehdejšího zvyku — dlouhánským titulem (opsaným z vydání z r. 1729): *»Swěttlo katolického Učenj* užitečné těm, kteří w temnostech Newěry a w Stínu Smrti sedí, aby w srdcích gegich wzesslo Slunce Spravedlnosti: Pán Ježíš, genž wyssel z Wýsosti, aby poswítil sedícím w Temnostech a w Stínu Smrti k zprawenj Noli nassich na cestu Pokoye. Luc. I. Následuge zgewnj Wyznánj Wiry katolické od Pia IV. téhož Gména Papeže narzizené a rozliczné welmi pobožné Modlitby. Nákladem Dědictví Sw.

Wáclawa, gehožto Dobrodinczowé Žiwj i Mrtwj pobožných Čtenářů modlitbám uctiwě se porouczegj. S dowolením Duchownj Wrchnosti. Wytisštěné w St. Městě Pražském předně léta 1670, nyní pak přetlačeno w témž St. Městě Pr. od Joachyma Kamenického 1729*.

Další knihou bylo: »*Kde gest to psáno*, aneb důkladná a důležitá zpráva neb odpověď z biblí na otázku nynějších w sw. wíře bludníkůw. W Praze w kolleji 1638 w 12. Znova vydáno r. 1673. 1686, 1719 w 8. 1728 w 12.

V dalších letech pak následovaly knihy:

Jer. Drexelia *Křestanský Zodyak*, t. j. nebeský cirkel a kolo, aneb dwanáctero znamení, po kterýchžto každý křesťan blíž poznati může, zdaliby křesťan k věčnému žiwotu byl předzřízen, čili ne, nyní na česko w staré kolleji vydán, 1636 w St. městě Praž. w 12. Vydání 2. končí: Na česko přeložil Wácl. Celestin. Wydal Hynek Blauhowský probošt Pr. po smrti překlad. w Praze 1674 w 8. Opět pod jménem Cesta nebeská běhu slunečního aneb dwanáctero znam. atd. W Praze u Jak. Šweigera we 4. 1761.

Zdrawý pramen pregsstící se k Žiwotu věčným; aneb Pobožný Spůsob Příprawy k sstiatné Smrti atd. Z rozličných pobožných knéh wybraný a nyní po šestý s Nákladem Dědictví Sw. Wáclawa na Swětlo wydaný. Wytisštěný w Praze u Jana Karla Hrabý PP. Stawuw Impressra 1763.

Theatrum, aneb diwadlo božího řízení, swatý Job. W Praze str. 267 w 8. r. 1679, 1701, 1761 we 4. Z lat. Jer. Drexelia přel. Křištof Lupius.

Albrechta Chanowského z tow. Ježíšova: *Zpráva křestanská* s krátkým výkladem podstatnějších věcí, které každému křesťanu wěděti přísluší. Přípis správce Děd. sv. Václava proboštům, děkanům, farářům atd. pravi, že již dávno kniha ta sepsána od Alb. Chanowského, který wesnice a městečka obcházel, a to, čemu učil, sepsal. W Praze 1676. 1678. 1697. 1699. 1710. 1733 v 8.

Swatá cesta z Prahy do Staré Boleslawi k panně Marii (latinská, česká a německá) v 8. R. 1679. 1692.

Zázrakowé boží w swatých geho, z gegich žiwotů wytažení, z wlask. Karla Řehoře Rosignoli na něm., z něm. na

česko, 300 we 3 dílech we 4. Sv. I. r. 1718 prwní sto, II. 1720 druhé sto, III. 1723 třetí sto.

Zázrakowé boží o nejsw. swátosti oltářní.

Pobožnosť každodenní k ukřižowanému Pánu Ježíši. W Hradci 1727 v 8.

Tom. Ig. Placalia *Martyrologium* neb *passional* sw. Římské církwe, t. j. weyroční památky Swatých, kdy, kde a gak se z toho swěta k blahoslawenému žiwotu dostali. W Praze, ve vel. 4. r. 1760.

Jer. Drexelia *Křížová škola* neb křestanské trpěliwosti posilnění, pomoc a potěšení, z lat. wydaná skrze Joach. Alex. Nikolaidesa Lišowského. Nové vyd. 1702 v 4. v Praze.

Dobrý den s modlitbou začatý.

Pobožnosť Xaweriánská, w 12.

Duchowní Praktika křestansko-katolického chowání t. j. jadrný z nejpotřebnějších kat. artikulů wyborných pobožností wytah. Z něm. w Praze 1679. 1726. 1734.

Blažege Palmy (paulana) *Newyważitelný poklad*, aneb wnitřní we wsselikých se ctnostech cwičení k saudnému dosažení prawé pobožnosti prospěšné slaužící, z lat. W Praze u K. F. Rosenmüllera v 12 r. 1739.

P. Wilíma Stanihursta *Starého člověka* skrze uwažowání čtyr posledních wěcí proměna a nowého zrození (přel. do češtiny). W Praze 1741 v 8.

Sw. Ignacius z Lojoly každému k uctění předstawen. Pobožnosť snadnická . . . na osmero čtení přes celý ochtáb rozdělená. W Praze u sw. Klementa 1743 w 8.

Sw. Ignácia z Loj. *Osm sw. dní* ku pomoci a zprávě na cestě boží začínajících k pořádnému užíwání zlaté knihy, z lat. přel. Fr. Muška. R. 1772 w 8.

Pobožný způsob při wyprowázení k hrobu wěrných mrtwých.

Wytažní naučení a výkladowé na wšechny nedělní a swáteční epištoly též ewangelia.

Skrowná postilla na ewangelia celého roku spořádaná w mrawokatolickém učení sepsaná, dříwe w něm. gazyku od

gednoho kněze z T. J. vydaná nyní na česko přel. W Praze u J. Hraby 1767 str. 354 v 8.

O následování Krista Pána Kniha zlatá. U Rosenmüllera 1710 v 12, od Kamenického 1711.

Jeremiáše Drexelia *orbis phaeton* t. j. podpal celého světa jazyk lidský, kterýžto rozpaluje kolo narození našeho, jsa roz-nícen od ohně pekelného. Z lat. přel. od J. Fera a vydaný 1762.

Mich. Elfena: *Katolická sprostoprawda* aneb učení křesť. katolické cirkwe. Do češtiny přel. W Praze u J. K. Hraby 2 díly v 8. 1749.

Manuale Lauretanum aneb Mariánské Lauretánské modlitby atd. W Praze u J. K. Hraby w 12 str. 272.

Neumanna Kašpara: *Duchovní křesť. Katolické jádro wssech modliteb* pro wssecky lidi. Přel. od Daniela Synapia 1703 w 12.

Budíček nebeský duše křesť. w mrákotách hříchů hluboce spějící hříšníky budící. W Hoře Kutné 1770 w 12.

Sladký nápoj, jak při trpké nemoci, tak při hořké smrti duše posilňující, t. j. některá užitečná a potěšitelná w čas nemoci čtení a modlitby od Jana Siesa. W Hradci Králové 1738; w Praze 1755.

Františka Salesia knížka zlatá, jednomu každému stawu užitečná a prospěšná. Z frančiny přel. od Jana Ig. Sumy, w Praze u sw. Klimenta 1701.

Velký slunečný květ . . . t. j. lidská vůle we všem a wždycky božskou vůlí se řídící, sepsaná od Drexelia lat. = Heliotropium a přeložená 1635. 1762.

Martina z Kochem: *Veliký život P. a Spasitele* našeho Krista Ježíše a gehu negsw. a negmilejší matky Marie p., z něm. přel. od Edelberta, kapucína. W Praze u sw. Klimenta 1698. 1729. 1759

Angelské křesť. kat. naučení mládeže všem učitelům a dítkám w 52 . . . naučení rozdělené; přidán výklad na Věřím Boha. W Praze 1733. 1770.

Wýborné duše lékařství na 3 díly rozdělené, prwní díl předzachowáwagící líky, totiž užitečné přes celý den pobožnosti, II. díl způsob náležité zpovědi, III. díl spráwu pobožného a sw. přijímání w sobě obsahuje. W Praze 1741?

Křesťanské učení veršemi vyložené (při katol. katechismu) od Frid. Bridela. W Praze 1681 w 12.

Postilla aneb celoroční výkladové na všecky ned. a sváteční epištoly, též ewangelia, na 3 díly rozdělení, od K. Ant. Koniáše. W Praze 1756.

O sw. Marii Magd. u hrobu Krista P. stojící řeč Origena, učitele slavného; přel. z lat. od Pawla Žateckého, w 8. Roku? (POKR.)

Na konci starého a na prahu nového století.

Lupen do kolébky XX. věku podává Dr. JAN HEJČL.

Žijeme ve znamení statistických dat a čísel; čítáme na miliardy válečné náklady. . . . Bylo by zajímavě vypočísti, kolik miliard hriven, tolarů, franků, zlatých, marků atd. atd. stála již devatenáctsetletá válka lásky k Bohu a bližnímu, která postavila na miliony pomníků ve všech zemích, z nichž o každém právem všim možno říci, že jest »monumentum aere perennius«, válka to, která bojuje proti bezbožnosti a proti bídě lidské, ať se již jeví ve formě jakékoliv!

Nauku Kristovu považovali za jediné světlo, osvěcující každého člověka, přicházejícího na tento svět, ji chtěli osvěcovati stále sebe i své poddané, o ni přemýšleli dnem i nocí, ji chtěli, aby proniknuto bylo vše v jejich státě: rodina, škola, obec, úřady, kanceláře, soudy, sněmy, vojenství, zákonodárství; chtěli, aby nejen sami byli »*servi Dei, ministri iustitiae eius*«, aby nejen sami sloužili Kristu v bázni Boží (*servite Domino in timore*), ale aby též jejich národ celý byl velikým služebníkem Božím. Moudrostí křesťanskou jsouce naplněni věděli, »*intelligebant*«, že jest sice koruna královská veliký dar Boží, za který mu radostně děkovati (*exultate Ei*); věděli však, že čím větší dar, tím větší odpovědnost (»*cum dona augentur, crescunt etiam rationes donorum*«, s. Gregorius); věděli, že pravým základem blaha říší může býti jen spravedlnost křesťanská (*iustitia regnorum fundamentum*), a proto »*cum tremore*« řídili zemi svoji (*iudicabant terram*), »*in timore*« vykonávali vladařské úkony, aby

snad neuchýlili se s cesty spravedlnosti, (*ne pereant de via iusta*), kterou není nikdo jiný, než ten, který dí o sobě: *Ego sum via, veritas et vita*. Nehledali poučení v politických spisech různých Macchiavelů, poučovali se od »sloupu a utvrzení« pravdy Kristovy, od církve (*erudiebantur*). Bázeň Boží, (*ne quando irascatur Dominus*), která jest počátkem moudrosti křesťanské vůbec, i královské, vladařské, politické zvlášť, vedla je k tomu, aby kázeň v pravdě křesťanská panovala v jejich palácích i v chatrčích jejich poddaných, aby všickni, ať vojin, ať občan, ať rytíř, ať plebej, drželi se celým životem této kázně (*apprehendite disciplinam*). A kdykoliv způsobili nepřátelé, že viklaly se trůny pod nimi, nespolehali jen na své meče a bodáky, na své pušky a děla, na své válečné loďstvo, vědouce, jak nespolehlivé všecko pozemské jest (*Omnis homo mendax* Ps. 115, 2.) ale pevně doufali, že pomůže Všemohoucí, že Všemohoucí bude sám hájiti svých zájmův, a nesklamali se! (*Beati omnes, qui confidunt in eo*). A kolik věrných spolubojovníků se přidružilo ve 271 rokových týdnech ke svým pánům, by rytířským mečem, jenž podobu kříže nesl, v jehož tvrdou ocel vryto jméno Ježíš, — bránili krajů křesťanských, Kristu patřících, aby potírali vzpouru proti víře pravé, proti mravnosti křesťanské. *Reges et principes convenerunt in unum* . . . ne *adversus*, nýbrž *pro Domino et pro Christo eius*. Jak krásný to byl n. př. »conventus« regum terrae et principum za dob křížáckých výprav, kdy aspoň zprvu sjednocení (*in unum*) panovníci křesťanští shromáždili kolem sebe svoji šlechtu, své úředníky, své národy, a když všickni tito národové jedním hlasem vzkřikli (*fremuerunt gentes*) — »Bůh tomu chce«, když všickni a s celou duší svojí i všemi silami svými jen za tím se nesli (*populi meditati sunt*), aby zbavena byla posvátná místa, krví krále nebeského zbrocená, nedůstojného jha saracenského a pout mohamedanismu (*Dirumpamus vincula eorum (locorum sanctorum) et proiciamus iugum ipsorum*).

. . . tím co jedni břítkým mávali mečem, jiní — nesčetní Mooreové nejružnějších věků a států — snažili se prováděti veliké myšlenky svatých Jindřichů, — aby všude a ve všem vládl jen Kristus.

V táboře Antikristově viděli jsme knížata »vědy«, důstojné to nástupce »vědy« starých fariseů a zákonníků, proti Kristu vždy čelící, viděli jsme knížata umění. . . . Než proti těmto zástupům stály zde vždy nepřehledné sbory knížat vědy i umění pro Kristovu říši bojujících . . . Od magů betlémských, kteří vědomostí svých astronomických použili k tomu, aby vzdali hold svýj Kristu, aby zavedli království Kristovo do svých srdcí, stojí tu obrovské chory učenců a vědců katolických: Justinů, Klementů, Tertullianů, Origenů, Augustínů, Aquinátů atd. atd., kteří proti knize kladli knihu, kteří křížili svá péra s péry protikřesťanskými. — Ejhle *principes scientiae* catholicae! K nim přidej *knížata* v umění řečnickém: Řehoře, Jeronýmy, Chrysostomy a Chrysology všech věků, pak *knížata* v architektonice, kteří vykouzlili nebetyčné chrámy, okouzlující srdce lidské tak, že se domnívá býti ne více na zemi, nýbrž v říši nadhvězdne — pak *knížata* na poli plastiky, kteří proti nekřesťanským nuditám stavěli vždy velebnou, světlou, zářivou postavu Krista a jeho matky, jeho svatých miláček — pak školy *knížat* malby, kteří se zkřížili svými stětci, kteří kladli obraz proti obrazu, — obrazy, z nichž dýše cudnost, jejichž krása vlévá do srdce lásku k ctnosti a paralysuje tak vliv obrazu nemravného, od zachovávání zákona Páně odvracejícího — k nim připočti *knížata* z říše poesie: Danty, Tassy, Calderony všech dob, kteří proti básni kladli báseň, proti dramatu drama, proti slovu slovo — pak *knížata* z říše hudebního krásna, různé Palestriny, kteří svými kouzelnými zvuky dovedli rozechřívati srdce lidská žářem šlehajícím až k trůnu nebes: a žasneš nad tímto soustředěním síly pravdy, krásna a dobra v království Spasitelově, vidíš, že »*principes convenerunt in unum pro Domino et Christo eius*«.

Nad vlnami Tiberu, lesknoucími se v jasu slunečném, vypíná se několik posvátných pahrbků, potoky čisté krve mučnické, utvořené z krve Kristovy, každodenně přijímané, proudy svaté krve zvlažených. Jsou to pahrbky vyvýšeného města, k němuž oči všech věků byly a jsou dosud obráceny, které bylo vždy středem, ohniskem a východiskem všeho života náboženského, jakým býval v dobách starých jerusalemský Sion. Na tomto novo-

zákonním, Sionu (*Super Sion, montem sanctum Dei*) sídlí bezmála již po dvě tisíciletí Král věků nesmrtelný, neviditelný, ve svých zástupcích — římských papežích; zde jest centrum království Kristova na zemi, zde v papežství *Christus Deus homo vivit, regnat, imperat*. Devádesátiletý stařeček vatikánský může nyní, zvláště na počátku nového století říci jménem papežství: Jako Otec ustanovil Krista králem (*Sicut me misit Pater*), . . . tak zase já a jedině, výlučně já jsem od Krista ustanoven za legitimního držitele jeho královského žezla (*Ego autem constitutus sum rex a Christo super Sion, montem sanctum eius*) — já jsem místokrálem Kristovým, který jeho jménem vládnu žezlem jeho lásky, dobroty a milosrdenství, když však třeba i žezlem železné přísnosti, spravedlnosti, tresty vyobcování, suspense, kterými se drtí vzdor, kterými se třídí odpor proti Kristu (*Rego eos (populos) in virga ferrea, et tamquam vas figuli confringo eos*). Kristus pravil ke mně ve sv. Petru (*Domínus dixit ad me*): Tys zástupce můj, já sám tě ustanovuji, abys pásł beránky mé i ovce. Mě, papežství, zplodil Kristus na kříži, já z boku jeho jsem se vyronilo, já jeho instituce, jeho plod jsem, jeho dítě, jeho plémě (*= Filius meus es tu, ego genui te*). Modli se a pracuj, řekl mi Božský zakladatel můj, a já podrobím pod tvé žezlo všechny končiny země (*Euntes in universum mundum praedicate evangelium omni creaturae — docete omnes gentes*. . . . Marc. 16, 15. Matth. 28, 19.), všickni národové budou jako živé dědictví přecházeti z jednoho papeže na druhého. (*Postula a me et dabo tibi gentes haereditatem tuam et possessionem tuam terminos terrae*). Já jsem legitimním hlasatelem a vykladačem zákona Páně, (*— praedicans praeceptum Eius*) zákona světla, milosti, lásky, ctnosti. . . . Nesččetně mnoho paprsků vyslalo již slunce za dobu, co svítí na své oběžnici; však více, neskonale více světla božského vyslal jsem za 1900 let prostřednictvím hierarchie do všech končin země, do miliardů nesmrtelných duší. Nesmírně mnoho kapek rosy i deště padlo od počátku světa až do této chvíle na zemi, obrovské množství vod chovají v lůnech svých oceány; však více, nezměrně více lásky, milosti Boží, útěchy a síly vлил jsem za čas svého trvání do millionů srdcí lidských, celé národy jsem přivedl k novému životu, celé

barbarské národy jsem proměnil v zástupy tichých beránek, celé národy zločinců jsem obrátil v národ spravedlivců, miliardy jedinců jsem přivedl pod prapor Kristův, zde učil jsem je bojovati pro Krále nebeského, a vedl jsem je k triumfu věčnému!

Veliké to slovo, nevystižné — *boj jednotlivých duší* pro království Kristovo v minulých věcích, v době 600 lidských generací, hold jednotlivců životem celým Králi století vzdávaný!

Kolik křesťanů učinilo si Krista králem *na Sionu svého srdce*, jemuž zasvětili každé hnutí svého nitra, každou myšlenku, každou tužbu, každý úmysl, každé přání své, každé slovo, každý úkon, každý vzdech, celou duší, celé tělo, každý úd, všecko, co byli a co měli. Když již naposled dýchali, šeptali ještě: *Tu autem, Christe, constitutus es rex super Sion cordis mei!* (DOK.)

Otázka patronátní v Čechách.

Uvažuje Dr. JOS. DOUBRAVA.

Nieméně udržuje se stále názor, že ustanovení dvorního dekretu ze dne 18. června 1805, jímž zavedeno zkrácení praesentační lhůty patronovy, považováno býti může za derogované.

Nejnověji tlumočí tento názor znalec rakouského církevního práva státního rada v c. k. ministerstvu kultu a vyučování Dr. Max v. Hussarek ve svém spise *Grundriss des Staatskirchenrechts*¹⁶⁶⁾.

9. Z toho co výše¹⁶⁷⁾ uvedeno bylo, vysvítá, kdy oprávněna osoba třetí, by za patrona vykonala praesentaci.¹⁶⁸⁾

Mezi povoláními po obecném zákonu k tomuto úkonu uvádí se sekvestr, jemuž z dohody sporných stran či od soudu odevzdán byl v prozatimné držení a správu statek, spojený s věčným patronátem.¹⁶⁹⁾

¹⁶⁶⁾ Dr. Max von Hussarek, *Grundriss des Staatskirchenrechtes*. Leipzig, Duncker und Humlot 1899. S. 20.

¹⁶⁷⁾ Otázka patronátní II. A. 2. al. 2.

¹⁶⁸⁾ Aichner I. c. p. 306.

¹⁶⁹⁾ Schilling, *Der kirchliche Patronat*. Leipzig 1854. S. 23.

Toto právo sekvestrovo potvrzeno v novější době resolucí S. Congr. negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praep. dto. Romae 15. Junii 1850.¹⁷⁰⁾

Stanovisko kanonické dodrženo i v našem právu zvláštním, a sekvestru přiznává se příslušnost k vykonávání podacího na statku, spojeném s patronatem věčným. Souhlasnost tato dotýká se na předním místě právního postavení sekvestra při sekvestraci opatrovací.

Avšak i v exekuci na statku křidatarním téhož práva užiti lze, byl-li v řízení konkursním ohledně tohoto statku sekvestr ustanoven.

Nestalo-li se takové pořízení a celou konkursní hodnotu — což bývá pravidlem — též správce spravuje, podacího nemá, jež v takových případech ustupuje volně kollací biskupské po platném u nás dvorském dekretu ze dne 6. září 1799, pořizujícím: »Die während der Gangverhandlung erledigten Pfründen auf Cridagütern sind für diesen einzigen Fall von dem Ordinario loci zu be-
setzen.«¹⁷¹⁾

¹⁷⁰⁾ Archiv für K.-R. Bd. 10 S. 370—382 k dotazu biskupa N.: »... utrum sequestri praedii et dominii. . . h. . . , cui adnexum est ius patronatus ecclesiae parochialis in — hausen, competat ius praesentandi parochum ad dictam ecclesiam, lite de proprietate praedii, simul de vero patrono huius ecclesiae nondum decisa, an vi Decretalium de Jure patronatus Cap. 12. 3. 22. 27. ad Ordinarium spectet libera collatio dictae ecclesiae parochialis durante lite et sequestratione, reservato de caetero parti victurae jure praesentandi parochum ab Ordinario in parochia instituendum?« Resoluce dána: »Re ad hanc sanctam congregationem Negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praepositam delata Eminentissimi Patres S. R. E. Cardinales in plenario Conventu die 7. Currentis mensis Junii habito universam rei rationem et argumenta a Te allata sedulo diligenterque perpendunt; et animadvertentes, agi in casu de patronatus jure reali, . . . ac propterea iuxta SS. canones cum universitate bonorum transire et praedii possessionem et administrationem tum partium consensu tum iudicis decreto in sequestrem durante lite, in casu translata fuisse, t ab eo si quid Patronus parociae debet, praestandum esse, probatosque auctores ss. canonum interpretes ius praesentationis sequestri attribuire, censuerunt, huiusmodi sententiam sequestri faventem esse ecclesiae iuris prudentiae conformem et interpretum auctoritate firmatam. ac propterea ius praesentationis, in casu de quo agitur, sequestri competere, dummodo tamen ipse catholicam religionem profiteatur. . . .«

¹⁷¹⁾ Hofdecret dt. 6. September 1799 Z. 476. Justizgesetzsammlung. — Cfr. § 30., § 83. konkursního řádu dt. 25. prosince 1868 ř. z.

Povšimnutí zasluhuje dále ustanovení, týkající se patrona, jenž po zákonu není svéprávným a podlehlá poručníkovi neb opatrovníkovi.

V té příčině přirozeno jest a po zákonu obecném i našem zvláštním uznáno, že děti mladší sedmi let naprosto neschopny jsou vykonávati právo podací a po té strance v poručníkovi svého zástupce mají.

Není též sporu, že i po dosažení rozumu z pravidla rokem sedmým nelze, za nedospělosti při patronovi předpokládati té rozvahy, jaké k důležitým úkonům právním — takovým jest i praesentace — důvodně se vyžaduje, a tudíž nemůže se mu přisouditi volnost u vykonávání podacího, které proto vyhrazuje poručníkovi, až by svěřenec jeho dosáhl dospělosti. Tato nastává po zákonu kanonickém při hochovi rokem 14., při dívce rokem 12., po našem zákonu při obou 14. rokem věku jejich.

Rozhodno však jest mínění s hledem k patronovi, jenž dospěv věkem v pubertas minus plena, nedosáhl dosud plnoletosti.

Jedni¹⁷²⁾ hájí volnost nezletilého patrona a přisuzují mu oprávněnost, bez ohledu na poručníka vykonávati praesentaci. Názor tento téžistě své má v stanovisku kanonického práva, nanejvýš opírá se o reskript Boniface VIII., v němž rozhodnuto: »Si annum quartum decimum tuae peregistis aetatis, in beneficiis et aliis causis spiritualibus . . . ac si maior XXV annis existeres ad agendum et defendendum . . . admitti debebis. . . «¹⁷³⁾

Jiní upírají nezletilým patronům této volnosti, hledíce k novějšímu zákonodárství, jež přijalo zásadu, že nezletilí k právním činům spůsobilí nejsou a že tudíž výjimka stran praesentace opíratí by se musila o pozitivní předpis právní, kterého však v zákonech církevních není.¹⁷⁴⁾

č. 1. ai 1869. Toho dokladem uvádíme následující praesentaci z archivu k. a. konsistoře Pražské: In Folge des Vorschlages des hochwürdigsten fürsterzbischöflichen Consistoriums vom 16. Februar 1876 N. C. 1351 praesentiere ich als derzeitiger Inhaber des Patronatsrechtes auf der Herrschaft Zbirov den P. Wenzel Čejka, Kaplan in Mauth, als Pfarrer von Strašic. Schloss Zbirov, den 25. Feber 1876, Dr. Maschka, — als mit dem Erlasse des k. k. Landesgerichtes vom 4. November 1875 Z. 36.813 eingeführter executiver Sequester der Zbirover Domänen.

¹⁷²⁾ Schilling I. c. S. 36. — Friedle I. c. S. 5. — Aichner I. c. p. 299.

¹⁷³⁾ Cp. 3. VI. (II. 1.).

¹⁷⁴⁾ Rittner I. c. T. S. 302. N. 2.

Po našem soudu sluší spíše přikloniti se k náhledu prvnějšímu, neboť není-li výslovného předpisu v kanonickém právu, lze alespoň analogie shledati v něm, jimiž způsobilost nezletilých k nejvýznamnějším právním činům, na př. k uzavírání platného sňatku se uznává, a není příčiny, proč by právě z právního činu praesentace vyloučení býti měli.

Také s hledem k veřejnému patronátu stalo se u nás zvláštní opatření, kdo zastupovati má patrona v úkonu praesentačním.

Zákon ze dne 7. května 1874 ř. z. č. 50., upravující právní poměry katolické církve, v § 4. i této věci se dotýká.¹⁷⁵⁾ Vyhradiv vládní moci právo praesentační zejména k církevním obrocím, jež zcela neb z části nadána jsou z důchodů státních, náboženské matice neb jiných veřejných fondů, dodává, že zvláštním nařízením se ustanoví, kterými orgány toto praesentační právo v jednotlivých případech vykonáváno bude.

Prováděcí nařízení dané k tomuto zákonu c. k. ministerstvem kultu dne 22. května 1877 č. 311¹⁷⁶⁾ ponechalo však záležitost tuto na stanovisku dosavadních předpisů, mezi nimiž zvláště důležitě nařízení minist. ze dne 19. ledna 1853 ř. z. č. 10.

Základem nejvyššího rozhodnutí ze dne 19. prosince 1879 stalo se nové vynesení c. k. ministerstva kultu a vyučování dne 10. února 1880 č. 20029 ex 1879, že všekera veřejná podací práva, která ne úřady státní správy kultu, nýbrž jiné zeměpanské vrchnosti a úřady při katolických a řeckovýchodních církevních úřadech a obrocích posud vykonávají, rokem 1880 na politické zemské úřady a pokud se týče dle předpisů, platících pro obvod působnosti těchto úřadů a ministerstev ve věcech podacích, na ministerstvo kultu a vyučování přenesena byla.¹⁷⁷⁾

Příslušnost vlády zemské k výkonu praesentačnímu předpokládá, že ochotna jest podati k obročí kandidata, jenž biskupem

¹⁷⁵⁾ Burekhard I. c.

¹⁷⁶⁾ Archiv für K.-R. Bd. 36, S. 287—291. Al. 1. »Die Besetzung kirchlicher Aemter und Pfründen, hinsichtlich derer der Regierung das Praesentations-, Nominations- oder Bestätigungsrecht zusteht, ist nach den bisher geltenden Vorschriften vorzugehen und haben dieselben insbesondere auch bei Besetzung derjenigen kirchlichen Aemter und Pfründen Anwendung zu finden, für welche die Staatsgewalt nach § 4. Absatz 2. des Gesetzes vom 7. Mai zu praesentieren hat. . . .«

¹⁷⁷⁾ Ordinariátní list Pražské arcidiecése r. 1880 str. 30.

navržen byl na místě prvním. Nehodlá-li tak učiniti, jest oznámiti zaležitost ministerstvu, na němž pak bude, by samo rozhodlo.¹⁷⁸⁾

Za obec jako patrona k praesentaci povolán obecní výbor.¹⁷⁹⁾

10. Nad to, co zákonem obecným¹⁸⁰⁾ předsáno o způsobu, jímž praesentační výkon státi se má, právo zvláštní výslovně požaduje, by stalo se to písemně.

Z výkladu právě předchozího vysvítá, kdo listinu praesentační podepíše. Jde-li o obročí patronatu veřejného, učiní tak místodržitel,¹⁸¹⁾ jde-li o obročí soukromého patronatu, učiní to patron neb jeho zástupce, a je-li patronem osoba právní, kdož po řádu zákonném k zastupování obce pověřeni jsou. Početi není nutně třeba.

Třeba však listinu praesentační, vychází-li od patrona soukromého, opatřiti kolkeni hodnoty jedné koruny za arch.¹⁸²⁾

Jakmile listina praesentační doručena byla biskupovi, po případě generalnímu vikáři neb sede vacante vikáři kapitolskému, nabývá praesentace známých právních důsledků,¹⁸³⁾ na něž i po našem právu zvláštním vliv má ius variandi, vyhrazené patronu světskému.

Doznalo však u nás právo toto obmezení tím, že k opětné praesentaci patron světský vybrati může jen kandidaty ze seznamu žadatelů, jež mu biskup předložil.¹⁸⁴⁾

Ius variandi uskutečňuje se nejen posloupnou praesentací jednoho kandidata po druhém, nýbrž státi se může též hromadnou praesentací více kandidátů najednou, z nichž biskup vybere nejzpůsobilejšího.

¹⁷⁸⁾ Aichner l. c. p. 310. Nota 16.

¹⁷⁹⁾ Český obec. zák. ze dne 16. dubna 1864 č. 7., z. 2. § 34.

¹⁸⁰⁾ Otázka patr. II. A. 1. al. 3.

¹⁸¹⁾ Stůj zde, kterak praesentace na veřejném patronátě se děje: „N. Exh. . . Patronatus iure per Suam sacram Caesaream et Regiam Majestatem vigore mandati ministerialis de 19. Januarii 1853 (num. 10. J. L. L. § 36. lit. a) huic regni Bohemiae locumtenentiae circa nonnulla beneficia curata devoluto, praesentium exhibitor N. N. ad vacans beneficium ecclesiasticum N. praesentatur et eidem insuper mandatur, ut praesentibus litteris apud reverendissimum loci ordinariū pro obtinenda iurisdictione et confirmatione se insinuet. A. c. r. locumtenentia Praegae die . . . mensis . . . 1901.

L. S.

Coudenhove.

¹⁸²⁾ Borový, Sloh církevní, vyd. II. str. 54.

¹⁸³⁾ Otázka patr. II. A. 1. al. 3.

¹⁸⁴⁾ Wahrmond, l. c. B. 5. II. S. 106.

11. Jak známo¹⁸⁵⁾, po zákonu obecném¹⁸⁶⁾ obmezeno jest podací patrona církevního nominačním právem biskupa, jemuž v tom případě, že ne on, nýbrž někdo jiný obročí propůjčuje, náleží ze žadatelů jmenovati patronovi nejzpůsobilejšího, aby kollatorovi praesentován byl. — Jiného obmezení praesentace patronovy nominačním právem osoby třetí obecný zákon nezná.¹⁸⁷⁾

Zásada tuto uplatněná ujala se též v právu zvláštním a zjednala osobám třetím vliv na podací patronovo v ten rozum, že mohou ze žadatelů označiti jednoho či v určitém počtu i více kandidátů patronovi, jenž pak zavázán, aby, praesentuje, jen k těmto kandidátům zření měl. Základem obmezení takového bývá zvláštní pořizení zřizovací listiny obroční, neb pozdější výsada na obročí zřízeném propůjčená. Dle toho pak řídí se též dosah vlivu na podací právo patronovo, jevě se jako *ius nominationis* neb *ius optionis*.

U vykonávání tohoto práva jest hleděti k zvláštnímu v té věci platnému pořizení.

Dle toho u nás předpisuje se,¹⁸⁸⁾ aby tomu, kdož k nominací oprávněn, předložen byl seznam kandidátů za způsobilé k obročí uznaných, z nichž k nominací oprávněný vyběře, kolik jich dle svého práva patronovi označiti má. — To učiniti jest písemně nejdéle měsíc před uplynutím lhůty patronovi na praesentací vyměřené, jinak by též bez ohledu na nominací podací své vykonati mohl.

Vidí-li nominant, že patron praesentace nedbalý jest, může svůj nominační návrh podati přímo biskupovi, aby on některému z pojmenovaných kandidátů obročí propůjčil. — V mezích těchto zásad utvářejí se různě ovšem i jednotlivé případy najmě dle toho, jakého rázu jest patronat, jehož se *ius nominationis* neb *optionis* dotýká.

Potkáváme se s patronatem toho druhu při obrocích některých měst, k nimž podací má panovník, obec městská pak

¹⁸⁵⁾ Otázka patr. II. A. 1. al. 3.

¹⁸⁶⁾ Trid. sess. XXIV. cp. 18. de ref.

¹⁸⁷⁾ Friedle, Über die Ausübung des Praesentationsrechtes I. c. S. 33.

¹⁸⁸⁾ Währmund I. c. Bd. II. S. 115—117.

má právo vznést k patronovi návrh, z něhož by kandidát k praesentaci byl vybrán.

V Pražské arcidiecési děje se to při děkanském obročí v Berouně, Českém Brodě a Kouřimí.¹⁸⁹⁾

O konkursu k některému z těchto obročí sluší tedy přihlídati i k patronatu i k právu optionis, jímž patronat obmezen. V důsledku toho jest dotyčné radě městské sdělit kandidaty, kteří se přihlásili o uprázdněné obročí a uznáni byli za kanonicky schopné. Že pak tu jde o obročí pod patronatem Jeho Veličenstva, při němž zaručen ohled k terně biskupově,¹⁹⁰⁾ činí se sdělení v ten způsob, že vytýkají se hlavně tři nejspůsobilejší kandidati a ostatní schopní krátce se uvádějí.

Dí se tu s důrazem *schopní* a rozumí se po výkladu výše daném tato jejich schopnost i po stránce vědění i po stránce ostatních požadavků, zkušených se zřetelem právě k tomuto obročí.

S hledem k této poslední stránce důvodna jest prakse příslušných úřadů církevních, dle níž za nespůsobilé se mají a v seznamu se neuvádějí kandidati, kteří byť o zkoušce z vědomostí bohoslovných obstáli a jinde i po ostatních požadavcích snad k tomu kterému obročí se hodí, nedávají záruky, že by právě na tomto obročí s prospěchem působili.

Přes všechnu zásadnou oprávněnost svoji tato prakse vyvolala spor v nejednom případě s obcemi, jímž dostalo se výše zmíněného práva optionis.

Najmě to byla městská obec Č. B., která, naléhajíc, by ve výkazu kandidátů uvedení jí byli i žadatelé, po názoru ordinariatu k městskému obročí v Č. B. nezpůsobilí a proto z kompetence vyloučení, vznesla spor až na nejvyšší správní dvůr.¹⁹¹⁾

Nálezem ze dne 28. října 1897 č. 5498 rozhodnuto, že jest obcím k návrhu iure optionis oprávněným dáti výkaz kandidátů

¹⁸⁹⁾ Král. městu Českému Brodu rozhodnutím ze dne 3. února 1710 císař a král český Josef I. udělil právo: »aby oni v czas Vacantj na diekanstwij nam k rucze Cancelarze Nassij Czeské dworské třízy Spůsobilné osoby přizdstawili, z nichžto my jednu dle Mylostiwého uznání Nasseho odsad resolwirowati neopomínem. . . .« Liber memorabilium děkanství Českobrodského fol. 138. a 139.

¹⁹⁰⁾ Otázka patr. II. A. 2. al. 7. Nota 158.

¹⁹¹⁾ Archiv kníž. arcib. konsistoře Pražské.

všech, kteří za obročí zažádali bez ohledu, zda je ordinariat má k obročí, o něž jde, za způsobilé čili nic.

Po rozumu nejvyš. soudního dvoru jedná se tu výlučně o formální pořízení v příčině podaných žádostí.

A tu sluší míti na zřeteli dvorní dekret ze dne 24. června 1813, jenž jest základem dosavadního řízení a předpisuje, aby ordinariaty pojalí do konsistorního tabelárního výkazu všechny žadatele, o obročí se ucházející.¹⁹²⁾

Předpisem tímto však nevylučuje se nepopíratelné právo ordinariátů, žadatele kanonicky nezpůsobilé jako takové s udáním důvodův označiti a tím ohled k nim učiniti nemožným; spíše dekret zmíněný hledí patronovi umožniti dozor, by někdo ze žadatelů, jemuž žádá kanonická příčina nevádí, opomenut nebyl.

Touto zárukou, patronovi zjednanou, implicate zaručen též těm, kdo iure optionis v praesentaci účast mají, právní nárok, by jim všichni žadatelé za obročí sdělení byli.

Přes to, že v tuto vyloženém náleze nejv. správní soud. dvůr, uznává právo ordinariátu k označení kandidátů nezpůsobilých a výslovně dokládá, že nijak nemá tu býti rozhodnuto, zda takového kandidata vůbec lze s úspěchem iure optionis patronovi navrhnouti, drží se zásady kanonického práva, rozhodnutí své o formálním postupu praesentace přece odůvodňuje způsobem, s nímž srovnati se nelze.

Níže udá se ještě příležitost, nesrovnalosti té se dotknouti.
(POKR.)

Finančně-statistické úvahy.

Podává RUDOLF VRBA.

III. Co platí rolnictvo v Rakousku daní.

V dobách feudamien odváděli rolníci pánům desátý díl sklizně. Po francouzské revoluci byl rolnický lid zdaněn státem. Již ve století 17. a 18. činili vladařové různé pokusy, aby rolnictvo odvádělo daně přímo státní pokladně, ale feudálové zoufale se bránili a hájili svých výsad. Aby stát daň z pozemků přesně mohl vybírat, jest třeba předběžných prací, a to vyměřo-

¹⁹²⁾ Jaksch I. c. Bd. IX. S. 358.

vání země a odhadování jakosti půdy. Výsledek těchto obtížných a nákladných šetření přesně se zanesl do seznamu, který zoveme katastrem pozemkovým. První takový státní katastr založil r. 1718 císař Karel VI. v území milánském. Teprve r. 1759 bylo vyměřování skončeno. Obsahovalo pozemky a parcely celého Lombardska, rozprostírajícího se na 334 čtver. milích. Druhý, rozsáhlejší katastr byl založen vládou josefínskou od r. 1785—1789. Veliké komplexy lesův a hornatin byly tenkrát vyměřeny státními zeměměřiči, selské pak parcely byly sepsány berními orgány pomocí rolníků samých. Výnos polností se zanesl, jak který rolník sám se přiznal. Tento josefínský katastr neměl trvání. R. 1817 bylo nařízeno nové vyměřování pozemkův a odhad výnosu. Tento katastr ze dne 23. prosince 1817 pojímal 5980 čtver. mil. Do r. 1850 byla obtížná práce přesně provedena v obvodu 1949 čtver. mil.

Zákonem ze dne 24. května 1869 byla stanovena paušální daň z pozemků pro celé Rakousko na 15 let. Od r. 1881 byla na 15 let stanovena na 37·5 milionů zl. Za základ byl vzat klíč, že daň pozemková má činiti 22·7 proc. čistého výnosu pozemku. Čistý výnos jest počítán tak, že se od sklizně odpočítává výdaj na obdělání pole; k ostatním poměrům hospodáře, zda-li je zadlužen, má-li výměnek a pod., se nepřihlíží. Rolnický majetek jest přímo zatížen daní pozemkovou a třídní daní z domu. Dle výnosu z r. 1897 zaplatily této daně

<i>a) země české:</i>	daň pozem.	daň třídní
Cechy	11,347.223 zl.	1,392.349 zl.
Morava	5,539.386 „	584.741 „
Slezsko	769.960 „	132.528 „
<i>b) země polské:</i>		
Halič	5,524.806 „	1,682.500 „
Bukovina	475.847 „	199.283 „
<i>c) země jihošlovanské:</i>		
Krajina	636.314 „	159.776 „
Přimoří s Terstem	652.251 „	168.639 „
Dalmacie	322.058 „	93.517 „
<i>d) země alpské:</i>		
Dolní Rakousy	4,394.479 „	595.162 „
Horní Rakousy	2,683.267 „	328.624 „
Solnohrady	1,070.674 „	215.963 „
Tyrolsko a Vorarlberg	2,524.338 „	413.930 „
Korutany	677.189 „	106.496 „
Úhrnem	36,951.433 zl.	6,132.114 zl.

Srovnání, mnoho-li z těchto dvou daní platí země české a ostatní skupiny, bylo by velice zajímavé, přenecháváme je však čtenářům samým, ale pochopujeme, proč sám baron Dipauli ve volebních promluvách svých pravil, že Němci nemohou připustiti, aby země české staly se samostatnými.

Přicházíme ke kapitole druhé. Na příjmy daně jsou určeny zemské, okresní a obecní přírážky. Jmenovaného roku 1897 odvedly na obě daně zemských, okresních a obecních přírážek ve zlatých:

	přírážka k daní pozem.	přírážka k daní třídní
<i>a) země české:</i>		
Cechy	10,995.798 zl.	1,388.901 zl.
Morava	6,051.125 »	651.063 »
Slezsko	954.404 »	166.389 »
<i>b) země polské:</i>		
Halič	5,998.008 »	1,998.639 »
Bukovina	572.738 »	252.941 »
<i>c) země jihoslovanské:</i>		
Krajina	552.597 »	132.947 »
Přimoří	701.687 »	168.230 »
Dalmacie	510.145 »	152.064 »
<i>d) země alpské:</i>		
Dolní Rakousy	3,931.943 »	623.236 »
Horní Rakousy	2,001.433 »	255.538 »
Solnohrady	374.790 »	79.546 »
Tyrolsko a Vorarlberg	1,925.706 »	229.179 »
Korutany	667.910 »	106.037 »
Štýrsko	2,370.354 »	368.813 »
Úhrnem	37,608.638 zl.	6,473.533 zl.

Rolnictvo v Rakousku zaplatilo tedy roku 1897 do Vídně 36.95 mil. zl. daně pozemkové a 6.13 milionů zl. daně třídní, a mimo to bylo nuceno zaplatiti ještě více než jednou tolik na potřeby zemské, totiž 37.6 mil. zl. přírážky na daň pozemkovou a 6.47 mil. zl. na daň třídní, což činí dohromady 87,150.000 zl. Poněvadž pak čistý katastrální výnos veškerých pozemků v Rakousku stanoven jest na 163 a půl milionu zl., odvádí rolnictvo ve skutečnosti na daních více než 50 procent z čistého katastrálního výnosu. Krátce řečeno, rolnictvo jest onou třídou poplatnickou, která nese největší břemeno daní, jsouc následkem centralismu dvojnásobně zdaněno.

Ale nedosti na tom! Nesmímeť pouštěti se zřetele, že máme

ještě daně potravní, a to z piva, masa, cukru, kořalky. Poněvadž pak se v Rakousku živí zemědělstvím 13 milionů lidí, tedy dobrá polovina všeho obyvatelstva, nechybíme, připseme-li aspoň polovinu výnosu z daní potravních na účet rolníků. Potravní daně mají nyní v Rakousku ročně vynést 294 milionů korun. Z toho tedy musíme aspoň polovinu připsati rolnictvu. Dále nesmíme zapomenouti na příjem státu z prodeje soli a tabáku. Prodej soli vynáší 45 a tabák 200 milionů kor.; z toho musíme opět aspoň polovinu připsati na účet rolnictva. Konečně platí rolnictvo kolky a poplatky z právních původů majetku, které nyní vynesou do roku 140 a půl milionu korun, z čehož opět aspoň polovinu musíme připsati na bedra rolnictva.

Nuže ať čtenáři sami si spočítají, mnoho-li rolnictvo v Rakousku platí daní. O dalších z toho plynoucích vývodech mluvíti netřeba.

IV. *Následky vídeňského centralismu. Chudnutí zemí a zemské přírážky.*

Dle vzoru Německa zavedli vídeňští politikové ve Vídni ústřední správu celého Rakouska. Veškeré daně ze všech zemí splývají nyní do jednoho střediska, do Vídně. Tomu dříve tak nebylo. Až do r. 1867 spravovaly země samy různé své potřeby a jen jisté výdaje na společné záležitosti byly odváděny do Vídně. Když r. 1867 byla na podnět Bismarkův říše Habsburská rozdělena ve dvě, aby v této říši nikdy nenastal vnitřní klid a následkem toho aby říše ta byla neustále zeslabena a v područí Německa, byl předáky Beustem, Herbstem a Plenerem utužen politický centralismus se střediskem ve Vídni. Zemím ponechány byly starosti o školu obecnou, o ústavy dobročinné, o silnice okresní a podobné, a zemské sněmy sevrkly se na obyčejné odhlasování výdajů na jmenované zemské potřeby. Poplatníci pak musí mimo obrovská břemena státní platiti ještě zemské přírážky, a sice k daním příjím. Podáme přehled všech příjímých daní a zemských přírážek z roku 1897. Toho roku, jak právě řečeno, zaplatily země české *daně pozemkové* a na ni připadající zemské přírážky

	daň z pozemků:	zemská přírážka:
Čechy	11,347,223 zl.	10,995,798 zl.
Morava	5,539,386 „	6,051,125 „
Slezsko	769,960 „	954,404 „

Rolnictvo království Českého, Moravy a Slezska platí tedy do Vídně 17,656.569 zl. a mimo to na potřeby zemské 18,001.327 zl., tedy dohromady 35,657.896 zl.

Dalším druhem přímých daní je *daň činžovní*. Daň činžovní a na ni připadající zemská přírážka obnášela roku 1897:

	daň činžovní:	zemská přírážka:
v Čechách	8,523.915 zl.	7,181.250 zl.
na Moravě	2,444.673 »	1,952.133 »
ve Slezsku	506.948 »	571.868 »

Ve všech zemích předlitavských vybralo se daně činžovní 45,568.365 zl. a vybráno na ni ještě zemské přírážky 26,784.449 zl. Daň tuto platí majitelé domů, jichž majetek jest zanešen u soudů krajských. Jsou to domy větších měst, s kterými není spojen majetek pozemkový.

Třetí daní jest *třídní daň z domů*. Této daně, jak již řečeno, spolu se zemskou přírážkou bylo vybráno:

	daň:	přírážka:
v Čechách	1,392.349 zl.	1,388.901 zl.
na Moravě	584.741 »	651.063 »
ve Slezsku	132.528 »	166.389 »

V celém Rakousku vynesla daň ta 6,132.114 zl. a k tomu zemská přírážka 6,473.533 zl. Tuto daň platí opět rolnictvo, a sice jsou to domy obcí venkovských, s kterými je spojen také majetek pozemkový.

Čtvrtou přímou daní jest *daň z výdělku*. Daň tuto platí všickni živnostníci, obchodníci a továrníci, krátce osoby, které nemají rolnické živnosti, ani pevného služného jako úředníci, nýbrž vydělávají si živobytí řemeslem, obchodem, továrnou a pod. Daně této vybráno bylo i se zemskou přírážkou:

	daň:	přírážka zemská:
v Čechách	3,660.678 zl.	3,511.295 zl.
na Moravě	1,461.551 »	1,466.151 »
ve Slezsku	323.626 »	393.925 »

V celém Rakousku bylo vybráno této daně 13,347.043 zl., zemské pak přírážky k této daní vybráno 11,150.356 zl.

Pátou přímou daní jest *daň důchodová*. Tuto daň platí osoby se stálým služným, hlavně tedy úředníci, učitelé, kněží a pod. Daně této zapraveno bylo spolu se zemskou přírážkou

	daň:	přírážka zemská:
v Čechách	7,564.156 zl.	6,818.214 zl.
na Moravě	2,575.552 »	2,682.120 »
ve Slezsku	767.142 »	871.671 »

Daně této bylo v celém Rakousku vybráno 30,303.329 zl. a zemské přírážky 21,855.834 zl. Podáme-li zde přehled přímých daní a s nimi spojených zemských přírážek, obdržíme následující obraz:

R. 1897 zaplatily země přímých daní do Vídně a zemských přírážek na potřeby zemské

a) země české:

	státní daně přímé:	zemské přírážky:
Čechy	30,741.763 zl.	29,895.458 zl. (97.3 ⁰ / ₀)
Morava	12,262.250 »	12,802.592 » (104.4 ⁰ / ₀)
Slezsko	2,494.928 »	2,958.257 » (118.6 ⁰ / ₀)

b) země polské:

Halič	13,753.501 zl.	13,561.111 zl. (98.2 ⁰ / ₀)
Bukovina	1,357.019 »	1,399.626 » (103.1 ⁰ / ₀)

c) země jihoslovanské:

Krajinsko	1,660.508 zl.	1,223.815 zl. (73.7 ⁰ / ₀)
Prímofsko a Těrst	3,755.504 »	1,844.094 » (65.3 ⁰ / ₀)
Dalmacie	804.866 »	1,102.566 » (137.0 ⁰ / ₀)

d) země alpské:

Dolní Rakousy	39,800.104 zl.	22,141.417 zl. (55.6 ⁰ / ₀)
Horní Rakousy	4,906.818 »	3,957.597 » (80.7 ⁰ / ₀)
Štýrsko	6,722.175 »	6,198.885 » (92.2 ⁰ / ₀)
Týrolsko a Vorarlberg	3,484.842 »	4,097.186 » (122 ⁰ / ₀)
Korutany	1,649.402 »	1,523.250 » (93 ⁰ / ₀)

Jak vidíme, mají české země kromě obrovského břemena přímých státních daní, které jdou do Vídně, ještě jednou tak velké břemeno výdajů na potřeby zemské, kdežto alpské země mají skorem o polovinu menší zemské přírážky.

R. 1862 platili poplatníci všech zemí rakouských nyní na říšské radě ve Vídni zastoupených 62,023.494 zl. přímých daní a 22,697.397 zl. (36.6⁰/₀) zemských přírážek; roku 1897 platili 124,444.757 zl. přímých daní a 103,872.810 (83.5⁰/₀) zemských přírážek. Během 35 let se přímé daně státní zvětšily o 100.6 procent a přírážky zemské o 357.6⁰/₀.

V. Zdanění majetku nemovitého v Rakousku s hlavním zřetelem na země české.

R. 1898 zaplatil nemovitý majetek, to jest pozemky a domy, v Rakousku 63,794.137 zl., to jest 8.4 procent všech řádných

státních příjmů v obnose 759,790.690 zl. A sice zaplatili majitelé pozemků 28,150.765 zl. daně pozemkové a majitelé domů 35,643.369 zl. z domů. R. 1897 byl revidován katastr pozemkový a stanoven čistý výnos z majetku pozemkového v celém Rakousku na 153,357.316 zl. R. 1897 byl stanoven dle toho průměrný čistý výnos jednoho hektaru půdy na 1 zl. 23 kr. Výměra půdy celého Rakouska jest dle katastru z r. 1897 stanovena na 30,000.754 hektarů; z toho je pouze 5.8% daně prosto. R. 1898 bylo v českých zemích

poplatnických obcí:		počet poplatníků daně pozemkové:	rozloha zdaněné půdy:
v Čechách	9.113	850.882	5,018.718 hektarů
na Moravě	3.139	550.818	2,151.705 "
ve Slezsku	584	74.359	498.796 "
v celém Rakousku .	30.778	4,768.825	28,235.843 "
Odhadnutý čistý katastrální výnos pozemků:		předepsaná daň na 1 hektar pozemková:	daně:
Čechy	48,449.430	10,998.026	2.19
Morava	22,720.953	5,157.656	2.40
Slezsko	3,417.390	775.747	1.56

Mimo to jest rolnictvo zdaněno na stavení obytná výměrem třídní domovní daně. Dani této podléhalo venkovských obytných stavení v celém Rakousku 2,818.347 a z toho bylo v Čechách 567.038, na Moravě 288.967, ve Slezsku 57.409 stavení.

Majetníci domů, kteří povinni jsou platiti činžovní daň z domů, jsou zanešeni ve zvláštních seznamech: jsou to hlavně města krajská. R. 1898 bylo v Rakousku této dani podrobeno 454.536 domů. Z toho připadá na Čechy 158.879, Moravu 49.298, Slezsko 17.757 domů. Daně za tento majetek bylo odvedeno jmenovaného roku v celém Rakousku 29,512.041 zl.; z toho připadá na Čechy 6,165.922 zl., na Moravu 1,905.673 zl. a na Slezsko 399.929 zl.

Berní erár odhadnul příjmy domácích pánů r. 1898 z domů (příjem činže) následovně:

Dolní Rakousy 109.2 mil. zl., Horní Rakousy 5 mil. zl., Solnohrady 1.88 mil. zl., Tyrolsko a Vorarlberg 6.08 mil. zl., Štýrsko 10.4 mil. zl., Korutany 1.87 mil. zl., Krajnsko 1.52 mil. zl., Přímoří 10.65 mil. zl., Dalmacie 1.45 mil. zl., Čechy 50.3 mil. zl., Morava 13.91 mil. zl., Slezsko 3.6 mil. zl., Halič 19 mil. zl.,

Bukovina 194 mil. zl.; celkem 236,995.714 zl. Berní erár vybírá 26 procent daně činžovní ze stržené činže. R. 1872 bylo v celém Rakousku podrobena činžovní dani 44.796 domů, které vydaly činže 67,638.759 zl. (POKR.)

Monumenta romana episcopatus Vesprimiensis.

Sděluje Dr. IS. TH. ZAHRADNÍK.

»*Monumenta romana episcopatus Vesprimiensis (A Veszprémi Püspökség Római oklevéltára). Tomus I. 1103—1276; tomus II. 1276—1415. Budapest, Franklin Tarsulat Könyvnyomdája 1896. tom. II. 1899. Munificentia Caroli L. B. Hornig, episcopi Vesprimiensis. Edita a collegio historicorum Hungarorum romano.*« Tak zní úplný titul díla neobyčejné nádhery i vzácné ceny, jež v době nejnovější obětavostí mecenáše nřp. biskupa Vesprimského sv. p. Karla Horniga tiskem vydáno. Jsou to dvě objemná quartová folia (tom. I. 410, tom. II. 467 stran) typograficky skvostně vypravená. — Pokládáme za povinnost svoji upozorniti tuto naše historické kruhy na vzácné dílo toto a seznámiti je poněkud s obsahem.

Slavnost milleniová v Uhrách byla mocnou vzpruhou pro pěstování dějin uherských. Obce i ústavy vědecké, země, kraje i jednotlivci snaží se obohatiti království uherské novými dějinnými výzkumy, a tímto dali historii národní nejen pevnou bási ale i jakousi gloriolu. Církev katolická nebyla nikdy nepřítivou pěstování historie, v jejíž prastarých knihách zapsány činy církevní písmem lapidárním. — V době nejnovější otevřel velký papež Lev XIII. bohaté zdroje vatikánské a zve celý svět ke zřídlu tomu nejmohutnějšímu. — Po příkladu tomto zářivém odhodlal se i mecenáš, Karel sv. pán Hornig, biskup Vesprimský, k dílu pro historii uherskou veledůležitému. V dějiny »Království Mariánského«, jak zvány Uhry, zasahovala církev katol., její osudy, instituce, působení, rozkvět i poroba, jako v málo kterém národě. Nelze psáti historie Uher a nevšímáti si při tom dějin církevních říše té. To dobře věděli historikové uherští, to věděli i nadšená, obětavá knížata církevní říše sv. Štěpánské. Spojujíce v srdci svém lásku k církvi s láskou k vlasti vydávali monumentální díla historická, sbírajíce zachované nejstarší památky historické. V čele jejich kráčí hrabě Ignác Batthyani, nejvyšší pastýř církve Sedmihradské, jenž vydal monumentální dílo »*Leges Ecclesiasticae regni Hungariae*« (1785—1827). Jeho příkladu následoval kardinál-arcibiskup Ostřihomský Šimor, jenž r. 1874 počal vydávati epochální sbírku listinnou »*Monumenta ecclesiae Strigoniensis*«. Sotva pak otevřely se brány archivů vatikánských, již závodili

uherští biskupové, opati a kapitoly ve vydávání cenných publikací týkajících se svých diecesí a opatství. R. 1884—91 vyšla »Monumenta Vaticana Hungariae,« k nimž důstojně řadí se právě dva svazky publikace, o níž tuto referujeme.

Mnoho památek sice se ztratilo v bouřích, jež přenesly se přes stolec Petrův. Tabularium pontificium v Římě nemá z doby sv. Štěpána nic, ze stol. XI. a XII. málo, ze stol. XIII. je jen pět svazkův uherských regist. Ale mnohé, co ztratilo se v Římě a Avignoně, zachráněno v Uhrách. Proto byla to práce velmi záslužná, již podjali se historikové uherští, v jichž čelo postavil se nejčelnější nynější historik uherský Dr. W. Franknoi, sebravše jednak vše, co zachováno v archivech papežských, jednak v diecesi Vesprinské, a podávše tak úplný seznam všech listin, které týkají se této úctyhodné diecese. Dle rozvrženého plánu mají napřed vydány býti listiny týkající se styku diecese s Římem, a vydané dva svazky obsahují právě listiny tohoto směru. Pak následovati mají listiny domácí, týkající se styku diecese se zemí, obsahující tedy historii domácí. — Málo která diecese má tolik památek historických zachovaných, jako právě Vesprím. Hlavně z doby Arpádovců mají kromě Vesprimu listinné památky jen Ostrihom a Záhřeb.

Nezdá se nám býti zbytečným, poohlédnouti se po dějinách Vesprimu a diecese této, o jehož slovanském založení není pochyby. Ve staré Panonii mezi jezerem Blatenským a lesem Bakoňským, na jih od Rabu, leží Vesprím (Veszprim, Veszprém).

Již záhy zářilo nad Panonií světlo evangelia Kristova, které tu hlásali vrstevníci a druhové sv. apoštolů. Veliké převraty politické i náboženské způsobily i tu mocný rozruch. Ve IV. stol. spálil mrazivým dechem svým arianismus květy víry katolické, a časté a četné vpády a dočasné okupace národy kočovnými vyvracely mnohoslibné počátky křesťanství v krajích těch. Ký div, uvážíme-li, že přes Panonii rozlila se povodeň Hunů; po nich pak žijí tu Gothové, Rugové, Longobardi, Avari, takže ve století 6. a 7. mizí tam křesťanství. Až za slovanských čeledí vniká opět světlo křesťanství. Bylo to za Blatenského Přibiny, kdy 22. ledna 850 světil tu arcib. Luitprand na Blatném prvý hradní chrám ku cti P. M., druhý pak na počest sv. Andronika. Pak apoštoloval v krajinách těch sv. Method, jenž tu po smrti Kocela, syna Přibinova, hájil svého práva. Konečně přišla po r. 901 záplava maďarská. V boji proti Uhrům mizí jméno Mojžíra II., padá hráz moravská a vlny maďarské zalily i Panonii, a v nich téměř úplně zaniklo na 100 let křesťanství tamní.¹⁾

¹⁾ Více o dějinách Panonie viz: Fr. Vacek, »Církevní dějiny české.« I. díl. Praha 1890.

Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských.

Sděluje Dr. JOSEF TUMPACH.

Celý kanon ten (14.), jehož počátek Gratian pojal do svého Dekréta (c. 15. D. XXXII.: »Quoniam in quibusdam provinciis concessum est Lectoribus et Psalmistis uxores ducere, statuit sancta synodus, non licere cuicquam ex his accipere sectae alterius uxorem«), zní v originále takto:¹³¹⁾ »Ἐπειδὴ ἐν τισιν ἐπαρχίαις συγχωρεῖται τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις γαμεῖν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, μὴ ἐξεῖναι τινα αὐτῶν ἐτερόδοξον γυναῖκα λαμβάνειν τοῖς δὲ ἤδη ἐκ τοιούτων γάμων παιδοποιήσαντας, εἰ μὲν ἐφθασαν βαπτίσαι τὰ ἐξ αὐτῶν τεχθέντα παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς, προσάγειν αὐτὰ τῇ κοινωνίᾳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· μὴ βαπτισθέντα δὲ, μὴ δύνασθαι εἰ βαπτίζειν αὐτὰ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς· μήτε μὴν συνάπτειν πρὸς γάμον αἰρετικῶ ἢ Ἰουδαίῳ ἢ Ἑλλήνι (pohanovi), εἰ μὴ ἄρα ἐπαγγέλλοιτο μετατίθεσθαι εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τὸ συνάπτόμενον πρόσωπον τῷ ὀρθοδόξῳ. εἰ δὲ τις τοῦτον τὸν ὅρον παραβαίῃ τῆς ἁγίας συνόδου, κατὰ νόμον ἐποκεισθῶ.« Ostatně pak sňatky se židy ještě ostřeji zakazovány než sňatky s pohany,¹³²⁾ resp. za neplatné prohlašovány. Ku konci pak budíž vzpomenuto též toho, že i »Testamentum D. N. Jesu Christi« v knize II. k. 1. napomíná k uzavírání sňatků jenom s křesťany slovy: »Ineat vero (scilicet cupiens matrimonio coniungi) cum muliere fidei christiana, ex genere christianorum, quae valeat suum virum in fide conservare.«¹³³⁾

¹³¹⁾ Hefele, Conciliengeschichte, II. 518.

¹³²⁾ Viz can. 19. druhé synody Orleanské z r. 533.: »Žádný křesťan nesmí židovku za manželku pojmáti, a naopak. Byl-li již sňatek takový uzavřen, musí býti rozvázan, a to pod trestem exkomunikace.« (Hefele, I. c., II. 758); c. 13. třetí synody Orleanské z r. 538.: »Křesťané nesmějí se židy v manželství vcházeťi, ani s nimi jisti.« (Hefele, I. c. II. 776); c. 14. třetí synody Toledské z r. 589.: »Žádný žid nesmí míti křesťanku za ženu.« (Hefele, Conciliengeschichte, Freib. i. B., II. vyd. 1877, III. Bd. p. 52); c. 63. čtvrté synody Toledské z r. 633.: »Má-li žid křesťanku za ženu, chce-li s ní dále žíti, musí se státi křesťanem. Neučiní-li tak, rozloučí se, a děti následují matky. Právě tak musí děti nevěřících (židovských matek a křesťanských otců) státi se křesťany.« (Hefele, I. c., III. 86); c. 10. synody Římské z r. 743 anathema stanoví na křesťany, kteří své dcery za židy provdávají, a na vdovy křesťanské, které by si židy vzaly za muže, jakož i na všechny, kdož by k tomu radili (Hefele, I. c., III. 516).

¹³³⁾ Testam. D. N. Jesu Christi, edit. Ign. Ephr. II. Rahmani, p. 113. —

Podavše takto z nejstarších psaných památek církevních různé zprávy týkající se manželství, snubního rituálu a života manželského, povšimněme si nyní, co nám o těchto věcech hlásají starokřesťanské pomníky, t. j. starokřesťanská ikonografie a epigrafika.

Pomníky ty dají se dle Bilczewského¹³⁴⁾ rozdělit na tři druhy: »První druh pomníků těch, a to nejččetnější, představuje v medailonech nebo v mušlicích na frontě sarkofagů poprsí manželů, kteří za ruce se drží a smutně na sebe hledí, na znamení, že smrt přerвала pouto manželské, jež je pojilo. V museích římských, v nichž starokřesťanské pomníky jsou uloženy, možno spatřiti takovéto scény dosti často.

Avšak tento první druh starokřesťanských pomníků nemá pro thema naše větší důležitosti, a proto ho tuto pomineme. Za to tím větší význam mají pro nás pomníky obou kategorií následujících, druhé a třetí: onu tvoří pomníky, jimiž ilustrován sám akt uzavírání sňatku, k této pak přísluší pomníky, jež o životě manželů křesťanských zprávy nám podávají.

A tu na prvním místě položit dlužno úlomek čelní stěny sarkofagu, který se nalézá ve ville Albani (dnes Torlonia) v Římě

Také synoda Trullanská r. 692 v kan. 72. zakázala sňatky pravověrných křesťanů s haeretiky, jenom že nesprávně klade je do téže řady jako sňatky s pohany, prohláshující, že musí býti rozloučeny: »Sňatky mezi pravověrnými a haeretiky jsou zakázány pod trestem exkomunikace a musí býti rozloučeny.« Srv. Hefele, l. c., III. 339. sq. Ostatně budiž dodáno ještě to, že i křesťanství panovníci sami, a to hned ve IV. století, zakazovali sňatky křesťanů s nevěřícími, často přísně na to stanovíce tresty. Tak Constantius stanovil: »Quod pertinet ad mulieres, quas Judaei in turpitudinis suae duxere consortium, in gynecio nostro ante versatas, placet easdem restitui in gynecio, idque in reliquum observari, ne Christianas mulieres suis jungant flagitiis, vel si hoc fecerint, capitali periculo subjugentur.« (L. 6. Cod. Theodos. de judaeis 16, 8); císařové Valentinian II. Theodosius I. a Arcadius vydali pak r. 388. tento dekrét: »Ne quis Christianam mulierem in matrimonium Judaeus accipiat, neque Judaeae Christianus conjugium sortiatur. Nam si quis aliquid huiusmodi admiserit, adulterii vicem commissi huius crimen obtinebit, libertate in accusandum publicis quoque vocibus relaxata« (L. 2. Cod. Theodos. de nuptiis 3, 7; též l. 5. Cod. Theodos. ad legem Juliam de adulteriis 9, 7 a l. 6 Cod. (Justin.) de Judaeis 1. 9.). L. 1. Cod. Theodos. de nuptiis gentilium 3, 14 zakazuje sňatky s pohany pro různost národnostní, ne pro různost náboženskou. Viz Hefele, Beiträge, II. 373. n.

¹³⁴⁾ Bilczewski, Małżeństwo, p. 9. Část archeologická podána tuto s jeho svolením jeho slovy.

a na němž vyobrazena scéna uzavírání sňatku, v ohledu dogmatickém tak důležitá, že opravdu veliká je škoda, že se nám z této ploskořezby zachovala jenom část tak nepatrná. Na úlomku, který se zachoval,¹³⁵⁾ vidíme totiž muže, oděného tunikou a togou a držícího v levé ruce závitek, kdežto pravíci drží ruku druhé osoby, jejíž postava však na fragmentu tom je otlučena. Pod rukama obou těchto za ruce se držících osob leží na pulpitě (*lectorium*) otevřená kniha. Nad touto knihou viděti oblaka, způsobem v době oné obyčejným znázorněná, a nad oblaky hořejší polovici mužské postavy, která drží v levé ruce věnec nad hlavou muže výše vzpomenutého.¹³⁶⁾ Toť, co se nám na tomto fragmentu ploskořezby zachovalo.

»Přirovnáme-li tuto scénu k analogickým scénám na jiných sarkofazích a ke scénám znázorněným na obrazech tak zv. zlatých škel (*vetri d'oro*),¹³⁷⁾ není obtížno doplniti, co na scéně této chybí, a poznati význam celé té komposice. Není, jak již řečeno, scéna ta leč ilustrací aktu uzavírání sňatku, při němž snoubenci ruce si podávají (*dextrarum iunctio*),¹³⁸⁾ zatím co Kristus vznáší se nad nimi, korunuje věncem jak ženicha, tak zajiště i nevěstu, což však na pomniku tomto jest otlučeno. Postava Spasitelova jest arci též poněkud poškozena, ale přece lze ji snadno poznati, jelikož je to typ, který se stále vyskytuje v křesťanském umění století III. a doby konstantinské, t. j. postava s tváří jinocha bez vousu, s dlouhým vlasem, jenž v kadeřích na ramena spadá.¹³⁹⁾

¹³⁵⁾ Reprodukci úlomku toho podává Hor. Marucchi ve své monografii »Il matrimonio cristiano« (Rom. 1882).

¹³⁶⁾ Bilczewski, l. c., str. 9.

¹³⁷⁾ »Vetri d'oro« (zlatá skla) zvány malby na skle proto, že obraz proveden je na zlatém listě, umístěném na dně sklenice. Vyráběny byly nádoby ty takto: Na očištěném a dobře vyhlazeném dně sklenice položen byl zlatý listek a upevněn obyčejně gumou; na listku tom byly pak jehlou neb jiným ostrým nástrojem vyryty figury, nápisy a různé ozdoby. Pak odstraněno ze dna všechno zlato, mimo kontury figur se nalézající, tak že zbyly jen zlaté figury a ostatní dno bylo prázdné. Někdy užíváno při kresbě ještě barvy zelené, modré, červené a bílé. Když byla kresba dokončena, byla přilepována ke dnu sklenice k vůli zachování obrazu skleněná deska nebo podstavec. Srv.: Bilczewski-Tumpach, Archeologie, str. 247., kdež také podán obraz sv. Petra na skle.

¹³⁸⁾ Viz výše str. 165.

¹³⁹⁾ Bilczewski-Tumpach, Archaeologie, p. 243.

Sarkofag, na němž se tento basrelief nalézá, pochází pravdě nejpodobněji z první polovice čtvrtého století; ukazují na stáří to jak styl drapování togy ženichovy, tak konvencionelní způsob znázorňování oblak, nad nimiž vyřezal umělec roztaženou draperii, jež byla v tehdejší umění církevním symbolem bůžka nebeské.

Ženich drží v levé ruce známý nám již sňubní kontrakt,¹⁴⁰⁾ jenž, ačkoli zval se úředním termínem *tabulae nuptiales*, má přece na všech ikonografických pomnicích křesťanských podobu závitku čili roly (konvolutu, *volumen*),¹⁴¹⁾ a nikoliv diptycha,¹⁴²⁾ v čemž shodují se pomníky křesťanské s pohanskými.

Velmi důležitou věcí na tomto basreliefu, s nímž se na jiných pomnicích nesetkáváme, jest okolnost, že snoubenci podávají si pravice nad otevřenou knihou, která leží na *lectorium*, na pulpitu. Pulpit takový staven v basilikách křesťanských na podstavci, aby pohodlně mohlo se na něm čísti z Písma sv. Při synodách stával na biskupské kathedře, aby tam, jako na čestném místě, byl nosičem knihy sv. evangelií (*lectorio superpositis sacrosanctis evangeliis*).¹⁴³⁾ Kniha otevřená nebo závitky písem, umístěné ve skříni vedle osob biblických na freskách katakomb,¹⁴⁴⁾ představují dle přesvědčení všech archaeologů Písmo sv. Proto umělec, tím že v komposici, o níž mluvíme, rozložil na pulpitu¹⁴⁵⁾ Písmo sv. a dává nad ním a vedle něho snoubencům přísahati si věrnost manželskou, činí zřejmou allusi na svátostnou důstojnost manželství křesťanského, na jeho na-

¹⁴⁰⁾ Viz výše str. 82. n.

¹⁴¹⁾ Cfr. Kraus, Realencyklopädie, I. 177. verbo »Bücher«.

¹⁴²⁾ Cfr. Kraus, l. c., I. 364 nn. verbo »Diptychen«.

¹⁴³⁾ Srv. Marucchi, l. c. str. 12.

¹⁴⁴⁾ Na fresku v katakombě sv. Januaria v Neapoli čteme nad otevřenou knihou jména sv. evangelistů; ve skříni (scrinium) pak vidíme závitky Písma sv. v katakombě sv. Petra a Marcellina v Římě na scéně představující soud Kristův nad zemřelým (Viz Wilpert, Ein Cyklus christologischer Gemälde; Freiburg im Breisgau, 1891, hist. I.) a v coemeteriu sv. Domitilly na fresku ze IV. století, znázorňující, jak zemřelá Veneranda uváděna do nebes sv. Petronillou, v jejímž sousedství byla pochována. (Viz obraz ten v Bilczewského-Tumpacha »Archeologii« na str. 403).

¹⁴⁵⁾ Samo lectorium, jako předmět liturgický, jest pravděpodobně allusi na oltář a tím i na fakt, jež Tertullian dosvědčuje (viz výše str. 35. n.), totiž že uzavírání sňatku spojeno bylo se mnší svatou.

prostou jednotu a nerozlučitelnost, kteréžto vlastnosti teprve v evangeliu apodikticky a jasně byly zformulovány.

U Římanů, když snoubenci pronesli stereotypní formuli zásnubní, spojovala, jak výše (str. 166). pověděno, mladý párek vdaná žena, t. zv. *pronuba*. Toto spojení novomanželů skrze pronubu vyskytuje se na klassických svatebních pomnicích stále. časem jen s tou obměnou, že někdy zastupuje místo její Juno nebo Afrodite.¹⁴⁶⁾ Na našem sarkofagu umístil umělec místo Junony jakožto pronuby Krista, na znamení, že sám Spasitel,¹⁴⁷⁾ původce svátosti stavu manželského a Snoubenec nad snoubenci, spojuje snoubence křesťanské svazky nadpřirozenými.¹⁴⁸⁾

Výše (str. 85.) bylo vzpomenu to, jak Tertullian a Klement Alexandrijský horlí proti tomu, aby křesťané věnce se zdobili, jelikož byl to vnější odznak zásad a života epikurejského. Přes to však vidíme věnce i na různých pomnicích starokřesťanských, na nichž znázorněny obřady svatební, ale až ve IV. století, kdy věnce ztratily již svůj bývalý význam. Na epitafech v katakombách vidíme je arci již dříve, ale tu byly věnce ty symbolem oné odměny, kterou Písmo sv. slibuje věřícím po dokonání boji života.¹⁴⁹⁾ A ne jiný význam mají i věnce, jimiž věncí Kristus snoubence na sarkofagu, o němž mluvíme, a na jiných analogických pomnicích, t. j. hlásají, že manželé, dochovali si věrnost, kterou si na evangelium přísáhli, obdrželi v odměnu ctností svých nevađnoucí věnec slávy nebeské.¹⁵⁰⁾

¹⁴⁶⁾ Někdy spatřuje se na takových pomnicích též bůžek Hymenaeus a Charitky jako svědkové — *sacris diis admittuntur testes*.

¹⁴⁷⁾ Jen výjimečně umístěna na podobných scénách křesťanských Juno, jako na př. na sarkofagu ve ville Ludovisi v Římě, kde ve středu cyklu komposic křesťanských viděti manžely, ruce si podávající, a za nimi stojí Juno-pronuba, kladouc ruce snoubencům na ramena. U nohou nevěstinných spatřuje se tu mimo to Psyche, obrácená k Erosovi. Ženich oděn je v tuniku (*lati-clavia*) a v togu, drže v ruce snubní kontrakt jako důkaz legálně uzavřeného sňatku; žena dotýká se levou rukou závoje, který má na hlavě. Srv. W. Schultze, *Archäologische Studien* (Wien 1880), str. 104. n., kde popisuje též autor ještě několik podobných pomníkův, jako n. př. sarkofag, nalezený u sv. Kallista a chovaný nyní v museu lateranském. Srv. též: de Rossi, *Roma sotterranea*, t. II. p. 169; Kraus, *Roma sotterranea*, p. 352, obr. 58.

¹⁴⁸⁾ Viz: Bilczewski, *Małżeństwo*, str. 9. nn.

¹⁴⁹⁾ II. list sv. Pavla k Timotheu, IV. 7.

¹⁵⁰⁾ Bilczewski, l. c., str. 11. n.

»Uzavírání sňatku předvádí nám před oči dále též ploskořezba na sarkofagu Caterviové a Severinině¹⁵¹⁾ v Tolentině. Na sarkofagu tom drží muž v levé ruce kontrakt snubní, po boku pak má ženu zastřenou závojem. Nad hlavama jejich drží ruka Boží vavřínový věnec, po jehož obou stranách nalézají se monogram Kristův s písmenami α a ω , nížeji pak dva holoubci na vavřínových větvičkách. Nápis umístěný na příkrově sarkofagu hlásá o zemřelých manželích toto:

QVOS PARIBVS MERITIS IVNXIT MATRIMONIO DVLCI
OMNIPOTENS DOMINVS, TVMVLVS CVSTODIT IN AEVVM.
CATERVI SEVERINA TIBI CONIVNCTA LAETATVR.
SVRGATIS PARITER CHRISTO PRAESTANTE BEATI,
QVOS DEI SACERDOS PROBIANVS LAVIT ET VNXIT

což v překladě zní takto: »Ty, jež za stejných zásluh spojil manželstvím sladkým Pán všemohoucí, hrob střeží na věky. Katervie Severina s tebou spojená, veselí se. Kéž oba z vůle Kristovy vstanete spolu k blaženosti, jež kněz Boží Probianus obmyl a pomazal.¹⁵²⁾ Pro nás tuto největší důležitost má vyznání, že *Bůh sám* manželstvím sladkým spojil Katervia a Severinu.¹⁵³⁾

Charakteristické podávání si rukou od snoubenců spatřujeme též na dvou zlatých sklech a na zlaté minci císaře Marciana (450—457).

Na prvním zlatém skle¹⁵⁴⁾ vidíme celé postavy snoubenců, kteří ruce si podávají. Ženich má na sobě širokou, v záhyby složenou togu, snoubenka pak, stojící *po jeho pravici*,¹⁵⁵⁾ oděna je tunikou, která jí sáhá až k nohám a je pokryta perlami. Nad rukama takto spojeného mladého páru viděti monogram Kristův,

¹⁵¹⁾ Viz jej u Garrucciho, *Storia dell' arte crist.*, tab. 303. 304; de Rossi, *Bullettino di archeol. crist.* 1869, str. 22.

¹⁵²⁾ O významu slov *lavit et unxit* viz: Bilczewski-Tumpach, *Archaeologie*, str. 326.

¹⁵³⁾ Scénu, znázorňující uzavírání sňatku, nalézáme ještě na sarkofagu ve ville Ludovisi v Římě a na sarkofagu v kryptě sv. Cyriaka v Ravenně. Srv. Schultze, *Arch. Studien*, str. 106. n.

¹⁵⁴⁾ Viz je u Krause, *Geschichte der christl. Kunst*, Freiburg i. B., 1896, str. 166. obr. 124.

¹⁵⁵⁾ Toto místo zaujímá žena i na ostatních vyobrazeních, jež znázorňují scény rodinné. Kraus, *Realencyklopädie*, I. 383.; o významu právě a levé strany viz De Waal v Krausově *Realencyklopädie*, II. p. 682—684.

na znamení, že manželství uzavřeno dle příkazu Kristova — *in Domino*. Za snoubenkou nalézá se závitek představující pravdě nejpodobněji snubní kontrakt (tabulae nuptiales). Kolem manželů položen pak nápis: MARTIRA · EPECTETE · VIVATIS — Marturo a Epektete, necht žijete!¹⁵⁶⁾

»Druhé zlaté sklo¹⁵⁷⁾ představuje tutéž scénu, s tou obměnou pouze, že snoubenci podávají si ruce nad úzkým sloupem čili nad oltářem, jenž je takto zřejmou allusí na mši sv. za snoubence. Nad oltářem nalézá se kroužek, pravděpodobně snubní prsten, a ještě výše nad ním veliký věnec. Nápis zní: VIVATIS IN DEO — Žijte v Bohu!

Na penízi s poprsím Marcianovým,¹⁵⁸⁾ raženém u příležitosti sňatku Marcianova s Pulcherií, vidíme na rubu císaře, zahaleného dvojitým nimbem a podávajícího ruku císařovně, jejíž hlavu obklopuje jenom jeden nimbus. Mezi manžely stojí Kristus¹⁵⁹⁾ s nimbem křížovým kolem hlavy a klade ruce na ramena novomanželův. Nápis vyjadřuje přání: FELICITER NVBITIS — štěstí v manželství.¹⁶⁰⁾

Jiná zlatá skla představují poprsí manželů, kteří si rukou již nepodávají, a nad nimi Krista, kladoucího jim věnce na hlavy. Nápis jednoho takového exempláře zní: IVGVNDE CVRACE ZESES¹⁶¹⁾ — Jukunde a Cyriako, necht žijete!

Na podobném zlatém skle ve Florenci¹⁶²⁾ zaujímají poprsí manželů, jichž jména jsou Fidelis a Festa, střed komposice; nad nimi je Kristus, kolem pak jsou postavy sv. Hippolyta, Cypriana, Sixta, Vavřince, Pavla a Petra.

¹⁵⁶⁾ Bilczewski, Malżeństwo str. 12. n. — Vyobrazení této scény viz u Krause, Realencyklopädie, I. 383 obr. 129; cf. též: Bilczewski-Tumpach, Archéologie, str. 345, obr. 62.

¹⁵⁷⁾ Garrucci, Vetri ornati; Roma 1864, tab. 26, 11.

¹⁵⁸⁾ Cfr. Kraus, Realencyklop., I. p. 384 v. Ehe.

¹⁵⁹⁾ Na starších mincích římských zaujímá místo Kristovo Juno-Pronuba, jako n. př. na minci Heliogabalově a Julie Pauly.

¹⁶⁰⁾ Mimo to byla scéna uzavírání sňatku znázorněna na gemmě (viz o nich Kraus, Realencykl. II. 786. v. Steine) Andreaniově s nápisem VT FX (utere felix, slova to, jimiž otec odevzdával dceru svému zeťovi) a na starokřesťanském prstenu (dle zprávy Buonarrotovy). Cfr. Kraus, l. c., I. 383.

¹⁶¹⁾ Viz jej u Krause, Geschichte der christl. Kunst, I. str. 167, obr. 126.

¹⁶²⁾ Cfr. Schultze, Archäologie der altchristl. Kunst, str. 309, obr. 96.

Časem spatřujeme na zlatých sklech manžely vyobrazené spolu s dětmi. Na jednom z nich kladé muž pravici svou na rámě své ženy, oba pak kladou levé ruce své na rámě hošíka a dívčinky, stojících před nimi. Mezi manžely nalézá se monogram Kristův; nad nimi pak čte se nápis: POMPEIANE ET TEODORA VIVATIS — Pompejane a Theodoro, necht žijete¹⁶³⁾! Tato poslední sklenice, jakž i jiné jí podobné, představující celou rodinu nebo matku s dítětem, vyrobena na památku šťastného života manželského, kdežto ony sklenky se scénami uzavírání sňatku byly zajisté svatebními dary, jichž užívalo se při svatební hostině, jakož dokazují nápisy toastové: »*pie zeses*,¹⁶⁴⁾ *vivatis, vivatis feliciter* — žijte šťastně«¹⁶⁵⁾!

Podstatu manželství křesťanského a vzájemný poměr manželů ilustrují konečně též náhrobní nápisy.

Následující náhrobní kámen, který v katakombě sv. Hermesa při staré Salarské cestě uzavíral podvojný hrob, pochází z III. století a hlásá:

M · AVR · AMMIANVS · FECIT ·
SIBI · ET · COIVGI · SVAE CORNE
LIAE TRYFERATI BENE CONBE
· NIEN (^{tuto}vyryta ryba) TIBVS

V překladě: »Marek Aurelius Ammianus učinil (za živa) epitaf sobě a manželce své Kornelii Tryferatě, spojeným šťastně manželstvím v Kristu Ježíši«.¹⁶⁶⁾ Výraz »*convenientibus*« (convenire in matrimonium) dlužno spojití s hieroglyfem Ryby (*Ichthys*),¹⁶⁷⁾ což dá dohromady formuli: »*convenientibus in Iesu Christo* — kteří spojili se v Kristu Ježíši« a obsahuje allusi jak na okamžik, kdy svátost stavu manželského byla přijímána, tak na šťastné spolužití manželů pod působností milosti svátostné.

¹⁶³⁾ Viz: Kraus, l. c., str. 167., obr. 125.

¹⁶⁴⁾ Toast ten utvořen z řeckého: *πίε ζήσας*.

¹⁶⁵⁾ Bilczewski, Małżeństwo. str. 13. n. — O různých svatebních darech jedná Kraus, Realencyklopädie. I. 384 n.

¹⁶⁶⁾ Reprodukcí viz u Wilperta, Principienfragen, tab. 1., 2., str. 70.

¹⁶⁷⁾ O původu a významu hieroglyfu toho viz: Bilczewski-Tumpach, Archaeologie, str. 206. nn.

Ještě starší je náhrobní nápis, jež ohlásil Lupi.¹⁶⁸⁾ Tam čteme:

CECILIVS · MARITVS · CECILIAE ·
PLACIDINAE · COIVGI · OPTIMAE ·
MEMORIAE · CVM · QVA · VIXI · ANNIS · X ·
BENE · SENE · VL · LA · QVERELLA · IXΘΥΣ

V překladě: »Já Cecilius, manžel, pořídil jsem nápis Cecilii Placidině, manželce paměti nejlepší, s níž jsem žil 10 let bez všeliké příkrosti. Ichthys«. Tím, že Cecilius připojil k nápisu celému jméno »*Ichthys*«, dal na jevo, že původcem všeho toho štěstí manželského byl Kristus, od něhož naděje se též přijetí zemřelé Placidiny do království nebeského.«¹⁶⁹⁾

»Na náhrobním kameni jakési Albany, nalézajícím se v galerii nápisů v museu lateranském, praví muž, že zesnulou choť dal mu Bůh sám jako dar:

QVOD MIHI SANCTVM DEDERAT DIVINITVS AVTOR.¹⁷⁰⁾

Na kameni z r. 362 čteme zase:

VISCILIVS · NICENI · COSTAE · SVAE

t. j. »Viscilius položil náhrobek Niceně, žebru svému.«¹⁷¹⁾ Máme tu allusi na ono místo I. knihy Mojžíšovy,¹⁷²⁾ kde se vypravuje o stvoření Evy, a zároveň na nerozvížitelnost manželství křesťanského.

Výrazem shody a šťastného spoluzítí manželů jsou též epitafy následující:

VENERABILI AC RARI EXEMPLI FEMINAE
PVDICISSIMAE COIVGI DVLCISSIMAE
ALEXANDER FECIT QVE NUMQVAM
MECVM DISCORDIA QVA FIDELIS HABERE
POTVIT BENEMERENTI . . . . .

V překladě: »Alexander pořídil náhrobek ctihodné a řídkého příkladu ženě nejpočestnější, choti nejsladší, jež jako křesťanka nikdy nemohla v neshodě se mnou žítí atd.«¹⁷³⁾

¹⁶⁸⁾ Lupi, Epitaf. Severae str. 145.

¹⁶⁹⁾ Bilezewski, Małżeństwo, str. 14. n.

¹⁷⁰⁾ Mus. lat., IX. n. 38.

¹⁷¹⁾ Viz: De Rossi, Inscriptiones christianae urbis Romae septimo saeculo antiquiores; t. I. n. 151.

¹⁷²⁾ Genes. II. 21.

¹⁷³⁾ De Rossi, Inscript. I. n. 194. Nápis je z r. 367.

Na jiném velebí zase žena shodymilovnost svého muže slovy:

VOLVSTA MARTINA VERISSIMO CONIVGI
BENEMERENTI . . . . DE QVEM NVLLAM QVE
RELLAM DETVLI . . . OB AMOREM ET AFFECTIONEM ERGA SE.

T. j.: »Volusia Martina manželů zasloužilému, od něhož žádné přikrosti jsem nezakusila, pro lásku a přízeň zažitou náhrobek tento věnuje«.

Jiné podobné formule hlásají, že manželé žili spolu: »sine alteritrum (*sic*) animi lesionem — bez všeliké urážky«, »sine ulla iniuria — bez všeliké křivdy«, »sine ulla discordia — bez všelikého nesváru«, »sine ulla controversia — bez všelikého nedorozumění«.

(POKR.)

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika.

Katolická universita v Lovani. — V poslední době probuzen byl opět živě zájem o důležitou instituci praktického života křesťanského — o katolickou universitu v Solnohradě. Konference biskupů rakouských uznávajíce eminentní význam a potřebu ústavu podobného pro Rakousko, kde by studující čerpati mohli vědění odborné, universitní, bez nebezpečí pro svou duši a náboženské přesvědčení, ustanovila zvláštní komité, aby cíle toho co nejdříve bylo dosaženo.

Jak mnoho dobrého university katolickým duchem prochnuté působiti mohou, netřeba zvlášť široce vykládati.

Jinde už dávno vzchopili se katolíci v ohledu tom k činům, a založili si university své, katolické, jež — ač nemají podpor a subvencí státních — vynikají často ve vědeckém ohledu nad bohaté university státní. Brněnská „Hlídka“ napočítla r. 1895 katolických universit na celém světě 19; některé z nich jsou úplné, jiné mají jen některé fakulty. Jsou to v abecedním pořádku: Angers (Francie), Bachir (Arabie), Dublin (Irsko), Estremadura (Portugalsko), Freiburg (Švýcarsko), Chicago (Amerika), St. Louis (Amerika), Lille (Francie), Lovan (Belgie), Lyon (Francie), Manilla (Filipínské ostrovy), Marseille (Francie), Nantes (Francie), Paříž, Quebec (Kanada), Řím, sv. Pavel (Minnesota v Americe), Toulouse (Francie), Washington (Amerika). K tomu jako dvacátá může se přičísti letní universita v Americe u jezera Champlain.

V přítomné stati poukázati chceme krátce k jedné z těchto katolických universit, a to universitě lovaňské. *)

Město Lovan (francouzsky Louvain, vlámsky Leuven) jest neveliké město belgické v provincii Brabantu. Vyjeli jsme z Cách, světoznámého města Karla Velikého, a brzy dospěli jsme rychlým vlakem belgickým po trati Herbersthal-Brussel do Lovaně. Město, jež čítá celkem asi 45 tisíc obyvatel, jest neobyčejně tiché, právě město universitní. Také nemá žádných význačnějších pamětihodností mimo universitu. Budova university jest stará, velmi rozsáhlá: mimo budovu vlastní jsou ještě čtyři budovy kolleje, kde bydlí studenti v komunitě.

Počátek university datuje se hned od Jana IV. z Brabantu a v 16. století dosáhla tak značného rozkvětu, že platila za nejlepší universitu té doby v Evropě. Za francouzské revoluce zanikla, později (r. 1817) hollandskou vládou byla znovuzřízena. Když jí opět hrozilo vážné nebezpečí zaniknutí, ujali se jí r. 1835 biskupové belgičtí, a od té doby jest universitou katolickou. Stát zve ji „libre“ — „svobodná“.

Jako university belgické a francouzské vůbec, tak i katolická universita lovaňská má 5 fakult.

První jest fakulta theologická, jež měla v uplynulém studijním roce 1899—1900 celkem 12 professorů a 118 posluchačů. Předměty, jimž přednášeno bylo, jsou všechny u nás obvyklé, a mimo to ještě: Patrologie, archaeologie a paleografie středověku, křesťanské starožitnosti, civilní právo belgické, pokud pro kněze má důležitost, kritická historie Starého Zákona, ethiopština a praktická cvičení v linguistice, historii církevní a morálce. Fakulta právníká a medicínská mají též po 12 professorech a prvá 399, druhá 396 posluchačů. Naše jednotná fakulta filosofická rozdělena jest ve dvě, ve „faculté de philosophie et lettres“ a „faculté des sciences“.

První, „faculté de philosophie et lettres“ obsahuje filosofii, historii, linguistiku a literaturu, jež přednáší 21 professorů. V seznamu přednášek jsou na této fakultě též „Vědecké výklady základních pravd náboženských“, „Metafysika podle zásad sv. Tomáše Aquinského“, „Dějiny a význam institucí středověku“ atd. Posluchačů v uplynulém roce bylo 256. „Faculté des sciences“ blíží se svými doktrínami spíše naší technice. Přednášejí se tam vědy přírodní, všechny vědy technické a mimo to i zemědělství. Na této fakultě přednáší celkem 40 professorů. Mimo přednášky čistě odborného rázu našli jsme v seznamu přednášku o „Kosmologii křesťanské“. Posluchačů bylo 256 a na zmíněné odborné „polytechnice“ 477. Celý professorský sbor university lovaňské čítá slušný počet 97 hlav, a jsou mezi nimi mnozí učenci světového jména a členové nejruznějších vědeckých akademií a uče-

*) Použito: *Annuaire de l'université catholique de Louvain* 1900. Louvain. Documents relatifs à l'histoire de l'université de Louvain. Louvain 1886—1890.

ných společností světa. Rektorem byl v uplynulém studijním roce Monsign. ThDr. A. Hebbelynck. Co se přednášek týče, neschází na universitě lovaňské ani jediná disciplína, jež přednáší se na jiných, světských universitách. Celé množství různých vědeckých seminářův a pomocných ústavův usnadňuje studentům praktické studium jejich vědy.

Přednášky konají se francouzsky, jen na theologii některé latinsky a na filosofické fakultě některé vlámsky.

Stupňův akademických, jichž možno na universitě lovaňské, a vůbec na universitách belgických a francouzských dosáti, jest mnohem více než u nás. Tak v uplynulém roce 1899—1900 stalo se na theologické fakultě lovaňské university 10 studentů bakaláři theologie, 2 studenti bakaláři kanonického práva, 5 studentů licentiáty theologie, 2 studenti licentiáty kanonického práva a 1 doktorem theologie.

Rozkvět university viděti nejlépe ze statistiky stále stoupající návštěvy její. Při svém založení měla katolická universita lovaňská jen dvě fakulty (filosofickou a theologickou) a v obou bylo úhrnem 86 studujících. Již rok na to stoupila návštěva značně, a to na 261 studenta. Lonského roku 1899—1900 návštěvovalo universitu celkem 1905 studentů. Jak zvučnému jménu těší se Alma Mater Lovaniensis i v daleké cizině, toho nejlepším důkazem jest národnost studentů. Byloť zapsáno v minulém roce na universitě 1737 posluchačů z Belgie, 36 z Německa, 29 z Holandska, 24 z velkovévodství Luxemburského, 20 ze Spojených Států Severoamerických, 12 z Irska, 7 z Francie, po šesti z Costa-Ricy a Španělska, 4 z Egypta, po třech z Německa a z Turecka, po dvou z Rakouska, Kanady, Chili, Rumunska a San Salvadoru, a po jednom z Bulharska, Columbie, Řecka, Italie, Polska, Portugalska, Ruska a Švédska. Tedy celý moderní Babylon jazyků!

Jak viděti, těší se universita lovaňská všestranné přízni a uznání, ač jest katolická.

Z universitního řádu zajímavý jest § 13., jenž nejlépe ilustruje, čím liší se universita lovaňská od universit státních at v Belgii nebo jinde. Paragraf onen zní: „Všickni studenti musí vyznávatí náboženství katolické a plniti jeho příkazy a povinnosti“.

Tím ovšem dán jest ráz celému ústavu, jenž své poslání plní v míře nejlepší. Patronem university jest sama Panna Maria, a studenti i professori obrací se k ní touto krásnou modlitbou: „Vzpomeň, ó blahoslavená Maria Panno, že nikdy nebyl oslyšen, kdo k Tobě o přispění volal! Plni naprosté důvěry ve všemocnou sílu Tvé přímluvy přicházíme, Maria, se všemi věřícími Belgie prosit Tě za svou universitu katolickou. Toto dílo, ó přesvatá Panno, má jen jediný cíl — oslavu Tvého Syna, a to zachováním vzácných darů: víry, mravů a pravé vědy mezi naší katolickou mládeží. Žehnej universitě, Matko dobrotivá, aby všichni, kdož kolem ní se kupí, měli srdce čisté, vědění pravé, a aby plni byli Ducha svatého, jenž Bohem jest věd. Královno nebes, zkvě-

táním ústavu zkvétá i sláva Tvá! Jestliže jemu vyprosíš úspěchu, čím dále tím více srdcí přibýváti bude k nám, aby chvalozpěvy pěli a plni lásky a vděčnosti bez ustání volali: „ó milostivá, ó přívětivá, ó přesladká Panno Maria!“ A lovaňští studenti jsou opravdu zbožní akademikové! U našich nevěreckých studentů a professorů vzbudilo by to ovšem útrpný úsměv, ale belgičtí akademikové v Lovani mají dokonce i svůj zvláštní adorační spolek zvaný „Association d'adoration eucharistique des étudiants“, a co jest nejkrásnější, professori jdou příkladem v čele, jsouce většinou též členy sdružení tohoto. Každý měsíc koná se slavná společná adorace.

Mají též zvláštní studentské konference sv. Vincence de Paula, jež velmi dobře prosperují; za lonský rok udělily na př. podpor a almužen v obnosu 6105 franků. O znamenité duševní vyspělosti studentstva na universitě lovaňské svědčí i ta okolnost, že samo, z vlastní iniciativy založilo a vede zvláštní školu, jež se zove „École catholique d'adultes“ — katolická škola pro do, spěle. Již dle názvu zřejmo, že školu tu navštěvují lidé dospělí — to buď úplní analfabeti, neb jiní, kteří chtějí v jakémkoli směru své chatrné vzdělání prohloubiti. Studenti učí sami a měli v lonském roce školním průměrně stále přes 150 žáků. České studentstvo, jež tak rádo ohání se různými frázemi o úkolech studentstva, mohlo by si z těchto svých katolických kolegů v Belgii vzíti dobrý příklad.

Taktéž významnou a velmi důležitou jest jednota studentů pro praktické studium sociální otázky, spojená s řečnickým cvičným kursem.

Vlámští studenti mají své vlastní spolky dle fakult, jako: „Taal-en Letterlievend Studentengenootschap“, „Landbouwkring der katholieke Hoogeschool van Leuven“, „Rechtsgenootschap“ a j.

Zmínky zasluhuje též ústav „Americký seminář“ v Lovani, kde se vychovávají misijnáři pro různé kraje Ameriky. Založen byl několika biskupy ze Spojených Států Severoamerických r. 1857, a od té doby vychoval katolické hierarchie již 3 arcibiskupy, 8 biskupů a kolem 700 kněží. Seminaristé bydlí ve zvláštní budově a navštěvují přednášky na theologické fakultě. Bývá jich každoročně kolem osmdesáti.

Universitě, jež, jak již řečeno bylo, znamenitě plní vznešené své poslání, udělil papež Pius IX. r. 1854 zajímavé privilegium. Doktorand na této katolické universitě může totiž při své promoci dosáti plnomocných odpustků, jestliže mimo obvyklé podmínky (zpověď, sv. přijímání) pomodlí se v den své promoce před obrazem Marie Panny tituli Sedes Sapientiae v universitním chrámu Páně na úmysl sv. Otce. Kež dočká se katolická církev i v Rakousku na projektované katolické universitě v Solnohradě brzy podobných zdárných výsledků!

Alois Svojsík.

SVICE PŘI MŠI SV. — Ke mši sv. rozžehají se svíce, a dle liturgických předpisů mají to býti voskovice. Svíci voskových

vyžaduje se při nejsv. oběti netoliko pro čistotu, ale i z důvodů mystických. Svíce vosková značí samého Krista Pána. U četných národů jest pilná včela symbolem panictví, ona sbírá vosk z bylin čistých a vonných: *voskem* naznačuje se tělo Kristovo, počaté z matky přecisté. *Knot* jest obraz duše a smrtelnosti Kristovy, *světlem* zobrazuje se božství Kristovo. Dle uvedeného jest sv. povinnost každého duchovního správce přihlížeti k tomu, by při mši sv. hořely na oltáři jen svíce z pravého vosku.

Jako vše, tak se falšuje za naší doby také vosk a nahrazuje se t. zv. *ceresinem*. Ceresin žlutý i vybělený jest hmota, získaná delším žárem ozokeritu s kyselinou sírovou. *Ozokerit* nebo zemní vosk jest hmota vytážená z hnědého uhlí, surovina tohoto odděluje se vodou od druhé hmoty, která pak se rozpouští, dá se ustáti a získá se výtazek, jenž se na ceresin zpracuje. Jak veliký jest rozdíl mezi pravým voskem a ceresinem, viděti z toho, že kg. čes. vosku prodává se za 1 zl. 60 kr., ceresinu pak za 30 kr.

Jelikož ceresin příliš čadí, dávají k svícím ceresinovým rozličné přísady, jako *parafin*, jenž se rovněž na způsob ceresinu vyrábí z petroleje, *stearin*, výtazek z loje, který se vylisuje v přiměřené teplotě na stearin a margarínový olej; z onoho zhotovují se svíce millové, z tohoto umělé máslo.

Také se vyrábí voskovice z plodu v Japonsku a Kalifornii rostoucí rostliny *Rhus succedanea*. Tento *japonský*, daleko chatrnější vosk včelího vosku jest žlutý: bílením a přehříváním se čistí.

Pravé voskové svíce poznáš dle toho, že *spoře hoří a dobře*, nezanechávajíce žádného dýmu, kdežto svíce ceresinové, nejnižší hodnoty, čadí a zanechávají dusivý zápach. Znakem pravých voskovic jsou *knoty*. Knoty svící voskových jsou silné, čtvermo pletené, poněvadž voskovice pomalu a spoře hoří. U svící ceresinových jsou knoty slabé, ploché, poněvadž ceresin hoří rychle; ale ani slabým a plochým knotem nezachráně se rychlému hoření a stékání svící. Při ceresinkách jest také nebezpečnoství ohně o kolik větší, poněvadž rychlým hořením neztrávený knot při nich se zkroutí a odpadává.

Vosková svíce oltářní zhotovená ze zaručeně úplně čistého vosku včelího bez všelikých přísad jest drsná: hladíš-li ji, ucítíš ihned vosk. Ceresinky a svíce z japonského vosku však jsou hladké a voskoviny jen málo při nich jest cítiti.

Barva nerozhoduje. Český vosk pravý bývá nažloutlý, poněvadž včelky u nás namnoze jej sbírají na lesních pryskyřnatých stromech. Voskáři jej bílí na bělidlech vlivem letního slunečního světla. Ceresin i japonský vosk jsou daleko žlutější našeho vosku, dají se však přehříváním bíliti. Dá-li se k nim přísada parafinu, mají tutéž barvu jako pravý vosk.

Ceresinky a svíce z japonského vosku prodávají se nyní za dobré, pravé a zaručené zboží z včelího vosku, a to za takovou cenu, že i neoubojník hned pozná, jak by takové svíce mohly býti z pravého vosku. Tím poškozují se nejen kostely, kláštery,

obecenstvo, ale také nadto i řemeslo voskářské, které v Čechách vždy na výši stálo. Výrobky továrny nejen že nevyhovují liturgickým předpisům, ale neměl by tak špatný materiál ani připuštěn býti do chrámu Páně, ať nedím ke mši sv. Úmrtí svíce bývají takovým mizerným, bezcenným brakem, že čadí jako komín některé továrny, čímž se poškozují malba a obrazy kostelní.

Již mnohý kněz dostal závrať při mši sv., neb udělalo se mu nevolno, aniž věděl příčinu toho, a příčinou byly — čadící ceresinky na oltáři.

V mnohých krajinách jest zvyk, že účastníci pohřbu bývají podělováni svícemi, které dobrovolně kostelu darují. Pozůstalí koupí svíce, aby hořely na oltáři při nejsv. oběti za zemřelého. Jaké to bývají svíce? Mnohý duchovní správce by udělal lépe, kdyby tak špatného daru na oltář nepřijal.

Jako byla jmenována od nejvyššího církevního úřadu u nás (v Praze) firma, která se pod přísahou zavázala, že bude dodávati pravé, čiré víno ke mši sv.: tak by nyní měly býti pod přísahu vzaty některé spolehlivé, domácí voskářské firmy, aby prodávaly jen pravé voskovice ke mši sv.

Dr. Král.

Erekční mše a interkalární účet. -- *Dotaz:* Mám zde 208 mší erekčních, za něž se vyplácí ročně 294 K. Měsíčně náleží mi provise 110 K, ale z platu toho sráží mi berní úřad příjem z oněch mší. Po mém soudu není to správné. Smí si administrátor do interkalárního vydání započísti příjem z oněch erekčních (dotačních) mší? Mám, že ano, dle analogie mší fundálních. a pak z toho důvodu, že by opak vedl v mnohých případech „ad absurdum.“ *F. S. — Odpověď:* Sporná otázka o mších erekčních (dotačních), o níž v Časop. kat. duch. r. 1900 str. 482—490 zevrubněji pojednáno, týká se mnohých duchovních. Pokud žádané výkazy o mších těch došly, má v pražské arcidiecési břímně mší erekčních více než 65 kněží, a to 45 beneficiátů, 20 kaplanů. Ti mají povinnost odsloužiti ročně přes 9000 mší sv., za něž se jim do zákonité kongruy započítává přes 10.500 zl. Avšak i částka ta i počet mší jsou ve skutečnosti ještě větší, poněvadž někteří duchovní čekají, až jak jim fasse bude upravena, a proto zatím výkazy nezaslali. Jak vidno, obtížena kongrua četných duchovních břemenem mší erekčních, arci v míře nestejné. Jsouť tací, kterým na př. za 6 mší sráží se 315 zl., za 8 mší 165 zl. a pod., ale též tací, kteří na př. za 117 zl. do dotace započtených sloužiti musí ročně 260, po redukci 209 mší sv., neb za 168 zl. ročně 260 mší a pod. Kde počet mší erekčních je nepatrný, nepocítují duchovní příliš onoho břemene, ale hůře je, kde je mší těch mnoho, třeba až přes 200. Mnohým duchovním byly již před léty mše ty zredukovány. Ti se mohou klidně tím zatím spokojiti a nemají arci než zredukováný počet mší odsloužiti.

Než otázka o mších erekčních týče se, jak z dotazu výše uvedeného vidno, též *administrátorů*. Ti mají povinnost plniti

po čas administrace všechny závazky beneficiátů samých, mají tudíž odsloužiti i všechny mše sv., které do doby vakance obročí připadají, tedy mše „pro populo,“ dále fundační, ale i erekcční. Mše sv. s aplikací pro populo jsou povinni „*vi sui officii*“ zadarmo sloužiti (Dr. Borový: Úřední sloh, 553), za mše fundační náleželo jim dle dřívějšího zákona kongruového odměnou pouze obvyklé diecéšní stipendium (Ordin. list pražský 1890 str. 26), nyní však dle §. 10 zákona z 19. září 1898 mají právo na *celý* knězi určený obnos nadační, což je pro ně značnou výhodou. Ale mají snad připadající mše erekcční *gratis* sloužiti?

Litovati jest, že odpověď zní: ano. Jeví se tu tatáž nesrovnalost, jako když má jeden beneficiát zákonitou svou kongruu volnou a druhý ji má značným počtem mší erekcčních obtíženou. A má-li administrator mší těch na př. až 208, jako p. tazatel, samozřejmě, že je tím velice zkrácen, ba že mnohdy ani nemůže náležitě své povinnosti dostáti, maje sloužiti mše fundační, funkční, manuální, pro populo a ke všemu ještě mše erekcční. Jak se to srovnává, aby měl za provisi měsíčních 90 až 120 K tak velký závazek, kdežto jiný administrator fary, kde mší erekcčních není, takového závazku prost jest a tentýž plat bere? Ale všechny tyto a podobné důvody zde nic neplatí. Vláda nepovažuje mše erekcční za mše nadační; §. 5. nového zákona kongruového stylisován tak, že výnos mší erekcčních z fassijních příjmů beneficiátům se nevylučuje: návrh rozpočtového výboru aspoň na nějakou náhradu za mše erekcční byl vládou zamítnut. Z toho všeho je důsledek ten, že tak jako beneficiáti dle nyní platného zákona mše erekcční bez jakékoli náhrady odsloužiti musí, i také administratori uprázdněných obročí tak činiti povinni jsou. O věci té ostatně rozhodlo ministerstvo kultu výnosy z 23. prosince 1896 čís. 20.394 a z 25. září 1896 čís. 22.964, jak se dočísti lze ve článku *dra. Al. Jiráka* v Časop. kat. duch. r. 1898 str. 621.

I nemůže tudíž tazatel do vydání v účtech interkalárních vložiti příjem ze mší erekcčních, neboť by dozajista položka ta zemskou vládou škrtnuta byla. Ale tu radu možno mu dáti, aby maje sloužiti tak značný počet mší takových, vložil do vydání obvyklé diecéšní stipendium za ně. Není k tomu dle platných nařízení sice oprávněn, ale *zkusiti* to může, a kdyby položka ta mu byla škrtnuta, necht se hájí. Ordinariát zajisté bude jej v tom podporovati, a *snad* aspoň tak docílí toho, co slušně a spravedlivě mu náleží. Kdyby však i rekurs bezvýsledným se ukázal, aspoň budou příslušné úřady opětne upozorněny na nesrovnalost nynějšího zákona kongruového.

Ostatně budiž zde podotknuto, že sporná věc mší erekcčních neusnula. Jakkoli rekursy proti započtení příjmu ze mší takových do fassé u nejvyššího správního dvoru dle doslechu nepochybně nepříznivě vyřízeny budou, přece lze doufati, že u věci té svým časem náprava se stane. Nejd. episkopát ujal se věci té a konal

o ní již vážné úvahy. Kdy a pokud kroky ty k cíli povedou, dnes arci pověditi nelze; máť věc ta mnohé obtíže, jež dlužno překonati.

Kanovník Dr. Jan N. Sedlák.

Užití odpustkového křížku. — V 3. seš. „Časopisu katol. duchovenstva,“ str. 226. byl dotaz stran užití odpustkového křížku vzhledem ku dvojí možnosti zodpovídan: zdá se, že by dle znění dotazu ještě třetí možnost mohla býti brána v úvahu, ježž objasnění — hlavně dle spolehlivého díla Beringrova „Die Ablässe“ — snad vp. tazateli a mnohemu čtenáři „Časopisu katol. duch.“ bude vítaným.

1. Sv. Otec světívá též, prosí-li o to někdo výslovně, *pro kněze zvláštní křížky s plnomocnými odpustky toties quoties v hodinku smrti*, a to takovým způsobem, že kněz, pro kterého křížek posvěcen anebo který vůbec řádně ho nabyl, *nejenom sám může v hodinku smrti získati plnomocné odpustky, nýbrž i těžce nemocným, které zaopatřuje, může je tímto křížkem udělovati.*)*

Co se týče užívání těchto odpustkových křížků pro kněze určených, nutno především věrně dodržeti, bylo-li při svěcení něco zvláštního předepsáno; není-li tomu tak, platí ovšem všeobecné předpisy. Může tedy kněz různým nemocným, kterýmž svátostmi umírajících přísluhuje, tímto křížkem plnomocné odpustky pro hodinku smrti zjednat, přinese-li nebo podá-li ho každému nemocnému sám osobně — toho však nevyhnutelně potřebí — at mu již křížek dá políbíti nebo vloží do rukou nebo křížkem jej požehná. Obyčejné požadavky k dosažení plnomocných odpustků v hodinku smrti musí nemocný ovšem vyplniti, jak dalece mu totiž možno, anebo vlastně kněz s ním vše vykoná, jakož většinou radno. Při takovém udělení odpustků nejsou žádné modlitby předepsány, ano výslovně zakázáno, užívati při tom formuláře předepsaného papežem Benediktem XIV. v bulle „Pia Mater“ ze dne 5. dubna 1747, kterou se udělení generální absoluce umírajícím blíže určuje.

2. Lze tedy formuli (benedictionis apostolicae) vynechati a tím si obřad zaopatřování zkrátiti? Tot druhá část dotazu.

Má-li vp. tazatel skutečně takový odpustkový křížek určený pro kněze — o čemž at sám hledí nabyti jistoty — pak může ovšem prostě tímto křížkem těžce nemocným udělovati plnomocné odpustky bez formule pro generální absoluci umírajících a může

*) Budiž podotknuto, že v této příčině mají některé řády, na př. jesuitský, ještě ze starších dob rozsáhlé privileje; za naší doby udílí takéž sv. Otec církevním představeným řeholnic, zaměstnaných ve veřejných nemocnicích, plnomocenství, světiti pro jednotlivé sestry odpustkové křížky k tomu cíli, aby v nutných případech, není-li totiž vůbec kněze po ruce, umírajícím takovým křížkem zjednaly plnomocných odpustků. Se strany umírajícího se žádá, aby s kajícím srdcem křížek políbil anebo se ho alespoň dotknul.

si tedy obřad zaopatřování zkrátiti. Soudím však, že by to bylo jen tenkrátě záhodno, má-li k tomu kněz nějakou důležitou příčinu, na př. když nemocný již již umírá, anebo nutno-li z jakéhokoliv důvodu spěchat, anebo kdyby kněz v náhlých případech vůbec knižky neměl po ruce a k tomu ani krátké formule, jež v největším nebezpečení smrti jest předepsána, z paměti neuměl. Soudím tak proto, poněvadž jest samozřejmým, že se při zaopatřování nemocných duchovnímu správci nemůže pouze jednati o to, aby vše co nejrychleji vykonal, nýbrž aby umírajícímu všemi prostředky náboženskými nejvydatněji přispěl. Proto bude generální absoluce těžce nemocným z pravidla udělení předepsaným způsobem, byt měl odpustkový křížek pro umírající. Při generální absoluci dostává se totiž nemocnému též papežského požehnání, o kterémž při odpustkových křížcích se neděje zmínky, kteréž však nemocnému zjedná útěchu a posilu. K tomu ještě kněz při obvyklém udělení generální absoluce říká nad nemocným předepsané modlitby jménem církve sv., ty pak jsou jistě velmi účinné a vyprosí umírajícímu četné milosti, jichž právě nanejvýš potřebuje. Není tedy záhodno, aby kněz modliteb těchto z lečjaké příčiny opomíjel.

Ze všeho vysvítá, že odpustkové křížky, o nichž tu řeč, mají vlastně jen praktický význam v náhlých případech, a že dobře poslouží kněžím, kteří z jakéhokoliv příčiny nejsou oprávněni, udělovati umírajícím papežské požehnání s plnomocnými odpustky způsobem od pap. Benedikta XIV. předepsaným.*)

Dr. Jan Kubíček.

*) O téže věci píše J. Blokša: Papežové světi křížky, růžence, krucifixy, sošky a medailky obyčejně s tak zvanými odpustky papežskými, jichž elenchus nynější sv. Otec jako předešlé jiné uspořádal (viz Rescr. auth. pag. 345—349); pro kněze samy svěťívá však někdy sv. Otec křížky tak zvané toties quoties. Křížky s tímto svěcením či vlastně jich užívání liší se od křížků horejších i od křížků štacíních či křížové cesty, že při těchto obou získati může odpustky jen prvotní majitel konaje jisté pobožnosti — při křížových ještě jest podmínkou, aby majitelé byli infirmi, navigantes, carceribus detenti et illi, qui morantur in partibus infidelium, aut legitime impediuntur (moraliter) (Decr. auth. 387); u křížků s odpustky toties quoties za podmínek, jestli nějaké zvláštní sv. Otec ustanovil, může každý u mírající, jemuž kněz, vlastník takového křížku, křížek takový dal do ruky, dosíci plnomocných odpustků v hodinu smrti, aniž by křížek svěcení ztratil. Nemocným smí však podávati takový křížek jen ten kněz, pro kterého sv. Otec křížek posvětil, ne tedy kněz nebo osoba jiná. Křížek nesmí se darovati ani půjčiti jinému knězi. K získání odpustků, nepředepsal-li sv. Otec něco zvláště, není potřeby žádných zvláštních modliteb, ba ani formule general. absoluce. Není však dovoleno, snad z pohodlí, místo general. absoluce jen křížek podávati, nýbrž právě naopak, nenutí-li spěch, má kněz udělit absoluci a potom teprve může i křížek podati. Nemocný, je-li možno, má přijati sv. svátosti, není-li již možno, vyzývá ústy nebo aspoň v srdci jméno Ježíš. Onemocní-li kněz majetník takového křížku, získá odpustky,

Zvonění umíráčkem, hrany a mše sv., zemřelo-li dítě. —
Dotaz: 1) Může duchovní správce dovoliti na prosbu rodičů, by se zvonilo umíráčkem a hrany, když umře dítě do 7 let? 2) Kdož na prosbu rodičů, jakáž na některých osadách se činívá, a za jakých podmínek může se při pohřbu dítky do 7 let sloužiti zpívaná mše sv. s formulářem dle direktáře? 3) Jaká ustanovení v této příčině byla dána církevní vrchností? J. K. — *Odpověď:* *Ad 1.* Může dovoliti. Třeba by zvonění umíráčkem po smrti děcka ještě nedospělého nebylo výzva k modlitbě za ně samé, poněvadž ono ve stavu milosti posvěcující jsouc, přimluv našich potřebno není, jest to aspoň pocta mladému křesťanu prokázána a nějaká útěcha rodičům, všem pak platí za spasitelnou upomínku na smrt: a modlí-li se někteří za duši, jejíž odchod se světa umíráček oznamuje, může tato modlitba prospěti duším v očistci. Podobně říci lze o hranách. I ty jsou pocta křesťanu prokázána, jsou i jakás útěcha pozůstalým. Církev jich nezakazuje, jakož vysvětluje z rubriky rituálu pod záhlavím *Exequiae parvulorum*, kdež čteme: „*In funere parvulorum ut plurimum non pulsantur campanae; quodsi pulsantur, non sono lugubri, sed potius festivo pulsari debent.*“ Ze slov těch patrně, že duchovní správce může dovoliti hrany dítěti nedospělému. — *Ad 2.* Jako může kněz na úmysl dobrý nebo slušný každého dne aplikovati mši svatou, tak může též o pohřbu dítěte nedospělého, když toho žádají rodiče. Na mnohých osadách jest obyčej dávňý, že rodiče si žádají mše svaté v den, kdy pochovávají děcko posud rozumu nedoší. Podobně slouží se o pohřbu dospělých po návratu ze hřbitova do chrámu mše svatá dle officia denního. Mše o pohřbu dítěte nedospělého i mše po dokonáném pohřbu dospělých nazývají se „*andělské*“. Pojmenování toto zakládá se v naději, že duše zemřelého se nachází ve společnosti andělů.

Mše v den pohřbu dětí nedospělých aplikuje se za rodinu, ze kteréž pocházely. Obojí tato mše „*andělská*“ nenáleží k ritu pohřebnímu, slouží se k výslovnému požádání zrovna tak, jako by jí bylo žádáno kromě pohřbu. Někteří spisovatelé v oboru liturgickém připomínají, že obvyklé pojmenování „*andělská*“ (něm. *Engelamt*) nesmí se vykládati o *votivné* mši *de Angelis*. Slouží se tedy dle direktáře; v den, kdy soukromé *votivné* mše dovoleny

---

podá-li mu jeho křížek i jiný kněz. Po smrti prvotního majetníka křížku svěcení mizí. Decr. auth. 144. Beringer 349 atd. — F. Stejskal dodává toto: „Pokud se týče křížku s odpustky křížové cesty, dovoleno jest od 19. ledna 1884, aby i ti, kteří křížku takového nemají, modlíce se 20krát Otče náš, Zdravas, Sláva Otci . . . s majitelem křížku, křížek ten v ruce majícím, odpustků těch získati mohli, nemohou-li sami vykonati pobožnost tu v kostele neb kde rádně křížová cesta jest zřízena. (Acta. S. Sedis XVII, 402). Pravomoc ku svěcení těchto křížků obdržeti lze i světským kněžím od veld. generála řádu Františkánského. (Viz Beringer, die Ablässe.)“

jsou (semiduplex non privilegiatum), ovšem by kněz na váli měl, sloužiti třeba votivnou de Angelis. — K otázce *třetí* obsažena odpověď již v tom, co řečeno jest k první a druhé.

Dr. Ant. Skočdopole.

— L I T E R A T U R A —

Recense. — Rozhledy.

Lev XIII. Jeho život a působení náboženské, sociální a politické. Napsal *Adolf Srb*. V Praze 1901. Nákl. V. Kotrby. Cena 3 zl. 60 kr., str. 426 vel. 8°.

Je to vskutku zjev velice potěšitelný a, zvláště milý, že laik napsal nám v jazyku českém o sv. Otci Lvu XIII. dílo tak pěkné, poučné a poutavé, jak spis paně Srbův zváti je slušno a spravedливо. Bylo zajisté třeba takovéto knihy u nás o papeži, jenž zaujímá místo mezi nejpřednějšími veleduchy všech věkův a jenž spolu tak vynikajícím způsobem dal na jevo svou velikou lásku ke Slovanům vůbec, a k Čechům zvláště. Pan spisovatel, jak z celé práce je zřejmo, psal dějiny působení tohoto velikého papeže s opravdovou láskou. Vidnoť to zejména zcela jasně ze slov závěrečných, kdež se autor úctou a obdivem svým ke vznešené postavě Lvově nijak netají. Proto též četba knihy jeho nijak neunavuje, nýbrž osvěžuje, k čemuž arci nemálo přispívá i lahodný sloh, jímž kniha je psána.

Spis Srbův podává nejprve životopis sv. Otce před zvolením za papeže: líčí jeho volbu za papeže, pak jeho mládí a studia, působení jako delegáta v Beneventě a Perugii, jako nuntia v Bruselu, a jako biskupa v Perugii, načež mluví o jeho korunovaci a o tom, co se po volbě papežské dalo. Po té přistupuje k vylíčení požehnané činnosti Lva XIII., tohoto pravého „světla s nebe“; počíná zřízením katolické hierarchie ve Škotsku a první encyklikou „Inscrutabili“ z 21. dubna 1878 a končí encyklikou „Tametsi futura“ z 1. listopadu r. 1900 o Ježíši Kristu Spasiteli. Žádného závažnějšího projevu a skutku papežova není pominuto, a je jich řada veliká. Četné jeho velevýznamné encykliky a listy uvedeny tu v překladě buď celé nebo aspoň v obsírném výtahu. Ovšem že překlad nepřilehá vždy přesně k originálu, ale smysl vystižen vždy. Zejména arci v naší „sociální“ době zajímají budou každého projevy Lva XIII. o otázce sociální, jež obsaženy zejména v encyklice „Quod apostolici muneris“ a „Rerum novarum“ (k nimž řadí se důstojně nejnovější encykl. „Graves de communi“), ač ovšem i encykl. „Inscrutabili“, „Arcanum divinae“ (o manželství), „Diuturnum illud“, „Auspicato concessum“, „Humanum genus“, „Immortale Dei“, „Quod auctoritate“, „Libertas“, „Sapientiae christianae“, „In plurimis“ a různé allokuce,

zejména též ta, jež týkala se dělníků francouzských dne 8. října 1898, o věcech sociálních se mluví. Neméně zajímaví bude též encyklika o sv. apoštolech slovanských, „Grande munus“, již si Lev XIII. v srdcích všech Slovanů postavil pomník nehynoucí vděčnosti a lásky.

A tak pomějíce některých vad, jako na př. že při volbě papeže k nemocným kardinálům nejdou pro listky skrutatoři (str. 6), nýbrž t. zv. cardinales infirmarii atd. (— též latinský text přísední formule kardinálů před odevzdáním lístků je na str. 5. zkomolen —), doporučujeme pilnou a pěknou tuto práci s upřímnou radostí všem milovníkům církve sv. a ctitelům slavného Lva XIII.

Dr. Jos. Tumpach.

Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates. (DOK.) — Nynějším apošt. polním vikářem je od 22. července 1890 (po arcibiskupu kard. Ant. Gruschovi) tit. biskup v Tricala Dr. Kol. Belopotoczky, spolu kanovník ve Vel. Varadně r. lat. Týž získal si o zvelebení vojenské duchovní správy veliké zásluhy. Zavedl farní konkursní zkoušku u vojenských kněží, slavné konání přísahy nováčků; péči jeho úsilovnou vyučuje se nyní sv. náboženství v nižších třídách ústavů vojenských, dbá se více o návštěvu kostela a jiné. Polní biskup Belopotoczky pilně visituje všechny posádky, zavítal za účelem tím i do Bosny a Hercegoviny. O tom všem dočítáme se v zajímavém našem spise, v němž i pojednáno, jaký plat, jaké postavení a jaký význam vojenští kněží, které až do dv. dekretu z 26. března 1805 majitelé pluků praesentovali, v různých dobách měli, jakým způsobem duchovní správu vedli. Podrobně vypisují se v knize *vojenské vychovávací ústavy* a popisují se *vojenské kostely a kaple*. Z ní se dovídáme též o *vojenském námořnictví* a duchovní správě při něm, též o vedení duchovní správy pro *nekatolíky*, o *subsidiární duchovní správě* pro vojsko. Přehledně podán dále pořad *všech válek a válečných tažení od 1618—1900*, uvedeni kněží, kteří se na poli válečném zvláště heroicky zachovali, kteří v bitvách zemřeli, a na konec všichni vojenští kněží, kterým se vyšších vyznamenání a při které příležitosti dostalo. Podrobněji ještě zmíniti se o jednotlivostech zde, vedlo by za rámec recense. Jen budiž ještě podotknuto, že v knize podrobně vypsán nynější stav vojenského duchovenstva. V čele jeho je apošt. polní vikář (V. hodnost, třída, služné 11.400 K., bytné 3036 K. a příspěvek cestovní); k ruce má polní konsistoř s říditelem (VI. hod. tř. 7200 K. a bytné) s 1. polním kons. tajemníkem v VIII. hod. tř., služným 4008 K. a bytným, s 2. pol. kons. tajemníkem v IX. hod. třídě se služným 3000 K. a bytným. Dále je v celé řadě v čas míru 15 voj. kat. farářů v sídlech sborových velitelstev v Praze, Josefově, Krakově, Vídni atd. v VIII. hod. tř. (4008 K., bytné a posluha neb aequivalent za to), 1 řecko-katol. arcikněž (od r. 1896)

v VIII. tř., 32 voj. kurátí, 39 římsko-katolických a 11 řecko-katol. vojenských kaplanů a 28 duchovních professorů. Kurátí, kaplani i professori mají konkrétní status; polovička jich je v IX. hod. v I. třídě (3000 K., bytné a posluha), polovice v téže IX. hod. v II. tř. (2400 K., bytné a posluha). Mimo to jsou v okupovaném území 1 voj. farář, 2 kurátí I. tř., 6 kapl. II. tř. Celkem jsou při vojtě 134 katol. kněží světských, 1 křižovník, 1 benediktín a 2 františkáni, dále 10 duchovních řecko-východních a 8 protestantských. Vojenskými faráři mohou se stát kurátí, kaplani a professori, kteří se podrobili s dobrým prospěchem farní konkursní zkoušce aneb svou zkoušku farní z civilní duchovní správy doplnili u polního vikariátu. Vojenští faráři nabývají po delší působnosti práva na čestný kanonikát u katedrálních kapitol. Nynější organizace vojenské duchovní správy datuje se od nejvyš. rozhodnutí z 3. ledna 1869. Duchovní správu při námořnictvu vykonává vojenský farář, 4 kurátí a kaplani I. tř. a tolikéž kurátů a kaplanů II. tř. V čas války ustanoví se při armádním velitelství *polní superior*, jemuž podřízeno všechno vojenské duchovenstvo operujícího sboru. V knize pojednává se obšírně o jmenování vojenských kněží, o doplňování jich počtu v čas míru a války, o jejich povinnostech, uniformě atd. Vůbec sneseno zde velice mnoho cenného materiálu, jenž pečlivě i upraven. Sloh je jasný a plyný. Ku konci přidáno několik otisků. veležajímavých listin, v knize citovaných.

Kde a zač lze monografii koupiti, není udáno. Zdá se, že není snadno přístupnou. To bylo i příčinou, proč ze zajímavého jejího obsahu zde podány obšírnější ukázky.

Dr. Jan Sedlák, kanovník.

Kláštéry a jich význam v dějinách lidské vzdělanosti. Napsal Vinc. Drbohlav. Hlasů katol. spolku tiskového, ročníku 32. č. 2. — V knížce této (102 strany čítající) luštěn jest prostě a přehledně úkol svrchu jmenovaný; podána jest věcná obrana proti přečastým, ale nespravedlivým pomluvám činnosti klášterní. Práce tato nečiní nároků ani na původnost ani na hloubku, ale účelu svému vyhovuje. Ač neškodilo by, aby ještě více bylo přihlíženo k činnosti klášterní v Rakousku a zvláště v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, když již máme dosti prací tohoto druhu v různých knihách a časopisech, jsme přece spokojeni s tím, co jest tu podáno. Práce ta poslouží dobře zvláště spolkům, jakož i těm, kdož chtějí mítí povšechný obraz o významu klášterů. Obsah jest tento: I. Vznik klášterů a jich dějepisný nástin; II. Kláštéry a jich zásluhy o hospodářství a hornictví; III. Kláštéry a stavitelství, řemesla, umění, obchod a průmysl; IV. Kláštéry a jich působení ve školství a ve vědách. Jména slavných mnichů. Vynález knihtiskářství. Křesťanský humanismus. Jesuité; V. Kláštéry a jich působení v zeměznalectví, v misijnářství, v jazykozpytu; VI. Kláštéry a poddaní, chudí, nemocní. Mniši zastanci

utiskovaných, hajiteli manželství a anděly domácího míru. —
Doporučujeme. Dr. Jan Zitek.

Modlitby, jichž v jubilejním roce k získání plnomocných odpustků použití lze. V Praze 1901. Nákladem kníž. arcib. knihtiskárny. S povolením kníž. arcib. ordinariátu v Praze. — Za příčinou slavení milostivého léta po celém světě katolickém mimo Řím vydávány všude různé příručky, jichž k účelu tomu věřící s prospěchem užití mohou. Témuž účelu sloužiti má též knížka, která právě pod titulem uvedeným v kníž. arcib. tiskárně v Praze vydána byla v jazyku českém i německém, obsahující vedle krátkého poučení o milostivém létě též četné a vybrané modlitby, jichž k získání odpustků užití možno. Proto upozorňujeme na knihu tu vdpp. duchovní správce, by ji věřícím doporučiti mohli. Cena brož. výtisku je 30 hal.

Měsíc nejsvětější svátosti. Rozjímání vybraná ze spisů ct. zakladatele Kongregace nejsv. Svátosti, *P. Petra Juliana Ey-marda*. Přeložil *Jan Blokša*. V Praze, nákladem V. Kotrby, 1901. Str. 212, cena 1 K.

Doporučeti knihu apoštola úcty k Ježíši svátostnému slovy mnohými, je opravdu zbytečno. Proto dostačí, řekneme-li jen krátce, že je to knížka velice pěkná a užitečná. Rozjímání všech je třicet; předmětem jich jest jednak víra v Ježíše Krista v nejsv. Svátosti, jednak láska k němu, jednak následování ho. Ke každému rozjímání přidáno po jednom příkladu. Závěr tvoří příslušné eucharistické modlitby. Vdp. farář Blokša může se plným právem nadíti díky za české vydání této knihy. Ctitelé Krista svátostného postarají se o to, aby byla v rukou mnohých.

Cestou kříže. Čtrnáct obrazů *Viktora Foerster*a. Slovesný doprovod *B. Vaňka*. Nákladem V. Kotrby v Praze. Cena 5 K. — Upozorňujeme dnes na tuto publikaci jen pouhým oznámením, odkládajíc delší referát o ní do čísla příštího. Poznamenáváme o ní jen tolik, že těší se stále větší pozornosti povolaných kruhů.

Dědictví sv. Jana Nepomuckého vydalo právě letošní podíl členský. Jest to II., III. a IV. svazek spisu *Gaumova*: „Troji Řím“ v překladě *Ant. Koutného*. Předasláno vyličení poutí českých do Říma v milostivém létě 1900 a připojena obšírná zpráva o činnosti Dědictví od počátku až po naše doby. Obě pochází z pera kanovníka *Dra. Jana Sedláka*. Posudek přineseme příště.

Kazatel. Homiletický čtvrtletník. Red. Dr. Isid. Zahradník a Dr. Rob. Neuschl. Roč. VIII. č. 1. a 2. — Nový ročník tohoto homiletického časopisu zasluhuje pozornosti všech přátel literatury kazatelské. Příspěvky jsou pěkné a dobře volené. Jména autorů jejich, jako je Dr. Skočdopole, Dr. Kubíček, Dr. Kupka, Janovský, Zavoral, Hoffmann, Růžicka atd., jsou zárukou zdárné práce. Číslo 2. pak dodávají zvláštní ozdoby i překrásné promluvy J. M. nejd. pana biskupa Kalouse. Doporučujeme čtvrtletník tento.

Všechny spisy Sienkiewiczovy vydá v českém překladě firma Beaufortova v Praze.

České učebnice školské, jakož i jiné publikace české, vydané firmou B. Tempského, zakoupila česká grafická společnost „Unie“ v Praze.

Časopisy a knihy redakci zaslané.

Alétheia, V. 1. — **Anděl Strážný**, XX. 8. — **Cyrril**, XXVII. 11. a 12. — **Časopis musea království Českého**, LXXV. 1. — **Český časopis historický**, VII. 2. — **Český jinoch**, VI. 5. a 6. — **Echo z Afriky**, II. 3. a 4. — **Hlídka**, XVIII. 3. — **Katolišský Obzorník**, V. 1. — **Kazatel**, VIII. 2. — **Květy Mariánské**, XVIII. 4. — **Method**, XXVII. 1. a 2. — **Museum**, XXXV. 3. — **Náš Domov**, X. 6. až 8. — **Nové proudy**, II. 11. — **Nový život**, VI. 4. — **Obrana**, XVII. 6—8. — **Obrázková revue**, II. 12. až 14. — **Patronat mládeže**, I. 1.—3. — **Poklad věřících**, III. 3. — **Právník**, XL. 5. až 7. — **Przegl. polski**, 417. a 418. — **Przegl. powszechny**, 196. — **Rádce duchovní**, VIII. 4. a 5. — **Rajská zahrádka**, X. 2. a 3. — **Rozhledy po lidumilství**, VIII. 11. a 12. — **Rozvoj**, II. 8.—12. — **Sborník věd právních a státních**, I. 1.—3. — **Škola Božského Srdce Páně**, XXXV. 4. — **Věstník katol. duchovenstva**, I. 13. — **Vlast**, XVII. 5. — **Voditelj**, IV. 2. — **Vychovatel**. XVI. 5.—8. —

Vinnetou. Napsal Dr. Karel May. Nákladem J. R. Vilímka v Praze. Sešit 21—26. a 30 hal. — **J. Klecandý spisy: I. Tvrdé hlavy**. Povídky a novelly. Nákladem J. R. Vilímka. Sešit 2—5. a 25 hal. — **Devatenácté století slovem i obrazem**. Pořádá J. Klecanda. Nákladem J. R. Vilímka. Sešit 9—11. a 60 hal. — **Cestou kříže**. 14 obrazů V. Foerstra. Nákladem Cyrillo-Method. knihtiskárny V. Kotrby v Praze. Cena 5 Korun. — **Pro víru a vlast**. Napsal Al. Dostál. Ludmily roč. III. svazek 4. Náklad týž. — **Svatá země**. Album pohledů ze sv. Země. Sešit 8—10. a 60 hal. Náklad týž. — **Hasnoucí slunce**. Napsal Theodor Jeske-Choiński. Přel. Aug. Kubes. Seš. 10. a 11. Náklad týž. — **Prázdný klas**. Napsal Boh. Brodský. Zábav večerních dílo 120. Náklad týž. — **Kardinál Eduard Manning** a jeho desatero závad pokroku katolické církve v Anglii. Napsal Frant. Vaněček. Cena 1 K 80 h. Náklad týž. — **Od kolébky do hrobu**. Lidopisné obrázky z Poděbradska. Napsal F. J. Čečetka. Náklad týž. — **Měsíc nejsvětější svátosti**. Rozjímání vybrané ze spisů P. Petra Jul. Eymarda. Přel. Jan Bloksa. Cena 1 K. Náklad týž. — **Methodický výklad nového katechismu**. Sepsal Václ. Daviděk. Seš. 9. (60 hal.). Nákl. týž. — **Světlo v temnotách**. Napsal Jan Pauly. Seš. 9. (40 hal.) Náklad týž. — **Bible a nejnovější objevy atd.** Sepsal F. Vigouroux. Přel. Dr. Ant. Podlaha. Seš. 43. Náklad týž. — **Běsové**. Román Napsal F. M. Dostojevskij. Přel. Jan Wagner. Přítel domoviny roč. 17. sv. 6. Nákladem Edv. Beauforta v Praze. — **Příprava k sv. břimování**. Napsal Dr. Jos. Rydvan. Katechetské knihovny čís. 8. Cena 48 hal. Nákl. G. Francía v Praze. — **Josefa Elrenbergera Sebrané spisy zábavné**. Svazek I. seš. 7—10. a 32 hal. Náklad týž. — **Klaudia Arviseneta Navedení jinochů k pravé moudrosti**. Přel. P. Meth. Vojáček. Cena 60 h. Nákladem benedikt. knihtiskárny v Brně. — **Poušti**. Cestopisná povídka od K. Maye. Přel. O. Flügl. Seš. 13. a 14. Náklad týž. — **Msgr. Gauma Troji Řím**. Svazek II., III. a IV. Přel. Ant. Koutný. Nákladem Dědictví sv. Jan-ského v Praze. — **Betrachtungen für alle Tage des Kirchenjahres**. Von L. v. Hammerstein S. J. Dritte Aufl. Bd. I. u. II. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. — **Der Totemismus und die Religion Israels**. Von Fr. Vinc. Zapletal O. P. Freiburg (Schweiz) 1901.

Čtvero knih o následování Krista od Tomáše Kempenského zčeštil Dr. J. Sedlák. V plátěné vazbě se zlat. ořízk. 2 K., v kůži vkusně váz. 3 K.

Láska ku Kristu Ježíši, od sv. Alfonsa M. Liguori zčeštil Frant. Hašek. Druhé vydání v plátěné vaz. 2 K 40 h.

Vroucí ctitel nejsv. svátosti oltářní, od téhož spisovatele. V plátěné vaz. 2 K.

Modli se a pracuj! Poučná a modlitební kniha pro řemeslníky a dělníky. Vázaná v plátěné 1 K.

Osnova učení náboženství katolického pro školy obecné i měšťanské dle nových katechismů cena 30 h.

Poučení o jenerální zpovědi. Sepsal Frt. Průcha, upravil Dr. Skočdopole. Cena 60 h, váz. 1 K.

Křížová cesta dle pobožného kněze Leonarda a Portu Mauritio vzdělána od F. Frant. Jabulky 16. vydání. 20 h.

Modlitby, jichž v jubilejním (milostivém) roce k získání plnomocných odpustků použití lze. (S povolením kníž.-arcib. ordinariátu Pražského.) Cena 30 h.

Tiskopisy veškeré pro farní úřady máme na skladě v hojné zásobě na dobrém trvanlivém papíru. Zvláště upozorňujem veledůst. duchovenstvo na *archy pro matriky, kteréž tisknuty na zelášť zhotoveném papíru trvanlivém dle předpisu nejdlůstojnější kníž. arcib. konsistoře.*

Veškeré tiskopisy farním úřadům zasíláme

vypacené.

Seznam knih i tiskopisů zasíláme zdarma. Ku hojným zakázkám doporučuje se

KNÍŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNA (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE I—190.

L. P. 1901.

Roč. XLII. (LXVII.)

Sešit 3.

ČASOPIS

katolického duchovenstva.

ORGÁN

vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze.

REDAKTOŘI:

Dr. Fr. Krásl,
kanovník.

Dr. Fr. Kryštůfek,
kanovník.

Dr. Josef Tumpach,
c. k. univ. professor.

Sešit 6. vyjde 5. července 1901.

NAKLADATELÉ:

Kníž. arcib. knihtiskárna (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE.

OBSAH:

I. Pojednání:	Strana
FR. FRYČ: Chronologie života Páně	297
Dr. JAN NEP. SEDLÁK: Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900)	302
Dr. JOS. TUMPACH, Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských	309
Dr. GABR. PECHÁČEK: Perstemus in custodia	318
Dr. A. PODLAHA: Nejstarší tištěný ritual Pražský	325
RUDOLF VRBA: Finančně-statistické úvahy	330
Dr. JOS. DOUBRAVA: Otázka patronátní v Čechách	335
Dr. IS. TH. ZAHRADNÍK: Monumenta romana episcopatus Ves- primiensis	340
II. Směs. (Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika).	
Dr. K. KAŠPAR: Za koho lze obětovati mši sv.?	342
VÁCLAV OLIVA: Úsudek Harnackův o katolicismu	343
R. VRBA: Otázka ženská	344
Dr. JOSEF TUMPACH: Saekularisace řeholníkův a řeholní sliby Úmrtí	346 348
III. Literatura:	
Dr. Josef Pelczar: Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim (Frä Josef Mergl)	348
Ed. Jaroszyński: Leon XIII. i demokracja chrześcijańska (T.)	349
Fr. Brandscheid: Novum Testamentum graece et latine (Šýkora)	349
Msgr. Gaum: Trojí Řím (Dr. Tumpach)	351
Edward Jaroszyński: Katolicyzm socyalny (dr. Tumpach)	351
Lev XIII.: Církev a vzdělanost	352
Vypsání ceny	352

Časopis katol. duchovenstva vychází 10krát za rok ve 4 archov-
ých svazcích. Předplatné obnáší poštou 7 K.

Rukopisy a dopisy redakce se týkající buďtež zasílány buď
některému z redaktorů nebo do kníž.-arcib. knihtiskárny
v Praze 190—I. Rukopisy se nevracejí.

Expedici obstarává a reklamace vyřizuje kníž.-arcib. knih-
tiskárna v Praze, 190—I.

Časopisy na výměnu a recensní exempláře vyprošují se pod
adresou: „Kniž.-arcib. knihtiskárna v Praze 190—I.“

Další články otiskovati dovoleno jen se svolením redakce a
s udáním pramene.

Chronologie života Páně.

Podává FR. FRYČ.

M. Lollius (Horatius věnoval mu ódu IV. 9.) byl konsulem roku 21. před Kr. (733), stal se u Césara Kája rector et comes, sočil proti Tiberiovi, tak že, když též Césara na Sámu navštívil, nepřilíh vřdně od něho přijat byl (»alieniore sibi sensit ex criminationibus M. Lollii«, *Suet. Tiberius* n. 12.¹⁾)

Byl na Východě znám pro svou hrabivost, s kterou od králů dary přijímal, myslil prý více na to, aby peníze shraboval, než na svou povinnost; César byl asi upozorněn na špatné vlastnosti Lolliovy, který nevraživost mezi Kájem Césarem a Tiberiem ke zjevnému nepřátelství přivést chtěl; proto mu příliš nedůvěřoval (»tunc M. Lollio offensior«, *Suet. Tib.* 13.; to bylo v době, kdy měl dáti Kájus César Tiberiovi dovolení k návratu ze Rhodu, tedy asi v prvé polovici roku 755). Ze slov partského krále poznal pak úplně špatnou povahu Lolliovu; proto vypověděl mu přátelství. Lollius v několika dnech na to zemřel, nejspíše požitím jedu.²⁾ Všichni asijské národové a jich mocnáři si radostně oddechli, když zaslechli zprávu o smrti Lolliově.

C) *Marcus Censorinus*, nástupce Lolliův (*Vell.* II., 102.), známý z básně, kterou mu Horác věnoval (Oda IV., 8.), byl velice laskavým a mírným; byl triumvirem, augurem, později místo-držitelem (prokonsulem) provincie Asie,³⁾ pak stal se rektorem Kájovým. Jeho smrt byla pro stát ztrátou velikou. Ostatně není o něm nic známo.

¹⁾ Ještě důkladněji vysvětluje Suetonius napnutý poměr mezi Kájem a Tiberiem o několik řádek níže (n. 13.): *familiari quondam convivio mentione eius (Tiberii) orta, extiterit, qui Gaio polliceretur, confestim se, si iuberet, Rhodum navigaturum caputque exulis (sic enim appellabatur) relaturum.*

²⁾ Otrávil prý se proto, aby své vnučce Lollii Paulině (manželce pozdějšího císaře Kaliguly) umožnil koupiti si šperk v ceně 7,000.000 korun (*quadringenties HS*). Sr. Schegg, *Todesjahr* str. 41.

³⁾ Josef, *Starožitnosti*, 16, VI, 2. — *Corpus inscriptionum graecarum*, num. 2698b.

Až potud bylo nutno poznati poměry, aby různá mínění o Quiriniu správně posouzena býti mohla.

V následujícím projednáván bude, jako obyčejně, přehled různých mínění.

Kolikrát byl Quirinius v Syrii?

I. *Quirinius byl v Syrii jedenkrát*, a to při poslání Archelaa do vyhnanství; tak svědčí Josef Flavius.⁴⁾ Svěectví evangelistovo zavrhováno bývá z následujících důvodů:

⁴⁾ Star. 17, XIII, 5; 18, I, 1; 18, II, 1; Válka 2, VIII, 1. a XVII, 8. — Lukáše zavrhuje přidržují se jen zprávy Josefovy protestantští vykladatelé: Bleek, Hahn, Hilgenfeld, Huck, Keim, Meyer, Mommsen, Schürer, Strauss, Weis, de Wette, Winer. — Mommsen předhazuje evangelistovi následující (*Res gestae* I. vyd. str. 125, II. vyd. str. 176.): Lucas cum Christum natum statuit circa a. 752. Quirinio Syriam administrante, non posuit nisi probabilia et praeterquam quod Herodem male ascivit, eo solo nomine erravit, quod censum ex Quirinii administratione posteriore transtulit in priorem. Při tom tvrdí Mommsen dále, že Lukáš z jednoho seřítání, o kterém u Josefa četl, udělal dvě. — Jak toto tvrzení Mommsenovo bezdůvodné, ba směšné jest, dokáže následující úvaha: Lukáš objevuje se u apoštola Pavla poprvé jakožto lékař po jeho nemoci v Galacii, provázeje ho do Troady asi v roce 52. po Kr.; byl tedy Lukáš jistě dospělým; celkem žil asi 74—84 léta; evangelium psal mezi 61—63 po Kr. v Římě. — Josef narodil se roku 37 nebo 38 po Kristu, byl tedy asi 25letým, když evangelium napsáno; o válce židovské psal teprve po roce 70 po Kr. a valnou část Starožitností psal teprve po spise o válce (sr. předmluvu Josefovu ke Star. a 20, XI, 2.), tedy jistě po roce 70. — Mohli-li evangelista čerpati ze spisu, který teprve asi po 10 letech po jeho evangeliu napsán byl, ponecháno budiž úsudku Mommsenovu. — Mimo to i úvaha Zumptova (s jiného stanoviska vedená) usvědčuje Mommsena z povrchnosti; čteme totiž (*Geburtsjahr*, str. 46): Tacitus mluví o tom, že Homonadenští od Quirinia byli přemoženi; v provinciích tak učiniti mohl jen místodržitel; tedy Quirinius byl místodržitelem; na Východě v té době byly jen dvě konsulární provincie: Asie a Syrie; Asie byla provincií senátorskou a neměla nikdy vojsko po roce 27 př. Kr., nemohl tedy místodržitel Asie s vojskem operovati; Quirinius byl tedy místodržitelem Syrie (kde čtyři legie vojska pohotově stály); toto místodržitelství (od Tacita zmíněné) nepřipadá do roku 6. po Kr.; neboť Tacitus praví, že Quirinius navštívil Tiberia ve vyhnanství na Rhodu; to se státi mohlo jen mezi 748—755 U. C.; byl tedy Quirinius místodržitelem v Syrii mezi léty 748—755 U. C. — K tomu dodává Bebbler (str. 111): Návštěva u Tiberia stala se dle naznačení Tacitova (tunc patefecit) v době, kde již to bylo odvahou k vůli napnutým poměrům v císařské rodině a státi se mohlo toliko tajně, tedy po roce 752 U. C., kdy totiž přestávala potestas tribunicia a tím jakási nedotknutelnost Tiberiovi r. 748 U. C. na 5 let udělená. — Méně pravděpodobná byla návštěva v roce 747/8, jak mní Garucci a Waddington. —

Meyer a Weiss nejsou si úplně jisti v záležitosti seřítání a proto praví, že za doby narození Páně stalo se něco jako popsání (etwas Censuartiges).

α) Není z jiných pramenů nic známo o popsání celé říše Římské za Augusta v době narození Páně; Augustus konal sice více provinciálních popsání, avšak o nějakém všeobecném není ničeho známo.

β) Popsání stalo prý se ještě za doby krále Heroda; to jest však nemožno, když Herodes přece žádných daní císaři římskému neplatil a jeho práva, která jakožto rex socius měl, popsáním v nejvyšší míře by byla zkracována.⁵⁾

γ) Bylo by proti pravidlům římského popsání, aby se Josef ve svém městě Betlémě hlásil, když při popsání hlášeno se bylo v bydlíšti nebo hlavním městě své krajiny.

δ) Jest s podivem, že Maria osobně k popsání se dostavila, ačkoliv to nutno nebylo; byla by zajisté raději doma zůstala.

ε) Asi 10 let po narození Páně bylo popsání Syrie za Quirinia, kteréž asi evangelista za popsání v době narození Páně pokládá.

ζ) Josef mluví jen o jednom popsání po vyhnání Arche-laově a v téže době o pobytu Quiriniově v Syrii. Byl tedy Quirinius v Syrii r. 6 po Kr. (759 U. C.).⁶⁾

⁵⁾ Mommsen, Römische Geschichte V, 501: Das jüdische Reich erhielt die beste Stellung, die dem Clientelstaat gewährt werden konnte, völlige Freiheit von Abgaben an die Römer und von militärischer Besatzung und Aushabung. In dem Decret Cäsars bei Josephus 14, X, 6 ist die aus Epiphanius sich ergebende Lösung die einzig mögliche: danach wird das Land von der durch Pompeius auferlegten (Josephus 14, IV, 4) Steuer, vom zweiten Jahr der laufenden Verpachtung an, befreit und weiter verordnet, dass die Stadt Joppe, die damals aus dem römischen Besitz in jüdischen übergieng, zwar auch ferner den vierten Theil der Feldfrüchte in Sidon an die Römer abliefern, aber dafür dem Hyrkanos ebenfalls in Sidon als Aequivalent jährlich 20.675 Scheffel Getreide gewährt werden sollen, woneben die Joppenser auch noch den Zehnten an Hyrkanos entrichten. Auch zeigt die ganze sonstige Erzählung, dass der jüdische Staat seitdem von Tributzahlung frei ist; dass Herodes von den der Kleopatra zugewiesenen Districten, die er ihr abpachtet, φόροι zahlt (Ant. 13, IV, 2. 4. V, 3.), bestätigt nur die Regel. Wenn Appian (Bellum civile V, 75) unter den von Antonius mit Tribut belegten Königen den Herodes für Idumaea und Samaria auführt, so fehlt Judaea auch hier nicht ohne Grund; und auch für diese Nebenländer kann ihm der Tribut von Augustus erlassen sein. Der detaillierte und zuverlässige Bericht über die Schatzung, die Quirinius anordnet, zeigt mit völliger Klarheit, dass das Land bis dahin von römischer Steuer frei war. —

⁶⁾ Aberle M. (Tübinger Quartalschrift 1865, I, 103.) tvrdí, že

II. *Quirinius byl v Syrii po dvakráte*: Pro to jsou následující protidůvody:

a) Třebas nejstarší spisovatelé se o tom nezmiňovali, přece nalézáme u Cassiodora a Suidy dosti slov o popsání v době narození Páně.⁷⁾

β) Herodes ovšem daně platiti nemusil, ale vlastně jako rex restitutus musil hojně darů dávat; císař však chtěl vědět, jak mnoho mužů může každý rex socius v době války postavit, tento počet řídil se podle počtu obyvatelstva.⁸⁾ Však židé vlastně již za Pompeja musili daně platiti.

γ) Při popsání občanů římských hlásil se ovšem každý ve svém bydlišti, ale Augustus dbal zvláštností svých provincií a proto zařídil popsání u Židů podle příslušnosti (forum originis⁹⁾; když pak v roce 6. po Kristu nedbáno rozdělení na kmeny, povstalo z toho vzbouření.

δ) Že Maria osobně se dostavila též do Betléma, dá se snadno vyložit: doba popsání byla dosti nepokojnou a tu se

Quirinius v roce 6. po Kr. nepřišel jako místodržitel (ἡγεμίων, praeses); aspoň tak u Josefa nazýván není; ale přišel jakožto *δικαιοδότης* (legatus Caesaris, provinciae Judaeae juridicus et censuum accipiendorum), přišel jen s malým průvodem (σὺν ὀλίγοις), kdežto jakožto místodržitel (legatus Caesaris pro praetore) byl by s velikým průvodem se dostavil.

7) Cassiodori Variarum III, 52. a Suidas články: ἀπογραφὴ α Ἀβγοστος. Ba i ve Starožitnostech Josefových (17, II, 4) nalézá se jakási skrytá narážka na jakési popsání: *Ἦαντος γοῦν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ βεβαύσαντος δι' ὅρκων ἢ μὴν εὐνοῆσαι Καίσαρι καὶ τοῖς βασιλέως πραγμασι, οἶδε οἱ ἄνδρες (Φαρισαῖοι) οὐκ ὤμωσαν, ὄντες ὑπὲρ ἐξακισχίλιοι καὶ αὐτοὺς βασιλέως ζημιώσαντος χοήμασαν, ἢ Φερώρα γυνὴ τὴν ζημίαν ὑπὲρ αὐτῶν ἐσφόρει*. Že byl počet jejich znám, že byli jednotlivě pokutou peněžitou trestáni, přísahla císaři a králi, jsou okolnosti, ze kterých docela vážní spisovatelé soudí, že jim popsání předcházelo. (Wernsdorff, Kepler, Huschke, Didon a j.). — Zmíněná příhoda s farisey stala se za místodržitele Saturnina (nejspíše roku 7. před Kr. — 747 U. C. — viz Bebbler str. 145).

8) Dle Starož. 14, I, 4. uložil již Pompeius židům daně; Starož. 14, X, 5. atd. mluví o dani, která dle Césara Židům uložena byla a v sobotním roce placena nebyla; dle Appiana, De bello civili V, 75., byl Herodes od Antonia ustanoven za krále Idumeje a Samarije *ἐπὶ φόροις τεταγμένοις*, totiž s podmínkou, že odamtud budou se odváděti daně jako z Judey. — Že též u přátelských králů popsání se odbývalo, svědčí Tacitus, Annal. VI, 41.

9) Někteří mínili dle Digest (50, 15. L. 4 § 2.), že Josef musil do Betléma, protože tam měl pozemky.

blahoslavená Pauna cítila jistě nejjistější pod ochranou svého panického ženicha. Kromě toho nuto uvážiti, že ženy nemusily se hlásiti při popsání římských *občanů* (civis romanus); jak to bylo u jiných nevíme.

ε) Evangelista se nemýlí, ale rozeznává úplně dobře mezi prvním a druhým popsáním.¹⁰⁾

ζ) Josef nechce úplně všechno vypravovati a jeho hodnověrnost není větší než evangelisty svatého Lukáše.¹¹⁾ — Sueton vypravuje (Augustus 93.), že císař vnuka svého Gaja Césara chválil, quod Judaeam praeterehens apud Hierosolymam non supplicasset. To bylo ovšem pro židy velké pokoření; Josef pak, jsa vždy národu svému nakloněn, nechtěl přece o pokoření svého národa mluvit, a proto mlčel o výpravě Gaja Césara, ba i o jeho rádcích, mezi nimiž Quirinius prvé místo zaujímal; jest třeba jen nahlédnouti do spisů Josefových a pozorovati, jak krátce odbyl devíti až desítiroční panování Archelaova (jen jedním asi patnáctiřádkovým odstavečkem).¹²⁾

Kdy byl možným první pobyt Quiriniův na Východě?

Quirinius byl v roce 12. před Kr. konsulem. Téměř všichni vykladatelé shodují se v tom, že M. Titius asi r. 10—8 před Kr. (744—746 U. C.), C. Sentius Saturninus r. 8—6 před Kr. (746—748.) místodržiteli byli. O následující dobu se vede boj. Jisto jest

¹⁰⁾ Srv. Skutky apoštolské 5, 36—37. — Má-li Wieseler pravdu, že Mattathias, Matthias = Theodotos, Theudas, že tedy Mathias, o němž svrchu při zatčení před smrtí Herodovou řeč byla, jak spálen byl, s Theodášem ve Skutcích apoštolských touže osobou jest, pak by 5., 36. a 37. nejlepší obranou samého evangelisty byla proti útokům na jeho věrohodnost. (sr. Wieseler, Synopse str. 104).

¹¹⁾ Hug, Gutachten, Freiburg 1840. S. 98.—100. Aberle, Tübinger Quartalschrift 1874. S. 672.

¹²⁾ Bucher, l. c. str. 30. — V 17, XIII, 1. starozitností mluví o jeho nastoupení, stavbách a svatbě; v odstavci druhém již počíná hned vypravovati, že v 10. roce svého panování byl obžalován. — Cf. Knabenbauer, Comm. in Matthaeum I, 106. nota 1.: Ceterum Joseph alia quoque (praeter occisionem innocentium) omisit vel silentio pressit; ea collegit J. B. Ottius, Omissa varia a Fl. Josepho in J. B. Ottii animadvers. in Fl. Josephum; reperiuntur in operibus Josephi ed. Havercamp II, 2. p. 305 sq. — Cf. Keil, de aliis vide Patr. p. 382. Satis iam de eiusmodi obiectione Salm. respondit adducto inter alia Hegesippi de Josephi omissionibus testimonio.

dle svědectví Tacitova,¹³⁾ že Varus při smrti Herodově mistodržitelem byl; mimo to jsou známy peníze Antiochie za Varrá ražené s čísly 25, 26, 27, z nichž jedni přítomnost Varrova v letech 6—4 před Kr. (748—750 U. C.), jiní r. 2 před Kr. až do r. 1 po Kr. (752—754 U. C.) dovozují.¹⁴⁾

Číslo 25, 26, 27 značí léta císařského panování Augustova, které se počíná

rokem 31. před Kr. (723 U. C.), tedy bitvou a vítězstvím Augustovým u Akcia. — Byl tedy Varus mistodržitelem asi 748—750, čemuž i svědectví Josefa (Starož. 17, V, 2.) nasvědčuje, když praví, že Varus byl nástupcem Saturninovým.

rokem 27. před Kr. (727 U. C.), tedy dobou, kdy Augustus od senátu za samovládce vyhlášen byl; nemůže počínati se rokem 31. před Kr., tedy vítězstvím u Akcia, ježto tato éra označena bývá přídavkem τῆς νικῆς.¹⁵⁾

Pobyt Quiriniův byl tedy možným na Východě od roku 11—10. před Kr. (743—744), potom hlavně od r. 6. před Kr. až do r. 6. po Kr. (748—759 U. C.). (POKR.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

Velice zavděčilo se Dědictví sv. Václava, když vydalo knihu nad jiné vzácnou, která mnoho dobrého způsobila, totiž Mat. Šteyera kancionál. Kniha ta r. 1683 sestavená byla během 90 let šestkrátě otiskána a stala se základem všech pozdějších podobných prací. Šesté vydání kancionálu Svato-Václavského má tento titul: »*Český Kancyonál* do Tisíce Písní, na vssecky přes celý Rok Slavnosti, Neděle, a zasvěcené Svátky, pro vssecky

¹³⁾ Historiarum V, 9. regnum ab Antonio Herodi datum, victor Augustus auxit; post mortem Herodis, nihil exspectato Caesare, Simo quidam regium nomen invaserat; is a Quintilio Varo optinente Suriam punitus et gentem coercitam liberi Herodis triperito rexere.

¹⁴⁾ ANTIOXEON EHI OYAPOY EK. — FK — ZK.

¹⁵⁾ Sr. Eckhel l. c. 272. a Petavius, De doctrina temporum X. ep. 72.

přes celý Den obzvláštnj Časy, ráno při Mssy, před i po kázanj, před y po Gjdle, k Nessporum a k Wečeru: naposlědy pro wsscliké Potřeby, Příhody a Důležitosti, za Žiwé, y zā Mrtwé, w sobě obsahujcý. Z nichž netoliko sprostý Lid, ale také Páni Literáti, a Páni Kantoři při Službách Božích, w Čas Wystawonánj Welebné Swátosti, na Pautjch, na gakékoli Processy, a při Pochowání Mrtwých Hognost Spěwů na přepěkné staré y nowé Noty složených mji budau. Nynj po Ssesty k Potěssenj a Užjwanj pobožných křestianů Českého Gazyka, Nákladem Dědictswj S. Wáclawa, gehožto Dobrodinowé žiwi y mrtwj pobožných Čtenářů Modlitbám se poraučegj, na Swětlo wydaný. W Praze wytisštěný u Jana Karla Hraby, Gejich Milostj Pánů Pánů Stawů Českých Impressora, Léta Páně 1764«. V 4. str. 1094.

Avšak nejvýznačnější a největší dílo, které Dědictvím sv. Václava vydáno bylo, jest *bible, zvaná Svato-Václavská*. Pracovali o ní Jesuité Konštaně, Šteyer a Barner, zřízení k tomu od arcibiskupa Mat. Ferdinanda Sobka (Zoubka) z Bilenberku (1669—1675), aby písmo sv. přeložili z latinského textu obecného, hleďíce při tom k biblí Benátské z r. 1506 a k výtiskům bible před časy Luterovými vydaným. Bible ozdobená dřevorytinami a majíc připojený obšírný výklad ze sv. Otců, vyšla od r. 1677 do 1715 ve 3 dílech vel. fol. takto: a) *Druhý díl biblí*: totiž nový zákon, podle starého obecného latinského textu od samospasitelné Římské katol. církve schváleného a až posawad w též církwi užíwaného. Z milostiwého poručení duchowní wrechnosti s obzvláštní pilností přehlédnutý a nyní w nowé na swětlo wydaný l. p. 1677, vytisštěný w St. městě Pražském w impr. uniwers. Karlo-Ferdin. w kolleji tow. Ježíšova u sv. Klimenta. Str. 512.

b) *Prorokowé a knihy Machabejských* atd. . . . skrze faktora J. J. Kamenického l. 1712. Str. 470, pak III. a IV. kniha Esdrášowa str. 59.

c) *Biblí česká*, t. j. swaté písmo podle starožitného a obecného latinského . . . přeložení na milostiwé ustanowení a nařízení dwau slawné paněti pp. arcibiskupů Matouše Ferd. z Bilenberku, též Jana Frid. z Waldšteina, nyní pak s milostiwým dowolením nejdůst. a wysoce oswíc. Knížete a pána p. Ferdinanda z Boží milosti arcibiskupa Pražského, s. Řím. říše knížete

a hraběte z Khünburku vydaná . . . nákladem Děd. sv. Václava . . . w kolleji skrze Joach. J. Kamenického faktora l. 1715. Str. 1263 dva regist.¹⁾

Po druhé vyšla *bible sv. Václavská* v Praze u Jana Hraby nákladem Dědictví na poručení hraběte Příchovského z Příchovic, knížete-arcibiskupa pražského, ve 3 fol. dílech od r. 1769—1771, s týmže titulem.

Bible Svato-Václavská byla základem všech pozdějších vydání bible katolické v jazyku českém. V kázání dle ní se říditi bylo duchovenstvu r. 1731 konsistoří pražskou výslovně doporučeno.

Tento seznam knih nákladem Dědictví sv. Václava vydaných sestaven z Jungmannovy historie lit. české. Poněvadž však v ní nakladatel pozdějších vydání té oné knihy poznamenán není, nebylo lze shledati seznamu úplného. Tím se i vysvětluje, že Riegger (l. c.) v seznamu knih, o němž dále bude řeč, mezi knihami, od Jesuitů po r. 1776 odevzdanými, uvádí německým stručným názvem také mnohé knihy, jichž český titul přesně zjištěn býti nemohl. Jsou to spisy: *Paradieslitie des hl. Joseph*, *Grundloser Schatz*, *Kurz und gut*, *Herzlein der Kinder Gottes*, *Religionszweifler*, *Die wahre Religion*, *Gesänge über die Evangelien*, *Kreuzschule Cithara*, *Die wahre Weisheit*, *Andachtsübungen zum Gebrauch Ihro k. k. Majestät*, *Sacrificium divinae laudis*, *Sieben Busspsalmen Davids*, *Libelli Joannei*, *Miserere des P. Neymayer*, *Wahre Andacht*, *Katholische Antwort*, *Auserlesene Seelenarzney*, *Katholische Konfession*, *Grundsätze der Wahrheit*, *Affectus morientium*, *Kath. Gebetbuch*.

Ze všeho však vidno, že za čas od 1670—1773 Dědictví sv. Václava vydalo veliké množství knih různého obsahu, snad i různé ceny, jak dále bude řečeno, ale že, řízeno jsouc Jesuity, se zdarem plnilo úkol svůj.

Na počátku XVIII. stol. uvádí se jakožto správce Dědictví *P. Jan Libertin*, rod. z Litoměřic, (nar. 1654 † 1724). Za něho počaly rozličné tiskárny knihy Dědictvím vydané patiskovati. I byl P. Libertin nucen dožadovati se ochrany u české kanceláře.

¹⁾ Bible ta prodávala se nevázaná za 10 zl. 15 kr., tři díly v kožené vazbě za 14 zl.

Nařízeno vyšetřování, jehož výsledek je neznám. I je možno, že v té době leckterá kniha pochybné ceny Dědictví sv. Václava byla i podvržena, aby snáze odbytu došla.

II. *Podlomená činnost Dědictví (1773—1790).*

Až do r. 1749 nemísila se vláda nijak do správy Dědictví sv. Václava, jež řídila novoměstská kollej u sv. Ignáce zcela nezávisle. V roce zmíněném však nastala změna. Nejvyšším reskriptem z 2. července 1749 nařízeno, by předkládány byly vládě zprávy o všech nadacích, pozdějšími dekrety stanoveno dopodrobna, jak výkazy o všech nadacích vyhotoveny býti mají, zřízena též zvláštní *komise nadační*, které vyhrazen dozor nad všemi nadacemi. I počal nyní dekret stíhati dekret, a opět i opět vyžadovány nové výkazy i nové doplňky jich. Teď musel také řád Jesuitský podati podrobnou zprávu o Dědictví sv. Václava. To stalo se r. 1753, načež u vyřízení reskriptem z 10. října 1753 rozhodnuto, že za minulost nemají Jesuité o správě Dědictví podati žádných podrobných účtů, pro příště však ano. Spolu nařízeno, aby jistiny Dědictví náležející a lidem rozpůjčené vypověděli, sami zápis na 10.000 zl. učinili a do desk vložili, aby dříve sehnali fond 1300 zl. a 10.000 zl., pak teprv že budou moci bráti ročně 150 zl. za správu Dědictví. Za ostatní úrok však že mají samé duchovní knížky v české řeči dáti tisknouti a je na způsob almužny rozdávat; o tom všem jsou povinni počínajíce r. 1753 nadační komisi každoročně účty předkládati.

Připomeneme-li si, že členové řádu Jesuitského původní fond Dědictví vlastní jen obětivostí zvětšili, zajisté podivíme se tomu, kterak zde vláda do správy Dědictví zasahovala. Ale Dědictví i tu ještě zlárně působilo. Jak výše řečeno, vydána byla právě v té době díla nákladná: kancionál a bible.

Než tu stalo se, k čemu již dlouho se schylovalo. Nejvyšším reskriptem z 10. září 1773 (gub. nařízení z 14. a 29. září) zrušen řád Jesuitský, mající tehdy v Čechách ve 22 domech 600 členův. I vysláni zeměpanští komisaři, kteří zabrali veškeré jmění zrušeného řádu: jmění movité i nemovité, jakékoli fondy, archivy, knihovny atd. Důsledkem toho zabrán pro kr. komoru také veškerý fond Dědictví sv. Václava i všechny jeho knihy. Fond byl tehdy 15.676 zl. Knih vyžádala si konsistoř pražská, která je

však až r. 1775 skrze komorního administratora Karvinského obdržela.

V té době byli správci Dědictví: *P. Aleš. Fleischer*, exjesuita, do r. 1778; po něm *P. Ignác Veselý* a od r. 1782 *P. Ludvík Holzapfel*. Správce vedl jen účet o knihách a měl za to ročně 12 zl. Vlastní řízení Dědictví měla nadační komise, z části i generální vikář pražský. Dnem 1. září 1785 dostalo Dědictví zvláštního administratora, podřízeného guberniu.

V době, v níž Dědictví jen živořilo, anoť mělo býti vládou teprv rozhodnuto o jeho jmění a osudu, vydány, pokud známo, knižečky dvě: »*Prawé Náboženstw* w patrných Důwodech od Počátku Swěta až do nassých Čzasů krátce složeno. Nákl. Děd. sv. Wácl. na Swětlo wydano Roku 1782. Cum admissione Caesareo-Regiae Censurae. W Arcy-Biskupské Impressy, u Fr. Aug. Hähenbergra«. Jest to stručná (str. 84 v 12) populární fundamentálka.

Katolická odpověď na bezpravné nařikání jakéhos tak nazwaného newinného odpadlice k osvědčení katolické newinnosti a prawdy na swětlo wydaná. S přídawkem upřímného zdání o zprávě, kterak a jak má prohlašující se Ewangelík k swému jej examinujícímu knězi katolickému odpowídati. Od Jana Chmela. W Praze 1783 v 12 str. 111. Ohlášený přídavek snad ani nevyšel.

To snad je poslední kniha z XVIII. věku, mající vyznačeno na titulu: Nákladem Dědictví sv. Václava.

Zatím nastaly v životě církevním mnohé dalekosáhlé změny; Josefinismus osobil si právo zasahovati i do nejmenších podrobností církevních a prováděti všude a ve všem reformy. R. 1750 zřízena *komise censurová*, která pozdějšími dekrety podrobná nařízení obdržela, bez jejíhož přivolení žádná kniha tištěna býti nesměla. R. 1774 zřízena i *komise školní* a ji podřízen školní knihosklad v Čechách, založený dv. dekretem z 10. června 1775. K zvelebení školství obecného r. 1770 založen *normální školní fond*, do něhož měly plynouti příjmy uprázdněných obročí. Těmúz fondu připadlo pak i z větší části všechno jmění zrušených bratřstev.

Všechny tyto reformy zasáhly i Dědictví sv. Václava, ne-dávno teprv dvorním dekretem z 10. října 1753 vládou schvá-

lené. Nedbáno poslední vůle šlechtěné jeho zakladatelky, nedbáno ustanovení arcibiskupa Waldsteina, sáhlo se i na jmění starobylé nadace té. K návrhu arcibiskupa *Antonína hraběte Příchovského z Příchovic* (1764—1793) ustanoveno dvor. dekretem z 22. června 1776, že *polovice* ročního výnosu fondu Dědictví má se budoucně vynaložiti na zaopatření a rozdávání zdarma potřebných knih *školní mládeži, za druhou polovici* měly se opatřovati a rozdávatí náboženské knihy lidu. Dvorní dekret z 1. září 1785 pak stanovil, že knihy z úroků fondu Dědictví pořízené z polovice má rozdělovati ředitelství normálních škol, z polovice duchovenstvo.

Spolu bylo nařízeno, aby celá zásoba knih Dědictví, kterou Jesuité konsistoři pražské po r. 1776 odvedli, byla prohlédnuta. Co se hodí, má se zachovati a rozdati, nepotřebné knihy se mají prodati, nevhodné pak zcela zničiti, budoucně však nemá se ani jediný spis bez povolení censury vydati. V zásobě té shledáno množství postill, knih modlitebních, 3000 arcibiskupských katechismů a na 50 různých spisů v rozličném počtu výtisků; některých bylo jen 5, jiných sta, jiných pak 3500. Prohlédnutí knih svěřeno *Rafaelu Ungarovi*,²⁾ který je dílem sám četl, dílem dal jiným čísti. *Fr. Tomsa*³⁾ brakoval knihy Dědictví po 3 měsíce. R. 1790 byly vybrakované knihy ve veřejné dražbě prodány, čímž spolu *činnost Dědictví Svato-Václavského na ten čas na venek zcela zašla*.

Ungarovo dobrozdání o knihách Dědictví obsaženo je v Riegrově spisu »Materialien« l. c. Při tehdejšímu duchu časovém nelze se diviti, že knih Dědictví nechválil, ale že je krátkou peprnou poznámkou, chtěje býti při tom vtipným, většinou šmahem odsoudil. Tak praví o knize »*Heliotropium* = Velký slunečný květ:« titulus, praeterea nihil; o knize »*Světlo učení kat.*«: brauchet erst

²⁾ R a f. U n g a r nar. 1743 v Žatci, vstoupil do kláštera praemonstr. na Strahově, kdež byl kazatelem, bibliotekářem, pak profesorem arcib. kolleje u sv. Vojtěcha a představeným pražské bibliotéky, i rektorem university. Byv saekularisován stal se c. k. radou a byl spolu kanovníkem ve St. Boleslavi. Činný spisovatel ten † 1807 a pohřben na Olšanech.

³⁾ F r a n t. J a n T o m s a nar. 3. října 1753 ve vsi Mokré u Turnova, zemřel 17. listop. 1814. Byl český linguista a velice činný spisovatel, jsa při tom správcem skladu normální školy v Praze.

das wahre Licht; o knize »Orbis Phaëton«: unnütz, o knize »Nábožný Job«: sehr entbehrlich, o knize »Kurz und gut«: aber schlecht; o knize »Budiček«: zum Einschlafen, o knize »Jádro modliteb«: nichts weniger als kernicht. Podobně pronáší úsudek svůj o jiných knihách slovy: unnütz, trocken, unpraktikabl, seicht, nicht zweckmässig, könnte besser sein, Knittelverse, feilenöthig, zwecklos, kindisch, ziemlich welk, wärssericht, (Zázrakové Boží) eitle Maculatur, elend atd. Některé knihy však přece došly u recensenta milosti; pravít na př. o knize »Řeč Origenova o sv. Máří Magd.«: Saul inter prophetas, jiné chválí slovy: gut, geht an.

Při revisi té spolu uznáno, že na rozdávku mezi lid se hodí mimo jiné »Muratoria o pravé kř. pobožnosti«; Royomontovy bibl. příběhy, katech. rozjímání.

Dlužno přiznati, že mnohým z vydaných Dědictvím knih bylo by velice prospělo, kdyby dříve byly předloženy ordinariátu k schválení. Ale, jak zprvu hned řečeno, arcibiskup Waldstein dal Jesuitům hned zpočátku u věci té úplnou svobodu, což nebylo na prospěch všech knih Dědictví, do nichž mnohdy dostalo se, čeho by přísnější censura nikterak nestrpěla.⁴⁾ Ale zase nesmí se ku knihám věku XVII. a XVIII. přikládati měřítko pozdější osvícené doby, ani co do obsahu ani co do úpravy. Dlužno pohlížeti na knihy ty se stanoviska doby tehdejší, jejížto ráz i co do úpravy jazykové i co do náboženského svého obsahu zřejmě na sobě jeví. Nikterak však nelze upříti, že Dědictví ve správě Jesuitů mnoho dobrých knih mezi lidem rozšířilo, že o sv. víru i o jazyk český nejen v Čechách ale i mimo ně velikých zásluh sobě dobylo. O jazyk český získalo si zásluhy neocenitelné proto, že v osudné tehdejší době jedině téměř spisy náboženské udržo-

⁴⁾ Tak na př. v českém Kancionálu Steyerové jest i tato píseň vánoční: Prstýnku můj, má hrdličko, moje rauno zlatý; rubínku můj, má hvězdičko, můj klenote svatý. Má rozmarýnko cukrová, má konvalinko sněhová, zlatohlavý měsíčku, nynej, nynej, nynej slunečičko. . . . O Emanueli malý, mé Děťátko Boží, Messiášku nepoznalý, všeho světa zboží; obal sněhové ručičky, skrej korálové nožičky, pod plenky matky chudičky, v slaměné jesličky . . . . Spí cibuličko spanilá, spí, spí, můj Miláčku, spí holubičko rozmilá, rozmilý naháčku. Ty za kolíbku, srdíčko, vezmi sobě mé srdíčko. O kým mám srdcí víc a moc, vinšuju dobrou noc. Kdo chce, uzná píseň tu směšnou, ale nezračí-li se v ní prostičká naivnost duše Bohu oddané?

valy spisovný jazyk český. K zachování a rozšíření víry katolické pak nad jiné velice přispělo dvoje vydání bible české s vhodným výkladem. (POKR.)

Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských.

Sděluje Dr. JOSEF TUMPACH.

Kdežto svět pohanský za práci se styděl a za nečest ji považoval,¹⁷⁴⁾ manželé křesťanští názvem dělníků na svých náhrobcích se honosí. Tak okopíroval Bilczewski v coemeteriu sv. Petra a Marcellina následující nápis, pocházející jistě ze III. století:

LEONTIE · IN · PACE QVE ·
VIXIT · ANNIS · XXVII
MENS · III · DIE · XXVIII
FECT · PRIMVS · CVM
LABORONE SUE (zde vyryta
rybka)

V překladě: »Leoncii, v pokoji! Která žila 27 let, 4 měsíce, 28 dní. Primus pořídil náhrobek své spolupracovnici (*cumlaboronae* = *conlaboronae*). Ichthys«.

Na druhém náhrobku velebí muž pracovitost zemřelé choti Rufiny:

RVFINA QVAE MECVM LABORAVIT.

Na jiných čteme epitheta: *εργοποιῶς*, *operarius*, *laboriosa*, *operosa*.¹⁷⁵⁾

Na kameni z Porta, pocházejícím ze III. století, čteme:

PLOTIVS TERTIVS ET FAVSTINA CONSERVI DEI
FECERVNT SIBI IN PACE X (*Christi*).

V překladě: »Plotius Tertius a Faustina, spolusluhové Boží, připravili sobě hrob k odpočinku v Kristu«.¹⁷⁶⁾

»Na náhrobku v Catanii nazývá muž svou zemřelou ženu
CYNAOYAH EN XPΩ — spoluslužebnici v Kristu.

¹⁷⁴⁾ Viz o tom: Bilczewski-Tumpach, *Archaeologie*, str. 93. nn.

¹⁷⁵⁾ Srv.: De Rossi, *Inscript.* I. n. 62.

¹⁷⁶⁾ Bilczewski, *Małżeństwo*, str. 15. n.

Tutéž myšlenku projevuje náhrobek z konce II. století, nalezený v Ravenně; hlásáť:

VALERI(a)E MARI(a)E M(arcus) VALERIVS
EPAGATHUS CONSERV(a)E SORORI ET CONIVGI
QVA CVA (cum) VIXIT AN(nos) XXXVIII VV(vivens)
nebo virginius virginiae) POS(uit)

V překladě: »Marek Valerius Epagathus Valerii Marii spolu-sluzebníci, sestře a choti své, s kterou žil 38 let, pořídil náhrobek (jako muž panic panenské manželce).«

Výrazu »conserva« užito arci na všech těchto náhrobech ve smyslu duchovním, jelikož všichni věřící jsou dle slov sv. Pavla¹⁷⁷⁾ sluzebníky Božími. V tom smyslu pozdravuje též sv. Jeronym v listě daném svému příteli Paulinovi ženu jeho Terezii »jako svatou spolužebnici jeho v Pánu — *sanctam conservam tuam tecum in Domino*«, a ještě dříve nazval Tertullian ženu svou »sobě nejmilejší sluzebnici v Pánu — *dilectissima mihi in Domino conserva*«. ¹⁷⁸⁾

Než tu namanuje se též otázka, proč na uvedeném náhrobku z Ravenny zove muž svou ženu také svojí sestrou? Pojmenování to vedlo de Rossiho na myšlenku, že písmena »VV« na konci nápisu jsou zkratkou slov »*virginius virginiae*«, což by znamenalo a poukazovalo k tomu, že oba zachovali dobrovolně panenskou čistotu. Sv. Jeronym praví též o zmíněné ženě Paulinově Terezii, že od té chvíle, co stal se muž její knězem, ona z manželky stala se sestrou jeho, »*de coniuge soror Paulini facta*«.

Rybky po obou stranách monogramu Kristova nad nápisem se nalézající znamenají, že Kristus to je, jenž byl oběma manželům vzorem a ochrancem v životě i smrti.

Že pak i mnoho jiných manželů řídilo se radou apoštolovou: »Toto pak pravím, bratři: Čas krátký jest, nepozůstává, než aby i kteří mají ženy, byli, jakoby jich neměli«, ¹⁷⁹⁾ dokazují pomníky následující:

¹⁷⁷⁾ ke Kolossen: I. 7: »Jakož jste se naučili od Epafra, nejmilejšího spolumsluzebníka našeho, kterýž jest věrný k vám sluzebník Krista Ježíše; ibid. IV. 7: Všecko Vám oznámí Tychikus, nejmilejší bratr a věrný sluha a spolumsluzebník v Pánu.«

¹⁷⁸⁾ Ad uxorem, II. 1.

¹⁷⁹⁾ I. ke Korinth., VII. 29.

VINCENTIA IN
PETAS PRO PHOE
BE ET PRO VIR
GINIO E
JVS

V překladě: »Vincencie, odpočívej v Kristu! Pros za Febe a panického muže jejího«. ¹⁸⁰⁾

Nápis tento pochází z coemeteria sv. Kallista, a to ze III. století. Monogram Kristův stojí tu jako *compendium scripturae*. ¹⁸¹⁾ Název *virginus* značí na tomto místě jakož i v nápisech následujících tolik jako *virgo* (panna, panic).

Z r. 291 pochází nápis:

»*Ex Virginio tuo bene meco vixisti libenter conjuga
innocentis-
sima Cervonia Silvana. Refrigerera cum spirita san-
cta. Depo-
sita) Kal. Apr. Tiberi Ano III et Dioni Coss.*«

De Rossi parafrasuje takto: »Bene vixisti mecum, qui fui virginus tuus, id est: coniux a virginitate et virginus mansi«, a překládá: »Ženo neposkvrněná, Cerdonie Silvano, ráda dobře žila jsi se mnou, panickým mužem svým. Odpočívej (občerstviž se) mezi dušemi svatými. Pochována 1. dubna ve třetím roce konsulátu Tiberiova a Dionova«. ¹⁸²⁾

Panický život ženatého kněze dosvědčuje velmi pravděpodobně nápis z Villeneuve u Avignonu, jenž zní:

IVRA SACERDOTII SERVANS
NOMENQVE IVGALIS. ¹⁸³⁾

Náhrobní nápis Ampeliův a Singeniin v Aostě ¹⁸⁴⁾ hlásá, že život jejich byl takový, že žena nepoznavši muže 20 let, zemřela jako neporušená panna:

¹⁸⁰⁾ De Rossi, Roma sotterr., II. str. 304; viz též Roma sotter. III. str. 320.

¹⁸¹⁾ Viz o tom: Bilezewski-Tumpach, Archaeol., str. 203. nn.

¹⁸²⁾ De Rossi, Inscript. I. n. 17. Není však vyloučeno, že výrazy *virginus* a *virginia*, aspoň časem, znamenají jenom tolik, že snoubenci vstoupili ve svazek manželství on jako panic, ona jako panna.

¹⁸³⁾ Le Blant, Inscriptiones de la Gaule antérieure au VIII siècle, n. 597.

¹⁸⁴⁾ Le Blant, l. c. n. 391.

QVORUM VITA TALIS (luit ut lin)
 QVENS CONIVX MARITVM XX A(nnos) ·
 EXCEDENS IN CASTITATE PERPE(tua)
 PERDVRE RET . . . .

Z r. 349 pocházející kámen hlásá:

CONSTANTIAE BENEMERE
 NTI · VIRGINIVS CASTE CON
 PARI · CVM · QVA · FECIT · A
 ✠ NNIS · VIII · QVE VICSIT ANNIS · XVIII ·
 MENSES · VIII · DIES · XVII · IBIT · IN
 PACE · VI · KAL · DECEMBRES ·
 LIMENIO · ET · CATVLINO ·

✠ CONSS.

Což v překladě zní: »Konstancii, dobře zasloužilé, náhrobek položil muž panický, manželce čisté, s níž žil v manželství 8 let. Žila 18 let, 9 měsíců, 17 dní. Odešla v pokoji šestého dne před Kalendami prosincovými (26. listopadu) za konsulatu Limeniova a Katulinova«.

V pohanských rodinách řeckých a římských vdávány dívky průměrně v 15 letech stáří, ač právo dovolovalo učiniti tak již po dokonaném roce dvanáctém. Ano, často se též stávalo, že manželství uzavírána již v roce 11. a 10.; ale v takovémto případě počínal se život manželský teprve po dokonaném 12. roce manželčině. Téhož normálního stáří drželi se i křesťané, ač i u nich vyskytovaly se sňatky časnější, jež však teprve po ukončení 12. roku nevěstina se dokonávaly, jakož toho svědectví podává i uvedený náhrobní nápis Konstancii. Čítal Konstancie při své smrti teprve 18 let, v manželství pak žila 8 let, z čehož následuje, že se provdala v 10. roce svého života«. ¹⁸⁵⁾

¹⁸⁵⁾ Bilczewski, Małżeństwo str. 16. nn. Více o stáří snoubeneckém viz u Krause, Realencykl., I. 382. — Cavedoni, Dell'età consueta nelle nozze degli antichi Cristiani, konstatoval z epigrafických dat 8 žen, jež se provdaly ve stáří od 12—13 let, 9 ve stáří 13 let, 11 ve stáří 14 let, 16 ve stáří 15 l., 13 ve stáří 16 l., 11 ve stáří 17 l., 9 ve stáří 18 l., 8 ve stáří 19 l., 9 ve stáří 20 l., 6 ve stáří 21 l., 5 ve stáří 22 l., a jen několik málo ve věku pokročilém.

Všecky tyto zde uvedené nápisy panických manželů mohou tudíž sloužiti za ilustraci slov apologety Athenagora,¹⁸⁶⁾ jenž ve své Apologii píše, že mezi křesťany snadno lze najíti mnoho žen a mužů, kteří sestarali ve zdržlivosti (*ἀγάμους*) v naději, že tím způsobem těsněji spojí se s Bohem.¹⁸⁷⁾ Na druhé straně tvoří pak veliký kontrast k manželstvím z doby císařské, jež Tertullian¹⁸⁸⁾ charakterisuje slovy: »repudium iam et votum est, quasi matrimonii fructus«, t. j. že provdati se značí tolik co rozloučiti se, jelikož rozloučení sňatku bývalo přirozeným následkem těchto manželství.¹⁸⁹⁾

nejším, takže nejčastěji, jak se zdá, vstupovaly dívky do manželství ve stáří mezi 14. a 17. rokem. K tomu připojujeme místo z Confessiones sv. Augustina (v českém překladě Herčíkové, jenž vydal »Sv. Augustina Vyznání knih třináctero« v Praze r. 1858), které zní takto (knih VI. kap. 13. str. 99.): »A horlivě dbalo se, abych pojal manželku. A žádal jsem o ruku jedné, a připovědino mi ji... a žádáno o dívku, kteráž ještě dvě skoro léta měla do dospělosti (měla tedy 10 let stáří).« Co se týče puberty čili dospělosti, církevní zákon (dle zákona římského: princ. Inst. lib. I. tit. 22.; l. 24. Cod. V. 4.; l. 3. Cod. V. 60.) praesumuje ji u hochů po dokonání roce 14., u dívek po dokonání roce 12. (cfr. cc. 6., 10., 11., 14. X IV. 2.) Srv.: Gasparri, l. c., I. p. 329. sqq. — U Židů nebylo o nedospělosti žádného zákonitého ustanovení; později však nesměli se hoši ženiti před rokem 14. a dívky vdávati před rokem 13. Srv.: Mičoch, l. c., str. 170. (Občanský zákoník rakouský vymezuje v § 21. nedospělost pro obojí pohlaví rokem 14.)

¹⁸⁶⁾ Viz: Rézbányay, l. c., p. 128. sq.; Bardenhewer, l. c., p. 105. nn.

¹⁸⁷⁾ Athenagoras, Legatio pro christianis (*Προσβεία πρὸς Χριστιανῶν*) c. 33.

¹⁸⁸⁾ Tertull., Apologet. VI.; českého překladu Vojáčkova (s vysvětlivkami Dra Fr. Baura) z r. 1877 str. 41.; tam slova ta přeložena takto: »zapuzení zajisté již i přáním jest, jako manželského stavu požitek.« O této zdržlivosti manželů viz výše stranu 168. n.

¹⁸⁹⁾ Římští satyrikové vypravují, že některé ženy provdávaly se osmkrát i více. Na př. Martialis (kn. 6., 7.) píše:

Aut minus aut certe non plus tricesima lux est,
Et nubit decimo iam Tessilla viro.

Náhrobní nápis z doby císařské, uveřejněný Henzenem v »Buletino dell' Instituto,« Roma, 1865 str. 252, hlásá, že zemřelá žena byla sedmkrát rozvedena:

Imperat ergo viro, sed mox haec regna relinquit
Perinutataque domos et flammea conterit, inde
Avolat et spreti repetit vestigia lecti.

Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti

Quinque per automnos, titulo res digna sepulcri.

Význačná jsou též slova Senekova (De benef. 1, 9, 3, 4), z nichž se dovídáme, že ženy přímo úštěpky si tropily z mužů, kteří věrnosti manželské neporušovali, a posměšnými názvy je častovaly: »Coniugibus alienis ne clam quidem, sed aperte ludibrio

Ostatně však — dle některých — název VIRGINIVS, VIRGINIA znamená na některých nápisích též tolik, že manžel, o nějž právě jde, vstoupil v manželství, byv před tím svobodný, t. j. nebyv před svým oženěním vdovcem resp. ona před provdáním vdovou, což vyjadřuje často jiný ještě výraz, o ženách užívaný, totiž UNIVIRA (VNIBIRA) — jednoho muže žena.¹⁹⁰⁾ Není

aditis, suas aliis permisere. Si quis nulla se amica fecit insignem, nec alienae uxori annuum praestat, hunc matronae humilem et sordidae libidinis et ancilliariorum vocant.» Týž Seneka vypravuje též (De beneficiis, III. 16.), že za jeho doby propouštění manželek tak vešlo v obyčej, že ženy počítaly léta ne již dle počtu konsulů, nýbrž dle počtu svých mužů: Illustres quaedam ac nobiles feminae non consulum numero, sed maritorum annos suos computant.» O této rozpoutanosti poměrů manželských u národů klassických viz na př.: Döllinger, Heidenthum und Judenthum, p. 664 sqq; Vrba, Dělnictvo v boji za svá práva, str. 169. nn. Ze pak i u Židů během času manželství v tomto ohledě bylo pokazeno, a že co do výkladu slov נִשְׁתָּהּ דָּבָר, jež vyjadřují příčinu, pro kterou Mojžíš dovolil židům (ad [=ob] duritiem cordis, sv. Mat. XIX. 8) propouštění manželky (Deuter. XXIV, 1—4), stály proti sobě školy Schammaiova (rigorosnější) a Hillelova (laxnější), o tom viz na př.: Zschokke, Das Weib im Alten Testamente, str. 113. nn.; Týž, Historia sacra antiqui Testamenti, Vindob. 1888, edit. 3., p. 144. sq. — O nerozvížitelnosti manželství dle učení katolického viz na př.: Pesch, l. c., VII. p. 348. sqq.; Cigoi, Die Unauflösbarkeit der christlichen Ehe und die Ehescheidung nach Schrift und Tradition (Paderborn, 1895); Didon, Indissolubilité et divorce (Paris 1892); Palmieri, Tractatus de matrimonio christiano (Romae 1880), p. 125 sqq. a j. m.

¹⁹⁰⁾ Kraus, Realencyklopädie. I. 382. Náhledu toho se drží Cardinali (Inscriz. antich. velit. 196) a též Le Blant (Inscr. chrét. de la Gaule, I. 400. s.), jimž tudíž »Virginus« je synonymem názvu »Monogamus.« (Místo »Univira« užívá se též slova »univiria, monomarita, μοναργος,« později »unicuba«). Wilpert však (v Krausově Realencyklopädie II. 956. sqq.) připouští, že výraz Virginia jen na pomnicích pohanských může býti stejnoznačný se slovem Univira, znamená prý sice nikoliv tolik co vdova, jež ve stavu vdovském zůstala a tak jako choť jednoho muže zemřela, nýbrž — se zřením k rozháraným poměrům mravním, o nichž jsme se výše na str. 313. zmínili — tolik co žena, jež za živobytí svého muže jenom jemu náležela, kdežto na pomnicích křesťanských — jak i de Rossi, Reinesius, Fabretti, Ferrario, Martigny a Garrucci soudí — že »Virginia« je tolik co »Coniux ex« nebo »virginitate« a »Virginus« že je manžel ženy takové, t. j. že je to manžel ženy, která jako panna do stavu manželského vstoupila. Maritum virginium — dle Fabretti, jenž však i názoru Le Blantova a Cardinaliho se drží, [Inscript. dom. 322] — explico cum Reinesio illum, qui puellam, et quidem virginem, duxit. V tomto významu — praví Wilpert l. c. — užívalo se slova toho ještě za doby sv. Jeronyma, který dle (In Joël. I. 8.): »vir pubertatis sive ut LXX transtulerunt παρθενικόν, quem vulgo virgineum vocant, eo quod primus florem virginitatis abstulerit;« a jelikož co platí o manželu jednom, to platí

to leč ilustrace názoru křesťanského o druhém, třetím atd. uzavírání sňatku od vdovcův a vdov. Církev totiž nijak nezakazovala uzavírání nového (druhého, třetího a dalších) sňatku těm, kdož po rozvázání prvního sňatku opět v stav manželský vstoupiti chtěli (— jakož toho ani teď nečiní —), ba naopak hájila sňatků takových proti Novatianům (Frygickým)¹⁹¹⁾ a Montanistům¹⁹²⁾, kteří je zavrhovali a cizoložstvím nazývali, snažíce se toto učení své i z Písma dokazovati. Tak Tertullian, jenž ve svém spise De monogamia c. 4., dovolává se místa z I. knihy Mojžišovy (II. 24): «Et erunt duo in carne una», dokládá, že by pak, kdyby po smrti manželově manžel na živu zůstavší v nový sňatek vstoupil, nikoliv *dva*, nýbrž *tři* byli una caro; na jiném pak místě téhož spisu¹⁹³⁾ argumentuje na prospěch učení montanistického, jehož se později (kolem r. 202) přidržel,¹⁹⁴⁾ takto: Zapuzena-li manželka zlomyslně svým mužem, je přece na tohoto *nepřítele* svého, jenž se od ní *úmyslně* odloučil, vázána. I nemá-liž tím více vázána býti na toho, jenž *nikoliv dobrovolně* od ní se odloučil a jenž nepřestává býti jejím *přítelem*, nýbrž jehož Bůh tělesnou smrtí jenom na čas od ní vzdálil? S tímto manželem, zvláště vroucně-li milovaným, zůstává duševně spojena i po smrti jeho, modlí se za duši jeho a doufá, že s ním v den vzkříšení opět bude spojena. Jak tudíž může patřiti ještě jinému muži, a není-liž to adulterium, věnuje-li své srdce a svou smysl kromě něho ještě

vzájemně i o manželu druhém, může muž zváti chot svou «virginia», dána-li mu byla v manželství jako panna, a naopak žena mohla chotě svého zváti «virginus» (παρθενικός, νεογίδιος ἀνὴρ), neměl-li jiného manželského spojení nežli s ní. — Avšak nijak — dle Wilperta — nelze přý souhlasiti se Sporrem, jenž (Miscell. erud. antiq. 243. sq.) rozumí pod názvem «virginus» toho, kdo nikdy věrnosti manželské nezrušil, ani s Guasceem, jenž (Musei capit. inscript. II. 179) soudí, že žena zvala muže svého «virginus», «eo quod re ipsa aut sponte aut invite, scil. ob naturalem infirmitatem, virginitalatem etiam in coniugio servaverat, a naopak že ta žena zvala byla «virginia», «quae tanta anxietate modestiam pudicitiamque conjugalem servavit, ut ipsi virginibus conferri mereretur». Cfr. Wilpert, l. c., p. 956. sq.

¹⁹¹⁾ Socrates, Histor. eccl. V. 22. Proti nim namířen kan. 8. všeobecného koncilu Nicejského z r. 325 (viz jej u Hefele, Conciliengeschichte, I. 407. nn. Denzinger, Enchiridion symbolorum et definitionum. Edit. VII. aucta et emendata ab Ig. Stahl, Wirceburgi 1894, str. 10.)

¹⁹²⁾ Srv.: Kryštůfek, Všeobecný církevní dějepis (Praha 1883), I. 229.; Hefele, Beiträge, I. 41. n.

¹⁹³⁾ De monogamia c. 10.

¹⁹⁴⁾ Srv.: Kryštůfek, l. c., I. 202; Bardenhewer, l. c., p. 183.

jinému? Dopustila se *v srdci* cizoložství, podobného tomu, jež záleží dle slov Páně v žádostivém pohledu na ženu jiného.¹⁹⁵⁾ — Hájila pak církev druhého sňatku opírajíc se o Písmo sv., kdež sv. Pavel výslovně učí: »Pravím pak neženatým a *vdovám*: Dobře jest jim, zůstanou-li tak, jako i já. Paklit se nemohou zdržeti, *ať vstoupí v stav manželský*; nebo lépe jest v stav manželský vstoupiti než se páliť«¹⁹⁶⁾; »žena vázána jest zákonem, dokud muž její živ jest: pakliby umřel muž její, svobodná jest, *nechť se vdá* za koho chce, toliko v Pánu«¹⁹⁷⁾; ano mladším vdovám pro nebezpečí nezdrželivosti to přímo radí, když píše¹⁹⁸⁾: »*Protož chci, aby se mladší (vdovy) vdávaly*, děti rodily, hospodyněmi byly«. Proto také čteme na př. v Pastýři Hermově: »Dic, si vir vel mulier alicuius decesserit et nupserit aliquis eorum, numquid peccat? Qui nubit non peccat«¹⁹⁹⁾; sv. Ambrož pak dī: »Non prohibemus secundas nuptias«²⁰⁰⁾; — podobně sv. Jeronym píše: »Erubescat calumniator meus, dicens me prima damnare matrimonia, quando legit: Non damno digamos et trigamos et, si dici potest, octogamos«,²⁰¹⁾ a v tom souhlasí s nimi i jiní,²⁰²⁾ a dokazuje i 8. kanon konciliu Nicejského I., v němž se Catharům (Novatianům) ukládá při návratu do církve: »Ante omnia autem hoc in scriptis ipsos profiteri convenit, quod adhaerebunt et sequentur catholicae Ecclesiae decreta, id est, *et cum digamis communicabunt* (καὶ διγάμοις κοινωνεῖν) et cum iis, qui in persecutione lapsi sunt.«²⁰³⁾

¹⁹⁵⁾ Tertullian, De monogamia, c. 10. Cfr.: Hefele, Beiträge, I. 42. — Ostatně Tertullian na odůvodněnou tohoto svého učení užil v témž spise De monogamia také následujícího sofismatu: Kněžím je druhý sňatek zakázán. Všichni křesťané zovou se kněžím (dle I. listu sv. Petra, II. 9.). Ergo je i jim druhý sňatek zakázán. Viz: Chr. Pesch, Praelectiones dogmaticae, edit. II. (Friburgi Brisg. 1900), tom. VII. p. 386.

¹⁹⁶⁾ I. ke Korinth. VII. 8, 9.

¹⁹⁷⁾ I. ke Korinth. VII. 39. Viz též list k Říman., VII. 2. 3.

¹⁹⁸⁾ I. k Timotheovi V. 14.

¹⁹⁹⁾ Mandat. IV. n. 4. (českého překladu Sušilova, I. c., str. 196.)

²⁰⁰⁾ De viduis c. 11.

²⁰¹⁾ Epist. 48. ad Pammach. n. 9.

²⁰²⁾ Viz doklady u Pesche, I. c., VII. 387. sqq.

²⁰³⁾ Srv.: Denzinger, I. c., str. 10. num. 19. Viz též kan. 3. a 7. synody Neocaesarejské z doby mezi r. 314—325 (Hefele, Conciliengeschichte, I. 245., 247.), kan. 1. synody Laodicejské z doby mezi r. 343—381 (Hefele, I. c., str. 750. n.), kan. 19. synody Ankyrské z r. 314. (ibid., p. 238. n.). — V Africe, kde Montanistů, Novatianův a Manichaeovců nebyl nedostatek a kde tudíž nejvíce

Avšak přes to, že církev druhý (a další) sňatek za nedovolený (a tím méně za neplatný) neprohlašovala a ho nezakazovala, přece jen méně ráda jej viděla, pokládajíc jej za méně čestný nežli počestné vdovství, jelikož spatřovala v tom jakousi slabost a nemírnost žádostivosti tělesné a porušení významu mystického, jež manželství má, repraesentujíc spojení jediného Krista s jedinou církví.²⁰⁴⁾ Již sám apoštol sv. Pavel dal průchod tomuto názoru, když ke slovům výše uvedeným (I. Korinth. VII. 39.) připojuje radu (ve verši 40.): »Ale *blahoslavenější* bude (t. j. vdova), *zůstane-li tak*, podle mé rady, nebo mám za to, že i já mám Ducha svatého«, a po jeho příkladě hlásali tak i jiní. Tak, abychom aspoň některý doklad uvedli,²⁰⁵⁾ Hermův Pastýř, ač, jak jsme výše pověděli, manželství druhého nikterak neodsuzuje, přece na témž místě²⁰⁶⁾ ke slovům: »Kdo vstupuje (do druhého manželství), nehřeší«, dodává toto: »Ale, jestliže o sobě zůstane, *větší dochází cti* a veliké slávy u Boha«. Sv. Ambrož²⁰⁷⁾ praví opět: »Nec prohibemus secundas nuptias, sed non suademus. Plus dico: Non prohibemus secundas nuptias, sed non probamus saepe repetitas«; sv. Jeronym v témž smyslu ke slovům výše zmíněným: »Non damno digamos et trigamos, et si dici potest, octocamos« připojuje: »Aliud est non damnare, aliud praedicare«,²⁰⁸⁾ a nejnak mluví i jini, užívajice často výrazů dosti, ba mnohdy až příliš ostrých, což platí zejména o autorech řeckých, jako na př. o Athenagorovi,²⁰⁹⁾ Origenovi,²¹⁰⁾ Basiliovi²¹¹⁾ a jiných.²¹²⁾

(DOK.)

oprávněnost druhých (a dalších) manželství v pochybnost byla brána, nařizovala Statuta ecclesiae antiq., aby se při informačním processu nově zvoleného biskupa kladly též tyto dvě otázky: a) zdaž manželství vůbec zavrhuje a b) »si secunda matrimonium non damnet. (Hefele, Beiträge, I. 54.). Ostatně pak velice výmluvný důkaz toho, že církev západní nové manželství uzavíratí dovoľovala, podává sv. Jeronym, když vypravuje ve svém listě k Ageruchii (ep. 91.), že za jeho pobytu v Římě ženil se muž, který již 20 žen pochoval, bera si za manželku ženu, která již 22 muže oplakala (Hefele, Beiträge, I. 55).

²⁰⁴⁾ Cfr.: Gasparri, l. c., II. n. 1041, p. 210.

²⁰⁵⁾ Více jich viz u Hefele, Beiträge, I. 43. nn.

²⁰⁶⁾ Mandat. IV. c. 4., českého vyd. Šušilova, l. c., str. 196.

²⁰⁷⁾ De viduis c. 11.

²⁰⁸⁾ Ep. 30. Apolog. pro libris adv. Jovinian.

²⁰⁹⁾ Ve svém obranném spise »Legatio pro christianis« zve totiž druhý sňatek »decorum adulterium« — »počestným cizoložstvím.« Viz tom více u Hefele, Beiträge, I. 43. n.

Perstemus in custodia!

Řešení případů z duchovní zprávy v příčině náboženského vyznání dítek, na základě zákonů rakouských a rozsudků nejvyššího správ. dvoru soudního.

Napsal prof. DR. GABR. PECHÁČEK.

III. Příklad: Dítě nemanželské.

1. Článkem 1. al. 3. zák. z 25. května 1868 určuje se nemanželskému dítěti náboženství *matčino*.

2. Matce není po zákonu zůstaveno ani dovoleno, aby mu dala náboženství *jiné*, než má sama.

3. O přestoupení nemanželské matky k jinému státně uznanému náboženství viz případ VII.

IV. Příklad: Dítě jest opuštěno; o rodičích se neví.

1. Náboženství mu ustanoví ten, kdo má právo dítě takové vychovávat. (Čl. 1. al. 4. zák. mezináb.).

2. Stalo se, že *židovští pěstounové*, kteří měli z dolnorakous. nalezince ve Vídni v ošetřování dítě židovského náboženství, dali si platební arch z nalezince potvrditi od farního úřadu a ucházeli se potom o druhé dítě, a dostali do ošetřování dítě *katolického* náboženství, které jim zase odňato býti musilo. Následkem toho oznámilo c. k. místodržitelství v Praze dne 16. srpna 1892 č. 95.548, že po přání c. k. dolnorak. místodrž. ve Vídni, ze dne 7. srpna 1892 č. 48.726, farním úřadům se *zapo- vídá*, vydávati vysvědčení způsobilosti ku převzetí nalezenců z dolnorak. nalezince ve Vídni do ošetřování pěstounkám jiným než jen katolického náboženství, anebo úředním podpisem na jejich platebním archu z nalezince to umožňovati, aby omylem za pěstounky katolického náboženství považovány byly. (Viz ordin. l. praž. 1892. str. 91.).

²¹⁰⁾ Homilia IV. in Lucam, kdež promlouvá o vdovství prorokyně Anny (Luk. II. 36. n.), praví: »Nunc vero et secundae et tertiae et quartae nuptiae, ut de pluribus taceam, reperiuntur; et non ignoramus, quod tale coniugium eiiciet nos de regno Dei. Výklad viz u Hefele, I. c., I. 47. n.

²¹¹⁾ Epist. 200. can. 50.

²¹²⁾ Jak dlužno rozuměti slovům sv. Irenaea (Contr. haer. I. III. c. 17. n. 2.), když říká v Samaritance, »quae in uno viro non mansit, sed fornicata est in multis nuptiis«, vykládá Hefele, I. c., I. 44. nn., kdež i o slovech Klementa Alexandr. (Stromat. lib. III. c. 1. et 12.) a Konstituci apoštolských (lib. III. c. 2.) výklad jest připojen (str. 45 nn.)

3. Zemská školní rada v Praze rozhodnutím ze dne 11. ledna 1892 č. 28.787 ustanovila takto: »Je-li pochybno nebo sporno, jakého náboženství jest dítě, nejsou úřadové školní kompetentními jeho vyznání určití, nýbrž okresní hejtmanství, jemuž správa školy učiní oznámení. (Plyne z čl. 3. interkonfess. zák.) Až do rozhodnutí musí dítě vyučováno býti v tom náboženství, které udává jeho křestní list, a nemůže-li si ho opatřiti (na př. dítě pohozené, o jehož původu nic není známo), tedy určí zatím jeho pěstounové, v jakém náboženství má býti vyučováno, což jest důsledkem čl. 1. zák. interkonf.« Rozhodnutí to potvrzeno ministerstvem vyučov. vnesením ze dne 5. července 1892, č. 8134.

V. Příklad: Rodiče manželských dítek přestoupí k jiné společnosti náboženské, zákonně uznané:

1. Dítka, které *sedmého roku svého věku ještě nedokončily*, pokládány budtež v příčině vyznání náboženského tak, jakoby se byly narodily teprve *po přestoupení rodičů*, a to *beze všeho ohledu na smlouvu*, před tím snad učiněnou. (Čl. 2. al. 2. zák. z 25. května 1868).

2. Dítka *starší než sedmileté* zůstanou ve svém dosavadním náboženství až do dokonaného 14. roku svého věku. Potom mohou dle čl. 4. al. 1. interkonfess. zák. samy po svém přesvědčení náboženství si zvoliti a úřad vezme je v příčině práva tohoto dle potřeby v ochranu.

3. Kdyby přestoupil *jenom otec* k jiné společnosti náboženské, státem *uznané*: následují po něm pouze synové do sedmi let.

Přestoupí-li *pouze matka*, následují jenom dcery do sedmi let.

4. Zvlášť vytknouti dlužno, že »*přestoupením*« po smyslu čl. 2. al. 2. není míněno pouhé vystoupení ze společ. nábož. zákonně uznané, bez vstoupení do jiné uznané! Kdyby tudíž na př. otec z církve katolické vystoupil a stal se přívržencem sekty Baptistů, *nesmějí aplikována býti s hora uvedená pravidla*. Viz případ XVI.

5. Taktéž *neplatí za »přestoupení«* nebo »*změnu náboženství*« v uvedeném smyslu, když katolík (evangelík, žid...)

prohlásí se *za bezvěrého!* Spr. dv. 26. dubna 1877; 27. září 1879; 18. dubna 1884. Budwinski: I. 69; III. 568; VIII. 2094.

6. *Evangelický otec* katolických, školou povinných dětí jest *povinen přidržovati je* k účastenství při náboženských úkonech *katolických*; zdráhá-li se, může k tomu býti donucen.

Doklad z r. 1899: Otec přes 7 let starých dětí přestoupil z církve katolické k protestantům, načež svým katolickým, školou povinným dětem bránil v účastenství při výkonech náboženských, zvláště při sv. přijímání. Okresní školní rada, kteréž katecheta oznámení učinil, upozornila otce na povinnosti jeho v příčině náboženského vychování dětí a pohrozila mu trestem, kterýž byl mu pak vskutku vyměřen v obnosu 10 K, nebo po případě vězení. Odvolání otcovo zamítnuto zemskou školní radou i ministerstvem kultu a vyučov. nálezem ze dne 25. května 1899, č. 12.419.

Doklad druhý z r. 1899: Josef M. přestoupil z církve katolické k protestantům, má syna Josefa již přes 7 let starého, kterého pak nechtěl posílati ke sv. zpovědi. Okresní školní rada nařídila sice otci správně, že má chlapce svého, školou povinného, ke sv. zpovědi poslati, avšak zároveň připustila, že se může odvolati k vyšším instancím.

Príslušný katol. farář předložil věc biskupské konsistoři, žádaje o zakročení u zemské školní rady, kteráž pak rozhodla vynesením ze dne 16. ledna 1899 č. 43.029 následovně:

»C. k. okresní školní radě v N.

Ku zprávě tamější o žákovi Josefu M. v N., jenž se vyhýbá náboženským výkonům, dáváme věděti: K nejdůležitějším a nejvýznamnějším úkolům školy a dozorčích úřadů školních náleží, starati se o účinné pěstování náboženské výchovy mládeže školou povinné. Z toho plyne pro ně povinnost, přidržovati školní mládež k předepsaným náboženským a bohoslužebným cvičením a výkonům, a kdež toho třeba jest, oproti žactvu i proti rodičům, již v této příčině překážky činí, užívati přípustných donucovacích prostředků.

Jestliže rodiče své školou povinné dítky od účastenství na cvičeních a výkonech náboženských zdržují, budtež k místní

školní radě a po případě k předsedovi c. k. okresní školní rady předvolání, aby jim důrazně jejich vychovatelské povinnosti připamatovány byly, a by upozorněni byli na následky, jež by při stálem zanedbávání povinností těch jejich dítky stihly.

Pokud se týče dítek samých, bylo by v případě, že poučování a napominání učitelův a především učitele náboženství bez výsledku zůstává, užití disciplinárních prostředků, jak v § 24. řádu školního a vyučovacího vytčeny jsou.

Mimo to bylo by dítkám takovým známku z mravního chování na čtvrtletních školních zprávách, po případě i na propouštěcím vysvědčení snížití a připojení poznámku, jež by opatření toto odůvodňovala.

Očekáváme, že c. k. okres. škol. rada v rámci tohoto rozhodnutí v případě, o nějž tu jde, přes kroky již vykonané i dále a neprodleně se přičiní, aby žák Josef M. svým povinnostem v příčině náboženských cvičení a výkonů zadost činil.

Farnímu úřadu v N. budiž opis tohoto našeho rozhodnutí zaslán. Tím vyřizujeme zprávu tamější ze dne 13. prosince 1898 č. 3161, vraccíje její přílohy.

Důležité vynesení toto uveřejnil v čís. 6. roč. XIV. str. 74. »Vychovatel«, odkudž připojujeme i zajímavý doprovodující přípis jimž obmyšlen byl onen farář za to, že konal svou svatou povinnost:

»Důstojnému farnímu úřadu v N.

Důstojný farní úřad neobtěžoval sobě požádati veledůst. biskupskou konsistoř o zakročení u zemské školní rady v příčině Josefa M., jehož syn Josef nechodí ke sv. zpovědi, ohledně čehož poslední výměr odsud vydán byl dne . . . K tomuto rozkladu vydala veleslavná c. k. zemská školní rada ze dne 16. ledna 1899 č. 43.029 vynesení, které v opise se připojuje.

Dle toho račí se pro příště důstojný farní úřad spravovati, a dokládáme, že prozatím v této záležitosti ničeho více opatřiti se nám nevidí, a to hlavně se zřetelem k tomu, že i podle ná-zoru, vysloveného velesl. c. k. zemskou školní radou, v případě tomto v první řadě jednati jest nejbližšímu dozorcímu úřadu školnímu, totiž místní školní radě, kteráž nebyla dosud žádných

kroků u věci té učinila, takže dosavadní kroky c. k. okres. školní rady spočívaly toliko ve snaze, k důstoj. farnímu úřadu nezachovati se naprosto odmítavě. C. k. okres. hejtm. v N. dne 31. ledna 1899«.

VI. Příklad: Rodičové židovští byli sv. křtem do cirkve katolické přijati:

1. Příjmu sv. křest také dívky jejich do 7 let.

2. V příčině dítek od 7—14 let se změna náboženství po zákonu nepřipouští.

»Zwischen dem 7. und 14. Lebensjahre ist eine Änderung des Religionsbekenntnisses der Kinder unbedingt ausgeschlossen!«
Správ. dv. 28. června 1883. Budwin. Nr. 1815.

Poznám. Rodičové podali by příslušnou žádost k biskupovi a tento obrátil by se ku vládě zemské.

3. Dítka starší než 14leté by se samy rozhodly dle čl. 4. al. 1. zákona interkonfess., kdež se praví: Po dokonání 14. roce věku svého může sobě každý, bez ohledu pohlaví, dle svého přesvědčení náboženství zvoliti a úřad vezme jej v příčině práva tohoto dle potřeby v ochranu.

VII. Příklad: Nemanželská matka přestoupí k jinému náboženství zákonně uznanému:

Dle čl. 2. al. 2. zákona mezinábož. následují po ní všechny její nemanželské dítka *do sedmi let*, bez rozdílu pohlaví, jakoby se byly teprve po přestoupení matčině narodily.

VIII. Příklad: Evangelickou matku nemanželského chlapce pojme za manželku katolik:

Chlapec po matce byl evangelický; provede-li se legitimace per subsequens matrimonium parentum a není-li chlapec ještě sedmiletý, obdrží eo ipso náboženství po otcí, tedy katolické.

Praví totiž výslovně interkonf. zákon čl. 2. al. 3.:

Bylo-li dítě za manželské prohlášeno, dříve než dokonalo sedmý rok, má v příčině jeho vyznání náboženského platnost článku 1.

IX. Příklad:

Bylo vyloženo (v příp. II.), že rodičové ve smíšeném manželství mají po zákonu právo, smlouvu v příčině nábož. vyznání

dítěk změnití vzhledem k dětem, které ještě nedokončily sedmého roku svého věku.

Což v případě, *když jeden z takových manželů zemře nebo k nové smlouvě neschopným se stane* («willensunfähig» geworden spr. dv. vide infra)?

Zůstává i ovdovělé straně samotné ono právo? Může souhlas zemřelého nebo neschopného manžela býti nahrazen svolením poručnickovým?

1. Jest zajímavo, že c. k. minist. kultu a vyučování výnosem ze dne 18. října 1872 č. 4608 a 7869 rozhodlo otázku *kladně*, totiž: že i po úmrtí jedné strany smíšeného manželství může strana ovdovělá změnití náboženství dítěk do sedmi let.

2. Naproti tomu odpovídají *všecky pozdější rozsudky záporně* a stanoví výslovně že svolením poručnickovým nemůže nikterak v té věci nahrazen býti souhlas zemřelého otce.

Doklad první: Nejvyšší správní dvůr soudní rozhodl dne 2. dubna 1884 č. 537 následovně: »Ist einer der beiden Eltern, welche das Religionsbekenntniss ihrer Kinder vertragsmässig bestimmen konnten, gestorben oder willensunfähig geworden: so hat nicht der andere Theil nun für sich allein das Recht, das Religionsbekenntniss der Kinder zu bestimmen, sondern es kann eine Änderung des bereits bestimmten Bekenntnisses überhaupt nicht mehr eintreten«. (Budw. Nr. 2079 a Nr. 4036).

Doklad druhý: Raimund Pfeiffer, katolík, uzavřel smíšený sňatek s evangeličkou Minou Pfeifferovou se smlouvou, že budou všechny dítky katolicky pokřtěny a vychovány. Měli spolu tři dítky. Muž zemřel. Vdova nyní chtěla, aby osiřelé dítky, katolicky pokřtěné, vesměs mladší než 7 let, do evangelické církve byly přepsány, dovolávajíc se zároveň daného přivolení poručníkovy.

Žádost její byla však u všech instancí a konečně i od správ. dvoru nálezem ze dne 20. prosince 1895 odmítnuta s odůvodněním: že ona sama nemá práva něčeho měnití na smlouvě za života manželova učiněné; náboženství dítěk musí dle smlouvy zůstatí nezměněné do 14 let. Poručník do této věci zasahovati nemůže.

Doklad třetí: R. 1898 dostavila se k městské radě v Štýrském Hradci Augusta Haarmannová, vdova po rakouském gene-

rálu, a prohlásila, že svého syna Jana Karla Haarmanna v evangel. náboženství, augsburského vyznání, vychovává, a že on své katolické náboženství mění.

Jan Karel Haarmann narodil se jakožto manželský syn katolického plukovníka Haarmanna a byl dle katol. obřadů pokřtěn a do katol. matriky zapsán; matka jeho Augusta jest evangelická.

Městská rada zaslala prohlášení vdovino na vědomost katolickému farnímu úřadu u nejsv. Srdce Ježíšova v Štýrském Hradci. Farář podal stížnost ke štýrskému místodržitelství, jež uznalo, že má v té věci především rozhodnouti městská rada v Hradci, jakožto první stolice.

Tato pak rozhodla, že po zákonu z 25. května 1868 vdově Augustě H. právo ke změně náboženství synova nepřísluší.

Augusta odvolala se k místodržitelství, jež rekurs zamítlo; tak též učinilo ministerstvo.

Matka podala odvolání ke správ. soudu, udávajíc, že syna svého v evangel. náboženství vychovává, že syn již po celý rok evangelickou školu navštěvuje a nad to, že poručník se změnou náboženství souhlasí.

Rozsudkem správ. dvoru ze dne 6. října 1900 byla stížnost Augusty Haarmannové zamítnuta z těchto důvodů:

Dle čl. 2. zákona z 25. května 1868 nemůže vyznání náboženské dle čl. 1. některému dítěti ustanovené, krom zvláštních případností, býti změněno dotud, dokud ho dítě samo ze své vůle nezmění. Rodičové, kteří dle čl. 1. mají právo náboženské vyznání dětí svých smlouvou ustanovovati, mohou sice toto vyznání změnit, když dítě ještě nedokonalo 7. roku věku svého. Avšak taková změna v případě Haarmannově nastati nemohla, ježto otec byl již mrtev a smlouva tudíž nemohla býti uzavřena. Souhlas poručníkův nemůže zde nahraditi svolení otcovského.

(POKR.)

Nejstarší tištěný rituál Pražský z r. 1496.

Příspěvek k dějinám liturgie v Čechách. Podává Dr. ANT. PODLAHA.

Další součást starého ritu činí *úryvek z evangelia sv. Matouše* 19, 13—15.; v nynějším ritu toho nenalzáme. Při čtení úryvku toho měl kněz položit štolu i ruku na křtěnce. Místo, týkající se tohoto obřadu, zní v rituále takto: »Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Sequentia sancti evangelii secundum Matth. *Et imponat stolam et manum super infantem.* In illo tempore. Oblati sunt Iesu parvuli, ut manus eis imponeret et oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus autem ait illis: Sinite parvulos et nolite eos prohibere venire ad me. Talium enim est regnum celorum. Et cum imposuisset eis manus, abiit inde. Deo gratias«.

Odlišnou od nynějšího ritu jest i tato další partie ritu starého: »*Finito evangelio ponat sacerdos manus super caput infantis et faciat dicere compatres dominicam orationem, Pater noster, Ave Maria et symbolum, Credo. Et solus etiam dicat sacerdos, Pater noster, Ave Maria et symbolum. Deinde dicat sacerdos patrino, quod puerum informet, Pater noster, Ave Maria et symbolum apostolorum, si necessitas fuerit, casu quidem, si pueri parentes dies suos clauderent. Tunc iterum sacerdos: Et ne nos. Sed libera. Oremus. Et dicat hanc orationem super utrumque*«¹⁾: »Ne te lateat, sathanas, imminere tibi penas: imminere tibi tormenta, imminere tibi diem iudicii, diem supplicii sempiternum, diem, qui venturus est, veluti clibanus ardens, in quo tibi atque universis angelis tuis praeparatus erit aeternus interitus, et ideo pro tua nequicia, dammate atque damnande, da honorem deo vivo et vero et da honorem iesu xpo, filio eius, et spiritui sancto paraclito, in cuius nomine atque virtute praecipio tibi, quicumque es, spiritus immunde, ut ex eas et recedas ab hoc (vel hac) famulo (vel — la) dei N., quem (vel quam) hodie dominus et deus noster ihs xps ad suam sanctam gratiam et benefit dictionem fontemque baptismatis dono suae gratiae vocare

¹⁾ t. j. nad křtěnci obojího pohlaví.

dignatus est, ut fiat eius templum per aquam regenerationis et renovationis in remissionem omnium peccatorum. In nomine eiusdem domini nostri iesu xpi. Qui venturus e. iudi. vi. et mor. *Alia oratio super utrumque.* »Concede, domine, electis nostris, ut sanctis edocti misteriis et renoventur fonte baptismatis et inter ecclesiae tuae membra numerentur. Per xpm do. nos«. Kdežto nyní modlí se kněz s kmotry Apoštolské vyznání víry a modlitbu Páně, ubíraje se ku křtitelnici, modlili se tudíž druhdy kněz a kmotři, 'Otče náš', 'Zdravas Maria' a 'Věřím v Boha' ještě vně kostela. Při tom připomenouti měl kněz kmotrům, že povinni jsou naučiti kmotřence, pakliže by rodice jeho zemřeli, modlitbám těm.

Nyní užívaný exorcismus u křtitelnice »Exorcizo te, omnis spiritus immunde atd.«, zastupuje v ritu starém ono oslovení satana »Ne te lateat«, jež však říkáno bylo rovněž ještě vně kostela. Tu také vykonán obřad dotknutí se uší a nosu dítěte, kterýž nyní koná se již v kostele. Obřad tento jest ve starém rituálu zevrubněji detaillován, jakož vysvitne nejlépe z toho, položíme-li dotyčné místo rituálu nynějšího a starého vedle sebe:

Rituál z r. 1872:

Postea sacerdos digito accipiat de saliva oris sui, et tangat aures et nares infantis; tangendo vero aurem dexteram et sinistram, dicat: »Epheta, quod est, Adaptere.« Deinde tangit nares, dicens: »In odorem suavitatis. Tu autem effugare, diabole; appropinquabit enim iudicium Dei.«

Rituál z r. 1496:

His expletis faciat sacerdos mixturam in palma sua ex terra et sputo suo, recipiatque modicum ad pollicem dextrum, et primo tangat hac mixtura per modum crucis aurem dexteram infantis, ita dicens: »Effeta, quod est adaptere.« Secundo tangat nares, ita dicendo: »In odorem suavitatis.« Tertio tangat aurem sinistram, dicens: »Tu autem effugare diabole, appropinquabit enim iudicium dei.«

Potom předpisuje starý rituál *pokropení křtěnce svěřenou vodou* (»aspergatur puer aqua benedicta«). A tu teprve má kněz vložit štólu na hlavu křtěncovu a *uvést jej do kostela* (»et ponatur stola super caput eius et introducatur in ecclesiam«), kdežto nyní uvádí se křtěnec do kostela hned po modlitbě »Aeternam. . .«. Slova, jimiž kněz křtěnce vybízí ke vkročení do chrámu, jsou ve starém i novém ritu odlišná:

Rituál z r. 1872:

Ingrederere in templum Dei, ut habeas partem cum Christo in vitam aeternam. Amen.

Rituál z r. 1469:

»Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum: ex hoc, nunc et usque in seculum. Ingrederere in templum, adora filium hominis, ut habeas partem cum electis suis in regno dei.«

Další rubrika starého rituálu zní: »*Quum pervenitur ad fontem sive baptisterium cum puero, prosequitur accipiens infantem: interroget compatres dicens: Credis in deum patrem*« atd. Otázky i odpovědi, týkající se víry v Otce, Syna i Ducha sv., církev sv., obcování svatých, odpuštění hříchů, těla z mrtvých vzkříšení a život věčný, neliší se v rituálu starém od znění nynějšího. K nim připojuje se ve starém rituále ještě rubrika: »*Tunc prosequitur requirendo dicat: »Quis vocaris*« Respondeant: N.« Při těchto otázkách držel *kněz sám dítě na loktech*, jakož vysvětluje ze slov »accipiens infantem«.

Kdežto však otázky ty, víry se týkající, následují v nynějším ritu křestním za pomazáním olejem katechumenů, ve starém rituále předcházejí *před* pomazáním tím.

Pomazání olejem katechumenů dalo se za starých dob tímž způsobem, jako nyní. Stará rubrika mluví však jen o mazání »sacro oleo«, kdežto nynější rubrika zevrubněji praví, »oleo Catechumenorum«. Slova, jež při tom kněz pronáší, poněkud zase se odlišují:

Rituál z r. 1872:

Ego te linio ꝑ oleo salutis in Christo Jesu Domino nostro, ut habeas vitam aeternam. Amen.»

Rituál z r. 1469:

»Et ego te linio oleo salutis tam in pectore quam in scapulis in xpo iesu dno nostro in vitam aeternam. Amen.«

Nyní dle starého rituálu opětuje se odřikání ďábla, jež dle nového rituálu, děje se před mazáním olejem katechumenů. Při tom *držel kněz křtěnce neustále ještě na ruku sám*: »*Tunc tenens sacerdos infantem, et primo masculos, deinde feminas, si plures fuerint, requirat et interroget paternos, antequam baptizet, dicens: »Abrenuntias sathanae*« atd.« Otázky, týkající se odřikání se ďábla, kladou se ve starém rituálu v témž znění, jako nyní, ale v pozměněném pořádku; neboť dvě poslední (. . . operibus . . . pompis) ve starém rituále v opačném pořádku jsou předepsány (. . . pompis . . . operibus . . .).

Po té následuje otázka, jež dosud se klade: »Vis baptizari?« s příslušnou odpovědí kmotrů: »Volo«.

Potom však dle starého rituálu táže se kněz zase: »Quis vocaris?« Načež dle rubriky kmotrové »respondeant nomen infantis«.

V době, z níž pochází náš rituál, udílen byl patrně křest většinou ještě *pohroužením do vody*. Tím se také objasňuje, proč kněz vzal dítě na lokty své. Neboť velí rubrika: »Tunc sacerdos *mergat infantem ter in fontem* dicens: „Ego te baptizo in nomine patris“ *et mergat primo* „et filii“ *et mergat secundo* „et spiritus sancti amen“ *et mergat tertio*«.

K tomu podotýká starý rituál souhlasně s ritualem nynějším, ač ovšem poněkud jinými slovy: »Si autem dubium est, an puer sit prius baptizatus, tunc dicat sacerdos: „Si es baptizatus, non te rebaptizo. Si non es baptizatus, tunc ego te baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen?“¹⁾

Že však v oné době křest i poléváním, a to buď jedním nebo trojím se udílel, vysvítá z rubriky tohoto znění: »Vel potest fieri *superinfusio* aquae cum manu *simplex* vel *trina*. Et quocunque istorum modorum fiat, satis est et sufficit. Consuetudo tum patriae sive loci in his, quantum fieri potest merito venit attendenda«.

Mazání křížem směřovalo se druhdy dítě buď na temeni nebo na čele (»in fronte vel vertice«), kdežto nynější rituál připouští je toliko »in summitate capitis«. Modlitba, kterouž kněz při tom říká, odlišuje se ve starém znění toliko nepatrně od znění nynějšího:

Rituál z r. 1872:	Rituál z r. 1496:
Deus omnipotens, Pater . . .	Deus et pater . . . .
. . . . omnium peccatorum	. . . omnium peccatorum tuorum . .
. . . . in eodem Christo	. . . . in xpo . . . .

Pak oslovil kněz, jakož dosud jest obyčejem, křtěnce slovy: »Pax tecum«, k čemuž mu odpověděno bylo »Et cum spiritu tuo«.

O otírání palce a místa, kde křtěnec křížem byl pomazán, nezmiňuje se starý rituál; rituál nový výslovně je předpisuje.

¹⁾ Příslušné místo rituálu nového zní: »Si vero dubitatur, an infans fuerit baptizatus, utatur hac forma: N. si non es baptizatus etc.«

Kladení bílého roucha (»vestem aut camiseam«) na hlavu křtěncovu dalo se týmž způsobem, jako nyní a s týmiž slovy, maličko jen pozměněnými:

Rituál z r. 1872:

... vestem candidam, quam
immaculatam perferas ...
... tribunal Domini nostri
Jesu Christi ...

Rituál z r. 1496:

... vestem candidam, sanctam et
immaculatam, quam perferas ...
... tribunal xpi ...

Potom ve starém rituálu vsunuto oslovení Pax tecum s
Et cum sp. t. a zvláštní modlitba, čehož v novém rituále není. Modlitba ta zní: »Omnipotens sempiterne deus, qui regenerare dignatus es famulum (*vel* -lam) tuum (*vel* -am) N. ex aqua et spiritu sancto, quique dedisti ei remissionem peccatorum, emitte in eum (*vel* -am) septiformem spiritum tuum paraclitum de coelis: spiritum scientiae et virtutis¹⁾ et pietatis, spiritum sapientiae et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, et imple eum (*vel* -am) spiritu timoris domini et consigna eum (*vel* -am) signo sanctae crucis in vitam aeternam. Amen«.

Podání hořící svíce dalo se týmž způsobem jako nyní, a pronášena při tom tatáž smyslem modlitba, ale co do stylisace poněkud pozměněná.

Rituál z r. 1872:

Accipe lampadem ardentem et irreprehensibilis custodi baptismum tuum; serva Dei mandata, ut cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei una cum omnibus Sanctis in aula coelesti, habeasque vitam aeternam et vivas in saecula saeculorum. Amen.

Rituál z r. 1496:

Accipe lampadem ardentem et irreprehensibilem et custodi baptismum tuum, ut cum venerit xps ad nuptias, possis ei occurrere cum electis eius in aula sancta coelesti et habeas vitam aeternam. Amen.

Po křtu předeepsány ve starém rituále ještě tyto modlitby:

»*Post baptismum sequitur oratio*: Omnipotens sempiterne deus, maiestatem tuam suppliciter exoramus, ut famulum (*vel* -lam) tuum (*vel* -am) N. serenis aspectibus aspicere digneris, et cui donasti baptismi sacrum, longam ei tribuere dignare sanitatem. Per xpm.«

»Omnipotens sempiterne deus, qui regenerasti famulum (*vel* -am) tuum (*vel* -am) N. ex aqua et spiritu sancto, quique

¹⁾ V originale chybně: vitatis.

dedisti ei remissionem omnium peccatorum, tribue ei continuam sanitatem ad cognoscendam tuae veritatis unitatem. Per xpm d.«

»*Alia oratio.* Deprecemur fratres carissimi deum omnipotentem et dominum nostrum iesum xpm, qui hunc (*vel* hanc) famulum (*vel* -lam) suum (*vel* -am) N., cui per lavacrum regenerationis concessit veniam obtinere peccatorum, ei largam tribuat sanitatem et auxilium et gratiam largire dignetur. Per xpm dominum nostrum. Amen«.

(POKR.)

Finančně-statistické úvahy.

Podává RUDOLF VRBA.

VI. *Co se prokouří.*

Výkazy finančního ministerstva podávají nám za r. 1899 následující doklady o tom, co se prokouří. Erár přijal toho roku v Rakousku z prodeje tabáku 96,993.418 zl., to jest o 2,603.608 zl. více než r. 1898.

Prokouřeno bylo v království českém za 27,105.748 zl., na Moravě za 8,020.862 zl., ve Slezsku za 3,461.790 zl. Doutníků bylo vykouřeno v Čechách 425,798.000, na Moravě 125,380.000, ve Slezsku 60,848.000. Cigaret pak vykouřeno v Čechách 758,100.000, na Moravě 203,762.000, ve Slezsku 90,766.000.

Jest známo, že hlavně cigarety kouří nezralá mládež. V Praze často viděti na ulici i školáky, hlavně však učně s cigaretou v ústech. Tak bohatne »kulturní« stát z ubohých učňův. I zde jeví se hrozný vzrůst požívavosti lidu, která každého roku děsivým chvatem stoupá.

VII. *Příjmy berního eráru z rodeje kolků a z vybírání právních poplatků.*

Jmenované zde příjmy patří ke skupině nepřímých daní. R. 1898 vybral stát od poplatníků v Rakousku prodejem kolků 25,757.082 zl., předpisováním tax za udělení nějakého úřadu 3,592.000 zl. a vybíráním právních poplatků, předepsaných při uzavírce smluv, koupi nemovitého majetku a pod., 47,302.781 zl.

Obyvatelstvo Čech vydalo za kolky 5,842.795, Moravy 1,981.247 a Slezska 471.066 zl. Za taxy se vybralo v Čechách 758.738 zl., na Moravě 262.263 a ve Slezsku 71.862 zl.

K této kapitole mohlo by obzvláště kněžstvo napsati trpkou satyru. Když dostane výpomocný kněz jurisdikci za kaplana, tu netrvá to ani měsíc, a má zde z berního úřadu platební rozkaz na zaplacení taxy; ale než on sám obdrží z náboženského fondu dotaci u berního úřadu, čeká celé měsíce. Žádný úředník neb učitel a dokonce důstojník neobdrží dříve platebního rozkazu na placení taxy, dokud nemá v rukou platební arch na výplatu služného; ale kněz má platit napřed taxu, a pak teprv po několika měsících čekání obdrží dotaci z náboženského fondu.

Právních tax zaplatilo obyvatelstvo v Čechách 10,485.509, na Moravě 3,517.936 a ve Slezsku 842.939 zl. (O tomto příjmu státu si ještě promluvíme.)

Čtenáře bude jistě zajímati, mnoho-li berní fiskus r. 1898 vybral krejcarového kolku novinářského. Novinářský kolek vynesl jmenovaného roku v celém Rakousku 2,197.143 zl. Bylo tedy toho roku vytištěno čísel novin politických, alespoň jednou za týden vycházejících: 219,714.300 kusů. Z toho bylo vytištěno v Čechách 51,556.200, na Moravě 6,610.200, ve Slezsku 1,116.100 kusů novin. Kalendářů bylo jmenovaného roku v celém Rakousku okolkováno 26,204.300, z toho v Čechách 9,035.100, na Moravě 1,090.200, ve Slezsku 564.700 kusů.

Pravili jsme, že si promluvíme o položce berních příjmů právních poplatků. Jak známo, musí každý, kdo koupí nemovitý majetek, zaplatiti předepsané taxy dle stanovených klíčů. Koupím-li na příklad 2 korce pole v ceně asi 2000 korun, musím u berního úřadu zaplatiti přes 40 K poplatku z tohoto převodu. R. 1898 vybral berní erár z převodu vlastnictví majetku nemovitého v celém Rakousku 28,653.708 zl. Z toho připadlo na Čechy 6,833.557, na Moravu 2,517.746, na Slezsko 652.049 zl. Když však na burse ve Vídni některý kapitalista koupí za 6000 zl. cenných papírů, akcií, veřejných dlužních úpisů státu, zemí nebo měst, zaplatí pouze kolek 50 krejcarů. R. 1898 zaplatili bursiáni na burse ve Vídni jen 332.121 zl. A přece je známo, že obraty na burse vídeňské činí do roka pět až osm tisíc milionů zl.! Tak se chová stát k »chudým« milionářům!

VIII. *Příjmy státu z kořalečného moru.*

Moderní stát vyhlídnul si za zdroj svých příjmů i lidskou náruživost. Jedna z nejzlobnějších náruživostí jest pití kořalky, která jest rozšířena hlavně v chudších třídách pracovních. Jsou krajiny v Čechách, kde rodiny čeledínů ve dvorech kořalku snídají z mísy!

Kořalny jsou trojího druhu. K prvnímu druhu patří místnosti, kde se nalévá a pije pouze kořalka, tedy kořalny v čistém slova smyslu. R. 1898 bylo takových kořalen v Rakousku 45.790, a to v Čechách 11.484, na Moravě 6.222 a ve Slezsku 1,921. Pak jsou místa, kde se kořalka prodává vedle jiných nápojů, hlavně tedy piva, v hostincích a kantinách. Takovýchto výčepů kořalky bylo v Rakousku 43.973, a to v Čechách 12.390, na Moravě 2305 a ve Slezsku 458.

Druhou skupinu kořalen činí obchody kramářské, které mimo jiné zboží smějí prodávati kořalku v malém v uzavřených lahvích. Takových drobných prodejců bylo v Rakousku 5268, a to v Čechách 1226, na Moravě 360 a ve Slezsku 94.

Třetí skupinou jsou velkoobchody a drobné obchody, které výhradně prodávají lihoviny v uzavřených nádobách buď ve velkém, nebo v malém. Velkoobchodů s lihovinami bylo v Rakousku 6078, z toho v Čechách 956, na Moravě 1630, ve Slezsku 1385. Drobných prodejců bylo v Rakousku 22.783, z toho v Čechách 7138, na Moravě 2571 a ve Slezsku 751. Celkem bylo r. 1898 v Rakousku místností, kde se kořalka nalévala a prodávala, 123.892, z toho v Čechách 33.194, na Moravě 13.080, ve Slezsku 4609, v Haliči 21.217, v Dolních Rakousích 19.573.

R. 1898 byla v Rakousku předepsána daň z kořalky v obnosu 34,664.720 zl. Z toho připadlo na Čechy 11,183.306, na Moravu 4,372.711, na Slezsko 2,737.231 zl., na Halič 10,200.943 zl. Praha sama zaplatila daně z kořalky 3,170.964 zl., Vídeň jen 2,568.585 zl. Jmenovaného roku bylo v Rakousku napáleno líhu za 1,363.062 zl. Z toho připadlo na Čechy 315.423, Moravu 124.301 a Slezsko 75.363 zl. To jest lih, který jest podroben potravní dani, z kterého ze tedy připravuje kořalka. Obvyčejně se dělá z jednoho litru líhu pět litrů kořalky. Dle toho by se ročně vy-

pilo přibližně v zemích českých za 3½ milionů zl. kořalky, což činí výdaj asi 100 milionů zl.!

Nebudeme se zde šířiti o zhoubných účincích kořalky; konstatujeme tuto pouze tolik, že český národ vydá ročně alespoň 70 milionů zl. za kořalku. Proti tomuto broznému moru sociální demokraté nebrojí, ale spíše dělnictvo do židovských kořalen vhánějí. Co se již naoustouzely socialistické listy české kněze, žádal-li některý štolové poplatky, že prý kněžstvo vydírá lid, že nemá srdce k chudině a pod. České kněžstvo v Čechách a na Moravě i ve Slezsku nemá ročně ani 2 miliony zl. příjmu, kdežto kořaleční židé vysávají z nejhudšího lidu 60 až 70 milionů zl. hrubého příjmu, z čehož můžeme počítati při nejmenším 40% čistého zisku, což činí alespoň 25 milionů zl. ročně. O tom socialistické listy mlčí jako zařezány.

IX. *Daň z piva.*

Tato potravní daň vynesla r. 1898 v celém Rakousku 38,345.422 zl. Z toho přišlo na království České 14,984.273, na Moravu 3,219.699, na Slezsko 934.453 zl. Praha zaplatila pivní daně 317.316 zl., Brno 467.553 zl.

Počet pivovarů obnášel v Rakousku 1512; z toho bylo v Čechách 673, na Moravě 136, ve Slezsku 38. Počet pivovarů neustále klesá. Malé závody zanikají a místo nich zaujmou výrobu velké závody. Navařeno bylo piva v celém Rakousku 19,206.585 hektolitřů. Z toho připadá na Čechy 8,514.453, na Moravu 1,991.530, na Slezsko 398.310 hl. V zemích českých se spotřebovalo jmenovaného roku 10,904.293 hl., za kteréžto množství obyvatelstvo vydá ročně okrouhle 130 milionů zl. Z toho připadají přibližně $\frac{2}{3}$ na český národ. Vydá tedy český lid ročně přibližně 90 milionů zl. za pivo. Kdyby se za tyto peníze v domácnostech koupil raději chléb, mléko, maso, nebyla by zajisté ani čtvrtina souchotinářů, jako jich máme dnes. Názor, že prý je pivo »tekutý chléb«, jest naprosto mylný. Čím méně kdo pije lihovin, tím jest zdravější. Navykejme náš dorost pití mléka a odvykejme ho všem lihovinám, které jsou zkázou rodin a zkázou celého národa.

X. *Daň z petroleje.*

Berní erár vybírá také daň z lampičky, kterou si chudá šička svítí na svou svízelnou práci. Daň z petroleje vynesla r. 1898

v Rakousku 9,254.013 zl. Z toho připadlo na Čechy 985.704, na Moravu 831.300 a na Slezsko 1,853.170. Daň tuto vybírá stát přímo od rafinerií, které pak ovšem cenu čišťeného petroleje zdrazí, aby daň tuto obdrželi od obecnstva zpět. Spotřebováno bylo v Rakousku čišťeného petroleje 1,423.690 metráků. Mnoho-li z toho spotřebováno v jednotlivých zemích, nelze ovšem udati. Petrolej se čistí z nafty, která prýští ze země. Hlavní naftové prameny má Rusko a Halič, odkud se nafta v železných rezervoírech dováží do rafinerií. V Dolních Rakousích jsou tři rafinerie: ve Florisdorfu, Vídní a Breitensee, jedna jest v Terstu, v Pardubicích (patří Davidu Fantovi), v Ostravě (patří Maxu Böhmovi), ve Slezsku jest rafinerie v Bohumině a Dziedici. V Haliči jest celá řada petrolejových rafinerií. Jsou to firmy: haličská petrolejová společnost, hrabě Potocki, Szczepanowski, Gartenberg a Schreier, hrabě Skrzynski, Wisniewski a spol., Dr. Fedorowicz, Fibich a Straszewski, Fibich a Sławiarski, Gartenberg a spol., Reich a spol., Landesberg a spol., Backenroth a Landau, Leizor Griffel, Naftová společnost v Klenczanech, Jakob Alexandrowicz, J. Friedmann, bratři Hoffmannové, Kalman Nebenzahl, Samuel Ehrenberg, B. Wietschner, Backenroth a Feierstein, Fränkl a Hönig, Josef Mehr, Naftali Bodmer, Feierstein a spol., bratři Händlové, Brust a Ehrenreich, Markus Mermelstein, Isaak Gleicher, Israel Gürfein, Kreisberg, Charkel Gleicher, Unger a Aschkenazy, Baruch Weiser, Hersch Bloch, Leib Lautmann, Jakub Schapina, Isaak Reich, Josef Altmann, F. Brunicki, Moses Zimmet, Salamon Kreppel, Osias Rumalt, Schepsel Rechter, Nathan Reich, Ephraim Wertheimer, Drezel Nebenzahl, Zacharias Händl, J. Wertheimer.

Tyto firmy dodávají obecnstvu čišťený petrolej. Prameny naftové v Baku patří Rotšildovi a haličské prameny ponejvíce zde jmenovaným židům. Ubozí křesťané by si tedy nemohli bez židovského petroleje rozsvítiti ani jednu petrolejovou lampu. A pak chceme bojovati proti židům? Drží nás se všech stran sevřeny železnými kleštěmi. V Americe má, jako u nás žid Rotšild, petrolejový monopol známá firma »Standard oel Compagnie« jejíž hlavním, akcionářem jest Rockefeller, který bere ročně 25 milionů dolarů dividendy. Dynastie Rotšildů bude míti v Evropě ještě větší roční příjem z monopolu petrolejového. Petrolej bude hráti jednou

vedle elektřiny velkou úlohu ve výrobě, neboť až bude jednou uhlí drahé, bude se pomýšlet na to, aby se místo velkých parních strojů stavěly menší, hnané petrolejem (plyny pálením petroleje vyvinutými).

XI. *Daň živnostenská.*

Tuto daň platí každý, kdo se zabývá nějakou výdělkovou prací nebo podnikem, vyjímajíc polní hospodářství a ty, kdož mají pevné služné, jako jsou úředníci, učitelové, kněží a pod. Daň výdělková v Rakousku jest rozvržena na 2 katastry. R. 1898 vynesla stará daň výdělková v Rakousku 1,858.302 zl.; z toho připadlo na Čechy 479.533, na Moravu 106.331, na Slezsko 15.783 zl. Daň výdělková dle nového katastru vynesla r. 1898 v celém Rakousku 14,872.790 zl. Z toho připadlo na Čechy 4,341.941, na Moravu 1,530.757, na Slezsko 459.843 zl. Podomní obchodníci zaplatili r. 1898 daní 156.282 zl., a to v Čechách 44.095, na Moravě 11.756 a ve Slezsku 2547 zl.

Mimo to patří k této skupině akciové podniky, banky, záložny, pojišťovny, které jsou povinny skládati veřejné účty. Podniky ty zaplatily jmenovaného roku 20,459.650 zl. daní; z toho připadlo na Čechy 4,715.911, na Moravu 1,521.161, na Slezsko 503.088 zl.

XII. *Menší osobní daně.*

Daň rentovní (daň důchodkovou) platí osoby, u kterých berní orgány zjistí roční jistý příjem ze jmění kapitálu. Daň důchodkové bylo r. 1898 zapraveno v Rakousku úhrnem 2,661.496 zl.; z toho připadlo na Čechy 661.408, na Moravu 166.127, na Slezsko 51.851 zl.

Daň ze služného platí veřejní a soukromí úředníci. Daň této bylo jmenovaného roku zaplacen 563.154 zl.; z toho v Čechách 78.587, na Moravě 36.114, ve Slezsku 9.641 zl. POKR.

Otázka patronátní v Čechách.

Uvažuje Dr. JOS. DOUBRAVA.

12. Zkušenost zavdala též podnět k přesnému pořízení, jak opatřiti uprázdněné obročí, o jehož patronatu spor vznikl. Spor

tento za předmět může mít buď otázku, zda tu volná kollací biskupova vůbec obmezena jest podacím právem, aneb otázku, kdo k podacímu na obročí oprávněn jest; v prvním případě sporuje se tedy o existenci podacího práva, v druhém o příslušnost k stávajícímu podacímu právu.

Po zákonu obecném jest za sporu o existenci podacího obročí uprázdněné opatřiti administrátorem na dobu, než se rozhodne, zda máti je za obročí volné kollací biskupový, či za obročí propůjčitelné k praesentací.¹⁹³⁾ Za sporu o příslušnost k podacímu hleděti sluší, zda mezi sporujícími jest někdo possessor bonae fidei; tím jest, hledě k věcnému patronatu, bezelstný držitel statku; hledě k osobnímu patronatu ten, kdo posledně bona fide účinně praesentoval.

Po zásadě o bezelstném držení s hledem k užitku věci držené, jakým tuto jest podací, oprávněn bude držitel bezelstný patronatu k podacímu a kandidat, po této praesentací na obročí dosazený, podrží je, i kdyby spor skončil se v neprospěch bezelstného držitele.¹⁹⁴⁾

Není-li mezi sporujícími takového držitele bezelstného a spor do konce praesentační lhůty nebyl vyřízen, může biskup obročí tenkrát propůjčiti volně.¹⁹⁵⁾ Tomu však, kdo ze sporu vyšel vítězně, je možno beneficiata biskupem ustanoveného, ještě dodatečně praesentovati a touto formalností se za patrona prokázati.¹⁹⁶⁾

Této věci všimnuto si do jisté míry i v právu zvláštním pořízením, že za sporu o podací mezi patrony, z nichž nikdo není v bezelstném držení, biskup má obročí až do rozhodnutí sporu opatřiti administrátorem: kdo vyjde vítězně ze sporu, může pak vykonati své podací bez ohledu na dosavadního správce obročí, ačkoliv nemá bez závažné příčiny praesentovati jiného.

Jiných případů sporných zvláštní právo se nedotýká, zůstávajíce zásady obecného práva v platnosti.¹⁹⁷⁾ Za to všimá si blíže příslušnosti k rozsuzování sporů vytknutých.

¹⁹³⁾ Ferraris. l. c. Tom. IV. str. p. 1287. N. 102.

¹⁹⁴⁾ Ferraris l. c. N. 100.

¹⁹⁵⁾ Ferraris l. c. N. 99.

¹⁹⁶⁾ Wahrmund l. c. Bd. II. S. 113. N. 114.

¹⁹⁷⁾ Wahrmund l. c. S. 113.

V částečné shodě s obecným právem¹⁹⁸⁾ konkordat rakouský odkazoval záležitosti patronátní na soud církevní, vyjímaje spory o nástupnictví v patronat světský, vyhrazené soudům státním.¹⁹⁹⁾

Zákon ze dne 7. května 1874 drže známé stanovisko,²⁰⁰⁾ že konkordat jest zrušen a tím i článek XII. z platnosti vypadl, příslušnost k souzení sporů patronátních nově upravil v § 33.²⁰¹⁾

Dle toho spory o otázce, zda některý kostel či obročí jest pod patronatem aneb s hledem k nim místo má volná kollace biskupova, po vyslechnutí církevních úřadů přísluší v předepsaném pořadu stolic správě kultu.

Sporno-li však, komu nějaký patronat na kostele či na obročí náleží, místo má příslušnost soudní.

13. Jaké právní důsledky má praesentace řádně vykonaná, vyloženo výše.²⁰²⁾ Pověděno též, že u nás vyhradila si vláda, po vykonané praesentaci zjistiti, zda kandidat dotýčný vyhovuje i po stránce kvalifikace politické.²⁰³⁾ Tu zajímavá otázka, jaký vliv má výhrada tato na nárok, vyplývající z praesentace a oprávnující praesentovaného k požadavku, by příslušný biskup obročí vskutku mu propůjčil. Jinými slovy, přísluší praesentovanému kandidatovi obecným právem založené ius ad rem hned, jakmile obdržel praesentaci patronovu, aneb vzniká mu právo toto teprve, když vládou bylo zjištěno a prohlášeno, že není proti jeho investituře žádných námitek?

Ve zprávě o důvodech k dotýčnému § 6. zákona ze dne 7. května 1874 dí se: „Zřejmo samo sebou a ještě výslovně v §§ 3. a 6. in fine připomenuto, že přes pravoplatnou námitku vlády obsazení obročí státi se nesmí. Stane-li se přece, pro obor státní nemá platnosti a úřad považuje se dále za uprázdněný.

¹⁹⁸⁾ cp. 3. X. II. 1. . . Causa vero iuris patronatus ita coniuncta est et connexa spiritualibus causis, quod nonnisi ecclesiastico iudicio valeat definiri . . . .“

¹⁹⁹⁾ Concordat Art. XII: „De iure patronatus iudex ecclesiasticus cognoscet; consentit tamen Sancta Sedes, ut quando de laicali patronatu agatur, tribunalia saecularia iudicare possint de successione et quoad eundem patronatum, seu controversiae ipsae inter veros et suppositos patronos agantur seu inter ecclesiasticos viros, qui ab iisdem patronis designati fuerint.“

²⁰⁰⁾ Zákon ze dne 7. května 1874 ř. z. č. 50 čl. I. Patent ze dne 5. listopadu 1855 (ř. z. č. 195) jest po celém obsahu svém zrušen.“

²⁰¹⁾ Burckhard I. c.

²⁰²⁾ Otázka patr. II. A. 1. al. 3.

²⁰³⁾ Otázka patr. II. A. 2. al. 5.

Tou příčinou nemůže se vykonati uvedení v držení temporalii, jež vázáno spolupůsobením vládním, příjmy obročí zaberou se i na dále jako požitky interkalární do náboženské matice, matriky nebudou novému faráři vydány, vláda bude moci po § 12. opět-ného obsazení se dožadovati a je po § 60. vynutiti. . . .«

Přes tyto důsledky, jimiž vláda snaží se váhu zajistiti vý-luce neřebého kandidata, nelze popřiti, že v zásadě právo kandi-datovo k obročí a závazek biskupův ke kollaci již platnou prae-sentací vzniká v oboru církevním. Platnou stane se investitura kandidata třebas vládou vyloučeného.

Ovšem bude biskupovi v skutečných případech na uváženu, zda veřejný zájem církevní nepřevládá nad soukromým nárokem praesentovaného kandidata a dovoluje, by jeho ius ad rem za cenu nebezpečných roztržek uplatněno bylo.²⁰⁴⁾

14. Přesvědčení, že na dobro věci sluší postarati se o brzké obsazení uprázdněných obročí, došlo náležitého výrazu nejen určením lhůty praesentační, nýbrž též vyměřením doby, do které po zákonu obsazení dokonáno býti musí.

Předpisuje zákon ze dne 7. května 1874 § 12.: »Znovu-obsazení uprázdněných církevních úřadův a obročí musí z pra-vidla státi se během roku, počítajíc od času uprázdnění. Výji-mečně může lhůta tato prodloužena býti za souhlasu úřadu zemského«.

Výjimka tato nejednou místo má, a místo by měla, i kdyby vláda nebyla prohlásila její přípustnost; biskup často přes nej-lepší vůli prostě nemůže k duchovní správě uprázdněného obročí dosaditi faráře ve lhůtě zákonité.

Stáváť se, že pro nedostatek duchovenstva, pro neutěšené poměry místní neb nedostatečnost důchodů třeba vypisovati dva-krát ba i třikrát konkurs k některému obročí, aniž někdo o ně se přihlásil.

Zřejmo, že v případech takových, kde z naprosté nemož-nosti obročí se neobsazuje, se zemskou vládou o souhlas jednati se nebude.

²⁰⁴⁾ Wahrmond l. c. Bd. II. S. 121.

3. Rozpor práva zvláštního se zájmem církevním po stránce podacího.

1. Přes všeliké záruky, kterými církev hleděla ohraditi pravomoc biskupskou, aby důsledkem podacího, založeného na výsadě patronátní, nepozbyla rozhodného vlivu na dosazování duchovních správce k církevním obrocím, upletly poměry volnosti biskupů těsná pouta.

Stalo se to i u nás.

Po tom, co v předeslaném odstavci o podacím po našem právu zvláštním vyloženo bylo, nebude za těžko vystihnouti rozpor poměrů našich se zájmem církevním.

Nejpovolanějšími soudci poměrů těchto jsou ovšem biskupové sami, a sluší tedy v této věci především jejich soud slyšeti, uvážiti jejich stesk.

Pronesli jej v pamětním svém spise, daném na sjezdu Vídeňském dne 16. června 1849 c. k. ministerstvu vnitř takto: »Ačkoliv shromáždění biskupové v tomto i v každém jiném směru všech práv řádně nabytých si váží, přece nemohou toho zatajiti, že nesmírný rozsah, jehož patronátní právo v Rakousku nabylo, nejdůležitější učely duchovní správy ohrožuje a zdržuje. Po právu církevním pravidlem jest, že biskup všechny duchovní úřady a všechna obročí svého církevního obvodu volně propůjčovati má. Přes to volné právo biskupské k propůjčování v Čechách... téměř cele zaniklo.... Patronátní práva více méně častá, jež biskupům po většině přísluší, nesmí zaměňována býti s právem volné kollací biskupské; mimo to týkají se vždy jen poměrně malého počtu obročí a jsou spojena s břemeny, jež po poklesnutí dřívějších panství většinou nedostizitelnými as se stanou. Nikdo není spíše s to, by poznal kněze nejhodnější, a nikdo nemá živějšího zájmu, by je uvedl na pravé místo, než biskup. Má-li na všech aneb téměř na všech obročích své diecése pouze právo ty, jež zná jako nehodné neb nezpůsobilé, zamítnouti, nenalézá téměř žádné příležitosti, aby zásluze dodal povzbuzení a osadám zřídil duchovní správce, kteří vědomostmi, zkušeností a zbožnou horlivostí nejvíce k tomu se hodí, náboženskému a mravnému životu zjednati trvání a rozkvět.«²⁰⁵⁾

POKR.

²⁰⁵⁾ Waehrmund I. c. Bd. II. S. 34.

Monumenta romana episcopatus Vesprimiensis.

Sděluje Dr. IS. TH. ZAHRADNÍK.

Ale přece zůstalo tu semeno, které klíčilo dále. Zůstaly tu zbytky porobených národů slovanských, které zachovaly si víru v Krista. Tyto zbytky posilovány byly křesťanskými zajatci, které Maďaři při loupeživých svých výpravách zavlékli do svých sídel. Tím sesilován byl živel křesťanský. Pokusil se i sv. Volfgang o rozdmýchání doutnajících jisker, ale bez výsledku; ani Pelhřim Pasovský nedopracoval se touženého výsledku. To vyhradila Prozetelnost sv. Vojtěchu. Křtí sv. Štěpána, syna Gejsy a Sarolty, dcery pokřtěného v Byzanci vůdce Gyly (Gylas).¹⁾ Sv. Štěpán provedl pokřesťanění říše své založiv arcibiskupství (Ostříhomské a celou řadu biskupství.²⁾

Fessler ve své *Geschichte v. Ungarn* (II. Aufl. bearb. v. Klein, Leipzig, Brockhaus, 1867 I. 105) vypočítává tatobiskupství: Současně založeno bylo arcib. Ostříhomské a biskupství v Kalocse (1001 či 1008) pak Vesprím, 1009 Pětikostelí, kolem r. 1030 Csanad; leta založení biskupství bácsského, jagerského a bělohradského (Weissenburg) v Sedmíhradsku jsou nejistá; nelze též tvrditi, založil-li sv. Štěpán již biskupství Velkovaradinské a Vácovské a obnovil-li Nitranské. Při vypočítávání suffragánů uherských za Bely III. (1173—1196) jsou tato biskupství označena: Suffragáni Ostříhomští: Jager (Erlau), Pětikostelí, Raab, Vesprím, Nitra. Suffr. arcib. v Kalocse: Csanad, Varadin, Sedmíhradský a Záhřeb (Zágrab) nad Sávou (Fessler I. c. 283.) Mezi biskupskými sídly uherskými zaujímá Vesprím jedno z nejčelnějších míst.

Území diecése této prostíralo se po větší části dnešní arcidiecése ostříhomské. Hranice její vymezuje Lonái takto: Od Ostřihoma jižně po pravém břehu Dunaje celé Blatensko až ku Drávě, kraje východně od Raabu, provincie Pilis, Král. Bělehrad, Vesprím, Somogy a Zála. V obvodu jejím byl starobylý Stoličný Bělehrad, staré sídlo královské a až do r. 1527 místo korunovační i pohřební uherských králů. Zde jsou hroby sv. Štěpána i Emericha krále. Biskupu Vesprímskému přísluší právo korunovati uherské královny a má zároveň hodnost kancléře královny.³⁾ V jeho území

¹⁾ Více o tom viz: Wetzer a Welte, *Kirchenlexicon*, Ungarn: 270

²⁾ Kryštůfek v *Cirk. děj.* II. 466 udává mezi sídly biskupskými též Stoličný Bělehrad. To spočívá na omylu. Ve Stol. Bělehradě byla pouze kapitola s proboštem v čele, podřízená přímo pap. stoliči (Monum. hist. XXIX), která teprve 16. června 1777 Piem VI. na biskupství byla povýšena (Wetzer a Welte, *Kirchenlex.* V. 1010.) Patrně omyl ten povstal zaměněním sedmíhradského Weissenburgu (Karlsburg) Alba Julia, prius Apelum, Karlsburg Weissenburg, Gyula feiervár ve Stuhl-Weissenburg (Stoličný Bělehrad). O diecesi Sedmíhradské blíže viz: Wetzer a Welte *Kirchenlex.* VII. 939. a stať: Siebenbürgen Heft 112. 274.

³⁾ Právo toto vymohl biskup Robert 1209—26 (od tohoto roku arcibiskupem ostříhomským). Stalo se to v Římě 1216. O právo

byl památný hrad královský Budín, starobylý Vyšehrad uherský, na jehož král. hradě uchovávány říšské klenoty i král. koruna; zde památný životem i zázraky sv. Markěty »ostrož Zaječí« (Insula Leporum), četné kapitoly kollegiální a opatství.

Vesprím sám byl jedno z oblíbených sídel Gejsových. U Vesprímu porazil sv. Štěpán náčelníka strany pohanské v Uhrách, vévodu semigijského Kupu. Do Vesprímu uvedl sv. Štěpán⁴⁾ řeholnice ritu řeckého, by vychovávaly dívky pánův uherských ve mravech křesťanských i uhlazenosti byzantské. Tam povstala první akademie uherská, kterou král Ladislav IV. 1276 za rovnou s Pařížskou prohlásil.

Je pochopitelné, že Vesprím byl centrem pro historii uherskou velmi důležitým. Hlavně s apošt. stolicí byla korespondence velmi živá. — Z toho patrně, jakou důležitost pro historii uherskou mají vydaná právě Monumenta rom. Jsou tu listiny, jimiž papežská kurie udělovala beneficia a právo nároků na některou prebendu a které jasně osvětlují poměry tehdejší, tytéž dosti neutěšené; jsou tu dále listiny týkající se dávek a poplatků různých. Z nich vyvstává mnohá osoba a korporace ze zapomenutí. Život sv. Markěty, dýšící něhou a poesii, jasně tu vylíčen. Konečně sneseny tu listiny týkající se širokých, velkých dějin světových. Cítíme tu kroky historie: křížové výpravy, nastoupení domu Anjou, styky Uher se sousedními národy, západní schisma; vše, co rozčeřilo hladinu Uher, mohutný ozvuk zanechalo v díle uvedeném.

Není úmyslem naším podati rozbor celého díla; nás poutají nejvíce zprávy, týkající se Čech, a to v první řadě hrdinného Přemysla Ot. II. V díle totiž I. pag. XXXIII—LXVII jest celá partie nadepsaná: *Inquisitio super Vita et Miraculis Beatae Margarethae Virginis, Belae IV. Regis Filiae*. Historii kultu této svěťce líčí Jesuita Colom. Rosty. Zvláštním kouzlem obetkána svěťice velebná — Markéta uherská — něžný květ okouzluje nás. A bylo přáním hrdinského Přemysla Ot. II., aby tato Bohem nadšená duše podala mu ruku na pouť životem, aby zasedla na trůn královen českých, kdy hvězda štěstí Přemyslova dostoupila zenithu. Zprávy dějepisné zaznamenávají jen suché, holé faktum. My napřed podáme tu kontury prostého obrazu dějinného,⁵⁾ a pak doplníme obrysy ty zprávami z díla citovaného. DOK.

---

to vedl spor s arcibiskupem ostráhomským a bylo rozhodnuto v ten smysl, aby, je-li král s královnou korunován, krále korunoval a pomazal arcib. ostráhomský, královnu vesprímský; je-li královna sama jest korunována, ostráhomský ji pomáže, vesprímský korunu na hlavu vsadí (vide listinu 38.)

⁴⁾ Viz: Kryštůfek I. c. II. 467.

⁵⁾ Viz: Palacký II. 46, Pulkava (Dobner III. 231), Fessler I. c. I. 407.

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika.

Casus conscientiae: Za koho lze obětovati mši sv.?

Případ: Titius vede duchovní správu v osadě, v níž pospolu žijí katolíci, bludaři a nevěrci (infideles). Jednoho dne žádá ho zbožná vdova Berta, katolička, by na její úmysl sloužil tři mše sv.: první za bratra, který zemřel jako nevěřící, byl však „upřímný a bojící se Boha i vystřihající se zlého“; druhou za Kaja, dobrodince rodiny, jenž, ač protestant, dal pravděpodobné (probabilia) známky, že v dobrém mínění (bona fide) i milosti Boží se světem se rozloučil; třetí pak za jejího muže, který jmenovitě a veřejně sice z církve sv. byl vyloučen (excommunicatus vitandus), ale před smrtí na jevo dal lítost, byť i nemohl býti pro náhlou smrt rozhršen aniž přijati sv. svátostí. Titius sloužil za uvedené zemřelé tři mše sv. de requiem, vytknuv nadto ve zvláštní modlitbě jich jména. Jednání své obhajoval tvrzením, že nejsv. obět mše sv. za ty může býti přinášena, za které přinesena byla obět kříže. Kristus Pán obětoval se však za všechny.

Otázky: I. Za koho lze obětovati mši sv. II. Zda jednal Titius ve všem správně, a co dlužno souditi o jeho důvodech? III. Zda navrátiti má obdržená stipendia?

Odpověď: K otázce I. Všeobecný sněm Tridentský učí (ses. XXII.), že mše sv. obětována býti může za všechny křesťany živé, kteří žijí ve společnosti Církve sv., jakož i za duše v očistci. Co týče se však aplikace mše sv. za stížené klatbou (excommunicati), bludaře, odštěpence (schismatici), nevěřící, ať živé nebo zemřelé, není posudek tak jasný. Především dlužno míti na zřeteli toto: 1. Z vnitřní povahy věci není překážky, by nekrvavá obět mše sv. přinášena byla právě tak, jako obět kříže, za všechny i jednotlivé lidi vůbec. Pohlížíme-li však na mši sv. jakožto na projev veřejného kultu, pak podléhá zákonům i kázni Církve sv. Z toho plyne všeobecné pravidlo: Mše sv. obětována býti může za všechny i jednotlivé, s výjimkou osob, za které sloužiti zakazuje církevní zákon určitý a zřejmý (jednáť se o předmětu nemilém — materia odiosa). 2.) Výkon, kterým obětující kněz přivlastňuje někomu *zvláštní* ovoce mše sv., může býti veřejným, poloveřejným nebo prostě soukromým. *Veřejným* jest, oznamuje-li se věřícím, za koho obětována jest mše sv., neb uvádí-li se jméno jeho v modlitbách; *poloveřejným*, přislíbí-li kněz obětovati za tu či onu osobu, aniž toho veřejně ohlašuje věřícím; *soukromým*, zjevuje-li kněz *sám* Bohu, komu přivlastniti má ovoce mše sv.

Předeslavše tyto věci, odpovídáme:

A) Jedná-li se o mši sv. za živé: 1) Jest zakázáno obětovati mši sv. *veřejně* za ty, kdož jmenovitě a veřejně z církve byli vyloučení. (Bened. XIV. c. In superiori.) Tak dle souhlasu všech.

— 2) Jest dovoleno sloužiti mši sv. za bludaře neb odstěpence, jestliže oběť nejsv. se koná výslovně za jich obrácení ku pravé víře. (Ss. Offic. 19./4. 1837.) — 3) Jest dovoleno obětovati mši sv. na úmysl nevěřícího v tom případě, když není pohoršení, dále když ve mši sv. nic zvláštního se nepřidá, a konečně, když se v nevěřícím, jenž dal intenci, neskryvá nějaký špatný úmysl neb omyl či pověra. (Ss. off. 21./7. 1865.) Lze tedy sloužiti mši sv. za nevěřícího nemocného, by se uzdravil, odsouzeného, by vysvobozen byl z vězení nebo ode smrti. (Ss. Off. 11./3. 1848.)

B) Jedná-li se o mši sv. za mrtvé: 1) Na otázku: „zda sloužiti lze mši sv. za ty, kdož umírají ve zjevném bludu (in manifesta haeresi), zvláště jedná-li se o aplikaci veřejnou,“ a „zda lze za ně obětovati, pakliže povědomo to jen knězi a mši sv. žádajícímu“, Církev sv. v obojím případě odvětila **záporně**. Nedovoluje tedy ani veřejnou ani poloveřejnou aplikaci mše sv. za zemřelého bludaře. — 2) Naprosto není dovoleno sloužiti mši sv. za zemřelé v nevěře. (Ss. Off. 12/9. 1645.) — 3) S tím, kdo zemřel ve klatbě, byť i byl na jevo dal před svou smrtí lítost, není dovoleno obcovati, pokud nebyl rozhrěšen, aniž modliti se zaň, byť i byl skutečně před Bohem došel slitování. (C. 28. de sent. excommunicationis.) Nebylo-li tedy nad mrtvolou vynešeno rozhrěšení od klatby, nelze za dotyčného zesnulého sloužiti mši sv.

K otázce II.: Titius jednal nesprávně 1) přijetím oněch tří intencí, 2) tím, že obětoval mše sv. jménem a na úmysl Berty (aplikace poloveřejná), 3) hlavně tím, že vytkl jména zesnulých ve zvláštní modlitbě. Důvod, jenž ke své obraně uvedl, platí jen tehdy, není-li žádného zřejmého zákazu Církve sv. Viděli jsme však pravý toho opak.

K otázce III. odpovídáme záporně, t. j. Titius není povinen náhradou, poněvadž neprohřešil se proti spravedlnosti povinné (commutativa); ba naopak vykonal, ač neprávem, vše, k čemu přijetím intencí se zavázal. Dr. K. Kašpar.

Úsudek Harnackův o katolicismu. — Adolf Harnack, nejproslavenější protestantsko-liberální bohoslovec a církevní historik německý, přednášel na universitě berlínské více než 600 posluchačům o křesťanství („Das Wesen des Christenthums.“) Přednášky tyto byly vydány ve zvláštním otisku; v Němcích se velmi horlivě čtou od lidí nejružnějších stavů. Poněvadž směr Harnackův jest liberální a rationalistický, přivodí jeho přednášky mnoho zlého v samém protestantismu. Harnackovi na př. jest Ježíš Kristus *pouhým člověkem!* Z této příčiny bude asi každého velice zajímat, co tento muž soudí o katolicismu a církvi katolické.

»*Rímská církev,*« dí Harnack na počátku 14. přednášky, »*jest nejrozsaáhlejší a nejmocnější, nejkomplikovanější a přece zcela jednotnou budovou,* jakouž dějiny, pokud nám známo, vytvořily. Všecky síly lidského ducha i duše a všechny elementární síly, jimiž lidstvo vládne, účastnily se této stavby« (str. 153.) K

otázce: co způsobila římsko-katolická církev, odpovídá Harnack: »*Vychovala národy romansko-germánské. Přinesla mladistvým národům křesťanskou kulturu*, a nepřinesla jí toliko proto, aby je opustila na prvním stupni — nikoliv, církev *darovala jim cosi pokroku schopného, ba sama tento pokrok téměř po tisíc let vedla*. Až do 14. století byla vůdcem a matkou; plodila idee stanovila cíl a rozvíjela síly. Až do 14. století — od té doby pak pozorujeme, jak samostatnými stávají se ti, jež vychovala, a ubírají se po cestách, jichž církev neukazovala, po nichž jít nechce a nemůže. Než přece ani tehdy, v době posledních let šestnáctého století, nezůstala tak pozadu, jako církev řecká. Ukázalo se, že *z celého politického hnutí úplně se vymanila* — my v Němcích pozorujeme to velmi dobře! — a i na duševním hnutí má účast vždy velmi významnou. *Není ovšem vůdcem, naopak, potlačovanou*; ale oproti chybám a převratům v moderním pokroku není její utlačování nepožehnaným“ (str. 153. n.).

Druhým dobrodiním, jež katol. církev národům přinesla, jest faktum, že „tato církev v *západní Evropě správně uchovala myšlenku samostatnosti náboženské a církevní* naproti pokusům tu činěným k zavedení státní omnipotence i v ohledu duchovním“ (str. 154.).

Že katol. církev jest vskutku *katolickou*, doznává Harnack zcela jasně, ba prohlašuje katolicitu katol. církve za element, „jenž konstituuje římskou církev“ (str. 155.). Pokud se týče historické kontinuity, t. j. vzájemného poměru, ve kterém nachází se nynější katol. církev k církvi apoštolské, tu doznává, že „správné následnictví (successe) (církevních) sluhů“ bylo předmětem největší péče církve římské po všechny věky, čili dokazuje nepřímou její *apostolicitu*. (str. 156.) O *jednotě* církve dí, jak nahoře uvedeno, že je „zcela jednotnou budovou, jakouž dějiny vytvořily“ (str. 153.). O *svatosti* církve praví: „zplodila světce, pokud lidé tak zvaní býti mohou, a plodí je po dnes. Nalézáme v ní důvěru v Boha, neřčenou pokoru, jistotu vykoupení, obětování života službě bratří; nesčetní bratři přijímají kříž Kristův a cvičí se v onom sebezapření a v oné radosti v Bohu, jak toho Pavel a Augustin dosáhli“ (str. 166.). Tato *katol. církev* dle Harnacka „*zůstává věčně starou, a věčně se omlazuje*“ (str. 160.).

Tolik Harnack o katol. Církvi! Několik málo rádek, a co pravdy v nich a co námětů k otázkám: proč tedy „reformace“? proč roztržka mezi křesťanstvem? proč „evangelíci“? proč neuplatňují se slova Kristova: ut omnes unum sint!?

Václav Oliva.

Otázka ženská. — Ženské hnutí, jak se dnes jeví, jest dvojí, a to hnutí žen dělnic a hnutí žen z tříd lepších, kterým všeobecně říkáme ženy emancipované. Ženy dělnice jsou vlastně poháněny ku předu od sociální demokracie. Strana tato hlásá: žena buďž

úplně ve všem na roveň muži, přístupna jí mají být veškerá odvětví práce, všechna politická práva. Manželské svazky neplatí, manželství jest obyčejnou smlouvou, která se zruší, pak-li některá strana svazek ten více snášeti nechce. Děti se mají vychovávat ve státních ústavech. Tímto vnaždílem láká k sobě sociální demokracie dělnické dívky a ženy a využívkuje jich k agitaci k účelům strany. O dalším rozkladu sociální demokracie na ženy a dívky se zde šířiti nemůžeme. Zastanci druhého proudu, aby ženě byly přístupny nejen továrny a dílny, nýbrž i university, hlásají, že ženám má být přístupno také každé povolání, které vyžaduje práci duševní a dle toho předběžné vzdělání. Obě strany pak odůvodňují své požadavky tím, 1) že jest více žen než mužů; 2) že velická část mužů nemůže pomýšleti na ženitbu, 3) že mnozí mužové se ženiti nechtějí a 4) že vůbec žena není nucena k tomu, aby její povolání spočívalo jen v tom, že musí býti ženou a matkou.

Tyto důvody měly by se mathematicky dokázati, zda-li ve skutečnosti jsou pravdivy.

Tvrzení, že jest více žen než mužů, jest jen částečně pravdivé. Na jeden tisíc mužů přišlo dle statistiky z r. 1897 žen následovně: v Rakousku 1044, v Uhersku 1015, v Německu 1037, ve Francii 1014, v Anglii 1048, v Rusku 1028, v Itálii 995, ve Španělsku 1040, v Portugalsku 1078, v Belgii 1005, v Nizozemsku 1019, ve Švýcarsku 1056, v Dánsku 1053, ve Švédsku 1055, v Norvěžsku 1072, v Řecku 919, v Bosně 894, v Rumunsku 974, v Srbsku 946, v Severní Americe 953. Jaký číselný poměr jest v Asii, Africe a jižní Americe, nelze nám uvést; jisto jest, že zde žen jest méně než mužů. Z hořejších čísel jest vidno, že v celé Evropě, mimo Itálii a balkánské státy, jest počet žen větší než mužů, za to ve všech ostatních dílech světa jest počet žen menší. Severní Amerika jest klasickým dokladem, že hořejší důvody pro hnutí ženské neplatí. Zde je žen méně, a přece má žena v Sev. Americe ke všemu přístup: je zde na sta tisíc žen samostatných. Poohlédneme se nyní po statistice uzavírání sňatků.

Na jeden tisíc obyvatel připadlo r. 1898 sňatků: v Rakousku 78, v Uhersku 83, v Německu 84, ve Francii 75, v Anglii 78, v Rusku 89, v Itálii 69, v Americe 86, v Belgii 83, v Dánsku 77, v Nizozemí 73, ve Švédsku 60, v Norvěžsku 67, ve Španělsku 81, v Portugalsku 67, ve Švýcarsku 82, v Řecku 88, v Rumunsku 76, v Srbsku 94.

Počet manželstev není každého roku stejný. Ve válkách, v letech neúrody a hospodářského úpadku počet uzavřených manželstev klesá. V dobách normálních však počet uzavřených manželstev nepatrně se mění. Zde uvedená čísla nám poskytují zajímavý obraz. Země, jejichž mužové jdou za povoláním na moře, do světa, mají malý koeficient snubní, jako Švédsko, Itálie, Portugaly. Francie má nízký koeficient pro nemravnost; zde ubývá počet manželstev stále, národ ten je mravně shnilý. Největší koeficient snubní má

Srbsko, které má nejméně žen! Jak vidno, polybuje se otázka ženská z veliké části na poli mravně náboženském, kde neplatí žádné statistické zákony ani vymyšlené zákony výrobního světa.

O ženské otázce pojednala nedávno i konvertitka Marholmová¹⁾ ve spise „Die Frauen in der socialen Bewegung“, jenž vyšel u Kirchheima v Mohuči. Spisovatelka jeho byla před tím dlouhá léta velmi činnou slovem i písmem ve straně socialně-demokratické, hlavně v Berlíně. Proto dalo se čekat, že jako dlouholetá agitátorka strany socialně-demokratické, jež měla příležitost, z vlastní zkušenosti poznati celou mravní propast, v níž dnes ženské pokolení nannozce vězí, nám poví více. Avšak nestalo se tak. Celkem ovšem spis Marholmové uspokojuje sice svým směrem, ne však obsahem, který jest chudý.

Rud. Vrba.

Saekularisace řeholníkův a řeholní sliby. — Ačkoliv by se mohlo předpokládati a za to mti, že o důsledcích saekularisace kužlí řeholních a o jejich právech a povinnostech, zejména pak též o závaznosti slibů slavných kužlí takových, nemůže býti pochybnosti, jelikož právo kanonické o všech těchto věcech poučuje s dostatek,²⁾ přece tomu není tak, jak dokazují dvě odpovědi posv. kongreg. super disciplina regulari z r. 1899 a připomenutí a poučení nejd. bisk. Ordinariatu litoměřického z r. 1900.

Oba dotazy, zmíněné kongregaci zaslané, týkají se věcí beneficalních; první z nich pak zní takto: „Episcopus N. litteris diei 14. januarii 1899 tria dubia proposuit S. Congregationi super disciplina regulari: I. An religiosi perpetuo saecularizati *simplici rescripto saecularizationis perpetuae* auctoritatem habeant accipiendi et retinendi beneficia ecclesiastica sive residentialia vel etiam cum animarum cura sine Apostolicae Sedis habilitatione? II. An *institutiones* parochorum et canonicorum ex-religiosis *tantum saecularizatis* perpetuo, neque ad beneficia habilitatis *sint invalidae*, quamvis bona fide peractae? III. An demum valeant ipsi *in possessione beneficiorum manere* veluti legitimi possessores?“ K těmto dubiím odpověděla posv. kongregace dne 31. ledna 1899 takto: „Ad I. *negative*; ad II. *investituras*, de quibus in casu, *esse nullas in radice*; ad III. *negative*, et recurrant ad S. Sedem pro sanatione, revalidatione et facultate“.

Druhý dotaz má za předmět pochybnost následující: „Episcopus N. suis litteris 3. Februarii 1899 ad S. Congregationem (super disciplina regulari) dubium proposuit: Utrum parochus M., perpetuo saecularizatus et legitimime in curam animarum

¹⁾ Vrátila se zase k protestantismu.

²⁾ Viz na př. Bouix, Tractatus de iure regularium; Parisiis 1857, tom. II. p. 515. sqq.; Biederlack, De iure regularium; Oeniponte 1892, 150. sqq.; Scherer, Handbuch des Kirchenrechtes; Graz 1898, II. Band, p. 848. sqq.

institutus, possit facere suos fructus beneficii parochialis; et quam ratione?“ Odpověď daná dne 21. února 1899 zní: *Affirmative ad primam partem; ad secundam: Pro sui congrua sustentatione tantum.*“

Předeslavše obě odpovědi tyto, klademe zde i stručné, ale obsažné poučení nejd. Ordinariatu litoměřického ze dne 9. listopadu 1900 č. 609. (Ord. list litom. z r. 1900, č. 48.), jež spolu v obou odpovědích těch nalézá opory, jsouc naproti tomu samo jaksi jich parafrasí. Zní takto: „Jelikož v litoměřické diecési více kněží ustanoveno jest, kteří jako dřívější řeholníci složili slavné sliby, později ale od apoštolské Stolice t. z. saekularisace dosáhli, a jelikož o právech a povinnostech saekularisovaných kněží někdy mylné názory povstávají, mám za potřebné následující uvéstí u všeobecnou známost.

1. Saekularisací se vota solemnia nikterak neruší, ale přestává jen zevnější spojení, jaké mezi řeholníkem a řádem bylo. Saekularisovaný řeholník zůstává i na dále řeholníkem. Rozdíl mezi nynějším a minulým jeho stavem spočívá toliko v tom, že saekularisovaný řeholník smí z příjmů svého úřadu tolik užítí, kolik k živobytí stavu jeho příslušnému jest nezbytno. Dále saekularisovaný řeholník ne představenému řehole, nýbrž svému biskupu jest povinen přísnou poslušností a sice na základě slavných slibů; a konečně saekularisovanému řeholníku dovolení se dává, aby na místě řádového oděvu, z něhož aspoň nějaký odznak na upomínku pod obyčejným šatem nositi má, v oděvu kněží světských ve světě mohl žíti. („Substantiam votorum, quatenus fieri poterit, observet, Ordinario loci subsit in vim quoque solemnis obediendae voti; habitus religiosi memoriale signum intrinsicus deferat.“)

2. Jelikož slib chudoby jako i ostatní sliby i na dále v platnosti zůstávají, saekularisovaný řeholník není vlastním příjmem svého úřadu, ale toliko jejich uživatelem. Vlastníkem jest církev, pokud se týče apoštolská Stolice. Saekularisovaný řeholník nemá proto práva disponovati o svém majetku v závěti ve prospěch jiných osob, nýbrž jediné ve prospěch kostela neb církevních účelů. Rovněž tomu tak jest, když saekularisovaný řeholník jest nucen činiti poslední pořizení, aby jeho pozůstalost nebyla považována ab intestato.²⁾

3. Saekularisovanému řeholníku nepřináležel také právo, nějaké beneficium beze všeho dovolení přijmouti a užívatí. K tomu jest třeba zvláštního zmocnění posvátné kongregace super disciplina regulari. Toto zmocnění udílí se obyčejně těmito slovy: „S. Congregatio super disciplina regulari . . . annuit Ordinario N., qui constituto sibi indultum perpetuae saecularisationis fuisse rite

²⁾ Dle státních zákonů rakouských mohou saekularisovaní kněží řeholní poslední pořizení činiti. (Dvor. dekr. z 9. listop. 1781; 4. ledna 1836).

executum, oratorem habilet ad unum tantum beneficium ecclesiasticum canonice assequendum ac retinendum . . . dum modo aliunde ille dignus fuerit . . .“ nebo také: „retinendum nomine S. Sedis titulo administrationis pro ejus congrua sustentatione.“

4. Chce-li saekularisovaný řeholník získati jiné beneficium, potřebuje k tomu nového apoštolského indultu, jaký se udílí jen s podmínkou, že žadatel se svého dřívějšího benefícia zřekl („postquam orator beneficium ecclesiasticum, quod actu retinet, resignaverit“).

Poněvadž v litoměřické diecési od nepaměti bylo zvykem, saekularisované řeholníky beze všeho schválení apoštolské Stolice na farní benefícia investovati, obrátil jsem se do Říma za úchvalu dosavadního obyčeje; budoucně však budu k tomu přiblížeti, aby příslušné církevní předpisy přesně se zachovaly. — † *Emanuel Jan*, biskup.
Dr. Jos. Tumpach.

Úmrtí. Dne 12. května t. r. zemřel v Brně slavný dějepisec, kapit. děkan Msgro Dr. František Zeibert, narozený v Třebíči r. 1830. Svou výbornou knihou *Compendium historiae ecclesiasticae* stal se známým nejen v celém Rakousko-Uhersku, nýbrž i za hranicemi. Užívá se knihy té pro četné přednosti její na mnohých učilištích bohosloveckých. V rukopise zanechal *Dějiny král. sídelní kapitoly brněnské*. — Pax ei cum Sanctis!

— LITERATURA. —

Recense. — Rozhledy.

Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim. Díl III. Napsal bisk. *Dr. Josef Pelczar*. V Krakově. Nákladem vydavatelského družstva polského. 1900.

V objemném tomto svazku o 440 stranách (kromě důkladného rejstříku pro celé dílo 3svazkové) vypočítává slavný spisovatel kazatele a díla kazatelská neméně než 14 národů „slovanských, románských a germánských“, a to: Rusů, Čechů, Slovinců, Charvatů, Němců, Francouzů, Španělů, Portugalů, Angličanů, Uhrů, Holanďanů, Belgů, Litvanů a Vlachů.

U každého podává historický nástin, jak ujal se křesťanství, jak rozvíjela katolická církev činnost svoji u toho či onoho národa, jak řečnictví duchovní upadalo a zase zvedalo se až k výši zlaté doby. Na mnoho set jmen kazatelů a spisů kazatelských snesl autor do tohoto III. svazku s píli v pravdě mravenčí. Kazatelům francouzským věnuje 144 strany. A zajisté zasluhují zvláštní zmínky slavní mužové, jako Vincenc Fenerius, sv. Fraut. Saleský, Du Perrone, Bossuet, Fenelon, Massillon, Bourdalou S. J., „král kazatelů a kazatel králů“, Lacordaire, Dechamps, Dupanloup, Freppel, Lavigerie, Mermillod a j. Rovněž

po zásluze vzpomíná spisovatel a dotýká se obštrněji vedle španělských a anglických i slavných mužův ambony vlášské, jako na př. jsou: sv. Karel Boromejský, Pavel Segneri, sv. Leonard, a Portu Mauricio, sv. Alfons de Liguori, Jáchym Ventura, kterého papež Řehoř XVI. jmenuje „theologem, apologetou, filosofem, publicistou, spisovatelem. věhlasným řečníkem v jedné osobě,“ Kajetán Alimonda a slavné paměti Pius IX. i věhlasný nástupce jeho Lev XIII. a m. j.

V suchou jednak snůšku jmén vplétá spisovatel tu a tam různé citáty, čímž úmorná tato práce i četba její nemalého oživení dochází.

Kazatelům českým věnuje spisovatel 12 stran. Vedle nepatrných omylů tiskových (Balcer m. Balcar, Janura m. Jandera, Souhranka m. Souhrada, Šmas m. Šmat, Srdínzo m. Srdínko, Vondručka m. Vondruška) označen jest rok narození nálp. biskupa Brynychy †. O takových za živa mrtvými prohlášených říká lid, že dočkají se dlouhého věku. Přejeme nálp. biskupovi, aby splnilo se na něm, že „vox populi“ je „vox Dei“ a aby Bůh dal dočkati se mu v tomto století roku 46. Frá Josef Mergl.

Leon XIII. i demokracya chrześcijańska. Napisał *Ed. Jaroszyński*. Kraków 1899. Nakład autora. Str. 77.

Kniha tato, rozsahem sice neveliká, ale obsahem důležitá, zasluhuje plnou měrou, by na ni bylo upozorněno. Zvláště nyní, co vyšla encyklika o křesťanské demokracii, nebude se škodou nikomu, přečte-li si úvahy tyto. Pan autor vylíčí na prvních 18 stranách stručně, v čem různí se obě školy, v něž se katolíci na poli sociálního dělí, a načrtnuv též krátce vývoj, jaký křesťanské demokracii bylo prodělati, podává a vykládá v odstavci následujícím (str. 19. nn.) pojem křesťanské demokracie, kterou definuje (str. 21.) jakožto „ustrój cywilny, w którym wszystkie siły społeczne, jurydyczne i ekonomiczne, w pełności swego hierarchicznego rozwoju, współdziałają proporcjonalnie w sprawie dobra ogólnego, aby w ostatecznym rezultacie wsiągnąć przeważny pożytek klas niższych“. K výkladu tomu pojí se pojednání o církvi a lidu, a o demokracii křesťanské a třídách vyšších, kteréžto oba odstavce zejména zasluhují povšimnutí, načež vzpomíná p. autor promluvy papeže Lva XIII. k francouzským dělníkům dne 8. října 1898, vedeným Lvem Harmelem, jimž bylo dovoleno představit se pode jménem demokratů křesťanských a k nimž též sv. Otec o demokracii křesťanské promluvil. Je tudíž celý obsah této knihy takový, že dovede upoutati každého, kdo jen poněkud sociologickými věcmi se obírá.

T.

Novum Testamentum graece et latine. Textum graecum recensuit, latinum ex Vulgata versione Clementina adjunxit, breves capitulorum inscriptiones et locos parallelos uberiores addidit *Fri-*

dericus Brandscheid, gymnasii Hadamariensis olim conrector. Editio critica altera, emendatio. Cum approbatione Rev. Archiep. Friburgensis. Pars prior, Evangelia. Friburgi Brisgoviae. Sumptibus Herder. 1901. In 12° (XXIV et 652 p.) M. 2'40.

Teprve osm roků tomu, kdy pečl *B*-ovou vyšlo kritické vydání knih novozákonních s latinským překladem Vulgátou (dle recenze Car-Vercelloni), a již rozebráno jest skoro úplně, tak že nakladatel sám žádal *B*-a, aby upravil vydání nové, kteréž právě vyšlo. Rychlé rozebrání vydání prvního jest samo o sobě nemalým doporučením *B*-ova vydání. A to právem. Neboť *B*. použil při prvním vydání svém všech úspěchů, jichž ve věci kritické dodělali se mnohaletými pracemi svými Lachmann, Tregelles, Westcott a Hort, zároveň však chránil se, aby nenásledoval jich tam, kde dopustili se chyby, ať již omylem, ať z ukvapenosti. Zejména uznal ve shodě s Tischendorfem a Westcott-Hortem přednost kodexu *N* (Sinajského) a *B* (Vatikánského) přede všemi ostatními kodexy řeckými a pokládal za spolehlivější kodex *B* než *N* na těch místech, kde jeden liší se od druhého, avšak v odchylce od nich nepřeceňoval kodexů těch tak, aby pokládal vážnost jejich za rozhodnou vůbec, nýbrž uznáváje též důležitost jiných kodexů starých, zejména *D* (Cantabrigiensis) a *D*₂ (Claramontanus), jakož i Vulgaty a citátů sv. Otcův a církv. spisovatelů z prvních tří století, přihlížel k nim, a teprve dle toho, zda také s nimi to které místo jest ve shodě neb ve sporu, soudil o jeho pravosti neb nepravosti, řídě se v tom po příkladě Lachmannově zásadami sv. Jeronyma. Uznal proto zcela správně za pravé nejen Mark. 16, 9—20, Jan 7, 53—8, 11, nýbrž i Jan 5, 3—4, ačkoli místa ta scházejí i v *B* i v *N*. Tím způsobem dodělal se textu, jemuž co do ryzosti nevyrovnalo se žádné z dosavadních vydání textu řeckého. Týchž zásad však přidržel se také při úpravě vydání druhého, leč že větší ještě kladl váhu na souhlas starých kodexů řeckých s Vulgátou: neboť hledě jednak k tomu, že Vulgatu upravil sv. Jeronym z Italy s hledem k nejstarším rukopisům řeckým i latinským, jichž se mu dostalo, Itala pak že byla zdělána pečlivě na základě textu době apoštolské velmi blízkého, jednak k tomu, že církev sv. sama bdě nad čistotou její opět a opět přehlížela ji a odstraňovala z ní chyby, jež do ní vnikly při opisování, soudil zcela právem, že Vulgata podává smysl původního textu novozákonního správně a že proto není právě v textě řeckém to, co jest ve zjevném a podstatném odporu s Vulgátou. — Co se týká formy, vydání toto má formát dvanáctkový (1. vyd. v 4°), text řecký po levé, latinský po pravě straně: před každou kapitolou předslán jest krátký obsah její, oddíly logické vyznačeny jsou tučnějšími číslicemi příslušných veršů, místa paralelní jsou udána na okraji měrou hojnou; ke konci přičiněn jest seznam důležitějších rukopisů řeckých a překladů Nového Zákona, jakož i těch míst, jež v tomto vydání na základě příslušných autorit poněkud změnil, buď že jiného pravo-

pisu užil (Mt. 2, 23. *Načagéθ* n. *Načagér*) aneb že některé slovo vynechal (*ποταμῷ* u Mat. 3, 6.) a pod. Poněvadž tedy vydání toto přesností svou vyniká nad jiné, doporučujeme je co nejvšeleji. *Sýkora.*

Msgr. Gauma Troji Řím. Každodenní zkušenosti a dojmy při cestování po Italii. Autorisovaný překlad z frančtiny od *Ant. Koutného*. Svazek II., III. a IV. Podíl údů Dědictví sv. Janského na rok 1901.

Byť tato kniha byla překladem cestopisu již poněkud staršího, přece nelze jí upřítí zajímavosti a — což hlavní jest — poučnosti. Jeť podáno zde tolik na výsost poutavých a vědění hodných zpráv, že i intelligent a vzdělanec bude ji čísti s velikým prospěchem a s jakýmsi oživením svých jinde nasbíraných vědomostí. Co tu jen zpráv o různých kongregacích římských, o konklave, o starých památkách Říma pohanského i křesťanského, o svatých a světicích, o různých osobách, ústavech, slavnostech a událostech, atd. atd. A to platí nejen o Římě samém, nýbrž i o jiných městech italských. Zejména pak není nejmenší pochyby, že se všeobecnou oblibou setká se díl čtvrtý, jednající o předmětě každému milém, o katakombách. Spisovatel mluví tu o původu katakomb, jich charakteru, účelu, výzdobě a popisuje jednotlivé z nich dosti obšírně a při tom poutavě. I je kniha ta opravdu s to, aby posílila ve čtenářstvu lásku k církvi sv., a spolu aby lehkým, takoruka hravým způsobem poučovala o věcech velice důležitých.

Práci této předělal vdp. kanovník Dr. Sedlák obšírnou zprávou o pouti Čechoslovánů do Říma v jubilejním roce 1900, což je vhodným úvodem ku práci Gaumově. Podobně chvalně zmínky заслужuje připojené vylíčení činnosti „Dědictví“ od r. 1835 — 1901, pocházející z pera téhož autora, Dra. J. Sedláka. Je to cenný příspěvek literárně historický. — R. 1900 přistoupili k Dědictví 173 noví členové; zemřelo jich 149. Celkem zapsáno všech údů 29.325. Nechtě vzkvěta stále. *Tumpach.*

Katolicyzm socyalny. Skreslil *Edward Jaroszyński*. W Krakowie 1901. (Spółka wydawnicza polska). Część II.: Posłannictwo społeczne kościoła. Część III.: Prawa pracujących. Str. 166 a 226.

Nedlouho po části první této práce, o níž jsme se v minulém ročníku tohoto „Časopisu“ byli zmínili, vyšla část druhá a třetí. Není pak přelichy, proč bychom i těmito oběma novými částem nevzdali též chválu, jakou jsme po zásluze vzdali dílu prvnímu. Oprávněnost její vysvitne zajisté zcela zřejmě, uvedeme-li tuto, byť jen kratiuce, přebohatý obsah jejich a dodáme-li, že obsah ten podán jest tak jasně, srozumitelně a přehledně, že jeden každý bez veliké obtíže a s největším prospěchem osvojiti si jej může. Vizme *část druhou*. V prvním oddíle jedná se tu o významu a důležitosti poslání církve katolické a o jejích zá-

sadách sociálních. V sedmi odstavcích vykládá se toto thema. Ukazuje se poslání církve ve prospěch bohatých i chudých, mluví se o tom, že rozluštění otázky sociální jest nemožným bez součinnosti církve, vykládají se zásady církve o společenské a občanské nerovnosti jakož i o práci a kapitále, při čemž činí se delší exkurs o stávkách, o poměru čeledí a dělníků k hospodářům a zaměstnavatelům, načež následuje učení církve o vlastnictví a chudobě, a končí se vylíčením působnosti církve ve prospěch chudých. Celý oddíl druhý věnován je pojednání o významu a hodnotě práce dle učení křesťanského. Je to stať velice pěkná a poučná, v níž mluví se o různých otázkách předmětu toho se týkajících velmi poutavě. Jedná se tu o práci před pádem i po pádu člověka, o práci u židův a u pohanův, o tom, čemu Kristus o práci učil, k čemuž pojí se nauka sv. Pavla o práci a pojednání o vážnosti, již se práce těšila v církvi. Po té podána theorie školy liberální o práci a poukázáno k důsledkům hmotným i mravním, k nimž theorie ta dospívá, načež položena instruktivní stať o tom, jak církev proti tomuto ponížení práce bojovala a bojuje, což arci nemohlo býti zakončeno lépe, než připojením slavné encykliky dělnické „*Rerum novarum*“.

Neméně bohata jest obsahem i *část třetí*, obsahující čtyři oddíly. Není třeba široce poukazovati k obsahu jejímu; dostačť k úplnému poznání jeho, pravíme-li, že v oddíle prvním jedná se o spravedlivé mzdě, ve druhém o délce dne pracovního, ve třetím o klidu nedělním a svátečním a ve čtvrtém o ochranném zákonodárství dělnickém. Každý z oddílů těch jedná tudíž o themech velice důležitých, jichž znalost pro sociologa jest naprosto nutná. Touto částí korunoval autor své záslužné dílo, jemuž po zásluze přejeme rozšíření největšího, jsouce přesvědčeni, že je ozdobou sociologické literatury polské a že překlad jeho způsobí by všudy, i u nás, mnoho dobrého.

Dr. Tumpach.

Církev a vzdělanost. Dva poslední pastýřské listy biskupa perugijského Joachima kardin. Pecciho, nyní slavně panujícího papeže Lva XIII. Přel. Vojtěch Kameš. V Praze 1901. Hlasů katol. spolku tiskového roč. 32. č. 3. — Doporučovatí práce nynějšího sv. Otce, není zajisté třeba, a zejména týká-li se práce jeho takového předmětu, jako je thema o církvi a vzdělanosti. Podotýkáme jen, že bychom si přáli, by četli tuto knížečku mnozí znovu a opět. Jeť psána tak logicky a přesvědčivě, že může býti zvána vzorem, jak i krátce o předmětu tak důležitém mnoho povědět se dá.

Vypsání ceny. — Katolický spolek tiskový vypisuje tímto dle ustanovení valné hromady, konané dne 24. dubna 1901, cenu 100 K za nejlepší původní práci z oboru historického nebo sociálního, buď si to povídka nebo populárně psané pojednání poučné. Práce cenou počtená uvěřejní se v *Hlasích katol. spolku tiskového*, a bude arci ještě honorována. Práce o cenu se ucházející, opatřené heslem, kteréž i na obálce, v níž jméno autorovo buď zapечатěno, napsáno bude, buďtež zaslány buď místopředsedovi spolku, praclátu Dru Frant. Kráslovi (Praha, Hradčany), nebo jednateři, professoru Dru Jos. Tumpachovi (Praha, III—250). Lhůta konkursní končí dnem 31. pros. 1901.

Časopisy a knihy redakci zaslané.

Aletheia, V. 2. — **Anděl Strážný**, XX. 9. — **Cyrrill**, XXVII. 11. a 12. — **Časopis musea království Českého**, LXXV. 1. — **Český časopis historický**, VII. 2. — **Český jinoch**, VI. 5. a 6. — **Echo z Afriky**, II. 5. — **Hlídka**, XVIII. 5. — **Katolišští Obzorníci**, V. 1. — **Kazatel**, VIII. 2. — **Květy Mariánské**, XVIII. 5. — **Method**, XXVII. 1. a 2. — **Museum**, XXXV. 3. — **Náš Domov**, X. 9. až 10. — **Nové proudy**, II. 12. — **Nový život**, VI. 5. — **Obrana**, XVII. 9—10. — **Obrázková revue**, II. 15. až 16. — **Patronat mládeže**, I. 4. — **Poklad věřících**, III. 4. — **Právník**, XL. 8. až 9. — **Przegl. polski**, 419. — **Przegl. powszechny**, 196. — **Rádce duchovní**, VIII. 4. a 5. — **Rajská zahrádka**, X. 2. a 3. — **Rozhledy po lidumilství**, VIII. 11. a 12. — **Rozvoj**, II. 13.—15. — **Sborník věd právních a státních**, I. 1.—3. — **Škola Božského Srdce Páně**, XXXV. 5. — **Věstník katol. duchovenstva**, I. 14.—16. — **Vlast**, XVII. 8. — **Voditelj**, IV. 2. — **Vychovatel**, XVI. 9.—10. —

Jana Willenberga Pohledy na města, hrady a památné stavby král. Českého z počátku XVII. století. Vydali Dr. A. Podlaha a Dr. I. Zahradník. Nákladem vlastním. Cena 24. K. — **Tvrdé hlavy**. Povídky a novelly J. Klecandy. Nákl. J. R. Vilímka v Praze. Seš. 6—9. a 25 h. — **Vinnetou**. Napsal Dr. K. May. Náklad týž. Seš. 27—30. a 30 hal. — **Devatenácté století slovem i obrazem**. Pořádá J. Klecanda. Náklad týž. Seš. 12. (cena 60 hal.) — **Vilímkův jízdní řád pro Čechy**. Léto 1901. Cena 10 kr. — **Běsové**. Román. Napsal F. M. Dostojevskij. Přel. Jan Wagner. Přítele domoviny roč. 17. sv. 7. Nákl. Ed. Beauforta v Praze. — **Král Saul**. Biblická hra se zpěvy v 5 jednáních. Napsal Jos. Weiss. Nákl. benedikt. knihtiskárny v Brně. Cena 36 h. — **Inkvisice ve světle pravdy**. Napsal V. Oliva. Nákl. V. Kotrby v Praze. Seš. 1. (cena 32 hal.) — **Příprava k sv. birmování**. Napsal Dr. Jos. Rydvan. Nákl. G. Francla v Praze. Cena 48 hal. — **Pouť po vlasti**. Osm dvouhlasých zpěvů sborových s předehrou a s průvodem klavíru a harmonia. Slova napsal Jos. Vlk, hudbu složil Jos. Petz. Cena 30 hal. Nákl. k. arc. tisk. v Praze. — **Die internationale Anti-Duell-Bewegung**. Von Sig. Freiherr von Bischoffshausen. Wien 1901. — **O křesťanském základě otázky sociální**. Napsal Václav Žižka. Cena 10 h. Nákl. družstva Vlast v Praze.

Čtvero knih o následování Krista od Tomáše Kempenského zčeštil Dr. J. Sedlák. V plátěné vazbě se zlat. ořízk. 2 K., v kůži vkusně váz. 3 K.

Láska ku Kristu Ježíši, od sv. Alfonsa M. Liguori zčeštil Frant. Hašek. Druhé vydání v plátně váz. 2 K 40 h.

Vroucí ctitel nejsv. svátosti oltářní, od téhož spisovatele. V plátně váz. 2 K.

Modli se a pracuj! Poučná a modlitební kniha pro řemeslníky a dělníky. Vázaná v plátně 1 K.

Osnova učení náboženství katolického pro školy obecné i měšťanské dle nových katechismů cena 30 h.

Poučení o jenerální zpovědi. Sepsal Frt. Průcha, upravil Dr. Skočdopole. Cena 60 h, váz. 1 K.

Křížová cesta dle pobožného kněze Leonarda a Portu Mauritio vzdělána od F. Frant. Jabulky 16. vydání. 20 h.

Modlitby, jichž v jubilejním (milostivém) roce k získání plnomocných odpustků použití lze. (S povolením kníž. arcib. ordinariátu Pražského.) Cena 30 h.

Tiskopisy veškeré pro farní úřady máme na skladě v hojné zásobě na dobrém trvanlivém papíru. Zvláště upozorňujem veledušt. duchovenstvo na *archy pro matriky, kteréž tisknuty na zvlášť zhotoveném papíru trvanlivém dle předpisu nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoře.*

Veškeré tiskopisy farním úřadům zasíláme

===== **vyplacené.** =====

Seznam knih i tiskopisů zasíláme zdarma. Ku hojným zakázkám doporučuje se

KNÍŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNA (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE I—190.

L. P. 1901.

Roč. XLII. (LXVII.)

Sešit 6.

ČASOPIS

katolického duchovenstva.

ORGÁN

vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze

REDAKTORI:

Dr. Fr. Krásl,
kanovník.

Dr. Fr. Kryštofek,
kanovník.

Dr. Josef Tumpach,
c. k. univ. professor.

Sešit 7. a 8. vyjde dne 20. září 1901.

NAKLADATELÉ:

Kníž. arcib. knihtiskárna (Rohlíček & Sievers)
V PRAZE.

OBSAH:

I. Pojednání:

Strana

FR. VINC. ZAPLETAL: O chronologickém pořádku knih Esdrášovy a Nehemiášovy	353
Dr. JOS. TUMPACH: Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských	357
Dr. GABR. PECHÁČEK: Perstemus in custodia	364
Dr. JAN NEP. SEDLÁK: Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900)	369
Dr. JAN HEJČL: Na konci starého a na prahu nového století	375
Dr. IS. TH. ZAHRADNÍK: Monumenta romana episcopatus Vesprimiensis	381
JOSEF VAJS: „Pannonský“ životopis sv. Methoda	384
RUDOLF VRBA: Finančně-statistické úvahy	390
Dr. JOS. DOUBRAVA: Otázka patronátní v Čechách	396

II. Smés. (Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika).

Dr. JOSEF TUMPACH: Parita katolíků s protestanty	400
J. DROZD: Methodický návod k vykládání dějin církevních	402
FR. STEJSKAL: Oděv liturgický při udělování sv. svátostí ve stol. XIV. podle Tomáše ze Štítného	403
Prof. dr. GABR. PECHÁČEK: Nové rozhodnutí v příčině rozřešování z rezervátů papežských in casibus vere urgentioribus úmrtí	405
	406

III. Literatura:

Msgr. Jan Drozd: Cesty veřejného mínění	406
Dr. Ant. Podlaha: Dějiny zjevení Božího Starého i Nového Zákona	407
Jan Michal Dvůřecký: O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích	408
Dr. A. Podlaha a dr. I. Zahradník: Jana Willenberga Pohledy na města, hrady a památné stavby král. Českého z počátku XVII. stol.	409
Klaudius Arvisenet: Navedení jinochů k pravé moudrosti	410
Dr. Josef Rydvan: Příprava k sv. birmování	410
Joh. Nikel: Die Wiederherstellung des jüdischen Gemeinwesens nach dem babylonischen Exil	410
Mich. Faulhaber: Hesychii hierosolymitani interpretatio Isaiae prophetae	411
Dr. Jar. V. Sedláček: Výklad posvátných žalmů a biblických chvalo zpěvů breviáře	412
Výhodné pojištění proti nešťastné smrti	412

Časopis katol. duchovenstva vychází 10krát za rok ve 4 archových svazcích Předplatné obnáší poštou 7 K.

Rukopisy a dopisy redakce se týkající buďtež zasílány buď některému z redaktorů nebo do kníž.-arcib. knihtiskárny v Praze 190—I. Rukopisy se nevracejí.

Expedici obstarává a reklamace vyřizuje kníž.-arcib. knihtiskárna v Praze, 190—I.

Časopisy na výměnu a recensní exempláře vyprošují se pod adresou: „Kniž.-arcib. knihtiskárna v Praze 190—I.“

Delší články otiskovati dovoleno jen se svolením redakce a s udáním pramene.

O chronologickém pořádku knih Esdrášovy a Nehemiášovy.

Napsal FR. VINC. ZAPLETAL Ord. Praed.

Až do r. 1890 myslilo se všeobecně, že Esdráš působil v Jerusalemě před Nehemiášem, takže chronologický pořádek událostí srovnával by se s nynějším uspořádáním v knihách Esdrášově a Nehemiášově. V roce jmenovaném však lovaňský professor A. van Hoonacker uveřejnil spis,¹⁾ v němž snaží se dokázati, že činnost Nehemiášova v městě svatém předcházela činnosti Esdrášovu, a že proto celý obsah knihy Nehemiášovy má býti vřaděn mezi šestou a sedmou hlavu knihy Esdrášovy. Když pak A. Kuenen²⁾ proti van Hoonackerovi vystoupil, vydal tento na obranu jiný spis,³⁾ v němž odpovídá na námitky a zároveň všestranněji svou hypotézu dokazuje. Mínění van Hoonackerovo zdá se řešiti mnohé nesnady, a proto je někteří exegeti také přijali za své,⁴⁾ ač poněkud pozmněné.

Abychom o tom novém mínění věcný podali úsudek, uvedme

¹⁾ A. van Hoonacker, Néhémie et Esdras, nouvelle hypothèse sur la chronologie de l'époque de la Restauration, Louvain, 1890.

²⁾ A. Kuenen, De chronologie van het Perzische tijdvak der Joodsche geschiedenis, Amsterdam 1890. Německý překlad stojí v Gesammelte Abhandlungen zur biblischen Wissenschaft von A. Kuenen. Übersetzt von K. Budde, Freiburg i. B. 1894 str. 212 násl.

³⁾ A. van Hoonacker, Néhémie en l'an 20 d' Artaxerxes I, Esdras en l'an 7 d' Artaxerxes II, Gand 1892; když pak i H. Kootus proti němu psal (Het herstel van Israel in het Perzische Tijdvak, 1893; německý překlad pořídil A. Basedow, Die Wiederherstellung Israels in der persischen Periode, Heidelberg 1895), A. van Hoonacker vydal: Nouvelles études sur la Restauration juive après l'exil de Babylone, Paris 1896.

⁴⁾ Tak jmenovati sluší zvláště J. M. Lagrangea (Revue biblique 1894 str. 583 násl. a 1896 str. 646), J. B. Pelta (Histoire de l'Ancien Testament, Paris 1897), E. Sellina (Serubbabel. Ein Beitrag zur Geschichte der messianischen Erwartung und der Entstehung des Judenthums, Leipzig 1898 str. 49 násl.). Též H. Guthe Hoonackra v té příčině následuje ve své Geschichte des Volkes Israel, Freiburg i. B. 1899.

si napřed na paměť obsah obou knih, o něž jde, a pak připojíme svoje poznámky k pateru důkazů van Hoonackerových.

Obsah knihy Esdrášovy jest následující: Když uplynulo 70 let zajetí, Cyrus dovolil Israelitům vrátiti se do Palestiny a dal jim též chrámové nádoby, jež Nabuchodonosor byl uloupil (hl. 1). Těch, kteří se vrátili, bylo 42.360 mimo sluhy a služebnice (hl. 2). Sedmého měsíce po svém příchodě do Palestiny navrátilivši se shromáždili se v Jerusalemě, postavili tam oltář a obětovali na něm oběť zápalnou a od té co den obětovali, ač chrám ještě nebyl vystavěn, neboť jeho základy položili teprve v druhém měsíci druhého roku po svém návratě (hl. 3). Tu však přišli také nepřátelé Judy a Benjamina, jimiž zvláště Samaritány rozuměti dlužno, k Zorobabelovi a k Josuovi žádající, by se také směli účastniti stavby. Protože jim to však nebylo dovoleno, pracovali u krále perského o to, by Židům bylo zapovězeno v začatém díle pokračovati, což se také skutečně stalo. Pak se vypravuje, jak nepřátelé Israelitů napsali za krále Asuera žalobu proti obyvatelům judským a jerusalémským (v. 6), a hned po té že podobně učiněno za krále Artaxerxa (hl. 4). Aby židé znovu díla se podjali, k tomu povzbuzovali je proroci Aggeus a Zachariáš. Z té příčiny psáno opět králi Dariovi (hl. 5), jenž poznáv, že již Cyrus Israelitům dal potřebné dovolení, ničeho nenamítal proti jejich jednání, nýbrž naopak vyzval své úředníky, by stavícím byli v díle pomocní. Tak šestého roku Dariova chrám byl ukončen (hl. 6).

Pak se vypravuje, jak Esdrášovi bylo dovoleno, aby s jinými, kteří ještě trvali v Babylonsku, se vrátil, jak mu darováno též zlato a stříbro a jiné věci pro chrám, a jak ho král povzbuzoval, aby dohlížel na ostrhávání zákona Boha israelského (hl. 7). Potom se vypočítávají kněží, levité a laici, kteří odešli s Esdrášem. Celá karavana došla šťastně do Jerusalema, kde obětovali oběť, odevzdali dary a královský přípis oznámili satrapům (hl. 8). Brzy však Esdráš se dověděl, že mnozí Židé uzavřeli sňatky s cizinkami, kteréžto jednání on zavrhl (hl. 9), a protože Israelité svého kroku litovali, učinil potřebná opatření k rozvodu těch manželstev nezákonných (hl. 10).

Obsah knihy Nehemiášovy jest tento:

Nehemiáš, číšník Artaxerxův, dověděl se, že zdi Jerusáléma jsou pobořeny; tím velice zkormoucen prosil Boha, by se smiloval nad svým lidem (hl. 1), a z té příčiny žádal krále, by směl odebrati se do Jerusáléma, aby jej opevnil. Dosáhnuv čeho žádal, přišel do Jerusáléma, potajmu prohlídl hradby městské a pak vyzval Židy, by se podjali díla, jemuž se přičil Sanballat horonský, Tobíáš Ammonitský a Gošem arabský (hl. 2). Židé chopili se díla a pilně stavěli (hl. 3); když pak nepřátele na ně doráželi, jednou rukou drželi meč k obraně a druhou pracovali (hl. 4). Ale mimo tuto vnější nesnáz přikvapila druhá, vnitřní. Boháči totiž svým jednáním pohnuli chudobnou třídu k hněvu a k nespokojenosti, již Nehemiáš jen přísným zakročením učinil přítrž (hl. 5). Nesnázím však ještě nebylo konce; neboť Sanballat, Tobíáš a Gošem clitěli lstí odstraniti Nehemiáše, jenž však se nedal svést, ač i mezi samými Židy bylo nemálo zrádců (hl. 6). Když pak zeď byla dostavěna, postaral se Nehemiáš napřed o potřebnou stráž a pak nařídil také spočítati lid, aby se dověděl, kolik jich bydlí v Jerusálebě. Při té příležitosti byl nalezen seznam těch, kteří přišli ze zajetí se Zorobabelem a s Josuou (hl. 7). Na slavnost stánků Esdráš četl lidu zákon (hl. 8), a pak děkováno Bohu za všechna dobrodiní vyvolenému národu prokázaná (hl. 9.) a uzavřena smlouva s Bohem, již podepisují Nehemiáš a knížata a mnozí z lidu (hl. 10). Potom nařízeno, aby desátá část všech, kteří se vrátili ze zajetí, bydlela v Jerusálebě, a uvádějí se jejich jména (hl. 11). Vypočítávají se též kněží a levité, kteří se vrátili se Zorobabelem, a když byli vyjmenováni také někteří jiní, popisuje se posvěcení zdi města (hl. 12). V ten den čteno v knize Mojžíšově, a lid uslyšev, že zapovězeno přijímati Ammonity a Moabity do shromáždění Božího, oddělil se od cizinců. Ale nové zlořády vnikly brzo zase k Israelitům, takže Nehemiášovi, přišedšímu podruhé od krále Artaxerxa, bylo je vymýtiti. Tehdy také co nejpřísněji zakročil proti sňatkům s ženami cizozemskými (hl. 13).

Dle van Hoonackera tedy celý obsah knihy Nehemiášovy třeba vřaditi mezi 6. a 7. hlavu knihy Esdrášovy, to jest: Nehemiáš přišel prvý do Jerusáléma, který opevnil a všechno v něm zorganizoval, a pak teprve tam přibyl také Esdráš, jemuž tedy nepřipadá úloha tak veliká, jakou mu připisuje tradice a podle

zdání také samo Písmo svaté. Prvním a hlavním organisátorem byl by tedy Nehemiáš, kdežto Esdráš, přišel do Jerusáléma, našel již všecko hotovo. Nehemiáš přišel tam v 20. roce Artaxerxa I., Esdráš v 7. roce Artaxerxa II.

Z počátku tato hypothese se mi zamlouvala a přiznávám se, že to bylo hlavně z té příčiny, že Esdráš by tak neměl příležitosti, zavést »kněžský kodex«. Čím déle však o tom přemýšlím, tím méně důkaznosti zdají se mně míti důvody van Hoonackerovy.

1. Prvý jeho důkaz jest ten, že město Jerusálém již stálo a bylo též opevněno, když do něho přišel Esdráš, kdežto Nehemiáš město teprve staví, aspoň opevňuje. A tak-li jest tomu, Nehemiáš tam přišel před Esdrášem.

Po mém soudě však k činnosti Esdrášově není zapotřebí zdi městských. Přinesl nádoby chrámové a obětoval obět; ale k tomu bylo třeba jen chrámu, který již stál. Také stály již domy v Jerusálémě a Židé bydleli v nich, ale hradeb městských ještě nebylo. Právě-li Esdráš ve své modlitbě: »Bůh náš nás v službě naší neopustil, nýbrž naklonil nám krále perské, kteří nám dali sílu, abychom vystavěli chrám Boha svého a zbudovali jeho ssutiny a bychom měli v Jerusálémě a v Judě hradbu« (וְלִתְתּוֹתָנוּ בְּיָדָא בְּיְהוּדָה וּבְיִרְוּשָׁלַם Esdr. 9, 9.), tož tím nikterak nepředpokládá, že i hradby městské tehdy již stály. Slovo בְּיָדָא dlužno tu bráti právě tak obrazně jako »kolik na místě svatém« (יָתֵד בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ) ve verši předcházejícím.⁵⁾ Napřed byl postaven jen oltář, pak byl zbudován chrám, a konečně, za Nehemiáše, opevněno i město, jehož domy také nebyly najednou opraveny.

Než-li však přejdeme k druhému důkazu van Hoonackerovu, nebude od místa zmíniti se o stavbě zdi, kterou připomínají dopisy zachované ve 4. hl. knihy Esdrášovy. Ve verši 12. stojí: »Budiž známo králi, že Židé, kteří odešli od tebe k nám, přišli do Jerusáléma (וַיָּבֹאוּ דָרִי כְּלָקִי כֹן-לְיֹתֶךָ עַל־יְמֵהָ אֲתָו לִירְוּשָׁלַם) a jali se stavěti město a zdi jeho«. Těmito slovy, poslanými králi »Artaxerxovi«, jest naznačeno, že Židé, kteří přišli od něho,

⁵⁾ Srvn. Ed. Meyer, Die Entstehung des Judenthums, Halle 1896, str. 90.

opravovali město a opevňovali je. Ale na koho se to vztahuje? Jest tu řeč o Židech, kteří přišli se Zorobabelem, či o těch, které přivedl Esdráš, či snad dokonce o některé třetí karavaně, o níž by jinde nebylo zmínky?

J. Wellhausen, který klade příchod Esdrášův před Nehemiášův, soudí, že jest tu řeč o Esdrášovi, který se podjal díla populárního, totiž stavby města a hradeb jeho, když pokus jeho, rozvésti manželstva Israelitů s cizinkami, se mu nepodařil. Měl-li se zameziti přístup cizím židlům, nebylo lepšího prostředku nad odloučení Israelitů od cizinců, k čemuž hradby nemálo přispívaly. Prorok Zachariáš rád to viděl, ale strana Esdrášova se nad tím rmoutila a proto dala se do díla, byla však později zadržena zprávami, které královští úředníci o novém podniku pánu svému podali.⁶⁾ Tím by v knize byl porušen pořádek chronologický, protože dáno do 4. hlavy, co patří za hl. 10. (POKR.)

Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských.

Sděluje Dr. JOSEF TUMPACH.

Kromě toho projevovalo toto mínění církve o sňatcích druhých též tím způsobem, že odpírána jim benedictio,²¹³⁾ kněžím

⁶⁾ J. Wellhausen, *Israelitische und jüdische Geschichte*, Berlin 1894, str. 128 násl.: »Nachdem ihm die Trennung der Mischehen missglückt war, scheint er sich, freilich erst nach geraumer Zeit, einem populäreren Unternehmen zugewandt zu haben, nämlich der Befestigung Jerusalems. Die Stadt war bis dahin nicht ummauert. Dem Propheten Zacharia hatte das als ein Vorzug gegolten, aber die Partei Ezras, deren vornehmste Sorge die Absonderung von den heidnischen Nachbarn war, musste es als einen schweren Nachtheil empfinden. Eine offene Stadt konnte dem Einflusse fremder Elemente nicht wehren, zu der inneren Absperrung musste die äussere hinzukommen (Zach. 2, 8. 9. vgl. Ezech. 38, 11). Es gelang den Mauerbau ins Werk zu setzen. Aber dann traten persische Provinzialbeamte dazwischen, im Auftrage des Königs Artaxerxes selber, dem sie vorgestellt hatten, die Befestigung der seit je zum Aufstand gegen die Oberherrschaft geneigten Stadt sei eine Gefahr für das Reich (Esdr. 4, 7—23).« Erzo však sám počal o tom pochybovati, neboť v Göttinger gelehrte Nachrichten 1895 str. 170 píše: »Esdr. 4, 12 besagt schwerlich, dass grade Ezra und die mit ihm neu zugekommene Gola den Mauerbau unternommen haben: a str. 179: Die Anklage in Esdr. 4, 12 richtete sich gegen die Juden überhaupt, nicht gegen die Gola Ezras.«

²¹³⁾ Viz: Hefele, Beiträge I. 48., 57. *Staré Sacramentarium gallica-*

zakazována účast na hostinách při nich,²¹⁴⁾ těm, kdož ve druhém (třetí a další) manželství vstupovali, ukládáno (na Východě) veřejné pokání,²¹⁵⁾ nebo (v prvnějších dobách) měli aspoň na čas obcování církevního (zejména sv. přijímání) se zdržeti a askesi se věnovati,²¹⁶⁾ že bigami nepřipouštění ke svěcením²¹⁷⁾ a že

num z doby před IX. stol. má však formulář pro benedikci druhého sňatku; na Východě pak již v VIII. století udělována druhým sňatkům benedikce (Hefele, I. c., p. 53.). Kanon (Afric. n. 7.) synodě I. Nicejské z r. 325 později připsaný, zmiňuje se o tom, že místo benedikce říkaly se nad takovými snoubenci *precēs propitiatoriae*, a Hefele (Beiträge, I. 49) soudí, že o charakteru modliteb těch nejlépe nás poučuje řecký rituál pro druhý sňatek, v němž obsažena je tato modlitba (ovšem ve znění řeckém): »Domine Jesu Christe... propitiare famulorum tuorum iniquitatibus, qui aestum pondusque diei, carnisve ardorem ferre non valentes, ad secundum conjugii usum communionemque confugiunt, sicut per... apostolum Paulum sanxisti propter nos imbecillos iniquiens: melius est in Domino nubere quam uri.«

- ²¹⁴⁾ Srv. kanon 7. synody Neocaesarejské z doby mezi r. 314—325, jenž zní: *Προεβύτερον εἰς γάμους διαγαμούντων (διαγαμούντος) μὴ ἐπιτάσσει, ἔπει μετάνοιαν αὐτοῦτος τοῦ διαγάμου, τίς ἔσται ὁ προεβύτερος ὁ διὰ τῆς ἐπιτάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις*; Hefele, Conciliengeschichte, I. 247. Gratian má tento kanon (ve spojení s kanonem 3. téže synody) c. 8. §. 1. C. XXXI. q. 1.

- ²¹⁶⁾ Viz kan. 3. téže synody Neocaesarejské: »περὶ τῶν πλείστοις γάμοις περιπιπτόντων ὁ μὲν χοῦρος σαφὲς ὁ ὁρίσμενος, ἡ δὲ ἀναστοργή (dobře chování) καὶ ἡ πίστις αὐτῶν σωτεύει τὸν χοῦρον (Hefele, I. c., I. p. 245. cfr. c. 8. in princ. C. XXXI. q. 1.); kan. 19. synody Ankyrské z r. 314 (Hefele, I. c. I. 238. n.; c. 24. C. XXVII. q. 1.); kanon. listy sv. Basilia dle Amphilochum (sv. Basil praví tam [ep. 188. can. 4.], že bigami dle starých stížení byli pokáním jednoletým až dvouletým, trigami pak trojletým až pětiletým; sám pak dodává, že ten, kdo vícekrát než dvakrát v manželství vstoupí, není hoden jména muže a ženy, avšak že nemají býti zcela z církve vyloučeni, nýbrž že 2—3 léta mají trvati mezi *audientes* [2. třída kajeníkův] a pak [1 rok] mezi *consistentes* [4. třída kajeníkův]. Ostatně více o tom viz u Hefele, Beiträge, I. 50. nn., kdež i příklady takového kajeně praxe jsou uvedeny. — V církvi západní však takovéto pokání osobám v druhý a další sňatek vstupujícím z počátku ukládáno nebylo; praxi tu zavedl na Západě teprve Rek, učený Theodor z Tarsu v Cilicii, jenž se stal r. 668 arcibiskupem Carteburyským v Anglii a tam některé věci z církevní disciplíny řecké zavedl, mezi nimiž nalézá se i ustanovení: »Digamus poeniteat primo anno 4ta feria et 6ta feria, et in quadragesimis diebus abstineat se a carnibus et separetur.« Z Anglie pak přešel tento řecký názor do Francie. Srv. Hefele, I. c., I. 56. n. — Ustanovení synody Toledské z r. 683 a synody Saragosské z r. 691, že královna španělská, kdyby ovdověla, nesmí se podruhé provdati, sic že by ten, kdo by se toho odvážil, klatbou byl stížen, má základ svůj v ohledech politických a nikoli v názorech církevních o sňatku druhém. Cfr. Hefele, I. c., I. 56.

- ²¹⁶⁾ Tak stanovil kan. 1. synody Laodicejské, že dle ustanovení církevních těm, kdož řádně a zákonně druhý sňatek uzavřeli a tajně se nevzáli, po uplynutí krátké doby a když modlitbám

jen takové vdovy mohly býti zvoleny jáhenkami, jež byly pouze jednou provdány.²¹⁸⁾ A tomuto názoru církve dávali výraz první křesťané i tím, že — jak pověděno — psali s chloubou na pomníky ženám čestný název: UNIVIRA, kterýžto název i v pohanských náhrobních nápisech pochvalně se uvádí.²¹⁹⁾

a postúm se byli věnovali, se odpustiti a jim společenství církevní při sv. přijímání) opět uděleno býti musí (Hefele, Conciliengeschichte I. 750.; týž, Beiträge, I. 49). O pokání veřejném pro opětovné manželství nevědí též ani Cyril Jerusál., Amfilochius z Ikonii, Epifanius, Chrysostom a Theodoret. (Hefele, Beiträge, I. 50). Také koncil Nicejský I. z r. 325 o nějakém pokání nic neustanovil, ba kanon této synodě později připsaný (can. afric. n. 7.) zmiňuje se jen o preces propitiatoriae, jež se, jak již výše pověděno, viz pozn. 213, místo benedikce nad snoubenci takovými říkaly.

- ²¹⁷⁾ Již sv. Pavel praví v I. listě k Timotheovi (III, 2.): »Musí pak biskup ... býti jedné manželky muž,« dále tamtéž (III, 12): »Diakonové budtež jedné manželky muž, a (v listě k Titovi I, 5. 6.): »Zanechal jsem tě na Kretě, abys ... ustanovil po městě kněží, jakož i já jsem tobě nařídil: jest-li kdo ... jedné manželky muž.« Více o této irregularitě, zvané irreg. ex bigamia nebo ex defectu sacramenti, viz: Gasparri, Tractatus canonicus de sacra ordinatione, Parisiis 1893, vol. I. p. 236. sqq.; Boenninghausen, Tractatus iuridico-canonicus de irregularitatibus, Monasterii 1863, fasc. II. p. 168. sqq.

- ²¹⁸⁾ Sv. Pavel v I. listě k Timoth. (V, 9.) píše: »Vdova buď vyvolena (t. j. k službě církevní, jako diaconissa), ... kteráž by byla jednoho muže manželka.«

- ²¹⁹⁾ Kraus, Realencyklopädie, I. 382. — Také u pohanů přikládala se totiž setrvání ve stavu vdovském větší cena mravní než novým vдавkám. Přirozený cit a moc lásky dávala jim na ruku, že úzké spojení dvou srdcí a duší trvá i po rozloučení těl, jež smrtí způsobeno. Tak praví Dido v Aeneidě (I. IV. 19.): Ille meos, primus qui me sibi iunxit, amores abstulit; ille habet secum, servetque sepulcro; Tertullian ve svém spise De monogamia c. 17. vypravuje o pohanských ženách, které raději chtěly zemřít, než podruhé se provdati. Pausanias (Corinthiac. lib. II; 21, 8.) vypravuje o řeckých ženách, že přísahaly, že po smrti mužů více milovati a milovány býti nechtějí. Valerius Maximus (dějepisec římský, který r. 3.) po Kr. napsal v 9 knihách »Facta et dicta memorabilia«, udává pak (lib. II. c. 1. n. 3.) důvod, proč staří Římané opětovné provdání se odsuzovali, když říká: »Multorum matrimoniorum experientiam quasi legitimae cuiusdam intemperantiae signum esse credentes.« Proto též Pontifex Maximus nesměl se podruhé oženiti (Tertull., De exhort. ad cast. 13, De monog. 17, Ad uxorem I. 7.), a jako pronubae při sňatcích působiti a ke kultu bohyní Pudicitia, Fortuna Muliebris a Mater Matuta mohly býti připuštěny jenom ženy jednou pouze provdané. (Plutarch, Quaest. rom. 105; Tacit., Annal. 2, 86.) Viz o tom Hefele, Beiträge, I. 39. n.; Zschokke, Das Weib im Alten Testamente, p. 123. sq. — U Židů nalézají jen některé stopy podobných názorův o vyšší hodnotě vdovství nad novým provdáním. Tak nesměl velekněz pojeti za manželku vdovu (Levit. XXI. 14.), protože sňatek takový vyléč se býti pro takovou důstojnost méně přiměřeným. Dle Ezechiela (XLIV. 2.) měl se tento příkaz rozšířiti i na kněze nového chrámu (leda že by to

Upozorňující ještě na to, jak v náhrobních nápisech často až tak podrobně určen bývá čas, jež manželé spolu ztrávili, že nespokojují se jen udáním let, nýbrž že i měsíce a dni vypočítávají, ano i počet hodin připojují, jako to vidíme na dvou nápisech, jež Marangoni pod č. 464 a 465 uvádí,²²⁰⁾ z nichž druhý hlásá: QVI· MECV· VIXIT· ANN· XIII· MEN· X· DIES· XVI· OR· III·, — a jak kromě různých podrobností, jež mají býti výrazem štěstí v manželství zažitého²²¹⁾ a věrnosti manželské — ve kterémžto ohledu líčí věrnost ženy, jež nehrozila se ani daleké cesty, aby uctila památku svého manžela, epitaf, který uvádí Muratori²²²⁾ a jenž zní: MARTINA· CARA· CONIVX· QVAE· VENIT· DE· GALLIA· PER· MANSIONES· L· VT· COMMEMORARET· MEMORIAM· MARITI· SVI· BENE· QVIESCAS· DVLCISSIME — chceme se ještě zmíniti o tom, jak osvětlují nám nápisy starokřesťanské ještě jednu důležitou a zajímavou otázku práva manželského, totiž otázku o sňatcích od otroků resp. s otroky nebo propuštěnci (zejména od dcer rodu senatorského) uzavíraných.

Dle práva římského nebyli totiž otroci schopni uzavřítí pravé manželství (connubium). Otroci římstí (mancipia, servi, servae, ancillae) nebyli totiž ani považováni za *osoby*, nýbrž toliko za *věci*, patřící ke jmění a majetnosti jejich pánů,²²³⁾ kteří majíce právo, nakládati s nimi neobmezeně, úplně dle své vůle, nakládali s nimi mnohdy hůře nežli s dobytkem.²²⁴⁾ A co se týče manželství, tu, užijeme-li slov Laurinových²²⁵⁾, »po právu římském

byla vdova po knězi). Také u sv. Lukáše čteme (II, 36. 37), jak tento evangelista se zvláštním důrazem zmiňuje se o tom, že prorokyně Anna, již vedle Simeona dostalo se štěstí, že viděla Spasitele světa při Jeho obětování v chrámě, setrvala po svém sedmiletém manželství ve vdovství až do 84 let svého věku, jež tehdy čítala. Avšak, jak Hefele, l. c. p. 40, dí, mohl to býti u sv. Lukáše následek názorů křesťanských, nikoli však židovských.

²²⁰⁾ Viz: Kraus, Realencyklopädie, I. 382.

²²¹⁾ Jako jsou epitheta: Coniugi dignae — dulcissimae et incomparabili — fidelissimae — pudicissimae — castae — sanctae — benemerenti — a jiná, jež na uvedených epitafech čísti možno.

²²²⁾ Viz: Kraus, l. c., I. 383.

²²³⁾ Cfr. §. 22. Inst. II. 20; l. 32. Dig. de R. J. L. 17.; l. 3. §. 1. Dig. IV. 5.; l. 2. pr. §. 2. Dig. IX. 2.

²²⁴⁾ Srv.: Döllinger, l. c., p. 705. nn.; Böttiger, Sabina oder Morgenscenen im Putzzimmer einer reichen Römerin, Leipzig 1803, str. 246. n., 277.

²²⁵⁾ Srv.: Laurin, O manželství otroků po právu římském, německém a kanonickém (v Právniku z r. 1876, str. 469. nn.)

otroci pravého a platného manželství uzavřítí nemohli, a to ani mezi sebou ani s osobami volnými. »Tělesné spojení jejich mezi sebou nebo s osobami volnými nebylo matrimonium, connubium, nýbrž zvalo se *contubernium*,²²⁶⁾ jehož porušení tělesným obcováním s jinou osobou nepokládalo se za žádné cizoložství.²²⁷⁾ Mimo to mohli páni dotčené spojení otroků dle libosti rozloučiti. Děti, narozené z otrokyně, byly rovněž otroky, a to téhož pána, jemuž ona náležela, podle pravidla: *Partus sequitur ventrem*.²²⁸⁾ »Zdali osoba volná, v manželství s otrokyní neb otrokem vcházejíc, věděla aneb nevěděla, že tato neb tento stavu otrockého jest, to v příčině moci téhož spojení žádného rozdílu nečinilo.²²⁹⁾ Mimo to otroctví po právu římském i na manželství řádně a platně uzavřené ten účinek mělo, že je docela, t. j. i co do svazku (*vinculum*) rozloučilo.²³⁰⁾ *Osvobozenec* (*libertini*, *liberti*) i mezi sebou i s osobami ve svobodě zrozenými (*ingenui*) v pravé a platné manželství vejítí mohli. Toliko senatorům a jejich potomkům až do třetího kolena bylo manželství s osvobozenec zapovězeno.²³¹⁾ Jestliže pak dcera senatorská vešla v manželské spojení s člověkem volným sice, ale náležejícím k nižší třídě společenské, pozbývala svého vlastního stupně senatorského.²³²⁾

Jak počínala si v této věci církev? Pomíjejice, co církev soudila a čemu učila o otroctví samém,²³³⁾ podáváme jen to, co ustanovila o manželství otrokův. »Především — tak píše o věci té Laurin²³⁴⁾ — uznala a prohlásila otroky za způsobilé, uzavřítí

²²⁶⁾ Viz: Heyrovský, l. c., str. 325. n.

²²⁷⁾ L. 6. Dig. 48. 5.; l. 23., 24. Cod. IX. 9.

²²⁸⁾ §. 4 Inst. I. 3; l. 3. Cod. V. 5.

²²⁹⁾ Nov. XXII c. 10.; l. 3. Cod. V. 18; l. 6. Cod. VI. 55.

²³⁰⁾ L. 1. Dig. 24. 2.

²³¹⁾ L. 23. Dig. 23. 2.: »*Lege Papia cavetur, omnibus ingenuis, praeter Senatores eorumque liberos, libertinam uxorem habere licere.*« L. 16. pr. eod.: »*Oratione divi Marci cavetur, ut, si Senatoris filia libertino nupsisset, nec nuptiae essent: quam et Senatus-consultum secutum est.*« L. 42. §. 1. eod.: »*Si senatoris filia, neptis, proneptis libertino nupserit, nuptiae non erunt.*« Cfr. Laurin, l. c., str. 470. n.

²³²⁾ Bilezewski, Małżeństwo, p. 20.

²³³⁾ Viz list sv. Pavla ke Galat. III. 28; ke Koloss. III. 11.; k Efess. VI. 9.; I. ke Korinth. VII. 20. nn.; Möhler, Bruchstücke aus der Geschichte der Aufhebung der Sklaverei durch das Christenthum in den ersten XV Jahrhunderten v. Tübingen. »Theol. Quartalschrift« z r. 1834, str. 105. nn.; Laurin, l. c., str. 438. nn.; Bilezewski-Tumpach, Archaeologie, str. 85. nn.

²³⁴⁾ L. c., str. 473. nn.

pravé a svátostné manželství, jelikož i je Otec nebeský za své dítky považuje a Kristus Pán svátosti i pro ně ustanovil, a nařídila tudíž, že otroci, ovšem bez újmy služeb povinných pánům svým,²³⁵⁾ pravé a nerozlučitelné manželství uzavřítí mohou, a to nejen mezi sebou, nýbrž i s osobami svobodnými (liberi), nechat tyto jsou osvobozené (libertini, liberti), aneb již ve svobodě zrozené (ingenui).²³⁶⁾ »Tou měrou již *otroci mezi sebou* po právu kanonickém heze všeho obmezení pravé a platné manželství uzavřítí mohou. Co se však týče manželství *otroka s osobou volnou*, církev nařídila, že má-li tuto pravé a platné manželství se uzavřítí, osoba volná musí o stavu otrockém strany druhé náležitou vědomost mítí,²³⁷⁾ kterýžto nedostatek dotčené vědomosti se strany osoby volné, čili nevědomost této osoby v příčině otroctví strany druhé, zove se v právu kanonickém »error circa conditionem servilem« nebo krátce »error conditionis«, kterýžto omyl stanoví vylučující překážku manželskou.²³⁸⁾

Ostatně pak přihlédla církev i k důsledku, jaký dle práva římského mělo manželství dcery senatorské s mužem třídy nižší, zbavujíc ji rodného stupně společenského; církev zajisté stupeň rodový i titul ponechávala jí i po provdání se za muže stupně nižšího, ať svobodným byl, nebo propuštěncem, nebo otrokem.

Tak tedy odstranila církev příkré a kruté předpisy zákona římského, jež zejména pro ženy z rodu senatorského velice byly trpké, jelikož ony u větším počtu přijímaly křesťanství nežli mužové téže společenské třídy,²³⁹⁾ a tak nemohouce vždy nalézt vhodného manžela z třídy, z níž pocházely, byly nuceny brát si za muže křesťany z tříd jiných, nechtíce se provdávati za muže nepokřtěné, poněvadž spojení takových církev nikdy neschvalovala. Ovšem že manželství taková neměla hned z počátku právních důsledků před zákonem světským, ale aspoň v církví

²³⁵⁾ Srv. c. 8. C. XXIX. qu. 2.

²³⁶⁾ C. 1. C. XXIX. qu. 2; Gratian init. C. XXIX. qu. 2. Viz: Laurin, I. c., str. 474. nn.

²³⁷⁾ C. 4. 5. C. XXIX. qu. 2.

²³⁸⁾ Viz o tom na př.: Laurin, I. c., p. 477. nn.; Gasparri, I. c., I. n. 635. sqq. p. 438. sqq.

²³⁹⁾ Bilezewski, Małżeństwo, str. 20. — O tom, jak patriciát římský ku křesťanství se choval, viz: Bilezewski-Tumpach, Archæologie, str. 121. nn.

platnými byla a dcerám senatorským aspoň tam rodovou důstojnost jejich podržeti dovolovala.²⁴⁰⁾

A takovýto »příklad podobné mesaliance, právem světským neuznané, uznávané však před Bohem a v církvi, podává i náhrobní nápis, nalezený v katakombě sv. Domitilly, pocházející z první polovice III. století. Zní takto:

FLABIAE SPERANDAE COIVGI · SANCTISSIMAE
INCOMPARABILI MATRI OMNIVM · QVAE BIXIT
MECV · ANNIS · N · XXVIII · M · VIII · SENE · VI.
LA · BULAE · ONESIFORVS · C · F · COIVX · B
ENEMERENTI FECIT

Což v překladě zní: »Flavii Sperandě, ženě nejctnostnější a rovné nemající, matce všech, která žila se mnou let počtem (*numero*) 28, měsíců 8 beze vší trpkosti, postavil náhrobek Onesiforus, muž, dobře zasloužilé ženě z rodu senatorského«.

Veškeren význam epitafu toho spočívá tu ve zkratkách *C. F.*, jež po De Rossim čtou archaeologové vůbec: *Clarissima Femina*.²⁴¹⁾ Flavia Speranda pocházela pravděpodobně z císařské rodiny Flaviů. ²⁴²⁾ Onesiforus, nemající jména rodového, byl patrně otrokem nebo propuštěncem. Poněvadž pak manželství to bylo před církví platným, podržela Speranda svůj rodný titul.²⁴³⁾

* * *

Vidíme tedy, že pomníky starokřesťanské jako v mnohých jiných věcech, tak i tuto konají dobrou službu, potvrzující a objasňující to, co z pramenů psaných je známo, ač někdy i takové podávají zprávy, o nichž prameny psané mlčí. A svědectví jejich má váhu nikoliv nepatrnou, jelikož nalézají se pomníky ty na místech, na něž církev každodenně přicházela, tak že stále na očích je majíc ba i na jejich původ majíc vliv, je schválila.²⁴⁴⁾

²⁴⁰⁾ Viz: De Rossi, Bullett z r. 1886, str. 19. nn.; Neumann, Der römische Staat und die allgemeine Kirche bis auf Diocletian; Leipzig 1890, p. 201

²⁴¹⁾ Cfr. Bilezewski-Tumpach, Archaeologie, str. 123.

²⁴²⁾ O rodu tom viz l. c. str. 164. nn.

²⁴³⁾ Cfr. Bilezewski, Małżeństwo, str. 21 Jiný podobný epitaf podává De Rossi v Bullett. di arch. crist. z r. 1866, str. 25. Tam žena Cassia Feretria má též titul *Clarissima femina*, kdežto muž její není *Clarissimus*.

²⁴⁴⁾ Viz o tom: Bilezewski-Tumpach, Archaeologie, str. 195 nn., str. 265. nn.

Proto právem přikládá se jim vážnost authentických svědků, jak to činí mimo jiné též Franzelin,²⁴⁵⁾ Scheeben,²⁴⁶⁾ Heinrich.²⁴⁷⁾

Perstemus in custodia!

Řešení případů z duchovní zprávy v příčině náboženského vyznání dítek, na základě zákonů rakouských a rozsudků nejvyššího správ. dvoru soudního.

Napsal prof. DR. GABR. PECHÁČEK.

X. Příklad: Jedna strana jest již při uzavření sňatku (civilního) bez vyznání; druhá náleží ke společ. náb. zákonně uznané:

1. Náboženské vyznání dítek určuje se dle zásady: *chlapec po otci, děvčata po matce.*

2. Takový sňatek neplatí za »smíšený« ve smyslu čl. 1. al. 2. zák. mezináboženského a proto *není* také *dovolena vzájemná smlouva* o vyznání nebo bezvyznání dítek. Spr. dv. 11. dubna 1888.

3. Důsledně *není také dovoleno* takovým rodičům, aby si ustanovili, že *všecky dítky budou bez vyznání*. Spr. dv. 18. dubna 1884 č. 668.

4. Manžel bezkonfessiční má právo, dítky pohlavím jemu rovné nepřihlásiti k žádnému náboženství; nemusí jich tedy dáti pokřtiti; zapsati je dá u polit. úřadu. Zákon o manž. osob. nenálež. k žádnému státem uznanému náb. 9. dubna 1870 § 3.

5. V příčině dítek školou povinných viz případ XI. 3—4.

XI. Příklad: Oba rodičové jsou při uzavření sňatku civilního bez vyznání:

1. Dítky jsou taktéž bezkonfessiční, rodičové nemusí jich dáti pokřtiti; zapisují se do civilních seznamů příslušného polit. úřadu. § 3. zák. z 9. dubna 1870 z. ř. č. 51. Nařiz. minist. z 20. října 1870 z. ř. č. 128.

²⁴⁵⁾ Tractatus de divina traditione et scriptura; Romae 1870, str. 128.

²⁴⁶⁾ Handbuch der katholischen Dogmatik; Freib. i. B., 1873, sv. I. str. 164. n.

²⁴⁷⁾ Dogmatische Theologie, sv. II. str. 86.

2. K žádosti rodičů mohou bezkonfessijní děti pokřtěny býti, ať jsou jakéhokoliv věku, tudíž také mezi 7—14. rokem, ježto *se zde nejedná o »změnu vyznání«*, kteráž jest mezi 7—14. rokem státně nepřipustna.

Dle církevních předpisů smí po vyžádaném dovolení ordinariátním křest býti vykonán, když oba rodičové katolické vychování zaručí a jest mravní jistota, že slibu dostojí.

3. Každé dítě školou povinné, tedy i bezkonfessijní, musí od 6—14. roku v nějakém náboženství zákonně uznaném vyučováno a vychováno býti, ať navštěvuje školu veřejnou nebo soukromou nebo ať jest vyučováno doma (§§ 1. 3. 17. 20. 21. 24. říš. zák. pro školy obec. z 14. května 1869; §§ 3. 17. 21. 23. škol. novelly z 2. května 1883.; §§ 20. 23. 70—72. říš. zák. pro šk. ob. z 25. května 1883).

4. V jakém náboženství mají bezkonfessijní děti školou povinné vyučovány a vychovávány býti?

a) Dle rozhodnutí minist. kultu a vyuč. z r. 1881: v tom, ku kterému náleželi rodičové, dříve než za bezvěrě se prohlásili: synové v náboženství odpadlého otce, dcery v nábož. odpadlé matky.

b) V takových případech obvyčejně nyní úřad školní, jemuž věc ta přísluší (zemská škol. rada), rodiče vyzve, aby určili náboženství, ve kterém má dítě školou povinné býti vyučováno a vychováno.

Kdyby se rodičové zdráhali, rozhodne soudně ustanovený kurátor.

c) Ministerstvo kultu a vyuč. ustanovilo v podobném případě nálezem ze dne 21. května 1895 č. 7522 následovně:

»Zur Entscheidung darüber, in welcher Religion dieses (confessionslose) Kind in der Schule zu unterrichten sei, ist nicht die politische, sondern die Schulbehörde competent, und wird es eventuell Sache des zuständigen Gerichtes sein, das Erforderliche zu veranlassen, rücksichtlich der Wahrung des dem Kinde im Grunde des a. b. G. B. § 139. zustehenden Rechtes auf Erziehung in der Religion, wozu die Eltern verpflichtet sind«.

5. Upozorňujeme zde výslovně všechny příslušné kruhy na patrný vniterný odpor, který v tom se jeví, když jednak dítě

narozené rodičům bezvěrým taktéž za bezkonfessišní (tudíž bez jakéhokoliv náboženství) se prohlašuje (správ. dv. 22. dubna 1882; 18. dubna 1884) a přece zase o témže bezkonfessišním dítěti, jakmile školou povinným se stalo, jest nařízeno, že v určitém, státně uznaném náboženství vyučováno a vychováno býti musí, a to obvyčejně právě v tom náboženství, které jeho rodičové zahodili! Jaký asi bude výsledek?

XII. Příklad: Jeden z rodičů, na př. otec, prohlásí se třeba několik let po sňatku za bezkonfessišního:

1. V nábož. vyznání chlapců, kteří se narodili *před odpadnutím otcovým*, nenastane tím žádné změny, ať jsou mladší nebo starší než 7 let.

2. Chlapce však narozeného *po apostasii* otcově považuje zákon za bezkonfessišního. Spr. dv. 22. dubna 1882; 18. dubna 1884 č. 668.

3. Otec odpadlík (dříve třeba katolík) nemusí tohoto chlapce bezkonfessišního dáti pokřtiti.

4. Zápis stal by se v rodném seznamu u polit. úřadu.

5. Od 6—14. roku musí i tento syn býti vyučován v nějakém náboženství zákonně uznaném.

6. Všechno to platí — *mutatis mutandis* — o *decerách*, kdyby pouze *matka za bezvěrou se prohlásila*.

7. Vzájemná *smlouva* o vyznání dítek se v tomto případě *nepřipouští*, neboť takové manželství, ve kterém jeden manžel prohlásil se za bezvěrého, neplatí za »smíšené« ve smyslu čl. 1. al. 2. interkonfess. zákona. (Viz případ II.). Spr. dv. 11. dubna 1888.

8. Taková apostasie jednoho z manželů *není »přestoupením« ani »změnou náboženství«* po smyslu čl. 2. al. 2.

Nesmějí tudíž zde aplikována býti pravidla v případě V. uvedená! Spr. dv. 26. dubna 1877; 27. září 1879; 18. dubna 1884 č. 668.

Doklad první:

»Bei der durch Confessionslos-Erklärung eines Eheheiles entstehenden Mischehe, ist behufs Bestimmung des Religionsbekenntnisses des Kindes zunächst nach dem Geschlechte zu unterscheiden:

jene Kinder, für welche der confessionslose Elterntheil massgebend ist, sind — dafern sie nach der Confessionslos-Erklärung geboren wurden — confessionslos.

Für die vorher geborenen Kinder hat die Confessionslos-Erklärung keine Änderung des bereits bestimmten Bekenntnisses zur Folge«. Správ. dv. Budw. Nr. 2094.

Doklad druhý:

Israelita dal se civilně oddati s nevěstou bezkonfessií, jež dříve byla katoličkou. Měli spolu chlapce, kterýž po otcí obdržel nábož. židovské. Po několika letech prohlásil se otec také za bezvěrého. Tím nestala se v náboženství chlapce žádná změna, nýbrž zůstal židem. Druhé dítě, které potom měli oba bezkonfessií rodičové, bylo bez vyznání. Rozhod. min. kultu a vyuč. 21. května 1895 č. 7522.

Doklad třetí:

»Ein wenngleich noch nicht getauftes und noch nicht sieben Jahre altes Kind darf, falls der hinsichtlich des Religionsbekenntnisses des Kindes massgebende Elterntheil aus seiner bisherigen Kirche austritt, ohne einer anderen Kirche oder Religionsgesellschaft beizutreten, nicht im Zustande der Confessionslosigkeit belassen werden«. Správ. dv. Budw. Nr. 69 a 568.

XIII. Příklad: Oba rodičové prohlásí se za několik let po sňatku za bezvěře:

1. Taková apostasie *neplatí* před zákonem za *»změnu vyznání«*.

2. Tudíž podrží dítky narozené *před* apostasií i na dále své náboženství.

3. Děti *po* apostasií narozené budou bez vyznání; o školou povinných platí, co v příp. XI. řečeno bylo.

Doklad z r. 1896:

Josef Kotek, obuvník ve Vídni, nábož. katolického, měl se svou manželkou, rovněž katoličkou, několik dcer. Po několika letech prohlásili se oba rodičové bezvěrymi. Příslušný magistrátní úřad okresní uznal, že dcery jejich své náboženské vyznání podržely a že musí navštěvovati vyučování římsko-katolického ná-

boženství; tak stvrzeno i rozhodnutím místodržitelským a ministeriálním. Stížnost otcem podaná byla správním dvorem odmítnuta s odůvodněním: přestoupením rodičů od jednoho náboženství k druhému může býti sice změněno vyznání dítek do sedmi let, prohlášení za bezvěré však není »přestoupením« ani »změnou vyznání«.

Doklad z r. 1898:

Karel Riedl, úředník nemocenské pokladny ve Vídni, katolik, prohlásil se r. 1894 se svou manželkou bez vyznání a r. 1895 oznámil magistrátnímu okresnímu úřadu v Ottakrinku, že svého, tenkrát šestiletého synka Richarda chce vychováti taktéž bez vyznání, žádaje, aby tento vyloučen byl z církve katolické. Magistrátní okresní úřad žádosti té nevyhověl; stejně rozhodlo místodržitelství i ministerstvo kultu a vyučování. Stížnost Riedlova ke správnímu soudu byla zamítnuta, ježto bez vyznání se prohlásiti neznamená změnu náboženství.

Doklad z r. 1900:

Alois Christian, sochař ve Vídni, prohlásil se před 21 lety bez vyznání; taktéž učinila před 8 lety jeho manželka. Tři leta před apostasií matčinou, dokud tato ještě katoličkou byla, narodila se jim dceruška, kterou však nechali bez křtu a nazvali Brunhilda.

Když Brunhilda Christianova vstoupila do školy, učinil správce povinné oznámení, že dítě není pokřtěno. Okresní školní rada nařídila otcí, aby dal svou dceru pokřtiti.

Bezkonfesijsní Christian odvolal se k místodržitelství a ministerstvu kultu a konečně, když od obou instancí byl odmítnut, ke správnímu dvoru.

Mezitím, co věc u správ. dvoru projednáváno byla, nařídila okres. školní rada Christianovi, aby až do konečného vyřízení svého rekursu Brunhildu do vyučování katolickému náboženství posýlal. Avšak otec neposlechl, nýbrž i proti tomuto nařízení ke všem instancím znovu se odvolal.

Dne 14. března r. 1900 rozhodoval správní dvůr za předsedy senátu Dra z Alterů o obou stížnostech Christianových.

Zprávu podal dvorní rada Dr. Schuster, žalované ministerstvo osvěty a vyuč. zastupoval minister. vicesekretář Dr. Hiller, stížnosti pak dvorní a soudní advokát Dr. Ingwer.

Po poradě, jež trvala hodinu, prohlásil předseda rozhodnutí, jímž obě stížnosti byly zamítnuty, z těchto důvodů:

Se stanoviska pozitivního zákonodárství musí se správní dvůr řídití náhledem, že zákon «náboženským vyznáním» míní jen takové, které jest státem uznáno, nikoliv však subjektivní představy jednotlivců. Ježto při narození Brunhildy Christianové matka její ještě byla katoličkou, náležela dcera (dle čl. 1. zák. z 25. května 1868) taktéž k nábož. katolickému a měla tudíž býti pokřtěna.

Proti tomuto zákonnému důsledku se ve stížnosti namítá, že mezi rodiči stala se úmluva, aby dítě v náboženství nenásledovalo matku, nýbrž aby bylo bez vyznání po otci.

Důkaz o takové smlouvě podán nebyl; avšak i kdyby se byla v skutku stala, mohla by jen tehdy platnou býti, kdyby se jednalo o pozitivní náboženské vyznání obou rodičů a to státem uznané, čehož však nebylo.

Také se dále ve stížnosti namítá, že dle základních zákonů státních nikdo k náboženským úkonům nucen býti nemůže.

Vzhledem k nařízení, jež v té věci úřední cestou administrativní se stalo, nemůže býti ani řeči o nějakém donucování podavatele stížnosti k náboženským výkonům a správní dvůr dle svých předpisů (§ 5. zák. o správ. dv. soud.) nemůže se otázkou touto ani zabývat. Zamítnutím stížnosti první byla důsledně i druhá zamítnuta. (DOK.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

III. Dědictví sv. Václava téměř zcela svému účelu odcizeno (1790—1859). Vztah jeho k Dědictví Svatojanskému.

Guberniálním dekretem z 9. března 1775 byla sice správa Dědictví sv. Václava odevzdána pražskému arcibiskupovi, ale celý fond Dědictví připadl komoře. V úředních výkazech čítá se fondu

toho 15.676 zl. k. m., z čehož 13.926 zl. spravováno až do r. 1859 u *normálního fondu školního*, zbytek pak 1750 zl. veden ve správě *náboženské matice*. Výplata děla se u c. k. komorní výplatny, později u c. k. zemské hlavní pokladny v Praze. Polovina jmění Dědictví dle čítání vlády byla by 6963 zl. + 875 zl. k. m., ale konsistoř počítá ve svých podáních jinak; praví, že se jí vyplácejí úroky z částky 8998 zl., jež je při normálním školním fondu, a z 3178 zl., jež se čítají při náboženské matici. Neshodu tu lze z části vysvětliti růzností měny, v níž počítáno. Roční úrok jistiny Dědictví byl následkem finančního patentu z 20. února 1811 jen nepatrný. Jistina sice počítána v plné ceně, ale úroky zmenšeny na polovici a vypláceny nad to ještě v měně vídeňské. Konsistoř dostávala až do r. 1858 z 8998 zl. 219 zl. 44 kr. v. m. a z 3178 zl. 35 zl. v. m., úhrnem tedy pouze 254 zl. v. m. neboli kolem 106 zl. r. m. Kolik úroků brala správa školního knihoskladu, nelze na ten čas zjistiti.

Kterak vynakládáno každoročních úroků těch?

Vůle zakladatelů Dědictví sv. Václava aspoň z části vyplněna tím, že nákladem normálního školního knihoskladu, či jak se tehdy říkalo a psalo, nákladem »c. k. pravidelní školské kněhotiskárny« tiskly a rozšiřovaly se také knihy náboženského obsahu. Tak zejména vydány:

P. z Royaumontu, převora v Sombrevallu, *Příběhové písemní st. i nov. zákona* s užitečnými výklady a naučeními sw. otcůw. Z franc. přel. od Jana Barnera. W Praze 1697 ve 4. Potom w Praze 1777 v 8. str. 612.

Veliký Katechismus s otázkami a odpověďmi spolu s Uwedenjm do poznánj základů náboženstw a s dokazujcejmi z pjsma sw. mjstami k užjwánj w c. k. zemjch. W Praze nákl. c. k. pravidelní šk. kněhotiskárny 1778. v 8. str. 221. Vydáno pak častěji.

Katechetická Rozjímání, w nichžto obsažení římské katol. víry tak se přednáší, že osoby, jenž w mladosti špatně wučowané byly neb kterým obdržené wučowání z paměti wyšlo, prawdy víry a žiwota powinnosti toho sw. náboženstwí snadno a pohnutelně w známost sobě uwésti mohou. W Praze 1778., 1779. v 8. str. 174.

Dvorským dekretem z 23. ledna 1779 poručila císařovna Marie Terezie »v prospěch bible, která v obou jazycích vyjítí měla, uložiti (pražské) komisi školní, že se při vydávání této knihy, jelikož od pana knížete arcibiskupa kromě místoředitele bohoslovecké fakulty, P. Chmela, také professor církevního dějepisu P. Jan Schmidt a professor řečtiny a hermeneutiky nov. zákona P. Christophor Fischer za censory a korrektory ku zrychlení tisku přibráni jsou, způsobem od téhož pana knížete arcibiskupa v té příčině dne 23. února t. r. sděleným postupovati má, aby sv. písmo co nejdříve tiskem vyšlo.«

Stalo se tak r. 1780, kdy nákladem škol. knihtiskárny vydána: *Biblii česká* t. j. celé sv. písmo starého i nov. zákona, podle starého obecného latinského atd. W Praze vel. 8. str. 50, textu 1444. Nový zákon — tištěn 1778 — str. 22 a textu 351. Vydání to obstarali *P. Fortunat Durych* a *P. Faustín Procházka*, oba z řádu Paulánů a proslulí znalci české řeči.

Znova vydána Bible týmž nákladem r. 1804 v Praze str. XXV a 1335. II. díl: Prorokové a knihy Machabejské atd. str. 1386 a rejstřík.

Dále vydáno: *Učení o hlavních člancích víry* čisté pro mládež českou dospělejšího věku, od Jana Wegha. V Praze 1790, též 1807.

Čtení a Epištoly jakož i Evangelia na všechny neděle a svátky přes celý rok. W Praze 1776, 1780, 1784 a od té doby často.

Lud. Ant. Muratoria *O pravé křesťanské pobožnosti*, z vlas. do češt. přel. W Praze 1778 str. 352 v 8.

Jak. Ben. Bossueta, biskupa Kondomenského. . . . *Učení katolického* o těch věcech, o kterých rozepře jsou, *vyložení* z lat. přeložení od Skladatele schváleného, od církv. kněze Mart. Wolfa v češtinu uvedeno. R. 1778 str. 102.

Dvoje kázání o užitku křesť. náboženství v tovaryšstvu lidském. Na česko přel. od Frant. Jana Tomsy. V Praze 1793, str. 86.

Biblický příběhops aneb historie o Náboženství, jakožto třetí částka prvního dílu knihy ke čtení pro učence (sic) obecných škol. V Praze 1780.

Rozšiřováním těchto spisů sledoval normální školní knihosklad aspoň zprvu cíle zakladatelů Dědictví, od čehož se později vzdálil, vydávaje pouze náboženské knihy školní.

Druhou polovici úroků z jistiny Dědictví přijímala, jak již řečeno, k. a. konsistoř pražská a to k rukou arcibiskupa. Pověděno již, že vypláceno konsistoři na úrocích ročně pouze 254 zl. v. m. (= asi 106 zl. r. m.), z čehož po řadu let musela platiti ročně daň příjmovou 17 zl. 20 kr. k. m. Za tak nepatrný roční příjem nebylo arci možno mnoho poříditi i nemohlo se ani pomyslit na to, by nějaký spis byl vydán a mezi lid rozdáván. Ale nicméně i nepatrné oně částky vynakládala konsistoř k tomu, aby vhodné knihy zakupovány a *při generální kanonické visitaci lidu zdarma rozdávány byly*. Úroků upotřebeno též na vydávání pastýřských listů, katechismův a různých modlitbiček; některou částkou přispěla konsistoř i na vydání bible.

Aby se nějakého fondu dodělala, schraňovala konsistoř po nějaký čas roční úroky a vydala pak r. 1855 *Officia propria in usum cleri provinciae Pragenae*, též *Missae novissimae* a *Missae pro defunctis*. Náklad na vydání těchto knih hrazen zatím z jiných pokladen, výtěžek pak za odprodané knihy ty určen pro fond Dědictví. Tím způsobem nastrádán při konsistoři pražské fond, jenž r. 1858 dostoupil na 5604 zl. 36 kr. a spravován o sobě jakožto fond Dědictví sv. Václava. Koncem r. 1858 splynul fond ten se jméním Dědictví sv. Jana Nep., kteréž mezi tím zdárně se vyvíjelo.

Poněvadž od r. 1784 nebylo už viděti knih označených slovy »nákladem Dědictví sv. Václava« a poněvadž ani známo nebylo, kam fond Dědictví přišel, vzniklo mínění, které rychle se rozšířilo, že Dědictví sv. Václava zcela zaniklo, čehož mnozí vlastenci upřímně želeli. Zvláště leželo to na srdci *Antonínu Hanikýřovi*,¹⁾ bývalému Jesuitovi, později lokalistovi v Čiměři

¹⁾ Nar. v Praze 21. října 1753, vstoupil v 15. roce svém do řádu Jesuitského, v němž se oddal studiu filosofie a r. 1774 povýšen na mistra svob. umění. Po zrušení řádu oddal se studium bohosloveckým, r. 1777 vysvěcen na kněze a působil jakožto kooperátor; r. 1796 stal se expositou v Čiměři, odebral se r. 1817 na odpočinek a žil u svého bratra Jana, faráře v Plané n. Luž., pak v Táboře. Zemřel 15. března 1833 v 80. roce svého věku a pochován v Táboře, kdež mu Děd. sv. Jana krásný pomník na hrobě postavilo.

(Schamers u Jindř. Hradce). Týž častěji vyslovil svůj žal nad tím, že Dědictví sv. Václava zrušeno, a poukazoval stále k tomu, jak velkého prospěchu národ český z dobrých knih čerpati by mohl. A právě to přesvědčení přimělo ho k tomu, že r. 1831 všecken svůj těžce nastrádaný peníz obětoval a svým darem 1000 zl. stř. základ položil k *Dědictví sv. Jana Nep.*, které od císaře a krále Františka I. nejvyšším rozhodnutím z 26. října 1833, schváleno bylo a rokem 1835 pozeňnanou činností svou započalo.¹⁾ Zprvu bylo Dědictví sv. Jana zápasiti s nesnázemi. Tak r. 1838 ocitlo se v peněžní tísní. Tehdejší velezasloužilý říditel jeho metropol. kanovník *Václav Pešina* chtěl vydati podílem spis: »Pane, zůstaň s námi«. Na tisk 4000 exemplářů potřeboval 1650 zl., měl však hotových pouze 500 zl.; ostatní jmění Dědictví bylo na dlužích u knihkupcův a v zásobě knih. I obrátil se kanovník Pešina 26. ledna 1838 na tehdejšího arcibiskupa Ondřeje Aloise Ankwicze hraběte Skarbka z Poslaviče, žádaje, aby *Dědictví Svatojanské úplně bylo sloučeno s Dědictvím sv. Václava* aneb aby mu z fondu tohoto, konsistoří spravovaného, poskytnuta byla *nezúročitelná půjčka* k tomu cíli, by spis svrchu zmíněný, jenž v něm. originále stál 1 zl. 50 kr. stř., mohl prodávati za levný peníz 40 kr. Arcibiskup Ankwič, který brzo potom — 28. března 1838 — zemřel, nevyslovil se nijak o sloučení obou Dědictví, ale povolil z Dědictví Svato-Václavského žádanou výpůjčku. Také později vypomohlo Dědictví toto Dědictví Svatojanskému, jemuž posléze i všecken svůj nastrádaný fond (as 5830 zl.) na počátku r. 1859 odstoupilo. Tím spolu zanikl — aspoň na čas — úplna i název »Dědictví sv. Václava«.

V náhradu za darovanou tak značnou pomoc mělo Dědictví sv. Jana ze své zásoby odvésti čtyřem ordinariátům v Čechách knih v krámské ceně 5830 zl. k volnému upotřebení, z čehož by ordinariátu pražskému připadly dvě pětiny, ostatním třem Českým ordinariátům po pětině. V skutku také zasláno r. 1860 do Č. Budějovic a do Litoměřic po 150 výtiscích bible české, jakož i sestaven výkaz knih, které by se zaslati měly. Ale po letech

¹⁾ Koncem r. 1900 má Dědictví Svatojanské všech zapsaných údů 29.235. Za 66 let své činnosti vydalo celkem 1 $\frac{1}{4}$ milionu výtisků knih. Správa jeho jmění vyhrazena úplna k. a. konsistoří pražské.

nebylo možno zjistiti, zdali vymíněné knihy skutečně i odeslány byly. Proto sjednán 2. června 1876 ten způsob, že má Dědictví Svatojanské každoročně namísto úroků (as 300 zl. z oné jistiny okrouhle 6000 zl.) zasílati biskupským třem ordinariátům ze všech svých podílů ročně knih za 60 zl., pražskému pak k. a. ordinariátu výtisků podílů za 120 zl. Způsob ten se od r. 1876 zachovává, a tudíž dostávají České ordinariáty každoročně přiměřený počet podílů Dědictvím Svatojanským vydaných, by je dle libosti své rozdělití mohli.

Tak splácí Dědictví Svatojanské dluh svůj Dědictví sv. Václava, jehožto úkol tím zároveň plní. Možno říci, že jest do jisté míry jeho pokračováním. Podílit každoročně údy své za nepatrný úrok ne celých 40 kr. z vkladu 10 zl. knihami cennými, prodává za levný peníz starší své podíly, ale poděluje i každoročně spolky, jednoty a knihovny v Čechách i mimo ně značným počtem knih. Tím způsobem rozšiřuje mezi lidem československým již po 66 let vzdělavatelné a náboženské knihy.

Na tuto záslužnou činnost Dědictví Svatojanského poukázal již r. 1852 v Čas. katol. duchov. str. 168—172 kanovník Pešina,¹⁾ dáváje arci rozhodně přednost Dědictví tomu, jehož byl neúnavným redaktorem i správcem, před Dědictvím sv. Václava. Praví, že toto poslední bylo předchůdcem Dědictví Svatojanského, ale toto že je předstihlo. Dědictví Svato-Václavské že bylo jen nadáním soukromým, na němž obecnstvo nemělo žádného podílu ani většího zájmu, že mělo úkol omezený vydávati pouze knihy náboženské, a knihy jím vydané že co do vnitřní ceny nepředělí knih vydaných Dědictvím Svatojanským. Slova ta pochopitelná jsou u muže, jenž Dědictví Svatojanskému všecek se věnoval a je svou neúmornou horlivostí z nepatrných počátků na velikou výši přivedl.

¹⁾ Václav Michael Pešina nar. r. 1782 v Kr. Hradci, tamže r. 1807 na kněze posvěcen, byl kaplanem v Polné, farářem v Krucemburku, v Blučíně na Moravě, installován 19. června 1832 jakožto kanovník u sv. Víta. Správu Dědictví měl od r. 1835—1857. Ku kněžskému jubileu svému r. 1857 poctěn řádem žel. koruny a povýšen pak r. 1858 do stavu rytířského s příjímím »Pešina z Čechorodu. Zemřel 7. května 1859. Pohřben v Košířích, kdež mu postaven úhledný pomník. Pešina má též veliké zásluhy o Jednotu k vystavění chrámu sv. Vítkého.

Pravda je, že Dědictví sv. Václava, majíc celkem malý fond, nemohlo tak rozkvést, jak by bylo žádoucí. Stkvělejších výsledků dodělal se Dědictví Svatojanské, mající též konečný cíl, ale jiný vhodnější základ, ten totiž, aby *stále rostlo a novými vklady podílníků se rozmáhalo*. A tento výhodnější způsob došel i následovníků, čímž vznikla všechna naše známá Dědictví, z nichž každé má jméno některého sv. českého patrona. (DOK.)

Na konci starého a na prahu nového století.

Lupen do kolébky XX. věku podává Dr. JAN HEJČL.

Abý lépe a dokonaleji svému králi sloužiti a za něho bojovati mohli, zahodili všechno, co jim překáželo. . . . Jedni odkládali koruny knížecí a královské jako přítěž, jako *pouto*, které je váže k světu, a vzali na se sladké *pouto* klášterní kázně (*«apprehenderunt disciplinam»*) — odkládali žezla světské moci z rukou svých, aby se podrobili přísným pravidlům života mnišského, žezlu opata přísné řehole (*regulae, quae regebat eos in virga ferrea*); jiní cítili, že jsou příliš připoutáni ke svým šperkům, ke svému bohatství, ke svým statkům, proto i tato pouta rozdrtili (*«dirumpebant vincula eorum»*), zahodili latifundie, skvosty své, zbavili se lesklého kovu a vložili na se *jho* doživotné, dobrovolné chudoby. Jiní vyměnili hlučné společnosti pro Krista za tichou samotu života poustevnického, jiní prostranné komnaty hradův a paláců za malou kobku, jiní zlatohlav za habit, jiní rytířský pás za cingulum! Jiní vyhnuli se *jhu* života manželského (*con-iugium»*), jež svět opěvuje dithyramby, nad jehož slast svět větší nezná, jiní *pouto* rodinného krbu roztrhli, jen aby mohli na se vzíti *jho* *coelibátu*, jen aby se mohli zavázati slibem doživotního panenství neb panictví a tak dokonale Kristu—králi holdovati. (*Dirumpebant vincula mundi, proiciiebant a se iuga eius, ut sibi imponi possent vincula castitatis perpetuae*, vel *«onus sacerdotii»*). A když tělo vzdorovitě, utvořené ze hmoly, se vzpíralo nésti *jho* Kristovo, tu nemilosrdně nakládali touto hliněnou *nádobou*; metlami, posty,

bděním je krotili, ničili, »*tamquam vas figuli confringebant illud*«, životem tvrdé askése »*regebant illud in virga ferrea*«. Jiní zas vycházeli do širých končin, aby zde hlásali (*»ut praedicarent praeceptum Eius«*) zákon lásky všemu stvoření, všem národům. Vzpomeň n. př. na sv. Pavla, který právem sluje »*Doctor gentium*«, na sv. Františka Xav. a na Xavery jiných věků a národů! Kolik takovýchto neohrožených vojinů s plameným mečem slova Božího procházelo širé, světové bojiště, aby zde jím mávali od jihu k severu, od východu k západu, aby podmanili *končiny země*! Ničeho nešetřeno, všecko obětováno, všecky útrapy vytrpěny! Čti n. př. sv. Pavla 2. Cor., 11, 23. sqq., co vytrpěl na svých pochodech! — A ti všickni přinášeli Kristu králi daň svého rozumu, »*obsequium rationis*« — víru svatou, volajice: *Spoutej, Pane, rozum můj okovy svatých dogmat Tvých*, ať na nic jiného nemyslí, než na Tvoji neomylnost, moudrost, pravdomluvnost! Věřím Pane, že v den mého obrození z vody a ducha mně jsi řekl: »*Filius meus es tu, ego hodie genui te*« — věřím a věřiti chci do skonání, že království tvé jest království synovství Božího, království rodu nebeského. S tvoji milosti zápasiti budu do posledního vzdechu, abych této důstojnosti, ku které mě víra moje pozvedla, neztratil nikdy. — Ti všickni přinášeli Kristu—Králi tribut vůle — neomezenou poslušnosti, ba mnozí položili *celou* vůli svoji ke stupňům královského trůnu Kristova doživotným slibem poslušnosti. Ti všickni přinesli konečně daň srdce svého nezměrnou láskou, z které byli ochotni trpěti i umříti pro Krále svého!

A co činí sám Král v nebes výši sídlící a na tento boj dvoustranný, který zuří proti němu a pro něho, patřící? Vidí na jedné straně slabost lidskou, malomocnost pekelnou a proti ní — svoji všemohoucnost, svoji sílu, proti nepřátelské krátkozraké zaslepenosti zří svoji vševědoucnost, proti vysilení konečných tvorů vidí nekonečné svoje božství a proto s úsměvem v tváři pozoruje zápas ten. *Qui habitat in coelis irridebit eos et Dominus subsannabit eos* (v. 4.). S laskavým úsměvem na lici chce své odpůrce přemluvit, by zinoudřeli (*intelligite, erudimini*), by ustali od beznadějného vzdoru, by vstoupili do jeho šiků, do jeho služeb (*servite Domino*), by se podrobili

jeho vojenské kázni (*apprehendite disciplinam*); tichým hlasem své milosti, mluvícím k srdcím, je vábí, zve pod prapor kříže, dlouho a dlouho neunavně mluví, shovívá, nedá se neúspěchem, byť i opétovaným snadno odstrašiti, s úsměvem v lici pokračuje dál . . . .

Konečně však, když všechny tyto námahy zůstávají marnými, neuznanými, neodměněnými, zmizí milostný usměv milosrdenství a shovívavosti a místo jeho zaujme hněv a v tomto hněvu — *in furore suo conturbat eos*. Zmatek, nejistota, nedůvěra vzájemná, strach zachvátí národy, všecken řád společenský praská, trůny se kolísají, korupce všeho druhu se rozmáhá, požitkářství slaví orgie, zaniká bezpečnost života, majetku, práv a vše připravuje se — ke katastrofě . . . .

Svatým, spravedlivým hněvem zanítí se tvář Krista—Krále a v tomto hněvu mluví, t. j. jedná (*»dixit et facta sunt* (Ps. 148, 5. «)); u něho slovo znamená kon, skutek. *»Tunc loquetur ad eos in ira sua.*» Takovým hromovým hlasem, z něhož oheň spravedlivého hněvu sršel, zaburácel n. př. r. 70 po svém lidském narození nad Jerusalemem, který *»proiecit disciplinam salutorem post se*» — později pak nad říší římskou, která ho pronásledovala ve svatých jeho údech, pak v různých nespočetných katastrofách všeobecných dějin, u Lipan, na Bílých Horách různých národů, kteří se snažili vyzouti se z pravého křesťanství, kteří nechtěli, aby královal jejich rodinám, školám, obcím, vládám Kristus. S mocným důrazem, s pohnutím železného žezla, jež mělo v zápětí hrozné trosky a ruiny (*»virga ferrea — confractio tanquam vasorum figuli*) až příliš názorně připomenul jim své božství (*v. 7.*), své království (*v. 6.*), svoje vlastnické právo ke všem národům (*v. 8.*). Jako dlouho shovívá jednotlivcům, pak ale, když došla lhůta milosrdenství, umírají smrtí Aria, Nestora, Luthera, tak i na národy dlouho čekává, ale i jim, když hodina stanovená odbije, ukazuje svoji moc a spravedlnost!

Tak bylo vždy! Proto i vy, králové, jejichž trůny jsou svědky nynějšího umírajícího století devatenáctého, jejichž koruny vidí početí století dvacátého, zničíte, učte se z dějin války mezi říší Kristovou a satanovou (*reges intelligite*); dejte se poučiti jmenovitě vy všickni, kteří jakoukoliv moc v ruce třímáte,

kteři máte jakýkoliv vliv na rozvoj společnosti lidské (*erudimini qui iudicatis terram*). Bojte se hněvu Božího (*ne quando irascatur Dominus!*). V této spasitelné bázni (*in timore — cum tremore*) pamatujte, že jste služebníci Boží (*Dei enim minister est. Rom. 13, 4*). Služte mu tedy (*Servite Domino*), služte mu ochotně, s radostí (*exultate ei*), kráčejte po cestě křesťanské spravedlnosti (*ne pereatis de via iusta*), zachovávejte kázeň křesťanského života (*apprehendite disciplinam*). Služte mu sami, celým životem svým, snažte se, ať mu slouží též všickni vaši poddaní, ať mu slouží věda i umění, parlament i úřad, ať duchem křesťanství proniknuty jsou všechny vrstvy obyvatelstva, kruhy vysoké i nízké, všechny stavy, všechny instituce veřejného života. Nemyslete, že trest Boží se dá odvrátiti silnou armádou, četnými universitami, akademiemi, nejmodernějšími vynálezy! Nespolehejte příliš na tyto věci, neočekávejte všeho blaha jen od nich. Důvěřujte spíše v Boha, neboť důvěra v Boha jest předním a hlavním zdrojem blaha jak jednotlivců, tak celé společnosti. (*Beati, qui confidunt in eo*). V Boha důvěřujte tím spíše *nyní*, poněvadž ze všech stran zaznívají k nám bolestné výkřiky, stony, úpění oznamující spolu s umírajícím věkem blížit se smrt — katastrofu sociální, v níž se odzvoní ne jednomu trůnu, který za svého života nedbal Krista (*In brevi exarserit ira Eius*).

A byt byste vy mocní tohoto světa, kteří stojíte u smrtelného lože umírajícího století, které ve svých smrtelných bolestech porodí věk nový a které numericky sice již jest mrtvo, ve svých snahách, cílech, smýšlení a proudech přece ještě nějaký čas bude v agonii, byt byste se nedožili vy sami veliké této smrti věku, dožijete se jistě dne, kdy vzplane nevidaným způsobem hněv Boha, věčného Soudce (*exarserit ira Eius*), dne to, který po výtce sluje *»dies irae«*, který může nastati v krátké době (*in brevi*), dne to velikého, všeobecného soudu, soudu všech národů i generací, soudu vši veliké lidské komunity.

Nadejde doba, kdy bude *»in terris pressura gentium prae confusione sonitus maris et fluctuum, arescentibus hominibus prae timore«* (Luc. 21, 25.), kdy *»congregabuntur omnes gentes«* (Matth. 25, 32.), kdy právem tázati se budou moci: *»Quare fre-*

muerunt gentes et populi« králové a knížata, kteří rovněž shromáždí se před soudným trůnem Kristovým (*«adstabunt reges terrae et principes convenient in unum ante Dominum et ante Christum eius»*).

«Venit hora, in qua omnes . . . audient vocem *Filii Dei*» (Joan. 5, 28.). Přijde hodina, kdy *Syn Boží*, který mohl o sobě právem říci (*Dominus dixit ad me . . . Filius meus es tu*), v hodnosti Soudce věčného (ego *hodie* genui te) promluví, (*«Tunc loquetur ad eos in ira sua»*) a řečí svou ukáže svoji moc, objeví, *kdo* vlastně jest. Promluví na konci všech věků nejprve ústy své přirody: «Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de coelo et virtutes coelorum commovebuntur». (Matth. 24, 29.). Ký div, že lidé, slyšící tento hrůzný hlas Boží, budou plni nejistoty, nepokoje a zmatku (*«et in furore suo conturbabit eos»*)? Promluví ústy lesku, v němž přijde, (*«venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis»* (Matth. 16, 27.)); ústy slávy, v níž se objeví, volati bude: *«Ego autem constitutus sum Rex ab Eo»* — mně přísluší moc královská a z ní vyplývající moc soudcovská: *«Ego constitutus sum Judex ab Eo, Judex vivorum et mortuorum»* (*«Potestatem dedit ei iudicium facere»* Joan. 5, 27. *«Omne iudicium dedit Filio»* Joan. 5, 22.).

Ve výši závrtné, na vrcholu Sionu, utvořeného ze světých oblaků, *«super Sion, montem sanctum eius»*, kdy *«videbunt Filium hominis venientem in nubibus coeli, cum virtute multa et maiestate»* (Matth. 24, 30.) — promluví tím, že *«seperabit eos (electos et damnatos) ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hoedis»* (Matth. 25, 32.).

Hlavně však promluví, když prohlásí zákon Boží v jeho věčné sankci (*«praedicabit praeceptum Eius»*), kdy ho ohlásí v neodvratném rozsudku: *«Venite benedicti Patris mei et possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi»* (Matth. 25, 34.).

Pojďte, vyvolení! Vy jste zesnuli ve stavu *«požehnaných»* synů Otce svého (v. 1.), zachovávající kázeň Jeho (v. 12.) *«sloužili jste mu v bázni synovské (v. 11.), v důvěře blahodárné (v. 13.), v lásce radostné (v. 11.)*. Proto ustanovení jste za moje spolukrále, zasedati budete na Sionu nebeském, v nadhvězdité

výši prostor nejsvětějších se mnou (*Vos constituti estis reges ab Eo super Sion montem sanctum Eius*) — vykonávající se mnou moc královských soudců nad dědictvím mým, nad majetkem mým (v. 8.). (*„Judicabunt iusti nationes et dominabuntur populis“* Sap. 3. 8. *Nescitis, quoniam angelos iudicabimus?* 1. Cor. 6, 3.).

Po tomto prohlášení odplatné sankce zákona bude následovati ostrašlivé oznámení trestné jeho moci. Tu uskuteční se slovo našeho žalmu: *„Tunc loquetur ad eos in ira sua“*, kdy blesky spravedlivého hněvu z očí metaje hromovým hlasem zvolá: *Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis eius* (Matth. 25, 41.). Ve zmatku nevýslovném (*„conturbabit eos“*) budou zavrženci pekelným rykem (*„fremitus gentium damnatarum“*) řvají: *„Dirumpamus vincula tormentorum nostrorum et proiciamus a nobis iugum ipsorum“* — než nadarmo! (*„inanis meditatio“*). Ano, budou chtít setřásti se sebe pouto a jho své existence, budou toužiti po tom, aby se vrátili v nivec (*„Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos; et collibus: operite nos“* (Luc. 23, 30.). Však nadarmo! *„Inanis meditatio!“*

Zakoušeti budou na věky celou plnost přísné spravedlnosti Krále, jehož žezla uznati nechtěli *„Reget eos in virga ferrea“* in sempiternum!

Všecky snahy, nenáviděné jho s ramen složiti, se roztrhají o toto žezlo (*„tamquam vas figuli confringet“* conatus eorum) — ve stavu odporu a vzdoru proti Bohu a Kristu (*„adversus Deum et adversus Christum“*) setrvají na věky. . . . Ve věčném triumfu bude Kristus patřiti na marné jejich práce. . . . *„Qui habitat in coelis, irridebit eos et Dominus subsannabit eos.“*

Věčně budou zaznívati dva zpěvy: jeden oslavující v nezměrné rozkoši triumf dobroty a druhý velebící v nekonečném bohu triumf spravedlnosti Pomazaného, zpěvy to, jež vyzní v úchvatné, nikdy neutuchající:

REGI SAECULORUM IMMORTALI ET INVISIBILI SOLI DEO HONOR ET GLORIA IN SAECULA SAECULORUM. (1. Tím. 1, 17.).

Monumenta romana episcopatus Vesprimiensis.

Sděluje Dr. IS. TH. ZAHRADNÍK.

Po slavném vítězství Přemyslově na Mor. poli odebral se koncem března 1261 uherský král Bela IV. s chotí Marií⁶⁾ a dvěma syny do Vídně, by tam s Přemyslem dojednali mír. Mír tam podepsal, ale i sňatek Otakarův tam rozhodnut. Otakar totiž vida, že stárnoucí choť jeho Markéta žádnými potomky ho více neoblaží, dal se s ní rozvésti za jejího i stolice papežské souhlasu a ohlížel se po jiném sňatku, který by i naději mu dával, že nevyhyne rod jeho, i utvrdí styky s jinými rody panovníckými. — Tehdáž upřel zraky své na Markétu, nejmladší (sedmou) dceru Belovu. Než dvacetiletá dívka nechtěla opustiti klášter, kde od let dětských trávila, a proto zasnoubil se Otakar s vnučkou Belovou, krásnou Kunhutou, dcerou Rostislava Michaloviče, ruského knížete, toho času bána Mačevského, jenž za choť měl Belovu dceru Annu, s níž toho času v družině Belově ve Vídni dlel. Svatba ta konána dne 25. října v Prešpurku, načež na svátky Vánoční korunovace královnina v Praze slavena. — Markétě, Belově dceři, věnována valná část Monument. Markéta narodila se v těžkých dobách, kdy říše uherská sténala pod kopyty tatarskými. Ký div, že učinil otec slib, že věnuje dítě Bohu, zachrání-li otcovského trůnu. Dítě, jakoby z cizích tajuplných niv přesazený kvítek na luhy zemské, dospívalo v paprscích milosti Boží v klenot nebeský. Sám otec tužil řízení Boží a proto vystavěl pro ni na ostrově Dunajském, tak zv. »Zaječím« (Insula Leporum, nyní ostrov Markétin), klášter řehole dominikánské, aby v jeho ústraní otevřela srdce své rose milosti Boží. Nadarmo ucházel se o ruku její polský vévoda, nepořídil zlatý a železný král Přemysl. Neodloučila se od posvátných kobek, až zanesl svatou duši její anděl blažené smrti dne 18. ledna 1270 (Kaulen drží se letopočtu 1271. Monumenta rom., opírajíce se o výroky svědků, stanoví rok 1270 [XXXIX]) v náručí Boží. — Pochována byla ve svém klášteře, odkud později přenesena byla do Prešpurku.⁷⁾ —

⁶⁾ Tato Marie byla dcera Nicejského císaře Theodora Laskaris. Uherský král a otec Belův Ondřej II., vrací se z nezdařené křižácky, stavil se 1218 v Nicei, kde ujednáno zasnoubení Marie s Belou. Ondřej Marii hned s sebou vzal. Fessler, l. c. I. 319.

⁷⁾ Kaulen v Kirchenlex. udává místo Prešpurk Posen, což jest jen špatné porozumění latinského Posonium. Snad přivedl jej do omylu toho Pulkava, jenž v kronice své, mluvě o svatbě Přemyslově, praví: in castello Ungarie, quod in vulgari Possen dicitur, alias Posonium... nupcias celebravit. (Dobner. Monum. l. c.) Doplnujeme tu životopis této světky dle článku Kaulenova v Kirchenlexicon Wetzer a Welte VIII. 697. — Když byla Markéta po odmítnutí nabídek svatebních složila sliby řeholní, významovala se neobyčejnou pokorou, vykonávala ochotně nejnižší služby v klášteře a věnovala se hlavně péči o nemocné, následující tu zářivý vzor svůj, tetu svou Alžbětu. Často uvažovala v zanícení a extasi o utrpení Páně. Předpověděla smrt svou,

Zachovaly se vzácné památky jejího života, dvě legendy: latinská a maďarská.

Dominikáni, u veliké ku královské panně účtē, postarali se, že 70 let po její smrti vylíčen byl život její pro vzdělání dorostu řádového. Autorem byl Garinus, jenž r. 1338 byl legátem řádovým u papežské kurie v Avignoně. Tam byl u pramene a z aktů zde nastřádaných k processu kanonisačnímu svěřice té čerpal. Jest to dílo ceny vzácné a zachovalo se ve čtyřech exemplářiích perg. ze stol. 15. a 16tého. Jeden z nich je v Národní bibliotéce Neapolské, druhý v knihovně knížat Chigi v Římě, třetí v Bibliotheca d'Arsenal v Paříži a čtvrtý v klášteře sv. Jana a Pavla v Benátkách. Dle rukopisu Neapolského pořídil Leop. Ovári opis a uveřejnil ho r. 1868 v Ostrihomě. Kromě toho existuje německý překlad jiného latinského životopisu bl. Markéty od neznámého dominikána Jana. Překlad německý pořídil z originálu latinského druh onoho Jana, Jiří Valter, ve druhé polovici XV. stol. a uchovává se v bibliotéce Mnichovské.

Mimo to nalézá se v bibliotéce Národního musea uherského »Legenda b. Margarethae« v jazyku uherském, napsaná kolena r. 1510 pannou z kláštera dominikánek na ostrově Zaječím, Lea de Ráska. Má se za to, že jest to přepis staršího originálu. Rukopis není úplný. — V appendixu prvním kodexu toho jsou obsaženy výpovědi obyvatelů kláštera na ostr. Zaječím, kteří vyslýcháni byli při processu kanonisačním; v appendixu druhém pak výpovědi svědků cizích. (Vydáno 1770 Jesuitou Jiřím Pray-em a 1881 Jiřím Volfem v Pešti.)

kteřá přinesla jí dne 18. ledna 1271 diadém slávy věčné. Pochována byla v klášteře svém, odkud přeneseno tělo její do Prešpurku. — Již v červenci téhož r. 1271 počal na žádost uh. krále Štěpána V. kanonisační process, ale neukončen. Po zemřelém Rehoři X. 10. ledna 1276 chopil se záležitosti té Innocenc V. Ale i to bylo bez výsledku. — R. 1640 učinili Dominikáni nový pokus. Vše vedl P. Ant. Sartorius. Hlavně nalezení vzácného kodexu v hrobě svěřice bylo mocnou vzpruhou. — Po vydání konstituce Urbana VIII. »de forma Sanctos nuncup. výzván arcib. Ostrihomský 1643. od kongregace, aby znovu zahájil vyšetřování, ale bouřemi vše zmařeno, i velká, pracovní akta Sartoriova ztracena. — Kroky ty obnoveny v 18. stol., ale marně. Lid uherský ctíl a ctí Markétu jako svěřici. R. 1409 uděleny všem, kdo by navštívili její hrob, odpustky 140 dnů. Padesát let na to udělil Pius II. klášterům dominikánským v Uhrách právo celebrovati v den úmrtí svěřice mši sv. a officium. Hlava její vystavena ku veřejné počtē a po přenesení těla jejího ke Klariskám do Prešpurku ozdobena chotí palatína uh. Esterházyho diadémem. Po zrušení kláštera Klarisek přeneseno tělo do Sedmihradska (Karlsburku) a pro dioecesi tu dána 1789 fakulta celebrandi officium. Šestnáct let na to povznesl Pius VII. officium to na duplex a 26. ledna 1805 slaveno to festum v nejčelnějším chrámu dominikánském: v Římě (Santa Maria sopra Minerva) s ohromnou pompou.

Roku 1641 dne 26. února nalezl v Prešpurku v klášteře sv. Klary arcibiskup Ostrihomský Emer. Losy ve hrobě svěťice Markěty kodex, který obsahoval materiál kanonisace svěťice té z r. 1276. Více než 100 svědků (65 žen a 45 mužů), různých pohlavím, rodem i věkem, vyzváno tu k deponování výpovědí, co slyšeli a viděli na ostrově Zaječím o bl. Markětě, takže pro tehdejší poměry uherské i církevní i občanské jsou pramenem převzácným. Nejsou ovšem úplně a často vyskytá se smutná poznámka: »abest folium quoddam.« — Kodex ten dal zmíněný arcib. opsati, notářsky ověřiti, a do Říma poslati. Kromě toho byl dvakrát opsán: 1729 od Dominikánů a druhý opis pořídil biskup sedmihradský Ign. hr. z Batthyanyi a je uložen v bibl. Alba Juliensis (Weissenburg).

Tento kodex, nalezený 1640, jest nejčelnějším pramenem pro životopis bl. Markěty, a ten, ač neúplný, podán tu v Monumentech. Největší část Monument dlu. I. vyplněna akty kanonisačního processu této svěťice (lat. Prol. XXXIII—LXVIII; uherská CI—CI.VIII). Pro nás, Čechy, mají proto interest, že týkají se princezny, kterou chtěl Přemysl Ot. II. učiniti družkou života. Proto podáváme tu vyňatky z processu kanonisačního, v nichž činí se zmínka o českém králi Př. II. Inquisitio ta dala se 1276 od 23. července — až do 20. října. — Str. 168.: Převořiše kláštera Dominikánek na ostr. dunajském, Kateřina, vypovídá: Item dixit Margaretha, quod dum pater et mater sua dicerent sibi, quod volebant eam maritare regi Bohemiae occasione pacis, quam volebant facere simul, ipsa dicta Margaretha multum irata fuit et (turbata) et dixit, quod nullo modo faceret, et de monasterio non exiret unquam, et quod prius vellet servire deo, cui erat data, quam alicui homini: et tunc fecit se consecrari ab archiepiscopo Strigoniensi (Filip 1261—1272) ne maritaretur ipsi regi; nec aliquid de hoc volebat audire.« Tato výpověď vyskytá se pak v různých variantech. Tak na př. vypovídá 24. července t. r. řeholnice Eliana, že Margareta tvrdila »quod prius volebat mori et prius abscindere sibi nasum, quam exiret de clauistro et reciperet maritum.« — Řeholní panna Jolent vypovídala, že »illa noluit consentire, dicendo, quod prius lassaret se occidi... et flebat multum... et fecit se consecrari coram altare sancte Elisabethe dicti monasterii de insula Danubii« (p. 176.). Markěta, dcera Anny, sestry chotí krále Štěpána a řeholnice, vypovídala 25. července (p. 183): Item dixit, quod quando fecit professionem, habet circiter duodecim annos, et tunc pater suus voluit sibi dare maritum, regem Bohemie, et illa dixit, quod prius taliaret sibi nasum cum labiis, quam aliquando maritum acciperet. Stejně výpovědi jsou na str. 191, 214, 220, 233, 234, 259.

Interessantní výpověď čteme na str. 264. Deponuje tu Alžběta, dcera hraběte Germana de Salon, řeholnice: Vidi et audiui, quod domina Maria, mater sua dixit, *quod pater suus de mandato domini pape (sic!)* volebat eam maritare regi Bohemie, ut haberet pacem secum, et ista sancta Margaretha respondit: Prius vollo, quod corpus meum incidatis per petras, quam frangam

fidem, ... quam promisi D. J. Chr. Registrujeme konečně výpověď dominikána Marcella z 28. srpna t. r. (p. 278.) »quodam tempore domina regina mater sua dixit mihi (Marcello), quod rex, pater suus, eam tradere volebat nuptui regi Bohemie ut tranquillitatem et pacem cum eo posset habere, qui *rex Bohemie ad ipsum regem Hungarie*, patrem istius beate Margarethe *propter hoc nuncios speciales destinaverat*, et tunc de mandato regine matris ipsius ab eadem virgine Margaretha diligenter investigavi super hoc de voluntate sua, et ipsa mihi finaliter respondit, quod prius sustineret se excommunicari, quam consentire parentibus suis etc. —

Nejsou to ovšem zprávy veliké důležitosti, ale nepostrádají zajímavosti speciálně pro Čechy.

Svazek druhý Monument obsahuje 499 listin, dílem tištěných již, dílem nevydaných dosud. Listiny již vydané byly pečlivě zrevidovány a s originály srovnány. I tu našli jsme několik listin, které aspoň částečně týkají se zemí koruny České. Z těch pořídili jsme regesta, která uveřejněna jsou v »Sborníku historického kroužku.«

Když probírali jsme nádhernou touto publikaci, manéž zaťoužili jsme po vydání podobných diplomat českých, speciálně arcibiskupství Pražského, Olomouckého, opatství Strahovského a jiných. Kdy se toho asi dočkáme! Nejdůstojnější mecenáš, baron Hornig, získal si velkodušným činem svým zásluhy ohromné o národ svůj i historii vůbec. Prospěl i církvi, která hrdě naň patří majíc o jeden pádný důkaz více, jaké stanovisko zaujímá vůči vědám. Kéž by brzy našel následovníkův u nás v Čechách a na Moravě.⁸⁾

„Panonský“ životopis sv. Methoda.

Podává JOSEF VAJS.

1. Obě panonské legendy či životopisy našich sv. věrozvěstů uznávají se dnes obecně, alespoň v podstatě, za nejstarší domácí pramen historický. Na škodolibém úsudku několika německých dějepisců nezáleží; ¹⁾ ležít v řečených životopisech samých důvod, proč se vzpouzejí uznati je za věrohodný pramen, svědčící o jich zarpuťlém nepřátelství proti všemu slovanskému i na poli náboženském, jež vleče se již od časů Methodových.

⁸⁾ Nadšené posudky přinesly: »Historisch-politische Blätter« 1900. 59—70. »Stimmen aus Maria-Laach« 1900. 438—443.

¹⁾ Starokatolický farář pasovský Leop. Götz ve svém díle »Geschichte der Slav. Apostel. quellenmässig dargestellt« Gotha 1897 chlubivě vykládá, že nevšímá si pramenů slovanských.

2. % vzácných těchto památek uvádím zde kratší životopis sv. Methoděje.

% vnitřných známek životopisu lze usouditi, že pisatelem byl někdo ze žáků sv. Methoda, že jej sepsal v zemi uznávající Římskou Stolicí za svou duchovní vrchnost — někde ve vlasti knížete Kocela vládnoucího v Pannonii — odkudž název životopisu »Pannonský«.

Dlouhý úvod (celá hlava I.), smělé skoky od věci k věci a mezery zdají se nasvědčovati, že životopis v nynější podobě jest již znamenitě zkrácen a snad jen výtah úplnějšího sepsání.²⁾ Hlava první, jak podotčeno, tvoří úvod počínajíc základními pravdami křesťanského náboženství o Bohu jednom v podstatě a trojím v osobách. Po stvoření světa, člověka a po jeho pádu provádí nás pisatel hlavními událostmi starozákonními, přechází do Nového Zákona, dotýká se apoštolů, mučovníků, papežů, šesti obecných sněmů církevních a bludařů v nich zavržených i s jich bludy. Po té obrací se v II. hlavě k národu slovanskému, o nějž se nikdo nestaral, jemuž Bůh vzbudil učitele v sv. Methoději, kterého neváhá klásti pro jeho ctnosti na roveň se slavnými a svatými muži, o nichž mluvil dříve. Zmiňuje se o jeho rodě a povolání za místodržitele (?) v kraji slovanském. V III. hlavě sv. Method složiv světský úřad jde do kláštera na horu Olymp. Čtvrtá hlava popisuje výpravu sv. Cyrila filosofa k Chazarům a po té jeho život v klášteře Polychromě. Nyní přichází na řadu poselství Rostislavovo a cesta sv. bratří na Moravu (hl. V.), jich cesta do Říma, nesnáze a konečná úchvala Apoštolské Stolice v hl. VI., smrt sv. Cyrila (hl. VII.) a dojemné napomenutí, jež dal při ní svému bratru. Osmá hlava obsahuje list papežův jakožto odpověď na žádost Kocelovu za sv. Methoda. V IX. hl. líčí se půtky sv. Methoda s německými biskupy, které končí uvězněním sv. Apoštola, o němž dochází zvěst k papeži (hl. X.).

Příčiněním papežovým osvobozený Methoděj vrací se na Moravu, která okouší jak na duchovních tak i na hmotných statcích blahodárného působení jeho. Prorocký duch sv. Methoděje (hl. XI.). Nové úklady německého kněžstva, předstírajícího papež-

²⁾ Srov. Šafařík, Památky dřev. písemnictví Jihoslovanů. Praha 1873.

skou plnomoc k sesazení sv. arcibiskupa (hl. XII.) a jich plotky u dvora za týmž účelem (hl. XIII.). V hlavě XIV. děje se zmínka o pokušeních sv. Methoděje, o jeho činnosti literární (hl. XV.) a o návštěvě krále uherského (hl. XVI.). V hlavě poslední, když se přiblížil konec jeho života, k prosbě žáků ustanovuje si nástupce a blaženě umírá. Popsav pohřeb, pisatel obrací se na konci k sv apoštolu modlitbou.

3. Za předlohu sloužil mi cyrilský text, uveřejněný Šafaříkem, kterýž jest vážen z rukopisu XVI. století, při čemž jsem nahlížel i do vydání Miklosićova, opírajícího se o rukopisy XII—XIV. věku. Účel, který jsem měl na mysli, vedl mne k tomu jednak, abych podal životopis v českém výkladě, jednak abych přiložil i staroslovanský text, jak asi vypadal v původní podobě. Tím jsem ovšem tu a tam poněkud odchýlil se od předlohy, pocházející ze stol. XVI., se zřejmými stopami obecné mluvy doby té.

Doufám, že mi toho nikdo nebude ve zlé vykládati, pomní-li, že jsem chtěl seznámiti i širší kruhy duchovenstva českoslovanského jak s obsahem tak i s původní formou drahocenné historické památky domácí; to mi bylo důvodem, proč jsem text hleděl znormalisovati, či vyhnouti se nepravdělnostem, pocházejícím z dob pozdějších, které filolog snadno postřehne, jimiž by však laik uváden byl v nepřesné mínění o textě původním.

Měsěca aprílja 6. дѣнь.

*Paměť i žitije blaženago
otce našeho i učitelja Me-
thodija archiepiskopa mo-
ravskaго.*

Богъ благъ i въсемогъ, iже
jestъ створилъ отъ nebytija въ
bytije всьjačьskaja, vidimaja že
i nevidimaja, i ukrasilъ всьja-
koja krasotoja, iже kъto razmy-
šlaję po malu, otъ čești možetъ
razumětъ, i togo poznati, iже
jestъ створилъ sica děla divna
i mъnoga. Otъ velikoty bo i do-
broty dělъ po razmyslu i rodi-
telъ jihъ mъdrstvuetъ se. Jže
pojať andeli trisvětymъ gla-
somъ, i vsi pravověrnii sla-

VI. den měsíce dubna.

*Památka i život blaženého
otce i učitele našeho Me-
thoda, arcibiskupa morav-
ského.*

Dobrotivý Bůh a všemohoucí,
jenž stvořil z nebytu v byt
všecky věci, viditelné i nevidi-
telné, a okrášlil je všelikou krá-
sou, které může z části poroz-
umět, kdo pomalu uvažuje, a
poznati toho, jenž stvořil taková
díla divná a mnohá. Neboť z veli-
kosti a krásy děl přemýšlením
soudíme i na jejich původce.
Ježž opěvují andělé přesvatým
hlasem i všickni pravověrní
oslavujeme (jej) v svaté Trojici,

vímъ vъ světěi Trojici, sirěčъ vъ Otci i Synu i světěmъ Dušě, ježe jestъ vъ trěchъ ypostasěhъ, ježe možetъ kžto tri lica rešti, a vъ jedinomъ božstvě. Prězde bo vsjakogo časa i lěta nadъ vsjacěmъ umomъ i smyslomъ neprětěkymъ Otěcъ samъ jestъ Syna rodilъ. Jakože reče přemadžrostъ: Prězde vsěhъ hlěmъ raždaetъ mę. I vъ evandeliji reče samo božije Slovo přecistými ústy, vřplěšť se na poslědnjaja lěta našego radi sřpasenija: Azъ vъ Otci i Otěcъ vъ mně. Otъ togožde Otca i světěi Duhъ ishoditъ, jakože reče samъ Synъ božiumъ glasomъ: Duhъ isliněnъ, iže otъ Otca ishoditъ. Sъ Bogъ sřvrěši vsjā tvarъ, jakože glagoljetъ Davidъ: Slovomъ gospoděnimъ nebesa utvrzdišę se, i duhomъ ustřjego vsja sila jihъ. Jako tъ reče, i byšę: tъ povělě, i sřzřdašę se. Prězde vsěhъ sřtvori člověka, prěstъ otъ zemlję prijemlję, otъ sebe dušę vřdřhnařъ životnymъ vřdřhovenijemъ, i slovesnyj smyslъ i samovlastъ davъ, da vřnidetъ vъ rai. Zapovědъ zapověda jemu iskusaň, da ašte sřhranitъ ja, i budetъ besmrtenъ, ašte li přestapitъ, smřrtějā umretъ otъ svojeje volje a ne otъ božija velěnija. Uzřevъ že dijavolъ člověka tako počytena i ustima na to město, sř njegože tъ svoeja grědyňeja sřpade, i sřtvori přestapiti zapovědъ i iz rai izgřna člověka, i smřrtijā osāždъ. I otъ toľě ustiti načętъ neprijaznъ, blazniti mřnogimi křznymi člověčskymi rodъ. Nъ neostavi Bogъ velikojā milostějā i ljubvęjā do koněca člověka, nъ na koeždo lěto i vrěmę izbřra mažę, i javi

to jest v Otci i Synu i sv. Duchu, jenž jest ve třech hypostazích, které můžeme nazvati třemi osobami, ale v jednom božství. Neboť před veškerými dobami i léty nad všecek rozum i smysl netělesný Otec sám zrodil Syna. Jakož řekla moudrost: Předě všemi chlumu (pahrbky) mne rodí (Přisl. 8. 25.). A v evangeliu řeklo samo boží Slovo přecistými ústy, vtělil se v posledních letech pro spasení naše: Já v Otci a Otec ve mně. Od téhož Otce i svatý Duch vychází, jakož řekl sám Syn božím hlasem: Duch pravdy, který od Otce vychází. Tento Bůh dokonal vše stvoření, jakož praví David: Slovem Hospodinovým nebesa jsou utvrzena a duchem úst jeho všecka jich síla (Žalm 32; 6. a 9.); neboť on řekl a stalo se, on velel a učiněno jest. Předě všemi stvořil člověka, vzav prst ze země, duši ze sebe vdechnuv životným vdechnutím, dal mu rozum a svobodu vejiti v ráj. Dal mu i přikázání, zkoušeje jej, aby byl nesmrtelným, zachová-li je; přestoupí-li je, aby smrtí umřel svou zlovlí a ne z božího rozkazu. Uzřev pak ďábel člověka v takové cti a povýšena v místo, s něhož on pro svou hrdost spadl, způsobil, že on (člověk) přestoupil přikázání a (Bůh) z ráje člověka vyhnal, na smrt odsoudiv. A od té doby začal ďábel sváděti a pohoršeni dávatí lidskému pokolení mnohými pokušeními. Ale Bůh z velikého milosrdenství i lásky neopustil člověka dokonce, ale v každém létě i čase vybral muže a lidu ukázal jich skutky a přičinění, aby všickni k do-

judymъ děla jihъ i podvigъ, da se těmъ podoběšte vsi na dobroje ustili. Jakože bě Enohъ, iže upřeva přvyi naricati imę gospodynje. Enohъ že potomъ ugoždъ Bogu přestavljenъ bystъ. Noi pravědnъ se obrěte vъ rodě svojemъ, potopa izbystъ vъ kovčezě, da se by paky zemlja naplnila tvarı božię i ukrasila. Abraamъ po rozdělení jazykъ, zablăžděsemъ že vъsēmъ, Boga pozna, i drugъ se jemu nareče, i obětovanije přijetъ: Jako vъ sěmeni tvojemъ blagoslovljeni bŕdătъ vsi jazyci. Jsaakъ po obrazu Hristovu na gorę vъ žrtvę vъzvedenъ bystъ. Jakovъ idoly tŕstnję pogubi, i lěstvicę vidě otъ zemlję do nebese, anděly že božiję vъshoďěštę i nizhoďěštę po njei, i vъ blagoslovlenu synovъ svojihъ o Hristě proročstvoval. Josifъ vъ Egyptě ljudi přepitě, božij se javlъ. Jova avšitidiiskago pravedna istinnъ i neporočna knŕigy sŕkazujătъ, iskušenje priimъ, přetrpěvъ že blagoslovljenъ bystъ Gospodynъ. Moisi sъ Aronomъ vъ ierěihъ božijihъ bogъ faraonovъ nareče se, i mačŕi Egyptъ, božiję ljudi izvede vъ dŕne oblakomъ světlymъ a vъ nošti stŕpomъ oĝňnomъ, i moŕje probŕ, i proide po suhu, a Egyptjany potopi, i vъ pustyňi bezvodně ljudi napoi vody, i hlěba andělskago nasyti i pticъ, i glagolavъ sъ Bogomъ licemъ kъ licu, jakože jestъ vъzmoŕžno člověku sъ Bogomъ glagolati, zakonъ ljudymъ dastъ božijimъ přistomъ napisanъ. Jisusъ Navdŕnъ ljudymъ božijimъ zemlja rozdělŕ, protivŕniky vojevavъ. Sădiję takozde mŕnogy pobědy sŕtvoriše. Božiję milostъ přijimъ

brému vedeni byli, jim se podobajice. Jako byl Henoch, který prvý v naději vzýval jméno Hospodinovo. Henoch pak, zalíbiv se Bohu, odešel (na onen svět). Noe nalezen jest spravedlivým ve svém pokolení, a v arše unikl potopě, aby se země opět naplnila božím stvořením a okrášlila. Abrahám po rozdělení národů, když všickni pobloudili, poznal Boha, a nazván jest jeho přítelem a přijal zaslíbení: V tvém semeni požehnání budou všickni národové. Isák podle obrazu Kristova veden byl na horu k žertvě. Jakub modly (svého) testě zničil a uzřel žebřík od země k nebi (sahající) a anděly boží vzestupující i sestupující po něm, a žehnaje svým synům prorokoval o Kristu. Josef v Egyptě živil lid, božím (při tom) ukázav se. Knihy (Písma sv.) vypráví o spravedlivém Jobovi ausitidijském, pravdomluvném a bezhříšném, jak byv zkoušen a přetrpěv, od Hospodina byl požehnan. Mojžíš s Aronem mezi knězy božími nazván byl bohem Faraonovým a trestal Egypt, lid boží vyvedl ve dne v oblaci světlém a v noci v sloupě ohnivém, moře rozdělil a po suchu přešel, Egyptany potopil a na bezvodé poušti lid vedou napojil a nasýtil andělským chlebem i ptáky, a mluviv s Bohem tváří v tvář, jak (vůbec) možno člověku mluviti s Bohem, dal lidu zákon napsaný Božím prstem. Josue, Syn Navův, rozdělil lidu božímu zemi, přemoh protivníky. Taktéž Soudcové mnohých dobyli vítězství. Samuel došed milosrdenství, božího krále pomazal a jménem Hospodinovým usta-

Samoilův císař pomazal i postavil gospodním slovem. Davidův krotost lidí upase, i přesným božím naučí. Solomon přemoudrosti otce Boga přijímá, pače všech lidí, mnoho kazáním dobra stvoří s přitěmi, aťe i sám nedokáže. Ili zlobu lidskou obliči gladom, mrtva otroka vzkřese, i oheň s nebes slovem snese, popalí mnohých, i žitvy svéž divným ohněm mrzkýž že ierže izbiv vžide na nebo na kolesnici ohně i koní, učeniku dav sugub duh. Elisai milosti přijímá suguba čudesa stvoří. Proci proroci, každý v svoje vrme, divných věšť hotětyž byti proročstvovaše. Joann, veliký po sih hodati meždu Větším Zákonem i Novým, křtítel Hristov i svědět i propovědatel živým že i mrtvým byst. Světii apostoli Petr i Pavl s proci učeniky Hristov, jako mlňa vs mrtv prožděša, osvětiše vsj zemlj. Po sih mačnici krvni svojimi omyš skvrna, a nastolnici světých apostol, císař křtěše mnogým podvigom i trudom poganstvo razuš. Selvestr čistny trmi sly i 18. otec, velikago císařa Konstantina na pomoš přijm, sňm prvý sbrav v Nikei, Aria pobdi, i proklet i, i eres jeho, jaže vždizaaše na světaj Troica, jakože bě Avraam inžda s trmi sly i 18. otrok císař izbiv, i ot Melhysedeka císařa Salimaska blagoslovljenie přet i hlěb i vino. Bě bo ierči Boga vyšnjago. Damas že i theolog Grigorii s stom i pětj desět

novil. David v mírnosti spravoval lid a naučil písním božím. Salomoun obdržev od Boha více moudrosti než všickni lidé, mnoho dobrých naučení dal v přpovědích, byl je i sám nedokončil. Eliáš ztrestal lidskou zlobu hladem, mrtvé dítě vzkřísil a slovem přivolal oheň s nebe, mnohé spálil a oběti strávil podivným ohněm, a mrzké kněze pobiv, odjel na nebe na voze ohnivém i koních, dvojnásob dav učeniku ducha (prorockého). Eli-seus obdržev plášť dvojnásobné činil divy. Ostatní proroci každý v svém čase prorokovali divné věci budoucí. Po těchto Jan veliký, prostředník mezi Starým Zákonem a Novým, byl křtitelem Kristovým i svědkem a kazatelem živých i mrtvých. Svati apoštolové Petr a Pavel s ostatními učeniky Kristovými jako blesk prošedše veškeren svět, osvětili zemi veškerou. Po těchto mučeníci krvi svojí omyli skvrnu (světa) a nastoupivše na místo svatých apoštolův a pokřtivše krále mnohým namáháním a prací odstranili pohanství. Ctihodný Silvestr s 318 otcí shromáždil prvý sněm v Nicei pomocí velikého císaře Konstantina, Aria překonal a odsoudil jej i blud jeho, který zdvihl proti sv. Trojici, jako druhdy Abraham jenž s 318 služebníky zabil krále a od Melchisedeka, krále Salimského obdržel požehnání, chléb i víno; neboť byl knězem Boha nejvyššího. Damas pak a Řehoř »bohoslovec« se 150 otcí a s velikým císařem Theodosiem v Cařihradě potvrdili svatý symbol, což jest »Věřím v jednoho Boha«, a vyobcovavše (z církve) Macedonia ztratili

otec i s velkým císařem Theodosiým, v Cěsařigradě potvrdiše světy synyvol, že jest věruj v jedin Boga, a Makedonia otěsěkše prokleš i hula ego, jaže glagolaše na světy Duh. Kelestin i Kyriľ dvěma sřtoma otě i s druhým císařem v Efeše Nestoria razrušiše s vsej bledij, jaže glagolaše na Hrista. Iľv i Anatoli s pravověrným císařem Markianom i s šestij sř i trini desěť otě v Halkydoně Eutihievo bezumije i bledenje prokleš. Vygili s bogougodným Justinom i s sřtom i šestij desěť i petij otě pety sřným sřstavľše, iziskavše prokleš. Agathon, apostolský papež s sřtom i sedmij desěť otě s čistným Konstantinom císařem na šestěm sřným mnohy mētež vsklš, i izgnavše prokleš s všemi sřnniky tēi, reka že Theodora faranskago, Sergia i Pirona, Kyra aleksandrijskago, Enorija rimskago, Makarija antiohijskago i pročej pospěšny i hřstianskaja věra na istině postavľše utvrdiše.

jej i jeho rouhání, jež mluvil proti svatému Duchu. Celestin a Cyril s 200 otcí a s druhým císařem přemohli v Efesu Nestoria se vším bludem, jež vyslovil o Kristu. Lev a Anatol s pravověrným císařem Marcianem i se 630 otcí v Chalcedoně ztratili nerozum a blud Eutychiův. Vigil s bohulibým Justinem i s 165 otcí ustavili pátý sněm a (věc) prozkoumavše odsoudili. Agathon, apoštolský papež, s 170 otcí a se zbožným císařem Konstantinem na šestém sněmě potlačili mnohé zmatky a vyhnavše (původce jich), zavrhli se všemi těmi účastníky sněmu; pravím totiž: Theodora faranského, Sergia a Pyrrha, Kyra aleksandrijského, Honoria římského, Makarija antiochijského i ostatní jich spojence a víru křesťanskou utvrdili, postavivše ji na jistotě. (POKR.)

Finančně-statistické úvahy.

Podává RUDOLF VRBA.

XIII. Výnos všech osobních a přímých daní v Rakousku.

Osobní daně jsou ty, které jdou na osobu jakožto předmět zdanění, kdežto zdanění pozemkův a budov má na zřeteli předměty, věci. Osobní daně (daň výdělková, důchodová, ze služného, daň z příjmů) vynesly v Rakousku r. 1898 úhrnem 65,266.956 zl..

z čehož připadlo na Čechy 15,226.981, na Moravu 5,148.437, na Slezsko 1,552.673 zl. Veškeré přímé daně vynesly r. 1898 v Rakousku 130,421,415 zl., to jest o 8,165.717 zl. více než r. 1897. Z toho připadlo na jednotlivé skupiny zemí následovně:

a) na země české:

na Čechy	31,139,817 zl.,
na Moravu	11,710.200 zl.,
na Slezsko	2,693.746 zl.;

b) na země jihoslovanské:

na Krajinu	1,664.792 zl.,
na Přímoří	3,903.314 zl.,
na Dalmacii	742.585 zl.;

c) na země polské:

na Halič	12,774.492 zl.,
na Bukovinu	1,434.051 zl.;

a) na země alpské:

na Dolní Rakousy	46,886.779 zl.,
na Horní Rakousy	4,607.968 zl.,
na Solnohrady	1,050.872 zl.,
na Tyrolsko a Vorarlberg	3,336.120 zl.,
na Štýrsko	6,818.893 zl.,
na Korutany	1,657.786 zl.

Dle toho připadlo přímých daní r. 1898:

a) na země české	45,543.763 zl.,
b) na jihoslovanské	6,310.691 zl.,
c) na polské	14,108.543 zl.,
d) na alpské	64,388.418 zl.

Dle těchto čísel dalo by se přibližně odhadnouti, mnoho-li přímých daní připadá na Slovany a mnoho-li na Němce.

XIV. Výnos nepřímých daní potravních.

Nepřímé daně potravní v Rakousku jsou následující: 1) daň ze spotřeby kořalky, 2) daň z výroby kořalky, 3) daň z droždí, 3) daň z denaturovaného líhu, 5) daň z vína a moštu, 6) daň z piva, 7) daň z masa, 8) daň z cukru, 9) daň z petroleje. 10) daň z různých předmětů potravních.

Tyto daně vynesly r. 1898 v celém Rakousku 133.967.649 zl. Z toho připadlo na Čechy 46,778.257, na Moravu 21,536.895, na Slezsko 8,196.000 zl. Jediná Praha zaplatila státu potravních daní za jmenovaný rok 4,489.256 zl., Brno 938.081 zl.

XV. *Osobní daň z příjmů.*

Zvláštní pozornost zasluhuje r. 1897 nově zavedená osobní daň z příjmů. Daň tato má na zřeteli osobu poplatníka a veškeré jeho příjmy, výdělky a důchody. Stát chtěl touto daní zatížit kapitalisty, kteří se dosud berním orgánům tak dovedně uhybali s cesty. Daň tato jest stupňová. Podrobnosti této daně budou čtenářům známy odjinud. Minimální čistý příjem pro tuto daň jest stanoven na 600 zl. ročně. Kdo se tímto důchodem vykážati nemůže, daně této neplatí. Zprávy finančního ministerstva za r. 1899 uvádějí o této dani mnohé zajímavé podrobnosti. Této dani byly r. 1899 v celém Rakousku podrobeny 754.643 osoby a domácnosti, ke kterým patřily 1,453.953 příslušné ženy, dívky a jiní členové rodiny. Této dani bylo tedy podrobeno pouze 8·65 procent všeho obyvatelstva, které přibližně jest odhadnuto na 25,525.385 osob. Tedy ani desátý díl všeho obyvatelstva nemá minimální čistý roční důchod 600 zl.! Toť zajisté vrhá příšerné až světlo na sociální poměry nynější doby. Zde jest nad slunce jasněji dokázáno, že novodobý hospodářský, průmyslový a technický rozvoj nepřinesl veliké většině lidu žádného užitku; spíše bychom byli v právu tvrditi, že sociální bída přibývá. Berní orgány odhadly příjem osobní daň z příjmů platících censitů na 1.215,672.324 zl. ročně. Roční příjem všeho obyvatelstva v Rakousku bude přibližně obnášeti 3000 milionů zl. Ze jmenovaného příjmu censitů platících osobní daň připadlo na zemědělce, tedy statkáře, 121,791.812 zl., to jest 8·69% zdaněných důchodů, na majitele domů 144,331.936 zl. (10·30%), na továrníky, živnostníky a obchodníky 399,311.302 zl. (28·50%), na úřednictvo, učitelstvo, důstojnictvo 486,864.306 zl. (34·74%), na banky, záložny a kapitalisty 225,853.465 zl. (16·12%), na jiné různé důchody 23,098.183 zl. (1·65%).

Číslice zde uvedené potřebují bližšího komentáře. Ze jmenovaného důchodu 1215 milionů ročně, který plyne censitům osobní dani z příjmů zdaněným, připadá jen 8·69 procent, tedy 121·79 milionů, na zámožnější rolníky, jejichž usedlost vykazuje ročních 600 zl. minimálního čistého výtěžku. Nestojí tedy v taludu nadarmo psáno, že polní hospodaření jest povoláním nejmeně zisk vydávajícím, a proto také nikde neuvidíme u nás žida za pluhem. Majitelé činžáků mají 10·30 procent z celkové summy,

to jest 144·33 milionů zl. ročně. Tvrdí se, že polní hospodářství nese, když je úroda, 3 procenta kapitalisované hodnoty statku, a činžák v městě 5 procent kapitalisované hodnoty domu. Proto tak mnozí rolníci rádi vyměňují statek za činžák v Praze, ale jak při tom pochodí, o tom by se dalo psát mnoho. Třetí skupina továrníků a živnostníků má příjem 399·31 milionů zl. ročně, 28 $\frac{1}{2}$ procenta z uvedené celkové sumy. Rozumí se samo sebou, že 14 tisíc továrníků, kteří jsou v celém Rakousku, budou ve skutečnosti mít ročně větší čistý příjem, než zde od berních orgánův odhadnuto. Ale těžko do obchodní bilance továrníka vníkat, když ji každý pečlivě tají. Čistý důchod továrníků v Rakousku znalci odhadují na více než 500 milionů zl. Čtvrtou skupinu tvoří osoby, které slouží za roční pevné služné, úředníci kněží, učitelové, důstojníci. Žádná z těchto osob nedovede berním orgánům zakrýti příjem ten, proto máme zde nejsilnější položku příjmů, 486·86 milionů zl., to jest 34·74 procent celého zdaněného příjmu. Záložny, banky, akciové podniky a kapitalisté mají odhadnutého příjmu 225·85 mil. zl. (16·12 $\frac{0}{10}$), což bude také rozhodně nízko. Berní orgány nemohou vniknouti do obchodních tajností a obrátů hlavně bankovních závodů, byť tyto ústavy byly povinny uveřejňovati účty a roční bilance. Kapitál a jeho roční obchodní obraty nedají se zkrátka kontrolovati.

Od čistých příjmů bylo censitům odečteno 59·5 milionů zl. daní, 73·3 milionů zl. úroků, 16·45 mil. zl. výměnku, 9·82 mil. zl. nemocenských příspěvkův a 8·96 mil. zl. placení ročních premii na pojišťování na život.

Přihlédneme-li k hrubému příjmu, pokud jest rozdělen v zemích českých, přinášejí zprávy finančního ministerstva následující číslice. Poplatníci, osobní daň z příjmů platící, měli hrubého ročního příjmu v Čechách 321,589.804, na Moravě 105,628.235 a ve Slezsku 28,948.506 zl. Z uvedeného hrubého příjmu 1215 milionů zl. jest předepsaná daň 23,174.426 zl. na r. 1899. Z toho připadá na Čechy 4,705.965, na Moravu 1,577.924 a na Slezsko 434.158 zl. Zajímavá jest stupnice, která nám vyznačuje počet censitů dle výše ročního příjmu.

Roční příjem	počet poplatníků	Celkový obnos roční- ho příjmu milionů zl.
od 600— 700	191.176	122·8
od 700— 800	110.177	82·6
od 800— 900	72.551	61·6
od 900—1000	60.639	57·9
od 1000—1200	75.983	83·6
od 1200—1400	47.750	61·9
od 1400—1800	64.268	101·3
od 1800—2200	35.171	69·9
od 2200—2600	23.287	55·7
od 2600—3600	30.342	91·9
od 3600—4600	13.227	54·3
od 4600—6000	9.600	50·1
od 6000—více než 6000	18.417	320·2

Stupnice tato dá se uvést na tři skupiny.

	Poplatníci s ročním příjmem	počet poplatníků	celkový obnos ročního příjmu milionů zl.
Skupina I.	600—2000	642.398	609·5
„ II.	2000—6000	91.773	284·1
„ III.	6000— a více	18.417	320·2

Poplatníků, kteří mají více než 100.000 zl. ročně, bylo r. 1899 v celém Rakousku 258; roční příjem jejich byl odhadnut na 64·8 milionů zl. (Kolik je as v této rubrice židů?) Pouze jedna osoba platí ročně přes 1 milion osobní daně z příjmu, a tou jest patrně Rotschild.

Roziřdíme-li censity, osobní daň z příjmů platící, na čtyři skupiny, obdržíme následující čísla:

	roční příjem zl.	počet poplatníků
Skupina I.	od 600—1800	622.544
„ II.	od 1800—3600	888.000
„ III.	od 3600—6000	22.827
„ IV.	přes 6000	18.417

Máme tedy skutečně v Rakousku vtělené rčení, že jest nahoře jen 10 tisíc vyvolených, o kterých lze říci, že neznají starosti, co budou zítra jísti a čím se budou šatiti.

XVI. Úhrný přehled poplatnosti zemí českých.

Abychom měli úplný přehled poplatnosti zemí českých, sestavíme výnos daní z r. 1898, které odvedly země české.

1. *Přímé daně* (v korunách):

	Čechy	Morava	Slezsko
daň pozemková	17,507.603	8,437.368	1,306.146
daň z domů	12,887.998	4,327.993	897.429
daň z novostaveb	1,040.982	239.620	65.302
daň z výdělku	19,162.961	6,340.100	1,962.575
daň důchodová	1,322.816	332.254	103.703
daň z příjmů	9,809.611	3,552.383	1,019.785
úhrn přímých daní	62,280.723	23,420.399	5,387.494

Připadá tedy na jednoho obyvatele přímých daní korun

10.18   9.79   8.30

2. *Nepřímé daně* (v korunách):

	Čechy	Morava	Slezsko
potravni daně	94,802.946	43,688.086	16,451.383

Na jednoho obyvatele připadá potravní daně korun

15.49   18.26   25.35

Další nepřímé daně:

Příjem státu z prodeje tabáku v korunách

54,691.651   16,102.625   6,936.265

roční výdaj na tabák jednoho obyvatele

8.94   6.73   10.69

z prodeje soli: 41.890   —   21

příjem ze cla   34,383.651   2,025.096   5,371.039

příjem z prodeje kolků a právních poplatků

21,938.873   7,208.547   1,805.132

příjem z loterie   6,703.887   1,479.887   469.981

příjem z pošty a telegrafů

22,588.046   6,771.696   2,043.991

Všecky tyto platy plynou do Vídně. Sečteme-li všecky daně, které zaplatily země české r. 1898 bernímu eráru do Vídně, obdržíme následující obnosy v korunách:

Čechy	Morava	Slezsko
297,384.777	100,694.336	38,465.285

dohromady platí země české do Vídně 436,544.398 korun přímých a nepřímých daní. Nechybíme, dáme-li z toho na český národ dvě třetiny. Platí pak dle toho český národ do Vídně přibližně 290 milionů korun daní!

DOKONČ.

Otázka patronátní v Čechách.

Uvažuje Dr. JOS. DOUBRAVA.

2. Stěžují sobě tedy biskupové do nesmírného rozsahu, jehož patronátní právo v Rakousku nabylo tak, že volné právo biskupské k propůjčování obročí hlavně v Čechách téměř cele zaniklo.

Jak důvodný jest stesk tento, na jevě bude, položíme-li zde výkaz obročí v jednotlivých diecích českých, poznamenávajíc počet těch, která náleží k volné kollaci biskupské.

Výkaz čerpáme z úředního katalogu duchovenského jednotlivých diecí.²⁰⁶⁾

Dle toho čítá se v arcidiecési Pražské 576 obročí farních a 11 expositur, z nichž arcibiskup volnou kollací propůjčuje 22 fary a 5 expositur.

V diecési Litoměřické jest 431 obročí farních a 9 expositur, z nichž volně propůjčitelné jest 9 far. V diecési Králové-Hradecké jest 470 obročí farních a 6 expositur s volnou kollací biskupskou při 9 farách a 3 expositurách.

V diecési Budějovické jest 426 far, z nichž jediná jen podléhá volné biskupské kollaci. — Mimo to nikoliv z právního titulu pravomoci diecéšní, nýbrž z titulu patronatu přímý vliv na obsazování obročí v arcidiecési má arcibiskup Pražský při třech farách, biskup Litoměřický při 5 farách, biskup Králové-Hradecký při jedné faře.

V usazování ostatních všech obročí pravomoc biskupská obmezena jest jednak vlivem patronovým, t. j. právem podacím, jednak pořízením řeholních představených řádů, jimž obročí jsou inkorporována.

Odečtou-li se obročí inkorporovaná, a to v arcidiecési Pražské 57 far a 1 expositura, v diecési Litoměřické 19 far, v Králové-Hradecké 15 far, v Budějovické 29 far, zbývá obročí patronátních v arcidiecési Pražské 494, v diecési Litoměřické 397,

²⁰⁶⁾ *Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis Archidioeceseos Pragenae, dioeceseos Litomericensis, Reginae-Hradecensis, Bohemo-Budvicensis. Pro Anno Domini MDCCCL.* —

v Králové-Hradecké 443, v Budějovické 396, při nichž podací právo více méně volné jest dle rázu patronátu.

Jak totiž výše pověděno, vůle patrona k podacímu oprávněného, je-li to patron církevní, alespoň tou měrou se podrobuje biskupovi, že jest k obročí podati jednoho ze tří biskupem navržených kandidátů, kdežto vůle patrona světského této meze nemá a kteréhokoli ze žadatelů vybrati si může.

Zajímavě i s tohoto hlediska číselně ukázati úzké meze vlivu biskupského.

Čítat se obročí pod patronátem církevním v arcidiecési Pražské (mimo 3 již uvedená, kde arcibiskup sám patronem) 82, v diecési Litoměřické (mimo 5 far patronatu biskupova) 53, v Králové-Hradecké (mimo 1 patronatu biskupova) 115, v Budějovické 92, mezi něž ovšem započtěna též obročí fondu náboženského a studijního počtem 59 v arcidiecési Pražské, 49 v diecési Litoměřické, 99 v Králové-Hradecké, 75 v Budějovické. Pod patronátem světským pak jest v arcidiecési Pražské 412, v diecési Litoměřické 344, v Králové-Hradecké 338, v Budějovické 304 obročí.

Výmluvnějšího svědka na průkaz, že oprávněny jsou stesky biskupů, vésti netřeba. — Zřejmo z čísel udaných, že volná kollací biskupská obmezena tu na nepoměrně málo far, kdežto patronat zabral pod vliv svůj téměř veškerá obročí po Čechách.

3. Rozpor se zájmem církevním nespočívá však pouze v nepoměrně skrovné volné kollací biskupské. Stopy nepříně k pravomoci ordinariátní v osazování obročí i jinak lze znamenati. Ba lze říci, že naším právem zvláštním ve věci této přímo prozírá jednak úmysl, vliv biskupů co možno oslabiti, ať nedíme potlačiti, jednak nedůvěra v jednání biskupů. Doklad onoho úmyslu naznačen již v tom, co pověděno bylo výše²⁰⁷⁾ o § 4. zákona ze dne 7. května 1874 ř. z. č. 50 a důvodech k němu.

Přes to, že náboženská matice a fond studijní původem svým a rázem svým nepopíratelně jsou fondy církevními a důsledkem toho obročí podřízená jich patronátu považována býti musí za obročí patronatu církevního, k nimž praesentace po zákonu kanonickém vázána ternou biskupovou, vynecháno tu ustano-

²⁰⁷⁾ Otázka patr. II. 2.

vení čl. XXV. konkordatu a výslovně ohled k ternu biskupovu odkázán na dobré zdání úřadův a rozhodnutí císařské. Byť v skutečnosti — jak vděčně potvrditi jest — úřadové v praesentaci šetřili až dosud návrhu biskupova, nepřizeň zákona s politováním vytknouti se musí.

Nepříznivá úmyslnost ještě jasněji doložena důvodem, jímž opírá se odstavec druhý § 4. zmíněného zákona, vyhrazující vládní moci praesentaci k obročím, která nadána jsou cele neb větším dílem z pokladny státní, z náboženského fondu a jiných veřejných prostředků, pokud nepodléhají patronatu soukromému. V tomto případě totiž, byť se jim dostávalo subvence z prostředků veřejných, vláda praesentaci si nevyhrazuje, a to — jak ve zprávě se dí — předně z toho důvodu, že tu byť ne státní, tož alespoň světský vliv na obsazení církevních úřadů jest uplatněn, a v ten způsob již položena mez moci církevní.

Tot tedy účel zákona: mez položití moci církevní ve věci, kde právě jí nejspíše vlivu přáno býti by mělo na dobro úřadův, o jichž obsazení běží. — Jaký to rozpor s pojmem kanonické provise obročí církevních, jaký to rozpor se zájmem církevním!

Jest to přímý projev nedůvěry vůči biskupům, jakoby z jejich pořizování o obročích církevních bylo se báti škodlivých následků v zájmu obecném.

Ostatně ještě jiná opatření shledati jest, která svědčí o této nedůvěře.

Sem hledí státní veto, uzákoněné článkem 6. zmíněného zákona.

Výše²⁰⁸⁾ bylo řečeno, kterak církev již za konkordatu k tomu měla zřízení, by kandidati k obročím vyhlédání byli se slušným zřetelem k občanské a politické kvalifikaci, a zajisté nebylo tehda stesku, že by dosazovali se k úřadům a obročím duchovním lidé po oné stránce opravdu závadní. Takového stesku zajisté nebylo by i na dále, kdyby upustilo se od požadavku § 6. a obezřetnosti biskupů ponechala se na posouzenou schopnost kandidátův i po stránce občanskopolitické.

Za votum nedůvěry neméně míti lze zásadu nálezu nejvyš.

²⁰⁸⁾ Ot. patr. II. A 2. 5.

správního dvoru, výše položenou,²⁰⁹⁾ jež ukládá v daném případě pojeti do výkazu kandidátů k obročím všechny žadatele bez rozdílu, zda je ordinariát má za způsobilé čili nic, aby patronovi zjednáán byl dozor a jistota, že biskup nikoho bez příčiny nevyloučil z listiny kandidátní.

Trváme, že není třeba takového dozoru patronova na záruku, by biskup jednal svědomitě, a trváme dokonce, že takového dozoru patron laik ani schopen není, an nemá náležité znalosti na posouzenou, zda ten který kandidát způsobilý jest k obročí uprázdněnému čili nic. V té věci nebylo by od místa, kdyby biskupové právo své ohradili článkem 15. základního státního zákona ze dne 21. prosince 1867 ř. z. č. 142,²¹⁰⁾ po němž každá zákonem uznaná církev řídí a spravuje své vnitřní záležitosti samostatně.

4. Rozpor se zájmem církevním vrcholí však v tom, že na újmu pastýřské správy na závalu rozkvětu osad a na trpkou škodu duchovenstva pravomoc biskupská stala se nevolnicí patronatu.

V toto podruží dostala se důsledkem dvojí okolnosti; předně důsledkem klientel patronátních, a to na patronátech církevních i světských, po druhé důsledkem nezávislosti patronů světských na soudu biskupově o větší či menší způsobilosti kandidátů, žádajících za uprázdněná obročí.

Z klientely či příslušnosti k určitému patronatu vznikly a ustálily se v diecésích známé železné kruhy, pojímající v sebe duchovenstvo při farách téhož patronatu činné. Duchovenstvo toto s jedné strany považují patronové jaksi za svěřence své, jimž z pravidla výlučně umožňují postup z kaplanství k faře a z fary chudší k tučnější faře na patronátě; s druhé strany pak duchovenstvo opět nárok činí, by podací právo jen na jeho dobro vykonáváno bylo, za ohrožování svého práva majíc, zažádá-li za obročí patronátní kněz, jenž ke klientele nepatří. POKR.

---

²⁰⁹⁾ Ot. patr. II. A. 2. II.

²¹⁰⁾ Burekhard I. c. str. 1.

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. -- Kronika.

Parita katolíků s protestanty. — Slavný autor „Bajek o jesuitách“, P. Bernard Duhr S. J., vyvrací v tomto svém díle, jež dočekalo se v krátké době 3. vydání a které právě vychází ve Vzdělavací knihovně katolické v překladě českém (věcmi českými doplněném), protestanty šířené a jaksi za axioma uznávané tvrzení, že byli jesuité hlavními původci války třicetileté. A tu mezi jiným poukazuje též na rozdíl v jedné stavě katolických a protestantských ohledně náboženské tolerance, uváděje toho příklady, jako na př. ze Slezska, kde si katoličtí stavové r. 1619 stěžovali, že „žádný katolík, ani nejlepší vlastností, nepřipustí se od nekatolíka k žádnému úřadu nebo ke službě, kdežto katolická knížata a stavové většinu svých rad obsazují bez obavy a bez nedůvěry augsburskými vyznavači“ (Jesuitenfabeln, III. Ausg., str. 168), nebo snesení generálního sněmu stavů českých ze dne 8. července 1619, kdež bylo stanoveno, „že všechny důležitější úřady zemské — jen v Čechách jedenáct — smějí býti obsazovány jenom příslušníky konfesce evangelické. V městech s obyvatelstvem převahou protestantským, zejména v Praze, měli býti katolíci vyloučeni ze všech míst radních a úřadů, kdežto v opačném případě polovice radních a purkmistr měli býti protestanté. Také právo kostely stavěti bylo na českém sněmě, svolaném ke dni 23. července, přiznáno protestantským poddaným vrchností katolických, nikoli však katolickým poddaným vrchností protestantských“. (*Tamtéž*, str. 168 n.). „Za vlády Matyášovy bylo mezi 59 úředníky české země jen 14 katolíků. Utrakvisté žádali, aby se při obsazování úřadů katolíků vůbec nedbalo. Krátce po povstání pak toto přání učinili skutkem. Dne 11. června 1619 vymýtili direktori katolické členy z rad všech tří měst Pražských. Podobně sesazení byli katoličtí učitelé a pod těžkým trestem zakázáno jim dále učit. To pak stalo se právě ve dnech, kdy hrabě Thurn poslancům katolických stavů pod Enží v dlouhé řeči vykládal, jak musí přistě panovati rovnoprávnost, jak nesmí žádné vyznání platiti více než jiné“. (*Tamtéž*, str. 169). Po té pak P. Duhr, dokázav, jaký že byl vlastní charakter války třicetileté a kdo že byli skutečnými původci jejími, a položiv si otázku, odkud že tedy mohou stále původ bráti veškery ty žaloby, jež jesuitům vinu tu přikládají neustávají, odpovídá (str. 179): „Vždy zajisté byli lidé, kteří tak jednostranně jenom své vlastní strannické zájmy sledovali, že jakoby oslepeni, aniž by poněkud jen povšimnuli si zjevného bezpráví své strany, právo odpůrcovo neustále porušovali a při tom ještě hlasitě rozhořčeně stěžovali si do bezpráví, jehož prý zakusili“. Načež pod čarou, přihlédaje k době přítomné v řši německé, dodává toto (str. 179. nn.): „I teď vidíme zcela podobný příklad. V Prusku, kde

je 18 millionů protestantův a 10 millionů katolíků, jsou skoro *všichni* ministři *protestanté* nebo tací katolíci, kteří dávají své děti vychovávat protestantsky; *protestanty* jsou též *všichni* státní podsekretáři a skoro *všichni* řiditelé ministerstev; *protestantský* je *celý* kabinet civilní, *protestantský* je i *celý* kabinet vojenský; *protestantů* je z 12 vrchních presidentů 11, z 36 vládních presidentů 34, ze 127 vrchních vládních radů 120, z 12 vrchních presidentů zemských soudů 12, z 12 vrchních státních návladních 12, ze 225 řiditelů zemských soudů 188, z 93 prvních státních návladních 84. V panské sněmovně pruské sedí vedle 267 protestantů 54 katolíci, a z těch jen 8 takových, kteří důvěrou císařovou byli tam povoláni; jako zástupců zemských universit je v panské sněmovně 9 protestantův, ale žádný katolík atd. Celkový obnos pruského saekularisovaného majetku (katolického jmění církevního) páchá se na jednu miliardu; z 30 millionův úroků dává se však jen $2\frac{1}{3}$ millionu na účely katolické, tak že má Prusko z katolického jmění církevního ročně přes 27 millionů zisku. Protestantští jáhni a jáhenky smějí se šfítí beze všeho obmezování, kdežto katolíci řeholníci a katolické milosrdné sestry závisejí zcela na libovůli dvou protestantských ministrův. Protestantští ministři rozhodují o všech universitách, gymnasiích a školách, jež zhusta z katolických nadání jsou vydržovány; ba protestantský ministr osobuje si nároky i na to, aby mohl udělovati dovolení k vyučování náboženství; v provinčním a městském životě jsou katolíci všude utlačováni. (Bližší data o disparitě v Prusku viz v řeči poslance Dr. Bachema v sedění pruské sněmovny dne 1. března 1894, a zvláště ve statistickém pamětním spise „Die Parität in Preussen“, 2. vyd., Kolín n. R. 1899). V *Bavorech*, kde *katolická většina* činí 70·8% u přirovnání ke 28·1% protestantů, je ze šesti státních ministrů *polovice* protestantská, a mezi nimi sám předseda ministerstva. V *Badensku* je *katolické* obyvatelstvo rovněž ve *většině*; při tom však jsou skoro *všichni* ministři a vyšší úředníci *protestanté* nebo odpovědní nepřátelé katolíků; většina je tam protestantskou menšinou znásilňována; katolický řeholník se tam nepřipustí ani přes opětná přání katolického lidu. A přes to se opět a opět tvrdí, že se protestanté nalézají „v trpké sebeobraně“, že „jsou svírání velikým nepokojem“, že „se evangelického lidu pranic nedbá“; biskupové a jesuité jsou prý stálými rušiteli pokoje; žádá se, aby s německými ženami a muži, kteří jak s porušením domovského a spolčovacího práva jednotlivcova, tak s porušením práva církve katolické bez nejmenšího důkazu o vině byli vypověděni, i dále ještě hůře se nakládalo nežli s bezbožeckými socialistickými podrývači, hůře než se sprostými zločinci“. (Historický a právní důkaz toho viz u *Warnkōniga*, Socialdemokraten und Jesuiten; Berlin 1891).

Dr. Jos. Tumpach.

Methodický návod k vykládání dějin církevních. — Výklad dějin církevních vhodně počíná se rozbořem jich podle rozličných dob s označením rázu jednotlivých dob a vyznačením příčin, proč i tu, jako v dějinách všeobecných, rozeznáváme starý věk, středověk a nový věk.

O potřebě vykoupení u židovstva i pohanstva, o Vykupiteli a jeho díle, o věku apoštolském budiž krátký, souvislý a jasný přehled podán, aniž by třeba bylo delšího se pozdržování pro opětné dřívější o té věci jednání. Širšího a důkladnějšího pojednání třeba podati o šíření se křesťanstva a současného pronásledování se strany moci římské. Mohutný onen zápas dává nám poznati nezdolnou sílu křesťanství a církve a pravé příčiny, proč nemohl se pohanství svět spřáteliti s vírou křesťanskou.

Duch lidský vybavuje se z hmoty a smyslnosti a vrací se k původnímu určení svému. Sektářství současně se objevující jest toliko pitvorou pravého ducha a života křesťanského.

Počátkové spisovnictví křesťanského a první jeho pěstitele buďtež náležitě oceněni.

Křesťanství, jak přirozeno, konečně vítěziti musí a vítězí.

Konstantin a jeho nástupcové nemohou než uznati neodolatelou moc křesťanství a církve, již ani vnitřní osudný rozbroj v příčině uznání základních pravd křesťanství zrušiti nemůže. Osvěta křesťanská vzrůstá se netušeným způsobem skrze otce a spisovatele církevní, kteří již v této době založili zlatý věk literatury křesťanské. Organizace církevní upevňuje se rozvojem církevní hierarchie a zvláštní mocí papeže a biskupův a upravením vzájemného jich k sobě poměru.

Takto vně i uvnitř uspořádaná církev schopna jest upravití náboženské i společenské poměry národův, nejprve evropských. Církev chtěje věrna býti úmyslům zakladatele svého nemůže sobě klásti meze v působení svém, proto neustálé její šíření mezi národy německými a slovanskými.

Nadšení první pro věc křesťanskou sice na čas ochabuje, ano dějí se i rozličné pokusy k zeslabení působnosti jeho, avšak církev k odstranění všelikých těchto překážek neleká se žádného boje vnitřního i vnějšího a reformuje sama sebe i národy, kdykoliv a kdekoliv toho třeba.

Za to dočká se nejkrásnějších výkvětův života křesťanského, jimiž jsou rytířští řádové, mnišstvo, věda (scholastika) a umění církevní.

Na čas podaří se církvi i úplně ovládati všechny poměry veřejného i soukromého života národův. Některým zdá se býti toto jho církve těžkým, proto odvrhují je, což viděti na sektářích 11., 12., 13. století a na pokusech nepravých reformátorů 14., 15. a 16. století. Sektářství toto působí po mohutném rozkvětu života církevního hrozné rozbroje náboženské, jichžto konečný výsledek jest indiferentismus a nevěra, nevěra tím horší, poně-

važ jest ne nedostatkem pravého poznání, nýbrž odpadnutím od pravdy křesťanské.

Klamnou osvětou svedeno upadá lidstvo v duchovní spánek, z něhož jen hrozné katastrofy společenského života je mohou probudit. Církev musí opět na sebe vzít úkol proroků starozákonních, předpovídat tresty a hrozné osudy lidstvu nedbajícímu náboženských a mravních účelů jemu vytknutých.

Při tomto líčení bude dbáti výkladatelí církevních dějin toho, aby působení církve dle trojího úřadu jejího, učitelského, kněžského a pastýřského, věrně v každé době vyličil.

Těž šetří při líčení svém nejen vnitřní souvislost dějů, nýbrž podejž jako malíř věrný obraz osob na jevisti života církevního vystupujících tak, aby v těchto osobách stělesněn byl postup života církevního, a aby takměř jedna osoba druhé ruce podávala. Neostýchej se nikdy, i temné stránky života církevního vyličiti, a doveďte-li naproti stínu i světlo postaviti. Bude vždy obraz života církevního i poučovati i povznášeti posluchače své, zvláště bude-li vyučování samonést na sobě ráz ryzí, neztenčené, nezkalené pravdy. Neb pravda vždy a všude s pravým významem přednesena dobře působí.

J. Drozd.

Oděv liturgický při udělování sv. svátosti ve století XIV. podle Tomáše ze Štítného. — Stkvostný rukopis pergamenový pod značkou 17 A 6 univ. knihovny pražské (zevnějšek jeho ovšem jest neúhledný) obsahuje práce Tomáše ze Štítného, které pod jménem „Knížky šestery o obecných věcech křesťanských“ dle onoho rukopisu vydal K. J. Erben r. 1852. Rukopis obsahuje krásné iniciálky a obrázky v textu, čímž výklad Tomášův o sobě dosti jasný názornějším se stává. Celkem jest tu 17 iniciálek a 13 obrázků v barvách a zlatě provedených. Všimněmež sobě pouze obrázků vztahujících se k udělení sv. svátostí.

Křest. Na l. 1146 vidíme kněze v modré klerice, oblečeného v kottu až na kotníky sáhající, na plecích částečně zakrytou mozetou fialovou s podšívkou růžovou. Na hlavě má kněz velikou pleš. Štoly na obrázku viděti není, ušla asi pozornosti malířově. Kněz stojí u křtitelnice, podobné našim nynějším kamenným, a drží dítko s kmotrem za paže nad křtitelnicí. Z toho dovozovati lze, že tenkrát udělování křtu pohroužením do vody nebylo neobvyklým, jakož Štítný píše: Křtíti pak v potřebu mŏž každý člověk druhého pohrúze jej u vodě aneb vle naň vody řka: — já tě křtím ve jmě Otce i Syna i Svátého Ducha. Z této formule svátostní souditi bychom mohli, že tento český tvar jest zbytkem obřadu východního, *καὶ ὕδιν πνέματος*. (Viz Tadra, Kulturní styky s cizinou str. 58.). Přítomni jsou svátostnímu úkenu kmotr s kmotrou, za těmito těž muž a žena, druží kmotrové neb svědci.

Břimování. Na l. 116a lze viděti biskupa v klerice růžové. Humerál má zlatý, albu, pluvíál modrý se zlatou sponou,

na hlavě mitru zlacenou, v levé ruce berlu. Sedí na sedadle. Za sedadlem stojí kněz oděný v kleriku hnědou, dlouhou kottu, která u krku má výstřižek jako kasule naší doby.

Humerál tehdy býval stkvostný, jak nám dokazují památky. Viz: Winter a Zlbrt „Dějiny kroje v zemích českých“, I., str. 397. V zlomcích inventáře břevnovského. . . . Item omerale totum aureum, de axamito, rubeum, atd.

Před biskupem stojí děvče; na rámě biřmovanky pokládají kmotry ruce.

Mše svatá a sv. přijímání. Na téže stránce v sloupci druhém jest vyobrazen oltář velmi jednoduchý, na něm kříž, 2 svícny, kalich u prostřed a kniha mešní na straně evangelní. Kněz obrácen ku klečícím: muži a ženám podává nejsvětější svátost: způsobu chleba jest tvaru nynějšího, ale poměrně větší a tlustší. Kněz má kleriku modrou, humerál bílý zlacený, albu, kasuli červenou s velikým křížem bílým, na lokte spadající, tedy tvaru nyní t. zv. římského.

Manželství. Na l. 124a stojí před knězem snoubenci držící se za ruce, kněz podkládaje rukám snoubenců ruku levou, pravou žehná. Zobrazen jest s klerikou a pláštěm růžovým do červena přecházejícím, podšívka pláště u krku jest fialová. V pozadí není viděti žádného oltáře, jako by úkon tento ani ve svatyni nebyl, čemuž i nedostatek liturgického oděvu nasvědčovati se zdá.

Svěcení kněžstva. Na str. 1246. jest biskup vyobrazen jako při sv. biřmování. Za ním stojí kněz v klerice fialové, na krku má růžový kollárek, kottu dlouhou a almutium.

Před biskupem klečí svěcenec oděn v kleriku modrou, zlacený humerál, albu a kasuli červenou, biskup drží levou ruce svěcencovy a pravou je žehná.

Za tímto svěcencem klečí jáhen, v dalmatice růžové do červena přecházející, jež má rukávy celistvé. (Dr. Winter l. c. str. 414 neprávem pokládá oděv tento za superpelliceum či kottu). Za jáhnem stojí akolyta se sepjatýma rukama, oděný v kleriku hnědou a dlouhou kottu bílou.

Zpověď. Na l. 127a sedí kněz na jednoduché stoličce, kleriku má červenou, kottu bílou, dlouhou a černé almutium s třepením. Štola opět zobrazena není, alespoň nikoliv jasně.

Poslední pomazání. Na l. 147b stojí u lůžka nemocného kněz v klerice zelené, kottě dlouhé, almutiu hnědém, v levé ruce drží nádobku hnědou na trojí olej, jak ze tří otvorů lze poznati, maže nemocného na prsou. Za knězem stojí kněz modle se.

Z těchto obrázků lze odvozovati: Kněží mívali pleš (tonsuru) velikou, asi třetinu hlavy obsahující. Barva kleriky byla u biskupa růžová, u kanovníků fialová, u farářů červená, u kněží modrá, a u nižších řádů hnědá. Ovšem pravidla určitého stano-

viti z toho nemožno určitě. Kotty (superpellicea) bílé byly dlouhé, s rukávy širokými, u krku nestažené, jako tu a tam nyní.

Zajímavé by bylo srovnati obrázky tyto ze stol. XIV. s obrázky v tištěných rituálech pražské arcidiecese ze stol. XVII. a XVIII., ač jen černými. *Fr. Stejskal.*

Nové rozhodnutí v příčině rozřešování z rezervátů papežských in casibus vere urgentioribus. — Prostý, to jest žádných zvláštních zmocnění nemající zpovědník (Confessarius simplex) smí platně a přímo rozřešovati z jakýchkoliv rezervátů papežských nejen in articulo vel periculo mortis, nýbrž i v takových vskutku naléhavých případech, když by odročení absoluce po svědomitém vyšetření okolností spojeno bylo s nebezpečím velkého pohoršení nebo zlé pověsti. Kajciníkovi však, jemuž z těchto důvodův absoluce z rezervátů papežských se dostalo, třeba jest dodatečně k Apoštolské Stoliči se obrátiti v každém případě, bez rozdílu, byl-li rozřešen z censury prostě nebo zvláštním způsobem sv. Otci vyhrazené, a to ve lhůtě jednoho měsíce; kdyby svou vinou závazku tomuto nevyhověl, upadá zpět v censuru („poena reincidentiae“). Tak stanoveno rozhodnutím posv. Sboru řím. inkvis. ze dne 23. (30.) června 1886, kdež se praví: „In casibus vere urgentioribus, in quibus absolutio differri nequeat absque periculo gravis scandalii vel infamiae, super quo Confessariorum conscientia oneratur, dari potest absolutio, injunctis de jure injungendis, a censuris etiam speciali modo Summo Pontifici reservatis, sub poena tamen reincidentiae in eisdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam et per medium Confessarii absolutus recurrat ad S. Sedem“. K pochybnosti v této věci později předložené: „Utrum clausula „sub poena tamen reincidentiae etc.“ referatur solummodo ad absolutionem a censuris et casibus speciali modo Romano Pontifici reservatis, — an etiam ad absolutionem a censuris et casibus simpliciter Papae reservatis?“, dána týmž posv. Sborem dne 17. června 1891 odpověď: „Negative ad primam partem, — affirmative ad secundam partem“.

Tolik třeba bylo předeslati ¹⁾ k jasnému porozumění *nového dekretu posv. Sboru řím. Inkvis. ze dne 19. prosince 1900*, jak níže uveden jest. V rozhodnutí tomto se stanoví, že ve vyřčeném případě *není nezbytně třeba přímého rekursu k Apoštolské Stoliči*, nýbrž stačí, když rozřešený kajciník dodatečně obrátí se *k svému biskupovi*, příslušné zmocnění majícímu, nebo *k vikáři generálnímu*, — *nestačí však rekurs k libovolnému, byť i trvale (habitualiter) zmocněnému knězi*. Praví totiž nový dekret, jak následuje:

„Beatissime Pater! In casibus urgentioribus. . . (Decret. S. Officii ex anno 1886) dari potest absolutio a reservatis S

¹⁾ Viz článek prof. dra. Pecháčka v Čas. kat. duch. z r. 1900, seš. 1. str. 11—12.

Sedi, sub poena tamen reincidentiae, nisi absolutus infra mensem ad S. Sedem recurrat, ejus mandata suscepturus. Ubi tamen Episcopi facultatem habent delegatam absolvendi a praedictis reservatis, qualis solet ipsis concedi per quinquennale folium S. Congr. de Propaganda Fide (F. X. sub n. 10.), *dubitatur de necessitate recursus immediati ad S. Sedem*. Quaerit igitur Episcopus N. N., ad pedes Sanctitatis Vestrae humiliter provolutus: I. Utrum sufficiat in casu absolutionis, ut supra, concessae recursus *ad Episcopum* facultate absolvendi instructum? Et quatenus affirmative, II. Utrum sufficiat etiam in casu eodem recursus *ad Vicarium generalem Episcopi*, tamquam ad Ordinarium facultatum episcopalium absolvendi de jure participem? III. Utrum generatim sufficiat recursus *ad quemlibet Sacerdotem*, habitualiter subdelegatum ab Ordinario ad absolvendum ab his papalibus reservatis, a quibus poenitens fuerit accidentaliter, ut supra, vi decreti S. Officii 1886 absolutus? — Feria IV., die 19. Decembris 1900. In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis ab EEmis ac RRmis DD. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus habita, propositis suprascriptis dubiis, praehabitoque R. R. Consultorum voto, iidem EEmi ac RRmi Patres respondendum mandarunt: Ad I. et II. *Affirmative*, facto verbo cum Sanctissimo. Ad III. *Negative*.

Prof. Dr. Gabr. Pecháček.

Úmrtí. Dne 6. května t. r. zemřel v Krakově P. Maryan Morawski T. J., bývalý professor universitní a redaktor „Przeglądu powszechnego,“ ve stáří 56 let. Z prací jeho uvádíme: „Celowosé w naturze,“ „Podstawy etyki i prawa“ (2. sv.), „Filozofia i jej zadanie, Asemityzm,“ „Wieczory nad Lemanem,“ „Obcowanie Swiętych,“ Byl to výtečný filosof křesťanský! R. i. p. — Dne 27. května zesnul v Damborčicích na Moravě farář Jos. Vejchodský (nar. 1863, nadaný básník. Před krátkou dobou vydal v českém překladě bl. Tom. Kempenského „Následování Krista,“ Vivas cum Christo! — V Králové Hradci zesnul dne 21. června kanovník Josef A. Šrůtek, zakladatel Dědictví Maličkých. (nar. 1822). Ze spisů jeho nejznámější asi jsou: „Svato-postní řeči a Rukověť pro farní instalaci, prvotiny a druhotiny kněžské.“ Přispíval též do našeho „Časopisu.“ In pace!

— LITERATURA. —

Recense. — Rozhledy.

Cesty veřejného mínění. Jindy a nyní. Sociální politické úvahy. Sepsal Msgr Jan Drozd. Cena 80 h. Str. 72. V Praze 1901.

Kniha nevelká počtem stran, ale velká, bohatá a hluboká myšlenkami, zkušeností, soudem, studiem, pozorováním. Obsahuje tyto stati, jež jsou velice obratně psány: Stát a církev. Náboženství a politika. Náboženství a osvěta. Náboženství a umění. Ná

boženství a národnost. Národnost a socialism. Náboženství a mravnost. Křesťanská rodina a křesťanský socialism. Nynější poměry rozličných států a národů. V čem pokračujeme, v čem upadáme. Jaká jest naděje v zlepšení poměrů politických a národních. Jaká jest naděje v zlepšení náboženských a společenských poměrů. Zdaž možno, by stalo se lidstvo jedinou rodinou Boží zde na zemi. Závěrek obsahuje některá pojednání k předemšlému se vztahující, jež autor při rozmanitých příležitostech pronesl. Jsou to tyto stati: Věho do času, Pán Bůh na věky. O významu poutí římských za našich dob. Náboženství a veselá mysl. Kde dosahuje umění svého vrcholu? O krasochuti. O křesťanské rodině. Křesťanská žena. — Tato kniha mohla by se vhodně pojmenovati též: Výbor sociálně politických otázek. Spisovatel pohybuje se na tomto poli s neobyčejnou jistotou, jež jest výsledkem dlouholeté práce. Vezměte si tu nebo onu stať, budete ji čísti netoliko bez únavy, ale s lehkostí a radostí, jak jest poutavě, přehledně, jasně a přesvědčivě psána. Obtíže spisovatelovy z podobné práce plynoucí správně vystihuje autor, dí-li: „Málo vděčný úkol na sebe běře, kdo jme se rozebíráti naše poměry společenské v jich styku s náboženstvím a s církví Kristovou. Rozkvašené poměry politické, národní a společenské jsou na mnoze překážkou střízlivému pojmání onoho poměru, jakýž mezi společností lidskou a církví katolickou jakožto nejhlavnější strážkyní křesťanství zásadně panovati má a musí, aby i společnost lidská i církev svého účelu dosáhla“. Pravdou jest, že při takovéto práci jest mnohé obtíže překonati, ale doznati jest nám, že se to spisovateli velice daří.

Spisovatel historicky ukazuje a dokazuje: Kde jest náboženství, Bůh, tam se dobře daří; kde toho není, — je zle! Práti bychom si, aby tuto knihu zvláště vzdělaná třída za dnešních spleťtých poměrů cele si osvojila; jeť sbírkou uhlazených přednášek o důležitých věcech, jež se každého z nás velice vážně týkají.

Dr. J. Zitek.

Dějiny zjevení Božího Starého i Nového Zákona. Pro třetí třídu škol reálných sepsal *Dr. Antonín Podlaha*. S 58 obrázky a 9 mapkami. Schwáleno vys. vynesením kníž. arcib. ordinariatu dne 8. června 1901 čís. 6090. Cena 4 K 30 h. Váz. 4 K 80 h. V Praze. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrby. 1901.

Kniha tato pracována jest pečlivou rukou, jež velice vhodně dovedla těžiti z dosavadních výsledků bohovědných, aby sepsána byla spolehlivá a bezpečná učebnice. Její pomocné knihy jsou hlavně: výborné dílo Dra. Jana Lad. Sýkory »*Zlatá bible klasikův. Dějiny zjevení Božího v Starém i Novém Zákoně*«, dále *Umučení a oslavení Pána Našeho Ježíše Krista podle čtyř evangelií* téhož prof. Dra. Sýkory, potom *Bible a nejno-*

vější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii, již sepsal F. Vigouroux a přeložil Dr. Ant. Podlaha a téhož *Dějiny zjevení Božího Starého Zákona* pro třetí třídu gymnasií s 54 obrázky a mapou Palestiny, jež byly schváleny jak vynesemím nejdůst. kníž. arcibiskupského ordinariátu v Praze, tak ministerským vynesemím. Tyto poslední dějiny byly na základě svrchu jmenovaného díla Sýkorova ještě přesněji pro reálné školy podány a doplněny. Kromě těchto jsou to ještě jiná osvědčená díla, jichž autor této učebnice užil. Dějiny zjevení Božího Starého i Nového Zákona jsou psány jasně, přehledně, důkladně a čistým jazykem. Co by se při vyučování z důkladné práce vynechatí mělo, bude věcí učitelovou. Učitel i žák sáhne rád po této knize. Cena knihy dá se odůvodniti svým objemem — čítá 264 st., v 8. a ještě mapky, a hlavně 58 obrázků na natíraném papíře, jež těsně přiléhají k textu knihy a jej názorně doplňující vysvětlují. Typograficky jest kniha pěkně vypravena. O čem při této příležitosti zmíniti se jest, je to, že by měl býti již co nejdříve změněn učebný plán aspoň pro třetí třídu reálných škol. *Mál se v této třídě za jediný rok probrati Starý i Nový Zákon*, z nichž pro každý všim právem jest na gymnasiích věnován celý rok! Obojí Zákon za jediný rok aspoň trochu důkladně probrati jest nemožno a potíží jak žáku tak učiteli. Nebylo by místným aby katecheti reálek učinili určitý návrh u příslušných instancí, aby tomuto nerovnému rozdělení látky bylo odpomoženo?

Dr. Jan Fr. Zítek.

O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích. Sestavil *Jan Michal-Dvořecký*. V Praze 1901. Nákladem vlastním. Tiskem V. Kotrby. Str. 240.

S láskou a velikou pílí věnoval se autor thematu svému, jehož rozsah nadpisem nijak vystižen není, jelikož nejedná v knize své pouze o tom, jak v legendě a lidových pověstech i zvycích sv. Mikuláš se jeví, nýbrž i o tom, jak v církvi světec tento různým způsobem uctíván jest. Autor zmiňuje se zejména obšírně o různých patronátech svatého Mikuláše a snaží se též všestranně dokázati, že je svatý tento pravým národním světce slovanským, jehož úcta hlavně mezi Slovany východními a jižními od pradávna je zakotvena, odkudž pak šřila se i do krajín jiných. Co pak úcty samé, světci temuto vzdávané, se dotýče, jak zejména v různých zvycích národních se jeví, ukazuje autor, jak mnoho je v ní pozůstatkův úcty, kterou dotýční národové jako pohané různým božstvům svým druhdy byli vzdávali, při čemž p. spisovatelé hlavně Zíbrt a Schell byli na ruku.

V celém tomto pojednání sneseno je velmi mnoho zajímavé a poučné látky. Co do zpracování samotného nebyla by však dle soudu našeho práci té nijak na újmu větší stručnost v některých věcech, což platí zejména o prvé části odstavce čtvrtého,

který jedná o zevnějších známkách a památkách úcty svatomikulášské. Vypuštěním některých přílišných odboček dostalo by se práci většího zaokrouhlení. Na str. 158. vadí nesprávná vazba: „Mihai . . . když byv ještě banem . . . podařilo se mu“; na str. 171. nepěkně znějí v překladě modliteb troparu a kondaku tvary: „získal sis“, „osvědčil ses“, „posvětil ses“ a j.; „obraz Mikulášův“ má v dativě „obrazu Mikulášovu“ a ne „Mikulášově“ (str. 174); také netřeba nám užívatí německé transskripce „Muravief“ (str. 149). Ta a jiná nedopatření, jež se dají snadno opravit ve vydání novém, nejsou však spisu pana Michala-Dvoreckého na závadu. Proto přejeme mu též hojného rozšíření. V knihovnách kněžských, soukromých i vikariátních, je pro knihu tu vhodné místo.

Tumpach.

Jana Willenberga Pohledy na města, hrady a památné stavby král. Českého z počátku XVII. století. Dle původních, dosud neznámých kreseb, jež ve Strahovské knihovně nalezeny byly, vydali *Dr. A. Podlaha a Dr. I. Zahradník*. Cena 24 korun. V Praze 1901, nákladem vlastním.

Kresby Jana Willenberga (nebo Willenbergra), obratného dřevorezce z konce 16. a počátku 17. století, známy jsou čtenářstvu z Paprockého a cestopisu Harantova. Avšak prospekty měst v Paprockém, byť zajímavé, jsou příliš drobné a proto nejasné. Tím vítanější jsou tudíž výkresy Willenbergovy, chované v slavné knihovně Strahovské v Praze, které jsou rozměry velmi značných, představující města, hrady a stavby, jež Willenberg velice svědomitě a věrně, i co do detailův architektonických, nakreslil, ale neuveřejnil. To zůstaveno teprve naší době, kdy p. bibliotekář Strahovský Dr. Zahradník spolu s Dr. Podlahou práce té, záslužné zajisté, ale nákladné, se podjali a originály kreseb Willenbergových, jež značně jsou porušeny, ve zdařilých reprodukcích fotozinkografických vlastním nákladem vydali, čímž vlastivědč české velikou prokázali službu. Jsou pak to následující města a hrady, jichž prospekty z počátku XVII. století tuto zachovány a publikovány: Hora Kutná, Hradec Králové, Pardubice, Chrudim, Mladá Boleslav, Roupov, Švihov, Strakonický hrad, zámek Střela, Louny, Most, chrám sv. Apolináře v Praze, hrad Šelmberg nad Vožicí, Čáslav, klášter Milevský, Kadaň, Vysoký Chlumec, Kouřim, Beroun, Slaný, hrad Rábí, Prachovice, Sedlčany, Žatec, kostel Tábořský, kostel Plzeňský. Plzeň, Smečno, Plasy, Hluboká, Horažďovice, Budějovice, Klatovy a Zvoleň na Slovensku. V úvodu připojili vydavatelé k jednotlivým listům několik stručných poznámek.

Milovníkům starých památek českých naskytá se tudíž příležitost ku podporování věci dobré, záslužné a vlastenecké. Zejména pak města, jichž prospekty tuto jsou obsaženy, mají povinnost, by — hlavně pro školy své a okolní, pro místní musea, zasedací síně, různé veřejné a úřední síně atd. — tuto starou památku

opatřila, což velice je snadno, jelikož list pohled dotyčný obsahující zvláště může býti rozmnožen a v libovolném počtu výtisků zakoupen. Přejeme této publikaci zlatu největšího.

Dr. Jos. Tumpach.

Navedení jiných k pravé moudrosti od *Klaudia Arviseneta*. Z latiny přeložil *P. Method Vojáček O. S. B.* V Brně 1901. Cena 60 h. Duchov. knihovny roč. XX č. 5. — Pan překladatel dobře učinil, že tato překrásná rozjímání Arvisenetova vydal nyní v samostatné knížce, když je byl před 20 lety vydal postupmo v listě „Václav“ (od r. 1881—1883). Jsou to úvahy velice pěkné, jednájí mluvou lahodnou o věcech na výsost důležitých pro každého, tak že jest si přát, aby byly s pozorností čteny co nejhojněji od těch, pro něž v první řadě jsou určeny. Všechny jest 45.

Tumpach.

Příprava k sv. biřmování. Napsal *Dr. Josef Rydvan*. V Praze 1901. Ježkovy knihovny katechetské č. 8. Str. 57, cena 48 h.

Vhod všemu kněžstvu vydána tato kniha, jednájí o přípravě k sv. biřmování, a panu autorovi přísluší za to nepochybně dík. Úkol svůj plní tím způsobem, že nejen dogmaticky v jednotlivých cvičeních o svátosti biřmování jedná, nýbrž že i praktické části stejnou věnoval péči, podává v rozjímáních část morální, v níž na srdce a vůli biřmovanců působí. Oba oddíly jsou pracovány velmi pěkně, tak že celek tvoří vhodnou a užitečnou příručku i pro poučení i pro povzbuzení biřmovancův. Jak cvičení, tak rozjímání jest uveřejněno: onano mají za předmět božské ustanovení svátosti biřmování, poměr její ke křtu sv., úvahu o svátostní milosti sv. biřmování, o sedmeru darů Ducha sv., přísluhovateli, zevnějším znamení a obřadech svátosti té, o kmotrech a bližší přípravě; těchto obsahem je pojednání o křesťanské odhodlanosti, nábožen. obojetnosti, bázní lidské, vyznání víry, stálosti u víry, následování Krista, statečnosti, společnosti a pořádku křesťanského života. Kniha ta budiž doporučena.

Tumpach.

Joh. Nikel, Die Wiederherstellung des jüdischen Gemeinwesens nach dem babylonischen Exil. Freiburg i. Br. (Herder) 1900. Str. VII, 228.

Katolíci němečtí neměli dosud díla, v němž by bylo zevrubně pojednáno o znovuzřízení židovské společnosti po zajetí babylonském, kdežto protestanté mají o předmětu tom celou hromadu spisů. Proto s radostí vítáme dílo vratislavského profesora Nikela, a není to snad jen fráse, když podotýkáme, že vyplňuje citelnou mezeru v katolické literatuře. Autor přečetl vše, co o tomto předmětu bylo napsáno, vybral dobré věci a spisem svým učinil také neodborníkům možno, obeznámiti se s touto dobou dějin národa israelského, dosud v mnohé přičině temnou.

Spisovateli bylo se dotknouti nejedné záhady; v předmluvě radí je ve tři skupiny. Prvá jest literární, neboť běží nejen o původčitost aramejských listin v knize Esdrášově uchovaných, nýbrž i o to, pokud chronista užil memoirů Esdrášových a Nehemiášových. Druhá záhada jest chronologická. V knihách Esdrášově a Nehemiášově vyskytují se častěji jména Dariovo, Xerxovo a Artaxerxovo bez bližších údajů. Protože bylo několik perských králů těch jmen, a ježto chronista nám nelící události posloupně, nýbrž nejednou delší dobu mlčením pomlčí, není divu, že chronologické uspořádání dějů v obou knihách vypravovaných vedlo dějepisce a exegety k nejrůznějším kombinacím. Třetí, nejtěžší záhada pak týká se dějin kultu; jde zvláště o to, byl-li Esdráš aspoň z části původcem zákonů, které lidu předčítal.

Referenta zajímal především úsudek Nikelův o hypotesi Van Hoonackerově, již lovaňský učenec na různých místech hájil, a mimo to spisovatelův názor o sepsání zákonníku. Nikel vším právem zavrhuje pořadí „Nehemiáš — Esdráš“, neboť Van Hoonackerovy důkazy ho — a také nás — nikterak nepřesvědčují. Také o druhé otázce, o vlivu Esdrášově na zákonníky, soudí p. spisovatel správně. Esdráš předčítá starší zákon, jež sám nevyrobil, ale přidává aplikace přiměřené novým okolnostem. Tím Nikel ovšem netvrdí, že by celý pentateuch byl od Mojžíše. Kdo čte mezi řádky, lehko se domyslí, že spisovatel vidí v pentateuchu nejen glossy, nýbrž i větší části z doby po Mojžíšovi. Přisvědčujeme autorovi také v tom, že knihy Esdrášova a Nehemiášova byly původně jen jedním dílem, jehož původcem byl bezpochyby chronista.

Frýburk (Švýc.).

Fr. Vinc. Zapletal O. Praed.

Mich. Faulhaber, Hesychii hierosolymitani interpretatio Isaiæ prophetæ nunc primum in lucem edita, prolegomenis, commentario critico, indice adacta. Friburgi Br. (Herder) 1900. Str. XXXIV a 222.

Autor, známý již svým spisem „Die Propheten-Katenen nach römischen Handschriften“, podává nový příspěvek k dějinám starozákonní exegese. Jest to další plod studií, které konal v Římě o katenách k prorokům. V prolegomenech, která zaujmají 34 strany, popisuje napřed jediný rukopis, obsahující glossy Hesychiovy k proroku Isaiášovi. Po té následuje zevrubná rozprava, v níž Faulhaber mimo jiné uvádí též důvody, pro které glossy připisuje Hesychiovi a nikomu jinému. Výklady Hesychiovy jsou sice stručné, ale velmi zajímavé. Nejednou vykládá místa z Isaiáše ve smysle duchovním, a četné glossy ozařují též mnohé záhady z biblického zeměpisu. Faulhaber jest všeobecně chválen pro pilnost a kritickou akribii.

Frýburk ve Švýc.

Fr. Vinc. Zapletal, O. Praed.

Výklad posvátných žalmů a biblických chvalozpěvů breviáře.

Napsal *Dr. Jaroslav V. Sedláček*. Díl II. Žalm 72—150. a biblické chvalozpěvy. Číslo XLII. — Podíl za rok 1901. V Praze. Tiskem kníž. arcib. knihtiskárny. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. 1901. Str. 569. až 1284.

Před čtvrt rokem upozornili jsme katolické duchovenstvo české na prvý díl tohoto zdařilého komentáře žalmového; nyní s radostí oznamujeme, že příčiněním Dědictví Svatoprokopského v kratičké době vydán byl též druhý díl téhož výkladu. Druhý tento díl obsahuje překlad a výklad 79 žalmů, od ž. 72—150., a přílohu: překlad a výklad desíti biblických chvalozpěvů breviáře kněžského.

I při výkladu tohoto dílu poučné knihy starozákonní vešl si dovedný autor tak, jako si vytknul metodu v I. díle. Ježto jsme se o tom již dříve na těchto místech zmínili, podotýkáme toliko, že nyní Bohu díky má naše bohoslovná literatura úplný výklad žaltáře, stojící na ten čas na výši biblických studií katolických, za kterýž horlivému a skromnému spisovateli, jakoz i obětavé správě Dědictví sv. Prokopa vřele děkujeme. Máme v tomto výkladě posvátných žalmů překlad z latinské Vulgaty s vysvětlením, i překlad z původního znění s náležitým objasněním, což pro biblickou exegesi jest velmi důležité. Vítaným přídatkem jest stručný výklad desatera biblických zpěvů, jež jsou v římském breviáři vřaděny hlavně ve „chvalách“: 7 ze St. a 3 z N. Z. Mezi opravami a doplňky ještě leccos mělo by se položiti. Dobře jest na konci připojen dvojitá abecední ukazatel všech žalmů: latinský a český.

Kéž nyní spis tento hojně se čítá po vlastech československých, aby tím více rozmáhala se v kněžských hodinkách rozumná a osvěcená chvála Boží a z výsosti nebeské vytrysklo hojně požehnání Boží na církev i vlast naši.

Hradec Králové.

Prof. Dr. Jan Nep. Soukup.

Výhodné pojištění proti nešťastné smrti. Dle sv. Alfonsa. Cena 4 h. — Knížečka velmi poučná pro každého. Zaslouží rozšíření nejhojnějšího, neboť poučení tam uložená jsou velice cenná. Lze ji dostati v Ružencové výrobě v Praze.

Pojednání: Manželství ve světle nejstarsích památek a pomníků křesťanských* od Dr. J. Tumpacha vyšlo též samostatně. Podobně vydány samostatně téhož statí v *Obraně uveřejňované* pod názvem **„Význam a důležitost starokřesťanských památek a pomníků pro vědu a náboženství.“** Obě publikace lze dostati u autora.

Časopisy a knihy redakci zaslané.

Aletheia, V. 3. a 4. — **Anděl Strážný**, XX. 10. — **Cyrill**, XXVII. 5. a 6. — **Casopis musea království Českého**, LXXV. 1. — **Český časopis historický**, VII. 2. — **Český jinoch**, VI. 6. až 10. — **Echo z Afriky**, II. 6. — **Hlidka**, XVIII. 6. a 7. — **Katolišši Obzorník**, V. 2. — **Kazatel**, VIII. 3. — **Květy Mariánské**, XVIII. 6. — **Method**, XXVII. 5. a 6. — **Museum**, XXXV. 4. a 5. — **Náš Domov**, X. 11. až 12. — **Nové proudy**, II. 12. — **Nový život**, VI. 6. a 7. — **Obrana**, XVII. 11. — 12. **Obrázková revue**, II. 17. až 18. — **Patronat mládeže**, I. 5. — **Poklad věřících**, III. 5. — **Právník**, XL. 10. až 11. — **Przegl. polski**, 420. — **Przegl. powszechny**, 210. — **Rádce duchovní**, VIII. 7. a 8. — **Rajská zahrádka**, X. 2. a 3. — **Rozhlédy po lidumilství**, IX. 2. a 6. — **Rozvoj**, II. 17. — 19. — **Sborník věd právních a státních**, I. 1.—3. — **Skola Božského Srdce Páně**, XXXV. 6. — **Věstník katol. duchovenstva**, I. 17.—19. — **Vlast**, XVII. 9. — **Voditelj**, IV. 2. — **Vychovatel**, XVI. 12. a 13. —

Výhodné pojištění proti nešťastné smrti. Dle sv. Alfonsa. Cena 4 hal. V Praze 1901 (v Růžen. výrobně). — **Rimov.** Napsal Fr. Wildmann, vydal Dr. J. Zitek. Nákl. vydavat. Cena 20 hal. — **Christus.** Das Mysterium seines Leidens. Geistliches Melodrama von Rudolf Freih. Procházka. Preis 1 K. Verlag von Rohlféck & Sievers in Prag. — **Konferenční řeči in Notre-Dame v Paříži.** Napsal P. Lacordaire O. S. D. Přel. Meth. Zavoral. Seš. 5, 6. a 7. à 50 hal. Nákl. benedikt. knih. v Brně. — **Sv. Augustina kniha o vyučování katechumenů.** Přeložil Dr. Ferd. Jokl. Cena 75 hal. Nákl. G. Francla v Praze. — **Chvaly Mariánské.** Napsal sv. Alfons. Přel. Vojt. Srámek. II. vydání. Nakladatel týž. Cena 2 K 60 h. — **Jos. Ehrenbergra Sebrané spisy zábavné.** Seš. 13.—14. à 32 h. Nákl. týž. — **Pro viru a vlast** Napsal Al. Dostál. Ludmily roč. III. č. 4. Nakladem V. Kotrby v Praze. — **Tři obrázky z našich hor.** Napsal F. J. Košťál. Ludmily roč. III. č. 5. Nákl. týž. — **Bible a nejnovější objevy.** Sepsal F. Vigouroux Přel. Dr. Ant. Podlaha. Seš. 46. Naklad. týž. — **Bajky o Jesuitech.** Napsal P. Bernard Duhr. Seš. 4—5. Nákl. týž. — **Methodický výklad nového k techismu.** Sepsal Václ. Dvůdek. Seš. 6. — 11. Nákl. týž. — **Anarchisté a jich učení.** Napsal Dr. F. Herman. Seš. 7. Nákl. vlastním. — **O sv. Mikuláši.** Sestavil Jan Michal Dvůrecký. Nákl. vlast. Cena 55 kr. — **Vilimkův kalendář malého čtenáře** pro škol. rok 1901—1902. Sestavil F. J. Procházka. Nákl. J. R. Vilímka v Praze. — **Bludičky.** Román J. Klecandy. Seš. 1—4. à 25 hal. Nakladatel týž. — **Vinnetou.** Román Dr. K. Maye. Seš. 31—33. à 30 hal. Nákl. týž. — **Devatenácté století slovem i obr. zem.** Pořádá J. Klecanda. Seš. 13. a 14. Nákl. týž. — **Pouť po vlasti.** Osm dvouhlasyých zpěvů sborových s předebrou a s průvodem klavíru a harmonia. Slova napsal Jos. Vlk. Hudbu složil Jos. Petz. Cena 3 K. Nákl. knih. Rohlfécka & Sieverse v Praze.

Čtvero knih o následování Krista od Tomáše Kempenského zčeštil Dr. J. Sedlák. V plátěné vazbě se zlat. ořízk. 2 K., v kůži vkusně váz. 3 K.

Láska ku Kristu Ježíši, od sv. Alfonsa M. Liguori zčeštil Frant. Hašek. Druhé vydání v plátěné vaz. 2 K 40 h.

Vroucí ctitel nejsv. svátosti oltářní, od téhož spisovatele. V plátěné vaz. 2 K.

Modli se a pracuj! Poučná a modlitební kniha pro řemeslníky a dělníky. Vázaná v plátě 1 K. -

---

Osnova učení náboženství katolického pro školy obecné i měšťanské dle nových katechismů cena 30 h.

Poučení o jenerální zpovědi. Sepsal Frt. Průcha, upravil Dr. Skočdopole. Cena 60 h, váz. 1 K.

Křížová cesta dle pobožného kněze Leonarda a Portu Maurício vzdělána od F. Frant. Jabulky 16. vydání. 20 h.

Modlitby, jichž v jubilejním (milostivém) roce k získání plnomocných odpustků použití lze. (S povolením kníž. arcib. ordinariátu Pražského.) - Cena 30 h.

Tiskopisy veškeré pro farní úřady máme na skladě v hojně zásobě na dobrém trvanlivém papíru. Zvláště upozorňujem veleřed. duchovenstvo na *archy pro matriky, kteréž tisknuty na zvlášť zhotoveném papíru trvanlivém dle předpisu nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoře.*

Veškeré tiskopisy farním úřadům zasíláme

vyplacené.

Seznam knih i tiskopisů zasíláme zdarma. Ku hojným zakázkám doporučuje se

KNÍŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNA (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE I—190.

L. P. 1901.

Roč. XLII. (LXVII.)

Sešit 7. a 8.

ČASOPIS

katolického duchovenstva.

ORGÁN
vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze.

REDAKTORI:

Dr. Fr. Krásl, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach.

Sešit 9. vyjde dne 25. října 1901.

NAKLADATELÉ:

Kníž. arcib. knihtiskárna (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE.

OBSAH:

I. Pojednání:

	Strana
Dr. LUBOMÍR PETR: Konec Karla Velikého a jeho hrob . . .	413
Dr. JAN NEP. SEDLÁK: Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900)	426
Dr. GABR. PECHÁČEK: Perstemus in custodia	431
RUDOLF VRBA: Finančně-statistické úvahy	436
Dr. ANTONÍN PODLAHA: Nejstarší tištěný ritual Pražský z r. 1496	444
FR. VINC. ZAPLETAL: O chronologickém pořádku knih Esdrášovy a Nehemiášovy	453
FR. FRYČ: Chronologie života Páně	457
JOSEF VAJS: »Pannonský« životopis sv. Methoda	475
Dr. JOS. DOUBRAVA: Otázka patronátní v Čechách	487

II. Směs. (Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika).

Dr. KAREL KAŠPAR: Casus conscientiae: Zda mše sv., obětovaná za více osob, jednotlivým z nich stejně prospívá, jako byla-li by za každou zvlášť obětována?	494
Dr. KAREL KAŠPAR: Jak často jest povinen kněz sloužiti mši sv. a jak dlouho tato má trvati?	498
Dr. KAREL KAŠPAR: O stavu posvěcující milosti celebrujícího kněze	499
RUDOLF VRBA: Úbytek katolíků a vzrůst protestantismu v Německu	501
Dr. JAN NEP. SEDLÁK: Statistický přehled o katolické církvi ve Spojených státech severo-amerických	505
FR. STEJSKAL: České litanie ke všem Svatým ve století patnáctém	508
Dr. ANT. PODLAHA: Nejstarší francouzská knížka o sv. Janu Nepomuckém	510
Dr. J. TUMPACH: Haeretik nemůže býti knězem při křtu katolickém	510
Vklady do Dědictví sv. Prokopa od ledna do července 1901	510

III. Literatura:

Dr. Karel Graul: Die Unterscheidungslehre	511
Jiří Sahula: Význam a důsledky husitství	515
Sir. J. R. Seeley: Ejhle člověk	517
Martin Mühlbauer: Die praktischen Ziele der seelsorglichen Lehrthätigkeit	519
Dr. Frant. X. Kryštůfek: Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české (1740—1898)	520
Beispiele und Erzählungen zum Katechismus der katholischen Religion für die Volksschulen	525
Dr. J. Deckert: U. Hutten's Leben und Wirken	526

Časopis katol. duchovenstva vychází 10krát za rok ve 4archových svazcích Předplatné obnáší poštou 7 K.

Rukopisy a dopisy redakce se týkající budtež zasilány buď některému z redaktorů nebo do kníž.-arcib. knihtiskárny v Praze 190—I. Rukopisy se nevracejí.

Expedici obstarává a *reklamace* vyřizuje kníž.-arcib. knihtiskárna v Praze, 190—I.

Časopisy na výměnu a recensní exempláře vyprošují se pod adresou: „Kniž.-arcib. knihtiskárna v Praze 190—I.“

Další články otiskovati dovoleno jen se svolením redakce a s udáním pramene.

Konec Karla Velikého a jeho hrob.

Napsal DR. LUBOMÍR PETR.

Smrt dvou milovaných dětí, Rotrudy¹⁾ a Pipína²⁾ (810), rostoucí stáří a ubývající s ním síly fysické, podlamované vracející se zimnicí, zavlékaly ducha Karlova do vážných myšlenek o konci vlastním. Zbožný panovník, prochnutý pevnou vírou v odplatu věčnou, pověřený nejvyšším úřadem s tolikerou odpovědností spojeným, blížil se chvíli, kdy vydati mu bylo počet ze skutků svých. V houstnoucím šeru dne svého života, pod dojmem sotva zasypaných hrobů dětí svých Karel učinil o zlatě, stříbře, drahokamech a stkvostech svého pokladu závěť, již nakloniti chtěl si Boží milosrdenství.

Dvě třetiny pokladu uloženého pod pečeti do dvaceti a a jedné truhly odkázal dvaceti a jedné metropoli říše své s nařízením, aby každý metropolit a dvě třetiny legatu jemu připadajícího dal svým suffragánům. Mezi metropolemi uveden jest na prvním místě Řím. Třetí třetinu Karel vyhradil svému doživotnímu užívání. Po smrti jeho jedna čtvrtina její měla připadnouti zmíněným odkazům metropolitů, druhá dětem a vnukům císařovým, třetí chudým a čtvrtá služebníkům císařského dvoru. Poklad kaple Karlovy měl jí zůstatí všecken. Podivením naplňuje pořizování Karlovo, aby bohatá bibliotéka jeho, s tolikerou péčí sebraná, rozprodána byla ve prospěch chudých: starost o šťastnou věčnost do té míry zaujala mysl jeho, že rád jí obětoval, čeho si byl v životě nejvíce vážil.³⁾ Zvláště jmenovány jsou v závěti tři stoly stříbrné a stůl zlatý. První s plánem Cařihradu odkázán

¹⁾ kdys Konstantinu VI., careviči byzanckému, zasnoubené.

²⁾ krále longobardského.

³⁾ Zdá se, že bibliotéka po smrti Karlově zakoupena byla samým dědicem. Na konci devátého století aspoň zmínka jest o palácové knihovně, již Karel Lysý nařídil rozdělití mezi syny své, opatství sv. Diviše a opatství Panny Marie Compiègnské. V. Gerard et Warenkōnig *«Les Carolingiens.»*

byl chrámu sv. Petra v Římě, druhý s obrazem města Říma arcibiskupství ravennskému, třetí s mapou všehomíra a zbývající zlatý odkázán třetí třetině všeho pokladu. Patnáct prelátů a patnáct hrabat zaručilo se Karlu svými podpisy za svědomité vykonání poslední vůle jeho.

Slova závěti »po smrti mé nebo dobrovolném se věci světských zřeknutí třetí část pokladu ve čtyři díly rozdělena budiž« nasvědčují, že Karel tehdy (závěť jest z počátku r. 811) obíral se myšlenkou sestoupiti s trůnu a uchýliti se do ústraní. Veliký Karel s minulostí vyplněnou tolikerým bojem a tolikerou prací zatoužil po odpočinku.

Ale nebylo mu ho dopřáno. Nenadálá změna situace, způsobená novou neblahou událostí rodinnou, žádala na Karlu s naléhavou nutností, aby sebral zbytky svých prchajících sil a ještě jednou zasáhl do veřejných věcí rozsáhlou akcí směřující ke zmírnění nebezpečí, jež pro budoucnost říše nové poměry v dalších svých důsledcích v sobě tajily.

Karlovy dispozice z r. 806 ohledně rozdělení říše mezi tři syny jeho z manželky Hildegardy narozené staly se totiž bezpředmětnými: v témž roce, kdy Karel byl učinil závěť svou (811), zemřel mu i druhý syn, prvorozený Karel, tušený nástupce jeho v důstojnosti císaře římského a krále Frankův. Zbýval již jen Ludvík, král aquitánský.⁴⁾

Nebezpečí vězelo v tom, že Ludvík byl slaboch bez vlastní vůle. Byl zbožný, byl dobrého srdce, ale byl hříčkou v rukách svého okolí. Karlu V. nebyla tato slabost neznáma. Byl nucen několikrát svým zakročením napravovati v aquitánském království Ludvíkově její škody.

Tak jednou zeptav se po příčině Ludvíkova nedostatku prozrazeného tím, že mladý král »benedikci« otcí svému, až když byl o ni upomenut, odváděl, dověděl se, že Ludvík rozdal ko-runní statky své hrabatům a opatům a vasalům z dobroty jeho těživším. Tehdy poslán byl za Ludvíkem do Aquitanie hrabě

⁴⁾ Malí ještě tři synové Karlovi z pozdějších souložnic, nebo chceli-li, morganatických žen Karlových, byli v následnictví přezíráni.

Richard, správce domén korunních, s rozkazem, aby statky tímto způsobem uchvácené koruně byly vráceny.

Také nebylo pochyby, či vlivu podlehne slabý zamyšlený snilek, jenž hodiny vytrvával v zadumaném pláči s čelem podlahy chrámové se dotýkajícím, jenž svou štědrostí a přízni ke klášterům byl z úpadku pozvedl řeholní život aquitánský, jenž sám jen proto nebyl vstoupil do kláštera, že mu toho otec nebyl dovolil.

Karel učinil tedy ještě v poslední chvíli seč byl, aby ti, o něž slabý panovník jednou se opírali měl, byli lepšími. Ku přání císařově sešli se biskupové a opati do Mohuče, Remeše, Toursu, Chalonu a Arlesu k synodám, jež pojátkem společného programu císařem k diskussi jim předloženého tvořily jakoby jedinou velikou synodu provinciální, na různých místech zasedající. Preláti Karlem vybraní jako královští missi předsedali jim. Předním předmětem úvah jejich byla reforma kleru jak světského tak řeholního.⁵⁾ Na podzim téhož roku (813) výsledky synodálních porad byly na říšském sněmu ášském srovnány a císařem potvrzeny.⁶⁾

Na témže sněmu říšském byl Ludvík otcem z Aquitanie zavolaný k návrhu Karlově jednomyslným souhlasem přítomných optimátů světských i prelátů duchovních spolu císařem a nástup-

⁵⁾ Cap. XXVI de confirmatione constitutionum, quas episcopi auctoritate regia in synodis nuper habitis constituerant, uveřejněné Pertzem, Mon. germ. Leges II. 552—554, jsou výtahem z aktů synody arleské a mohuěské: Arcibiskupové k biskupům dohlížejte; biskupové dioecesi pilně procházejte, všecko, co nemístné jest, odstraňujte. Dobrým příkladem svým biskupové a opati podřízené k bohumilému životu navádějte. Kanovníci řádem kanonickým, mniši svou řeholí (sv. Benedikta) v kláštere zůstávající svědomitě se spravujte. Potulní kněží v dioecesi nebudtež trpěni. Do klášterů nebudíž větší počet mnichů přijímán, než sněsti mohou. Úřad kazatelský v řeči lidu srozumitelně horlivě buď konán atd. Zákazy honby a účasti ve válkách byly kleru již dříve učiněny.

⁶⁾ Annales Einardi: et constitutionum, quae in singulis (synodis) factae sunt, collatio coram imperatore in illo conventu (Aquis grani) habita. — Regino: et constitutiones, quae in singulis factae sunt, ab imperatore confirmatae. — Annales Moissiac.: Hoc anno sedit Carolus apud Aquis palatium et habuit ibi consilium magnum cum Francis... mandavitque, ut quidquid in unumquemque synodum definivissent, ad placitum constituti imperatoris renuntiassent. Quod ita factum est. Et conveniunt episcopi, abbates, comites et senatus Francorum ad imperatorem in Aquis et ibidem constituit capitula de causis, quae erant necessariae Dei ecclesiae et christiano populo.

cem Karlovým prohlášen a nejbliže příští neděli 11. září 1813 císařem korunován. K vyzvání Karlově Ludvík sám korunu s oltáře sňal a na hlavu si posadil (Thegau).⁷⁾

Einard po příkladě Suetoniově, jehož napodobuje častěji ve své biografii Karla Velikého, vypravuje o záhadných pokynech, jimiž samo nebe připravovalo říši franckou na smrt velikého císaře její. Měsíc a slunce často se zatmívaly, na slunci ukázala se černá skvrna, země třásla se pod Achami, dřevěný most přes Rýn, Karlem zbudovaný, shořel, loubí spojující palác áasský s chrámem Panny Marie se sřítlo, zlatou bání s věže téže basiliky, v níž měl býti později Karel pochován, srazil blesk na střechu paláce arcibiskupova, a jméno *Carolus Princeps* z věty, na vnitřní stěně chrámu zakladatele hlásající, zmizelo.

Výmluvnějším než tyto pokyny bylo Karlovo vzezření. Karel rychle scházel. Dna trápila ho tak, že v posledních dobách na nohu napadal, zimnice schvacovala ho častěji a častěji. Císař léčil ji spíš dle dobrého zdání svého než dle rady lékařů, jichž neměl rád. Prý proto,⁸⁾ že mu za oblíbená jídla jeho, masa pečená, doporučovali vařená, o něž nestál. Ale ve dnech nemoci byl k sobě přísnější než sami lékaři. Nejedl nic a vyhladověním lámal vzdor vetchého těla.

Veliký a činnosti zvyklý duch Karlův vzpouzel se uznati svou závislost na hmotě a nechtěl vadnouti s vadnoucím ústrojím tělesným. Dovést stůj co stůj do konce, co bylo jednou započato, bylo vždycky silnou příznačnou vlastností Karlovou. Zůstala mu do nejpozdějšího stáří. Stařec nad hrobení mezi modlitbami u almužnou dokončoval s Řeky a Syry důkladnou revisi textu čtyř evangelií dle kodexů řeckých a syrských.⁹⁾

⁷⁾ Dle Vita Hludovici Karel zavolal syna svého z Aquitanie již počátkem léta 813, zdržel jej při svém dvoře do řečeného sněmu říšského a poučoval ho *qualiter regnandum, regnum ordinandum et ordinatum tenendum* — V užší komissi, jež otázkou následnictví od jara 813 se zabývala, byl to zejména Einard, jenž přimlouval se, aby rozřešena byla tak, jak se to na podzim na říšském sněmu stalo. Ozývali se totiž i hlasové (Wala), aby následnictví přeneseno bylo na vnuka Karlova, syna Pipínova Bernarda. Ern. Nigelli lib. II. v. 31 et sqq.: Einardus autor erat Carolo Hludovici in societatem imperii sibi adsciscendi.

⁸⁾ Einard, Vita Car. M. str. 12.

⁹⁾ Thegau: *«Et 4 evangelia Christi... in ultimo ante obitus sui die cum Graecis et Siris optime correxerat. Sequentes vero*

Dne 22. ledna 814 Karel vrátiv se z teplé lázně ášských therm nucen byl ulehnouti na lůžko, s něhož již nepovstal. Byl zase zachvácen zimnicí, k níž přidružila se pleuresis, t. j. pleuritis, zánět pohrudnice. Životní síla přechala ze starce tím rychleji, že byl sáhl zase ke své oblíbené methodě léčebné: doušek vody byl jediným obcerstvením, jehož svému tělu dopřával.

Den před smrtí svou blízký již konec tuše, dal zavolati si přítele svého arcibiskupa a dvorního kaplana Hildibalda, aby připravil ho na věčnost a podal mu tělo a krev Páně. Byl již velmi slabý a ze slabosti se již nezotavil. V sobotu¹⁰⁾ dne 28. ledna za ranního úsvitu poznamenal čelo a prsa svatým křížem. Konečně o hodině deváté¹¹⁾ rozeprav paže nad tělem svým, přivřel oči a zašeptav slova umírajícího Spasitele: »V ruce Tvé, Pane, poručím ducha svého«, skončil.

Nejobširnější tato zpráva Thegauova¹²⁾ o Karlově smrti jen tím rozchází se s kratší Einardovou, že čas nemoci Karlovy o den prodlužuje (od 21. ledna).

Kolik let bylo Karlovi, když zemřel, není lze s určitostí říci. Einardova Vita Caroli Magni počítá mu 72 roky,¹³⁾ téhož autora annales 71 rok.¹⁴⁾

Dle těchto údajů Karel byl by se narodil r. 742 nebo 743. Ale annales Petaviani a Laubacenses ze století osmého kladou narození jeho teprve do r. 747; s nimi shoduje se i Historia translationis scti Germani,¹⁵⁾ dle níž Karel slavnosti přenesení ostatků sv. Germana, biskupa pařížského, z kaple sv. Symforosiana do chrámu sv. Kříže jako hoch sedmiletý přítomen byl. Slavnost ta konána byla v roce, kdy papež Štěpán II. v Galii meškal a Pipina králem byl pomazal (754).

anno, mense Januario accepit (?) dominum imperatorem post balneum febris. Jak ze zpráv o vážném stavu nemoci předposledního dne života Karlova, tak z věty bezprostředně připjaté: sequente vero anno uzavírám, že Thegauovo slovo die m sluší považovati za annum. I tak poslední rok před rokem smrti Karlovy jest jen čtyři neděle od této vzdálen.

¹⁰⁾ Annales Laurissenses: die sabbati, annales aquenses: die sabbato.

¹¹⁾ Einard, Vita Car. M.: Hora diei tertia. Nithard. histor. Mon. germ. Scriptores II, 651: hora plus minus diei tertia.

¹²⁾ Thegau, Vita Hludovici imper., Pertz Mon. germ. S. II. 591.

¹³⁾ anno aetatis suae 72.

¹⁴⁾ anno aetatis circiter septuagesimo primo.

¹⁵⁾ Mabillon, Acta SS. III, p. II, 85.

Náhrobní nápis Karlův »decessit septuagenarius« také nevrhá do sporné otázky žádoucího světla. Nebyloť r. 814 ani podle údaje Einardova ani podle údaje zmíněných letopisů rovných sedmdesát let. Vyložíme-li však slovo »sedmdesátník« v širším jeho významu zajisté přípustným: kolem sedmdesáti let, zase jsme na rozpacích, ku které z obou zpráv se spíše přikloniti máme. A nerozhoduje, že Einard byl Karlu blízek a tudíž počet let života jeho lépe věděti mohl. Přiznávám Einard, byť i to podivno jest, na jiném místě sám, že o narození, dětství a chlapectví Karlově se zpráv již dopátrati nemohl.¹⁶⁾

* * *

O způsobu pohřbení Karla Velikého a hrobu jeho do nejnovějších dob převládalo mínění, jež založeno bylo na zprávách kroniky novaleské a kroniky Ademarovy. První z pěti knih záležející napsána byla víc než dvě stě let po smrti Karlově¹⁷⁾ v klášteře Novae Lucis pod horou Mont Cenis v Grajských Alpách r. 726 ke cti sv. Petra založeném, v 10. století Saraceny pobořeném a kolem r. 1000 opatem Bremským¹⁸⁾ obnoveném. Autor její, mnich neznámého jména, jenž byl učinil profes za opata Gezona (974—1014) a dílem v klášteře bremském, dílem v novaleském žil, byl mužem nevalného vzdělání. Píše latinou nanejvýš neumělou, vypravuje historické události nejen bez údaje letopočtu, ale i bez chronologického pořádku a proplétá je bezvýznamnými báje.

R. 1000 Otto III. dal, jak níže podrobněji pověděno bude, tajně otevřiti hrob Karlův.

Náš mnich vypravuje o tom v poslední (32.) hlavě třetí knihy svým obvyklým nelogickým postupem: »Po mnohých let běhu¹⁹⁾ Otto III. přišel do krajiny, kde tělo Karlovo řádně po-

¹⁶⁾ Vita Caroli M.: De cuius nativitate atque infantia vel pueritia, quia neque scriptis usquam aliquando declaratum est, neque quisquam modo superesse inuitur, qui horum se dicat habere notitiam, scribere ineptum iudicans...

¹⁷⁾ První knihy kolem r. 1027, poslední, pátá, r. 1048.

¹⁸⁾ Brema při stoku Sesie s Pádem.

¹⁹⁾ Že Karl zemřel jako stařec sedmdesáti šestiletý 28. ledna, poznamenává v 27. hlavě téže knihy a dodává, že pohřbu jeho obcoval Karlův syn opat Hugo se svými bratry: Carolus, rex Francorum... postquam 76 annis vitae vixerat in seculo, migravit ex hoc orbe 5. Cal. Febr. Ad huius ergo Caroli funus affuisse dicunt filii ejus, Hugo, st. abba cum reliquis fratribus. — Hugo byl v roce smrti Karlovy ještě dítětem.

hřbené odpočívalo, odebral se k místu hrobu jeho s dvěma biskupy a Ottou, hrabětem z Lomela; císař sám byl čtvrtý. *Vypravoval pak týž hrabě toto:* Vešli jsme tedy ke Karlu. Neležel, jak zvykem jest při tělech jiných mrtvých, nýbrž seděl na stolci jako živý. Byl korunován zlatou korunou, žezlo drže v rukách rukavicemi oděných, z nichž nehty byly se prodraly. Bylo nad ním klenutí z vápna a mramoru. Prolomili jsme je, když jsme k němu přišli. Jakmile jsme k němu sestoupili, ucítili jsme velikou vůni. Poklonili jsme se na kolenách. Hned císař Otto oblekl ho v roucho bílé, ustříhal mu nehty, a vše, co chybělo, opravil. Z údů jeho nic zetlením nebylo porušeno, jen špička nosu chyběla, již zlatem spraviti dal; vytrhnuv zub z úst jeho, dal klenutí zase zazditi a odešel.²⁰⁾ Kronika novaleská byla středověku neznáma. Poprvé otištěna byla teprv r. 1636 Ondřejem Duchesnem v »Scriptores historiae Franciae« II. 223.

Touž skoro dobou, kdy napsány byly první knihy její, vznikla daleko od alpského kláštera, ve francouzském Angoulému mezi r. 1028—1034 kronika, jež se zprávou novaleského mnicha v podstatě souhlasí, některé odchýlné a mnohé nové podrobnosti o Karlově hrobě ví: kronika aquitánská, častěji po autoru Ademarovou zvaná. Vzdělaný Ademar ze Chabannes rodem, byl mnichem při sv. Cybaru v Angoulému; zemřel kolem roku 1035 na pouti do Jerusalema. Kronika jeho jest trojdílná; cenným jest

²⁰⁾ Chron. Noval. Lib. III, c. 32: Post multa itaque annorum curricula tertius Otto imperator veniens in regionem, ubi Caroli caro jure tumulata quiescebat, declinavit utique ad locum sepulture illius cum duobus episcopis et Ottone comite Laumellensi; ipse vero imperator fuit quartus. Narrabat autem idem comes hoc modo dicens: Intravimus ergo ad Carolum. Non enim jacebat, ut mos est aliorum defunctorum corpora, sed in quandam cathedram seu vivus residebat. Coronam auream erat coronatus, sceptrum cum mantionibus indutis tenens in manibus, ex quibus jam ipse ungule perforando processerant. Erat autem supra se tugurium ex calce et marmoribus valde compositum. Quod ubi ad eum venimus, protinus in eum foramen frangendo fecimus. At ubi ad eum ingressi sumus, odorem permaximum sentivimus. Adoravimus ergo eum statim poplitibus flexis ac jenua; statimque Otto imperator albis eum vestimentis induit, ungulasque incidit, et omnia deficientia circa eum reparavit. Nil vero ex artibus suis putrescendo adhuc defecerat, sed de sumitate nasui sui parum minus erat, quam ex auro illico fecit restitui, abstraensque ex illius hore dentem, reaedificato Auguriolo abiit.

jen díl třetí, do roku 1028 sahající, v němž autor sděluje věci aquitánské době z bydlíšti svému bližší; z nich mnohé jen z jeho knihy nám známy jsou. První dva díly nejsou však než buď doslovným výpisem, buď parafrasí (*Gest regum Francorum*, pokračovatelů Fredegarových a letopisů Loršských).

Ve druhém dílu kroniky své Ademar na zmínku k r. 814 o Karlově smrti bezprostředně navazuje: »Karel pohřben byl v Achách v basilice Bohorodičky, již byl sám vystavěl. Tělo jeho bylo vonnými mastmi pomazáno. Sedě na stolci zlatém umístěn byl v kobce hrobové, zlatým opásán mečem, evangelium zlaté v rukách na klinu drže, do předu nachýlen, s hlavou důstojně vzpřímenou, zlatým řetízkem ke koruně připjatou. Do koruny kousek dřeva kříže vložen byl. A vyplnili hrob jeho látkami vonnými, mastmi, balsámem, mošusem a poklady.²¹⁾ Tělo oděno bylo v háv císařský a tvář jeho zastřena byla potním šátkem zpod koruny splývajícím.²²⁾ Zlaté žezlo a zlatý štít, ježž byl papež Lev posvětil, postaveny byly před něho a zapečetěn byl hrob jeho. Není lze vypověděti, jaký zármutek byl pro něho po celé zemi; neboť i pohany plakán byl jako otec světa.«²³⁾

Ve královské knihovně pařížské chován jest text Ademarovy kroniky mnohými přídávky rozmnožený, jichž autorem dlouho pokládán byl Ademar sám. V malou čest svou: obsahují

²¹⁾ Interpolator dodává: mnohými zlatými.

²²⁾ Interpolator: Na holém těle roucho měl zíněné, jež tajně byl nosíval a na vrchu roucha císařského zlatou torbu poutnickou, již do Říma byl brával.

²³⁾ Pertz, *Mon. germ. Script.* IV, 18: *Carolus sepultus Aquis in basilica Dei genitricis, quam ipse construxerat. Corpus ejus aromatigatum et in sede aurea sedens positum est in curvatura sepulchri, euse aureo accinctus, evangelium aureum tenens in manibus et genibus, reclinatus humeris in cathedra et capite honeste erecto, ligato aurea cathena ad diadema. Et in diademate lignum crucis positum est. Et repleverunt sepulchrum ejus aromatibus, pigmentis et balsamo et musco et thesauris (interpol: multis in auro). Vestitum est corpus ejus indumentis imperialibus, et sudario sub diademate facies ejus aperta est (interpolator: Cilicium ad carnem ejus positum est, quod secreto semper induebatur et super vestimentis imperialibus pera peregrinalis aurea posita est, quam Romam portare solitus erat). Sceptrum aureum et scutum aureum, quod Leo papa consecraverat, ante eum posita sunt dependentia: et clausum est et sigillatum est sepulchrum ejus. Nemo potest referre, quantus pro eo luctus fuerit per universam terram; nam et a paganis plangebatur quasi pater orbis.*

přídavky připsané mnichem kroniku ne před r. 1159 opsavším mnoho snyšleného, přeházeného a nesprávného.

Zvláště podivným zdálo se býti opisujícímu interpolatoru, že Ademar, jenž k r. 814 o pohřbu Karla na trůn posazeného tolik vzrušivých a podrobných novinek byl věděl, otevření hrobu téhož císaře Ottou III. r. 1000 suchým konstatováním tohoto faktu odbyl. Pomohl tedy nedostatku tomuto z fondu svého vědění i své obrazivé síly: »V těchto dnech«, přidává, »byl Otta III. ve snu vybidnut, aby exhumoval tělo velikého Karla, jež v Achách bylo pohřbeno. Ale čas byl již vyhladil vzpomínku na místo, kde odpočíval. Tři dni se postiv a viděním o místě hrobu zpraven byv, nalezl Karla vnitř chrámu Panny Marie sedícího na zlatém stoleci, ozdobeného korunou zlatou s drahokamy, držícího žezlo a meč z ryzího zlata. Tělo, jež shledáno bylo neporušeným, bylo vyzvednuto a ukázáno lidu. Kanovník Adalbert, muž vysokého rostu a hřmotné postavy, dal si korunu na hlavu, aby změřil objem její; byla mu velika. Když byl své stehno s Karlovým srovnal a své kratším shledal, Boží mocí na místě poznamenan byl. Ač 40 let ještě žil, zůstal na nohu chromým. Tělo Karlovo bylo však pohřbeno v pravé části chrámu za oltářem Jana Křtitele a zlatá, podivuhodná hrobka postavena byla nad ním. . . . Začalo býti slavným mnohými zázraky. . . . Zlatý jeho trůn císař poslal králi Botisklavu²⁴⁾ za ostatky mučeníka Vojtěcha. Král Botisklav, když byl dar obdržel, odvděčil se císaři ramenem téhož světce, jež císař s radostí přijal. Týž vystavěl ke cti Vojtěchově v Achách nádhernou basiliku a založil při ní kongregaci služebnic Božích«. ²⁵⁾

Vypravování Ademárovo vešlo ve středověku v širší známost, když je byl Vincenc z Beauvais (Vincentius Bellovacensis) v polovici 13. století z neznámého »chronografa« s některým přibarvením přijal do své historické encyclopaedie »Speculum historiale«, ²⁶⁾ z něhož převzato bylo do řady chronik a děl po-

²⁴⁾ Vévodě Boleslavu polskému.

²⁵⁾ Pertz, Monumenta german. IV, 129 et sqq.

²⁶⁾ XXIV, 25: Sepultus est igitur Aquisgranī in ecclesia rotunda, formosissima toto Romanorum orbe capella honorificentissima Carolus, supra cuius tumulum exstructus est areus deauratus. Interfuerunt ibi Leo papa cum principibus romanis, duces etiam

zdějších. Ve Francii byla to zejména veršovaná kronika Filipa Mouskes²⁷⁾ a »Grandes chroniques de France«,²⁸⁾ v Německu »Karl Meinert« (ed. Keller, Bibl. des liter. Vereines v Stuttgartě XLV.).

Když v 17. století tiskem vydána byla kronika novaleská, pochybovači byli odzbrojeni. Podstatná shoda její s vypravováním současně a vzdálené kroniky Ademarovy jak mohla býti jinak vysvětlena, ne-li tím, že obě zprávy opírají se o událost skutečnou? Solium regium Dětmara Meziborského, o němž níže řeč bude, rozptýtilo poslední zbytky nedůvěry k oběma kronikářům a způsobilo, že do nedávné doby francouzští a němečtí historikové

et comites et abbates et archiepiscopi et episcopi multi, alique innumeri. Corpus defuncti induentes vestibus imperialibus quasi festive auream capitū coronam imposuerunt: deinde super auream cathedram quasi iudicem viventem sedere fecerunt. Catenulam quoque auream diademati conjunxerunt, et catedrae, super quam sedebat, ne caput defuncti decideret, affixerunt. Ac super ejus genna textum quatuor evangelistarum aureis literis scriptum collocaverunt, ita quod manus dextra textum, sinistra vero sceptrum tenebat aureum. Sed et scutum aureum, quod ei Romani fecerunt ante faciem ejus statuerunt et arcum lapideum, in quo sepultus erat, pretiosis replentes aromatibus monumentum strenue sigillantes clausurunt.

²⁷⁾ ed. Reiffenberg I, s. 458. v. 11918:

Ricement de rices conrois
Fu-il atornés comme rois,
Et s' ot el chief rice couronne,
Si com drois et raisons li donne,
En si ot le sceptre et l' espée
De rices orfrois envolepée;
Com empèrere et comme rois,
Fu atornés de tous conrois.
Mais ainc k'il fust si acesmés,
Fu tous ses cors enbausmés:
En I rice vasciel de kesne
Le misent et François et Sesne,
En si ot fait tel luminaire
Com il convint à tel affaire.

²⁸⁾ Charemaines, lib. VI c. VIII ed. P. Paris II. s. 285: »A tix-la-Chapelle fu son corps posé, en l'eglyse Notre-Dame, qu'il avait fondée; purgié fu et embasmé, et enoing et emplī d'odeurs et de precieuses espices. En un trosne d'or fu assis, l'espée ceinte, le texte des evangiles entre ses mains. En telle manière fu assis en son trosne, qu'il a ses espaules, par derière, un petit inclinées, et la face honestement drechie contre mont; dedens sa couronne, qui à une chaine d'or est attachié sur son chief, est une partie du fust de la sainte croix. Vestu fu de garnemens imperiaux, et la face couverte d'un suaire par dessus. Son sceptre est un escriin d'or, que l'apostole Lion sacra et mit devant lui. Si est la sépulture emplie de trésors et de richesses, et de diverses odeurs et de precieuses espices.« Obě místa citována jsou z P. Clemena »Die Porträtdarstellungen Karls d. Grossen«, Zeitschrift des Achener Geschichtsvereines sv. XI.

téměř bez rozdílu za dějinný fakt pokládali jejich vypravování tolik se zamlouvající představě o Karlu Velikém, jak je byla ve středověku vytvořila epická literatura tří národův.

Srovnání obou těchto hlavních zdrojů, kroniky novaleské a Ademarovy, z nichž všechna ostatní podání o mrtvém Karlu na trůně sedícím odvozena jsou, s historickými zprávami z doby Karlova pohřbu nebo z doby jemu blízké pocházejícími a se vším, co s ostatky a hrobem Karla Velikého později se bylo stalo, pokud to historicky doloženo jest, poučí nás, jak málo víry oběma zmíněným kronikářům dáti lze.²⁹⁾

O pohřbu a hrobě Karlově máme svědka, jehož záznamy pro blízký vztah téhož k zvěčnělému králi Franků jsou nad jiné závažnými. Jest to Einard již nahoře zmíněný, člen kroužku učenců při dvoře císařském, Karlův architekt a důvěrný, vážený přítel, jenž svým Životem Karla Velikého postavil pánu svému pomník věky přetrvavší.

Týž popsav průběh nemoci a smrt Karlovu vypravuje:³⁰⁾

»Tělo jeho způsobem slavnostným omyté a opatřené (ustrojené) odnešeno bylo za velikého pláče lidu do chrámu a pohřbeno. V první chvíli rozpaky byly, kde by pochováno býti mělo, ježto Karel nic o tom nebyl ustanovil«.

Správnější jest, že tehdy bylo již v zapomenutí vešlo přání, jež byl Karel před mnohými léty na počátku kralování svého (769) v darovací listině klášteru sv. Diviše svědčící pronesl, aby pohřben byl jednou po boku Otce Pipína ve sv. Diviši, kde později pochována byla i matka Karlova Berta.³¹⁾

²⁹⁾ Alfred Reumont r. 1863 poukázal první k nepravděpodobnosti vypravování kroniky novaleské a Ademarovy o hrobu Karlově v článku: *De la chiesa et del sepolcro di Carlomagno in Aquigrana*. Po něm Haagen v *Dějínách ášských* (Achy, r. 1868) a v programu reálných škol ášských r. 1886, P. Clemen v *Zeitschrift des Achener Geschichtsvereines* XI, a konečně Theodor Lindner v *Preussische Jahrbücher* XXXI, »die Sage von der Bestattung Karls des Grossen«, ve *Forschungen zur deutschen Geschichte* sv. XIX »Zur Sage von der Bestattung Karls des Grossen« a ve zvláštním pojednání: »Die Fabel von der Bestattung Karls der Grossen« (Achy, 1893) dovedli historickou pravdu o způsobu Karlova pohřbení k definitivnímu vítězství. Viz také Simson »*Jahrbücher des Fränkischen Reiches unter Karl dem Grossen*« II. 537 et sqq.

³⁰⁾ Vita C. M. c. 31.

³¹⁾ Tardil, *Monuments Historiques*, s. 52 p. 63: *ad casa sc̃ti domini*

Když již tedy o tom nic známo nebylo, »všichni shodli se«, pokračuje Einard, »že není čestnějšího místa pro Karlův hrob nad basiliku, již byl sám z lásky k Bohu a Pánu našemu Ježíši Kristu ke cti Bohorodičky vlastním nákladem v témž městě (Achách) zbudoval. *V ní pohřben byl téhož dne, kterého zemřel* a nad hrobem jeho zřízen byl pozlacený oblouk s obrazem (císařovým) a nápisem tohoto znění:

Pod tímto náhrobkem *leží* tělo Karla Velikého, pravověrného císaře, jenž byl království francké znamenitě rozšířil a čtyřicet sedm let šťastně v držení měl. Zemřel sedmdesátník léta Páně 814, sedmé indikce, 28 ledna.«³²⁾

Že Karel pochován byl téhož dne, kdy byl zemřel, potvrzuje i Thegau, biskup Trevirský (chorepiscopus), ve své biografii syna Karlova Ludvíka Nábožného r. 835 sepsané: »Potom . . . naplniv dny své odešel v pokoji; téhož dne vloženo bylo do země (humatum) tělo jeho ve chrámu, ježž byl sám zbudoval.³³⁾«

V jiných kronikách a letopisech době Karlově blízkých rovněž není ani jediným slovem napověděno, že by se bylo při pohřbívání Karlově něco mimořádného a neobyčejného stalo. Všecky vyznívají v jednotvárný ohlas: umřel, nebo umřel a pohřben jest,³⁴⁾ co zajisté jest tím většího uvážení hodno, že právě ve věcech pohřbívání nábožensky založeného a věkem ustáleného

Dionysii martyris, . . . ubi et domnus et genitor noster Pipinus rex requiescere videtur et nos, si Domino placuerit, sepelire cupimus. V. Abel, Jahrbücher des Fr. Reiches u. K. d. Gr. I, 32, Simson, Jahrbücher des Fränk. Reiches u. L. d. Fr. I, 10 p. 2.

³²⁾ Vita C. M. 31: Corpus more sollemni lotum et curatum et maxinus totius populi luctu ecclesiae inlatum et humatum est. Dubitatum est primum, ubi reponi deberet, eo quod ipse vivus de hoc nihil praecepisset . . . In hac sepultus est eadem qua defunctus die, areusque super tumulum deauratus cum imagine et titulo exstructus, cuius haec fere sunt verba: Sub hoc conditorio situm est corpus Caroli Magni atque orthodoxi etc.

³³⁾ Thegau, M. g. II 591: Post haec . . . plenus dierum perrexit in pace; ipso eodemque die humatum est corpus ejus in ecclesia, quam ipse construxerat.

³⁴⁾ Vita Hludovici (Astronomus): obiit autem quinto Calendas februarias 814. Annales Xantenses: 5. C. Febr. de hac luce migravit. Chron. Moissiacense: In illo anno obiit Carolus imperator 5. Cal. febr. et sepelierunt eum in ecclesia, quam ipse fabricare jusserat. Chron. Adonis: Imperator Carolus anno 813 Aquisgrani moritur et sepelitur. Annales Laurissenses minores: sepultusque est, in villa regia Aquisgrani, in basilica, quam ipse aedificavit, cultu regio. Regino chron: Et Aquisgrani in basilica . . . honorifice sepultus est.

každá odchylka zděděným tradicím a citům odpírající tím větší pozornost vzbuzuje.

Ze století devátého dochovalo se nám i několik historických děl veršovaných. Než ani tito poětičtí autoři, jichž fantasií neobyčejný způsob Karlova pohřbu by byl dal námět jistě nad míru vděčný, nejsou letopisců méně střízliví. Potvrzují jen veršem, co byl Einard vyslovil prosou:

Tak Planctus de obitu Caroli, mnichu z Bobbia obyčejně připisovaný, truchlí několik málo let po smrti Karlově:

Císaře jasného Karla země již mohyla s nápisem kryje.

Běda mi bídnému. . . .

Francie tvrdě strpěvši rány většího necítila smutku.

Běda mi bídnému.

Jako když v Achách Karla jasného hroudám byla svěřila země

Běda mi bídnému.³⁵⁾

Ermoldus Nigellus, biograf Ludvíka nábožného, ví jen:

Pohřeb důstojný strojí a hrobu svěřují údy

v basilice vlastní, již si byl zbudoval v Achách.³⁶⁾

Poěta Saxo koncem století devátého jest ještě stručnější:

Ve chrámu, jež sám zbudoval, leží.³⁷⁾

Ve chrámu leží, hroudám země svěřen jest, ta jsou sdělení poetův.

Velikého Karla brzy zmocnila se legenda. Z historických i romaneskních bohatýrů není jediný, jehož jméno by bylo ovito tak bohatým věncem legendárních zkazek, jako jméno Karlovo. Až do doby humanismu velebná postava Karla císaře, krále, heroa, světce inspirovala ve Francii, Italii a Německu nekonečnou řadu epopejí a fantastických vypravování. Nebylo ctnosti rytířské, v níž by legenda světská nebyla Karla učinila zářícím vzorem

³⁵⁾ Imperatorem jam serenum Carolum
telluris tegit titulus tumulus

Heu mihi misero! . . .

Francia diras perpessa injurias

nullum jam talem dolorem sustinuit,

Heu mihi misero!

Quando augustum facundumque Carolum

in Aquisgrani globis terrae tradidit.

Heu mihi misero!

³⁶⁾ Funera digna parant, mandantur membra sepulchro

Basilica in propria, quam sibi fecit Aquis.

³⁷⁾ In templo situs est ibidem, quod condidit ipse.

nebylo ozdoby křesťanské, jíž by nebyla Karla obmyslila legenda náboženská. Poutníkem byl k hrobu Spasitelovu, strůjcem prvního tažení křížáckého, z něhož si do Ach přinesl korunu Kristovu,³⁸⁾ apoštolem byl³⁹⁾ i mučéníkem.⁴⁰⁾ Jest lze jen na okamžik připustiti, že by se byla táž legenda nevšimavě zachovala k hrůznému a vzrušivému obrazu na trůně sedícího mrtvého Karla, císařskými insigniemi oděného?

Když byl v posledních letech života Karlova Göttrich, Normanů smělý král, zemí Frisův a Bodrců splniv Karlu vzkázal, že ho brzy do Ach s vojsky svými přijde navštívit, letopisec Einard z tak povážlivé vzpurnosti pochyboval o zdravém rozumu Göttrichově.⁴¹⁾

Že Göttrich brzo potom svými lidmi zavražděn byl, Normaní odložili ohlášenou svou návštěvu k době pozdější.

Karlova teskná předtucha splnila se.⁴²⁾ R. 881 hrozni mstitelé Odínovi poplenivše daleko široko oba břehy Rýna, vnikli do Ach, zapálili královskou falci a chrám Panny Marie proměnili v stáj. Tehdy pravdě podobně zmizel s hrobu Karlova pozlacený oblouk Einardem zmíněný. Sám hrob Karlův zůstal však ušetřen.

To jest vše, co víme do roku 1000. o hrobě Karlově.

(POKR.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

IV. Základ k budoucímu znovuzřízení Dědictví (1859 — podnes).

V zájmu zřizování prospěšných nadací vůbec sluší s povděkem přijati zprávu, že starobylé založení Marie Šteyerové ne-

³⁸⁾ Historie cesty Karlovy do Jerusáléma.

³⁹⁾ Pseudo-Turpín.

⁴⁰⁾ Jocundus.

⁴¹⁾ Einardi Annales ad a. 808, 810.

⁴²⁾ V jedné ze svých anekdot vypravuje o ní mnich ze Sv. Havla, jenž ku přání Karla Tlustého ku konci století devátého do „Gesta Caroli Magni“ uložil, co byl jako hošík od starého vojína Karlova Adalberta o Karlu Velikém slyšel. Jeho Gesta jsou přechodním článkem od historie k legendě Karolinské. O smrti a pohřbu Karlově mnich ze sv. Havla vůbec se nezmiňuje.

zaniklo. Právě v té době, kdy u veřejnosti víc a víc na ně se zapomínalo, byl položen základ k budoucímu jeho znovuzřízení.

Dědictví sv. Václava a jeho původního účelu vzpomenuto, když ministrem kultu a vyučování byl šlechtitný *hrabě Lev Thun* (1849—1860). Týž dopsal sám tehdejšímu knížeti arcibiskupu Bedřichu kardinálovi ze Schwarzenbergů dne 13. května 1855 a obsírně vylíčil, kterak Dědictví sv. Václava vzniklo a jak by původnímu svému úkolu navráčeno býti mělo i mohlo. Pravil mezi jiným, že ony oba dvorní dekrety z r. 1776 i z r. 1785 přičítají se vůli zakladatelčině. Aby se chudým školním dětem potřebných knížek zdarma dostalo, k tomu že je normální školní knihosklad. Dědictví sv. Václava, založené ne pouze pro pražskou arcidiecesi, nýbrž pro celé Čechy, že má jiný účel. Budou-li se každoročně všechny úroky vynakládati na knihy, pak že fond Dědictví nikdy se nevzmůže. Ale týž bude moci vzrůst, bude-li se rok co rok k základnímu fondu 15.676 zl. kon. m. nějaká částka přirážeti. Podobným způsobem že fond katechetského *nadání Sauterova* ve Vídni (na rozdělení odměny žákům za dobrý prospěch a mravné chování) z původních 2000 zl. r. 1696 dostoupil do r. 1855 obrovské summy. Právě tak že může se pomoci i Dědictví sv. Václava. I navrhoval ministr, aby z úroků fondu Dědictví každoročně jedna desetina přivtělovala se k základní jistině, čtyř desetín mělo se upotřebiti na vydávání příhodných knih náboženských, pět desetín úroků mělo se budoucně vypláceti čtyřem ordinariátům Českým, a to kníž. arcib. pražskému se zřetelem k lidnatému hlavnímu městu dvě desetiny, ostatním třem biskupským ordinariátům po desetíně.

Nastalo delší vyjednávání o tomto návrhu, k němuž zprvu se strany církevní po zkušenostech z doby Josefské mnoho důvěry nebylo. Mezi jednáním stalo se též o hotovosti Dědictví, kterou konsistoř spravovala, opatření, jež výše vypsáno. Posléz přijat návrh na znovuzřízení Dědictví, který došel vládního schválení vynesemím c. k. ministerstva kultu a vyučování z 12. května 1859 čís. 4130 (místodrž. čís. 28.267) a opět vynesemím c. k. státního ministerstva z 29. května 1861 čís. 4027 (místodrž. čís. 29.604 a 36.097). Při tom byl zároveň sjednán podrobný způsob, jakým budoucně pokračovati se má. Výslovně pak podotknuto,

že dle vůle zakladatelky Dědictví pořizovati na účet jeho knihy školní neb obsahu světského se nepřipouští. O tom, které knihy nákladem Dědictví vydati by se měly, rozhoduje k. a. ordinariát pražský, který příslušné approbované rukopisy dodati má c. k. místodržitelství k dalšímu opatření. Kdyby místodržitelství s vydáním některého rukopisu nesouhlasilo, má se o to dohodnouti s ordinariátem. Nedocílí-li se shody, má o tom rozhodnouti ministerstvo kultu a vyučování. Honorář spisovatelům určuje místodržitelství dohodnouc se s ordinariátem pražským. Každá kniha budiž na titulním listě označena medailí s obrazem sv. Václava a nápisem kolem obrazu: Dědictví sv. Václava. Úroky roční mají se rozdělovati každoročně svrchu naznačeným způsobem. Dokud nebude vhodných spisů k vydání, mají se i ony čtyři desetiny úroků k základní jistině přivtětiti; rovněž tak má se státi i se zbytky, kdyby při nákladu na některý vydaný spis těch čtyř desetin spotřebováno nebylo. Nestačily-li by ony čtyři desetiny, má školní knihosklad ze svých peněz doplniti potřebný náklad zálohou, a to až do 500 zl. o své moci, nad 500 zl. s povolením ministerským. Sklad Dědictví sv. Václava má správa školního knihoskladu obstarávati za mírnou náhradu. Celý roční výnos oněch čtyř desetin má zemská pokladna odváděti školnímu knihoskladu, konsistořím pak má každoročně oznámiti, jaká částka toho roku pro ně u zemské pokladny byla poukázána k výplatě. Knihy k zakoupení a rozdělení mezi lid od ordinariátův určené mohou býti z kteréhokoli skladu; pakli Dědictví Svato-Václavské knihy vlastním nákladem vydané míti bude, mají ordinariáty k těmto zvláště ohled bráti. Zároveň vylučuje se v účtech vykázaná základní jistina 15.676 zl. a běře se jakožto jmění Dědictví sv. Václava u zemské hlavní pokladny do samostatného účtování. Tím zrušují se spolu citované dvor. dekrety z r. 1776 a z r. 1785.

Tímto tedy způsobem položen r. 1859 základ, by jmění Dědictví zmohutnělo a Dědictví samo svým časem znovu zřízeno býti mohlo. Snad by se bylo lépe doporučelo, aby byla vláda jistinu samu ordinariátu pražskému neb konsistoři do úplné správy vydala. Ale stalo se jinak a jest s povděkem přijati, že jmění Dědictví vůbec zachráněno bylo.

Zprvu zamýšlela vláda, aby konsistoře ony knihy, na něž jim určitá částka se poukazuje, opatrovaly si pouze prostřednictvím školního knihoskladu, ohlašující mu předem žádaný počet výtisků, způsob vazby a pod. Ale nabídka ta nebyla přijata; zůstalo při tom, aby konsistořím každoroční kvota hotově vyplácena byla.

Tak děje se od r. 1859 až dodnes.

Jaký jest as roční výnos Dědictví? R. 1859 bylo úroků 633 zl. 67½ kr. r. m. Z toho desetina — (63 zl. 36½ kr.) — přivtělena k základní jistině, ale spolu i čtyři desetiny (253 zl. 44 kr.), poněvadž toho roku nákladem Dědictví žádný spis vydán nebyl. Z druhých pěti desetin vyplaceny dvě desetiny (126 zl. 73 kr.) konsistoři pražské a po desetinu (63 zl. 36½ kr.) konsistořím v Litoměřicích, Kr. Hradci a v Litoměřicích.

R. 1899 byl výnos roční 807 zl., jež týmž poměrem mezi percipienty rozděleny.

Takovýmto způsobem bylo Dědictví sv. Václava rokem 1859 ne sice ještě znovuzřízeno, ale aspoň k životu probuzeno. Dalo také známky života, když vydalo tyto čtyři spisy, celkem však málo rozšířené a tudíž i ne dosti známé:

1. *Výklady na nedělní a sváteční Evangelia.* Práci Fr. Pavlíčka, kněze diec. Budějovické. Str. 260 za 50 kr. Vytisštěno r. 1861 v c. k. norm. škol. knihtiskárně celkem 1000 exempl. Biskupské ordinariáty v Litoměřicích, v Kr. Hradci a v Budějovicích obdržely po 200 výtiscích, k. a. ordinariát pražský (po srážce 7 povinných exempl.) 393 výtisky. Formát i úpravu tisku určilo samo ministerstvo kultu. Spisovatel dostal honorář 20 zl. za tiskový arch. Kniha ta rozdělena mezi školní knihovny.

2. *Stero žalmů*, dle překladu Dra. J. E. Veitha zčeštil V. Vojáček. Vyšlo r. 1876 tiskem K. Goriška ve Vídni. Do každého vikariátu zasláno několik výtisků.

3. *Výbor z církevních řečí biskupa Orleánského Felixe Dupanloup.* Autorisovaný překlad vzdělal P. Jos. Janda. V Praze 1882, tiskem c. k. škol. knihoskladu. Str. 175.

4. *Modlitební kniha a písně duchovní.* Napsal P. Max Křesadlo. Přičiněním Vídeňské „Jednoty sv. Methoděje“ a nákladem Dědictví sv. Václava. V Praze 1892 tiskem Cyr. Methodějské

knihtiskárny. Str. 311. Značnější část celého nákladu darována Jednotě sv. Metoděje k jejím účelům. Knihu tu lze v c. k. škol. knihoskladu koupiti.

Roku 1880 navrhovalo c. k. ministerstvo kultu a vyučování, aby nákladem Dědictví Svato-Václavského, a to z fondu na vydávání knih určeného, který tehdy 4520 zl. vykazoval, vydáno bylo dílo, podávající — s příslušným textem — *vyobrazení všech nejvýznačnějších budov chrámových v Čechách*, aby tak oživen byl v lidu cit náboženský. Počátkem mělo býti vyobrazení chrámů pražských. Návrh ten byl v zásadě přijat, vyhrazeny pouze některé podmínky, ale k provedení nedošlo. Shodovalo-li by se vydání díla takového s cílem Dědictví, o tom arci možno různé souditi.

K zajímavé otázce, jak velké asi je nyní celé jmění Dědictví, možno odpověděti, že koncem r. 1899 vykázano jmění to úhrnem sumou *23.319 zl. 12 kr.*, z čehož 3942 zl. 99 kr. je ve správě c. k. školního knihoskladu. Snad bychom očekávali, že jmění Dědictví od r. 1859 — tedy za 40 let — *více přibýlo*. Ale fond Dědictví ztenčil se nákladem na vydání jmenovaných čtyř spisů a též je vzrůstu jeho na ujmu, žádají-li se na účt eho náboženské knihy pro chudé školní děti. Mimo ony náboženské knihy školní, které dle stanovených pravidel z c. k. škol. knihoskladu až do určité sumy okresním školním radám a těmito pak správám škol se každoročně poskytují, docházejí od duchovních správců též často žádosti, aby na *účet Dědictví sv. Václava* pro chudé školní dívky katechismy a biblické dějepravy darovány byly. Vyřídí-li se žádost taková příznivě, strhuje si správa c. k. školního knihoskladu případnou částku za knihy povinnou ze jmění Dědictví. Při tom se zapomíná, že podělování knihami školními výslovně je účelem Dědictví vyloučeno, o čemž již zmínka byla. Má-li jmění Dědictví rychleji vzrůstat, dlužno podobných žádostí opomíjeti.

D o s l o v.

Vzácná nadace, kterou šlechtná vlastenka Marie Šteyerová v největším úpadku české řeči učinila, nezanikla. Dědictví Svato-Václavské bylo sic na čas potlačeno, ale nezašlo. List jeho dějin, naplněný mnohými zásluhami o viru a řeč, není dopsán. Nynější

fond Dědictví arci nestačí, by mohlo býti vydáno dílo nějaké nákladnější; fond ten nedospěl ještě tak, by Dědictví mohlo býti znovuzřízeno, aby opětně pokračovalo v záslužné činnosti své a plnilo své poslání v lidu českém. Dnes nelze ani říci, kdy k tomu dojde, ale potěšitelné jest, že Dědictví Svato-Václavské žije, že od r. 1669 dodnes se udrželo. Různé mělo příhody v době minulé, ale na něm vidíme dobře i obraz dějin Českých. Dědictví Svato-Václavské samo je kusem kulturních dějin našeho národa.

Z úmysla vytažen tímto pojednáním z prachu zapomenutí jeden list z dějin českých, aby poukázáno bylo na ryzí vlasteneckou mysl i obětivost u toho druhu osob, jimžto jinak doba utuňjší vlastenectví ráda upírá. Založení a potvrzení nejstarší matice na vydávání knih českých svědčí o něčem jiném. Dědictví sv. Václava, jež bohdá i v budoucnosti dle časových okolností znovuzřízeno svůj úkol plniti bude, hlásati bude vždy upřímné vlastenectví zbožné české měšťanky Marie Šteyerové z věku XVII., ono zůstane trvalým pomníkem jejího syna jesuity a zároveň památkou šlechetné mysli knížete arcibiskupa Jana Bedřicha z Waldsteinův. Vděčná jim budiž pamět!

Perstemus in custodia!

Řešení případů z duchovní správy v příčině náboženského vyznání dětí, na základě zákonů rakouských a rozsudků nejvyššího správ. dvoru soudního.

Napsal prof. DR. GABR. PECHÁČEK.

XIV. Příklad: Bezkonfessijní rodičové vrátí se k určité společnosti nábož. zákonně uznané:

1. Následují eo ipso po nich dítky do 7 let.
2. Vráti-li se *jen otec*: následují jenom synové; vrátí-li se *jen matka*: následují jen dcery.
3. Avšak i starší, posud bezkonfessijní dítky mezi 7.—14. rokem mohou následovati, ježto bezvěří, v němž byly, není žádným vyznáním. Zákon pak mezi 7—14. rokem zakazuje toliko »změnu vyznání«.

Doklad:

Alfons Štastný z Padařova, bezkonfessiijní, byl oddán s Annou, jež r. 1869 taktéž za bezvěrou se prohlásila. R. 1875 narodila se jim dceruška Božena, jež zůstala nepokřtěna a bez vyznání.

Matka, Anna Štastná, vrátila se do katol. církve 8. května 1882, kdy Boženě ještě nebylo plných 7 let. Ministeriálním rozhodnutím bylo otcí uloženo, aby dal Boženu katolicky pokřtiti; odvolání jeho k správ. dvoru bylo nálezem ze dne 11. dubna 1888 č. 1185 zamítnuto.

XV. Případ: Rodičové, kteří dosud náležejí k společnosti nábož. státem uznané, hodlají vystoupiti a státi se vyznavači sekty zákonně neuznané:

Jedná-li se o rodiče *katolické*, musí dáti dítky své *pokřtiti* a do příslušné katol. matriky zapsati.

Poslední dobou množí se stále odpady od vyznání nábož. státně uznaných k sektám zákonně neuznaným, zvl. k »baptistům« či »anabaptistům« (»u víře pokřtěným«).

Staly se případy, že rodičové, i katoličtí, nedali dítek svých ani pokřtiti ani zapsati, za důvod udávajíce, že *chtějí z církve vystoupiti třeba k baptistům*, a teprve později oznámili na hejmanství narození dítky spolu se svým odpadem. Ano, někteří po své apostasii ani narození, ani úmrtí dětí vůbec nikde neohlásili.

To bylo příčinou, že c. k. okres. hejmanství na Král. Vinohradech nařídilo, aby úřady městskými a obecními veřejně vyhlášeno bylo následující vynesení:

»Nelze připustiti, aby rodiče, pokud ještě k vyznání státem uznanému se hlásí, a *teprve hodlají k sektě státem neuznané přestoupiti* (recte: odpadnouti), již z toho důvodu snad nedali dítek svých pokřtiti a do matrik příslušného duchovního úřadu zapsati.

Takové *nezákonné počínání* bude co nejprísněji stíháno, bez ohledu na to, připouští-li učení té které sekty křest hned po narození čili nic«. (Viz ord. list praž. 1892 str. 3.).

XVI. Případ: Rodičové vystoupili ze společnosti nábož. státně uznané a stali se vyznavači některé sekty zákonně neuznané:

1. V náboženském vyznání dítek, které se narodily *před* apostasií, nenastává tím *žádná změna*, ani do 7 let, ani mezi 7—14. rokem jich věku.

2. Dítky narozené *po* apostasií nepatří *k žádné církvi*. Náboženství jejich není vůbec určeno.

Doklad:

»Ein eheliches Kind von Eltern, welche zur Zeit der Geburt desselben keiner gesetzlich anerkannten Kirche oder Religionsgesellschaft angehört haben, *kann für solche nicht in Anspruch genommen werden*«. Spr. dv. 22. dubna 1882. Budwin. VI. 1384.

Jsou-li tudíž rodičové novokřtenci a narodí se jim dítě, nepatří toto dítě k novokřtěncům.

3. Takovéto dítky (sub 2) zapisují se na hejtmanství.

Zmíněné vynesení c. k. okres. hejtm. na Král. Vinohradech praví: »Osoby, hlásící se k sektám náboženským, státně *neuznaným*, povinny jsou případy narození a úmrtí dítek v době, kdy oněm sektám náležejí, na hejtmanství způsobem zákonným osobně ohlásiti za účelem zápisu do úředních (civilních) matrik. Viz: ordin. l. praž. 1892 str. 3.

4. Dítky školou povinné *musí v určitém náboženství vyučovány a vychovány býti*; v každém případě však musí to býti *náboženství zákonně uznané*.

5. Zakazuje se a stíhá, když praedikant na př. svobodné reformované církve školní děti náboženství vyučuje, jim vysvědčení vydává, farní pečeti užívá atd. Doklady viz v ordin. l. praž. 1887. 49.; 1889. 46.

Doklad z r. 1900:

František Opitz, tovární dělník v Broumově v Čechách, kterýž od církve katolické odpadl k »baptistům«, byl odsouzen rozhodnutím okresní školní rady v Broumově ze dne 26. listopadu 1899, č. 2706, k peněžitě pokutě 10 K., po případě k trestu vězení na 24 hodin, protože 11letá dcera jeho Marie v r. 1899

náboženské výkony církve katolické (návštěvu chrámu Páně, sv. zpověď) zanedbávala. C. k. zemská školní rada v Praze nález ten potvrdila vynesemím ze dne 17. ledna 1900, č. 45.395 z r. 1899. Odsouzený otec odvolal se až k c. k. říšskému soudu, udávaje, že není katolíkem, nýbrž baptistou, a že přiči se jeho svědomí a víře, aby nutil své dítě k účastenství při náboženských výkonech církve katolické, ze kteréž vystoupil. K tomu že nikterak přidržován býti nemůže vzhledem ku čl. 14. stát. základ. zák. ze dne 21. prosince 1867, ř. z. č. 142, jímž se každému svoboda víry a svědomí zaručuje.

Říšský soud o stížnosti té dne 26. dubna 1900 rozhodl, že základním státním zákonem zaručené politické právo volnosti víry a svědomí Františka Opitze porušeno nebylo z těchto důvodů: Ve Františku Opitzovi sloučena jest jeho osobnost vlastní s osobností otce. Jakožto otec může dle zákonů školních i dle zákona občanského k určitým povinnostem vzhledem k výchově svých dětí býti donucován. Dle §§ 20. a 24. říš. zák. školního nesmějí rodiče nechat svých dětí bez vyučování pro veřejné školy předepsaného; kdyby se zdráhali, mohou k této své povinnosti i prostředky donucovacími býti přidržováni. Ku předepsanému vyučování však dle § 5. říš. zák. školního náleží také náboženské výkony; mohou tudíž nedbalí rodičové přinuceni býti, aby své děti k účastenství při náboženských výkonech přidržovali. Na tom ničeho nemění námitka, že František Opitz jest přívržencem „baptistů“, ježto plněním oněch povinností není pro svou osobu nucen k žádnému bohoslužebnému výkonu. ani k církevní slavnosti.

6. V ordin. listě praž. arcid. z r. 1894 str. 38. čteme vynesení c. k. zem. školní rady ze dne 27. listopadu 1893, č. 29.187, o tom, „*kterak vyplňovati vysvědčení propouštěcí takových dětí školních, které náležejí některé státem neuznané konfessi*“.

Již tímto nadpisem uvádí se do věci nemalý zmatek, neboť dle toho, co výše sub num. 1. 2. 4. uvedeno, nemohou po zákonu dítky školou povinné „náležeti k některé státem neuznané konfessi“. Dále se tam praví: „Jeho Excellence, pan c. k. ministr kultu a vyučování vysokým vynesemím ze dne 22. října 1893,

č. 16.240), oznámil nám, že daného nařízení, jež obsahují vys. vynesení ministerská ze dne 29. listopadu 1885, č. 1382, jakož i ze dne 31. března 1891, č. 25.905 z r. 1890,¹⁾ jak věsti si dlužno při vyplňování vysvědčení propouštěcího v případech, kde o náboženské vyučování některé státem uznané konfesse není postaráno, také při dítkách školních, které náležejí nějaké státem neuznané konfessi, případně užiti se má. Při tom se však předpokládá, že zákonitá příslušnost školního dítěte ke konfessi, již se týče, nad pochybnost jest zjištěna. To c. k. okresní školní radě dává se na vědomí, aby se tím řídila.

Tohoto předpisu užiti sluší obdobným způsobem také při vyplňování propouštěcích vysvědčení pro dítky v stejných poměrech, jež požívají domácího vyučování.

Celé toto kolísavé a neurčitě proslovené vynesení dosvědčuje :

a) že v zákonodárství interkonfessijním jsou vskutku *cítné mezery*;

b) že tyto mezery jen *»obdobným způsobem«* se vyplňují;

c) že o náboženské vyučování dítek *není* ve všech případech řádně a *spolehlivě postaráno*;

d) že se v úředních vyneseních mluví tak často o *náležení* k náboženským *společnostem* státně *neuznaným*,²⁾ kdežto přece takové sekty vskutku žádnými společnostmi nejsou. Práv společností náboženských dostává se jim teprve státním uznáním, když vyplněny byly podmínky stanovené zákonem ze dne 20. května 1874 z. ř. č. 68. (viz též ordin. l. praž. z r. 1874 str. 106.);

e) že zcela nedůsledně užívá se výrazu: *»zákonitá příslušnost* školního dítěte ku konfessi státem *neuznané«*, což zjevně odporuje nejen zmíněnému zákonu z r. 1874, nýbrž i náležům správ. soudního dvoru ze dne 22. dubna a 8. listop. 1882.

¹⁾ Výnosy těmi bylo vysloveno, že v případech, kde na školách obecných a měštanských není postaráno o vyučování náboženství určité, státem uznané konfesse a jestliže děti školní, takovéto konfessi náležející, dle místních poměrů nemohou se vykázati vysvědčením, které řádně ustanovený učitel náboženství vydal, na důkaz, že účastnily se vyučování náboženství, tato okolnost vyznačiti se má v propouštěcím vysvědčení těch dítek na místo známky z náboženství.

XVII. Případ: Rodičové, nebo jen jeden z nich, v cizozemsku vystoupili z cirkve, načež s dětmi přišli do Rakouska a zde trvale se usadili:

V takovémto případě *nerozhodovalo* by se o náboženském vyznání dítek dle zákonů, jež by platily, kdyby vystoupení rodičů bylo se stalo teprve *po* usazení v Rakousku.

Doklad:

«Falls der Austritt aus einer Religionsgesellschaft *im Ausland* erfolgte, sind die Wirkungen desselben bezüglich der Religionsangehörigkeit der Kinder *nicht* nach jenen Grundsätzen zu beurtheilen, welche massgebend wären, wenn dieser Act *erst nach der Ansiedlung* des massgebenden Eltertheiles in Österreich vorgenommen worden wäre«. Rozhodn. minist. kultu ze dne 7. června 1877, č. 4467.

Finančně-statistické úvahy.

Podává RUDOLF VRBA.

XVII. Přehled autonomních přírážek na r. 1898.

Mimo státní daně musí poplatníci odváděti, jak již uvedeno, pro úhradu zemských potřeb ještě přírážky zemské. R. 1898 bylo vybráno zemských, okresních a obecních přírážek

a) v zemích českých:

v Čechách	K 67,104.870
na Moravě	K 24,157.204
ve Slezsku	K 5,893.716

b) v zemích polských:

v Haliči	K 27,535.074
v Bukovině	K 2,595.124

c) v zemích jihoslovanských:

v Krajině	K 2,313.650
v Přímoří	K 3,774.306
v Dalmacii	K 2,253.576

d) v zemích alpských:

v Dolních Rakousích	K 46,827.748
v Horních Rakousích	K 7,702.692

v Solnohradsku	K	2,336.170
ve Štýrsku	K	12,151.088
v Korulanech	K	3,087.332
v Tyrolsku a Vorarlbersku	K	7,773.010

Úhrnem bylo v Rakousku vybráno samosprávných přírůžek pro potřeby zemské, okresní a obecní 215.502.560 korun.

K tomu nutno ještě připočísti obecní rozpočty samosprávných měst. R. 1897 měla tato samosprávná města následující výdaje: Praha 46,132.688 K, Liberec 1,433.758 K, Brno 19,430.194 K, Jihlava 944.550 K, Kroměříž 437.194 K, Olomouc 3,125.858 K, Uh. Hradiště 378.860 K, Znojmo 1,980.902 K, Opava 1,452.066 K, Bělsko 1,214.900 K, Frýdek 296.546 K.

XVIII. *Mnoho-li platily země české daní r. 1862.*

R. 1862 byla poprvé zavedena v Rakousku parlamentární ústava. Bude zajímavé, učiniti přehledku finančního hospodářství Rakouska z tohoto roku.

Statistiku tu vypracoval svého času baron Czoernig.

I. Skupina: Daně přímé.

	Čechy	Morava	Slezsko
daň pozemková	12,631.200 zl.	4,817.976 zl.	878.170 zl.
daň činžovní	1,250.000 „	403.293 „	63.979 „
třídní daň z domů	1,358.000 „	530.102 „	123.765 „
daň z výdělku	1,299.360 „	641.160 „	120.400 „
daň z důchodu	1,605.000 „	380.760 „	100.680 „
veškeré přímé daně	17,551.560 „	6,832.556 „	1,287.474 „

Platily tedy země české r. 1862 dohromady přímých daní 25,661.590 zl. konvenční mince. R. 1898 zaplatily země české dohromady 45,544.308 zl. přímých daní.

II. Skupina: Daně nepřímé.

R. 1862 zapravily země české na daních nepřímých následující obnosy:

	Čechy	Morava	Slezsko
daně potravní	10,453.000 zl.	4,130.000 zl.	1,267.300 zl.
clo	3,265.350 „	211.100 „	281.900 „
sůl	100 „	10 „	50 „
tabák	8,850.100 „	3,551.500 „	567.500 „
kolky	2,005.100 „	817.200 „	78.000 „
poplatky	3,587.900 „	1,495.550 „	271.550 „
loterie	3,332.540 „	860.660 „	260.110 „

Veškeré nepřímé daně roku 1862 vynesly v Čechách 34,127.490 zl., na Moravě 11,913.153 zl., ve Slezsku 2,932.551 zl.

Sečteme-li tyto obnosy, zaplatili r. 1862 poplatníci zemí českých nepřímých daní 46,973.194 zl. konvenční mince. R. 1898 zaplatily nepřímých daní Čechy 116,554.527 zl., Morava 38,637.968 zl., Slezsko 16,538.895 zl., dohromady 171,731.390 zl.

Vzrůst nepřímých daní se tedy jeví následovně:

	r. 1862	r. 1898
Čechy	34,127.490 zl.	116,554.527 zl.
Morava	11,913.153 »	38,637.968 »
Slezsko	2,932.551 »	16,538.895 »
Úhrnem	46,973.194 »	171,731.390 »

Země české zaplatili přímých a nepřímých daní do Vídně r. 1862: 72,634.784 zl., r. 1898: 218,272.199 zl.

Během okrouhle 40 let musí tedy český národ třikrát tolik daní platiti do Vídně.

XIX. Státní hospodářství čelnějších států.

Politický centralismus vyvinul se rokem 1848 ve všech evropských státech zároveň s myšlenkou národnostní, jak ji hlásal hlavně revolucionář janovský advokát Mazzini, který hlásal zásadu: jeden pán na nebi — Bůh, jeden pán na zemi — národ. Myšlenka národnostní splodila sjednocenou Itálii a Německo. Ona splodila také centralistickou politickou vládu, dle které celý stát spravuje se z jednoho střediska, kam stéká všechna šáva celého státu, jak tomu bylo ve starém Římě za panování caesarů.

Uvedeme zde státní hospodářství předních velmocí.

Německo mělo r. 1900 státní výdaj: 2,066,644,012 marek; hlavní položky: vojsko 670,117,694 m., námořní válečné loďstvo 152,702,350 m., úroky na státní dluh 79,992,138 m. Státní dluh Německa obnášel r. 1900 úhrnem 21,167,968,400 m. vzrostl pak za r. 1900 o 95,703,900 marek.

Výdaje *německých států* jsou následující;

	výdaj r. 1900	státní dluh
Anhalt	27,696.450 m.	7,515.887 m.
Badensko	82,505.986 »	333,367.804 »
Bavorsko	432,919.989 »	1460,173.215 »
Brunšvicko	3,612.673 »	18,266.333 »
Brémy	31,907.989 »	180,875.400 »

	výdaj r. 1900	státní dluh
Elsasko-Lot.	60,054.660 m.	
Hamburk	116,682.192 »	375,526.581 m.
Hessensko	47,046.327 »	267,463.687 »
Lippe	1,407.841 »	
Gdansko	6,219.865 »	32,346.021 »
Meklenburg	3,973.000 »	111,033.100 »
Oldenburg	9,473.852 »	55,864.293 »
Prusko	2472,266.033 »	6591,683.604 »
Reuss st.	1,540.883 »	
Reuss ml.	2,731.403 »	1,040.550 »
Sasko	206,905.529 »	829,822.450 »
Altenburg	4,571.834 »	
Koburg	3,315.552 »	
Meiningsko	7,888.598 »	8,303.512 »
Výmary	10,461.076 »	1,940.354 »
Lippe	1,070.612 »	
Rudolfstadt	3,096.800 »	4,030.669 »
Sondershausen	3,340.183 »	3,248.151 »
Waldeck	1,545.783 »	1,937.100 »
Würtembersko	81,364.737 »	482,736.400 »

Státy severo-americké měly r. 1900 výdaj 700,093.564 doll. Z toho připadá na armádu 122,257.313 doll., na válečné loďstvo 65,080.917 dollarů. Státní dluh obnáší 2128,875.229 doll.; dluhy různých států činí 202,801.927 dollarů.

Argentina měla za r. 1900 výdaj 94,271.310 pesos v papíru a 23,819.978 pesos ve zlatě (pesos ve zlatě = 4 marky; pesos v papíru = 2 marky). Státní dluh obnášel 99,042.098 pesos ve zlatě a 505,593.946 pesos ve stříbre. Úrok na státní dluh činil 11,695.218 pesos v pap. a 21,823.537 pesos ve zlatě. Bankérem státu jest londýnský Rotschild.

Belgie. Výdaj r. 1900 činil 453,023.428 franků. Státní dluh obnášel 2607,081.650 fr., úroky: 127,940.416 fr., výdaj na vojsko 54,327.954 fr.

Brasílie: výdaj r. 1900 obnášel 263,162.276 milreesů v papíře a 36,473.646 milr. ve zlatě (1 milr. papír = 65 feniků). Státní dluh obnášel 38,639.281 liber st., vnitřní dluh: 1224 milionů milreesů v papíře. Dluh spojených jednotlivých států činil 10,135.729 liber st., úrok 22,459.578 milr. zlata a 115,830,214 milr. v papíře. Státním bankérem je londýnský žid lord Rotschild.

Dánsko mělo r. 1899 výdaj 76,259.212 korun; státní dluh obnášel 206,619.568 K..

Francie měla r. 1900 výdaj 3547,863.008 fr.; úrok na státní dluh činil 1252,653.162 fr., armáda stála 659,237.500 fr., válečné loďstvo 312,776.332 fr.. Státním bankérem Francie jest pařížský žid James Rotschild. Vrechním pánem Francie jest hlava panamistů žid Reinach.

Řecko. Výdaj na r. 1899 činil 111,049.279 drachem, (1 dr. = 80 feniků.). Státní dluh obnášel 701,374.500 drachem ve zlatě a 173,690.760 dr. v pápíře. Úroky činily 32,609.650 dr. ve zlatě.

Anglie. Výdaj státní na r. 1899 činil 108,150.236 liber st. Státní dluh obnášel 610,467.757 liber st., úroky: 23,216.657 liber st. Výdaj na armádu a válečné loďstvo obnášel 69,600.000 liber st. — *Východní Indie* měla r. 1898 státní výdaj: 1314,267.000 rupií Státní dluh obnáší 1307.434.000 rupií a 124,268.000 liber sterlinků.

Kanada. Státní výdaj činí 56,695.372 dollarů. Úroky na státní dluh obnášejí 13,510.853 doll. Státní dluh r. 1899 činil 266,273.447 dollarů.

Italie. Státní výdaj r. 1899 obnášel 1732,541.762 lir. Z toho úroky na státní dluh činily 659,155.193 lir, ministerstvo války potřebovalo 271 milionů lir a námořní loďstvo 122 milionů lir. Státní dluh obnáší okrouhle 17 miliard lir.

Japonsko: státní výdaj činí 105,488.906 jen, státní dluh 418,365.389 jén.

Mexiko má výdaj 58,940.896 pesos (1 pesos = 213 marek). Státní dluh obnáší 244,441.351 pesos.

Nizozemsko. Výdaj r. 1900 činí: 151,547.457 holandských zlatých. Státní dluh obnáší 1139,215.100 zl. úroky: 35,260.629 zl. Vojsko stojí 15,982.062, válečné loďstvo 22,594.014 zl.

Rakousko-Uhersko. Výdaj r. 1901: říšský společný výdaj činí 362,854.411 K; z toho armáda: 303,818.481 K. Výdaj Rakouska činí: 1585,403.933 K, výdaj Uherska 1060,283.404 K. Státní dluh Rakouska obnáší 8700,703.726 K, Uherska 4950,449.416 K. Úroků platí Rakousko 345,587.044 K, Uhry 249,125.440 K.

Portugaly mají r. 1901 výdaj: 54,848.957 milreesů (1 mil. = 360 marek); z toho úroky na státní dluh činí 19,954.094 milr.; státní dluh obnáší 5246 milreesů.

Španělsko má r. 1901 výdaj 238,278.376 lei (1 lei = 80 feniků). Z toho úroky na státní dluh činí 92,772.092 lei. Státním

finančním pokladníkem jest pařížský žid James Rotschild. Obnos státního dluhu jest 1596,421.960 lei.

Rusko. Výdaj na r. 1898 činil: 1474,050.000 rublů. Z toho úroky na státní dluh obnášely 274,726.164 rubl., armáda požadovala 324,343.686 rublů, válečné loďstvo 86,628.015 rublů. Obnos státního dluhu byl 6170,134.874 rublů.

Švédsko. Výdaj na r. 1900 obnášel 145,681.000 K. Státní dluh činil: 317,489.122 korun, úrok na státní dluh 11,841.300 K.

Norvéžsko má výdaj 88,924.300 korun; státní dluh činí 176,468.000 K, úrok na státní dluh 5,034.000 K.

Švejcary měly r. 1899 výdaj 98,052.644 franků; státní dluh obnáší 90,039.639 franků.

Srbsko mělo r. 1900 výdaj 76,259.245 dinarů (1 dinar = 80 feniků). Státní dluh obnáší 424,725.713 d., úrok 20,245.590 d. Finančníkem Srbska je vídeňský Rotschild.

Španělsko mělo r. 1900 výdaj 905,451.827 pesos (1 pesos = 80 feniků); z toho úroky na státní dluh činily 418,557.138 pes., armáda potřebovala 165,974.331 p. Hlavním věřitelem Španěl jest pařížský žid Rotschild. Jeho zástupcem jest v Madridě u dvora bankéř žid Bauer. Státní dluh Španělska: 8953,339.837 pes.

Turecko mělo r. 1899 výdaj 18,429.411 tureckých liber (1 libra turecká = 18.44 marek); z toho úrok na státní dluh činil 6,459.306 tur. lib., armáda požadovala 4,489.698 tur. liber. Státní dluh obnášel 127,832.553 tur. liber. Věřiteli Turecka jsou hlavně pařížský a londýnský Rotschild.

Bulharsko. Výdaj r. 1900 činil 83,270.370 lei (1 lei = 80 feniků); státní dluh obnášel 200 mil. lei, úrok: 24,646.849 lei.

Egypt měl r. 1899 výdaj 11,013.032 liber (1 egyptská libra = 20.51 marek). Úrok na státní dluh činil 4,724.523 liber. Finančníkem jest londýnský žid Rotschild. Státní dluh: 102,825.760 liber.

Tím jsme podali přehled státního hospodářství čelnějších zemí, pomíjejíce menší země zámořské.

XX. *Novodobé poddanství národů.*

Moderní stát opíraje se o nauky novopohanských právníků, že stát je vším, že jest zřídlem všeho práva, rozmnožil svoje potřeby do závratné výše a národům je snášeti obrovská berní břemena. Hlavní část ročně od státních občanů placených obrov-

ských obnosů daní plyne do rukou finančních židovských velmožů, kteří jsou vlastníky hlavní části státních dluhopisů. Seřazené evropské velmoci dle rozpočtu z r. 1899 měly:

	Státní výdaj milionů korun	Úroky na státní dluh milionů korun
Rakousko-Uhersko	2.920	994
Německo	5.769	576
Rusko	4.498	712
Francie	3.022	1.198
Anglie	2.472	600
Italie	1.562	564
Španěly	804	380
Čhrn	21.047	4.724

	Počet obyvatelů milionů	Na jednoho obyvatele připadající roční daň korun
Rakousko-Uhersko	44	66
Německo	52	110
Rusko	130	34
Francie	38	79
Anglie	40	62
Španěly	18	44
Italie	32	50

Dle výpočtu barona Czoerniga platili poplatníci r. 1862 přímých a nepřímých daní následovně: Anglie 1362, Francie 1140, Prusko a Bavorsko 366·6, Belgie 91·6, Nizozemí 106·6, Portugaly 514, Španěly 355·4, Rusko 858, Rakousko-Uhersko 686 milionů korun.

K dalšímu porovnání uvádím ještě státní výdaje z r. 1889, aby čtenáři poznali, jak moderní stát své potřeby neustále rozmnožuje: Německo a spojené státy 2954 milionů marek, Francie 3046 milionů franků, Anglie 133·49 milionů liber sterlinků, Rusko 895 milionů rublů, Rakousko-Uhersko 892 milionů zlatých, Italie 1857·9 milionů lir. Belgie 322·4 milionů fr., Spojené severo-americké státy 259·4 milionů dollarů. Bezděky namanuje se nám otázka, kdy přestane jednou státní rozpočet růsti, a kdy budou národové zbaveni hrozného toho jha? Jest nade vsi pochybnost jisto, že poplatní síla národů bude jednou vyčerpána, a to z toho jednoduchého důvodu, že skorem jedna třetina výdajů, které státy roční mají, tvoří úroky na státní dluhy. Jmenovaný obnos ročních 4700 milionů korun úroků neplyne zpět do rukou lidu,

nýbrž zůstane alespoň ze dvou třetin v pokladnách finančních židovských velmožů.

Tyto ohromné roční miliony, které se více do oběhu mezi lid nevrátí, hromadí se v pokladnách finančních baronů, kteří těchto milionů používají ke skupování drah, uhelných dolů, pramenů petrolejových, ke zřizování cukrovarů, lihovarů, železáren a podobných obrovských podniků, tvoří mezi sebou kartely a tak národy neustále pod svou moc přitahují. Konec všeho bude jednou naprosté ochuzení lidu, poplatní síla národů vypoví svou službu a celý nynější systém padne. Ochuzeným národům nezbude pak nic jiného, než svrhnouti vládu finanční velmoci Rotschildů a vrátiti se ku křesťanským základům státu.

Doslov.

Jest otázka, zda se velmoci evropské s politickým a centralistickým systémem mohou udržeti. Každý soudný muž musí doznati, že věc ta jest nemožna. Předně musí vzíti za své centrální parlamenty, z kterých čím dál tím více poctivé postavy mizí. Z parlamentů utíkají poctivé povahy a vcházejí sem lidé charakteru povážlivého, někdy dokonce i zvrhlého. Ve francouzské sněmovně sedí 500 poslancův, a mezi nimi jest 280 osob, které měly podíl na panamském podvodu a měly by dle práva a spravedlnosti seděti nikoliv na křesle poslaneckém, nýbrž ve vězení. I v německém říšském sněmě jest v první řadě prušáctví a křesťáctví panujícím činitelem. Bankovní podvody hypotečních bank, které propukly o vánocích r. 1900 na veřejnost, měly své zápletky až do císařského dvora.

O sněmovně vídeňské ani se šířiti nebudeme. Parlamentarismus je v Rakousku za nynějších poměrů nemožný. Metternich se před 50 lety posmíval státní myšlence Palackého a dějiny nyní dokazují, že myšlenka státu rakouského není jinak možná, než jak ji rozvinul Palacký. (Srovnej můj spis: *Der Nationalitäten- und Verfassungsconflict in Oesterreich*). Vláda vídeňská má ovšem dobré plány. Chce častým rozpouštěním poslanecké sněmovny docíliti toho, aby hlavně v národě českém bylo hodně politických stran, aby se volby do říšské rady v českém národě odbývaly za největších strannických štvanic. aby do Vídně z českého

národů přišli poslanci směšného aneb neschopného vnitřního obsahu. A jak věci ukazují, daří se tomu velmi dobře, neboť lidé vážní a poctiví se od politického boje odvracejí a přenechávají poslanecké mandáty lidem často zcela neschopným. V pravdě, nebude-li národ český — a to platí o národě každém — voliti muže poctivé, nábožensky smýšlející, kteří by se stavěli korrupci na odpor, pak bude jeho osud zpečetěn.

Nejstarší tištěný rituál Pražský z r. 1496.

Příspěvek k dějinám liturgie v Čechách. Podává Dr. ANT. PODLAHA

6. K těmto pravidelným obřadům křesťnám připojen návod kterak si počínati při křtu dítek nemocných: *Nota, si infirmus infans portatur ad baptismum, fac omnia ordine supra notato usque ad salis impositionem in os infantis; postea dicat sacerdos subscriptam orationem: Oremus: »Medelam tuam deprecor, domine sancte pater omnipotens aeterne deus, quam distribuisti humanis infirmitatibus, erigere dignare famulum (vel -am) tuum (vel -am) N. egritudinis languore depulsum (vel -sam) et omnem sensum eius dignare tuis visitationibus refovere, quatenus adoptionem tuam possit cum gaudio sanitatis percipere, expelle ab eo (vel ea) itaque cuncta contrariae valetudinis tela releva, quem (vel quam) redimere gloriaris, ut baptismi sit in illo (vel illa) palma victoriae, non mortis, et gloriosum semper habulet, quod accepit, signaculum sanctae crucis. Per Dominum. . . Deinde dicant compadres dominicam orationem Pater noster et symbolum Credo, postea sequitur oratio, qua catechizet sacerdos infantem his verbis: »Nec te lateat sathanas' ut supra. Deinde mixtura ex terra et sputo tangat sacerdos aures et nares ut supra. Dicat ad aurem dextram »Effeta quod est adaperire.« Alia omnia fiant ut supra scripta sunt usque in finem de aliis infantibus.*

Nynější rituál zmiňuje se jen potud o dítkách nemocných, že dovoluje *zkrátiti* obřady křesťní, kdežto rituál starý předpisoval *obřady pozměněné* tím způsobem, že vsunul do nich zvláštní onu tklivou modlitbu za zdraví dítky.

7. Další odstavec rituálu týká se svěcení křestní vody v případě nutkové potřeby. Rubrika zní: »*Sequitur consecratio fontis in necessitate*«. Obřady a modlitby tu předepsané jsou značně kratší, nežli ty, jež nynější rituál předpisuje v odstavci »*Benedictio fontis baptismi extra sabbatum Paschae et Pentecostes cum aqua consecrata non habetur*«. Veliký starý rituál svěcení křestní vody konali pouze takto: »*Adiutorium nostrum in nomine Dni. Qui fecit. Dne exaudi. Et cla. Dns vob. Et cum. Oremus. Exaudi nos, quaesumus, omnipotens Deus, et in huius aquae substantiam tuam immisce virtutem, ut abluendus per eam et sanitatem et vitam mereatur accipere aeternam. Per Dnm. Sequitur exorcismus; hic non dicitur, Oremus*': Exorciso te creatura aquae in nomine Dei † Patris omnipotentis et in caritate Dni nostri Iesu † Xpi filii eius et in virtute Spiritus † scti. Exorcizo te omnis virtus adversarii, omnis incurio sathanae, omnis fantasia daemonum, eradicare et effugare ab hac creatura aquae, ut fiat fons aquae salientis in vitam aeternam, et qui ex ea baptisatus fuerit, fiat templum Dei vivi et Spiritus sanctus habitet in eo in remissionem omnium peccatorum. Per Dnm nostrum. *Tunc sacerdos misceat sacrum oleum cum aqua ad modum crucis infundens et dicens*: Fecundetur et sanctificetur fons iste renascentibus ex eo in vitam aeternam Amen. *Similiter et sanctum crisma infundens per modum crucis, dicat*: Infusio crismatis salutaris aquae in nomine patris et filii et Spiritus † scti fiat fons aquae salientis in vitam aeternam. Amen. *Tunc sacerdos interrogat dicens*: »Credis in Deum Patrem omnip. etc. omnia ut supra.

8. Následuje »*Benedictio sponsi et sponsae*«. Jest to analogon oné benedikce, která dosud říká se ve mši »pro sponso et sponsa«, odchylky však jsou i tu dosti značné. Kdežto nyní po »Pater noster« říká kněz hned příslušné modlitby, jest v našem rituálu předepsán jakýsi úvod této podoby: »*Ps. Deus misereatur nostri. Kyrie el. Xpi el. Kyrie el. Pat. noster. Et ne. V. Salvum fac servum tuum et ancillam tuam. Deus meus sp. V. Mitte eis auxilium de sancto. Et de Sion. V. Hic accipiant benedictionem a domino. Et misericordiam a Deo salutari s. Beati omnes qui timent dominum. Qui ambulant in lege dni. V. Esto*

eis dne turris fortitudinis. A facie inimici. V. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Et cum. Modlitba »Propitiare, Domine«, jež nyní tvoří začátek benedikce, ve starém rituálu chybí a následuje hned modlitba »Deus qui potestate virtutis«, ale značně zkrácená, ve dvě samostatné orace rozdělená a značné odchylky od nynějšího textu vykazující:

Missál nynější.

Oremus. Deus qui potestate virtutis tuae de nihilo cuncta fecisti: qui disponis universitatis exordiis homini ad imaginem Dei facto, ideo inseparabile mulieris adjutorium condidisti, ut femineo corpori de virili dares carne principium, docens quod ex uno placuisset institui, numquam licere disjungi: Deus qui tam excellenti mysterio conjugalem copulam consecrasti, ut Christi et Ecclesiae sacramentum praesignares in foedere nuptiarum . .

Ritual 1496.

Oremus: Deus qui potestate virtutis tuae de nihilo cuncta fecisti qui disponis ab universis exordiis hominem ad imaginem tuam factum: ac ideo inseparabilem mulieris ad virum introitum condidisti, ut femineo corpore de carne dares viri principium, docens quod ex tuo explicuisset instituto: numquam liceret disjungi.

Oremus: Deus, qui tam excellenti mysterio conjugalem consecrasti coniunctionem: ut xpi et ecclesiae sacramentum celebritate praesignares nuptiarum . . .

Potud shodují se celkem oba texty, ale potom odchyľuje se náš rituál naprosto slovy: »Deus Abraham, Deus Jacob, Deus Isaac benedictio adolescentes istos et semina in eis semen vitae in mentibus eorum, ut quicquid pro utilitate sua didicerint, hoc facere cupiant. Per xpm dnm.

Potom následuje modlitba dosud jako »postcommunio« ve mši »pro sponso et sponsa« užívaná: »Quaesumus omnipotens Deus« s malou jen odchylkou, totiž rituál z r. 1496 místo »pio favore comitare« má »pio amore connecte«.

Konec benedikce ve starém rituálu jest od nynějšího zcela odchylný, an zní: »Pax dni sit semper vobiscum. Et cum sp. Oremus. Omnipotens sempiternus Deus, qui primos parentes nostros Adam et Evam sua virtute copulavit, ipse corda et corpora vestra sanctificet et benedictat atque in societate et amore verae dilectionis coniungat. Per xpm dnm nostrum.

9. Jak ze starého rituálu našeho vysvítá, byly druhdy *nevěsty po oddavkách uváděny* zvláštním obřadem, jehož se nyní neužívá. Zní pak dotyčná část starého rituálu Pražského takto: *Introductio sponsarum post nuptias. Ps. Levavi*

oculos meos in montes: unde veniat auxilium mihi¹⁾ *usque ad finem. Ps.* Ad te levavi oculos meos, qui habitas in coelis. Ecce sicut²⁾ *usque ad finem. V.* Salvam fac ancillam tuam, quae ante ecclesiam consistit ingressum oratorii petitura, et concede, ut tuae benedictionis adminiculo possit intrare atque ad tui nominis honorem personare, ita ut sincera a labe criminum utriusque bonum commoditatis mereatur conservare te auxiliante. Qui in trinitate perfecta vivis et regnas. *Oremus.* Deprecor misericordiam tuam et pietatem Dne Iesu Xpe, ut huic famulae tuae, quae in saeculi huius nocte vagatur incerta et dubia, via veritatis et agnitionis tuae iubeas demonstrare, quatinus cordis sui oculis reseratis te verum Deum et patrem in filio et filium in patre cum spiritu sancto cognoscat, atque istius confessionis fructum hic et in futuro percipere mereatur. Per xpm dnm nostrum*.

10. *Nemocným ženám ku porodu pracujícím* bývalo udělováno *požehnání*, jež nyní již není v obyčeji. Starý náš rituál vypisuje tuto benedikci takto: »*Benedictio mulieris in partu egrotantis. Dicantur isti ps. sequentes.* Dne ne in furo. *Ps.* Deus misereatus. *Ps.* Ad te levavi. *Ps.* Beati omnes, qui ti. dnm, qui am. Kyriel. xpel. Kyriel. Pater nr. Et ne. *V.* Salvam fac ancillam tuam. Deus me. *V.* Mitte ei Dne auxi. de s. Et. *V.* Esto ei Dne turris fortitudinis. A fa. *Evangel.* Inicium sceti evangelii secundum Iohannem. Glia tibi Domine. In principio erat verbum. *Require alibi.* *V.* Sit nomen Dni benedictum. Ex. *Antif.* Ecce crucem Dni fugite partes adversae: vicit leo de tribu Juda radix David alleluja. *V.* Adoramus te Xpe et benedicimus tibi. Quia. *Oremus.* Omnipotens et misericors Deus, quae-sumus pietatem tuam, ut hanc famulam tuam in hoc habitaculo fessam iacentem salutifere visitare digneris et sicut visitasti Thobiam et Saram et socrum petri et puerum centurionis, ita et ista pristina sanitate animae et corporis recepta tibi gratiarum in ecclesia tua referat actiones Per xpm. *Oremus.* Ille omnipotens Deus te benedicat de coelis, qui per gloriosam nativitatem suam venerandamque passionem ac mirabilem resurrectionem nos

¹⁾ Zalm 120.

²⁾ Zalm 122.

venit redimere de terris. Benedicat te Deus Pater, qui te creavit. Sanet te ihs xps, qui pro te passus est. Illuminet te Spiritus Sanctus, qui in te effusus est. Et benedictio Dei Patris omnipotentis et Filii et Spiritus sancti sit semper et maneat tecum. Amen.

11. *Nemocné matce po porodu* udělováno bývalo toto požehnání: »*Benedictio alia ad idem in partu*. Domine Iesu Xpe, qui sub hebreis patribus natus es de sancta Maria virgine et post quadraginta dierum numerum in ulnis Symeonis suscipiendus in teplum sanctum praesentatus, respice atque conserva hanc famulam tuam cum filio (*aut*: filia), quem (*aut*: quam) dedisti ei, et fac eos (*aut* eas) digne pervenire ad participationem corporis et sanguinis tui. Qui. *Oratio*. Domine sancte Pater omnipotes aeternae Deus, qui benedictionis gratiam egris corporibus infundendo facturam tuam multiplici pietate custodis, ad invocationem tui nominis benignus assiste, et hanc famulam tuam liberatam ab egritudine et sanitati donatam dextera tua erigas, virtute confirmes, pietate tuearis, ecclesiae tuae sanctisque altaribus cum omni desiderata prosperitate restituas. Per Xpm Do. Et benedictio Dei Patris omnipotentis et filii et Spiritus sancti sit super te et maneat tecum. Amen«.

12. *Úvod matky po porodu* konán byl za zcela jiných modliteb nežli nyní. Nápadný rozdíl ten vysvitne z tohoto srovnání:

Rituál 1872.

De benedictione mulieris post partum.

V. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

R. Qui fecit coelum et terram.

Antiphona. Haec accipiet.

Psalmus 23. Domini est terra...

Et repetitur Antiphona: Haec accipiet.

Deinde porrigens ad manum mulieris extremam partem stolae, eam introducit in Ecclesiam, dicens: Ingredere in templum Dei, adora Filium beatae Mariae Virginis, qui tibi foecunditatem tribuit prolis.

Et ipsa ingressa genuflectit coram Altari et orat,

Rituál 1496.

Sequitur introductio mulieris ad ecclesiam post partum. Ps. primum dicatur Laudate pueri.

Ps. Beati omnes.

Ps. Exaudiat te Dominus in die trib.

Gloria Patri. Sicut.

Kyriel. Xpel. Kyriel.

Pater noster.

Et ne nos.

V. Salvam fac ancillam tuam, Domine.

V. Mitte ei auxilium de sancto.

V. Esto ei turris fortitudinis.

V. Anima mea illi vivet. Et semen tuum serviet ipsi.

V. Benedicat te Dñus ex Sion.

Et videas bona Hierusalèm omnibus diebus vitae tuae.

gratias agens Deo de beneficiis sibi collatis, et Sacerdos dicit:

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Pater noster secreto.

V. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos a malo.

V. Salvam fac ancillam tuam, Domine.

R. Deus meus, sperantem in te.

V. Mitte ei, Domine, auxilium de sancto.

R. Et de Sion tuere eam.

V. Nihil proficiat inimicus in ea.

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. Omnipotens sempiternus Deus, qui per beate Mariae Virginis partum fidelium parientium dolores in gaudium vertisti: respice propitius super hanc famulam tuam, ad templum sanctum tuum pro gratiarum actione laetam accedentem, et praesta, ut post hanc vitam ejusdem beatæ Mariæ meritis et intercessionem ad aeternae beatitudinis gaudia cum prole sua pervenire mereatur. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

Deinde illam aspergit iterum aqua benedicta in modum crucis, dicens: Pax et benedictio Dei omnipotentis, Patris † et Filii et Spiritus Sancti, descendat super te et maneat semper. Amen.

V. Dnus custodiat introitum tuum et exitum tuum. Ex hoc num et usque in seculum.

V. Domine exaudi orationem meam.

Oremus. Omnipotens sempiternus Deus, pater Dni nostri Jesu Xpi, qui filium tuum unigenitum una cum matre tua semper Virgine Maria post quadraginta dierum spatia in templo presentatos benefidixisti, benefidicere digneris hanc famulam tuam N. post partum tibi Dno Deo nostro ad templum tuum purificandi gratia praesentatam et concede propitius, ut sicut eam per nostrum officium in templum istud terrenum introducimus, sic post finem vitae praesentis coelestem introitum percipere mereatur. Per Xpm.

Tunc aspergatur aqua benedicta et porrecta ei stola introducat eam sacerdos ad ecclesiam dicens: Introducat te Dominus Ihs Xps in regnum coelorum, sicut introduceris per officium meum in hoc templum terrestre. Amen.

Antif. Aufer a nobis Dne cunctas iniquitates nostras, ut mereamur puris mentibus introire ad sancta sanctorum.

V. Cor mundum crea in me Deus. Et.

Oremus. Omnipotens sempiternus Deus, majestatem tuam supplices exoramus, ut sicut unigenitus filius tuus in nostrae carnis substantia in templum est praesentatus, ita nobis tibi facias purificatis mentibus praesentari. Per ...

Oratio. Deus qui salutis aeternae beatæ Mariæ virginitate fecunda humano generi praemia praestitisti, tribue quaesumus, ut ipsam pro nobis intercedere iugiter sentiamus, per quam meruimus auctorem vitae suscipere. Per Dnm nostrum Iesum Xpm. Amen.

13. *Žehnání nového domu* (Sequitur rubrica de benedictione novae domus). Orace, již se při obřadu tom užívalo, liší se od modliteb nyní užívaných, a zněla takto: Aeternum atque omnipotentem deum unanimiter orantes petamus pro hac domo: atque omnibus habitantibus in ea: ut eis dns angelum pacis, an-

gelum lucis, angelum defensionis assignare dignetur: tutos eos et defensos praestet: augeat eis de rore coeli pinguedinem terrae: frumentum vini et olei, pacem, sanitatem, benignitatem ac letitiam, ab homine usque ad pecus eis concedat. Quod ipse praestare dignetur. Qui . . .

14. *Žehnání poutníků před nastoupením pouti.* V novém rituálu sice také nalézáme »benedictio peregrinorum ad loca sancta prodeuntium«, ale obřad za starodávna u nás užívaný je veskrze jiný. Příslušná stať starého rituálu zní takto: *Sequitur rubrica de benedictione peregrinorum in exitu eorundem. Peregrini confessi primo se prosternant coram sacerdote; post hoc hi dicantur psalmi: Ps. Dns regit me. Ps. Quam dilecta tabern. Ps. Ecce quam bonum. Kyriel. Xpel. Kiriél. Pr. nr. Et ne nos. V. Exurge dne adjuva nős. Et libera nos propter nomen sanctum tuum. V. Vias tuas dne demonstra eis. Et semitas tuas edoce eos. V. Perfice gressus eorum in semitis tuis, ut non moveantur vestigia eorum. V. Benedictus dns die quotidie. Prosperum iter faciet deus salutarium nostrorum. V. Mitte eis auxilium de secto. Et de Sion tuere eos. V. Dne exaudi o. m. Et cla. Dominus vobiscum. Oremus.* Deus qui diligentibus te misericordiam tuam semper impendis et servientibus tibi in nula es regione longinquus: dirige viam famulorum tuorum in voluntate tua, ut te protectore, te duce per iustitiae semitas sine offensione gradientur. Per Xpm. *Oratio.* Deus infinitae misericordiae et maiestatis immensae, quem nec spacia locorum nec temporum ab his quos tueris disjungunt, adesto famulis tuis in te ubique confidentibus, et per omnem, quam ituri sunt, viam dux eis et comes esse digneris: nulla eis adversitas noceat, nihil difficultatis obsistat, cuncta eis sint prospera, ut sub ope dexteræ tuæ quicquid iusto expetierint desiderio, celeri consequantur effectum. Per Xqm dnm. *Deinde surgant.*

Zajímavý jest obřad *žehnání poutnických mošen a holí*, jenž následuje: *Benedictio capsellarum et baculorum sequitur.* Domine Iesu Xpe, mundi conditor et redemptor, qui beatis apostolis tuis praecepisti, ut euntes ad praedicandum virgas tantummodo sumerent, te supplici devotione deprecamur, ut has capsellas et hos fustes benedicere digneris, quatinus hi, qui illos in signum peregrinationis et corporum suorum sustentationem sunt recepturi, coelestis gratiae

recipiant plenitudinem: ut in eis tuae benedictionis munimen possint percipere, ut quemadmodum virga Aaron in templo Dni florens a rebellium iudeorum numero ipsius stirpem seiunxit, ita et hos famulos tuos signaculo sancti Petri adoratores ab omnibus peccatis absolvas, quo in die iudicii ab impiis separati in dextra parte sint coronandi. Per te Xpm. *Antif.* Advenerunt nobis dies poenitentiae ad redimenda peccata et ad salvandas animas. *Antif.* Per arma iustitiae virtutis Dei commendemus nosmetipsos in multa patientia. *Dans sacerdos peregrinis ipsius capsellas, peras et baculos, dicat, quod sequitur:* »In nomine Dni nostri Jesu Xpi: accipite has peras et hos baculos in sustentationem itineris ac laboris et in viam peregrinationis vestrae, ut devincere valeatis catervas inimicorum et pervenire ad limina N., quo pergere cupitis, et ut peracto itinere vestro bene castigati et emendati, salvi atque incolumes cum gratiarum actione ad propria reverti mereamini. Concedatque vobis omnipotens Deus per intercessionem beatissimae Mariae Virginis et sancti vel sanctorum N. in hoc saeclo accipere remissionem peccatorum et in futura consortium beatorum. Per eundem Xpm. *An.* In viam pacis dirige eos Dne. *Ps.* Benedictus Dns Deus Israel. *An.* In viam. *V.* Benedictus dns die quotidie. Prosperum iter faciet Deus salutarium nostrum. *Oratio.* Omnipotens sempiternus Deus, humani generis reformator et auctor, qui abrahamae puero tuo, ut iret de terra nativitatis suae et veniret in terram re promissionis, quam ei te daturum promiseras, praecepisti. Nec non et populum israeliticum in deserto te adorandum multis prodigiis venire fecisti, hos quoque famulos tuos ad limina N. pergentes a periculis omnibus eruas et a peccatorum nexibus solvas. Et tu, qui es vera via in te credentium, iter eorum bene dispone, ut inter omnes huius saeculi varias perturbationes tuo semper protegantur auxilio. Mitte eis Dne angelum tuum de coelis, quem Thobiae famulo tuo comitem dedisti, ut ubique manserint; sit illorum defensor contra insidias omnium inimicorum visibilium et invisibilium, quatinus laeti et incolumes iterum ad nos redire valeant. Per Xpm Dom. Et benedictio Dei patris omnipotentis et filii et Spiritus scti descendat super vos et maneat semper vobiscum. Amen.

15. *Žehnání poutníků po návratu z pouti.* Titulní rubrika tohoto odstavce zní: »*Sequitur ordo benedictionis pergrinorum post suam reversionem.*« Potom velí rubrika: »In reditu peregrini iterum se prosternant, et dicatur super eos psalmus: Levavi oculos meos in montes« Jest to žalm 120, kdežto nyní při obřadu tom říká se žalm 127. »Beati omnes.« Antifona »Ecce sic benedicetur«, jež v nynějším rituálu po žalmu následuje, ve starém rituálu se neuvádí. Následuje pak ve starém i novém rituálu Kyrie eleison, Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. Et ne nos inducas. Následující pak versikule a responsoria jsou zase odchylny:

Rituál 1496.

V. Salvos fac servos tuos
R. Deus meus, sperantes in te.
V. Convertere, domine X.

Rituál 1872.

V. Benedicti, qui veniunt in nomine Domini.
R. Benedicti vos a Domino, qui fecit coel. et terram.
V. Respice, Domine, in servos tuos, et in opera tua.
R. Et dirige eos in viam mandatorum tuorum.

V obou rituálech pak souhlasně následují: V. Domine, exaudi or. m. R. Et clamor meus. V. Dominus vobiscum. R. Et cum sp. t. V novém rituálu předepsány jsou tři modlitby, ve starém toliko jedna, jejíž první polovice téměř úplně shoduje se s prostřední modlitbou z oněch tří nynějších; druhá polovice však z počátku naprosto jest odchylná, a teprve konec zase v obou rituálech téměř úplně jest shodný.

Rituál 1872.

Omnipotens sempiterne Deus, nostrorum temporum vitaeque dispositio, famulis tuis continuae tranquillitatis largire subsidium, ut quos incolumes propriis laboribus reddidisti, tua facias protectione securos.

Rituál 1496.

Omnipotens sempiterne Deus, nostrorum temporum vitaeque dispensator, famulis tuis continuae tranquillitatis largire subsidium, et quicquid eis in via subripuit visus et auditus malae rei aut otiosi sermonis, totum ineffabili pietate propitiatus indulge. Et quos incolumes propriis laboribus reduxisti, tua semper facias protectione securos. Per Xpm Dnm nostrum.

Zajímavost jest, že pohanský výraz »laribus« zaměněn v novém rituálu slovem »laboribus.«

Závěrečná rubrika zní: »Aspergantur et intrent ecclesiam gratias dno Deo cum iubilo referentes.« (POKRAČ.)

O chronologickém pořádku knih Esdrášovy a Nehemiášovy.

Napsal FR. VINC. ZAPLETAL Ord. Praed.

Také E. Meyer myslí, že těmi slovy míněn Esdráš a nikoli první příchodí ze zajetí, neboť o těchto prý by tak nebylo možno mluvit, protože přišli již před sto lety, a byla to věc dobře známá, takže o ní nebylo třeba psát.¹⁾ A byl prý ten dopis dán do hl. 4., protože chronista jej vztahoval na stavbu chrámu a ne na vystavění hradeb.²⁾ Též A. Klöstermann vztahuje Esdr. 4, 12. na Esdráše.³⁾ A. van Hoonacker však se domnívá, že míněn Chanani, který zpravil Nehemiáše o stavu Israelitů v Palestině, kde tedy napřed byl a sotva sám se tam odebral, nýbrž s průvodem Židů.⁴⁾

¹⁾ E. Meyer, Die Entstehung des Judenthums, Halle 1896 str. 89. násl.: „Wie kann Rechem so von einem Ereigniss sprechen, das ein Jahrhundert vorher passirt ist? Wollte er weiter nichts berichten, so konnte er von der Einwanderung der Juden ruhig schweigen; das war ein allbekanntes, längst der Geschichte angehöriges Ereigniss. Es liegt ja doch auf der Hand, dass die Worte nur Sinn haben, wenn sie dem König etwas mittheilen, was für das Verständniss der Eingabe unentbehrlich ist: nicht die Juden, die seit Kyros in Palästina sitzen, sondern die, welche Du uns geschickt hast, sind angekommen und gehen jetzt daran Jerusalem aufzubauen. Bedenke also wohl, was du thust: Du siehst, zu was für Consequenzen Deine unüberlegte Mildherzigkeit führt, mit der Du uns die Leute auf den Hals geschickt hast.“ Mithin können die Eingewanderten nur Ezra und seine 1760 Genossen sein; denn sonst müssten wir ausser dieser und der Rückwanderung unter Kyros noch eine dritte starke Rückwanderung annehmen, von der sonst nicht die mindeste Kunde erhalten wäre, obwohl grade sie soviel Begeisterung und Energie hatte, dass sie den Mauerbau in Angriff zu nehmen wagt.“

²⁾ E. Meyer l. c. str. 93.: „Dass in dieser Lücke (t. j. mezi Esdr. 10 a Neh. 1) der Bericht über den Versuch des Mauerbaus und seine Vereitelung gestanden hat, ist längst allgemein anerkannt. Gewöhnlich meint man, der Chronist habe ihn weggesehnitten, weil diese Vorgänge für die Juden zu schmerzlich waren, um von ihnen zu sprechen. Aber das ist unmöglich; denn schliesslich hat ja die Sache der Juden gesiegt, die Erzählung würde also den Triumph ihrer Sache über ihre Feinde nur erhöht haben. Vielmehr ist dieser Bericht oder wenigstens sein Kern vom Chronisten gar nicht übergangen, sondern nur umgestellt: ihm gehören die Dokumente Ezra 4 an. Eben weil der Chronist ihn auf den Tempelbau anstatt auf den Mauerbau bezog, hat er ihn früher gesetzt und konnte ihn nun nicht wiederholen. Diesem Schnitt ist dann auch alles, was etwa von historischer Erzählung neben den Urkunden in der Quelle des Chronisten stand, zum Opfer gefallen.“

³⁾ A. Klöstermann, Geschichte des Volkes Israel, München 1896 str. 254 násl.

⁴⁾ A. van Hoonacker, Néhémie en l'an 20 d'Artaxerxes I, Esdras

Uvážíme-li však dobře všechny nesnáze a posoudíme-li rozřešení jejich po zákonech správné logiky a kritiky, nezbývá nám než-li říci, že Esdr. 4, 6—23 zaujímá své pravé místo,⁵⁾ neboť není dostatečného důvodu, abychom je kladli jinam, není také k tomu jiného místa vhodného a konečně jest Esdr. 4, 6—23 přece jenom dokumentárním důkazem k tomu, co vypravuje Esdr. 4, 1—5. Nesmíme však podržeti jmen »Asuerus« (v. 6.) a »Artaxerxes« (v. 7.), protože se sem nehodí. Aspoň prvé, totiž Asuerus, zaměňují všichni v jiné, a dle toho můžeme zaměnití též jméno Artaxerxovo, protože ve v. 7. očekáváme právě psaní zaslané za »Asuera«. Že by toto psaní bylo z textu zmizelo, k tomu nemáme dostatečného důvodu, že však jména byla od opisovačů Písma svatého přecasto změněna, připouští kde kdo. Jak »Asuerus« tak i »Artaxerxes« není tedy nikdo jiný než-li Kyrův nástupce Kambyzes, jenž měl jinou politiku než jeho předchůdce⁶⁾ a proto též odňal dovolení Židům dříve dané. A že se nemýlíme v této domněnce, dosvědčuje třetí kniha Esdrášova, která sice v nynější podobě na tom místě má též Artaxerxa, dříve však měla Kambysa, jak dokazuje Flavius Josephus.⁷⁾

2. Druhý důkaz pro svou hypothesu bere van Hoonacker ze světnice Jehochanana, syna Eliašibova (לְשֹׁכֵת יְהוֹחָנָן בֶּן-אֶלְיָשִׁיב), do níž Esdráš se ubírá (Esdr. 10, 6.). Jméno zdá se náležeti osobě důležité, a tou jest Jehochanan, syn Eliašibův, který se objevuje v knize Nehemiově jako velekněz. Osoba ta, od níž

en l'an 7 d'Artaxerxes II, Gand 1892 str. 52 násl.: Hanani, frère ou proche parent de Néhémie, était sans aucun doute né sur la terre de l'exil. Or au ch. 1 de Néhémie il revient de Jerusalem, porteur d'un message sur la malheureuse issue de l'entreprise aux murs de la ville. Il doit donc s'être rendu de Babylonie en Judée, et il est plus que probable que son expédition avait pour objet l'oeuvre qui était pour les Juifs à l'ordre du jour. Frère de l'échanson du roi, il n'était pas, d'ailleurs, le premier venu et l'intérêt qu'il témoigne aux affaires de sa patrie nous oblige à croire qu'il aura été pour une bonne part dans les travaux dont l'accusation de Rehoun amena la suspension. Les Juifs dont parle Rehoun et qui sont arrivés «de chez Artaxerxes» ne seront autres que Hanani et ses compagnons.

⁵⁾ A tím odpadá též, co praví E. Sellin l. c. str. 49, že Esdráš by měl býti připomenut při stavbě hradeb za Nehemiáše, »protože by byl nejtěžší kus toho díla provedl.« Esdráš v té příčině ničeho nepodnikl.

⁶⁾ Srov. Herodota 3, 67 a nápis behistunský 1, 24 násl.

⁷⁾ Flav. Jos. Antt. 11. 21. 26.

světnice chrámová měla jméno, byla asi z téže doby, v níž žil Esdráš. Velekněz Jehochanan však nosil tiaru právě na začátku 4. století, sedmého roku Artaxerxa II., r. 398!

Také tento důkaz nezdá se mi býti přesným, neboť vedle výkladu van Hoonackera jsou možny ještě dva jiné. Buď totiž tento Jehochanan ben Eliašib nebyl veleknězem, nýbrž jinou osobou z doby Esdrášovy,⁸⁾ nebo, jest-li to skutečně jméno toho velekněze, mohlo se dostat do knihy Esdrášovy (10, 6.) později, kdy toto místo bylo napsáno, aby čtenáři té doby věděli, s kterou místností mají stotožňovati onu místnost. Van Hoonacker⁹⁾ sice tvrdí, že ten Jehochanan ben Eliašib byl veleknězem, protože by jinak místnost byla označena bez dostatečného důvodu. Nelze prý si to jinak vysvětliti, než že Esdráš, obíraje se tehda důležitou záležitostí, odebral se na poradu k veleknězi, jenž měl, jistě veliký vliv, a výsledkem porady bylo povolání lidu do Jerusalema. Ale nevkládá do textu, co v něm nestojí? Vždyť účel udává se hned potom zcela zřejmě: »tam přenocoval¹⁰⁾ a ničeho nesnědl a nepil, neboť byl zarmoucen pro hříchy přišedších ze zajetí« (Esdr. 10, 6.). Trval tam tedy na modlitbách a postil se a radil se ne s veleknězem, nýbrž s Pánem Bohem.

3. Kdyby prý Esdráš byl působil v Jerusalemě před Nehemiášem, nelze si vysvětliti, proč by také Nehemiáš byl měl práci se sňatky, které Židé uzavřeli s cizinkami. R. 458, za Esdráše by byli zapudili všechny neisraelitky, a za 12 let potom, totiž r. 445, by zase vše bylo jako dříve. Kde prý je to nadšení pro zákon deuteronomistický, který se jeví v Esdr. 10?¹¹⁾

Odpověď není nesnadná. Nestalo se jednou, že Židé zapomněli daných slibů, nýbrž často svatosvatě něco slibovali a brzo zase na slib zapomněli. A že právě v této příčině tak jednali, lehko pochopíme, uvážíme-li, že ženy zapuzené a jejich děti byly s to, aby zviklaly úmysly svých manželův a otcův. A k ženám a k dětem přidali se asi také jejich příbuzní, čímž se Israelité dali svést do starých kolejí.

⁸⁾ Tak již J. Wellhausen, Göttinger gel. Nachr. 1895 str. 168.

⁹⁾ Van Hoonacker l. c. str. 85.

¹⁰⁾ וַיִּשְׁכֹּן jest jistě chybou opisovače; má se čísti s 3 Esdr. 9, 2 וַיִּשְׁכֹּן

¹¹⁾ Van Hoonacker, l. c. str. 6.

Ale jest to též zcela jisto, že zakročení Esdrášovo v té věci potkalo se s výsledkem od něho žádaným? Nade vší pochybnost to není, aspoň exegeté a dějepisci tu nejsou za jedno. J. Wellhausen myslí, že záměr Esdrášův se nezdařil.¹²⁾ A. Kuenen soudí, že Esdráš aspoň nedosáhl všeho, co zamýšlel.¹³⁾ Naproti tomu E. Meyer tvrdí, že sňatky s cizinkami byly působením Esdrášovým jistě rozvedeny,¹⁴⁾ a totéž dokázati usiluje van Hoonacker, opíraje se zvláště o celý postup ve zmíněné záležitosti.¹⁵⁾ Esdráš sám se nepodjal toho díla, nýbrž bylo mu oznámeno, že takové nedovolené sňatky existují, a lid mu po té také praví, že všichni jsou hotovi cizinky propustiti. Když tedy potom se ustavuje zvláštní tribunál, před nějž vinníci mají předstoupiti, děje se to jen k vůli skutečnému zapuzení, jež v zásadě dříve již všichni schválili. Proto prý nelze pochybovati o výsledku Esdrášovi příznivém.

(DOK.)

¹²⁾ J. Wellhausen, *Israelitische und jüd. Geschichte* str. 128: „Es sollten die in Mischehelebenden Männer aus jedem Orte besonders zu einem bestimmten Termin nach Jerusalem vorgeladet werden, zugleich mit den Ältesten und Richtern ihres Ortes. Trotz dem Einspruch einiger Eiferer wurde dieser Vorschlag angenommen und alsbald ein Ausschuss für Ehesachen in Jerusalem gebildet, der zu Anfang des folgenden Monats seine Thätigkeit begann. Eine Anzahl von Männern, welche Ausländerinnen geheiratet hatten, wurde ermittelt, darunter auch einige Priester und Leviten. Bei diesem Punkte aber ist der Bericht plötzlich abgeschnitten. Wahrscheinlich war das Ende ein Misserfolg. Anfangs hatte es den Anschein, als sei Ezra, durch eine fromme Aufwallung, die er im Volk zu erregen verstand, mit einem Schlage Herr der Lage geworden. Aber dann kamen allmählich die Hindernisse zum Vorschein, bei denen sicherlich die jerusalemische Aristokratie, welche offen gegen den Bevollmächtigten des Perserkönigs aufzutreten sich scheute, heimlich die Hand im Spiel hatte. Erst muss eine Volksversammlung berufen werden, nach vier Monaten kommt sie zu Stande und beschliesst eine Commission einzusetzen, die Commission lässt der öffentlichen Meinung Zeit, sich zu besinnen, ihren Eifer abzukühlen und ihre Furcht vor dem Perser zu dämpfen — und so verläuft die so ungestüm eingeleitete Bewegung zunächst im Sande.“

¹³⁾ Ve vydání K. Buddeově l. c. str. 247 násl.: „Der Läuterungsprocess, den Ezra bezweckt und auch begonnen hatte, ist nicht glücklich zu Ende geführt worden oder hat wenigstens keine bleibenden Folgen gehabt. Was geschehen ist, wissen wir nicht und werden es wohl niemals erfahren. Aber dass Ezra's Plan theilweise missglückt ist, scheint nicht zu leugnen zu sein. Die Zurückhaltung, . . . und das völlige Stillschweigen über die Jahre zwischen Ezra's Ankunft und Nehemia's Statthalterschaft können uns in dieser Auffassung nur bestärken.“

¹⁴⁾ E. Meyer l. c. str. 241. pozn. 2., kde opačné mínění nazývá „eine durchaus unbegründete Hypothese, im Widerspruch mit Ezra 10, 17.“

¹⁵⁾ Van Hoonacker l. c. str. 20 a násl.

Chronologie života Páně.

Podává FR. FRYČ.

Čím byl Quirinius při svém pobytě na Východě a v které době?

Na tuto otázku jsou nejrozumnější odpovědi:

Quirinius byl:

a) místodržitelem

v roce 9. před Kr. (745 U. C.); tak míní Velický.

- » 11—10. » (743—744); Bebbler.¹⁾
- » 7—6. » (747—748); Marucchi.
- » 5—1. » (749—753); Bucher Jord.
- » 4—1. » (750—753); Aberle, Mommsen, Zumpt.
- » 3—2. » (751—752); Borghesi, Garucci, Norisius, Tillemont.²⁾

b) Dán Káju Césarovi jakožto rector iuventutis:

r. 5—1. před Kr. (749—753); Bucher J.

- » 3—2. » (751—752); Riess.
- » 3. » (751); Wieseler.

c) Censitorem či úředníkem, jemuž toliko záležitosti popsané se týkající podřízeny byly:

roku 7. před Kr. (747); Didon.

- » 3. » » (750); Wieseler.
- » 2. » » (752); Riess.

Někteří stanoví, že Quirinius byl toliko místodržitelem, jiní tvrdí, že byl místodržitelem a rektorem,³⁾ opět jiní míní, že byl rektorem a censitorem, posléze, že byl místodržitelem, rektorem a censitorem.⁴⁾

¹⁾ O tom, zda bývalý konsul před pěti léty po svém úřadování do provincie poslán býti mohl, viz poznámku při věcném pojednání o místodržitelích.

²⁾ Různost mínění vyloží se snadno z mezery v řadě syrských místodržitelů mezi 748—760; každý spisovatel vyplňuje, jak nejlépe umí, myslí a potřebuje.

³⁾ Aberle uvádí dle Taciti, Annal. VI, 27. příklad (Élia Lamiy), že někdo mohl býti místodržitelem a nemusil se zdržovati ve své provincii, byl-li jinak zaneprázdněn: Quirinius byl rektorem,

⁴⁾ Tž spisovatel (Tüb. Quartalschrift 1865, I, 103) praví: Zudem stehe dieser Ansicht der allgemeine römische Brauch entgegen, dass Statthalter cäsarischer Provinzen nie mit Censugeschäften betraut waren.

Druhý pobyt Quiriniův na východě připadá do roku 6. po Kr. (759. U. C.).

Tím byla by záležitost Quiriniova a sčítání ukončena.

Literatura o Quiriniovi a popsání. (Nejdůkladnější v tomto oboru jsou Huschke, Mommsen a Zumpt): — *Aberle Moritz*, Über den Statthalter Quirinius (Tüb. Quartalschr. 1865, 103—148); *Týž*, Exegetische Studien (T. Q. 1868); *Týž*, Reichszensus des Augustus (T. Q. 1874). — *Ammonius V. S. V.*, Comm. de censu Quirini. Erlangen 1810; — *Borghesi Bart.*, Sul preside della Siria al tempo di N. S. Gesù (Oeuvres complètes. Paris 1862—79. — VII, 497); *Cavedoni*, (Civiltà cattol. 1881. Ser. XI. vol. V. p. 215—223). *Deyling Salomon*, De censu Augusti universe indicto (Observationes in scripturam sacram t. I. ob. 48). *Garucci Raff.* (Civiltà catt. 1876. Vol. XII, S. 206) (ibidem 1881. Vol. VI. S. 475). *Gerlach Hermann*, Die römischen Statthalter in Syrien und Judäa von 69 vor Chr. bis 69 nach Chr. Berlin 1865. *Gumpach J.*, Die Schatzung (Studien und Kritiken 1852. — S. 663—684). *Hilgenfeld*, Quirinius als Statthalter Syriens (Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie 1865, S. 408—421. — 1870. S. 151—167). *Höck*, Römische Geschichte 1843, (I, 2). *Huschke Th. Ed.*, Über den zur Zeit der Geburt Christi gehaltenen Zensus. Breslau 1840; *Týž*, Über den Zensus und Steuerverfassung der früheren römischen Kaiserwelt. Breslau 1847. *Kneucker*, (Článek »Steuern« v Schenklově, Bibelllexikon. Bd. V. S. 398—405). *Lecoultrre*, De censu Quiriniانو et anno nativitatís Christi secundum Lucam evangelistam. Lausanne. 1883. (K tomu sr.: Die theologische Literaturzeitung 1883. S. 481). *Lutteroth H.*, Le recensement de Quirinius en Judée. Paris 1864. *Marquardt*, Römische Staatsverwaltung. Leipzig 1876. Bd. II. S. 198—216 (v druhém vydání S. 204—223). *Marucchi O.*, Il censo d'Augusto e il Prof. Mommsen. Roma 1897. *Mommsen Th.*, Res gestae divi Augusti. (Monumentum Ancyranum et de P. Sulpicii Quirinii titulo Tiburtino). Berolini 1865; *Týž*, Römisches Staatsrecht. Leipzig 1874. II. 1, S. 391—394. *Obrechts Ulrich*, Census Augusti. Strassburg 1675. *Perizonius Jac.*, Dissertatio de Augustea orbis terrarum descriptione et loco Lucae eam memorantis. Franeker 1692. *Pölzl*, Census. (Wetzer und Welte's Kirchenlexikon 1884 III, 1—7). *Ramsay W. M.*, The Census of Quirinius. (Expositor 1897. Juny-Number). *Reinold*, Census habitus nascente Christo. Francq. 1682. *Richard B. Chr.*, Census Augusti universe vindictus. Wittenberg 1704. *Rodbertus*, Zur Geschichte der römischen Tributsteuern seit Augustus. (Hildebrand's Zeitschrift für National-Ökonomie und Statistik. Bd. IV. (1865). S. 341—427.; V. (1865). S. 135—171.; 241—315.; Bd. VIII. (1867). S. 81—126.; 385—475). O místu ze

svatého Lukáše (2, 1—5.) viz sv. V., 155. násl. *Sieffert*, (Článek: »Schatzung« v Herzogs Real-Encyklopädie. II. vyd 1884. XIII. S. 446—455). *Unger*, De causibus provinciarum Romanarum. (Studien zur classischen Philologie. Bd. X. 1887. S. 1—76). *Weizsäcker*, (Článek »Quirinius« v Schenkel's Bibellekikon Bd. V. S. 398—405). *Winer G.*, (Biblisches Realwörterbuch 1847—8. Clanky: Quirinius a Sčítání).

Dodatek k prvnimu oddílu. — Když pojednáno o příhodách, které s narozením Páně souvisejí a k jeho chronologickému určení přispěti by mohly, stůžž zde přehled různých mínění o jednotlivostech v obrazei.

Případ nebo zjev	stal se dle různých mínění v letech U. C.
Hvězda mudrců	747, 748, 749, 750, 751, 752.
Smrt Herodova	749, 750, 751, 753, 754.
Zachariáš v chrámě	745, 746, 747, 748, 749, 750, 751.
Popsání za doby narození Páně	744, 745, 746, 746-7, 746-8, 746-9; 752.
Quirinius za doby narození Páně byl v Syrii	743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752.

Chronologický pořad událostí od evangelistů vypravovaných. (Souhlas či harmonia evangelistů.¹⁾)

Čís. poř.	Příhoda	U d á n í		Matouš	Marek	Lukáš	Jan
		času	místa				
1	Předmluva.	—	—	—	—	1, 1-4	—
2	Úvod.	—	—	—	—	—	1, 1-14
3	1. Život Páně soukromý. Zachariáš a Alžběta.	— Za dnů Heroda krále (Mš. L.) z lř. Abiášovy (L.)	—	(2, 1)	—	1, 5-7	—
4	Zvěstování narození Janova	—	v chrámě	—	—	1, 8-22	—
5	Početí Janovo	Když se vyplnily dnové úradu jeho (L.)	odešel do domu svého	—	—	1, 23-25	—
6	Rodokmen Páně přirozený	—	—	1, 1-17	—	—	—
7	Rodokmen Páně zákonný	—	—	—	—	3, 23b338	—
8	Zvěstování a vtělení Páně	v měsíci 6. po zvěst. Janově (L.)	Nazaret v Ga- lilei	1, 18a	—	1, 26-8	—
9	Navštívení Alžběty	v těch dnech (L.)	na hory do města Judova	—	—	1, 39-56a	—

⁶⁾ Tento přehled sdělán dle Hetrenauerova vydání Nového zákona (Innsbruck 1896.) — Didon na př. má jiný pořádek asi následovně dle hořejšího přehledu: 16, 3—5, 8—14, Svatba Josefa s Marií, 15—20, 22—25, cesta do Betléma a pobyt tam, 21, 26—34. (Didon jest přívržencem dvojího pobytu svatě rodiny v Betlémě; odtud ta různost).

Čís. poř.	Příhoda	U d á n í		Matouš	Marek	Lukáš	Jan
		casu	místa				
10	Narození Janovo	čas porodu Alžběty (L.)	na hory do města Judova	—	—	1, 57-58	—
11	Obřezání Janovo	v den osmý L.	—	—	—	1, 59-66	—
12	Benedictus	—	—	—	—	1, 67-79	—
13	Život soukromý Janův	až do dne zjevení svého L.	na poušti	—	—	1, 80	—
14	Návrat Marie Panny	Po třech měsících L.	do Nazareta	—	—	1, 59b	—
15	Josef poučen o početí	—	—	1, 18b-25a	—	—	—
16	Císařské vyřízení	—	—	—	—	2, 1-3	—
17	Josef jde do Betléma	Po vyřízení L.	Z Nazareta do Betléma. L.	—	—	2, 4-5	—
18	Narození Páně	Dnově se naplnily, aby porodila. L.	v Betlémě	1, 25b	—	2, 6-7	1, 14
19	Pastýři u jesliček	—	—	—	—	2, 8-20	—
20	Obřezání Páně	Když se naplnilo osm dní. L.	—	1, 25b	—	2, 21	—
21	Zjevení Páně (třem králům)	Za dnů Herodesa krále. Mš.	Jerusalém a Betlehem	2, 1-12	—	—	—
22	Očišťování Panny	40 dní po křtu. L.	Jerusalém	—	—	2, 22-24	—
23	Simeon	—	—	—	—	2, 25-35	—
24	Atina	—	—	—	—	2, 36-38	—
25	Návrat do Nazareta	Vykonavše vše podle zákona. L.	z Jerus. do Galilee	—	—	2, 39	—
26	Útěk do Egypta	až do smrti Herodovy Mš.	pobyt v Egyptě	2, 13-15	—	—	—
27	Zavraždění nemluvňátek	Za Heroda Mš.	v Betlémě	2, 16-18	—	—	—
28	Napomenutí k návratu	Když umřel Herodes. Mš.	v Egyptě	2, 19-21	—	—	—
29	Obava před Archelaem	Za panování Archelaia. Mš.	—	2, 22	—	—	—
30	Cesta do Nazareta	Napomenutí	vychází z Egypta	2, 23	—	—	—
31	Život Páně v mládí	Dětátko	v Nazaretě	—	—	2, 40	—
32	Vstup do Jerusalema	O velikonočních 12. roku Ježíše	do Jerusalema	—	—	2, 41	—
33	Dvanáctiletý Pán v chrámě	—	v Jerusalemě	—	—	2, 42-50	—
34	Ostatní soukromý život	Potom	v Nazaretě	—	—	2, 51-52	—

Rok narození Páně dle různých spisovatelů. — Zajímavo jest sledovati dějiny a postup různých mínění. V době patristické pokládána léta 43. 42. a 41. (dle egyptského počítání 28.) panování Augustova, tedy léta 1., 2. a 3. před Kristem či 753., 752. a 751. U. C. ponejvíce za rok narození Páně; viz spisy Eusebiovy, Klementa Alexandrijského, Tertulliána, Augustina, Orosia atd. Dle přehledu u Clintona ⁶⁾ neudává žádný starší spisovatel dříve narození Páně než na rok 750. U. C., spíše později. Proč se tak děje, udávají novější spisovatelé dle slov Klementa Alexandrijského ⁷⁾ následujícími slovy: Dle udání evan-

⁶⁾ Clinton, Fasti Hellenici (Oxford 1851) III, 256—258.

⁷⁾ Migne. Patres graeci tom VIII, col. 884: 'Εγενήθη δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν τῷ ὀγδόῳ καὶ εἰκοστῷ ἔτει, ὅτε πρῶτον ἐκέλευσαν ἀπογραφὰς γενέσθαι, ἐπὶ Αἰγυπτίου. «Ὅτε δὲ τοῦτ' ἀληθές ἐστιν, ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ κατὰ Λουκᾶν γέγραπται οὕτως. »Ἐτεὶ δὲ πεντεκαιδεκάτῳ Τιβερίου Καίσαρος, ἐγένετο ὄμμα Κυρίου

gelia (Luk. III, 1. a 23.) přičítá se Pánu v patnáctém roce panování Tiberiova stáří 30 let; Augustus panoval 57 let, odečte se 15, zbude 42. rok panování Augustova, jak Eusebius a jiní církevní spisovatelé udávají.⁸⁾

V době pozdější možno mimo 751, 752, 753 i rok 754 U. C. jakožto rok narození Páně naléztí (když úmrtí Herodovo do roku 756, ba i 759 kladeno bylo: Eusebiovo *Chronicon*, *Chronicon paschale*, Baronii *Annales*).

Asi v 15. a 16. století přišlo se vypočítáváním dle Josefa na to, že Herodes v roce 750. U. C. zemřel.

Z toho jedni vypočítávající smrt Herodovu pro listopad (7. Kasleu) přidržovali se roku 750., jiní vypočítávající dle Josefa Flavia března (před velikonoce), stanovili rok 749. za rok narození Páně.⁹⁾

Kepler byl první,¹⁰⁾ který hranici roku 749. k vůli hvězdě překročil a rok 748. pro narození Božského děcka vypočítával; Ludovicus Boivinius (počátkem 18. století) hájil rok 747.

Ještě dále zašel Dominik Magnan z řádu Minimů, který svým spisem (r. 1772 vydaným) k vůli Tertullianovi (*census per Sentium Saturninum*) až do roku 746 zašel.¹¹⁾

ἐπὶ Ἰωάννῃν, τὸν Ζαχαρίου υἱόν. Καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ. Ἦν δὲ Ἰησοῦς ἀρχόμενος ἐπὶ τὸ βάπτισμα, ὡς ἐτὼν λ' . . . . . Πεντεκαίδεκάτῳ οὖν ἔτει Τιβεριίου, καὶ πεντεκαίδεκάτῳ Αὐγούστου οἱ τοὺ πληροῦνται τὰ τοῦχοντα ἔτη.

⁸⁾ V přehledu následujícím není jmenován žádný ze svatých Otců a nejstarších církevních spisovatelů, ježto jejich udání důkladnějšího studia a jiného rozdělení a pojednání vyžadují, než jim v předešlém i následujícím věnováno býti může.

⁹⁾ Tak nyní prý již Ambrosius a Chrysostomus, papežové Liberius a Damasus v tom domnění, že Eusebius se o jednu Olympiadu zmýlil.

¹⁰⁾ Viz o tom více: Sepp, *Leben Jesu* IV, 416.

¹¹⁾ Jeho nástupci, pokud možno naléztí, jsou Horix (1789), Scott (1860), Velický (1892) — O Magnanovi dodává Sepp l. c.: Zum Überflusse hält er noch ein wahres Ketzergericht über alle entgegengesetzten Meinungen und ihre Vertreter. — Něco podobného z novější doby možno naléztí v *Zeitschrift für kath. Theologie* (Innsbruck 1888.—XII), str. 314: Sattler (Professor in München), beschreibt in seinem „Führer durch das Panorama der Kreuzigung Christi“ (S. 7) folgende Münze: Avers: *HPΩΔΗΣ ΤΕΤ-ΡΑΡΧΗΣ*. Ein Palmzweig. Im Felde: *L ME (ME)* = Jahr 43. — Revers: *ΠΑΙΩ ΚΑΙΣΑΡ ΓΕΡ. ΣΕ* in drei Zeilen in einem Kranze. — Dazu schreibt Sattler: „Hiemit sind alle Hypothesen, welche bis zum Jahre 1886 über das Geburtsjahr Jesu

Vyjmou-li se mínění mluvící o 16 a více letech (před naším letopočtem) z ohledů technické chronologie, tu zašel ve svých výpočtech nejdále J. van Bebber svým spiskem roku 1898 vydaným (Zur Chronologie des Lebens Jesu. K. Schöningh in Münster), v němž (jinak velice důkladném) příliš mnoho své mínění zakládá na prorocích (str. 28), nedorozuměních (str. 93, 125), interpolacích (87, 90, 154, 157 a jinde) a na chybách (148, 179). Klade pak narození Páně na 12. duben 744 hlavně z toho důvodu, že 20. července r. 11. před Kr. (743) kněží židovští v Jerusalemě na svatyni stavěti počali a téhož dne i početi Páně a zvěstování blahoslavené Panně se stalo (k vůli Jan 2, 20).¹²⁾

Jednotlivá mínění dle skupin sestavená jsou tato :

- R. 10 před Kr. (744 U. C.): Bebber.
- R. 8   »   »   746): Horix, Magnan, Scott, *Velický*.¹³⁾
- R. 7   »   »   (747): Bacuer, Boivinius, Borghesi, Ebrard, Hergenröther, Huschke, Ideler, Ljungberg, Mann, Münter, Padovani, Patrizzi, Perty, Sancelmente, Sepp, Schubert, Winer, Wurm, Zumpt. (Kateřina Emmerichova 25. února 747).
- R. 6   »   »   (748): Amort, Blanchinus, Bolandus, Ant. Capellus, Clemencet, Cornely, Daupe, Dodwell, *Günther G. J.*, Grimm, Harduinus, Henschenius, *Kepler*, Kock, *Kryštůfek*, *Dr Láska*, Ant. Lupi, Mariana, Pagi, Papebroch, Reithmayer, Schegg, Schelstrate, Schmöger, Silvestre, Stampa, Zergoll.
- R. 5   »   »   (749): Ammer, de la Barre, Basnage, Berti, Bucher J., Calmet, Decker, Didon, Fillion, Graveson, Heineccius, (Kepler), Marius Lupi, Mediobarbus, J. G. Meyer, Moniglia, Natalis Alex., Norisius, Nösgen, Petavius, Pezron,

---

aufgestellt worden sind, hinfällig geworden, da sie insgesamt auf Voraussetzungen beruhen, welche durch die neu aufgefundenen Münze von Herodes Antipas als irrig erwiesen sind.

¹²⁾ Více o tom při výkladu dotýčeného místa o stavbě chrámu.

¹³⁾ Proloženě tištěná jména značí spisovatele z našich vlastí.

- M. Purulich, Rigordi, Seneschal, Schanz, Suslyga, *Sušil*, Tillemont, Tirinus, Uhland, Usher, Vaillant, de Vitre, Weigl, Wouters.
- R. 4 před Kr. (750): Alzog, Anger, Bengel, Dupin, Gumpach, Lamy, Lichtenstein, Marck, Offerhaus, Rennebaum, Schröckh, Stangl, Till, Tischendorf, Tournemin, Wieseler.
- R. 3 * * (751): Baronius, Bynäus, Calvisius, Cassiodorus, le Cointe, Genebrardus, a Lapide, Möhler, Paulus, S. Petit, Salianus, Scaliger, Marianus Scotus, Serarius, Siegbert, Süskind, Toletus, Tornielli, Vogel, Volkmar, Voss (Gerh.).
- R. 2 * * (752): Blondel, Caspari, Cedrenius, Hermanus Contractus, Copernicus, Coringius, Freculf, Hetzenauer, Honoratus a S. Maria, Isidor Sev., Lipsius, Maldonat, Maximus, Gerardus, Mercator, Molkenbuhr, Onufrius, Panvinus, Photius, Pererius, Ribera, Riess, Rösch, Seyffarth, Sigonius, Suarez, *Sýkora*, Temporarius.
- R. 1 * * (753): d'Ailly, Apollinaris Laodicensis, Basilius, Favre, Hamberger, Herviléus, Hug, Labbe, Lucidus, Musantius, Paulus Burgensis, Pearson, Pomerius, Röckkerarth, Salmeron, Sixtus Sennensis, Tostatus.
- R. 1 po Kr. (754): Allix, Horrebov, Lighfoot, Philippi, Riccioli, Rondet, Schwarz, Skultét.

Literatura o roku narození Páně: — *Allix Peter*, Dissertatio de anno et mense nativitatis J. C. London 1707). *Block D.*, Das wahre Geburtsjahr Christi oder wir sollen 1862 statt 1843 schreiben. Berlin 1843. *Bynaeus*, De natali J. Christi. *Calvisius Sethus*, De vero nativitatis Christi anno. (Epistola ad Keplerum). Lipsiae 1613. *Didon H. Fr.*, (La Grand Encyclopedie. Paris XXI. 129—142). *Hetzenauer M.*, (Ord. Cap.), Das Geburtsjahr Jesu Christi. (Linzer theologisch-praktische Quartalschrift 1896 p. 72—80). *Ittig Th.*, De ritu festum nativitatis Christi die

25. celebrandi ejusque nativitate dissertatio. *Keim Karl*, Geburtsjahr Christi. (Geschichte Jesu von Nazara. Zürich 1867. str. 394—408). *Knebel Joh.*, Dissertatio de anno et die nativitatis Christi. Halle 1728. *Löscher V. E.*, Dissertatio de nativitate Christi tempore. Dresden 1714. *Magnan D.*, Problema de anno nativitatis Christi. Romae 1772. *Molkenbuhr* (O. S. Fr.), Dissertatio critica de annis, quibus Christus est natus. Monasterii 1798. *F. P. (František Palacký)*, O roku narození Krista Pána. (Časopis českého Musea 1828. II. 47.). *Rösch G.*, Zum Geburtsjahr Jesu. (Jahrbücher für deutsche Theologie XI. 1, 4.). *Seyffarth Gustav*, Chronologia sacra. Untersuchungen über das Geburtsjahr Christi. Leipzig 1846. *Schuppius J. B.*, Deucalio Christianus. Marburg 1638. *Spiegel Daniel*, Disputationes duae de natali Christi. Wittenberg 1666. *Sýkora Dr. Jan L.*, (Ottův slovník naučný XIII. 326—334.). *Thilo*, Programma in sacris Chr. natal. Hal. 1834. *van Til. Salomon*, Comment. paradoxa historico-chronologica de anno, mense et die nati Christi. Jena 1740. *Ubink Theodor*, S. Heilands Geboorte door. Delft 1710. *Uhlandus*, Dissertatio historico-chronologica Christum anno ante aeram vulgarem IV. exeunte natum esse. Tub. 1775. *Wernsdorf*, Novissimorum de anno nati Christi examen. Wittenberg 1776. *Zumpt A. W.*, Das Geburtsjahr Christi. Leipzig (Teubner) 1869.

Dodatek: a) Literatura o Herodovi: Belfinger, Über die Familie Herodes. (Theologische Studien und Kritiken. Gotha 1855. Heft I. S. 150 ff.). *Freret Nicolas*, Eclaircissement sur l'année et le temps précis de la mort d'Herode le Grand, roi de Judée. (Memoires de l'Academie des inscriptions 1754. tom. XXI., p. 278—298.) *Jak. van der Chijs*, De Herode Magno. Lugdunum Batavorum (Leyden) 1855. *Kellner Dr.*, Über die Regierungszeit des Herodes und ihre Dauer. (Katholik 1887 II. S. 64. 166.). *Noldii*, De vita et gestis Herodum. *Reville A.*, Herodes der Grosse. (Deutsche Revue. 18, 1893. S. 83, 221, 361.). *Sauley F. de*, Histoire d'Herode, roi des Juifs. Paris 1867. (L. Hachette). *Schegg Peter Dr.*, Das Todesjahr des Königs Herodes und das Todesjahr Jesu Christi. Eine Streitschrift gegen Florian Riess. München 1882. — *b) K literatuře o hvězdě mudrců: Lauth J.*, Unsere Zeitrechnung. (Allgemeine Zeitung. München 1876. Beilagen zu Nr. 8. a 46—47.). *Láska W. Dr.*, Der Stern von Bethlehem und das Geburtsjahr Jesu Christi. (Natur und Offenbarung 1893. XXXIX. B. S. 307—310). *Leovitijs (Lvovský ze Lvovic)*, Iudicium de stella nova 1573. *Sattler*, (Münsterischer Anzeiger 1896. Nr. 5.).

II. Počátek veřejné činnosti Páně.

Veřejné vystoupení Páně jest spíše a důkladněji určeno a určitelno než doba narození Páně; avšak ani tato okolnost nezabránila nejružnějším domněnkám, které povstaly zvláště z určo-

vání času následujících příhod: vystoupení svatého Jana Křtitele, křtu Páně, stavby chrámu.

1. Veřejné vystoupení Jana Křtitele.

(Lukáš 3, 1—3.).

V. 1. Léta pak patnáctého císařství Tiberia císaře (τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος), když Pontský Pilát spravoval (ἡγεμονεύοντος) Jůdsko, a Heródes byl tetrarchou v Galilei, Filip pak bratr jeho tetrarchou krajiny iturejské a trachonitské, a Lysaniáš tetrarchou abilinským.

V. 2. za knížat kněžských Annáše a Kaifáše, stalo se slovo Páně k Janovi, synu Zachariášovu na poušti (ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐν τῇ Ἰωάννῃ).

V. 3. I chodil po vši krajině jordánské a kázal křest pokání na odpuštění hříchů.

Udání evangelistovo jest velice důkladné, tak že nemůže zdánlivě různá mínění připustiti; a přece jaké množství různých výkladův!

Nutno přejíti k jednotlivým udáním.

A) Tiberius.

Patnáctý rok Tiberiův vykládán jest různě podle toho, zda se počítá od počátku jeho samovlády (od smrti Augustovy) či od počátku jeho spoluvlády (tribunicia potestas nebo potestas proconsularis nad všemi provinciemi) nebo dle způsobu počítání různých národův a krajin (způsobem židovským, antiochejským, alexandrijským).

a) Evangelista počítá od počátku Tiberiový spoluvlády.

Pro to jsou následující důvody:

α) Počítalo se podobně již dříve (sr. o Nabuchodonosorovi Jerem. 52, 12 a 29; o Augustovi jest dobře známo, že doba jeho panování různě byla počítána)¹⁴⁾ i později (když Vespasián

¹⁴⁾ Dr. B. M. Lersch, Einleitung in die Chronologie. Herder Freiburg 1899. I. Theil str. 121. násl.: Die Regierungsjahre des Kaisers Augustus werden von den Schriftstellern von verschiedenen Anfängen gezählt: 1) von Cäsars Tod (15. März 710 U. C. = 44 v. Chr.); so rechnete Josephus, nur dass er 6 Monate 2 Tage statt 5 Monate 4 Tage (snad dle židovského kalendáře správně?) über 57 Jahre zählte; 2) vom Antritt des 1. Consulats (19. August 711); so rechneten mehrere Kirchenschriftsteller; bei Clemens von Alexandrien ist die Angabe 46 J. 4 M. 1 Tag corrumpt aus 56 J. 1 M. 4 T.; 3) von der Schlacht bei Actium (2. September 723 U. C. = 31. vor Chr.); 4) vom siegreichen Einzuge in Alexandrien gegen 29. August 724 oder vom Tode des Antonius und der

Tita, Nerva Trajána, Hadrián Antonina, Antonin Marka Aurelia za spoluvladaře si vzal¹⁵⁾; ba dvojí počítání let vládařství Tiberiova jest dokázáno jedním místem u Klementa Alexandrijského, kde týž praví, že Tiberius 22 léta panoval, dle jiných však 26 let, 4 měsíce a jeden den.¹⁶⁾ V Egyptě počítávala se vláda Tiberiova od roku 4. po Kr. (757), kdy Tiberius za syna přijat byl

Kleopatra (Sept. 724) oder 26. März nach Einigen, 1. Aug. nach Macrobius; 5) von der Erlangung des Titels Augustus am 16. Jan. 727, wie es die alexandrinische Osterchronik thut, womit die Rechnung vom Tribunate (15. Jan. 727) übereinkommt. Es soll dies im 7. Consulate gewesen sein, nach Anderen im 5. oder 6. (dle Clintona připadá na rok 727 sedmý konsulát Augustův). Andere stellen sogar 10 Regierungsanfänge auf. Eusebius, der das 1. Jahr des Augustus dem 8. der Kleopatra (711) gleichsetzt (Chron. ed. Schoene II, 134. u. 144. ed. Migne PP. graeci XIX. c. 522 et 526), erwähnt die Anfänge mit 717 u. 727. — Srv. též Marquard-Becker, Handbuch der Römischen Alterthümer (II, 3, 299.)

¹⁵⁾ Tak míní Schanz (Lukas, 157.), ale hned dodává: Zwar werden die Regierungsjahre im Alterthum nirgends nach dieser Mitregentschaft (sc. des Tiberius) gezählt, aber dieses erklärt sich aus der kurzen Zeit derselben und dem Bestreben der späteren Zeit, welche nur noch die volle kaiserliche Gewalt kannte, Missverständnisse in der Zählung zu vermeiden.

¹⁶⁾ Clemens Alexandrinus, Stromata, liber I. cap. 21. (Migne, PP. graeci tom. VIII. col. 881 sq.

Οὐδὲν δέ, οἶμαι, ἐπὶ τοῖσι
χειρὸν, καὶ τοὺς χρόνους τῶν
Ῥωμαϊκῶν βασιλέων παραθεσ-
θαι, εἰς ἐπίδειξιν τῆς τοῦ Σωτή-
ρος γενέδεως.

Αὐγονοτος ἔτη τεσσαρακοντα
τρία

Τιβέριος ἔτη κβ'.

Γάιος ἔτη δ'.

Κλαύδιος ἔτη ιδ'.

Νέρων ἔτη ιδ'.

Γάλβας ἔτος ἐν Οὐεσπεσιανὸς
ἔτη ι'

Τίτος ἔτη γ'

Δομιτιανὸς ἔτη ιε'.

Νέρβας ἔτος α'.

Τινὲς μὲν τοὺς χρόνους τῶν
Ῥωμαϊκῶν βασιλέων οὕτως
ἀναγράφουσι Γάιος Ἰούλιος
καῖσαρ ἔτη γ', μῆνας δ' ἡμέρας ε'
μεθ' ὃν Αὐγονοτος ἐβασίλευσεν
ἔτη μζ', μῆνας δ', ἡμέραν μίαν
Ἐλετα Τιβέριος ἔτη κς', μῆ-
νας ε' ἡμέρας θ'

ὃν διαδέχεται Γάιος Καῖσαρ ἔτη
τρία, μῆνας ι', ἡμέρας ὀκτώ
τοῦτον Κλαύδιος ἔτη ιγ', μῆνας
η', ἡμέρας κη'.

Νέρων ἔτη ιγ', μῆνας ὀκτώ,
ἡμέρας κη'.

Γάλβας μῆνας ἐπτά, ἡμέρας ε'
Ὅθων μῆνας ε' ἡμέραν α'.

Οὐτέλλιος μῆνας ἐπτά (Casaub.
ὀκτώ) ἡμέραν α'.

Οὐεσπασιανὸς ἔτη ια' (θ'),
μῆνας ια' ἡμέρας κβ'.

Τίτος ἔτη β', μῆνας β'.

Δομιτιανὸς ἔτη ιε', μῆνας η',
ἡμέρας ε'.

Νέρβας ἔτος α', μῆνας δ',
ἡμέρας ι'.

a jemu tribunicia potestas udělena, však jen na současných penězích možno tuto epochu stopovati.¹⁷⁾

β) Exegese prvního verše: Výrazu *ἡγεμονίας* užívá se v evangelích¹⁸⁾ a u Josefa pro úřadování kteréhokoli římského úředníka i císaře; značí tedy slovo *ἡγεμονία* spíše závislost nebo současnou působnost; v evangeliu tedy spoluvladařství. Tomu výkladu přejí též postavení slova *Καίσαρος* bez členu a za jménem, tak že správný překlad prvního verše by zněl: v roce 15. vladařství Tiberia tribuniciae potestatis (nikoli v 15. roce císařství Ti-

Τραιανος ἔτη ιθ'.	Τραιανὸς ἔτη θ', μῆνας ζ', ἡμέρας ι'
Ἀδριανὸς ἔτη κα'.	Ἀδριανὸς ἔτη κ' μῆνας ι', ἡμέρας κη'
Ἀντωνῖνος ἔτη κα' ὁμοίως πάλιν	Ἀντωνῖνος ἔτη κβ', μῆνας τρεῖς, ἡμέρας ζ'
Ἀντωνῖνος καὶ Κομόδος ἔτη λβ'.	Μάρκος Ἀνρῆλιος Ἀντωνῖνος ἔτη ιθ', ἡμέρας ια'.
Γίνεται τὰ πάν ἀπὸ Ἀδρούστου	Κομόδος ἔτη ιβ', μῆνας θ', ἡμῆρας ιδ'.
ἕως Κομόδου ἔτη σβ'	Ἀπὸ Ἰουλίου τοῖνον καίσαρος ἕως Κομόδου τελευτῆς γίνονται ἔτη σλζ', μῆνες ε'.

K vůli lepšímu porozumění a čtení stájtež zde řecké číslovky:

α, β, γ, δ, ε, ζ (Bau), ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ς, ϑ, σ,
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 200,
τ, υ, φ, χ, ψ, ω, ϗ (sampi), vždy s čárkou v pravo nahore
300, 400, 500, 600, 700, 800, 900

Za to 1000 α, 2000 β atd.

¹⁷⁾ O tom srv. Peter, Geschichte Roms III, 78–79: Im Jahre 4 nach Christus (757) wurde er (Tiberius) von Augustus adoptiert und ihm die tribunicische Gewalt wieder auf 5 Jahre verliehen... Nachdem jene 5 Jahre der tribunicischen Gewalt abgelaufen waren, wurde ihm J. 9 (762) für immer und ausserdem im Jahre 13 (766) auch noch die proconsularische Gewalt in allen Provinzen übertragen. So Nipperdey zu Tacit. Annal. I., 10., auf Grund von Suet. Tib. 9, 16, während Mommsen zum Monumentum Ancyrr. p. 17., dem Dio (55, 13 a 56, 28) folgend annimmt, dass die Übertragung im Jahre 4 auf 10 Jahre und dann wieder im Jahre 13 auf den gleichen Zeitraum erfolgt sei. Wir glauben der Auctorität Suetons den Vorzug geben zu müssen. Dass unter Augustus schon die Übertragung auf Lebenszeit geschehen, wird auch dadurch wahrscheinlich, dass nachher keine weitere Übertragung erfolgt ist.

¹⁸⁾ Schirlitz, Griechisch-deutsches Wörterbuch str. 184: *ἡγεμονεύω* (*ἡγεμών*), ein *ἡγεμών* sein, dann verwalten, mit dem Gen. des Landes, das Jemand verwaltet, vom Proconsul Luc. 2, 2; vom Procurator Luc. 3, 1. — *ἡγεμονία* (*ἡγεμών*) die Herrschaft, von der Regierung des Kaisers Tiberius, Luc. 3, 1.

beria.)¹⁹⁾ Dio Cassius (lib. 58. c. 28. *ἐμονάρχῃσιν*) a Josef Flavius (Starož. 18, VI., 10. ed. Dindorf I., 716. řádka 42.: *αὐτοκράτωρ*), mluvící o samostatném vladařství, nazývají je *βασιλεία* nebo *μοναρχία*, osobu pak *αὐτοκράτωρ*.

γ) Někteří klasičtí spisovatelé dějepisní²⁰⁾ zmiňují se o tom, že Augustus Tiberia za svého života spoluvladařem jmenoval (*collega imperii et consors tribuniciae potestatis*).

Kdy spoluvladařství Tiberiovo počalo, v tom se vyklada-
telé neshodují; z toho povstala mínění:

αα) Dne 28. srpna r. 11. po Kristu (764 U. C.; Clemencet, Graveson, Grimm I. vydání); patnáctý rok plyne mezi 28. srpnem r. 25. (778) a 27. srpnem r. 26. (779).

¹⁹⁾ Schegg, Das Todesjahr des Königs Herodes, str. 62: Als »Genosse des Imperiums« (*collega imperii*) wurde vielleicht der ihm zweimal als Beiname (*cognomen*) verliehene Titel *imperator* (746 und 758) in den Vornamen (*praenomen*) umgewandelt. Der Unterschied zwischen beiden Benennungen (*imperator* Tiberius Nero und Tib. Nero *imperator*) war so gross, dass Dio Cassius die erste mit *αὐτοκράτωρ* (Selbstherrscher) übersetzt.

²⁰⁾ Dio Cassius, *Historiae Romanae* 56, 26: *ὁ δὲ δὴ Αὔγουστος ἐκείνόν τε (sc. Γερμανικόν), ὡς καὶ ἐπὶ γήρῳ ὢν τῇ βουλῇ, καὶ ταύτην τῷ Τιβερίῳ παρακατέθειτο.* — *ibid.* 28.: *Λοικίον δὲ δὴ Μονατίου καὶ Γαίου Σιλίου ἐς τοὺς ὑπατεύοντας ἐσχαφέντων, τὴν τε προστασίαν τῶν κοινῶν τὴν δὲ τὴν πέμπτην ἔκων δὴ ὁ Αὔγουστος ἔλαβε, καὶ τῷ Τιβερίῳ τὴν ἐξουσίαν τὴν δημαρχικὴν αἰδὶς ἔδωκε.* — Suetonii Divus Augustus (n. 97): *Vota, quae in proximum lustrum suscipi mos est, collegam suum Tiberium nuncupare iussit, nam se, quamquam conscriptis paratisque jam tabulis, negavit suscepturum, quae non esset soluturus.* — *Idem*, Tiberius (n. 21.) *Dedicavit et Concordiae aedem; . . . ac non multo post, lege per consules lata, ut provincias cum Augusto communiter administraret, simulque censum ageret, condito lustrum, in Illyricum profectus est.* — Taciti *Annales* I, 3: *Tiberium Neronem et Claudium Drusum privignos imperatoris nominibus auxit, integra etiam domo sua . . . Drusoque pridem extincto Nero solus e privignis erat, illuc cuncta vergere: filius, collega imperii, consors tribuniciae potestatis adsumitur, omnisque per exercitus ostentatur, non obscuris, ut antea, matris artibus, sed palam hortatu.* — Velleius Paterculus II., 121. *Eadem et virtus et fortuna subsequenti tempore ingressa animum Imperatoris Tiberii fuit, quae initio erat . . . senatus populusque Romanus postulante patre ejus, ut aequum ei jus in omnibus provinciis exercitibusque esset, quam erat ipsi, decreto complexus esset: — etenim absurdum erat, non esse sub illo, quae ab illo vindicabantur, et qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non judicari parem — in urbem reversus jam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum ex Pannoniis Dalmatisque egit triumphum.*

ββ) Dne 16. ledna r. 12. p. K. (765; Berti, Capellus, Eckhel,²¹ Grimm II. vydání, Henschenius, Lauth²²), Pagi, Patrizzi, Sepp, Schanz, Wolf, Wouters,²³ Zumpt); 15. rok od 16. ledna r. 26 (779) až do 15. ledna r. 27 (780).

γγ) Dne 27. července r. 13.²⁴) (766; Fischer, Garucci, Schegg, Weiss); 15. rok počíná 27. červencem r. 27. (780).

Dle těchto mínění bylo datum u evangelisty (Lukáš 3, 1.) v létech 25., 26., 27. nebo 28. po Kristu (778, 779, 780, 781. U. C.) možným. Přívrženci hlavně posledního mínění odvolávají se rádi na stavbu chrámu, o níž promluveno bude níže.

b) *Evangelista počítá dle židovského způsobu.* Tiberius stal se císařem ovšem až po smrti Augustově, ale Židé počali svůj občanský rok již prvním dnem měsíce Tišri roku 13.; neboť jako počítali panování židovských králů od 1. Nisanu, tak počítali panování nežidovských mocnářů od 1. Tišri. (První rok Tiberiův počínal tedy 1. Tišri (tedy asi v září) roku 13. po Kr., patnáctý rok téhož mocnáře počal v září r. 27 či 780).²⁵)

c) *Evangelista pocházel dle tradice z Antiochie, možno že tedy počítal dle éry antiochejské;* Theofil, jemuž evangelium věnováno, byl v Alexandrii; možno tedy, že Lukáš k vůli němu počítal způsobem egyptským (či alexandrijským).²⁶)

²¹) Eckhel, *Doctrina nummorum* VI., 186.

²²) Lauth, l. c. 682: Počátek indikce (patnáctiletého římského okruhu) spadá do roku 3. před Kr. a 12. po Kristu; tuto Tiberius spoluvládce jmenován a ke sčítání v Dalmácii poslán.

²³) Srovnej Tertulliani Adv. Marcionem (I, 15): Interim quaecunque substantia est, cum suo utique Deo apparuisse debuerat. At nunc quale est, ut Dominus anno duodecimo Tiberii Caesaris revelatus sit, substantia vero anno 15., jam Severi imperatoris nullo omnino comperta sit.

²⁴) Mommsen, *Res gestae divi Augusti*, pag. 142–143. U. C. 748. tribuniciam potestatem communicat cum Tiberio; U. C. 757. tribuniciam potestatem communicat cum Tiberio; U. C. 766. tribuniciam potestatem communicat cum Tiberio.

²⁵) Talmud: Bab. fol. 3. p. 1. (coll. fol. 8. p. 1.) mluví o tom, že rabbi Chasda tvrdí, že pravidlo o počítání let králů od Nisanu toliko o králech israelských platí, pokračuje pak: quod vero reges gentium mundi (i. e. exterarum) attinet, a Tisrio numerant secundum quod dictum est: hae sunt res Nehemiae (Nehemiae 1, 1. a 2, 1.). Altero enim loco (1, 1) de Cisveo anni Artachsasthae vicesimo, altero (2, 1) de Nisano eiusdem huius regis anni sermo est. Quodsi igitur, ita Chasda concludit, Nisanus Cislevum secutus non tribuitur anno regis sequenti, non a Nisano, sed a Tisrio huius principis tempora numerantur. — Srv. Kellner (Katolik 1887, II, 77). Gumpach, *Handbuch* str. 93. Seyffarth, *Chronologia* str. 91. Velický, *Quo anno* str. 8. a 37.

²⁶) Bengel *Ordo temporum*, str. 225 násled.

Evangelista počítá tak, jako se nyní počítá (Ammer, Anger, Bebbler, Borghesi, Bucher J., Calmet, Caspari, Ebrard, Günther, Hetzenauer, Lamy, a Lapide, Natalis, Reithmayer, Riess, Sanclemente, Scott, Seyffarth, Sýkora, Volkmar, Weigl, Wieseler).

Císař Augustus zemřel 19. srpna r. 14 po Kr. (767 U. C.). Ježto Tiberius ihned se u vládu uvázal, byl jeho patnáctý rok mezi 19. srpnem r. 28 (781) a 18. srpnem r. 29 po Kr. (782). O nějaké epoše spoluvladařství Tiberiova nemůže býti řeči z následujících důvodů:

ad a) a) Žádný z klasických spisovatelů nepoužívá podobné epochy u Tiberia.²⁷⁾ Proti udání Klementa Alexandrijského jest více námitek:

α) Námitka historická: Klement udává podruhé: 26 let 6 měsíců a 27 dní; od smrti Tiberiovy zpět počítáno, přivede k 19. srpnu r. 10 před Kr.; v té době byl Tiberius v Germanii a nemohl přijímati spoluvládu (Zumpt).

β) Námitka exegetická: Vyjmou-li se léta Augustova, udává Klement poprvé jen plná léta, po druhé zevrubně léta, měsíce i dny; tak činí asi u Tiberia též, jest tedy 26 l. 6 m. 27 dní přepsáno ze 22 l. 6 m. 27 d. (přivede právě k 19. srpnu r. 14.); mimo to počítaje léta uplynulá od Césara neb Augusta až ke

²⁷⁾ Lersch, Einleitung, I. 122: Tiberius Claudius Nero, geb. 16. Nov. (Oct. nach Colin) 712 u. c. nach Sueton, womit die Angabe am Tempel zu Dendera: 21 Athyr = 17. Nov. nach Lauth genügend stimmt; starb am 16. März 790 im 78. Lebensjahre 23. anno imperii nach Sueton Seine Regierung dauerte also 22 Jahre 7 Monate weniger 3 Tage; doch schreibt ihm (bis 23. März?) über 7 Monate zu: Dio C. Tage 7; dagegen 20 oder 28 Tage über 7 Mon. Tertullian, 28 Tage der Chronograph vom J. 354, 23. liber generat, aber 6 Monate 19 Tage Clemens von Alexandrien. Jedenfalls begann nach römischer Auffassung seine Regierung erst mit dem Todestage des Augustus, obwohl Neuere dafür den Zeitpunkt der Erlangung der Mitregentschaft nehmen wollen. Tacitus nennt das Jahr der Consuln von 776 das 9. einer geordneten ruhigen Regierung und nach Dio Cassius wurde der 19. August 786 als Anfang des 20. Regierungsjahres gefeiert. — Tacitus, Annal. IV., 1. C. Asinio C. Antistio consulibus nonus Tiberio annus erat compositae rei publicae.... Dio Cassius 58, 24: Μετὰ δὲ ταῦτα εἰκοστού έτους της αρχής επιστάτος, αὐτὸς μὲν, καίτοι περὶ τε τὸ Ἀλβανὸν καὶ περὶ τὸ Τούσκουλον διατρίβων, οὐκ ἐοῦλθεν ἐς τὴν πόλιν, οἱ δ' ὕπαιτοι Λούκιος τε Οὐτέλλιος καὶ Φάβιος Περονικός τὴν δεκτηριίδα ἐνόμαζον, ὡς καὶ τὴν ἡγεμονείαν αὐθις αὐτῷ κατὰ τὸν Αὔγουστον διδόντες. τὴν τε οἶν φορτὴν ἅμα ἐποίουν καὶ ἐκολάζοντο.

Kommodovi, nemohl léta spoluvlády při obou panovnických počítati, ježto by pak součet byl nesprávný.

3) Námitka matematická: Klement udává součet na jedné straně 222 léta (ve skutečnosti jest součet 214 l.), na druhé straně 236 l. 6. m. (skutečně činí součet právě 235 let); Klementovi neznalost sčítání připisovati nemožno, za to však opisovatelům, kteří budto chybili nebo opravovali, ale celek pak ne-sčítali. — Jsou-li tedy udání nejistá, nemohou jakožto doklad pravdy sloužiti. Peníze, na které zvláštní ohled by brán býti měl, jsou ty, které prokuratoři judští Valerius Gratus a Pilatus k účtě Julie Livie, matky Tiberiovy, raziti dali²⁸⁾; peníze pak, které dříve za důvod pro dřívější epochu Tiberiovu uváděny, byly špatně čteny²⁹⁾; vždyť de Saulcy tvrdí, že mu žádná mince Východu není známá se zvláštní dřívější epochou Tiberiovou.³⁰⁾

ad β) Výraz *ἡγεμονία* značí právě u Josefa Flavia (spisovatele v týchž zemích, téměř v týchž časech žijícího a touž řečí píšícího jako evangelista) dobu panování Tiberiova od smrti Augustovy.³¹⁾

ad γ) Tacitus a Dio Cassius zmiňují se o tom, že Tiberius za spoluvladaře přibrán byl, a přece oba počítají léta vlády Tiberiovy od smrti Augustovy. — Epocha spoluvladaření Tiberiova objevuje se teprve na počátku sedmnáctého století, kdy Herwart (vlastně hrabě Herwart z Hohenburgu, přítel Keplerův kolem roku 1600) a Pagí (1624—1696) na tu myšlenku přišli, že by se snad od spoluvladařství Tiberiova mohlo evangelistovo datum počítati.³²⁾

²⁸⁾ Sauley, *Recherches* p. 140 sq. — Stickel (*Zeitschrift des Deutschen Palestina-Vereines*, 7, III, 213.)

²⁹⁾ Eckhel, *Doctrina nummorum* III., 277.

³⁰⁾ Sauley, *Considérations chronologiques* (Athenaeum Français, 1855 p. 640).

³¹⁾ Staroř. 18, VI, 10: *Τιβέριος δὲ τότε τὸν Γάιον ἀποδείξας διάδοχον τῆς ἡγεμονίας, ὀλίγας ἐπιβιούς ἡμέρας ἔθανε, σκῶν αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἡμέρας τρεῖς καὶ πέντε μῆνας πρὸς ἐνιαυτοῖν δυοῖν καὶ εἰκοσι. Γάιος δὲ ἦν αὐτοκράτωρ τέταρτος.* — Válka 2, IX, 5. *Τιβέριος . . . ἡγεμοεύσας ἔτη δύο πρὸς τοῖς εἰκοσι καὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπὶ μηνὸν ἕξ.*

³²⁾ Herwartova mínění si před Pagim téměř nikdo nevšímal (Pagí, *diss. hypat. Praef. n. 4.*: non tantum ubi primum apparuit, sed nunc etiam a doctissimis scriptoribus rejecta). — Sr. Prof.

ad b) Od evangelisty nebyl židovský způsob počítání použit, protože žádný takový způsob v té době neexistoval.

Josef, židovštější spisovatel než evangelista, nepočítá ani u Tiberia³³⁾ ani u jiného císaře žádnou zvláštní epochou, ba ani židovským způsobem: o tom následující důkaz:

Josef [Válka (spis původně hebrejsky psaný) 2, XIV., 4.] klade vzpouru Židů do dvanáctého roku panování Neronova, měsíce Artemisia (u Židů Jjar — asi květen) a v témže roce Neronově prý Cestius Gallus, místodržitel Syrský, byl od Židů na útěk zahnán (ibidem XIX., 9.) osmého dne měsíce Dia (u Židů Marchešvan — asi říjen či listopad).

Válka židovská počala tři léta před nastoupením Vitelliovým na trůn římský, tedy v roce 66. [Válka 4, IX., 12. sr. X., 1.); Nero nastoupil 13. října 54 po Kr. [a. d. III. Idus Octobris; Suetonii Claudius 45., Tacit. Annales XII. 69.]. Kdyby byl Flavius Josephus počítal léta Neronova od ledna, Nisanu či Tišri přede dnem nastoupení Neronova, byl by musil vzpouru Židů klásti do roku třináctého panování Neronova. Když pak místa v jeho spise »Válka židovská« (6, IV., 8. a X.) poučují, že Josef ani od

Beyerschlag (Riehms Handwörterbuch 1893. I. 728): ... eine Berechnungsweise, die zwar der römischen Geschichtsschreibung fremd ist, wohl aber im Orient einer ... sehr natürlichen Etikette entsprechen und von Lukas mit oder ohne Wissen der näheren Umstände einer alexandrinischen Quelle entnommen werden konnte. — Sepp-Haneberg, Leben Jesu, Regensburg 1900. II. strana II. ... wir helfen uns aus der Verlegenheit nach dem Beispiele des Chronologen Pagi. — To jsou mínění přívrženců. — Mínění protivníků: Sanelemente nazývá mínění Herwartovo merum purumque figmentum, Borghesi snem bohoslovců. Ammer dokazuje, že před Herwartem nikdo tak nepočítal, Scott nazývá zmíněnou hypothesu úplně novou; vyjadřuje se následovně (De annis Christi, p. 25): Deinceps huic hypothesi obijiciendum est, eam esse absolute modernam. Ex veteribus Ecclesiae scriptoribus ne unus quidem eam etiam suspicatus est. Neque uspiam monumentum, neque nummus, neque inscriptio extat, ex quibus etiam tantillum verisimilis fiat. Neque ullatenus probabile est Sanctum Lucam, quando chronologiam ministerii Sancti Johannis ita formaliter determinat, ad ullam aliam quam ad aeram accessionis Tiberii usitatam recursum habuisse. In fine denique; argumentum ex Patribus, qui Crucifixionem anno, quo duo Gemini Consules erant, assignant, solvitur ex eo, quod iidem Patres ministerio Domini annum tantum cum aliquot mensibus attribuunt. — Podobně míní ještě Possinus (vana, conficta, nulli veterum nota aut probata ista Tiberii epocha), Papebroch, Basnage, Harduin, Schwarz. Srv. Sýkora, Evangelium Lucae p. 148—150.

³³⁾ Josef, Starožitnosti 18, IV., 6 a VI, 10.

ledna, ani od Nisanu, ani od Tišri roku, který datu nastoupení následoval, nepočítal,³⁴⁾ nutno uznati, že počítal léta panovníků ode dne jejich skutečného nastoupení. Při tom stala se mu malá nehoda; Marchešvan počínal roku 66 po novu 7. října; připadal tedy osmý Marchešvan (= Dios) asi na den 15. října, tedy vlastně již do 13. roku Neronova; což se snadno vysvětlí tím, že Josef nastoupení Neronovo *dle data* židovského kalendáře vypočítati musil a při tom snad nějak chybil.³⁵⁾

Odvolávají-li se někteří přívrženci dřívější epochy Tiberiovy na pravidlo talmudu, tu uvážiti nutno, že svrchu citované místo talmudu pouhou *závirkou a exegeší* knihy Nehemiášovy jest a toliko na perské krále se vztahuje.³⁶⁾

ad c) Antiochénsťi počítali před Galbou³⁷⁾ způsobem a kalendářem úplně římským; Alexandrijšťi počítali první rok Tiberiův: v roce pohyblivém 20. srpnem r. 14 po Kr. — v roce pevném od 29. srpna r. 14 po Kr. (ždy od 1. Thotu). Kdyby tedy evangelista způsobem antiochénským nebo alexandrijským počítal, shodoval by se s nynějším počítáním.³⁸⁾

B) Místodržitel.

Evangelista neudává jména místodržitele při 15. roce Tiberiově. Zdaž to není s chybou? Zumpt a Kellner³⁹⁾ diví se důkladnosti evangelistově, který při narození Páně správně pojmenoval Quirinia v Syrii přítomného, za to při vystoupení Janově žádného místodržitele nejmenuje; neboť místodržitel pro Syrii jmenovaný, Aelius Lamia, byl po celou dobu svého místodržitelování v Římně, tak že v Syrii ani znám nebyl. Za doby veřejné činnosti Páně byli následující místodržitelové:

L. Aelius Lamia, konsul v roce 3. po Kr. (756), svého

³⁴⁾ Praví totiž, že 10. Loi (asi v srpnu) Jerusálém, 8. Gorpia (asi v září) chrám ve druhém roce Vespasiánově sbořen. — Vespasián nastoupil 1. července (Suet. Vesp. 6. — Tacit. Hist. II., 79.) roku 69; kdyby Josef od následujícího Tišri, ledna nebo Nisanu počítal, byl by zboření Jerusáléma do prvního roku Vespasiánova kladi.

³⁵⁾ Anger, De temporum in actis apost. ratione str. 17.

³⁶⁾ Ibidem str. 16. — Wieseler, Synopse, str. 173.

³⁷⁾ Eekhel, Doctrina nummorum III. p. 276. sq. et 281.

³⁸⁾ Anger, l. c.

³⁹⁾ Zumpt, Geburtsjahr str. 264. Kellner, Innsbrucker Zeitschrift l. c.

času místodržitel provincie Afriky, potom jmenován místodržitelem Syrie (dle Velického byl jím mezi léty 24—32 po Kr.), ale od nedůvěřivého⁴⁰⁾ Tiberia v Římě ponechán až do roku 32 (785); asi v prostřed téhož roku zemřel prefekt města Říma L. Piso; na jeho místo jmenován Aelius Lamia, který však již ku konci roku 33 (786) zemřel.⁴¹⁾

L. Pomponius Flaccus, nástupce Aeliův, konsul roku 17 (770); spravoval Syrii jakožto propraetor (nikoli jako jeho předchůdci jako prokonsul); nejspíše přišel již v druhé polovici roku 32 do Syrie (tak míní též Zumpt) a zůstal tam až asi do konce roku 33, kdy zemřel; jeho úřadování dosvědčují mince, Josefus a Tacitus.⁴²⁾

Po smrti Flaccově nařikal Tiberius, že konsulárové (bývali konsulové), kteří by byli dobrými místodržiteli, příliš pohodlnými jsou, než aby ihned do svých provincií se odebrali, ačkoliv před tím Aelius Lamia a potom L. Arruntius, jmenovaný místodržitel Hispanie, již po deset let v Římě od něho zdržováni byli. Tato slova měla snad omluviti jednání Tiberiovo, když potom hned L. Vitellia po jeho konsulátu místodržitelem v Syrii jmenoval.⁴³⁾ (POKR.)

⁴⁰⁾ Taciti, Annales I, 80. — Suetonii Tiberius n. 63.

⁴¹⁾ Taciti, Annales IV, 13: Aelius Lamia et L. Apronius, qui Africam obtinuerant . . . (to konstatuje Tacitus po smrti Drusově roku 23. po Kr.) — ibidem VI., 27: Tot luctibus funesta civitate pars moeroris fuit . . . extremo anni mors Aelii Lamiae funere censorio celebrata, qui administrandae Suriae imagine tandem exsolutus urbi praefuerat. Genus illi decorum, vivida senectus; et non permissa provincia dignationem addiderat. Exim Flacco Pomponio Suriae pro praetore defuncto recitantur Caesaris litterae, quis incusabat egregium quemque et regendis exercitibus idoneum abnuere id munus, seque ea necessitudine ad preces cogi, per quas consularium aliqui capessere provincias adigerentur, oblitus Arruntium, ne in Hispaniam pergeret, decumum iam annum attineri. (Udání času před tím cap. 15: Ser. Galba L. Sulla consilibus — r. 33 či 786; potom cap. 28. Paulo Fabio L. Vitellio consilibus — r. 34 či 787). — Dio Cassius, 58. 19: τὸν τε Πείσωνα τὸν πολιάρχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ ταφῇ ἐτίμησεν (Tiberius), ὅπερ πον καὶ ἄλλοις ἐχαρίζετο καὶ Λούκιον ἀντ' αὐτοῦ Λαμῖαν ἀνθίστειν, ὃν πρόπαλαι τῇ στρατιᾷ (Casabonus a Tafel čtou správněji asi Συρίᾳ) προστάσας, κατεῖχεν ἐν τῇ Ρώμῃ.

⁴²⁾ Eckhel, Doctrina nummorum III, 279: 82. annus aerae Caesaris — 33/34 786/7. — Tacit. l. c. — Josef, Staroz. 18, VI., 2: (Αγορίππας) . . . ὡς Φλάκκον τὸν ὑπατικὸν εἰσεῖσι, φίλον ἐπὶ Ρώμης τὰ μάλιστα αὐτῷ γεγονότα πρότερον, Συρίαν δὲ ἐν τῷ τότε διεῖπεν. — 3. Καὶ δεξαμένον Φλάκκον παρὰ τοῦτο διῆγεν . . .

⁴³⁾ L. Vitellius ex consulatu Syriae praepositus (Suet. Vitellius 2.).

„Pannonský“ životopis sv. Methoda.

Podává JOSEF VAJS.

II.

Po síhъ že vsěhъ Bogъ milostivý, iže hoštetъ, da by vsjak člověkъ spasenъ bylъ i vъ razumъ istinnyj prišelъ; vъ naša lěta jazyka radi našego, o njemъ že sě nikoliže niktože popeklъ, na dobryj činъ vъzdviže našego učitelja, blaženago Methodia, egože vsě dobryj děteli i podvigi prilagajaše sihъ ugodnicěhъ po jedinomu nestydimъ sě. Ověmъ bo raven bě, ověhъ že malymъ mňii, a drugyhъ bolii slovesnyj děteljъ přespěvъ, a dětelny slovomъ. Vsěmъ bo sě upodoblъ, vsěhъ obrazъ na sebě javljaše, strahъ božii, zapovědnaja hranjenija, plъtskaja čistotъ, přilězny molitvy i světyň, slovo silnoje i krotkoje, silno na protivnyj a krotkoje na priemljaše kazanije, jarostъ, tihostъ, milostъ, ljubvъ, strastъ i trpěnije, vsě o vsjačskyhъ byvaje da by vsě přiobrělъ.

Bě že roda nehuda ot obojadu, nъ velmi dobra i čystna, znajema prěvje Bogomъ i cēsarijemъ i vseja Selunskoja stranoja, jakože i tělesnyj jeho obrazъ javljaše sě. Po tomu že i pьrci ljuběše i iz dětaska, čystny besědy dějahъ, doňdeže cēsari, uvědvъ bystrostъ jegô, kněženije jemu dastъ držati slověnsko. Reka, že azъ, jako prozřě, kako i hotěše učitelja slověnomъ postlati, prъvago arhipiskopa, da by proučilъ sě obyčaeмъ slověnskymъ i obyklъ jě po malu.

Po těchto všech věcech milostivý Bůh, jenž chce, aby spasen byl každý člověk a ku poznání pravdy přišel, v našich létech k vůli národu našemu, o nějž se nikdo nestaral, povznesl k veliké důstojnosti našeho učitele blaženého Methoděje, jehož všechny krásné ctnosti a snahy neváháme jednotlivě přirovnati k ctnostem řečených světců; neboť jedním byl roven, druhých málo menší, překonav výmluvné (horlivou) činnosti a horlivé slovem. Všecky nápodobě, jevil na sobě obraz všech, bázeň Boží, zachovávání zákonů, tělesnou čistotu, vytrvalost na modlitbě a v nábožných cvičeních, řeč tichou i přísnou, mírnou k těm, kdož (rádi) přijímali napomenutí, přísnou na ty, kdož se (mu) protivili, přísnost, mírnost, milosrdenství, lásku utrpení i trpělivost, vším všem se stáváje, aby získal všechny.

Byl pak z rodu nechudého z obou stran (rodiců), ale urozeného a váženého, známého nejprvé Bohu i císaři i po vši Solunské krajině, jakož ukazovala i jeho tělesná podoba. Proto obhájcové při mluvice jej od jeho dětství pochvalně o něm mluvili, až císař poznav jeho bystrost (ducha) dal mu spravovati knížectví mezi Slovany. Já pak pravím, že předvídal, že jej (jednou) pošle Slovanům za učitele, a prvního arcibiskupa, aby se přiučil slovanským mravům a pomalu jim zvykl.

III.

Sztvoř žē vř tomř kně-
žení lēta mřnoga, i uzřevř
mlřvy mřnogy besčinnny vř
žitii semř, přēložī zemřnyjē tmy
voljā na nebesřnyjē mysli; neho-
tēše bo čřstřnyjē duřē orřpřtiti
nepřēbvyjāštimi vř vķky.

I obrēř vřmē izbystř kně-
ženia, i řđř vř Alimbř, idēže
světii otčci žīvātř, postrigř sē
obleče sē vř čřny rīzy. I bē
povinū sē pokoromř, i sřvř-
řajē vřřja isplřň mřniřřkyi
čīnř, a křňigamř prileža.

Proživ pak v tomto řřadē
mnoho let, a užřev mnoho řř-
nřch zmatkř v tomto žīvotē,
zamēnil touhu po (vēcech) ne-
beskřch za lřsku k temnostem
zemřkřm; neboť nechtěl ztratiti
drahocennou duři pro vēcī, kterē
nezřstāvaji na vķky.

I dořed (přīhodněho) řasu
vzdal se řřadu a odebrav se
na Olymp, kde žijī svatī otcovē,
a přījav postřiziny, oblekl se
v černē řīzy. Pokornē pak po-
slouchaje a zachovāvaje řplně
veřkeren mniřřskř řād i knih
byl bedliv.

IV.

Přiključšju že sē vřmēni
takomu, i posřla cēsāř po filo-
sofa, brata jeho, vř Kazary, da
počēt i sř sobojā na pomořt.
Bēhā bo tamo židove hřistianř-
skajā vērā hulēřte. Onř že rekr:
Jako gotovř jsemř za hřistianř-
skajā vērā umřřti. I neosljuša
sē, nř řđř služi jako rabř
mānřřju bratru, povinū sē jemu.
Sīiže molitvojā, a filosofř slo-
vesy přēmōžetř jē, i posramiste.
Vidēvř že cēsāř i patriarchř
podvigř jeho dobrř na boži
pātř, bēdiřē, ji, da byřē ji svē-
tīli arhiepiskopa na čřstřnoje
mēřto, idēže jestř potřēba ta-
kogo māža.

Neračřřu že jemu, nudiřē,
i postavīřē i igumena vř mona-
stīřē, iže naricaetř sē Polihronř,
jemuže jestř ce mēra 24 spř-
dove zlata, a otčř obilije 70 vř
njemř jestř.

Když pak přīřel řas, poslal
cīsāř filosofa, jeho bratra, k
Chazarřm (rozkāzav), aby si jej
vzal sebou na pomoc. Bylī tam
židē rouhajcī se křřřanskē
vīře. Onen pak řekl: Jsem hotov
umřřti za vīřu křřřanskou,
nezdrāhal se, ale řed sloužil
mladřřmu bratru jako sluha pod-
dān jsa jemu. Tento (Method)
modlitbou a filosofř slovy je
překonali a zahanbili. Cīsāř pak
i patriarcha spatřivřše jeho do-
brou snahu na cestē Boži mēli
jej k tomu, aby se nechal po-
svētiti za arcibiskupa na čestné
mēřto, kdež jestř potřēba tako-
vřho mūže.

A když on nechtěl, nutili jej,
a ustanovili igumenem v klā-
řtēřē, jenž se zove Polychrom,
jenž mēřī 24 mēřice zlata a
jest v něm mnořřstvī otčř 70.

V.

Přīluči že sē vř ty dņni
Rostislavř, křņēžř slovēnřskř,
sř Světoplřkomř, i poslasta izř

Přīhodilo se v ty dņny, že
Rostislav, knīže slovanskē, se
Svatoplukem poslali z Moravy

Moravy k^ž c^řsarju Mihailu, glagoljašta tako; Jako božíeja milostija s^řdravi jesm^ř, i sat^ř v^ř ny v^řšly učitele m^řn^řozi hr^řstijane, iz^ř Vlah^ř i iz^ř Gr^řck^ř i iz^ř N^řem^řcy, uč^řšte ny razli^řč, a my Slov^řni prosta č^řďd^ř, i nei^řmam^ř, iže by ny nastavil^ř na istin^ř i razum^ř s^řkazal^ř. To, dobr^ř vladky, pos^řli tak^ř ma^řž, iže ny ispravil^ř v^řšjak^ř prav^řďa. T^řďda c^řsar^ř Mihail^ř reče k^ř filosofu Konstantinu: Slyš^řši-li, filosofe, reč^ř sija? in^ř sego da nemožet^ř s^řtvoriti, razv^ř tebe.

T^řm^ř dam^ř ti dary m^řn^řogy, i poim^ř brat^ř svoj, igumen^ř Methodii, i idi že. Vy bo esta Solunjanina, da Solunjane v^řsi č^řsto slov^řňsky bes^řďduj^řat^ř. T^řďda nesm^řsta se ot^řř^řsti ni Boga ni c^řsarja, po slovesi sv^řtago apostola Petra, jakože reče: Boga boite se, c^řsarja č^řt^řte. N^ř velik^ř slyšav^řša reč^ř na molitv^ř, se naložista i s^ř in^řmi, iže b^řah^ř togožde duha, jehože i si. Da tu javi Bog^ř filosofu slov^řňsky k^řňigy. I abije ustroiv^ř pisma, i bes^řďa s^řstavil^ř, pa^řti se j^řt^ř morav^řskago, poim^ř že Methodija. Nač^řt^ř že paky s^ř pokorom^ř povinuj^ř se služiti filosofu i učiti s^ř n^řm^ř. I t^řm^ř l^řtom^ř isš^řďš^řem^ř v^řzvratista se iz^ř Moravy, uč^řeniky nauč^řš^ř.

k c^řsar^ř Michaelovi takto pravice: Z božího milosrdenství jsme zdraví; vešli k nám mnozí učitelé křesťanští z Vlach a Řek i Němec, učíce nás rozličně, a my Slované, prostí lidé, nemáme, kdo by nás naučil pravdě a smyslu (Písem) vyložil. Tedy, dobrý vládce, posli nám takového muže, který by nám všemku pravdu pověděl. Tehdy c^řsar^ř Michael řekl k filosofu Konstantinovi: Slyšíš-li, filosofe, tuto řeč? nikdo jiný nemůže toho vyříditi kromě tebe.

Dám ti tedy dary mnohé a pojma (sebou) svého bratra Methoděje igumena jdi. Vy zajisté jste Soluňané a Soluňští všickni mluví čistě slovanský. Tehdy nesměli odpírati ani Bohu ani c^řsar^ř podle slov sv. apoštola Petra, jenž řekl: Boha se bojte, krále v uctivosti mějte (I. Petrova 2, 17.), ale uslyševše o veliké věci (té) oddali se modlitbě i s jinými, jižto byli téhož smýšlení jako oni. A tu zjevil Bůh filosofovi slovanské písmo. Ihned ustrojiv písmena a v slova sestaviv, podjal se pouti na Moravu, pojav (sebou) Methoda. V pokore jsa poddan začal opět (Method) sloužiti filosofovi a učiti se s ním. A po třech letech uplynulých vrátili se z Moravy vyučivše učeníky.

VI.

Uv^řďďv^ř že takova ma^řža apostolik^ř Nikola, pos^řla po nja, ž^řlaj^ř vid^řti ja, jako and^řla božia. Sv^řti uč^řenije jeju, polož^ř slov^řňskoje evand^řlije na olt^řari sv^řtago apostola Petra. Sv^řti že na popov^řstvo blaženago Methodija. B^řah^ř že jetera m^řn^řoga č^řďd^ř, jaže huljaah^ř slov^řňskyj^ř

Dov^řďďv^ř se papež Mikuláš o tak slavných mužích poslal pro ně, žádaje si vid^řti je jako and^řly boží. Potvrdil jejich učení položiv slovanské evangelium na oltář sv. apoštola Petra, a blahoslaveného Methoděje posvětil na kn^řze. Byli pak (tam) mnozí lidé, kteří han^řli slovanské Písmo,

knihy, glagoljaste: Jako nedostoitъ ni ktoromu že jazyku iměti bukъvъ sihъ, razvě Evrěi i Grekъ i Latinъ, po Pilatovu pisaniju, ježe na křestě gospodъni napisa. Ježe apostolikъ Pilatъny i Treęzyčnyky narokъ, prokletъ. I povelě jedinomu episkopu, iže bě tojaže ježeja bolělsъ, i světi otъ učeníkъ slověnskъ tri popi a dva anagnosta.

pravice, že nesluší žádnému národu míti písem takových vyjma Hebreje, Řeky a Latiníky, podle nápisu Pilátova, jež napsal na kříži Hospodinově. Tyto papež odsoudil, nazvav je Pilátníky a Trojjazyčníky, a rozkázal jednomu biskupu, jenž trpěl touže nemocí (duchovní), aby posvětil ze slovanských učeníků tři na kněze a dva za lektory.

VII.

Podělnъ že množěhtъ filosofъ, na sadъ grědyi, reče kъ Methodiju bratu svojemu:

Se, brate, vě saprugъ běhově, jediná brazda težěsta, i azъ na lěšě padaja, svoj dunъ sъkončavъ, a ty ljubiši gorъ velmi. To nemozi gory radi ostaviti učeníja svojego, pače že možeši kýmъ sъpasenъ byti.

Po mnohých pak dnech filosof máje odejiti na soud (Boží), řekl k svému bratru Methoději:

Ejhle, bratře, byli jsme jako v jednom spřežení jednu brázdou orajíce, a hle, já padám na líše skončil den svůj, ty pak miluješ horu (a klášter) velmi. Nechtějž tedy pro horu (a život klášterní) opustiti svého učení; nebo čím můžeš snáze spasen býti?

VIII.

Poslav že Kocelъ kъ apostoliku, prosí Methodia, blaženago učitelja našego, da by jemu otъpustilъ. I reče apostolikъ: Ne tobě jedinomu tьkъmo, nъ i všěmъ stranamъ těmъ slověnskýmъ sълjъ i učitelja otъ Boga i otъ světago apostola Petra, prvago nastolnika i ključedržьca cěsarstviju nebesьnomu. I posla i, napisavъ epistolijъ sija: Anđrějanъ episkopъ i rabъ božii kъ Rostislavu i Kocelju. Slava vъ vyšňihъ Bogu, i na zeml'i mirъ, vъ člověcěhtъ blagovolenie. Jako o vasъ duhovnaja slyšahomъ, na njaže žeždahomъ sъ želanijemъ i molitvoja, vašego radi sъpasenija, kako jestъ vъzdviglъ go-spodъ sъdьca vašja iskatí jeho,

Vypraviv pak poselství Kocel k papeži, prosil ho, aby mu poslal blahoslaveného Methoda učitele našeho. A papež (mu) vzkázal: Ne toliko tobě jedinému, ale i všem těm krajům slovanským posílám učitele od Boha a sv. Petra, prvního nástupce a držitele klíčů království nebeského. I poslal jej, napsav list takovýto: Hadrián, biskup a sluha boží, Rostislavu a Kocelovi. Sláva na nebesích Bohu, a na zemi pokoj lidu blahověle! Slyšeli jsme o vás věci duchovní, po nichž jsme zízniili s touhou i na modlitbě pro spasení vaše, že Hospodin povzbudil vaše srdce, abyste hledali jeho, a ukázal vám, že nesluší sloužiti Bohu toliko vi-

i pokazalť vamť, jako netřkřmo věroja, nť i blagymi děly dostoitť služití Bogu. Věra bo bezť dělt mřtva jestť, i oťřpada-jatť ti, iže se mňeť Boga zna-jatťe, a děly se jeho oťřmeta-jatť. Netřkřmo bo u sego světi-tel'skago stola prosiste učitelja, nť i u blagověrňago cěsarja Mihaila. Da pošla vamť blaže-nago filosofa Konstenťina i sť bratomť, doňdeže my nedospě-homť. Ona že uvěděvťše apo-stol'skago stola dostojěťť vaše strany, kromě kanona nesťvo-riste ničěsože, nť kť namť prii-doste, i světago Klimenta mošti nesatťe. My že tregubť radostť priiměťše, umyslihomť ispitavěť pošlati Methodia, svěťtěť i sť učeníky, syna že našego, na strany vašě, maža že sťvřšena rozumomť i pravověrňna, dť vy naučitť, jakože jeste prosili, sťkazať kňigy vť ězykť vašě, po vťsemu crťkovňnomu ěinu isplňň, i sť světoja mřšěja, rektěť služboja, i krěťtenijemť.

Jakože jestť filosofť Kon-stenťintť naćelťť božijeja blago-dětija, i za světago Klimenta mo-litvy: takože aťte inť křto vř-zmožetť dostoino i pravověrňno sťkazati, světo i blagoslovľjeno Bogomť i nami i vřšěja kato-likijeja i apostol'skoja crťkř-věja badi, da byste udobř za-povědi božije navykli. Sť že je-dině hranite obyćai, da na mři prřvoje ětatť apostolť i evan-ěelije riměsky, taće slověňsky, da se isplnitť slovo kňižňnoje: jako vřshvaleťť gospoda vřsi jězyci, i drugoici: vřsi vřzglagoljatť jězyky razľičny veličija božija, jakože dastť imť duhť světy i oťvřšťavati. Aťte že křto oť sťbřranyhť vamť učitel'

rou, ale i dobrými skutky; nebo víra beze skutků jest. mřtva, a hynou (na věky) ti, jižto domní-vají se, že Boha znají, ale skutky se ho odřikají. Nebo ne toliko u této Stolice svatě prosili jste za učitele, ale i u pravověrňého císaře Michaela, a poslal vám blahoslaveného filosofa Konstan-tina i s bratrem dřive než my jsme (k té věci) dospěli. Oni zajistě seznavě, že vaše kraje spadají pod apoštolskou Stolicí, ničěho proti kanonickému právu se nedopustili, ale přišli k nám nesouce ostatky sv. Klimenta. My pak trojnásobnou z věcí majíce radost, přěptavě se, ustanovili jsme poslati do kraje vašěho Methoděje, syna svěho, posvětiť jej i s učeníky, muže dokonalěho rozumem a pravo-věrňého, aby vás učil, jakož jste řádali, Pismo na jazyk váš vykládaje zevrubně podle vřeho řádu církevního, i se mři, to jest liturgii, a křtem.

Jakož filosof Konstantin za-čal z milosti Boží a modlitbou sv. Klimenta: tak může-li i kdo jiný důstojně a pravověrňě vylo-žití, budiž to svato a blahosla-veno Bohem i námi i vři kato-lickou církvi a apoštolskou, abyste snadno Božím přikázáním navykli. Ten pak zachovávejte jediný obyćej, aby na mři prvě latinsky ětl se apořtol a evan-gelium a potom slovansky, aby napľnilo se slovo Pisma: Chvalte Hospodina všickni národové (Žalm 116, 1.) a po druhé: Vypravují rozľičnými jazyky velikě skutky Boží, jakož jim dal Duch sv. vymlouvatí. (Ap. Sk. 2, 4.). Kdyby pak někdo začal z učitelů k vám přicházejících a obtěžujících uši vaše a odvra-

i češastihъ sluhy i otъ istiny otъvraštajaštihъ na blědi, načьnetъ drъznawъ inako razvraštatъ vy, gadě kněhy jazyka vašego, da ne badeť otъlāčenъ, nъ tьkymo vъ sadъ danъ crkъvi, doňbdeže sě ispravitъ. Ti bo sātъ vlci, a ne ovce, ježe dostoitъ otъ plodъ ihъ znati i hraniti sě ihъ.

Vy že, čěda vъzljublěna, poslušajte učenija božija, i neotъriněte kazania crkъvněna, da sě obrešete istinně pokloněnici božii, otъcu našemu nebesnomu, sъ všěmi světými. Aminъ. Prijetъ že i Kocelъ sъ velikoju čestiju, i paky posla i kъ apostoliku, i dъva desěte mužъ čestnyjě čědi, da i jemu světitъ na episkopstvo vъ Pannonii, na stolъ světago Andronika apostola otъ LXX, ježe i bystъ.

cejících vás od pravdy k bludu, směle v učení vás másti, haně knihy psané jazykem vašim, nebudiž vyobcován, ale postaven před církevní soud, dokud se nenapraví. Tiť jsou vlci a ne ovce, které sluší poznávati po ovocijich a chrániti se jich. Vy pak, dítky milované, poslouchejte učení Božího a neodmítejte kázně církevní, abyste byli nalezeni jako praví ctitelé Boží, našeho otce nebeského, se všemi svatými. Amen. Kocel pak jej přijal s velikou počtů a opět jej poslal k papeži a 20 mužů, lidí počestných, aby jej pro něho posvětil na biskupa v Pannonii, na stolec sv. Andronika apoštola (jednoho) ze 70, což se také stalo.

IX.

Po semъ že staryi vragъ, zavidiivyi dobru i protivnikъ istině, vъzdviže srdьce vragu moravьskago korolja na nasъ, sъ všěmi episkopy: jako na našei oblasti učiši. Onъ že otъvěsta. I azъ, ašte byhъ věděhъ, jako vaša jestъ, kromě byhъ hoditъ; nъ světago Petra estъ. Da pravdоя, ašte li vy rzvenija radi lakomьstva na staryje přěděly nastupujete črezъ kanony, vъzbranjajěte učenija božija, bljuděte sě, jegda kako hotěšte želěznъ gora kostonymъ tьmenemъ probiti, mozgъ vašъ izlějete. Rěšě že jemu: Jaro glagole žla dobudeši. Otъvěsta onъ: Istina glagolja přědъ cěsaři, i nestyžda sě, a vy tvorite volja vašu na mně. Něsmъ bo lučši

Po tom však starý nepřítel nepřející dobrému a protivník pravdy pozdvihl srdce nepřitele krále moravského proti nám, se všemi biskupy (řkoucími): Učiš na území našem. On pak (jim) odpověděl: Kdybych věděl, že jest to území vaše, zabíhal bych (za meze své pravomoci); jest to však území (stolice) sv. Petra: jest-li však vy z hrabivosti a lakoty vstupujete na staré území proti kanonickému právu, zabranňující učení božím, střežte se, abyste snad nerozlili si mozek svůj, chtěje prorazití kostěným temenem horu železnou.

Řekli pak jemu: Ze zlosti mluvě, zle pochodiš. Odpověděl on: Pravdu mluvím před císaři, a nestyďím se, vy však prová-

těh, iže sāt pravdā glagol-
jašte mnogymi makami žitija
sego izbyli. Mnogymi že řečem
progoněnym i nemogaštem
jemu protivu otvěstavati, řeče
korol iz nica: Netružďaite mo-
jeho Methodija, uže bo se jako
i pri pešti upotil. Řeče on:
Ei vladyko. Filosofa potna
inogda sbrěťše ljudie, řeše jemu.
Čto se potíš? Dějeť on: S
grubojā se čedijā přeh. O tom
že slovesi sbrěťše se razidoše,
a onogo zaslavše v Svaby,
držaše pol třetija lěta.

dite zlovili svou na mně; ne-
jsemť lepší těch, jižto pravdu
mluvíce v mnohých mukách
přišli o tento život. Když pak
byli (od něho) dlouhou řečí
potírání a nemohli mu odpov-
děti, tu řekl král nepřije jemu:
Netrapte již mého Methoděje,
vždyť se zapotil jako u pece.
Řekl on: Ano pane. Když jednou
Filosofa zapoceného zastihli a
tázali se jeho: Co se potíš?
Děl jim: S lidem nevzděla-
ným jsem se přel. Pro tato
slova se pohádavše rozešli se, ale
jeho poslavše do Šváb drželi
jej (tam) půl třetího lěta.

X.

Doide k apostoliku, i uvě-
děv posla kletvā na ně, da
nepojāt mše, rekše služby,
vsi koroljevi episkopi, doňdeže
i držet. I tako i pustiše, re-
kše Kocelju: Ašte sego imaši
u sebe, neizbudeši naš dobrě.
N oni neizbyše světago Petrova
sāda. Četyre bo ot nih ep-
skopi umroše. Prikluči že se
třda, Moravljane očjujašte ně-
mečskye popy, iže živěhā v
nih neprijajašte im, n kov
kujate na ně, izgnaše vse, a
k apostoliku. poslaše: Jako
i pravěje otci naši ot světago
Petra křštenije přijeli, to dažd
nam Methodija arhiepiskopa
i učitelja. Abije že posla i apo-
stolik, i priim i Světopluk
kněz s všemi Moravljany,
i poruč jemu vse crkv i
strižniky v všeh graděh.
Ot togože dne velmi načet
rasti božije učenie, i strižnici
množiti se v všeh graděh,
i pagani vérovati v istinny
Bog svojih blđi otmetajašte

Věc donesla se k papeži a
(on) zpraven o tom, vyřkl nad
nimi klatbu, aby nezpívali mše,
to jest liturgie, žádný z biskupů
králových, dokud by jej drželi
(ve vazbě). A tak jej propustili
řkouce Kocelovi: Budeš-li jej
míti u sebe, dobře nevjdeš
s námi. Ale oni (sami) neušli
soudu sv. Petra; neboť 4 z nich
biskupové zemřeli. I stalo se
tehdy, že Moravané vycítivše,
že jsou jim nepřizniví němečtí
kněží, kteří u nich byli, a že
jim úklady strojí, vyhnali je
všecky a vzkázali papeži: Otcové
naši druhdy přijali křest od sv.
Petra, dej nám tedy Methoda
za arcibiskupa a učitele. Papež
pak ihned jej poslal a kníže
Svatopluk přijav jej se všemi
Moravany odevzdal mu všecky
chrámy i kněze ve všech mě-
stech. Od toho pak dne počalo
velice růsti Boží učení, a ducho-
venstvo množiti se ve všech
městech, a pohané počali věřiti
v pravého Boha opouštějíce své

se. Těmi pače i moravská oblast prostraniti načět v vše strany, i vragy svojě poběždati i sť nepogřešením, jako i sami povědajet prísno.

bludy. Tím více i říše moravská počala šířiti se na vše strany a přemáhati své nepřátele spravedlivě, jakož sami ustavičně vypravují.

XI.

Bě že i proročska blagoděť v něm. Jako se sť sbyvala mňoga proricanija jeho, otz ňih že li jedino ili dvě sťkazem. Poganě kňež silně velmi, sěde v Vislě, řagaše se křesťanom i pakosti dějaše. Poslav že k nĕmu řeče: Dobro ti se by křtiti synu, volěj svojě na svoji zemi, da ne plěnen naděmi křšten badeš na štuždě zemi, i pomeneš mĕ. Jeze i byst. Inzda že paky Světoplku vojujstu na pagany, i ničeso že uspějstu, n mrdleštu, svĕtago Petra mši približajsti se, reže službě, posla k nĕmu glagolj: Jako ašte mi se oběštaeš na svĕty Petrov dñ sť voi svoimi sťtvoriti u mene, věruj v Bog, jako přediti ti imatj v skorě. Jeze i byst. Jeter drug bogatz zĕlo i svĕtynik ožen se k petroja svojě, reže jetrvj, a mňoga kazav i učiv i utěšov, nemože je razvesti. Jini bo boží rabi tvořeše se, tai raz vraštaah ja, laskajsta imĕnija radi, da setnĕje otbāčitse ja otz crkve. I řeče: Priidet čas, jegda nemogat pomošti ti, a moja slovesa pominati imete, n nebudet čto sťtvoriti. V nezapu po boží otstuplĕniju pade nast na ňĕju, i neobře se mĕsto jeju, n jako i vihr prah vlym razsĕ ja. I ina mňoga podobna sim, jaže pītčami javĕ sťkazaše.

Byla pak v nĕm i milost prorocká; vyplnil se mnohá jeho předpovědĕní, z nichž uvedeme jedno nebo dvě. Kníže pohanské, velice mocné, sedic ve Vislanech tupil křesťany a škody (jim) činil. Poslav pak k nĕmu (sv. Method) vzkázal mu: Prospělo by ti, synu, pokřtěnu býti dobrovolně ve své zemi, abys (někdy) jako zajatec nebyl nucen ke křtu v zemi cizí, a na mne nevzpomínal. Což se i stalo. Jindy opět, když Svatopluk s pohany válčil a nijak ve válce neprosplval a váhal a mše, to jest liturgie sv. Petra, se přibližovala, poslal k nĕmu pravĕ: Slibš-li mi, že na slavnost sv. Petra s voji svými u mne budeš, důvěruji v Boha, že je (pohany) v brze vydá v ruce tvĕ. Což se i splnilo. Jakýs přítel (králů) velice bohatý a rádce (jeho) oženil se s příbuznou sobĕ osobou, to jest ženou bratrovou, a (sv. Methodĕj) nemohl jej rozvésti s ní, mnoho napomínaje, poučuje a potěšuje, neboť jiní, dělajice se Božími služebníky, tajně je kazili, lichotice jim pro jmĕní, a odvedli je od církve. I řekl: Přijde čas, kdy vám tito nebudou moci pomoci, a vzpomenete si na má slova ale nebude pak pomoci. Náhle z Božího dopuštění přišlo na nĕ pokušení a není nalezeno místo jich, ale vtr jako prach uchvátiv je, rozptýlil je. Ještĕ jiné mnohé věci tĕmto podobné (předpovědĕl), o nichž veřejně mluvíval v podobenstvích.

XII.

Sihť že vsěhť netrpě starýi vragť, zavistníkť člověčju rodu, vřzdviže někýjě na ňb, jako Dathana i Avirona na Moysea, ový javě a drugýě tai. Lže boľěť Jopatorskojā eresjā, i slaběšaja sřvrašťajāt kř sebě sř pravago paťi, glagoljāšte: Namť jestř papežř vlastř dalť, a sego veliť vřňť izgnati i ućenije jego. Sřbravřše že vsě lřudije Moravřskyě velěhā pročřsti přědť ňimi epistolijā, da byšě slyšali i izgřnaniije jego. Lřudije že, jakože jestř obyčai člověkomť, vsi pečalovaahā sě i žaljahā si, lišaemi pastyrja takogo i učitelja, razvě slabýhť, ježe hřstř dvizaaše, jako (se) větrť listvije. Početřše že apostolřskyě křhigy, obrětošě pisanije: Jako bratř našř Methodii světyi pravověřňň jestř, i apostolřsko dějaniije dělajetř, i vř řaku jego sātř otř Boga i otř apostolřska stola vsě slověňskyě strany, da je-gože prokľnetř prokľetř, a je-gože svěťitř, tř svěťť da budi. I posramľřše sě razidošě sě jako mřgla sř studomť.

Toho všeho netrpě starý nepřítel a závistník lidského pokolení pozdvihl kohosi proti němu jako Datana a Abirona proti Mojžíšovi, jedny zjevně druhé tajně, kteří byli uchvá-ceni kacířstvím Hiopatorským, svádějíce pravé cesty k sobě a pravili: Nám dal papež moc a poroučí jej zahrnutí a učení jeho (opustiti). Sebravše všecek lid moravský kázali, aby před nimi byl čten list, aby slyšeli o vyhnání jeho. Lid pak, jakož jest přirozeno člověku, všecek rimoutil se a želel toho, že má býti zbaven takového pastýře a učitele, vyjma slabé, jimiž lest zmítala jako vítr listím. Přě-četše apoštolský list našli (v něm) napsáno: Protože náš bratr sv. Methoděj jest pravověren, a pracuje na díle apoštolském, a v ruce jeho jsou (odevzdány) Bo-hem i stolicí apoštolskou všechny kraje slovanské, budiž proklet, nad kým on kletbu pronese, a komu on bude dobrořečiti, budiž požehnán. Zahanbeni rozešli se (nepřátelé) s hanbou jako mlha.

XIII.

Ne do sego že trkřmo zloba ihť sta, ňb řešě glagoljāšte: Jako carř sě na ňb gněvajetř, da ašte jeho obrěšetř, něstř jemu života iměti. Da i o tomě ne-hotě pohľliti svojego raba Bogť milostivyi, vřloži vř sřdřce cěsarju, jakože jestř prisřno vř rucě božii cěsarei sřdřce. I posřla křhigy kř ňjemu: Jako, otřce čřstřnyi, velěmi tebe že-lajā viděti. To dobro sřtvori, trudi sě do nastř, da tě vidimť, doňľdeže jesi na semě světě,

Zloba jich však nedosahovala pouze potud, ale pravili (ještě k tomu) řkouce: Císař se hněvá naň, a zastihne-li ho, nebude mítí života. Ale i v této věci milosrdný Bůh, nechtěje potupiti svého sluhy vložil v srdce císaři, jakož jest vždy v ruce Boží srdce královo, (Přisl. XXI. 1.), tak že (tento) poslal jemu list: Cůhodný Otče, velice toužím tebe viděti, prokaž mi tu lásku a neobtěžuj si (přijítí) k nám, ať Tě spatřím, dokud

i molitvą tvoją přijmemъ. Abije že šdъzu jemu tamo, přijetъ jeho cěsař s velikoją čestją i radostją, i učenije jeho pochvali. Udrža otъ učeníkъ jeho popa i diakona sъ kněžigami. Vysja že volją jeho stъvori, jeliko hotě, i neoslušavъ ni pri česomъ že, obľubľ i odarivъ velmí, provodi jeho paky slavně do svojego stola. Takže i patriarchъ.

jsi na tomto světě, a přijmu modlitbu Tvou. Ihned tamo odšedšího přijal císař s velikou počtou a radostí a učení jeho pochválil. Z učeníků jeho podržel si (jednoho) kněze a jáhna a knihy. Ve všem byl mu po vůli, cožkoli chtěl, neoslyšev v ničem a s láskou obdarovav jej, slavně provázal jej opět do jeho sídla. Podobně i patriarcha.

XIV.

Na všechъ že patъhъ vъ mъnogy napasti vъpadaše otъ neprijazni, po pustynjамъ vъ razboiniky, po morju vъ vlny vѣtrny, po řekамъ vъ syrtу nezapъny, jako sę sъkonъčati na њjemъ apostolъskomu slovesi: Bědy otъ razboinikъ, bědy vъ moři, bědy v řekahъ, bědy otъ lъzebraliję, vъ truděhъ i podviženihъ, vъ zabvení mъnožicejъ, vъ alkaní i žeždě i procihъ pečalъhъ, ježe apostolъ pominajeť.

Na všech cestách pak upadal (sv. Metoděj) v mnohá nebezpečí způsobená ďáblem, na místech pustých mezi lotry, na moři do vln rozbourěných větrem, na řekách v nepředvídané píščiny, tak že se na něm naplnilo apoštolské slovo: »V nebezpečnostvích od lotrů, v nebezpečnostvích na moři, v nebezpečnostvích na řekách, v nebezpečnostvích mezi falešnými bratřími, v práci, v bděních mnohých, v hladu a žízní i v ostatních zármutcích«, jež připomíná Apoštol. (II. Kor. 11., 25—27.).

XV.

Po tomъ že otъvъręť sę mъnvу, i pečalъ svoją na Boga vъzložъ, přězde že otъ učeníkъ svojihъ posežъ (?) dъva popy skoropisъca zělo, přěloží vъ brъzě vъsę kněžigy isplъň, razvě Makavei, otъ grъčъska języka vъ slověnskъ. šestijъ měsęcъ, načę otъ marta měsęcа do dъvoju desęte i šesti dъne oktębrja měsęcа. Sъkonъčavъ že dostoinajъ hvalą i slavą Bogu vъzdašť, dajaštemu takovajъ blagoděť i prospěhъ. I světoje vъznošenije tainoje sъ klіrosomъ

Potom vzdáviv se hluku a vloživ starosti svoje na Boha, pojav dva kněze dobré rychlo-pisce, v brzku přeložil všocky knihy úplně, vyjma Makabejské, z řeckého jazyka na slovanský v šesti měsících, počav březnem do 26. října. Dokončiv pak (tuto práci) vzdal Bohu důstojnou chválu i slávu za to, že mu propůjčil takovou milost i úspěch. Obětovav svatou oběť tajemnou se svým duchovenstvem uctil památku sv. Demetria. Přeložil dříve toliko žaltář, evangelium

svoimъ vъznesъ, stvoril paměť světlago Dimitrija. Psaltyrъ bo bě tьkъmo i evandělije sъ apostolomъ i izbranyimi službami (i) cъrъkъvnyimi sъ filosofomъ přeložilъ přivěje. Tъgda že i nomokanonъ, rekvъše zakonu pravilo, i otyčskyjъ kъnigy přeloži.

s apoštolem a vybrané mešní formuláře s filosofem (Konstantinem). Tehdy převědł i nomokanon t. j. kanonické právo a spisy sv. Otců.

XVI.

Přišedъšu že na strany dunaiskyjъ korolju ugrъskomu, vъzshotě i viděti. I někymъ glagoljáštemъ i pomyslјajáštimъ, jako neizbъdetъ jeho bezъ mъky, ide kъ němu. Onъ že jako dostoitъ vladycě, tako i přijetъ čьstno i slavno sъ veseljemъ. I pobesědovavъ sъ nimъ, jakože dostojaše tacěma mъžema besědy glagolati, otъpusti jeho, sъ ljubъvija i oblobyzavъ, sъ dary velikymi, rekvъ jemu: Pomeni mě, čьstnyi otyče, vъ světyhъ molitvahъ tvoihъ prisъno.

I král uherský přišed do krajin podunajských chtěl jej viděti. A ačkoliv někteří mysliili a pravili, že neodejde od něho bez pohromy, (přec) šel k němu. On pak, jak sluší se na vladýku, přijal jej se ctí, slávou a veselím. A porozprávěv s ním, jak patří se hovořiti takým mužům, propustil jej s velkými dary laskavě jej polibiv a řekl jemu: Pamatuj na mne, ctihodný Otče, ve svých modlitbách svatých vždy.

XVII.

Tako že vše viny otъsěkvъ otъ vše strany, i usta mъnogorěčьnyhъ zagradi, tečenije že sъvъrši, věřa sъbljude, čaje pravedьnago věnca. I poňeže tako ugodivъ Bogu vъzljublennъ bystъ, približati se načěť vrěmę pokoi přijeti otъ strasti i mъnogihъ trudovъ mъzda. Vъprosišę že i rekvъše: Kogo čuješ, otyče i učitelju čьstnyi, vъ učenicěhъ svoihъ, da by otъ učeniја tvoјego tebě nastolnikъ bylъ? Pokaza že imъ jedinago otъ izvěstьnyhъ učenicъ svoihъ, naricajemago Gorazdalъ, glagolję: Sei estъ vašeje zemļę svobodъ mъžъ, naučenъ že dobřě vъ latinъskyjъ kъnigy pravověrnъ. To hъdi božija volja i vašja

A tak odevšad odstraniv hřích zavřel ústa mnohomluvných, běh (života) dokonal, víru zachoval, očekáváje spravedlivé odplaty. Že pak takto Bohu zalíbil se, (Jím) milován byl, počal se blížiti čas, v němž by došel pokoje od strastí a mzdy za mnohá namáhání. I otázali se jej řkouce: Koho uznáváš, ctihodný otče a učiteli, za hodna, aby byl tvým nástupcem v učení? Ukázal jim na jednoho ze známých učeníků svých jménem Horazda řka: Tento jest váš rodák, svobodník, dobře vyučený v knihách latinských a pravověrný. Staň se po vůli Boží a lásce vaší i mé. Na květnou neděli pak, když se sešel všecek

ljuby, jakože i moja. Sbravšemъ že se imъ vъ cvětnaję nedělję vsemъ ljudmъ, vzbědъ; vъ crkvě i nemogyi, kaza vъ blagoděti cěsarja i knězja i kliriky i ljudi vse. I reče: Strěžele mene, děti, do tretijago dne. Jakože i bystъ. Svitajaštu tretijemu dni, pročejе reče: Vъ rucě tvoi, Gospodі, dušja moja vьlagaja. Na rakahъ že ierěiskyhъ počі vъ 6. dně měsěca aprilja, v 3. indikta, v 6393. lěto oť tvari vsego mira. Usazďše se svoi učenci, i dostoiny čisti stvorivše, i službą crkvьnaja latinьsky i grěčьsky i slověnsky, střebišę i položišę vъ sьborněi crkvi. I priloži se kъ otcemъ svoimъ, patriarchomъ, prorokomъ i apostolomъ, učitelemъ i mačenicomъ. Ljudie že, bezčislnyi narodъ, sbravъ se provaždaahъ, plačашe se dobrago učitelja, i pastyrja, mužьskъ polъ i ženьskъ, malii i velicii, bogati i ubozii, svobodnii i rabi, vдовicę i siroty, stranьnii i tozemci, nedožьnii i stьdravii, vsi byvšago vsjačьsko vsemъ, da vse priobřelъ.

Ty že sъ vyše světaja i čьstьnaja glavo, molitvami svoimi priziraję na ny, želajašę tebe, izbavljaj oť vsakoję napasti učenyky svoje, i učeniје prostranjaję, i eresі progone, da dostoino zъvanija vašego živšę zdě stanemъ sъ tobojъ, tvoje stado, o desnaja strana Hrista Boga našego, věčьnaja žiznъ priemljašę oť něgo. Tomu bo jestъ slava i čьstь vъ věky věkomъ, Aminъ.

lid, všed do chrámu ač nemocen v kázání děkoval císaři, knížeti, duchovenstvu i všemu lidu. I řekl: Strážte mne děti do třetího dne; jakož se i stalo. Třetího dne na osvětě pravil dále: V ruce Tvé Hospodine poručím duši svou. Ušnul pak na rukou kněží 6. dne měsíce dubna, v třetí indikci, léta 6393 od stvoření světa. Po úradě jeho učenci důstojné (jeho) pocty vzdavše, obětovali mši sv. latinsky, řecky i slovansky, a uložili jej v kollegiatním (kathedrálním) chrámě. I jest položen k otcům svým patriarchům, prorokům, apoštolům, učitelům a mučovníkům. Nesčíslný pak zastup lidu shromáždivše se, vyprovázeli s pláčem svého dobrého pastýře i učitele, muži i ženy, malí i velcí, bohatí i chudí, svobodníci i služební, vdovy i sirotci, cizinci i domácí, neduživí i zdraví, všickni (oplakávali) toho, jenž všim stal se všem, aby všechny získal (Kristu).

Ty pak svatá hlavo a cti-hodná, s nebes přimluvami svými provázej nás oddaných Tobě, zbavuj učeníky své všeho nebezpečení, učení (Kristovo) rozšiřuje a bludy od nás vzdaluje, abychom stanuli jednou, žijíce zde důstojně podle vašeho napominání, jako Tvé stádo na pravici Krista, Boha našeho, vezmouce věčný život od něho. Jemuž jest sláva a čest na věky věkův. Amen.

Otázka patronátní v Čechách.

Uvažuje Dr. JOS. DOUBRAVA.

V ten způsob diecése rozštěpeny v množství patronátních obvodův a duchovenstvo diecéšní roztríděno v řadu skupin větších či menších dle rozsahu patronátu, k němuž přísluší.

Mezi patronátními obvody i duchovenstvem k nim příslušným zeje rozluka, zájmy jejich navzájem se vylučují a v postupu duchovních k obročím mezi jednotlivými skupinami není souvislosti.

Na objasnění, kterak po této stránce diecése české utvářeny jsou, stůj zde výkaz patronátů, sestavený se zřetelem k tomu, zda patronat drží jedno, dvě či více obročí.

Obročí volně propůjčitelná a inkorporovaná pominuvše, shledáváme v arcidiecési Pražské patronátův o jediném obročí 75, o dvou obročích 18, o více obročích 50; v diecési Litoměřické patronátův o jediném obročí 38, o dvou obročích 16, o více obročích 40; v diecési Král.-Hradecké patronátův o jediném obročí 63, o dvou 27, o více obročích 35; v diecési Č.-Budějovické patronátův o jediném obročí 43, o dvou 14, o více obročích 36.

Dle toho jsou v arcidiecési Pražské 143 patronáty a tolik též skupin duchovenstva; v diecési Litoměřické 94 patronáty a tolik i skupin duchovenstva; v diecési Král.-Hradecké 115 patronátův a skupin duchovenstva; v diecési Č.-Budějovické 93 patronáty a tolik též skupin duchovenstva.²¹¹⁾

Že obročí nejsou všude stejná do práce a příjmů, vzniklo třídění patronátů výhodnějších a méně výhodných, a tím i nerovné postavení duchovních dle toho, pod který patronát kdo se dostali. Nerovnost tato především v tom spočívá, že dle výhodnosti patronátu usouzeno jedněm dožiti obročí tučného, jiným přestati na obročí chudém; jedněm usouzeno drahá léta čekati, než dojdou samostatného postavení, jiným pak v krátkém čase poštěstí se usednouti na obročí výnosná, a jedněm kyne postup k obročím výhodnějším, jiným na patronatech o jedné faře zatarasena zpravidla cesta postupu navždy. Tu nerozhoduje ani kvalifikace ani zásluhy, ani zvláštní způsobilost; kvalifikaci tu namnoze pouhé patronátní příslušenství!

²¹¹⁾ Catalogus Venerabilis Cleri . . . Pro Anno Domini MDCCCCI

Ostatně i na patronátě výhodném není vždy osud duchovního zajištěn.

Záležit namnoze na tom, jak jest duchovní kvalifikován u patrona. Zásady, dle nichž tato kvalifikace se děje, bohužel nejednou rozcházejí se s názorem kanonickým, a nebývá to vždy církevní smýšlení, horlivost pastýřská, vzornost v povolání, jež získávají milosti před tváří patronovou a doporučují kandidata k praesentaci.

Že vědomí toto, doložené přčetnými zkušenostmi, úmorně na duchovní působiti musí, netřeba připomínati. Kdežto za takových poměrů ten či onen trpké resignaci propadá, hledí jiný — a to ne právě na vážnost stavu duchovního — s mnohým sebezapřením přímo neb nepřímou domoci se přízně patronovy. Nepřímou stává se to vlivem patronátních zřízení, úřednictva patronova, před nimiž jest nejednou se pokoriti pro dobrou vůli a zachování náklonnosti.

Do které míry trpko jest závoditi o přízeň k praesentaci na patronátech, jež drží obec, dalo by se doložiti křiklavými událostmi z minulých i přítomných dob. A biskupové? — Ti majíce nejživější zájem o duchovní rozkvět osad, znajíce nejlépe podmínky, za nichž o prospěch osad postaráno bude, jsouce nepovolanějšími svědky na zjištění, kdo z diecésního duchovenstva k té které osadě by se hodil . . . , nazvíce malomocní jsou vůči patronům a poměrům patronátním, nenalézají příležitosti, by zásluze v duchovní správě dostalo se povzbuzení a odměny, osadám správce nejvhodnějšího.

Poměry patronátní na závalu jsou a stěžují biskupům na církevní obročí duchovního nejzpůsobilejšího nejen dosaditi, ale též odstraniti duchovního správce, jenž na tom kterém působiti povinností nedostál aneb pracím nestačí. Známo, že zákony církevní samy na dobro osad a správy duchovní výstavně určují, za kterých okolností žádoucí a přípustno, aby farář opustil stanoviště své;¹²⁾ zkušenost pak potvrzuje, že nebyla tato péče zákonná zbytečná.

¹²⁾ Summarium cp. 10. X (I. IX.) »Debilis, ignarus, male conscius, irregularis, Quem mala plebs odit, dans scandala cedere possit.«

Nedostatek sil tělesných neb schopností duševních, které si poklesky, jež připravily duchovního správce o důvěru a možnost na dále s úplným prospěchem pracovati, někdy i nezaviněná neoblíbenost, dovolávají se v zájmu duchovní správy toho, by dostal se farář z osady jinam, kde síly jeho stačí, kde poškozená důvěra a obliba působení jeho nebudou na závalu. Avšak železným kruhem patronátního příslušenství farář ukován jest k svému obročí, a není-li příčiny k sesazení jeho s beneficia, pravomoc biskupova odkázána bude na dobrou vůli některého patrona, zda praesentací svojí umožní, by farář přeložen byl na obročí jiné.

Totž vážný rozpor se zájmem církevním.

5. Jiné ještě důležité okolnosti ve správě diecése za našich dob všimnouti si sluší.

Známo, že netušený vzrůst školství v zápětí měl zřizování četných míst katechetických při školách obecných a měšťanských. Tou dobou činní v arcidiecése Pražské 137, v diecése Litoměřické 73, v diecése Králové-Hradecké 66, a v diecése Česko-Budějovické 51 duchovních světských v úřadě katechetském, nepočítajíc v to učitele náboženství na školách středních.²¹³⁾

S hledem k námaze s úřadem tímto spojené a ke skrovnému poměrně platu, jehož se katechetům dostává za jejich práci, nedivno, že vyskytují se, kdož znaveni učitelstvím po létech přáli by si místa v duchovní správě, aneb že jiní pobývše z kanonické poslušnosti v katechetském úřadě a nenabyvše k němu trvalé náklonnosti, toho žádají, by poslání byli do duchovní správy.

Ovšem jedni i druzí očekávají, že budou jim vážena léta a oceněny zásluhy z doby katechetství; opírají se o názor, že vyučování mládeže je podstatnou částí duchovní správy a tou příčinou hodno, by k němu zřetel se bral, najmě kde běží o kvalifikování žadatelů za obročí církevní.

Nedá se upříti, že názor tento — alespoň dokud zákonem nebude výhodněji postaráno o služné a výslužné katechetů — není zcela bezdůvodný, ba mohou nastati případy, kdy vidělo by se biskupovi spravedlivým, učiniti po žádosti toho kterého katechety.

Avšak stávající patronátní poměry ruce mu víží . . .

²¹³⁾ Catalogus Venerabilis Cleri . . . Pro A. D. MDCCCCI. —

Jednak — mimo řídkou příležitost, danou ve volné kollaci a do jisté míry na obročí matice náboženské — závisí na praesentaci patronově, jednak i tam, kde by nebylo této závady, patronátní zřízení ukládají nutný ohled k duchovenstvu ve správě duchovní činnému.

Jsouť tu jednotlivci se svými nadějemi na postup odkázáni do více méně úzkých kruhů patronátní příslušnosti, již si přirozeně hájí.

Vsunutí katechety do tohoto kruhu patronátních duchovních, jsou-li tito sami dobře kvalifikováni k obročí, bude pocítováno za ukřivdění a zkrácení na právu. Zjednati jim náhradu na místě jiném, těžko bude biskupovi. Narazit opět na meze kruhů patronátních a na volnost praesentace toho kterého patrona, jemuž zůstaveno, chce-li uznati záměry biskupovy čili nic.

V ten způsob na úkor zájmů církevních všude naskytují se závady, pro které nelze pojati veškeré duchovenstvo diecése v jednotnou prozíravou správu a péči.

6. Zájem církevní trpí vinou patronátních poměrů i v důsledcích, které znamenati na duchovních.²¹⁴⁾

V duchovenstvo vržena řevnivost, podnícená a živená úsilím o výhodný patronát. Ohlížet se mnozí, ne kde dle sil a vloh svých zdárně by mohli působiti, ale kde by v brzku a dobře dosedli na obročí. Pro tyto ohledy pak časté stěhování z kaplanství na kaplanství, z osady na osadu nastává.

Když již domoženo se patronátu výhodného, počíná nová neblahá péče a úsilí o přízeň patronovu, již získati a zachovati lze nejednou leč s velikým zapíráním sama sebe, ne-li dokonce zapřením své povinnosti.

Že za těchto dostihů a předstihů nejednou zle pochodí bratrská láska a upřímnost, nelze bohužel upříti. Ba závodění o cíl snadno může vybočiti až na nejkrajnější hranici, za kterou již hrozí stigma simonie.

A co roztrpčenosti, co nespokojenosti v kněžském životě dlužno klásti na vrub nesrovnalých poměrů patronátních, udá-li se, že

²¹⁴⁾ Pravoslav P. Pravdodatný, Patronátní právo, dějiny jeho v zemi svatováclavské a žádoucí jeho oprava i úprava. Str. 78.

v konkursu o obročí neváží se zásluha, neváží se úsudek biskupův, že odstrčen kněz zasloužilý, a vrchu nabývá jiný méně zasloužilý, a k obročí, o něž jde, méně způsobilý. Mnohý nadějný kněz pro tyto poměry odcizen působišti, kde práce jeho mohla dáti ovoce hojné a užitečné. (POKR.)

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika.

Casus conscientiae: Zda mše sv., obětovaná za více osob, jednotlivým z nich stejně prospívá, jako byla-li by za každou zvlášť obětována? — *Případ:* V důležité otázce mezi bohoslovci pilně projednáváné o působnosti mše sv. zastává se farář Titius houževnatě náhledu, že ovoce její jest nezměrným netoliko intensive (co do vlastní hodnoty), ale i extensive — vzhledem k počtu lidí, kterým se může přivlastňovati. Z toho vyvozuje, že lze obětovati jednu mši sv. za více osob, těmto pak že právě tolik dostane se ovoce, jako kdyby za každou z nich zvláštní mše sv. byla bývala sloužena. Následkem toho jednu a tutěž nejdražší oběť zhusta přináší nejen ad intentionem dantis — na úmysl dárce stipendia, ale i za jiné, za které z jiných důvodů sloužiti má, na př. v neděle a ve svátky za své ovečky, za zemřelého člena bratrstva nějakého, jehož stanovami vázán je tak učiniti, nebo i slíbil-li jinému, že bude zaň obětovati mši sv. zdarma.

V době sv. exercicií pojednou zmocní se ho bázeň, zda jednal vždy správně; proto spěchá ke zkušenému zpovědníkovi, by se otázal: *I. Zda cena i užitek oběti mše sv. jsou nekonečny?* — *II. Zda možno aplikovati tutěž oběť mše sv. za více osob, aniž by která z nich pozbyla sebe menšího užitku, jenž po právu by jí jinak příslušel?* — *III. Co souditi dlužno o celé události?*

Odpověď: K otáz. I. Sv. Alfons učí (Theol. mor. I. 6. n. 312.), že nutno rozeznávati *vnitřní cenu*, hodnotu mše sv. od jejího *ovoce*. První spočívá v důstojnosti prvotního, hlavního obětníka i obětního daru, a jest tedy ceny nekonečné. — Ovoce však mše sv. jsou milosti, které udílí Bůh následkem oběti mše sv., takže se liší hodnota od ovoce jako příčina od účinku. Dle téhož církevního Učitele rozeznáváme užitky (ovoce) mše sv. 1. vzhledem k jich příčině, 2. k udíleným milostem, 3. k osobám, jimž tyto se přivlastňují.

1. Hledíme-li na *příčinu* (ex parte causae) plyne a) jiný užitek *ex opere operato*, t. j. onen, který lidem připadá bez jejich osobního přičinění, pouze tím, že oběť mše sv. byla vyko-

nána; užitek to udílený vzhledem k zásluhám Ježíše Krista i Jeho zaslíbení, — a tento jest zřejmě týž, at slouží mši sv. kněz svatý nebo hříšný; b) jiný užitek *ex opere operantis*, t. j. onen, který jest udílen vzhledem k zásluhám i pobožnosti jak celebrujícího kněze tak i těch, kdož při výkonu obětním buďto posluhováni nebo přítomností svou spolupůsobí. Tento užitek jest větší nebo menší dle důstojnosti a pobožnosti uvedených osob. (Srov. Lehmkuhl, Theol. moral., vyd. 6. II. č. 172.).

2. Hledíme-li na *milosti*, jichž mši sv. dosíci možno (*ex parte rei*), pak dělíme užitek ten v *zastupující* (*meritorius*), *zadostčinní* (*satisfactorius*) a *výprosný* (*impetratorius*), který obsahuje i *smírný* (*propitiatorius*).

3. Hledíme-li na *osoby*, jimž ovoce mše sv. se přivlastňuje, dělí se ve všeobecný, zvláštní, prazvláštní. — a) *Všeobecný* užitek je ten, který plyne ze mše sv. právě proto, že obětoval ji kněz jménem Církve sv. i samého Ježíše Krista; připadá tedy všem věřícím i duším v očistci, s tím rozdílem, že věřícím na zemi dostává se ho v míře hojnější nebo skrovnější nejen dle jich duševního stavu (pobožnosti), ale i dle užšího spojení jich s knězem. (Lehmkuhl II. 174.) b) *zvláštní* (dle jiných „prostřední“ či „ministerialis“) náleží osobě, za kterou kněz mši sv. obětuje; c) *prazvláštní* nebo-li osobní přináší jedině knězi. (Bucceroni II. 611.).

A teď vraťme se k I. otázce: Jest ovoce, užitek mše sv. *nekonečným*? Patrně, že jím nemůže býti *intenzivně*, značí-li „nekonečný“ to, co nemá žádných mezí v bytí či dokonalosti; neboť vše, co působí Bůh ve tvorech, nutně má meze a jest proto konečným. Ve smyslu nevlastním, t. j. značí-li nekonečný to, co nemá *určitých*, vyměřených mezí, lze říci, že ovoce mše sv. jest intenzivně (svou hodnotou) nekonečným, či lépe *bezměrným*; může zajisté každá mše sv. udíleti více nebo méně (bez určitých mezí) milostí dle dispozice, duševního stavu a pobožnosti kněze i těch, za které jest přinášena. (Sv. Tom. Summa Th. p. III. q. 79. art. 7. ad 2.).

Ale i když připouštíme, že užitek mše sv. nemůže býti v pravém smyslu slova nekonečně intenzivním, nýbrž že udíleti může na př. jen 3 nebo 4, tedy určitý a nikoliv nekonečný počet stupňů zadostčinnění jedné a téže osobě, přece zbývá ještě otázka, zda alespoň tentýž počet stupňů může udíleti jedna mše sv. dvěma, třem atd. až do nekonečna osobám (t. j. zda užitek ten je *extenzivně nekonečným*), či snad zda působnost oběti mše sv. jest omezenou, takže je-li přinášena za pět osob, nutno užitek z oběti plynoucí rozdělit na 5 částí, a čím větší počet osob, za něž mše sv. sloužena, tím menšího užítku jednotlivým se dostane.

Dlužno mítí na zřeteli rozdělení ovoce mše sv., jak svrchu jsme je uvedli.

Zřejmo jest, co týče se užitku *všeobecného*, že jest v jistém smyslu *extensivně* nekonečným, či lépe bezměrným: vždyť je to onen užitek, který neplyne z větší nebo menší dispozice kněze, nýbrž přímo ze mše sv., pokud přinášena byla jménem samého Krista Pána a Církve sv. za všechny věřící živé i zemřelé, ano v jistém smyslu za celý svět. At je počet věřících, zvláště s knězem spoluobětujících, sebe větší, nikdo z nich neobdrží pro účastenství jiných méně z ovoce všeobecného; ano, státi se může, že následkem větší pobožnosti těch, kdož mši sv. jsou přítomni, užitek tento i nahodile (accidentaliter) vzrůstá. (Lehmkuhl II. 182.). Podotknouti však dlužno, že všeobecný užitek udílí se věřícím hlavně v podobě účinků výprosných (fructus impetratorii), pokud tyto obsahují i smírné (propitiatorii), nikoli však, jak se zdá, v podobě zadostčinění, protože z tisíců obětí, které každodenně jsou přinášeny, dosáhl by v tomto případě každý spravedlivý, i *nevědomky*, odpuštění velikého trestu, což nezdá se býti pravděpodobno. (Bucc. l. c.).

Co se týče užitku *pravzvláštního* čili osobního, jest jasno, že nemůže býti pro kněze nekonečným extensivně, právě proto, že přináší toliko jemu.

Nemalé důležitosti však jest otázka, kterou bohoslovci stejně nezdopovídají, totiž, zda užitek *zvláštní* (či „prostřední“, ministerialis) jest extensivně bezměrným, jinými slovy, zda může obětovati kněz jednu mši sv. za více osob tak, aby jednotlivým z nich dostalo se právě téhož ovoce, jako kdyby mše sv. za každou zvláště byla přinášena. O tom v otázce II.

K otáz. II. Z novějších spisovatelů pojednává o tomto předmětu důkladně Lehmkuhl T. J. ve své mravouce (II. 182—186.) slovy: Kajetan, Vasquez a j. starší theologové připouštějí, že užitek mše sv. jest extensivně bezměrným, ač mnozí z nich netvrdí to *všeobecně* (universim), nýbrž zdá se, že jasně nerozlišující, na mysli mají jen užitek odpovídající těm, *kteří spoluobětují*, nikoli však těm, *za které se obětuje*. (Srovnej Lugo, de Euch. d. 19. n. 245.). K tomuto náhledu *všeobecně kladnému* (affirmanti) přidružuje se i v naší době nemálo theologů, jak viděti u sv. Alf. I. VI. 312.; mínění toho zastával se i sv. Alfons.

Ale jiní theologové starí daleko u větším počtu toho *popírají*, hlavně o užitku zadostčinícím, a i dnešního dne přemnozí k nim se přidávají. (Viz Gihl, das hl. Messopfer § 17. vyd. 3. str. 123.).

Sv. Alfons sice praví, že mínění, které *připouští* extensivní bezměrnost užitku mše sv., je *spekulativně* pravděpodobnějším („zdá se býti pravděpodobnějším“); leč Lugo dť: „Mínění rozšířenější a správnější krátce popírá tuto nekonečnost“; a Tamb. I. 3. c. 1. § 3. n. 11.: Suarez s většinou to popírá a právem. A tak (pokračuje Lehmkuhl) myslím, že dle náhledu sv. Tomáše, sv. Bonaventury, Sota a bezčetných jiných dlužno odpověděti

záporně. . . Srovnej též Benedikta XIV. de syn. dioec. l. 5. cap. 8. n. 6. et cap. 9. n. 4., který onu nekonečnou cenu přivlastňování užitek mše sv. naprosto zavrhuje.

Ti, kdož se přidržují mínění *popírajícího* (negativního), dle sv. Alf. argumentují takto: Ačkoliv mše sv. sama v sobě i co do své působnosti (vnitřní svou hodnotou) jest ceny neskonale, přece účinek její jest z *vůle Kristovy omezen*; určitě Pán Ježíš, aby obět ta přesvatá ex opere operato (neodvisle od lidské dispozice) působila určitý účinek neboli stupeň zadostučinění, ačkoliv ex opere operantis může býti větším, je-li ten, kdo obětuje nebo za koho jest obětováno, zbožnější nálady. To zdá se tvrditi sv. Tomáš (in 4 sent. dist. 45. q. 2. a. 4. quaestiunc. 3. ad 2.): »*Ačkoli moc (virtus) Kristova, skrývající se v Nejsv. Svátosti Oltářní, jest neskonale, přec účinek, který Svátost působí, jest určitý*«. A (l. c. a. 4. q. 2. Sed contra): »*Kdyby modlitby (suffragia) za více osob vysílané právě tolik prospěly jednotlivým jako kdyby jen za jednu byly konány, zdá se, že Církev sv. nebyla by bývala ustanovila, aby z někoho zvláštní mše sv. nebo modlitba se děla, nýbrž aby každé konala se za všechny věřící zemřelé, což očividně není pravda*«.

Nám však se zdá, že sv. Tomáš na uvedeném místě jasně zastává se mínění tvrdícího (affirmativního), takže i to, co sv. Alfons uvádí ze Summy Th. p. III. q. 79. a. 5. pro náhled negativní, nikterak affirmativnímu neodporuje. Právě totiž na tomto místě sv. Tomáš: *Ačkoliv obět tato ze své mohoucnosti (quantitas) postačila by k zadostučinění za veškeren trest, přece činí zadost pro ty, za něž jest přinášena, jen dle stupně jich zbožnosti a ne za veškeren jich trest* — Srovnáme-li pozorně tato slova se svrchu uvedenými: »*Ačkoli moc Kristova* atd.« zdá se, že praví totéž, jenže způsobem více konkrétním; nadto učí, že jednotlivým, za které jest obětována mše sv., dostává se jejího užitku více nebo méně dle stupně jich zbožnosti, takže někdy postačí k zadostučinění za veškeren jich trest, někdy jen za jeho část, někdy snad neodpouští žádného trestu (na př. přináší-li se za toho, kdo nachází se ve smrtelném hříchu). Avšak co týče se té druhé otázky, zda totiž obět mše sv., je-li aplikována za více osob, jednotlivým právě tak prospívá, jako kdyby jen za jednu z nich byla obětována, této otázky sv. Tomáš na onom místě své Summy se nedotýká; co však o ní soudí, zřejmě se vykládá v Commentářích in 4. Sent. (l. c.).

Hlavním pak důvodem pro ty, kdož drží se mínění *affirmativního*, jest opět dle sv. Alfonsa (l. c.): že dle učení sněmu Tridentského (sess. XXII. cap. II.) »obět mše sv. jest táž — byť i jiným způsobem byla přinášena — jak ona na kříži; tato však byla ceny neskonale«. Z toho plyne, že jest nekonečnou

extensivně, protože *může* přinést nekonečně užítka a pomoci tak jednomu samotnému jako neskonalemu počtu lidí⁴. — Tento závěrek jest ovšem zcela správným; ale něco jiného jest, že obět mše sv. *může působiti nekonečných účinků* vzhledem totiž ke své vnitřní hodnotě, která jest nekonečnou, a něco jiného, že *skutečně* (actu) ty účinky působí, a když přivlastňuje kněz užitek její tisíci lidí, že tolik skutečně (actu) prospěje jednotlivým, jako kdyby přinášena byla jen za jednoho; toť právě jest, oč se jedná. Když sněm Tridentský v témže zasedání XXII. hl. 2. učí, že ovoce krvavé oběti dostává se lidem *co nejhojněji* skrze obět nekrvavou, zdá se, že mluví jak o ovoci všeobecném, tak i o zvláštním a prazvláštním ze mše sv. plynoucím, nikoli však vylučně o ovoci zvláštním (ministerialis), o němž ostatně vždy možno říci, že jest *co nejhojnější*, at už přivlastňuje se jedné nebo více osobám, jen když nechybí patřičná dispositio. — Ale, zda onen *co nejhojnější* užitek, který plyne z aplikace nejdražší oběti, je *týž*, přivlastňuje-li se více osobám anebo jen jedné z nich, o tom rozhodnouti nechtěl ani sněm Tridentský.

Podrobněji o této otázce lze se dočísti v Lehmkuhlovi (l. c.), který dokazuje, že mínění afirmativní, t. j. připouštějící všeobecnou nekonečnou onu aplikaci užitek mše sv., 1. nezdá se srovnávati s praxí Církve sv., ani 2. s všeobecnou praxí kněžů, ani 3. s analogií toho, co stanoveno jest Bohem ohledně sv. svátostí.

A v pravdě! jestliže dostává se téhož užítka těm, za které aplikuje kněz mši sv., at již slouží za jednoho anebo za deset, sto, tisíc, ba i všechy věřící, jak živé tak zemřelé, nelze pochopiti, proč odporučovala Církev sv. povždy obětování mše sv. za *jednotlivé* osoby aniž, proč nehřeší *aspoň proti lásce* onen kněz, který slouží mši sv. jen za jednoho, kdyžž tento by obdržel právě tolik ovoce, jako kdyby obětována byla nejen za něho samotného, ale i za tisíce jiných.

Než, nechat soudí každý cokoliv o *spekulativní* pravděpodobnosti obojího mínění, *v praxi*, jak poznamenává dobře sv. Alfons (l. c.), *není dovoleno knězi, který obdržel od jedné osoby stipendium, přivlastňovati ovoce té mše sv. všeobecně i jiným*, leč aspoň pod tou podmínkou, není-li onen, za kterého má obětovati, nikterak poškozen. A totéž říci dlužno, kdykoliv má kdo i z jiného důvodu *určité, jisté právo*, aby za něho zvláště byla mše sv. sloužena; vždyť není dovoleno užívati náhledu pravděpodobného, kdykoliv nastává pravděpodobné nebezpečí poškoditi jisté právo druhého.

Z toho plyne odpověď

K otáz. III.: Titiovo jednání nelze ospravedlniti alespoň v prvním a druhém případě, protože jest vázán spravedlností nebo jako smlouvou (quasicontractu) *určitě* aplikovati jak za toho, od něhož obdržel stipendium, tak i za ovečky sobě svěřené, v dny sváteční, neméně pak i za zemřelé členy bratrstva, k němuž

přináležejí. Sloužil-li tedy jen jednou mši sv. dle úmyslu dárce stipendia a zároveň za zesnulého člena bratrstva, jest povinen opětně na týž obojí úmysl nejdražší obět přinést, a tak i v podobných případech jednati. — Co se týče mše sv., kterou přislíbil druhému zdarma: měl-li slibuje v úmyslu aplikovati zaň jen onu mši sv., kterou má již i z jiného důvodu přinést, pak, dle mínění o extensivní nekonečnosti užítu mše sv., mohl sice tak učiniti, avšak s tím výslovným úmyslem, že předem obětuje za toho, za něhož vázán je spravedlností. Ano, poněvadž obojí mínění jest pravděpodobným, lze dle náhledu, jež sv. Alfons — dnes snad už bezdůvodně — zove pravděpodobnějším, doporučiti obyčej kněží, kteří na zřeteli majíce stále první a hlavní intenci na druhý a vedlejší úmysl obětují mši sv. za více osob jak živých tak zemřelých; avšak, nezapomeňme nikdy, *pokud to na škodu není úmyslu prvotnímu a hlavnímu*, dle kterého povinni jsou obětovati.

Dr. Karel Kašpar.

Jak často jest povinen kněz sloužiti mši sv. a jak dlouho tato má trvati? — *Případ:* Titius, jsa rozmanitými pracemi zaneprázdněn, sloužívá mši sv. jen o Božím Hodu Vánočním, Velkonočním a Svatodušním. V ostatní zasvěcené svátky bývá mši sv. toliko přítomen, modle se církevní hodinky. Kdykoliv pak slouží nejdražší obět, ač žádného slova ani obřadu nevynechá, přece bývá za čtvrt hodiny hotov. V době duchovních cvičení vyznává se z toho všeho v generální zpovědi. Zpovědník táže se sebe sama: *I. Zda a kdy povinen jest kněz sloužiti mši sv.?* — *II. Jak dlouho má trvati mše sv.?* — *III. Zda a v čem Titius zhlřešil a co dlužno mu raditi?*

Odpověď k I. otázce dle Bened. XIV. „De sacrosancto Missae sacrificio“. Sněm Tridentský praví, že Ježíš Kristus „*nařídil*“ Apoštolům a jich nástupcům, aby obětovali, když řekl: to čiňte na mou památku“. V kanonu 11. pak stihá klatbou všechny, kdožby toho popírali. Všichni kněží jsou tedy *následkem vysvěcení na kněžství* povinni sloužiti mši sv. Mimo to mohou býti i *nahodile* k téže povinnosti vázáni: na př. svým úřadem, beneficiem, stipendiem nebo i z lásky. Pakliže však není o povinnosti této žádné pochybnosti, nastává druhá otázka, kdy t. j. jak často jest jim tak činiti? Jisto jest, že nejsou povinni sloužiti mši sv. každodenně, ba někdy možno i záslužně zdržeti se obětování z úcty k této přesv. svátosti. Bened. XIV. ve zmíněném díle (kniha III. hlava 1.) dovolává se svědectví sv. Tomáše Aq. III. q. 82. art. 10., který rozhodně zavrhnuv mínění několika tvrdících, že lze knězi i *naprosto zdržovati se* sloužení mše sv., poukazuje na slova sv. Apoštola: „*vyzýváme vás, abyste nepřijali milost Boží nadarmo*“ a stanoví, že jsou kněží *pro své vysvěcení* povinni sloužiti mši sv. alespoň ve větší svátky, zvláště pak ve dny, kdy *navykli si choditi věřící ke sv. přijímání*.

Slova ta špatně vykládal Soto, říka, že kněží jen tehda jsou povinni přinášeti nejdražší oběť, když povinni jsou věřící jíti ke sv. přijímání. Benedikt XIV. dobře poznamenává, že tvrzení to neplyne ze slov Aquinátových, poněvadž nepraví Učitel církevní: *ve svátky, kdy věřící jsou nuceni choditi ke sv. přijímání*, nýbrž, *ve svátky, kdy věřící chodivají, navykli si choditi ke sv. přijímání*, totiž dle starobylé praxe Církve sv. K tomu druží se připomenutí sněmu Trid. sez. XXIII. hl. 14.: „Pečuj o to biskup, aby sloužili kněží mši sv. alespoň v neděli a zasvěcené svátky“. Jedná se tu pak o kněze, kteří nejsou v duchovní správě: neboť čteme tamtéž: „jsou-li však v duchovní správě, tedy nechat sloužit hojně, aby zadostučinili své povinnosti“. — Hřeší těžce kněz, který neobětuje mši sv. v každou neděli a svátek? Bened. XIV. odpovídá, že někteří boboslovci odpovídají kladně; ale poněvadž otázku tu nezodpovídá ani sněm Tridentský, ani sv. Karel Bor. na sněmu Milanském, nechce prý ji rozřešiti ani on. Za jisté však má, že by těžkého hříchu dopustil se kněz, který by nesloužil mši sv. po celý rok. Konečně připojuje, že i mimo svátky může býti k tomu někdy vázán pod *těžkým* hříchem, na př. kdyby bylo nutno proměňovati, aby mohl býti zaopatřen těžce nemocný.

Odpověď ke II. ot.: O této věci pojednává Bened. XIV. ve zmíněném spise kn. III. hl. 24. Vizme mešní rubriku: „Kněz hlavně toho má dbáti, by co nutno vysloviti nahlas, říkal zřetelně, ne příliš rychle, tak aby pozor dáti mohl na vše, co čte; ani ne mrzutě, aby nevzbudil u přítomných odporu“. Aby se nařízení Bened. XIV. vyhovělo, nutno dle jednohlasného úsudku boboslovců, aby mše sv. netrvala méně nežli 20 minut a neprotáhla se přes půl hodiny. Toť ovšem platí o tiché mši sv., nejsou-li některé její částky výjimečně delší. Ostatně všem povědomo jest distichon:

„Uno si fuerit brevior tua missa quadrante,
Mortalis culpae crederis esse reus“.

Odpověď k ot. III.: Z řečeného se zdá, že nezhřešil samo o sobě vzato — *per se* — Titius *těžce*, když sloužil třikráte do roka, a sice *v době* čtvrt hodiny: *lehkého* hříchu však prost není; ba tím, že tolik věnuje se světským záležitostem a následkem toho se vzdaluje duchovního života, snadno vydá duši svou ve velké nebezpečí spásy věčné.

Dr. Karel Kašpar.

O stavu posvěcující milosti celebrujícího kněze. — Zbožný kněz Titius znepokojován byl ve snách brozným pokušením. Zdálo se mu, že dopustiv se hříchu proti slibu čistoty, sloužil mši sv.: byl sice vázán tak učiniti, protože byla neděle a mše sv. již ohlášena, jeho zpovědník však byl daleko vzdálen, kdežto kaplan byl mlád a mimo to jeho synovcem. Vzbudil tedy dokonalou lítost a šel k oltáři. — Probudiv se, děkuje ze srdce vděč-

ností naplněného své Matce nebeské za to, že chránila ho před hříchem. — Zda bylo by jednání jeho ospravedlněno, kdyby sen byl býval skutečností? *Otázka I.: Jaká dispozice duševní vyžaduje se u kněze celebrujícího? — II. Jak nutno rozuměti rozkazu sněmu Tridentského sez. XIII. hl. VII., aby obětující kněz »co nejdříve« se vyzpovídal? — III. Co říci dlužno k poslední v případě uvedené otázce?*

Odpověď k ot. I.: — O věci té pojednává Bened. XIV. v díle „de Sacrosancto Missae Sacrificio“ kn. III. hl. 11: „Kněz musí býti ve stavu milosti posvěcující prost všelikého těžkého hříchu“. Jestliže vyžaduje se čisté svědomí od laika přijímajícího nejsv. Těla Páně, tím více od kněze přinášejícího nejdražší obět. Z toho důvodu ani sv. Tomáš Aq. neklade sobě zvláštní otázky, týkající se kněží; nýbrž stanoví o všech křesťanech v III. části q. 80. art. 4.: „Kdokoliv přijímá v těžkém hříchu nejsv. Svátost oltářní, dopouští se svatokrádeže, a následkem toho hřeší smrtelně“. Učení to čerpá z listu sv. Pavla ke Kor.: „Kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije“. . . . Dle Petra Lombardského pak „nehodně jí a pije, kdo jest ve hříchu (těžkém)“. Sněm Trid. pouze se odvolává na učení sv. Tomáše Aq. a dodává: „pročež připomenouti dlužno tomu, kdo chce přijímati, rozkaz sv. Apoštola: zkusiž pak sebe sama člověk“. Jinými slovy — vzhledem k našemu případu — kdykoliv jest kněz, hodlající sloužiti mši sv., v těžkém hříchu, *jest nutno*, aby dříve, nežli přistoupí k oltáři Páně, se očistil. — Když pak vykládal sněm později táž slova, dodal, že *nutným* prostředkem k očistění duše v takovém případě jest sv. zpověď. Kan. 12.: „Aby tak vznešená Svátost nepřijímala se nehodně a nebyla přijímajícímu k smrti a zavržení, ustanovuje a nařizuje týž sv. sněm, že ti, kdož obtíženi jsou těžkým hříchem a mohou se vyzpovídati, ať myslí jakkoliv, že vzbudili dokonalou lítost, *nevynutelně musí* předeslati sv. zpověď“. — Povinnost ta plyne zcela odůvodněně ze slov apoštolových, neboť ten, kdo chce jíti ke sv. přijímání, musí si býti vědom čistého svědomí; a nachází-li se ve hříchu, nutně jest mu se očistiti; řádným však prostředkem k očistění se ode hříchů jest sv. zpověď. Vším právem se tudíž vyžaduje, by v případě takovém kněz dříve se vyzpovídal, a toliko v *nutném* případě postačí dokonalá lítost s předsevzetím brzké zpovědi.

Odpověď k ot. II.: Sněm Trid. praví: Jestliže sloužil kněz mši sv. *v nutném případě*, dříve se nevyzpovídal, *co nejdříve* nechat tak učini. Rozkaz ten vztahuje se toliko na kněze. Dvojí nesprávný dán byl výklad, obojí zavržený Alexandrem VII. *První* zněl: „nařízení to . . . jest radou, nikoliv rozkazem“; tato věta 38. uznána chybnou, poněvadž mluví sněm rozkazujícím způsobem; — *druhý*: slůvko »co nejdříve« znamená „až kněz se vyzpovídá — kdykoliv“; i tento výklad uznán chybným, jinak byl by rozkaz sněmu směšným. *Co nejdříve* má se vyzpovídati, t. j. buďto v týž den, aneb aspoň v prvních

třech dnech, poněvadž slůvko to bráti dlužno morálně, jako jedná-li se o jiné zákony lidské. V tom souhlasí všichni theologové. — Je-li pak nutno sloužiti mši sv. následujícího dne, pak má vyzpovídati se, aniž by odkládal na jiný den.

Odpověď k ot. III. : Z řečeného plyne, že by nebyl Titius správně jednal; mohl totiž se zpovídati (habebat confessarii copiam); neboť ačkoliv byl kněz ten mladším a synovcem, měl přece právo zpovídati a byl v případě tom i nutným zpovědníkem. Aniž by omlouval samo sebou — per se — stud, který doprovází tak jako tak vezdy vyznávání hříchů. Ostatně nechať Titius děkuje Pánu Bohu, že nezhřešil, a netáže se, co byl bych dělal, poněvadž snadno může pak ve hřích upadnouti — qui aniat periculum, in ipso peribit.

Dr. Karel Kašpar.

Úbytek katolíků a vzrůst protestantismu v Německu. — V časopise „*Stimmen aus M. Laach*“ r. 1900 uveřejnil P. Krose čtyři články, ve kterých probírá číselný úbytek katolíků v Německu a vzrůst protestantismu. Články ty jsou velice poučné, proto podáme z nich trest, a pak připojíme zprávu poslední valné hromady pověstného evangelického „bundu.“ Po válce třicetileté, kdy protestantismus vybojoval si právo samostatného vyznání, byla na míru vestfálském vyslovena zásada: cuius regio, eius religio. Podle této zásady začali knížata v Německu ve svých zemích hospodařiti. Kdo se nemohl odvolati na r. 1624, že byl katolíkem již tenkrát, ten musel přestoupiti k protestantismu, byl-li kníže protestantem. Podle toho utvořily se v Německu kraje protestantské a katolické! Poměry ty se valně nezměnily až do r. 1867. Toho roku byl totiž pro celé Německo uznan zákon, že má každý právo stěhovati se, kam chce, a usaditi se, kde chce. Když byl po válkách napoleonských svolán r. 1816 kongres do Vídně, čítalo obyvatelstvo nynějšího Německa 24,831.396 osob. Ve starých provinciích Pruska bylo téhož roku všeho obyvatelstva 10,349.031, z toho katolíků 3,945.677, protest. 6,264.462. V procentech bylo katolíků 38·13 a protestantů 60·53. R. 1864 mělo staré Prusko obyvatelstva 19,255.139, z toho katolíků 7,201.911, tedy 37·40%, protestantů 11,736.734, tedy 60·95%. Již v tomto dlouholetém období lze tedy pozorovati značný úbytek katolického živlu. Vlastní pak pohyb obyvatelstva ve velkém počíná r. 1867. Válkou r. 1866 anektovalo Prusko celé Hanowersko, Westfálsko a ještě jiná území. Dle toho utvořil se poměr obyvatelstva následovně: r. 1867 počet všeho obyvatelstva 23,971.337, z toho katolíků 7,950.754, protestantů 15,614.940, r. 1895 obyvatelstva 31,855.123, z toho katolíků 10,999.505, protestantů 20,351.448. V procentech vyjádřeno: r. 1867 bylo 33·17% katolíků a 65·14% protestantů; r. 1895 bylo 34·53% katolíků a 63·89% protestantů. Nyní připojíme ještě hlavní země Německa na jihu. V Bavorsku bylo r. 1818 obyvatelstva 3,706.966 osob, z toho bylo 72·20% katolíků a 26·30% protestantů. R. 1895 byli katolíci v Bavorsku

v síle 70·73⁰/₁₀ a protestanti v 28·23⁰/₁₀. Zde máme tedy značné zmohutnění živlu protestantského. R. 1895 bylo v Bavorsku 4,115.578 katolíků a 1,642.348 protestantů. V Badensku jest úbytek katolíků největší. R. 1821 bylo 67·07⁰/₁₀ katolíků, 31·24⁰/₁₀ protestantů. R. 1852 Badensko čítalo 899·458 (66·3⁰/₁₀) katolíků a 432.052 (31·8⁰/₁₀) protestantů, r. 1895 1,057.417 (61·3⁰/₁₀) katolíků a 637.604 (37⁰/₁₀) protestantů. Během 70 let se živel protestantský v Badensku rozmnožil o 6 procent. Menší ztráty ukazují se na straně katolické ve Württembersku. Za to se jeví nějaký přírůstek katolického živlu v Sasku a v Braniborsku, hlavně v Berlíně. Dle pruských statistických „Jahrbücher“ jest počet obou vyznání v celém Německu následující: r. 1871 byl počet všeho obyvatelstva Německa 41,023.095, z toho 14,869.292 katolíků a 25,581.645 protestantů; r. 1890 obyvatelstva 49.428.470, z toho 17,674.921 katolíků a 31,026.810 protestantů. Vyjádřeno v procentech přišlo v Německu na 100 obyvatel r. 1871: 36·21 katolíků, 62·30 protestantů; r. 1890: 35·76 katolíků, 62·77 protestantů. R. 1890 ubylo při 10.000 obyvatel v Německu 45 katolíků. Kdyby živel katolický byl stejnoměrně rostl, měl by r. 1890 čítati o 220.000 duší více. Od r. 1861 ztratila katolická církev v Německu do dneška při nejmenším jeden milion duší. Tot zajisté smutný zjev. Zdá se, jakoby od smrti perly Mepenské, slavného Windhorsta, katolíci v Německu byli v každém směru v úpadku. O nynějším vůdci katolického středu Dr. Lieberovi se ví, že pochází z krve židovské,

Po té přichází P. Krose k úvaze o příčinách úpadku katolického živlu v Německu. Proč se poměr obou konfесí v Německu změnil, toho příčiny jsou různé, a sice: 1) různé množení přirozeným vzrůstem obyvatelstva, 2) různý podíl na vystěhovaleckém proudu, 3) přestupy z jedné konfесe ke druhé, 4) smíšená manželství. Pokud se týče otázky, zda manželství protestantů neb katolíků jsou plodnější, tu statistika dokazuje, že obyvatelstvo zemí čistě katolických v Německu více se množí, že na katolické manžely připadá více dětí než na protestantské. Lid protestantský v Německu je dnes prosáknut naukou malthusianismu a pověstným systémem dvou dětí. Zde by mělo se tedy očekávati, že katolický živel se měl sesliti. Také je dokázáno, že z oněch pěti milionů lidí, kteří se během celého století do r. 1895 z Německa vystěhovali, jest silnější část ze strany protestantské, což by mělo míti za následek seslabení jeho. P. Krose vyličuje pak zajímavé sesouvání katolického živlu v Elzasích. Po r. 1871 nastalo ohromné stěhování z Elsas do Francie a Alžírsko a za to veliký příliv Prusůků protestantů, kteří se zde v této požehnané zemi trvale usadili. Hlavně Prusáci byrokrati a vojáci zaplavili celou Elsas.

Konečně zasazují veliké rány církvi neustálé odpady od církve ke straně protestantské a uzavírání smíšených manželství, kde obyčejně část katolická podléhá terrorismu strany protestantské. Zde hraje hlavní úlohu šňatky byrokratů, kde z pravidla

katolická část podlehně, aby muž nebyl zdržován v kariéře ve státní službě. Nebudeme se zde dále šfítí o příčinách, proč v Německu ubývá katolíkům půdy, ukazujeme pouze k tomu, že nynější rod Hohenzollernský, jehož hlava Vilém II. jest přísně ortodoxní evangelická, plnou parou pracuje k tomu, aby konfesse protestantská, jejíž nejvyšší hlavou je dočasný německý císař, opanovala celý německý národ. Toť sen protestantských hakatistů, kteří chtějí i v tom následovati Rusko. K tomu cíli pracuje plnou parou pověstný evangelický „Bund“ pro celé Německo. Podáváme zde zprávu z předního freimaurského listu v Německu „Kölnische Zeitung“ o valné hromadě bundu v Halberstadtě konané. Zajímavé je, že spolek ten jmenuje se úředně: „Der evangelische Bund zur Wahrung der deutsch-protestantischen Interessen.“ Dne 2. října 1900, byla důvěrná schůze členská, na které přednášel professor Kirchenheim o „ultramontanismu“ a prof. Witte o činnosti bundu. Odpůdně byla veřejná schůze, na které měl odpadlík Peter Rosegger ze Štýrska, dříve takto krejčovský chasník, nyní básník, řečniti o evangelickém hnutí v Rakousku. Rosegger však do Halberstadtu nepřišel. Spolek německých protestantských bohoslovců ve Vídni poslal na sjezd následující báseň:

Lebendig in deutschen Landen kreist,
Keinen Schlagbaum kennend, der deutsche Geist,
Und wie der deutsche Gedanke,
So kenn' auch, erweckt von der Liebe Strahl,
Das deutsche Herz keinen bunten Pfahl
Und keine trauernde Schranke.

Noch geschieht's, dass Verblendung in That
und Wort

Schlägt tiefer den Keil zwischen Süd und Nord,
Und der Hass Giftpfille befiedert;
Doch je weiter der Weg, den er wandern muss,
Um so stürmischer klingt der Liebesgruss,
Der das grösste der Völker verbrüdet.

Superintendent Meyer ze Cvikova v severních Čechách mluvil o nových evangelických obcích v Rakousku. Týž pravil, že „evangelické hnutí v Rakousku může naplniti každého protestanta velkou radostí. Ačkoliv vídeňská byrokracie prohlašuje to za politický kšeft, přece tíží hnutí to církev římskou. Německý lid vzepřel se proti kleru římskému, který se ukázal býti povolným pochopem na potlačování Němectva, a proto všude nyní slyšíme: pryč od Říma. Dějiny nám ukazují, že Němectví a evangelium jsou úzce spolu svázeny.“ Ku konci řeči své vyzýval řečník přítomné, aby všickni evangelci se v jedno spojili. Hnutí evangelické v Rakousku že jest navázáno na velikou protestantskou reformaci a jejím cílem že jest zbudování velké církve celého německého národa. Zde tedy pastor cvikavský otevřeně řekl, kam evangelický bund míří, totiž aby všickni Němci utvořili jednu církev německonárodní, luteránskou. Pastor Kappus z Mürrzuschlagu ve Štýrsku podával statistické doklady o hnutí evangelickém ve Štýrsku. Protestantské obce ve Štýrsku vzrostly ze 6 na 14 a kazatelské stanice ze 17 na 43. R. 1899 odpadlo ve Štýrsku přes 2000 katolíků. (Berlínský katolický list „Germania“ přinesl zprávu, že střediskem evangelického hnutí ve Štýrsku jest obec Wald. Sem dochází z Německa značné zásylky německých marek. Kdežto katolíci chalupníci v alpských horách drou bídu a nouzi, mají

se protestantští velmi dobře, sedí v hospodách a platí pijanský řád německými markami.)

Dne 3. října konala se valná hromada bundu v Martinském kostele v Halberstadtu. Schůzi zahájil předseda hrabě Wintzingerode následujícími slovy: „Co myslíte pánové o slovech papeže Lva XIII., který si stěžuje na šíření protestantismu v samém Římě, a co soudíte o tom, kterak katolické listy psaly o zavraždění krále Humberta? Vizme jen s jakým zápalem se u nás v Německu chopil ultramontanismus otázky vyučování náboženství jazykem německým a postavil se na stranu Němcům nepřátelských Poláků a jim nakloněných německých katolíků.“ Potom mluvil professor богословí Dr. Sell z Bonnu o zisku a ztrátě protestantismu na sklonku XIX. století. Živel protestantský se rozmnožil v Bavorsku, Württembersku, Badensku, živel katolický se rozmnožil v Prusku, Sasku, Hessensku. Od r. 1890 rozmnožili se na jednom stu katolíci o 18·88⁰/₀ a protestanté o 21·29⁰/₀. Smíšená manželství neustále vzrůstají a tvoří nyní více než 6 procent všech uzavřených manželství. Těmito smíšenými manželstvími ztrácí katolická církev nejvíce. Dnes přijde v Prusku na 100 obyvatel 63·46⁰/₀ protestantů a 33·66⁰/₀ katolíků. V Anglii katolicismu ubývá. V Irsku bylo r. 1881 ze sta osob 77 katolíků, roku 1891 jen 75. V Americe přijde na 100 obyvatel pouze 11 katolíků a 77 protestantů. Katolíci mají v missiích 3 miliony věřících a protestantské missie mají pouze o 1/2 milionu mř. Katolické missie jsou o 200 let starší než protestantské. Na konci schůze mluvil odpadlý kněz Bourrier z Paříže, který vykládal, že v nejbližší době odpadne ve Francii přes 200 kněží a přistoupí k protestantismu. Shromáždění byli tak nadšeni, že odpadlíkovi dali hned 800 marek darem.

Tolik přinesla „Köln. Zeitung“ o poslední valné hromadě evangelického „Bundu“. Zajímavé je, že na příklad v Poznani byl při poslední poradě pruských ministrů na potlačení Poláků v Poznani pozván oficiálně také vrchní superintendent Poznaňska. Máme dnes tytéž poměry, jako před válkou třicetiletou. Velká Germanie chce pomocí protestantismu zardousiti všechny Slované v cestě jí stojící, t. j. Poláky v Poznaňsku, český národ a na jihu Slovinci, aby zdáveno bylo také celé Rakousko. Tím by byl uskutečněn sen velkého dobyvatele Gustava Adolfa. Překážkou tomu, co rod Hohenzollernský po 400 letech po objevivší se reformaci učiniti chce z velké Germanie, jest katolický lid německý hlavně na jihu Německa a katolíti Slované. Proto musí katolicismus býti násilně potlačován. Kdo je protestant, dostane se ve státní službě v Německu na místa nejvyšší, a kdo katolík, ten zůstane kancelářským sluhou. A takovými prostředky pracuje dnes Prusko ve sjednoceném Německu. Zakládání protestantských stanic v Čechách a v Rakousku není ničím jiným než zakládáním paunství Hohenzollerů.

Rudolf Vrba.

Statistický přehled o katolické církvi ve Spojených státech severo-amerických. — Rozsáhlé území Spojených států severo-amerických zaujímá plochu 9,212.300 *km*², více než 14krát tak velkou, jako celé Rakousko-Uhersko. Obyvatelů čítá se v Spojených státech přes 70 milionův. Zajímavé je vědět, jaký počet z toho připadá na katolíky. Ilustrovaný týdeník *«Les missions catholiques»*, vydávaný v Lyonu ve Francii, přinesl loni přílohou církevní mapu Spojených států se statistickým přehledem, z něhož možno si učiniti obraz o tom, kterak katolíci v jednotlivých územích více neb méně jsou rozšířeni. Z mapy vidno, že péčí sv. Stolicе církevní rozdělení Spojených států bedlivě je provedeno, že vymezeny církevní provincie a v nich jednotlivé diecése. Jak při poměrně malé lidnatosti mnohých amerických států jinak býti nemůže, zaujímají některé provincie i diecése plochu ohromnou. Tak má na př. církevní provincie Oregon délku až 1600 *km*^{*)} a šířku 500 *km*; provincie Nový Orleán má až 1800 *km* délky a 1250 *km* šířky. Diecése Monterey s de los Angeles v Kalifornii je přes 880 *km* dlouhá a přes 400 *km* široká. Podobně i diecése Helena a jiné ještě. Na pobřeží východním, kde jsou města velice lidnatá, mají mnohé diecése velice skrovný rozsah; tak zejména v církevních provinciích Bostonské a N. Yorkské. Hranice mnohých diecézí vedeny přímou čarou tak, že diecése mají podobu pravidelných čtverců neb obdélníků. Sídlo metropolitů i biskupů je mnohdy na nejkrajnějším bodu provincie neb diecése.

Jest pak statistický přehled jednotlivých provincií a diecézí dle „*Les missions cath.*“ tento:

Církevní provincie; arcidiecése, diecése, apoštolské vikariáty v území:	arcibiskup	Kněží			Kostely a kaple	Semi- nář	Fary se školami	Dětky v církev- ních ústavech	Sirotčince	Ústavy charitativní	Počet katolíků		
		biskup	řeholních	světských								úřhrnem	
		světské	řeholní										
I. Prov. Baltimore:													
1. arcid. Baltimore (Maryland)	1	1	228	170	398	217	2	11	81	26.000	10	19	245.000
2. diéc. Charleston (Carol. již.)		1	15	15	29	5			5	824	2	1	8.000
3. " Richmond (Virginia)		1	8	32	40	70			16	3.685	3	4	25.000
4. " St. Augustin (Florida)		1	17	13	30	38	3	1		2.162			7.000
5. " Savannah (Georgie)		1	18	15	33	41	1		7	2.430	3	3	20.000
6. " Wheeling (Vých. Virg.)		1	5	37	42	82			10	2.587	3		25.000
7. " Wilmington (Delaware)		1	6	27	33	44			9	2.490	3	1	25.000
8. Ap. vik. sev. Caroliny.		1	13	11	24	29	1			785	1		3.800
II. Provinc. Boston:													
9. arcid. Boston (Massachus.)	1	1	85	354	439	216	1		58	41.363	8	13	600.000
10. diéc. Burlington (Vermout)		2	3	64	67	89		1	18	5.753	1	2	55.000
11. " Hartford (Connecticut)		1	22	238	260	169	1	1	53	25.000	2	3	250.000
12. " Manchester (N. Hampshir)		1	10	81	91	98			20	10.435	5	14	100.000
13. " Portland (Maine)		1	14	76	90	109			19	8.090	5	3	96.000
14. " Providence (Rhode Island)		1	10	175	185	124			36	19.583	4	6	250.000
15. " Springfield (Massachus.)		1	17	207	224	144			39	17.850	4	4	200.000
III. Provinc. Chicago:													
16. arcid. Chicago (Illinois)	1	1	125	334	459	313	2	130	55.277	4	19		660.000
17. diéc. Alton (Illinois)		1	30	112	142	148	2	61	8.207	2	10		75.000

*) Vzduchová čára mezi Prahou a Terstem jest asi 450 *km* dlouhá.

Církevní provincie; arcidiecése, diecése, apoštolské vikariáty v území:	arcibiskup	biskup	Kněží			Kostely a kaple	Se- mi- nár	Fary se školami	Dětky v círke- vích ústavech	Siroťtence	Ústavy charitativní	Počet katolíků
			řeholních	světských	úřnevn							
18. diec. Belleville (Illinois)		1	5	86	91	117		56	6.780	1	7	50.000
19. " Peoria (Illinois)		1	31	122	153	200		56	10.000	1	9	112.000
IV. Prov. Cincinnati:												
20. arcid. Cincinnati (Ohio)	1		96	158	254	280	1	100	26.002	4	15	190.000
21. diec. Cleveland (Ohio)		1	41	205	246	275	1	142	32.401	7		275.000
22. " Columbus (Ohio)		1	24	83	107	116	1	40	10.246	2	9	60.000
23. " Covington (Kentucky)		1	5	59	64	80		35	6.960	3	6	50.000
24. " Detroit (Michigan)		1	44	155	199	207	1	64	18.620	5	8	177.905
25. " Fort Wayne (Indiana)		1	62	104	166	178	1	72	13.644	2	8	70.000
26. " Grand Rapids (Michigan)		1	12	74	86	145	2	45	10.713	2	8	90.000
27. " Indianapolis (Vincennes)		1	42	127	169	198	1	103	15.105	2	8	101.983
28. " Louisville (Kentucky)		1	57	105	162	187	2	87	10.087	4	15	100.000
29. " Nashville (Tennessee)		1	7	27	34	44		18	3.000	2	3	28.000
V. Prov. Dubuque:												
30. arcid. Dubuque (Jowa)	1		10	263	273	319	1	118	15.775	1	10	150.000
31. diec. Cheyenne (Wyoming)		1	2	10	12	24			625		1	6.000
32. " Davenport (Jowa)		1	9	101	110	156		41	6.620	1	10	70.000
33. " Lincoln (Nebraska)		1	3	59	62	106		15			1	22.150
34. " Omaha (Nebraska)		1	23	85	108	157		36	4.739	1	4	65.000
VI. Prov. Milwaukee:												
35. arcid. Milwaukee (Wisconsin)			44	245	289	314	1	150	29.611	7	15	237.000
36. diec. Green-Bay (Wisconsin)		1	19	128	147	199	3	73	11.954	3	8	125.000
37. " La Crosse (Wisconsin)		1	29	105	134	246	1	69	9.841	2	9	84.000
38. " Marquette (Michigan)		2	8	54	62	83		20	5.000	2		60.000
VII. Prov. New-Orlean:												
39. arcid. N. Orleans (Louisian)	1		81	130	211	203	1	80	19.597	11	12	325.000
40. diec. Dallas (Texas)		1	10	32	42	59		19	2.250	1	4	22.000
41. " Galveston (Texas)		1	9	45	54	60		25	3.885	2	5	38.000
42. " Little Rock (Arkansas)		1	22	21	43	62	1	32	2.017	1	3	10.000
43. " Mobile (Alabama)		1	32	30	62	68		19	2.595	2	3	18.000
44. " Natchez (Mississippi)		1	31	31	86	86		20	2.748	2		18.225
45. " Natchitoches (Louisiana)		1		20	20	53		12	935			30.000
46. " St. Antonio (Texas)		1	16	52	68	87	1	39	5.826	2	4	70.000
47. Ap. vik. Brownsville (Texas)		1	10	11	21	48		7	1.570		1	60.000
48. " Territor. Indian.		1	21	19	40	67		20	2.000		3	17.713
VIII. Prov. New-York:												
49. arcid. New-York (N. York)	1	1	227	450	677	402	1	114	62.066	6	32	1.200.000
50. diec. Albany (New-York)		1	46	151	197	190		29	15.000	5	8	130.000
51. " Brooklyn (N. York)		1	40	251	291	163	1	64	36.936	12	14	500.000
52. " Buffalo (N. York)		1	91	117	208	153	2	68	24.488	5	12	150.000
53. " Newark (New-Jersey)		1	68	174	242	197	1	92	36.500	6	10	261.510
54. " Ogdensburg (N. York)		1	14	92	106	145	2	15	3.700	2	5	76.000
55. " Rochester (N. York)		1	7	119	126	128	2	41	14.145	6	3	97.000
56. " Syracuse (N. York)		1	11	89	100	105		16	6.730	6	4	70.000
57. " Trenton (N. Jersey)		1	21	94	115	109	1	39	9.309	4	3	68.000
IV. Prov. Oregon:												
58. arcid. Oregon City (Oregon)			22	39	61	80	1	23	3.176	2	8	34.000
59. diec. Boise-City (Idaho)		1	7	10	17	40		4	450		4	9.600
60. " Helena (Montana)		1	14	22	36	83		8	2.576	1	3	40.000
61. " Nesqually (Washington)		1	29	40	69	163	1	17	3.600	5	17	42.000
62. " Vancouver (Colonie Brit)												
63. Ap. praef. Alaska (Alaska)			13		13	10		4			2	1.000
X. Prov. Philadelphia:												
64. arcid. Philadelphia (Pensylvanie)	1	1	99	321	420	277	1	108	43.785	10	14	460.000
65. diec. Erie (Pensylvanie)		2	25	83	108	139	1	42	8.265	1	3	65.000
66. " Harrisburg (Pensylvanie)		1	5	65	70	89		32	6.250	2	2	42.000
67. " Pittsburg (Pensylvanie)		1	130	210	340	310	1	110	34.178	3	9	275.000
68. " Scranton (Pensylvanie)		2		152	152	123		37	11.736	1	3	135.000
XI. Prov. St. Louis:												
69. arcid. St. Louis (Missouri)	1		150	238	388	300	1	139	28.069	7	24	212.380
70. diec. Concordia (Kansas)		1	6	29	35	80		12	1.788			18.000
71. " Leavenworth (Kansas)		1	45	56	101	104	1	35	4.776	2	2	30.000

Církevní provincie: arcidiecése, diecése, apoštolské vikariáty v území:	arcibiskup biskup	Kněží			Kostely a kaple	Se- mi- nár	Fary se školami	Děti v círke- vích ústavech	Sírotčence	Ústavy charitativní	Počet katolíků
		řeholních	světských	úhrnem							
72. diec. Kansas City (Missouri)	2	42	43	85	77	1	41	4.769	2	7	42.000
73. „ St. Joseph (Missouri)	1	18	28	46	66		14	1.804	2	3	20.000
74. „ Wichita (Kansas)	1	8	40	48	103		25	2.079	2		21.000
XII. Prov. Santa-Fé:											
75. arcid. Santa-Fé (N. Mexique)		10	47	57	295		10	2.415			115.000
76. diec. Denver (Colorado)	1	45	41	86	124		15	4.655	2	16	60.000
77. „ Tucson (Arizona)	1	5	20	25	47		6	1.000	1	4	40.000
XIII. Prov. San-Francisco:											
78. arcid. S. Francisco (California)	1	97	125	222	162	1	42	19.777	4	13	225.000
79. diec. Monterey & Los Angeles (California)	1	26	64	90	109	2	24	4.400	8	7	56.846
80. „ Sacramento (Grass Valley)	1	2	40	42	131		9	1.700	1		25.000
81. „ Lac Salé (Utah)	1	6	10	16	23	1	3	741	1	2	7.000
XIV. Prov. St. Paul:											
82. arcid. St. Paul (Minnesota)	1	38	179	217	226	1	73	15.716	3	10	215.000
83. diec. Duluth (Minnesota)	1	13	26	39	72		9	1.554	1	4	23.000
84. „ Fargo (Dakota sever.)	1	12	38	50	103		12	1.950		7	22.000
85. „ St. Cloud (Minnesota)	1	38	54	92	101	1	18	3.531	1	2	40.000
86. „ Sioux Falls (Dakota již.)	1	14	62	76	142		10	1.845	2		35.000
87. „ Winona (Minnesota)	1	7	57	64	100		14	3.446	1	4	40.000
Úhrnem . . .	1280	2836	8383	11199	11571	3270	3581	956784	251	554	10.282.412

V seznamu tom, jenž má arcit udaje pouze přibližné a který o diecési 62. *Vancouver* podrobnějšího nic neuvádí, opraven je dle novějších dat počet řeholních kněží v arcidiecési N. Yorkské ze 147 na 227 a počet tamních katolíků z 825.000 na 1.200.000. Dle toho žije ve Spojených státech ve 14 církevních provinciích a 87 diecéstech přibližně *as 10 1/2 mil. katolíků*, které spravuje 12 arcibiskupů, 80 biskupů, 2836 řeholních a 8383 světských kněží. Některé udaje jsou nápadné; tak zajisté poměrně značný počet kněží řeholních, dále velký počet sirotčincův a charitativních ústavův. Je-li dosti malým počet kostelů a kaplí na tak ohromné území, ještě více bije do očí, že není vykázán větší počet katolíků. Pomyslíme-li, že rok co rok z Evropy stěhuje se do Ameriky velice mnoho katolíkův, očekávali bychom, že napočítá se ve Spojených státech katolíků *více*. Známé však, že v Americe počítají se úředně pouze oni katolíci, kteří své náboženství skutečně prakticky též vykonávají, ke svěmu náboženství zjevně také se hlásí. Z těch pak evropských katolíků mnozí bohužel v Americe, kde sektářství při úplné volnosti náboženské tolik bují, od víry své odpadnou, neb jí aspoň zevně nevyznávají aneb i někde — zapadnou. V odlehlých územích, kde není katolického kostela ani kněze, žijí i umírají bez útěchy sv. náboženství. Potěšitelné však jest, že poměry ty přece jen stále se lepší, a že církev katolická v Americe se vzmahá. Duchovenstvo katolické těší se tam, jak tamní kněží rádi vypravují, nemalé účtě a požívají mnohých výsad, o nichž v katolí-

ckých zemích evropských ani zdání není. Že volnost náboženská vůči státu i dobré stránky má, dokazuje nejlépe osvědčení obětivost katolíkův amerických, kteří své kostely, bohoslužbu a duchovní správce značným nákladem si vydrží a v ohledu tom vzorem býti mohou.

Dodatek. Dle nejnovějšího čítání je ve Spojených státech 10,774.980 katolíků, jež spravují: 1 kardinál, 13 arcibiskupů, 80 biskupů, 8977 světských a 3010 řeholních kněží. Kostelů je 6531, kaplí 1774. Katolických učilišť mají Spojené státy: 8 universit, 76 seminářů, 188 kollejí, 677 dívčích akademií. Dobročinných ústavů je přes 385.^{*)} Kanovník *Dr. Jan Nep. Sedlák.*

České litanie ke všem Svatým ve století patnáctém. — Kniha modlitební, jakéms p. Jindřichovi darem štědrého večera daná, nyní na své kráse vnější mnoho ztratila. Sponky ozdobné se ztratily. Uchovala se v knihovně universitní pražské pod značkou 17 H 17. Po úvodní modlitbě následuje „ymna: Zavítej Svořiteli, Duše svatý“, 7 žalmů svatého Davida kajených (poenitentiales) a litanie ke všem Svatým takto:

Kyrie eleison. Kriste eleison. Kriste uslyš ny. Otče nebeský Bože, smiluj se nad námi. . . . Trojice svatá, jeden Bože . . . Místo „svatá panno panen“ čteme „svatá panno nad pannami, oroduj za ny“. Vyzvání „Všichni svatí anjelové i archanjelové, Všichni svatí blahoslavených duchů řádové“, chybí, též jméno sv. Josefa, jež teprve, jak známo, Benediktem XIV. do litaní těchto vložen jest. Chybí též jméno sv. Jakuba ml. a po sv. Bartoloměji následují sv. Matěj, Matouš, Šimon, Juda, Barnabáš, Marek, Lukáš, všichni svatí apoštolé i evangelisté. — Svatí mučedníci vyjmenováni jsou takto: Štěpán, Klement, Sixtus, Kornelius, Cyprian, Vavřinec, Vincenc, Jiří, Vojtěch, Václav, Zigmund, Vít, Šebastian, Fabián, Mauricius. Všichni svatí mučedníci orodujte za ny. — Ze svatých vyznavačů: Silvester, Ambrož, Jeroným, Augustin, Řehoř, Benedikt, Martin, Mikuláš, Havel, Brikel, Severín, Otmar, Alexius, Jiljí, Jindřich, Gothard, Antonín, Linhart, Prokop, František, Dominik (vokativ: sv. Dominice!) pak: „Všichni svatí zpovědníci, mniši a poutníci orodujte za ny“. — Mezi světicemi vyzvány jsou sv.: Máří Magdalena, Hata, Afra, Alžběta, Cecilie, Barbora, Dorota, Klára, Anna, Lidmila, Margreta, Kateřina, Uršila, Školastika. — Všichni svatí vyvolení Boží orodujte za ny před Pánem Bohem. — Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi, (jednou). — Všichni svatí i světice Boží proste za ny. — Milostivý jsa, odpusť nám, Hospodine. — Buď litošivý, odpusť nám Hospodine s uslyš nás Hospodine. — Všeho zlého sbav ny Hospodine. — Ode všeho hříchu zprost ny

^{*)} Ve kterých diecésích Tridentský dekret „Tametsi“ prohlášen jest a ve kterých dekret ten neplatí, o tom pojednáno v tomto Časopise r. 1887 str. 309—310.

Hospodine. . . . Věčné smrti zbav ny Hospodine. — Toho všeho já hříšný prosím skrze tvé svaté člověčenství, zbav nás Hospodine. . . . My hříšníci uslyš ny. . . . Aby našeho duchovního otce pana papeže i vše kostelní žakovstvo v svatém zákoně zachovati ráčil. . . . Synu Boží uslyš ny.

Potom následují modlitby známé: Uslyš, atd. Modlitba: Všemohoucí, věčný Bože, smiluj se nad námi i nad tvým služebníkem i naprav mě podle tvé milosti na pravou cestu zdraví věčného, aby tvým nadáním žádal, což jest tobě libo, a to vše mocí skončil.

Věrných Bože všech Tvůrce i Vykupiteli dušicem tvých sluh i tvým služebníkům odpuštění dej všech hříchů, aby odpustka, jehož jsou vždy žádali, milostivými prosbami obdrželi.

Zajímavé pro nás jest, kterak naši svatí dědicové vloženi jsou do těchto litaní, nejen tehda již kanonisovaní, nýbrž i ti, kteří teprve později za svaté prohlášeni byli církví katolickou, zvláště sv. Ludmila.

Litanie ke všem Svatým nalézají se ještě v rukopise pergamenovém XVII J 4, napsaném, jak z kontextu souditi lze, pro jeptišku klarisku.

Litanie tyto téměř úplně souhlasí se zněním nynějším. Mezi sv. mučenky jsou vzývání též sv. Václav, Vojtěch, Vít, Zigmund, Jiří, Achacius s tovaryši, Mauricius s tovaryši. O jiných patroních českých zmínky se nečiní. Za to vloženi jsou svatí i svaté z řádu sv. Františka, též sv. Bernardin (r. 1444, za svatého prohlášen r. 1450 Mikulášem V.).

Rukopis 17 J 9 má v Laudech při officiu malém P. M. (Kursik obecný anebo hodinky P. Marie, královny nebeské), komemoraci sv. dědiců českých takto: Antifona: Těla svatých. . . .

V. Slavný Bůh ve svatých svých.

R. Divný jest u velebnosti své.

Modlitba. Milostiv buď, prosím, pane, nám sluhám tvým skrze slavné zasloužení svatých mučenníků a dědiců našich, Víta, Václava, Vojtěcha, Zigmunda, Prokopa, pěti bratrův, Jiřího i také sv. Ludmily, abychom jich milostivou a ustavičnou přímlovou ode všech vždycky byli chráněni protivenství. Skrze něho, jenž přijíti má soudit živých i mrtvých a svět skrze oheň. Amen.

K tomu budiž ještě podotknuto, že litanie ke Všem svatým říkány byly i na popeleční středu jako část služeb Božích, jak nám dosvědčuje Tomáš Štítný ve svých řečech nedělních a svátečních na listě 205.: „Vidíme dues věci některé znamenité v kostele: oponou jsme od oltáře velikého odhrazeni, popel během na své hlavy, jmenujíce svaté, k každému voláme, by za nás prosil“.

Fr. Stejskal.

Nejstarší francouzská knížka o sv. Janu Nepomuckém. — Berghauer ve svém spise „Protomartyr Poenitentiae“ v bibliografickém oddíle nadepsaném „Bibliotheca Joannea“ uvádí spisek „Le Martyr du Secret de la Confession ou La vie de S. Jean Nepomucene“ z r. 1741 a praví, že spisovatel jeho „*primus* Proto Martyrium Joanneum in lingua gallica orbi christiano commendavit“. Než, již o dva roky dříve, totiž r. 1739 vyšla v Praze francouzská knížka o sv. Janu Nepomuckém.*) Titul její zní: „Nouveau recueil de prieres devotes a divers etats de la vie chretienne. L'office & abregé de la vie Saint Jean Nepomucene. A Prague, chez Antoine Jean Preys, imprimeur dans la rue de fer à la vielle ville 1739“. Obsahuje 166 stran ve 12° (7.3 cm šir., 12.2 cm vys.). Na druhé stránce titulního listu jest otiskována censura konsistorní tohoto znění: „Censura reverendissimi archiepiscopalis consistorii Pragensis. — Imprimi posse censeo. D. Antonius Obitecky, C. R. Reverendis. archi-episcopalis Consistorii Assessor. — Imprimatur. Daniel Josephus de Mayern, Episcopus, Vicarius generalis & officialis“. Na třech dalších stránkách následuje krátký životopis sv. Jana Nep. Na str. 6—30. otiskány různé modlitby (ranní, večerní a j.) a litanie (o nejsv. jménu Ježíš a loretánská), jež k sv. Janu se nevztahují. Za to stránky 31—60. obsahují veskrze modlitby svatojanské, jsou to: „Oraison à la sainte langue de Saint Jean Nepomucene“, „Oraison au bienheureux Jean Nepomucene“, a „L'office de saint Jean Nepomucene“, „Litanies du glorieux st. Jean de Nepomucene“. Potom následují povšechné modlitby ke mši sv., k sv. zpovědi, k sv. přijímání, dále modlitba k sv. Josefu, modlitby sv. Bernarda a sv. Augustina k P. Marii a j. Závěrek celé knížky tvoří symbolum sv. Athanasia. Malá tato knížka jest zajímavou bibliografickou zvláštností a novým dokladem toho, jak rozmanitým způsobem úcta k sv. patronu našemu byla projevoována a šířena.

Dr. Ant. Podlaha.

Haeretik nemůže býti kmotrem při křtu katolickém. — Arcibiskup N. obrátil se k Apoštolské Stoliči s dotazem, možno-li dovoliti, aby byl haeretik kmotrem při katolickém křtu dítěte, pocházejícího z rodičů smíšeného vyznání, kteří pouze před nekatolickým duchovním manželský konsens si byli projevíli. K dotazu tomu dána dne 27. června 1900 posvátným Sbořem inquisičním odpověď: *Permitti non posse*, jež dne 28. června 1900 sv. Otcem byla schválena. (Srv. k tomu rozhodnutí téhož posv. Sboru inkvišič. z 3. května 1893 v Časop. katol. duchov. z r. 1894, str. 238).

Dr. Tumpach.

Vklady do Dědictví sv. Prokopa od ledna do července 1901. — Špaček Václ., alumn. kn. arcib. semin. v Praze, 1. vkl. 10 K. Krofta Jos.,

*) Dostala se nám do rukou laskavostí dp. Ant. Postřiháče, jemuž za to vroucí díky vzdáváme.

kap. na Peruci, dopl. 20 K. Javůrek Frant., kat. v Pellhřimově. d. vkl. 10 K. Dr. Samsour Jos., spirit. u Voršilek v Brně, d. vkl. 10 K. Bernát Jos., koop. ve V. Ořeckově u Uh. Brodu, d. vkl. 10 K. Machán Frant., mission. v Granger, Texas, Amerika 1 vkl. 40 K. Hrubý Ferd., kap. ve Mcelích, 1. vkl. 20 K. Černovský Ferd., konvent. u sv. Tomáše v Praze, 1. vkl. 10 K. Gymnas. knihovna v Jindř. Hradci jako věčný člen d. vkl. 20 K. Dr. Jos. Dvořák, prof. v Brně, d. vkl. 10 K. Max Biederman, kat. v Příbrami, dopl. 10 K. Hvízdal Ant., alumn. v Praze, 1. vkl. 10 K. Háek Jos., alumn. v Praze, 1. vkl. 10 K. Ježek Jos., alumn. v Praze, 1. vkl. 10 K. Pazdera Frant., alumn. v Praze, 1. vkl. 10 K. Kudrna Jos., alumn. v Praze, 1. vkl. 20 K. Gymnas. knihovna v Č. Budějovicích d. vkl. 10 K. Dr. Reył Fr., říd. Borom. v Kr. Hradci, d. vkl. 30 K. Jedlička Kar., far. ve Vrscích, d. vkl. 30 K. Musikářová Barb., vdova po c. k. listonoši, 60 K. Pálenský Frant., koop. v Jaroměřicích na Mor., 20 K. Kubát Jos., admin. v Kounově, 10 K. Zanaška Ign., kat. v Uh. Hradišti, 30 K. Čenský Boh., far. v Kosteletci u Křížků, 60 K. Fiala Frant., stud. v Novém Městě (Mor.) 10 K. Kalabus Jos., archivář v Brně, 10 K. Novotný Frant., kap. v Nekoři, d. vkl. 20 K. Smath Jos., kap. v Růžanech, dopl. 30 K. Dr. Cyrill Sládeček, vicer. v k. a. sem. v Olomouci, 20 K. Jan Coufal, jáhen v Olomouci, 10 K. Frant. Tomašík, jáhen v Olomouci, 10 K. Jos. Vávra, jáhen v Olomouci, 10 K. Jan Staňek, bohosl. v Olomouci, 10 K. Max. Pospíšil, bohosl. v Olomouci, 10 K. Osvald Ryšánek, bohosl. v Olomouci, 10 K. Karel Pošmurný, kaplan v Mýtě dopl. 20 K. Jos. Zelinka, neom. v Hradci Král., 16 K. Študnička Ottok., kat. na Žitkově, 30 K. Hanuš Jos., kat. na Pankráci, 20 K. Dvořák Boh., kat. v Sedci, 20 K. J. Farský, t. č. pokladník.

Vysoce důstojný pan praelat Dr. František Krásl, spoluredaktor našeho „Časopisu“, jmenován světícím biskupem pražským a konsekrován dne 8. září t. r. Jeho Milosti voláme upřímně „Ad multos annos!“ — Spolu s ním na biskupa posvěcen též vysoce důstojný pan praelat Dr. Václav Frind.

—≡ LITERATURA. ≡—

Recense. — Rozhledy.

Die Unterscheidungslehren der verschiedenen christlichen Bekenntnisse im Lichte der heiligen Schrift. Nebst Darlegung der Bedeutsamkeit und des Zusammenhanges reiner evangelischer Lehre und einem Abriss der hauptsächlichsten ungesunden religiösen Richtungen in der evangelischen Christenheit. Von *Dr. Karl Graul*. Dreizehnte verbesserte Auflage, herausgegeben von *Dr. Reinhold Seeberg*, Professor der Theologie in Berlin. Leipzig, Dörfeling und Franke, 1899. 2 Mk. XVI + 207.

V nynějším proudu protikatolickém snad bude dobře upozorniti na spis, jenž po dlouhá již léta boří a podřívá pádu katol. církvi nejen v Němcích, ale, jak najisto tvrditi mohu, i v Čechách kolem Aše, Mariánských lázní atd. Než přejdu in medias res, podám genealogii spisu, jenž, protože již vydán ve *třináctém* vydání, tedy ve více tisících exemplářích, zajisté toho zasluhuje. Autorem díla toho jest Dr. Karel Graul, ředitel evangelických missií v Lipsku, (nar. 1814 a † 1864 v Erlangách). Graul vydal šestero vydání a nazýval je v soukromí „Streittaube“ (!). Po smrti Graulově vydání sedmé až i jedenácté pořídil Dr. Theodosius Harnack, professor v Erlangách a Jurjevě (Dorpat). Vydání dvanácté a třinácté vydal Dr. Seeberg. — Kniha, jejížto ráz je *orthodoxně lutheránský*, dělí se ve tři části: o křesťanské nauce vůbec a o evangelicko-lutherské zvláště: o rozeznávacích člancích různých křesťanských vyznání a o nejhlavnějších, nezdravých náboženských směrech evangelického křesťanstva. Část první sestává z třech kapitol: 1. o užtku čisté nauky a o vyznání víry, 2. Lutherovo vyznání víry a 3. vnitřní souvislost evangelické nauky, jest velmi interresantní. Na ukázkou uvádím hned počátek: „Žijeme, milý čtenáři, v těžkých a vážných dobách. Evangelická církev přesvědčuje se, že Pán nepřišel přinésti pokoj, ale meč. (Mat. 10, 34.). Na církev útočí a doráží nevěra, lhostejnost, praktický materialismus, nepřátelé to, kteří ustavičně získávají víc a více přívrženců v širokých vrstvách našeho národa. Proti evangelické církvi obrací se dnes *vždy mocnější a bojovnější církev římsko-katolická*. Evangelická církev jest posmívána a pronásledována sektami, jich přáteli a přívrženci, kteří upírají jí schopnost k rozdělování mezi lidem chleba života. Již zavznívá *venku* před branami válečný křik a cinkot mečů. A panuje *uvnitř* pevnosti jednoty? Bohužel, není tomu tak! Jak mnoho polověrců a čtvrtvěrců (Viertelglauben) máme ve svém táboře i mezi těmi, kdož sebevědomě prohlásili, že evangelia se drží! . . .“ Rozervanost „evangelia“ skýtá hrozný obraz a nemůže jí pomoci ani dovedně a chytrácky podaná Graulem-Seebergem vnitřní souvislost evangelické nauky! Část druhá pojednává ve 14 kapitolách o rozeznávacích člancích: 1. církve římské, 2. církve řecké, 3. o reformovaných člancích rozeznávacích, 4. o rozeznávacích člancích arminianů, 5. sociniánů, 6. mennonitů, 7. baptistů a novokřtěnců, 8. kvakerů, 9. swedenborgiánů, 10. irvingiánů, 11. mormonů, 12. shromáždění lidu Božího v Jerusalemě, 13. herrnhutů, 14. methodistů. Jak se stanoviska knihy již souditi se dá a po prostudování jasně se objeví, pravdu a pravou nauku Kristovu má arcí jedině a pouze církev lutherská! Pořádné a největší štulce při tom dostává církev katolická, zvláště v učení o Rodičce Boží a ve článku nadepsaném: Vatikánský koncil a proud starokatolický; po katolické církvi na řadu přijde nauka reformovaná. Významno jest, že církev katolická, řecká a lutherská slove tu „církvi“, vše ostatní pouze

naukou reformovanou, mennonitskou atd. Charakteristika kat. věrouky podána jest takto: „Nejvýznačnější rysy této (sc. katol.) nauky jsou: 1. představuje *sesvětštělé* (verweltliches) křesťanství, neboť odkud pochází její Písmu odporující instituce, jako povýšenost kněžstva nad laiky, názor o dobrých skutečích, domněnka, že hříchy člověk bývá jen zraněn atd., ne-li se světa? 2. Druhým charakterním rysem jest *hierarchismus*, jenž celou věrouku ovládá, jak patrné z nároků, jež činí pro sebe papežství, a z moci stavu kněžského. 3. Na této nauce lpí *špatný zevnější život*, na př. Duch sv. jest připoután na papeže a na církevní orgány bez ohledu, jsou-li způsobilými čili nic; především však vírou jest pouze to, že každý za pravdu má, čemu církev učí (ein blosses Fürwahrhalten), či poslušnost k nauce a domněnkám církve („věřím, čemu církev věří“, tak zvaná slepá víra, a ne vnitřní, živá a srdečná důvěra v milost Boží). Hřích v podstatě se považuje za hříšný čin, na bohoslužbě, zvycích a obřadech záleží velmi mnoho. Nad to bohoslužba určena jest spíše na tajuplné rozvícení smyslů než k působení na srdce, smýšlení i vůli; posléze budiž ještě připomenut výstřelek odpustků a pověry se zevnějšími ochrannými prostředky. 4. *Zákonitý* rys jeví se v tom, že celý život podléhá nařizením kněžským, že veliká váha klade se na zevnější skutky atd.“ Charakteristika věrouky reformované zní: „Tu uvážiti dlužno: 1. znak velmi *nerozumný*. Dům Boží a bohoslužba jsou celkem pustý a chladný. Svatými obrazy a posvátnou hudbou, vůbec posvátným uměním se více méně opovrhuje. Reformovaní neodvažují se něco věčného uzavíratí v časnou formu; 2. znak přílišné rozluky a rozdělení. I tu jest důvodem, že něco pozemského nemůže býti nosičem božského, křest a večeře Páně jsou po nejvíce obrazné (VI, 1.), sdílení božských vlastností lidské přirozenosti Kristově jest pouhým výrazem (II, 2.). Podobně: Slovo i duch jsou roztrženy (III, 2. Poznámka), zevnější element a milost Boží při křtu a večeři Páně, božská a lidská přirozenost v Kristu nejsou úplně spojeny a nerozloučeny (II, 1.); božské vlastnosti libovolně se oddělují (III, 1.); 3. znak poněkud *zákonitý*, neboť ustavičně vystupuje v popředí, že přikázání Boží plniti se musí. Nový Zákon platí více méně za přikázání, jež Kristus Král svému lidu dal; tu a tam neshodují se i zcela o závaznosti Mojžíšova přikazu o sobotě; 4. znak příliš *rozumářský* a zase i *citový*: Srdce nemiluje tajemství, rozum chce je odůvodniti a kde nemůže, tu tajemství, pokud vůbec možno, se odstraňuje (škrtá), jako ve večeři Páně, anebo pochybnosti se trhají, jako v učení o předurčení. — A přece při tom budoují reformovaní zase svou spásu na měnlivém hlasu srdce; neboť jak jinak chce vyvolený uvědomiti si své vyvolení, nežli dle vlastního citu? Proto jedině možno dle kalvínské nauky praedestinační ustanoviti, zda člověk ve svaté večeři Páně něco přijímá či nepřijímá-li ničeho; ba zwingliánský názor o večeři Páně jakožto pouhé památce činí z celé slavnosti záležitost

lidského dojmnutí; 5. znak *dějinám odporující*: Pokud možno, má se všechno škrtnouti, co za 1800 let v církvi se vyvinulo a obyčejem se stalo. Mají se, pokud možno, do slova tak plnit rozkazy krále, jak dány byly, všechno ostatní má se škrtnouti. Odtud vznikl největší odpor k církvi římské, a to již od počátku, a povstala snaha, pokud možno, aby vše v církvi se přivedlo ke způsobu dob apoštolských, t. j. aby všechno padlo a se odstranilo, co nemá výslovného dokladu v apoštolské církvi. — Nauky jednotlivých protestantských sekt podány jsou přehledně s kratičkým úvodem historickým, hlavně o symbolických knihách, pokud ta která sekta jich má. U hlavních sekt udány jsou zase sekty její vlastní či „podsekty“. Tak u sociniánů činí se zmínka o apokatasticích, rationalistech, přátelích světa, protestantském svazu, u mormonů o shakersích, spiritistech, u metodistů o albrechtovcích, Otterbeiniánech a o armádě spásy (The salvation Army) atd. Pozoruhodné jsou i dodatky: u církve katolické o starokatolíciích, u církve řecké (jíž však spisovatel příliš důkladně se neobírá!) o jejích jednotlivých sektách: o nestoriánech, monofysitech, maronitech, spojených Řeckých, o starověrcích (v originálu Starověrcy!), staroobřadnících, jedinověrcích, filipovcích, theodosiánech, stránnících, duchaborcích, stundistech atd. atd., u reformované o anglicko-episkopální církvi a o unii protestantské, jež *naprosto je nemožná*, uváží-li se rozdíly církve lutherské a nauky reformované o věčném vyvolení, o slovu Božím, o křtu, o večeři Páně, o osobě Kristově; již sám Luther varoval před falešnou unií. Část třetí: „Krátký nástin hlavních nezdavých, náboženských směrů v evangelickém křesťanství“ uvádí směr 1. vlažný a polovičatý, 2. katolisující, 3. pravověrecký, 4. pietistický, 5. herrnhutský, 6. methodistický a 7. mystický. Po vylíčení hlavních známek každého tohoto směru dokládá autor: „Nejrozšířenější směry v naší době jsou: vlažný, pietistický a methodistický. Než neschází u nás (lutheranů!) ani směr pravověrecký a katolisující“ a končí: „Protož trestejme jeden druhého přísne, abychom byli zdraví u věře (Tit. 1, 13.), a poslechněme napomenutí (Žid 5, 12. a 14.): „Nebo majíce býti mistři, pro čas, potřebujete opět prvňm začátkům řeči Božích učení býti, a učinění jste (jako) kteříž mléka potřebují, ne hrubšího pokrmu. . . . Ale pro dokonalé jest hrubý pokrm, pro ty, kteříž mají pro navyklost vycvičené smysly k rozeznání dobrého a zlého“. — A celkový soud o knize? Pro toho, kdo nynější protestantismus chce poznati ne na základě dlouhých studií, ale hlavně v době krátké a pro potřebu jen praktickou, (aby na př. mohl katolický lid upozorniti příležitostně při křesťanském cvičení, při kázání atd.), jest vydatnou a dobrou pomůckou; čtenář musí však obráti se svatou trpělivostí, aby přečetl všechny nepravdy, jež o katolíciích (neboť o ostatní konfesse tak se nezajímáme, ježto nám — katolíciům na nich mnoho nezáleží!) se tu tvrdí. Myslím, že kdyby, alespoň trochu, pokud se týče nepřátelského a nepravdivého vy-

stupování i tvrzení, podobné dílo vydáno bylo se strany katolické, zejména u nás v Čechách, pastoři stropili by ve svých a liberálních listech nehorázný rámus o „výbojnosti“ katolického kněžstva i církve. Si duo faciunt idem, non est idem.

Václav Oliva.

Význam a důsledky husitství. Píše *Jiří Sahula*. Díl I. str. 181.

Vývoj husitství. Cena 1 K 20 h. Hlasy katolického spolku tiskového. Roč. 31. čísl. 2. V Praze 1900. Díl II. str. 201.

Husitství v praxi. Cena táž, čísl. 4.

Díl I. *Vývoj husitství.* — Spisovatel snaží se v této práci objasnit hlavně vnitřní vztahy husitského hnutí. Motto ze sv. Mat. 7, 16.: „Zda-liž sbírají s trní brozky, aneb s bodláčí fíky?“ věrně vystihuje výsledek celého hnutí husitského. Práce počíná příčinami mravního úpadku církve koncem XIV. stol. V Čechách nebylo přece tak zle jako jinde, ba Čechy mohly ve mnohém býti vzorem cizině. Byl arcibiskupem výborný muž, Arnošt z Pardubic, a po něm i mnozí jiní, o kterých svědectví vydává sám Hus, že není hoden rozvázati jim obuvi a jimž i paty rád by líbal za příčinou svatého jejich obcování (st. 18. Akce Husova). O Husovi, který z počátku šel s jinými reformatory a který celé hnutí opravně později na půdu revoluční uvedl, pronášá spisovatel trefný soud, uváděje železné požadavky, které trvale chrání ducha, aby se nepoddal svůdné a scestné popularitě. Mnohé těsně přiléhá i k dnešním rozháraným politickým poměrům našim. Líbí se nám, že při učení Husově hned podán jest stručný výklad bludného učení jeho resp. Vikliffova a učení církevního. Dobře by to posloužilo zvláště mnohým mladším historikům, aby znali netoliko učení Husovo, ale i blud jeho, neboť aspoň poněkud slušné a k dějinám náboženských bojů naprosto potřebné znalosti dogmatiky katolické, jak buď sami uznávají nebo jejich učitelé s bolestí u nich postrádají, nemají. Potom by zajisté jinak vyzněl soud jejich i o učení Husově, jinak i slovo k mládeži studující, ač uznati jest nám, že již mnohý světský historik jinak pohlíží na Husa a dobu husitskou než-li před několika lety. Sláva Husova historickým badáním již bledne a ještě více vybledne, až vystižena bude objektivně historická pravda činnosti Husovy. Však o tuto objektivnost prospěcháři nikdy se nebudou starati, — bylo by to proti nim, — a nepřátelé katolíků budou trpělivým čtenářům a posluchačům dále metati písek v oči, aby pravdy nedohlédli. Tomuto zlu dosti dobře odpomáhá práce Sahulova statí: Akce Husova, jejíž četba bude užitečnou. Po té přechází spis k příčinám rychlého vzrůstu husitství, jimiž jest nauka Husova a české panstvo, jemuž Hus odkazoval duchovenské statky, a konečně lid, který neprohlédnuv sobeckých zájmů panstva, hleděl v tomto boji po boku panstva nabytí nových práv. Když lid prohlédl, bylo již pozdě; nových práv nenabyl,

svých pozbyl a byl poroben od těch, jichž tolik se držel a jim pomáhal. I o jalové, nesprávné a stále otřepávané domněnce, že Hus byl upálen výhradně jako horlivý mravokárce, jest promluveno ve stati: První následky Husova upálení, v níž podáno jest, jak domy farářů pražských byly loupeny, bořeny a ničeny, a četní kněží zabiti. O tom se přátelé Husovi buď vůbec nezmiňují, neb jenom letmo jako nejnevinější věc přehlédají. Což neměl život každého ze zabitých nebo upálených kněží tutéž cenu jako Husův? Toho kdyby se tak byli protivníci husitů dopustili: jaká by to byla nepřeborná studnice potupy a hany pro všechny časy proti katolíkům! Jak rychle husitství rostlo, tak také dozrávalo a přezrálo. Theorie Husovy byly záhy samými husity prakticky potírány, husité začali se brzy tříštiti a vášnivě pronásledovati. Jak měli býti potom mírnými k nepříteli. Smutný to obraz vandalismu husitského, který se také pečlivě zakrývá! Jako cizinec dal Čechům nauku, za niž tito krváceli, tak je k tomuto krvácení vedl zarputilý cizinec Payne (Engliš), jenž husity měl zaprážené ve svém voze. Jaká to ironie vlasteneckých husitů! Poté zmiňuje se spisovatel o jiných ještě sektách, kromě Táborů, o čtyřech artikulech, za jichž uznání husité tolik krve prolili a proti nimž v praxi zhusta jednali, a dále mluví o Zikmundovi, jemuž o nic jiného nešlo nežli o korunu. Pojednav o odpadu Konrádově, organizačních plánech, pražských rozbrojích a hrázovládě Želivského, přechází ke vnitřní zbědovanosti a rozháranosti husitismu, což mnohé nutilo ke smíru s církví, k němuž je vedla také porážka křižáků. Promluví ještě o jednání s Basilejí, kompaktatech a porážce Táborů, líčí spisovatel dosti podrobně vliv Rokycanův a jeho poměr k biskupu Filibertovi v poslední stati.

Myšlenky prvního dílu jasněji a obsáhleji podávají a dokazují se ve druhém, jenž nadepsán jest: *Husitství v praxi*. Líbí se nám, že spisovatel často čerpá z osvědčených pramenů, ale ve prospěchu autorově i díla samého jest, aby bylo všude přesně citováno a udáváno, čím a odkud je ten či onen citat; pouhými uvozovkami se ničeho nedokáže. Žádati musíme na každém historiku tyto věci; vždyť má se o jeho spolehlivosti přesvědčiti přítel i nepřítel, anebo na základě jeho citátů dále zevrubněji snad ještě pracovati. Pominuvše některé takovéto vážné nedostatky v I. dílu, poukážeme pouze na některé ve II., na př. str. 13, 21, 22, 36, 73 (dvakrát), 74, 99, 101, 117, 155, 157, 176, 195 a j. Při tom zároveň podotýkáme, že by na mnohých místech bylo třeba celistvějšího obrazu, jak srovnáním vypočítaného obsahu první části a druhé bude viděti. Spisovatel promlouvá v této druhé části o konfiskaci a jejích následcích, mravech kněžstva, zkáze víry a mravů, ujařmení lidu, husitství jako příčině krutých svárů v národě, vrcholu svárů za Jiřího a dalších svárů, o významu husitství co se týče vlastenectví a kultury a v dodatku, jenž velice obratně, jako i některé jednotlivé stati, jest psán, vyvrací jadrně a pádně nejčastější námitky časové

proti církvi. — Spisovatel pilně pracuje, přemýšlí, vniká do ducha dějin a jde svou cestou za vytknutým cílem, jehož v celku šťastně dochází. Přejeme pilnému a mladému spisovateli, od něhož ještě jiné, větší práce historické očekáváme, na této obtížné dráze mnoho zdaru!

Dr. J. Fr. Zitek.

Ejhle člověk. Napsal *Sir. J. R. Seeley*. Přeložil *J. Váňa*. V Praze. Jos. R. Vilímek. S. 257. K. 2.50.

Nekatolický spis tento líčí v 15 kapitolách Krista jako člověka nadpřirozenou mocí obdařeného, který proniknut láskou ke všemu lidstvu utvořil společnost náboženskou, jejíž cílem by bylo povznést mravnost v lidstvu. Dle něho nezahájil Kristus sám toho hnutí, z něhož vznikla křesťanská církev, nýbrž Jan Křtitel, kterýž „zahájil nové panování a jmenoval svého nástupce, jenž byl mnohem větší než on“ sám. Velikost Kristova poslání do-svědčovala „prý“ zázračná znamení při křtu, po kterém Kristus „v pohnutí myslí, způsobeném pokřtěním i tím, že byl vyhlášen Křtitelem za budoucího proroka, i těmito znameními, uchýlil se na poušť a zde o samotě i po duševním zápase . . . uzrál ten plán jednání, který jej vidíme prováděti co nejpevněji, s největší jistotou i důsledností od toho okamžiku, kdy se vrátil“. To, co nazývá se pokušením jeho, jest rozechvění myslí způsobené probouzejícím se vědomím jeho nadpřirozené síly. Byl pak pokoušen, aby použil síly při zakládání království svého. Ale on, ač drtivou silou svých viditelných zázraků dovedl by založiti absolutní panství a dáti plemeni zákony, které by je učinily šťastným, odhodlává se ke způsobu jinému a zakládá říši na souhlasu, nikoli na strachu lidstva, užívaje nadpřirozené moci své jen k tomu, aby dobře činil. Tím povznese se na trůn, na kterém zasedá skoro po 2000 let, a získal authority nad lidmi větší, než kdy byla přiznávána nějakému zákonodárci. Prováděje tento plán, utvořený na poušti, roznášel všude poselství, kteréž byl vzal ze rtů Janových, poselství totiž: „Přiblížilo se k vám království Boží“. Královstvím tím rozuměli židé obnovení theokratie, ale Kristus nemínil obnoviti ji v té formě, jaká byla za Davida a Šalomouna, nýbrž v takové, jaká by odpovídala nové době. Činil proto nároky jako zakladatel a zákonodárce a soudce světové společnosti; aby pak nároky ty došly uznání, hleděl lidstvo zavázati sobě vděčností, přesvědčuje je, že z pouhé dobrotivosti věnoval se, aby sloužil blahu jejich. Volal všechny, židy i pohany; na těch však, kteří se chtěli státí údy jeho království, požadoval víry, ale byl v té věci neskonale snášlivý, tak že žádná neposlušnost, žádná nevěra nebo neznalost nedostačují, aby zbavily člověka jména křesťana. Cestou do království jeho jest křest, obřad to pouhý sice, ale veřejný a proto velmi důležitý, poněvadž se jím člověk hlásí ke Kristu veřejně a dává tak na jevo ochotu, že bude vyznávati jméno jeho. Rozdíl mezi Kristem a Sokratem v tom jest, že Sokrates působil intelektuelně na myšlení, Kristus

však osobním vlivem na cítění, tak že Sokrates zaujímá v historii místo myšlenkami, nikoli životem, Kristus životem, nikoli myšlenkami. Prvním zákonem království Kristova jest, že všichni lidé mají jisté povinnosti, jež vznikají ze společného poměru k Bohu. S hledem k tomu prohlašuje všechny lidi za syny Boží a Kristovy bratry, a velí proto jakožto nejprřednější povinnost kladné mravnosti lidu milnost či lásku ke všem lidem i k otrokům, jako povinnost druhou používatí všech prostředků ku pozvednutí člověka ku mravní výši Kristově, zejména poučováním a vychováváním. K lidem pokleslým velí milosrdenství, jež jest „citem smíšeným z rozhorlení a soustrasti“, vůči lidem pokryteckým, vůči nemravnosti skrývané, půvoľoval hněvu svému Kristus a to tak, že nedoveda ho zdržeti, donutil své odpůrce, že ho musili zničiti, křivdy učiněné však velí odpouštětí, ať jsou jakékoli. Tento zákon neobmezeného odpouštění jest „největší novotou Kristovou v mravnosti“. Ona učinila tak mocný dojem na lidstvo, že se obecně považuje za celou, nebo aspoň základní křesťanskou mravní soustavu.

Jak již z obsahu tohoto, po veliké části slovy autorovými uvedeného, patrně, směřuje se tu pravda s nepravdou, a nepravdy jest v pojednání tolik, že by se musela napsati celá kniha, aby se všechny vytkly a náležitě posoudily či spíše vyvrátily. Ať alespoň některé vytkneme: že Jan Křtitel zahájiv nové panování, jmenoval Krista svým nástupcem (st. 5.), že Jana hnala na poušť neklidnost, tam pak že zápasil s myšlenkami, kterých nemohl udolat (7.), že na poušti uzrál ten plán, který potom vidíme Krista prováděti (10.), že to, co se nazývá pokušením Kristovým, jest rozechvění mysli, způsobené probouzením se vědomí jeho nadpřirozené síly (12--13.), že byl pokoušen, aby při zakládání messianského království použil síly — meče (15--16.), že proto ukázali Kristu minci, aby se dopídili královských jeho nároků (35.), že snad mnohé zprávy evangelní o zázracích Kristových jsou přehnané (51.), že křest jest pouhým obřadem, že by ti, kteří přijali křest od Jana Křtitele, stali se tím již členy theokratie Kristovy (98.), že Nikodém rozmluvou svou s Kristem ničeho jiného nechtěl dosáti, než toho, aby mu prominul veřejný křest, pokud se nenaskytne k tomu příznivější příležitost (96.), že Kristus učinil vše očistující vášně podstatou veškerého zákonodárství či zákonotvorné síly v člověku (148.) totožné s kořenem mravnosti v lidské přirozenosti (151.), že Kristus nedovedl držeti na uzdě svůj hněv (234.) a j. v. Nesprávný jest mimo to výklad výstupu s mládencem, jakoby mu byl Kristus uložil za povinnost prodati vše (165.), výklad podobenství o muži ozbrojeném, jakoby muž silný značil anarchistické vášně, jež by měly býti překonávány vášněmi ještě silnějšími (145.); nesprávný jest též názor o Zachaeovi, jakoby on byl býval vyděračem, který se bál ukázati své bohatství Kristu, aby se ho netázal, jak ho nabyt (210--211.) a j. Že při tolika nepravdách a nesprávnostech ne-

můžeme spisu toho doporučiti, rozumí se samo sebou; líčí se tu Kristus jinak, než jaký skutečně byl. S.

Die praktischen Ziele der seelsorglichen Lehrthätigkeit. — Kurze theoretische Behandlung der praktischen Ziele, wie sie in Homilie und Katechese, in Leitung der Pönitenten und Kranken anzustreben sind, nebst methodischer Materialsammlung für die Praxis. Von *Martin Mühlbauer*, Beichtvater und Schulinspektor. 1901. Druck und Verlag der Missionsdruckerei St. Michael in Steyl postlagernd Kaldenkirchen (Rheinland). Zum Besten der Missionsanstalt Steyl. Stran 496. Cena vázaného svazku 4 M. = 4.80 K. Velkost 22 × 14 1/2 cm.

Spisovatel sám tohoto velmi cenného, časového a praktického spisu významně dí: „Úlohou kurátního duchovenstva (duchovní správy) jest, napomáhati věřícím ku polepšení života. Máme u věřících zlo vykořeňovati a dobro vštěpovati. Hlavním pak prostředkem pro obě jest pěstění dobrého předsevzetí. Nemáme totiž ani jako rodiče, ani jako stát vnějších donucovacích prostředků, bychom svého cíle dosáhnouti mohli, a i kdybychom jich měli, nesměli bychom jich tuze často používat. *Polepšení života* musí ve své hlavní příčině spočívat *ve svobodném činu* člověka. *Z pohnutky vnitřní* má člověk vystřhati se hříchu a konati dobré. Naší úlohou však jest, na něho působiti, by tak činil; naší úlohou jest roznítiti u lidstva dobré předsevzetí a podatí návod, jak dobré předsevzetí provésti možno, krátce pěstění dobrého předsevzetí“ (str. 7.). To jest, abych tak řekl, program celého díla, jak načrtal jej spisovatel sám. V první části (theoretické) pojednává se dle zásad křesťanské paedagogiky o theorii praktického předsevzetí při kázání, katechesi, ve zpovědnici, u lůžka nemocných a podává se návod, jak kněz by měl věřící ku vzbuzení a provádění dobrého předsevzetí poučovati. V druhé části (praktické), daleko obsáhlejší prvé a daleko důležitější, uvedeno v systematickém pořádku (varuj se zlého, čiň dobré!) mnoho materiálu, dokladů z Písma sv., církevních otců, ze života svatých, dějin a ze života vůbec. Na konci každého pojednání podána jsou praktická poučení pro kněze slovy stručnými, ale myšlenkami jasnými, svědčícími, že dílo vyšlo z rukou praktických po pilném studiu theoretickém. Každý kněz, zvláště však duchovní správce v klášterích ženských najdou ve spise mnoho látky ku kázání, katechesi, pro zpovědnici. Dobře by bylo, kdyby podle této knihy pracovali alespoň tři roky; užitek hojný dostala by farnost i zbožné kongregace, ježto by se prohloubila v pravdě nauka Kristova v jich srdcích. Na důkaz svého tvrzení uvedu jeden doklad. Na str. 87. pojednává se o „čtení knofřských či bezbožeckých knih“. Nejprve uvádí se orientace (poučení). „Kacířskými knihami jsou ty, jež buď bludy obsahují a brání, anebo učení církve potrají. — Bezbožeckými

knihami jmenujeme ty, v nichž náboženství jest napadáno, snižováno a v posměch vydáváno, anebo hrách okrašlován. Sem patří obzvláště špatné romány a časopisy“. Následují příklady o pálení knih a to sv. Pavla v Efesu, koncilu nicejského, jenž dal spáliti knihy Ariovy, císaře Juliana Odpadlíka, jenž čtením špatných knih odpadl od katol. církve k pohanství, opata Euty-cheta, Husa, jenž čtením Viklefa přisvojil si i jeho bludy atd. Uvádí se sem spadající texty Písma sv., sv. Otců, vynikajících mužů (Herdera, Napoleona I. . . .) Následuje předsevzetí: zanechej čtení určité knihy, časopisu! učíš tak pro dobrého Pa-stýře, jenž život za tě položil. Prostředky, jak toto předsevzetí provést, jsou: „1. Pros Pána Boha za odpuštění, že čtením podobných špatných knih vydával jsi se v nebezpečí zátraty věčné a jiným snad dával pohoršení! 2. Kup si dobré knihy, na př. Filotheu, sv. Tomáše Kempenského, Goffine, odebrej dobré časopisy. . . .“ Dodatek praktický hlavně pro kněze: „Jak může a má si počínati kněz, aby špatné spisy v osadě jeho se nečetly a nebraly? To jest úlohou velmi těžkou. Špatné knihy, jak se samo sebou rozumí, musí se dle titulů vyjmenovati. Má-li kněz poukázati též na exkommunikaci, anebo na index, záleží od jeho pastorální opatrnosti. Ještě těžší jest úloha tato u časopisů liberálních a sociálně demokratických. Pojmenuje-li je kněz dle titulů na kazatelně, tím hůře pro něho; musí se obávati nejprudších útoků na svou osobu. Lépe jest, útoky takovýchto listů na katol. nauku a katol. zvyky klidně na kazatelně a bez pojmenování jich objasniti a pak poukázati, jak útoky tyto jsou nespravedlivými, k jakým špatným důsledkům se přichází a co pohoršení natropí. Privátně může kněz upřimněji, a má-li vhodné osoby jakožto prostředníka, určitěji se vyjadřovati. Kněz má býti i ochoten a schopen označiti a jmenovati věřícím knihy a listy, obzvláště pak knihy zábavné, jež se hodí jejich stáří i síavu“. Podobně velmi krásné jsou stati o indifferentismu (str. 91.), o odpadu (str. 94. v době hesla: „Pryč od Říma!), pověře (str. 112.) atd., o lásce k chudině (str. 364.), k nemocným (str. 367.), k nepřátelům (str. 371.), o poslušnosti (str. 384.) a p. Kniha Mühlbauera nemá chyběti v knižovně nižádného kněze, zvláště kněze působícího v duchovní správě. Jak snadno možno dle ní připravit se na poutavé, poučné a pěkné kázání! Proto doporučuji knihu tu co nejvřeleji.

Václav Oliva.

Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české (1740—1898.). Díl II. Sepsal dr. Frant. X. Kryštůfek. V Praze 1901. Vzdělavací knihovny katolické svazek VI., seš. 13—34.

Posudek prvního dílu přítomného spisu (Č. k. d. r. 1899, str. 265) nekončí obvyklou jen frází, ale upřímným přáním, aby

za svazkem prvním brzy následoval druhý, neméně zajímavý. Přání tomu jen z části vyhověno. Dvě léta bylo čekati všem, kdož první díl Kryštůfkových dějin pročetli, na pokračování: to jest již osud všech děl vydávaných v tak zv. knihovnách, kde zároveň více spisů vychází, že vydání velmi se protahuje. Za to však splněna druhá část a řekněme podstatnější část přání recen-sentova, a proto odpustí a s ním i ostatní nedočkavci Vzdělavací knihovně toto opozdění: vždyť vydala dílo v každém vzhledě pozoruhodné, nad jiné časové, nejvýš zajímavé. I v tomto dílu dějin pozorujeme, že vede nás zkušený vůdce na poli církevních dějin domácích tou zajímavou spleť údajů a fakt, v nichž jsme takřka vyrůstli, které před zrskem naším se rozvíjely a z nichž přece tak málo víme, ponechávající starost o ně generacím budoucím, a spokojující se povrchní o nich známostí z domácích listů, nejčastěji tendenčně dle směru strany, již slouží, zbarvených.

Klidným a věcným vylíčením, nejdůležitějších soudobých událostí na poli církevně-politickém v Rakousko-Uhersku od začátku vlády J. V. císaře a krále Františka Josefa I. zavděčil se učený a nestranný p. autor nynějšímu čtenářstvu rovněž tak, jako budoucím badatelům v oboru tom. Vždyť tím, že na světlo vynesl spadající sem prameny, s důkladným udáním obsahu, tím, že tyto také důkladně historicky spořádal, tím také již dokonale připravil půdu budoucí práci. Dovedně vnikl do vnitřních plánů směrnatých osob a s řídkou nestranností odkrývá motivy jednání jejich, po zásluze je oceňuje.

Jakkoli nejví se býti v knize přítomné historikem školy nejnovější, která, začasť se škodou věci, místo pozitivního, dějinného vypsání fakt spokojuje se jen dějinnou reflexí, aby prý celek stále měla v rukou a nikde se zřetele ho nespouštěla: třeba zdálo se, při povrchním čtení, že dílo na množství, mezi sebou málo jen souvisejících paragrafů je rozdrobeno, přec při důkladnějším povšimnutí jest jednota celku patrna, všude viděti, jak p. autor hledí podati jasný a přesný vývin dějin církevních, vyplývajících z různých poměrů politických, řeše tyto soudobé politické otázky jen jako nutnou stafáž a komparserii.

Nejlépe ukazuje to obsah, který nelze sice v krátké recenzi vystihnouti, ale z něhož lze aspoň chod hlavních myšlenek uvést.

Jako dělí knihu první především věcně na jistá období, nezanebávaje ovšem postupu chronologického, tak činí i zde. Rozděluje tuto druhou část svých dějin na 4 období, dle jednotlivých ústav resp. forem vládních v Rakousko-Uhersku, a vypisuje, jak se vytvářely u nás církevní poměry za těchto ústav resp. vládních forem.

V období prvním (str. 17—55.) nastiňuje nejprv krátký životopis nynějšího panovníka až do nastoupení trůnu. Hnedle však obrací pozornost čtenářovu k nejznamenitější tehdy události, sněmu Kroměřížskému a jeho nepřátelství vůči otázce církevní, takže zásady absolut. z r. 1848 v přičině svobody církve na dále

trvaly v platnosti, až do ukončení sněmu dne 7. března r. 1849, či jinými slovy církev setrvala na dále v područí státu.

Období druhé (str. 63—120.). Oktrojovaná ústava březnová (ze dne 4. března 1849), napodobenina to cizích vzorů, byla počátkem církevních svobod v Rakousku. 34 diecése zastoupeny byly biskupy svými na sjezdu Vídeňském, který vláda (min. Stadion) proto svolala, aby biskupové podali návrhy své v přičině svobody církve. V Římě nejsouce o sjezdu náležitě zpraveni, aneb nepřáteli sjezdu josefinisty a liberály falešně zpraveni, nedůvěřivě pohlíželi na sjezd Vídeňský; teprv když kard. Schwarzenberg, předseda sjezdu, jménem biskupů papeži přičinu a povahu sjezdu objasnil, schválil papež listem z Gaety počínání biskupů rakouských a požehnání své jim poslal.

Návrhy biskupů týkaly se především matice náboženské, školní a studijní a vůbec správy jmění duchovního, dotýkaly se vyučování, duchovní pravomoci a klášterů jako korporací právních, o jejichž bytí neb nebytí má jen církev právo rozhodovati. Sjezd ukončen dne 17. června 1849 slavnými bohoslužbami a téhož dne vydán společný pastýřský list, v němž věřící o sjezdu poučení, varování před odtržením školy od církve a před falešnými hesly o svobodě doby tehdejší.

Vůči tak mocnému projevu nemohla zůstat vláda hluchou a třebas vyřízení návrhů biskupských se protáhlo, přec přičiněním Thunovým, který s takovým zápallem císaři o věci referoval, že pamětihodná přednáška jeho ze dne 7. a 13. dubna 1850 vzbuditi musí podivení u každého, kdo poměry a smýšlení rak. úřednictva onoho času o církvi znal, vydány dne 18. a 23. dubna 1850 dva císařské patenty, jimiž stanoven poměr církve katol. k moci státní, a tak položen základ církev. svobod v Rakousku.

V církvi zavládl tím nový, čilejší život, který i přes vlažnost některých, josefin. smýšlejších kněží a knížat duchovních a la vídeňský arcibiskup Milde, utěšeně počal se rozvíjeti, projevuje se hlavně missiemi, zakládáním katolických jednot a spolků. Jen žurnalistika katolická zůstávala ve psím.

Oktrojírka zrušena dne 31. prosince 1851 třemi listy císařskými adresovanými předsedovi ministerstva Schwarzenbergovi a presidentu říšské rady Kübeckovi a nikdo jí nezelel; církev zachovala i při nastalé změně všechna sobě udělená práva, která pevného utvrzení došla konkordátem.

Absolutní vláda v Rakousku od r. 1852—59 dala život konkordátu, o nějž již od r. 1851 přičiněním Schwarzenbergovým a Stadionovým, ač oba nikterak nechovali „ultramontánních choutek“, na seslení Rakouska pomocí církve se jednalo. A to je hlavním obsahem třetího období knihy naší (str. 127—263.).

Vylíčív povšechně politické poměry za vlády absolutní, hlavně úpadek finanční, věnuje právě delší stať osobě biskupa Strossmayera, s nímž katol. život v jižních zemích slovanských co nejúžeji je spojen. Po té obrací se ku konkordátu, nastiňuje

jeho dějepisný vývin a podává doslovně znění jeho článků. Již dne 14. září 1852 začalo vyjednávání, dokončeno však teprve r. 1855, kdy od 5. listopadu stal se konkordát říšským zákonem. Těch 36 článků konkordátu nemělo však v Rakousku mnoho přátel, ba i mezi osobami stavu duchovního nebylo mnoho takových, které by bez ohledu na osobu lidskou hájily tuto chartu svobody církevní; ještě nejrozhodněji uchopili se provádění konkordátu biskupové vlastní. A přec konkordát to byl, který obrodil u nás život katolický, konkordát to byl, který uvedl v život celou řadu spolků, jednot a bratrstev katol., které až podnes trvají a o životě katol. svědčí. Konkordát to byl, jemuž děkují rozšíření své redemptoristé, jesuité i ostatní řádové. Že život církevní květal, toho dokladem nepochybným jsou provinc. sněmy a diecéšní synody, tehdy hojně po přání Tridentina slavené, k nimž v delším pojednání p. autor pozornost čtenářovu obrací. Dobrým příkladem předcházelo Uhersko, s Ostrihomským provinc. sněmem z r. 1858, ještě téhož roku následoval sněm Vídeňský a po té r. 1860 Pražský. Že však konkordát nebyl takovým, jak si to Stolice apošt. přála, toho důkaz podávají školy střední, které novým školním řádem z r. 1851 přizpůsobeny zcela interkonfessionálnímu vzoru pruskému. Vždyť pracoval jej pruský direktor Herrman Bonitz. Biskupům sice dostalo se r. 1854 dozoru na vyučování v gymnasiích a směli jmenovati komisaře pro gymnasia, zda vyučování děje se v duchu katol., než právo to brzy za ministerstev liberálních bylo právem tolíko na papíře. Tehdy i vědecký život katolický mocně počal se probouzeti, jak dokazuje to filosoficko-theologický system Güntherův, kterýž chtěje pantheismus potříti, (připisuje rozumu možnost vystihnouti tajemství víry; definováním článků víry přiznává jen dočasnou platnost, nezná rozdíl mezi stavem přirozeným a nadpřirozeným; v Kristu rozeznává dvě sebevědomí a tudíž dvě osoby atd.), v horlivé snaze daleko za hranice dovoleného zašel. Podrobil se však pokorně, jako i většina jeho stoupenců.

Sem klade také p. autor stať, věnovanou Rusům haličským. Vypravuje o zřízení nové, sjednocené diecése ve Stanislavově, která v zásadě povolena byla již r. 1850, ale provedení, pro finanční tíseň, dokonáno až r. 1882. Neméně zajímavě, jak ukliženy dlouholeté kyselosti mezi obřadem latinským a řeckým Konkordii z r. 1853, která rovněž však na upravení a potvrzení své do r. 1863 čekala; ve stati té vypsán jest také boj Rusů za národní samostatnost vůči Polákům a Velkorusům a poukázáno na význam provinc. synody jejich z r. 1891, která k tomu směřuje, aby pravá víra a jednota s Římem byla upevněna.

Čtvrté období, nejrozsáhlejší (str. 277—980.), jedná o církví v době ústavního života. Jako v dřívějších obdobích, i zde dotýká se p. autor nejprv stránky politické, podává krátký přehled politických a církevních poměrů v Rakousku a Evropě před diplomem Řínovým.

Porážky vojsk rak. v Itálii a nespokojenost četných kruhů s absolutismem vyvolaly u dvora a vlády přesvědčení, že jest nutno na poli politickém obrátiti a říši vhodným zastupitelstvem oživit. Proto byla nejprv tak zv. říšská rada, která od r. 1851 jako poradní sbor stála, vynikajícími muži ze všech zemí patentem ze dne 8. března 1860 rozmnožena. Po dlouhých debattách a poradách tohoto sboru vyšel, jako výsledek, císařský diplom ze dne 20. října 1860, jímž císař František Josef I. prohlásil nevolatelně proseba a své nástupce, že chce moc zákonodárnou trvale vykonávati za spolupůsobení dílem zemských sněmů, dílem říšské rady, do které sněmy své zástupce vyšlou.

Pro Uhry a Sedmihradsko zřídily se dvorní kanceláře jako nejvyšší správní a polit. úřady, jak bývaly před r. 1848, a totéž stalo se i pro Charvatsko a Slavonii r. 1861. Státním ministrem byl tehdy hr. Goluchowski, který proti vůli své položil základy k nynějšímu dualismu tím, že odvolal z Uher, Sedmihradska a Charvatska všechny úředníky, které tam Bach dosadil. Jejich místa zaujali Maďaři, nadšení ideami z r. 1848, a tak ztratila vláda Goluchowského i všech jeho nástupců veškeren vliv na země tyto.

Po Goluchowském nastoupil Schmerling, o němž myslilo se, že on jediný jest s to, aby spravil Rakousko. Nastala doba liberalismu, který brojil proti všemu, co bylo přesně katolické; za to dobře vedlo se židům, kteří emancipací od r. 1860 zcela na roveň křesťanům postaveni. Tehdáž viděli biskupové, že propásli přízeňovou dobu nakloněného církvi Thuna; zakročili sice na počátku r. 1862, aby vydáno bylo patrony jmění církve a spravováno dle 30. článku konkordátu, ale marně.

Za Schmerlinga již otřásáno konkordátem a přistoupeno r. 1863 k revisi jeho tajných článků. Ježto nemohl Schm. dosíci vstupu Uhrů do říšské rady, odešel r. 1865 s celým ministerstvem a místo jeho zaujalo ministerstvo Belcrediovo, které znamenalo obrat ve vnitřní politice a návrat k zásadám říjnového diplomu, ale ne na dlouho. K neblahým následkům nešťastné války z r. 1866 náleží též otřesení ministerstva Belcrediova. Hrabata Mensdorff a Esterházy, kteří spolu řídili věci zahraniční, poděkovali se brzy po uzavření míru: pozorovali asi, že jsou v cestě sv. pánu Fridr. Beustovi, který dne 30. října 1866 stal se ministrem zahraničních věcí k radě, prý, korunního prince Saského. Po Mensdorffovi odešel i Larisch, výborný finančník, a jen Belcredi setrval, pokud mohl. Rakousko mělo od smrti kníž. Felixe Schwarzenberga zvláštní nehody s osobami, které zevnitřní politiku jeho řídily, a není jména v Rakouských dějinách tak neblahého, jako jméno saského barona, potom rak. hraběte protestanta Beusta, hrobaře Rakouska, jak jmenuje ho Mayer ve svých „Erlebnisse“ a Görg v „Histor. polit. Blätter.“ Jednou rukou vedl Maďary a druhou všecku liberální čeleť do boje proti Belcredimu, až tento byl dne 7. února 1867 propuštěn a veškeru vnitřní správu převzal

Beust. Maďaři obdrželi odměnou za služby proti Belcr. vše, čeho si žádali. Ministerstvo Beustovo bylo prozatímním a trvalo jen do 30. prosince 1867, kdy zavedeno občanské ministerstvo Auerspergovo. „Ze zdravotních však ohledů,“ či spíše proto, že říšský kancléř Beust stále do vnitřních záležitostí se míchal, poděkoval se kníže Auersperg již v září 1868, a nyní střídala se rychle ministerstva Taaffeovo, Hasnerovo a Potockého.

Když byl nastínil krátce, ale jasně tuto politickou situaci, obrací p. autor pozornost čtenářovu k stránce církevní v tomto období, počínaje brojením proti konkordátu na říšské radě a vydáním neblahého manželského, školního a interkonfessionálního zákona z r. 1868, o nichž šíře se rozepisuje, jakož i o obraně biskupů, zvláště statečného Rudigiera a vydání instrukcí biskupských a pastýřských listů v příčině nových zákonů.

Valicimu se do Rakouska liberalismu, jemuž Beust ochotně všechny dveře otvíral, vadil ještě konkordát. Prohlášením neomylnosti papežské nalezena páka, již byl vyvrácen. „Poněvadž compaciscent, praví v depeši o vypovědění konkordátu hr. Beust, stal se jiným, nebývá nám nežli vysloviti, že všechny konvence, které za docela jiných poměrů uzavřeny byly, nemohou na dále za platné se pokládati. Konkordát z r. 1855 zřítíl se sám sebou, a c. k. vláda pokládá jej za odstraněný.“

S konkordátem a zmínkou o neomylnosti nutně souvisí dějiny sněmu Vatikánského, vznik tak zv. „Starokatolíků“ a obsazení Říma Italy, pro které Beust horlivě pracoval, tvrdě, že nikdy nebude mítí Rakousko Italy pro sebe, nevytáhne-li jim jejich římský trn, a proto vydal tak bezohledně papeže na pospas Viktoru Emanuelovi. (Dokonč.)

Dr. A. Soldát.

Beispiele und Erzählungen zum Katechismus der katholischen Religion für die Volksschulen nach den einzelnen Glaubensartikeln, den Geboten und den heiligen Sakramenten gesammelt und geordnet. Ein Handbüchlein für Katecheten. Mit bischöflicher Approbation. Kempten. Verlag der Jos. Kösel'schen Buchhandlung. 1901. Katechetische Handbibliothek. 41. Bändchen. VIII + 293. M. 2'10.

V „Blahověstu“ z r. 1850 byl uveřejněn instruktivní článek „O příčinách vystupování z Církve katolické za času vyšlého tak nazvaného tolerančního patentu, jako i během času pozdnějšího“, kdež spisovatel významně dí: „*Nejppřednější a nejhlavnější příčinu při vypadávaní z Církve katol. kladu v polovičaté a v nezpůsobilé vyučování v náboženství katol., jaké jest bývalo, a poněkud až podnes trvá*“. Tuším, že pravdu slov těchto — i dnes po celych padesáti letech — pocítí každý, kdož všímá si pilně těch, kteří od katol. Církve odpadají; bývají to pravidlem lidé, kteří nemají *žádného náboženského přesvědčení*. Základ náboženského přesvědčení klade se již ve škole obecné; z té při-

činy vyučovati svědomitě, pilně, důkladně a „způsobile“ katol. náboženství ve školách, musí se považovati za našich dob za jednu z nejdůležitějších a nejdůležitějších povinností katol. kněžstva. Kdo opanuje mládež, tomu patří budoucnost. Zkušenost učí, že žák (jakož i dospělý lid) chápe nejlépe pravdy náboženské, předvádějí-li se mu dle vzoru Spasitelova v krátkých a jadrných podobenstvích a příkladech. *Příklad pravdu osvětluje, vykládá a posluchače svou poutavostí přímo nutí, aby uvedenou pravdu si pamatoval.* Vhodné příklady jednak sbíráti, jednak vymýšleti, při spoustě jiných prací ve správě duchovní, jest úkolem dosti nesnadným. Proto zavděčil se velice kněžstvu kurátnímu neznámý spisovatel knížky shora uvedené, v níž podává příklady jednak z dějin a legend světců, jednak ze skutečného života, a to způsobem jadrným, jasným a stručným. Každá náboženská pravda vysvětluje se dvěma až čtyřmi příklady; aplikace ponechává se volnou, t. j. katecheta dle různých poměrů místních, časových atd. má uvedený příklad aplikovati sám. Ježto rozdělení této sbírky příkladů srovnává se s rozdělením našeho cislajtánského katechismu, (o apoštolském vyznání víry, přikázáních a svátostech), jest to nemalou výhodou pro ty, kdož dle cislajtánského katechismu vyučují. *Těž na kazatelně* — ku katechetickým kázáním — *příkladů jmenovaných dobře dá se použítí.* Ku konci přidan velmi praktický seznam věcný. I ti, kdož v českých školách učí a používají příkladů Davidkových,*) rádi k této sbírce sáhnou, ježto obsahuje mnoho příkladů nových, posud nikde neuvedených. Tím knížku doporučuji. Václav Oliva.

U. Hutten's Leben und Wirken. Historische Skizze von Pfarrer Dr. J. Deckert. Mit dem Bilde Huttens. Broschirt K. 1'50. Wien XVIII.

Známý, nedávno zemřelý vídeňský farář Dr. Deckert ve spisku právě uvedeném vyličuje dle nejlepších pramenů — Jansena, Everse, Strausse a. j. — jakož i dle spisů Huttenových a jeho souvěkoveč život a působení Oldřicha Huttena, jenž velikou hrál roli v tak zvané reformaci německé. Známé rčení: „Ohne Hutten kein Luther“ dochází prací Deckertovou potvrzení a úplné pravdy. Charakteristika Huttenova, jenž považuje se právem za předchůdce „reformace“ a jenž se strany protestantské vyličován jako heros, podána jest spravedlivě a jasně dle jeho výpovědí a života. Těm, kdož obírají se „reformací“, spisek Deckertův poslouží velmi dobře. Václav Oliva.

*) »Katechismus v příkladech« a právě vycházející: »Methodický výklad nového katechismu«.

Časopisy a knihy redakci zaslané.

Alétheia, V. 5. a 6. — Anděl Strážný, XX. 10. — Cyrill, XXVIII. 7. a 8. — **Časopis musea království Českého**, LXXV. 2. a 3. — **Český časopis historický**, VII. 3. — **Český jinoch**, VII. 1. — **Echo z Afriky**, II. 6. — **Hlidka**, XVIII. 9. — **Katolišští Obzorníci**, V. 2. — **Kazatel**, VIII. 4. — **Květy Mariánské**, XVIII. 6. — **Method**, XXVII. 7. a 8. — **Museum**, XXXV. 4. a 5. — **Náš Domov**, X. 13. až 17. — **Nové proudy**, II. 12. — **Nový život**, VI. 8. a 9. — **Obrana**, XVII. 13. — 17. **Obrázková revue**, II. 19. až 23. — **Patronat mládeže**, I. 6. — 8. — **Poklad věřících**, III. 6. — **Právník**, XL. 12. až 17. — **Przegl. polski**, 421. — 423. — **Przegl. powszechny**, 211. — **Rádce duchovní**, VIII. 9. a 10. — **Rajská zahrádka**, XI. 1. — **Rozhledy po lidumilství**, IX. 7. — **Rozkvět**, I. 1. — **Rozvoj**, II. 20. — 25. — **Sborník věd právních a státních**, I. 4. — **Škola Božského Srdce Páně**, XXXV. 9. — **Věstník katol. duchovenstva**, I. 20. — 24. — **Vlast'**, XVII. 10. — 12. — **Voditelj**, IV. 3. — **Vychovatel**, XVI. 14. až 18. —

Anarchisté a jich učení. Napsal Dr. Fr. Herman. V Praze 1901. seš. 8. a 9. Nákl. vlast. — **Apostati.** Pryč od Říma! Napsal Petr Kopal. Nákl. vlast. — **Vinnetou.** Napsal Dr. K. May. Seš. 34—39. a 30 hal. Nákl. J. R. Vilímka v Praze. — **Das eucharistische Opfer nach der Lehre der Scholastik.** Von Dr. Wilh. Götzmann. Freib. i. B. 1901. Pr. 2 M. — **Moravan.** Kalendář na rok 1902. Uspořádal P. Krist. Lux O. S. B. V Brně, nákl. kniht. benediktinské. Cena 90 hal. — **Běsově.** Napsal F. M. Dostojevskij. Přel. Jan Wagner. Seš. 8. Nákl. Ed. Beauforta v Praze. — **Kniha moderního prádla.** Vydal Jan Kratina. V Praze 1901. — **Jos. Ehrenbergra Sebrané spisy zábavné.** Seš. 17. a 18. Nákl. G. Francla v Praze. — **Jana Gersona pojednání o tom, kterak jest potřebi přiváděti dítky ke Kristu.** Přel. Dr. Jos. Rydvan. Nákl. týž. Cena 68 hal. — **Bible a nejnovější objevy.** Sepsal F. Vigouroux. Přel. Dr. Ant. Podlaha. Seš. 15—46. Nákl. V. Kotrby v Praze. — **Inquisice ve světle pravdy.** Napsal V. Oliva. Seš. 2. Nákl. týž. — **Práce ve světle zjevení Božího.** Napsal Dr. Rich. Špaček. Vzděl. knihov. katol. sv. XXI. Cena 80 hal. Nákl. týž. — **Okovy.** Napsala Milena Pokupská. Nákl. týž. — **Bajky o jesuitech.** Napsal P. B. Dühr. S. J. Seš. 6—11. Nákl. týž. — **Z dob slávy a štěstí.** Napsal V. Šlosar-Doubravský. Nákl. týž. — **Forman Lacina.** Napsala Vl. Pittnerová. Nákl. týž. — **Svatá Země.** Album pohledů. Seš. 11—16. Nákl. V. Kotrby v Praze. — Nákladem V. Kotrby v Praze vydány na rok 1902 tyto všeho doporučení hodné kalendáře: **Rip.** Roč. I. Red. Dr. Jan Zítek. — **Cyrill.** Roč. I. Red. Dr. Jan Zítek. — **Praha.** Roč. I. Red. Dr. Jan Zítek. — **Maria.** Red. Jul. Košnář. — **Meč.** Roč. XII. Red. Fr. Pohunek. — **Svatováclavský kalendář.** Roč. XXIII. Red. V. Špaček. — **Vlastenecký poutník.** Roč. XXXIV. Red. V. Špaček. — **Vlastenecký poutník svatováclavský.** Velké vydání. Red. V. Špaček. — **Rodina.** Vel. vydání.

Čtvero knih o následování Krista od Tomáše Kempenského zčeštil Dr. J. Sedlák. V plátěné vazbě se zlat. ořízky. 2 K., v kůži vkusně váz. 3 K.

Láska ku Kristu Ježíši, od sv. Alfonsa M. Liguori zčeštil Frant. Hašek. Druhé vydání v plátěné váz. 2 K 40 h.

Vroucí ctitel nejsv. svátosti oltářní, od téhož spisovatele. V plátěné váz. 2 K.

Modli se a pracuj! Poučná a modlitební kniha pro řemeslníky a dělníky. Vázaná v plátěné 1 K.

Osnova učení náboženství katolického pro školy obecné i měšťanské dle nových katechismů cena 30 h.

Poučení o jenerální zpovědi. Sepsal Frt. Průcha, upravil Dr. Skočdopole. Cena 60 h, váz. 1 K.

Křížová cesta dle pobožného kněze Leonarda a Portu Maurício vzdělána od F. Frant. Jabulky 16. vydání. 20 h.

Modlitby, jichž v jubilejním (milostivém) roce k získání plnomocných odpustků použití lze. (S povolením kníž. arcib. ordinariátu Pražského.) Cena 30 h.

Tiskopisy veškeré pro farní úřady máme na skladě v hojné zásobě na dobrém trvanlivém papíru. Zvláště upozorňujem veledůst. duchovenstvo na *archy pro matriky, kteréž tisknuty na zelášť zhotoveném papíru trvanlivém dle předpisu nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoře.*

Veškeré tiskopisy farním úřadům zasíláme

===== **vyplacené.** =====

Seznam knih i tiskopisů zasíláme zdarma. Ku hojným zakázkám doporučuje se

KNÍŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNA (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE I—190.

L. P. 1901.

Roč. XLII. (LXVII.)

Sešit 9.

ČASOPIS

katolického duchovenstva.

ORGÁN
vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze.

REDAKTOŘI:

Dr. Fr. Krásal, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach.

Sešit 10. vyjde dne 6. prosince 1901.

NAKLADATELÉ:

Kníž. arcib. knihtiskárna (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE.

OBSAH:

I. Pojednání:

Strana

Prof. JOSEF VÁVRA: Praelát český Jan Ctibor Kotva z Freifeldu	527
Dr. LUBOMÍR PETR: Konec Karla Velikého a jeho hrob . . .	534
Dr. JOS. DOUBRAVA: Otázka patronátní v Čechách . . .	545
FR. VINC. ZAPLETAL: O chronologickém pořádku knih Esdrášovy a Nehemiášovy . . .	551
FR. FRYČ: Chronologie života Páně . . .	556
Dr. ANTONÍN PODLAHA: Nejstarší tištěný ritual Pražský z r. 1496 . . .	566

II. Smés. (Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika).

RUDOLF VRBA: Výroční valná hromada evangelického svazu v Sasku	575
Dr. JOSEF TUMPACH: Přijímání nekatolických dívek do ústavů katolických	578
Dr. KAREL KASPAR: Jest dovoleno vyměnit si navzájem s jiným knězem aplikování mše sv. . . .	579
Úmrtí . . .	583

III. Literatura:

Dr. Frant. X. Kryštůfek: Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české (1740—1898)	584
Fr. V. Zapletal O. Praed.: Der Totemismus und die Religion Israels	587
Fr. X. Rindfleisch: Die Requiemsmessen nach dem gegenwärtigen liturgischen Rechte	589
Vojtěch L. Marzy: Rakouská nauka občanská . . .	589
Kalendáře . . .	589
Cleruskalender für das Jahr 1902 . . .	590

Časopis katol. duchovenstva vychází 10krát za rok ve 4archových svazcích Předplatné obnáší poštou 7 K.

Rukopisy a dopisy redakce se týkající buďtež zasílány buď některému z redaktorů nebo do kníž.-arcib. knihtiskárny v Praze 190—I. Rukopisy se nevracejí.

Expedici obstarává a reklamace vyřizuje kníž.-arcib. knihtiskárna v Praze, 190—I.

Časopisy na výměnu a recensní exempláře vyprošují se pod adresou: „Kniž.-arcib. knihtiskárna v Praze 190—I.“

Delší články otiskovati dovoleno jen se svolením redakce a s udáním pramene.

Praelát český Jan Ctibor Kotva z Freifeldu.

Napsal prof. JOSEF VÁVRA.

Rod Kotvů pocházel z Litoměřic. Zde byl *Jan Kotva* r. 1547 konšelem a r. 1555 primatorem. O něco později byl *Job Kotva* sousedem v katolickém městě Plzni, kdež sedával v městské radě a býval i poslancem Plzenským na zemském sněmu. Když r. 1599 císař Rudolf II. pro morovou ránu v Praze zuřící odstěhoval se do Plzně, ulebedil část svého dvořanstva v domě Kotvově, a hospodář hleděl se vzácným hostem zachovati vši dobrou službou. Za to užil císařské milosti, neboť ještě téhož roku byl Kotva zároveň s přítelem svým Zikmundem Celestinem nadán titulem z *Freifeldu* a erbem, v němž se značí železná kotva v poli stříbrném a červeném a z helmy vyčnívající jednorožec. R. 1606 Job Kotva k tomu erbu a titulu přijal i jiné přátele své.

Job Kotva měl tři syny: Jana, Jana Ctibora a Ondřeje, z nichž Jan zůstával při otci jako měšťan zámožný, sedaje v radě i na sněmích, Ondřej oddal se studiím práv na některé zahraničné universitě katolické, povýšen byl za doktora veškerých práv a po létech byl v Praze radou při appellacích. Však nejvíce nás zajímá z nich *Jan Ctibor Kotva z Freifeldu*, jehož života běh tuto vypravovati chceme, pokud se nám událo dohledati se zpráv.

Narodil se v Plzni asi r. 1585, studoval u páterů jesuitů při koleji sv. Klimenta v Praze grammatiku, poésii a rhetoriku, potom logiku, fysiku a metafysiku, a pak dosáhl povýšení na mistra svobodných umění. Kdy to bylo, toho nedočítáme se, ale r. 1609 shledáváme ho býti studentem theologie na universitě ve Štýrském Hradci, na které vyučovali členové tamější koleje jesuitské. Zprávu nám o tom dává čistý pergamenový list v archivu hrabat z Oppersdorfu v Horním Hlohově; jest to kalligrafované vysvědčení ze dne 18. října 1609, v oratoři Mariánské

kongregace studujících ve Štýrském Hradci, dané praefektovi té kongregace, mladému pánu Jiřímu z Oppersdorfu, jenž tehdy jako komoří arciknížete Karla, biskupa Vratislavského, odcházel na dlouhou studijní cestu po jižním Německu a Itálii. Pochvalné to testimonium podepsali Magister Joannes Čiborius Kotva a Freyfeldt jako primus, Nicolaus Hoffmann jako secundus assistens a magister Casparus Hoffmann a secretis. Z toho všeho jde na rozum, že Jan Čibor Kotva na podzim r. 1609. jsa mistrem svobodného umění, studoval bohosloví na slavné universitě ve Štýrském Hradci, a že tu byl sodalem Mariánské kongregace a členem jejího magistratu. Duchovním ředitelem té družiny byl tehdy na slovo vzatý pater Vilém Lamormain, jsa zároveň professorem bohosloví, vedle něhož přednášeli z té vědy pateri Rafael Cobenzl, Krištof Mayer a Řehoř Rumer. Domněnka, že by Kotva tehdy byl v řeholi jesuitů, odpadá; ve statu koleje Štýrsko-Hradecké na léta 1608—10 se uvádějí jména 22 kněží, 5 kleriků jako profesorů gymnasia, 27 kleriků bohoslovců, 27 kleriků filosofii studujících mimo 11 fraterů služebných; ale jména Kotvova tu není; také by jako člen Tovaryšstva nesměl se podpisovati s celým titulem. Bydlil tu Kotva asi v konviktu při koleji Štýrsko-Hradecké, jehož správcem byl tehdy P. Jan Astorga. Nás při tom zajímá, že r. 1609 mezi studujícími kleriky z Tovaryšstva v Hradci byli Čechové Jiří Ferus či Plachý a Šimon Zítek, oba z Horšova Týna, Václav Raušar z Pacova, Václav Kučera, k nimž po roce přibyli Albert Chanovský a Martin Bouda, oba od Horažďovic, Mikuláš Pavlát Moravan, i Slezáci Martin Štěda a Matěj Burnáč. Ti všichni potom prosluli na oboru katolické reformace v Čechách a na Moravě jako účinní missionáři, a téhož ducha, který naplňoval tyto neúnavné harcovníky církve svaté bojující, vssál do sebe i Kotva. K tomu přiblíží i jeho členství v Mariánské kongregaci za vedení pátera Lamormaina. Jisto jest, že tehdy sodalové Marianští vždy pamětlivi byli svého záslibu, daného panenské Bohorodičce: »Firmiter propono me Tibi semper in posterum famulaturum et *quantum in me erit, curaturum, ut Tibi ab omnibus fideliter serviatur*«. Tento záslib má na onen čas hluboký význam, totiž boj proti lutherstvu a kalvinstvu, zavrhovatelstvu vzývání Matky Boží a všech svatých; a ti protestanté

vládli tehdaž v severní Evropě, v severním a středním Německu a již se strojili k povalení katolické dynastie v Čechách a v Uhřích, a k následujícímu útoku na Itálii a Řím. Že pak tehdejší sodalové svého záslibu nebrali na lehkó, o tom svědčí arcikníže Ferdinand Štýrský, pozdější císař Ferdinand II., bratr jeho Karel, biskup Vratislavský, čeští páni Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, Jaroslav Bořita z Martinic a Vilém Slavata, generálové Tilly, Buquoy a Pappenheim, a mnozí jiní sodalové.

Tolik bylo třeba předeslati, abychom chápali pozdější činnost sodála Jana Ctibora Kotvy, který opustil vysoké učení Štýrsko-Hradecké jako doktor bohosloví, a jako kněz dal se v poslušenství arcidiecése pražské. Jeho praxí kaplanská byla jen krátká, neboť již r. 1615 přijal jej pan Jaroslav Bořita z Martinic, maršalek dvora královského, pán na Smečně, Mal-kovicích, Bílém Újezdci (nyní lázně Šternberské) a Okoři, za děkana ve Smečně. Byl Kotva tehdaž v mladých letech, neboť jestliže r. 1609 jako magister filosofie studoval bohosloví, lze souditi, že narodil se asi r. 1585 či ještě později, když spoluzák jeho Albert Chanovský zrodil se r. 1587, Martin Středa r. 1585, Václav Raušar 1583, Jiří Plachý 1585 (všichni jesuité, při nichž třeba v počet vzítí dvouletý noviciát, o který se opozdili ve studiích).

Působnost Kotvova na Smečensku líčí se nám dle pramenů protestantských v nepříznivém světle; označován bývá jako fanatik, který na poddané Smečenské padl jako vlk mezi ovce; odvracel prý je od konfessí české, od přijímání svátosti podobojí, a přeháněl je, nejša prý vybíravý v prostředcích, na stranu katolickou. V Praze o něm drobili řeči, že ty poddané Smečenské přeháněl bitím a vězením, ano že těm, kteří odpírali přijímání svátosti sub una, násilím dával otvírati ústa, do nichž pak svátost kladena byla. Tak však mluvila hrubá neznalost řádů katolických, řízená záští a nenávistí; jest tudíž třeba, abychom k tehdejšímu stavu na Smečensku blíže přihlédlí. Pánové z Martinic, od nepaměti osedlí na Smečně u Slaného, věrně se drželi církve katolické, vyjímajíc toliko větev jejich na hradě Okoři osedlou, která asi r. 1520 se dala na víru podobojí, ale po meči vymřela již r. 1590, a Okoř připadl ke Smečnu. Na panství Smečenském

byly prvotně tři fary, a sice ve Smečně s filiálkou v Malkovicích, ve Pcherech a Družci, vše pod kollaturou pánů z Martinic, kteří vyhledávali pro své fary kněží od katolické konsistoře pražské. Jen když asi v letech 1527—1540 spravoval Smečensko pan Volf z Martinic, z větvě Okořské, jako poručník sirotků svého staršího bratra Jiřího, setkáváme se ve Pcherech r. 1535 s farářem utrakvistickým, a nejspíše že tak bylo i na ostatních farech, a rozmohly se tu řady utrakvistické po všem panství. Ale za vlády Jana Bořity z Martinic († 1577) a jeho synů Zdislava († 1575), Jiřího († 1598) a Jaroslava Hynka († 1582) veskrz horlivých katolíků, jevíly se opravdové snahy, obnoviti tu řady katolické a přijímání svátosti sub una. Na farech se objevují zase katoličtí kněží, jimž od r. 1570 na pomoc přicházeli jesuité z pražského Klementina, konající tu občasné missie s velkým užtkem. Zvláštní říznosti tu nabyla reformace katolická, když r. 1598 smrtí pana Jiřího z Martinic sdědil panství Smečenské 16letý Jaroslav Bořita z Martinic. Těž prodlévaje ve Vlaších za svým vzděláním, r. 1599 přijat byl v Římě k slyšení u papeže Klimenta VIII., věci českých výborně znalého, k jehož vyzvání učinil slib, že nepojme než katolickou manželku a že všecky své poddané vrátí katolické církvi. A mladý Martinic stál k slibu; r. 1601 pojal za choť nábožnou Marii Eusebii ze Šternberka, téhož roku povýšil faru ve Smečně na děkanství, jenmuž svěřil dozor nad venkovskými farami. První tu děkan Jeronym Hannibal přísně k tomu hleděl, aby kněžstvo jemu podřízené spravovalo se k dobrým příkladům osadníků, tak aby reformace konala se s prospěchem. Odtud missie pražských jesuitů na Smečně vždy lépe se dařily; r. 1602 odvráceno bylo od kalicha mnoho osadníků, r. 1604 bylo konvertitů 123, a na dalších missiích 1606, 1608 a 1609 pracováno bylo od jesuitů s užtkem.

Když tedy Jan Ctibor Kotva z Freifeldu po novém roce 1615 stal se děkanem ve Smečně, byla reformace na panství z hruba již hotova. Hlavní práci mimo duchovní správu na Smečně i Malkovicích měl děkan Kotva s vesnicí *Těchlovicemi* (nyní Tuchlovice) s farním kostelem. Tuto ves pan Jaroslav Bořita z Martinic nedávno před r. 1615 získal od kapituly svato-vítské, a majíc obyvatele nekatolické, byla posud od reformace

nedotčená. Ještě větší práce byla se statkem Bílým Újezdcem (držely se k němu vsi *Bílý Újezdec, Přelice, Hvězda, Hlína a Píchov*), který r. 1611 pan Jaroslav z Martinic od pana Fridricha z Donína koupil. Páni z Donína v 16. století byli v jednotě českých bratří, a k jejich víře přivedli své poddané. Pan Fridrich z Donína sice na své cestě ve Vlaších (r. 1602) přihlásil se k víře katolické, ale o katolickou reformaci svých poddaných tuším ani se nepokusil; tu práci ponechal panu Martinicovi a jeho děkanu Smečenskému. A byla ta práce jistě tuhá, neboť jest známo, že bratři byli ve svých řádech dobře vyškolení a v písmech zběhlí; mimo to měli duchovní posilu z blízka. V nedalekých Tuchoměřicích pod ochranou vladyk Sluzských z Chlumu byl od děle 60 let silný sbor česko-bratrský a důležitá škola té jednoty. Jiné středisko bratrské bylo v blízkých Zlonicích pod ochranou bohatých vladyk Valkounů z Adlar. Pan Bohuchval Valkoun sice r. 1608 přistoupil ke straně katolické a volal k sobě missionáře z Klementina Pražského, ale o značných výsledcích těch missií se nedočítáme a slova missionářů padala na skálu a trní. Víry bratrské byl též pan Vladislav Abdon z Kolovrat, pán na blízkých Středoklucích, a s ním ve víře se srovnávali i poddaní jeho. Byli tedy čeští bratři hlavní překážkou dokonalé reformace katolické nejen na Smečensku, ale i na Buštěhradsku pánů Novohradských z Kolovrat a na Kladně vladyk Žďarských ze Ždaru, jichž fary byly pod dozorem děkanství Smečenského. Dobře tedy lze chápati nevoli děkana Kotvy proti bratrům čili »sborníkům«, jejichž publikace z r. 1614, pod jménem »pravda vítězíci«, oplývající ostrými útoky na katolickou církev, tehdy valně byla rozšířena. Proti této knize ozval se Kotva již r. 1615, kdy sepsal a tiskem vydal »Mumraj sbornické pravdy vymaškařený, v deset sbornických klamů desítek rozdělený«. Kniha ta jeví patrné známky své doby, kdy boj a náboženství, posud vedený slovem a písmem, na nejvýš se přiosťoval a věstil blízkost boje hmotného, v němž rozhodovati mělo břínění mečů a dunění děl. Mumraj dává na jevo hněv Kotvův, že bratři se štítí důkladného poznání katolické dogmatiky, sic jinak že by nevinili katolíků z věcí, kterým církev nikdy neučila, ale za bludné je zavrhovala. A skrabošku těch klamů, pro něž nejvíce duší od církve odpadlo,

chtěl Kotva ve svém Mumraji bratřím odnítí. Slova, jichž proti bratřím užívá, ovšem neplynula z péra jemného, ale vyšla v zá-
nětu roztrpčeného boje. Dává starším jednoty bratrské starých
lhářů, kteří svou nevymytou tlamu smrdutými klamy naplnili, a
nade všechny lháře nejvýše ve všechny hambalky lhou; ta jejich
pravda vítězí, že není než špinavé slivky a hnojný stok lší,
podvodu a podvržení, z níž na jevo vychází, že bratrská jednota
z Boha není. Jest na bíledni, že Mumraj měl předem za účel,
odvrátiti poddané Smečenské od vlivu českých bratří; ale starší
jednoty bratrské neváhali kvitovati ze všeho, čím v Mumraji
byli častováni, velmi nezdvořile, pravice, že tu knížku nemohl
psáti kněz, ale stupka (t. j. trhan). Však nebyl Kotva ani první,
ani poslední, kteří poznávše klamy, kterými bratří katolickou
církvi veřejně zostouzeli, hněvivě proti nim se ozývali. Již *páter*
Šturm 1589 apostrofoval starší jednoty bratrské jako ničemné
buky, sukovaté šije a smrduté brady zbornické, jako hltavé
vlky v ovčím rouně. Podobně i kněz *Václav Brož*, farář v Li-
tomyšli a potom probošt v Jindř. Hradci, psal o bratrech jako
o pikhartských netopýrech, kteří o katolické církvi vymyšlejí
klamy, a z Boha býti nemohou.

Apologia českých stavů strany podobojí obviňuje pana
Jaroslava Bořitu z Martinic a tudíž i děkana Kotvu, že na Sme-
čensku vnucovali náboženství římské způsobem nelidským, jak
již prve bylo podotčeno. A přece víme, že pan Martinic byl
jako všichni předkové jeho pán hluboce nábožný, spravedlivý a
vlídný. Ukrutnost nebyla v jeho povaze. Jediné, co tehdy a po-
zději katoličtí páni činili v příčině obracování poddaných na
víru, bylo, že jim netrpěli postranních schůzí náboženských, jino-
věrné kazatele pudili ze svých gruntů, poddané vybízeli, aby
chodili do katolických kostelů na mši sv., na kázání a ke svatým
svátostem. Kdo z nich nešetrně odpovídal na to vybízení, pro
tu nevážnost k vrchnosti trestání byli arremtem, a posléze těm,
kteří svými agitacemi byli na překážku reformaci, odhadnuto
bylo všecko nemovitě jmění, od vrchnosti za ně obdrželi hotové
peníze s rozkazem, aby z obvodu panství se vystěhovali. Měl
tehdy ve všech zemích českých každý dědičný pán to právo, aby,
když se mu poddaný nelíbí, mohl ho vypověditi ze svých gruntů,

a jeho dům, dvorec neb chalupu osaditi jiným poddaným. Tak se dělo po bitvě bělohorské. Dále sluší uvážiti, že majestát Rudolfský a stavovské porovnání z r. 1609 sice zakazovaly vrchnostem, vnucovati poddaným jinou víru, ale celá řada katolických pánů, zejména Popelové z Lobkovic na Chlumci, Duchcové a Bělině, Martinic, Vilém Slavata, Kolovratové na Zákupech, Janovičkách, Starém Sedle a Žichovicích, Berkové na Richmburce, Rosičích, Slatňanech a Heřmanovu Městci, Václav z Rozdražova na Blatné, Vilém z Vřesovic a celá řada jiných, tomu stavovskému porovnání upírali platnost a necítili se jím zavázány.

Jan Ctibor Kotva z Freifeldu, z něhož se zatím vyvinul kazatel horoucí a řízný, takže byl nazýván českým Ciceronem, došel uznání za svou práci na Smečně, neboť již po dvou letech, r. 1617, jmenován byl kanovníkem vždy věrné kapituly svato-vítské v Praze. Mimo to nadán byl titulem čestného kanovníka olomuckého a brněnského, a papež Pavel V. jmenoval jej prototářem apoštolské stolice. Než ačkoli od r. 1617 měl stálé sídlo na Hradčanech pražských, Smečensko nespustil se zřetele svého, občas tam vyjížděje na missie; zejména čteme, že k velkonocům r. 1618 se tam ubíral ve svém kotčím voze, maje při sobě kněze Jana Strašeckého; na cestě se zastavil v Kněževsi, kteráž sice náležela k panství Středoklukům pana Vladislava Abdona Bezdrůžického z Kolovrat, ale v jistém dluhu zastavena byla nejvyššímu purkrabí Adamovi ze Šternberka, tchánu Smečenského pána. Kanovník Kotva vešel do kostela, a naleznuv tu uložených 22 bludařských knih, zabavil je, naložil je do svého vozu, a příjev do Smečna, o bílé sobotě, kdy právě pálili Jidáše, vhlázel je do ohně, tak aby raději shořely, než aby věčně hořely duše jimi zavedené.

A neminulo mnoho neděl, když 23. května 1618, den před svátkem na nebe vstoupení Páně, vypukla branná vzpoura českých stavů strany podobojí, a to defenestrací dvou královských místodržících, Jaroslava Bořity z Martinic a Viléma Slavaty, i sekretáře jejich Filipa Fabricia. Všichni tři byli sodalové Mariánské kongregace při koleji Klementinské, a pan Martinic byl jejím starostou. Vypravují letopisy Klementinské, že pan Martinic, když jej zdvihali k vyhození s okna královské kanceláře, hlasitě

vzýval Matku Boží, a tu mu bylo, jakoby tonul v moři světla, a již se domníval, že vchází do nebeské slávy, a hle, on octnul se v hloubce 16½ metru pod oknem, v hradním příkopě podle nynějších zámeckých schodů; seděl na zemi beze všeho úrazu, leda že uhořel se o jilec svého kordu. Hůře dopadl pan Slavata; bránil se smrti, padaje zachytil se řimsu, jehož se pustil teprv, když ho jílci mečovými prali do kloubů, v prudkém pádu zavadil hlavou o dolejší řims, tak že se zranil, v letu se mu plášť ovinul kol hlavy, tak že by se byl pan Vilém krví zalknul, kdyby mu pan Martinic nepřispěl na pomoc a plášť mu s hlavy neodlhnul. A tu již s okna dopadala drobná postava Filipa Fabricia, dopadl z lehka, jakoby na bobek sedl. Odbojnici s úžasem na vše to hleděli oknem dolů, posílali za nimi výstřely z ručnic, ale bez účinku; jedná koule projela Martinicovým pláštěm, druhá jeho škrobeným lincem španělským, a třetí zavadila o rukáv jeho. A tu, kde se vzal, tu se vzal, objevil se v příkopě kanovník Kotva. Nejspíš že byl spraven panem Adamem ze Šternberka, který před onou katastrofou byl odpořilými pány násilně vystrčen ze dveří královské kanceláře; Kotva dostal se do příkopu asi domem paní Polyxeny Lobkovské z Pernšteina, manželky nejv. kancléře Lobkovice, který té doby ve Vídni meškal. Oknem dal spustiti dlouhý žebřík do příkopa, po němž sestoupiv dolů a nedbaje střelby s oken kanceláře, kvapil podle zdi zámecké k místu, podal panu Martinicovi ruku, vytáhl jej po stráni až ke zdi, aby byl bezpečěn před střelbou, a po dotčeném žebříku dopravil jej do domu Lobkovského tam u černé věže Hradčanské. Touž cestou zachráněn byl Slavata od služebníků svých, kdežto Fabricius vzal nohy na ramena a kvapil do Vídne, aby tu podal zprávu. (DOK.)

Konec Karla Velikého a jeho hrob.

Napsal DR. LUBOMÍR PETR.

V historických památkách z doby mezi smrtí Karlovou a otevřením hrobu jeho Ottou III. není tedy stopy po něčem z toho, co vypravuje italská a francouzská kronika z 11. století. Bylo-li

se ve prospěch těchto dovoláváno svědectví v devátém století napsané biografie Ludvíka Nábožného, stalo se to bez náležité rozvahy.

Ludvík totiž nebyl při smrti a pohřbu otce svého. Byv o ní na svému dvoře v Doué poslem Rampem zpraven, dorazil s manželkou a dětmi teprv třicátého dne po Karlově smrti do Ach. O příchodu jeho sděluje Astronomus: ¹⁾ »Poděkovav všem, již se při pohřbu otcově byli zasloužili . . . doplnil nejochotněji, co chybělo v pohřebních slavnostech otcových«.

Stačily by zajisté již vnitřní důvody, aby tato slova nebyla vztahována ke změně způsobu uložení Karlova. Nemohl přece mrtvý, 30 dní²⁾ ve stuhlé zemi ležící, na trůn teprv býti posazen, aspoň ne bez násilí, na něž přiči se jen mysliti. Případnějším zajisté bylo by vyložiti zprávu Astronomovu o náhrobním pomniku, jehož pozlacený oblouk s nápisem a obrazem císařovým sotva byl hned v den Karlova pohřbu hotov. Ale není ani toho třeba.

Astronom sám ve větě bezprostředně následující blíže určuje, jaké doplnění se strany Ludvíka na mysli měl: vyřízení závěti Karlovy o pokladu ve falci chovaném: »neboť, když byl přečetl závěť otcovu, nic nezůstalo z otcova majetku, co by nebylo rozděleno podle jeho (Karlova) rozvržení.«³⁾

* * *

Karel pochován byl v ásské basilice Panny Marie *téhož dne, kdy byl zemřel*. Tento Einardův údaj jest tak důležit, že sluší věrohodnost jeho si zvláště zajistiti. Ač není proč domnívati se, že by Einard úmyslně byl chtěl nepravdu říci, lze snadno dokázati, že nepravdu říci ani nemohl.

Pohřeb Karlův konán byl veřejně. »Za převelikého nářku všeho lidu bylo tělo jeho do chrámu odneseno a tam pohřbeno«.

¹⁾ Pro některé poznámky k astronomii se vztahující bývá autor »Vitae Hludovici« astronomus zván.

²⁾ Že třicátého dne po smrti Karlově Ludvík do Ach přišel, potvrzuje i Einard v annálech k r. 814.

³⁾ Vita Hludovici, Pertz, Monum. germ. II, 618, c. 22: Studiosis sepulturae gratias egit paternas . . . Sed et quod deerat inferiis genitoris promptissime supplevit. Nam recitato paterno testamento, nihil relictum est paternorum bonorum, quin secundum ejus partiretur sectionem.

Byl tudíž den pohřbu obecně znám. Einardova Vita Caroli Magni, bezprostředně po Karlově smrti napsaná, také vešla brzo ve veřejnou známost. R. 820, šest let po smrti Karlově, již o ní vrstevník zmínku činí.⁴⁾ Jest zřejmo, že Einard takřka druhého dne po Karlově pohřbu nemohl se odvážiti, tak mnohým očitým svědkům nepravdu říci.

Týž Einardův údaj neobsahuje ostatně nic neobyčejného a křesťanským mravům doby odpírajícího, jak již ze stručných a klidných záznamů letopisců brzo po Einardovi o smrti a pohřbu Karlově psavších tušiti lze. Krátká studie způsobu středověkého pohřbívání křesťanského přesvědčí nás o tom nade vši pochybnost.

Církev křesťanská vzpomínajíc svého Zakladatele do skály pohřbeného i slov Pavlových »rozsívá se v porušení, vstane v neporušitelnosti« (1. Cor. 15, 42), ukládala zemřelé členy obce své do lůna země jako sémě, v němž stajen byl zárodek příštího z mrtvých vstání. Vedena vznešeným nazíráním na tělo křesťana jako na »chrám Ducha sv.« ukládala je do polí svatých, t. j. do polí, jež byl biskup svěcenou vodou a modlitbou posvětil. Po mravu římském volivána byla k tomu místa za městem. Než zbožné přání, odpočívati na blízkou ostatkům Svatých a státi se tím způsobem účastným rozvinnožené jejich ochrany a přimluvy, brzo dalo vznik hřbitovům kolem chrámů zakládaným, a o málo později otevřelo si i dvěře chrámové.

Starší obava z profanace kostela ostatky nesvětcův⁵⁾ ustoupila názoru, jež první pronesl sv. Ambrož: »Jest slušno, aby kněz tam, kde obětoval tělo Páně, i odpočíval«, s výhradou ovšem, že »čestné místo musí zůstati vyhrazeno svatým mučenkům«. Privilej kleru, »biskupům, opatům a hodným kněžím« přiznaná, brzo rozšířila se i na mocné tohoto světa, krále, knížata, a postupem času i na ty, kdo se o chrám nějakým způsobem byli zasloužili.⁶⁾

⁴⁾ Wattenbach, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter, I, str. 152.

⁵⁾ Weingärtner, System des christlichen Thurmbaues § 40, Heider, Die Bestimmung der romanischen Rundbauten, Mittheilungen der K. K. C. C. 1, 55.

⁶⁾ Náležívalo biskupům o tom od případu k případu rozhodovati. Jak veliká potíž chrámům vznikla z této privileje do širších vrstev rozšířené, vylíčil nám biskup Jan z Tregnieru (Thes.

Historických dokladů ze středověku o králech ve chrámu pohřbených máme velmi mnoho. Zůstaňme jen při frankých. Chlodvík, první křesťanský král Franků († 511), pochován byl v chrámu sv. Petra a Pavla na návrší sv. Jenofevy,⁷⁾ Chilperich († 554) v basilice sv. Vincentia, král Guntram († 593) v chrámu sv. Marcella, Chlotar († 625) v chrámu sv. Vincentia (u Paříže), král Dagobert († 637) ve sv. Diviši, král Pipín († 768) ve sv. Diviši, Ludvík Nábožný († 840) v chrámu sv. Arnulfa v Mettách, Karel Tlustý († 889) v klášteře na ostrově Reichenavském.

Jak dlouho mělo tělo zemřelého zůstati nepohřbeno, nebylo určitým zákonem církevním ustanoveno. Církev žádala jen nepochybné jistoty o nastalé smrti.⁸⁾ Zvykem však přihlédáno bylo k dvěma věcem: aby za mrtvého mše sv. praesente cadavere byla obětována, co rituál římský *«antiquissimum institutum»* nazývá, a aby, pokud bylo lze, mrtvola nezůstala přes noc nepohřbena.

«Beze mše sv. nebudiž nikdo pochován», dí Durandus (*Rationale VII.*, 35. 17.), a věřící rádi tohoto příkazu dbali nepochybujice, že není lze míti spolehlivějšího průvodce v pouť do věčnosti nad přímluvu samého Syna Božího. Proto církev, aby každému pohřeb se mši sv. umožnila, dala mešnímu officiu *de die obitus seu depositionis praesente cadavere* nejrozsáhlejší privileje. Jest jen několik málo dní v roce, kdy tato mše nesmí býti obětována. Durandus jmenuje docela jen dva, veliký pátek a neděli velikonoční.

S druhé strany obecné přesvědčení středověké o zvláštní moci, jakou mají zlí duchové k mrtvému tělu, vzbuzovalo snahu, aby co nejdříve přístup duchů k tělu byl zamezen. Nejspolehlivějším prostředkem bylo jeho uložení do svěcené země.

Anekd. IV, 1155): «Jako pozemky si místa v chrámě rozdělují, vyměňují, prodávají, i pře o ně vedou... Pomníky jsou s místa na místo přenašeny, posunovány, okna a náhrobní kameny poškozovány... místo pro služby Boží zabíráno — Durandus rád proto k větší skromnosti, upozorňuje, že hrob ve chrámu spíše na škodu než k užitku bývá, a dovolává se příkladu z Dialogů Rehoře Velikého, dle nichž tělo hříšnickovo ráno po pohřbu nalezeno bylo z hrobu vyvržené. (Dolberg, *Das mittelalterliche Begräbniss*, Katholik 1887 str. 285.)

⁷⁾ Gregorius Turonensis, *Historia Francorum*.

⁸⁾ Rit. Rom.: *Nullum corpus sepeliatur, praesertim si mors repentina fuerit, nisi post debitum temporis intervallum, ut nullus omnino de morte relinquantur dubitandi locus.*

Zemřel-li tudíž někdo dopoledne a nebyl-li chrám příliš vzdálen, bylo hned tělo jeho omyto, oblečeno,⁹⁾ do rakve uloženo a na nosítkách za zpěvu žalmův a modliteb do kostela odneseno (nikdy odvezeno), kde při otevřené rakvi s křížem v hlavách, s nohama k oltáři obrácenýma přítomno bylo mši svatě a po této v novém průvodu odneseno bylo do hrobu.

Průvod z domu smutku do kostela, mše sv. v kostele a průvod z kostela k hrobu náležely již od 4. století k podstatě křesťanského pohřbu.¹⁰⁾

Benediktinský ceremoniál I., 62. 166 dří: »Zemře-li bratr tak časně, že v týž den mše sv. za něho konventem obětována býti může, *nesmí* býti pohřb k příštím dni odložen.«

Arcibiskup Dunstan z Canterbury,¹¹⁾ kolínský arcibiskup Gero († 875),¹²⁾ papež Honorius II. († 1130) pochováni byli v den smrti své.

Při obyčejí neodkladného pohřbívání bylo ovšem nutno, aby rakve v různých velikostech byly v zásobě. Th. Lindner cituje AA. SS. ord. Ben, I., 668 (Mabillon) příkladem: Caesarius, arcibiskup arleský, dal zhotoviti řadu rakví a uložití je pod podlahu chrámu, aby v potřebě po ruce byly.¹³⁾

V noci, po slunce západu a před slunce východem pohřb konán býti nesměl.¹⁴⁾

Zemřel-li kdo odpoledne, kdy mše sv. obětována již býti nemohla, nezbyvalo než počkatí do druhého dne. V tom případě bylo upravené tělo zemřelého rovněž hned v průvodu do chrámu odneseno, aby přes noc prodlelo na místě svatém. Tam při zavřených dveřích byly večer říkány vesperae mortuorum a v noci nebo k ránu vigiliae mortuorum, tři nocturny a laudes.¹⁵⁾ Při mši sv. de die mrtvola v chrámě býti nesměla. Na tu dobu odnášena byla do předsíně nebo jiné komory chrámové. (Durandus VII., 35. 31.).

⁹⁾ sudarius indutí a ne »jak v Italii se děje« do obyčejného šatu svého, dří Durand.

¹⁰⁾ Kreutzwald ve Weltzer a Welte Encyclopaedii katolické theologie str. 191.

¹¹⁾ Mabillon AA. S. S. ord. Ben. saec. V., 687.

¹²⁾ Dětmar Meziborský III., 2.

¹³⁾ Die Fabel von der Bestattung Karls des Gr., str. 49.

¹⁴⁾ Ferraris, Sepultura p. 216, 274, 279.

¹⁵⁾ Kreutzwald l. c. 195.

Nebylo-li lze do západu slunce zemřelého do chrámu přenést, při zemřevších rodičkách a lidech usmrcených ¹⁶⁾ byla konána vigilie doma. Při mrtvole hořela nejméně jedna vosková svíce.

Karel zemřel o 9. hodině ranní v komnatě císařského paláce, jenž sousedil s basilikou ášskou. Byl-li pochován téhož dne, jak dle Einard, pak byl pochován již téhož dopoledne. Křesťanský mrav nebyl by připustil, aby zbožný císař pohřben byl beze mše sv. Spěch s pohřbem svědčí o pietě ku Karlovi, jehož ostatkům měl býti zajištěn pokoj již v nejbližší noci.

Tělo jeho bylo omyto, upraveno a s pláčem ve veřejném průvodu odneseno k místu hrobu, do ášské basiliky.

Ten byl vskutku obyčej středověkého pohřbívání. Než připustíme, že Karel pochován byl, jak předpokládá kronika Novaleská a Ademarova.

Byl-li pohřben na trůnu sedě, pak nezbyvá, než vybrati si z této alternativy: buď byl Karel již v paláci na trůn posazen a proti všem obyčejům křesťanského pohřbívání v této póze do chrámu odnesen, nebo byl teprv v chrámu z rakve vyňat a k usednutí na trůně v chrámě připraven.

Professor anatomie Dr. Hermann Welcker ¹⁷⁾ připouští jen dvojí způsob, jímž lze docílit, aby mrtvola dovedla *volně* seděti. První má účinek jen chvilkový: dosáhli-li jsme obvazy a upevněním jednotlivých údů, že mrtvý v sedě ztuhl, zůstává i potom, když jsme jej uvolnili, tak dlouho sám seděti, dokud trvá ztrnulost. Jakmile tato minula, kácí se.

Druhým způsobem jest balsamování v sedící poloze.

Karel byl dle italské a francouzské kroniky ze století jedenáctého ještě r. 1000 nalezen na trůně sedící. Lze tedy první způsob úplně pustiti s očí.

Zbývá, že Karel mohl býti balsamován. V chrámě nebo doma. Při balsamování jest nutno z těla odstraniti všecky měkké části. Že by tato krvavá a zdoluhavá operace v chrámě před očima pohřbu účastníků se byla dala, jest arci méně pravděpodobno, než že vykonána byla v paláci.

¹⁶⁾ aby podlaha chrámu nebyla krví potřísněna.

¹⁷⁾ Lindner l. c. str. 40.

Ale v paláci za dvě hodiny? Nebo chceme-li proti vši rai-soné odložití Karlův pohřeb do pozdního odpoledne, za půl dne? Frankové, s nimiž byl teprv Karel učinil první vážnější rozběh k civilisaci, jichž medicínská literatura začínala a končila opisem lékařské poučné básně *Serena Sammonica*, Frankové 9. století, o nichž jest víc než pravděpodobno, že umění balsamování mrtvol ani neznali, ti Frankové že by byli v několika hodinách provedli dílo, jež bylo s to, aby bylo vzbudilo závistný úžas samých mistrů v balsamování, Aegyptanů?

»Jest důvodna pochybnost«, di Th. Lindner,¹⁸⁾ »že tehdejší doba uměla tak zacházeti s mrtvým tělem, aby po delší čas nepodlehlo zkáze. Jak velikou dovednost v tom měli Aegyptané, jest známo. Jejich počínání bylo však velmi důkladné a zdoluhavé, a pevně ovinutí těla i hlavy hlavní věci. Římané neznali tohoto umění aegyptského, a zda-li jejich znalosti chrániti těla rozkladu na delší dobu přetrvaly bouře stěhování národu a vešly ve známost Franků, jest pochybno. Dle všeho, co víme, jest pravděpodobnost tohoto dochování velmi malá«.

Snahy o zachování mrtvoly, jež totiž z oněch dob známe, přestávají na prostředcích až uboze primitivních. Tělo bylo otevřeno, měkkých částí zbaveno a vyplněno solí, popelem, vínem nebo některými vonnými látkami. Jak nepatrný byl účín těchto prostředků, vypravují *Annales Bertiniani* k r. 877: »Karel I.ysý zemřel na cestě z Itálie. Průvodčí otevřeli bezduchý trup, odstranili jeho vnitřnosti, vyplnili jej vínem a vonnými látkami a položili jej do rakve. Ale tělo Karlovo podléhalo přes to tak rychlému rozkladu, že průvodčí dlužni byli upustiti od svého úmyslu pochovati je ve sv. Diviši, a uložili je v nedalekém hřbitově klášterním«.

Tělo v několika hodinách tak praeparované, že po věky, ač účínu vzduchu vystaveno, odolává zetlení a pod tíží koruny, insignií, císařských rouch po věky se nehroutí, jen protože diadem řetízkem připevněn jest, tělo na trůně v sedě k hrobu nesené jest tak krom obyčejným středověkým unikem, něčím tak úchylným jak od zvyků doby tak od její dovedností a schopností, že

¹⁸⁾ l. c. str. 42.

sama zpráva očitých svědků musila by budit vážné pochybnosti o pravdomluvnosti jejich.

Očití, soudobí svědkové nezůstavili nám však o tom ani zmínky.

Přiblížil se rok tisící po Kristově narození, rok, o němž mnoho bylo předpovídkáno a k němuž vzhlíženo bylo s obavou a starostmi. Dech zvýšené kajcnosti světem vanoucí dotekl se i císaře Otty III. a dovedl ho k ostatkům přítele Vojtěcha, mučenníka v Hnězdně od tří let odpočívajícího. Šlat pověst světem, že veliké se dějí zázraky na hrobě nejmladšího světce.

Otta pomodliv se u hrobu jeho, zřídív v Hnězdně arcibiskupství a přijav od vévody Boleslava darem Vojtěchovo rámeč, vrátil se do Quedlinburku.

Letopisci se zjevným uspokojením zaznamenávají okázalé a srdečné přijetí, jakého se císaři v Polsku bylo dostalo. S třemi sty muži doprovodil prý Boleslav urozeného poutníka až do Magdeburku a vrátil se hojně obdarován.

Trůn Karlův mezi dary, jimiž se císař Boleslavu za jeho pozornost vděčil, ovšem nebyl. Odcházet teprv císař do Ach, kde měl učiniti nález kronikou Novaleskou a Ademarovou zmíněný. Předbíhá tedy Ademarův interpolator událostem.

Otta strávil v Achách letnice (r. 1000). Syn byzantské princezny a císaře římského, stejně nadaný jako domýšlivý, »div světa« později zvaný, svou neukojitelnou žízni po vědění Karlu Velikému nenepodobný, s hlavou plnou snů a smělých plánův o veliké říši křesťanské s leskem a slávou dřevního Říma, záhadný duch s výšin hrdých snů dobyvatele světa do tůní slz ubohého hříšníka často sestupující, ctižádnostivý fantasta, jenž byl za nedávného svého pobytu v Římě v paláci aventinském ze ssutin dávno zřícených k novému lesku pozvėdal zapomenutý oslnivý ceremoniel římského dvoru a ideu dřevní ústavy římské, ocitl se na blízku hrobu restaurátora římského císařství západního, na blízku hrobu muže, jehož vladařské ctnosti nedostižitelným vzorem vznášely se mu před očima.

Otevřítí hrob a podívati se na ostatky kouzlem báje obestřenébohatýra, prvního císaře Němce! Zvědavost zmocnila se

Otty a přemohla sám ostých z přestoupení ustanovení církevních, zakazujících rušit klid mrtvých.

Však prý to také zlým zažil Otta. Císař Karel zjevil se mu potom a předpověděl mu. Předmět věštby annály Hildesheimské neudávají,¹⁹⁾ ale zdá se, že v originálu byl. Annalista Saxo aspoň, jehož letopisy nejsou než sloučením annálů Hildesheimských a Dětmarových²⁰⁾, o něm ví: »Řečený císař zjevil se mu a předpověděl, že bez dědice zemře.«²¹⁾

O nálezu samém zmiňují se současné letopisy Hildesheimské, z podnětu vychovatele Otty III., biskupa Bernarda, napsané, jen stručně. Vytknuvše císaři porušení církevního zákazu dí: »Z obdivu (ku Karlu) vykopati dal *kostí* velikého císaře Karla; tehdy v úkrytu hrobu podivné rozmanitosti nalezl«²²⁾.

V čem v hrobu nalezené »podivné rozmanitosti« záležely, prozrazuje jiný vrstevník, Dětmar, biskup meziborský, Otty III. blízký příbuzný, o věcech při dvoře se sběhších druhdy vypravující a pravidelně dobře zpravený: zlatý křížek kolem krku kostry a část rouch ještě nezetlelá. Otta vzav si obě na památku, ostatek zase s velikou úctou zpět uložil.²³⁾

Z vypravování Dětmarova vysvitá spolu, že vnější označení místa Karlova hrobu již dávno bylo odstraněno, že však lidem neurčitě ještě bylo jeho vzpomínáno. Neboť Otta v *nejistotě* jsa, kde *kostí* Karlovy uloženy jsou, rozkázal tam kopati, kde se *domníval*, že by býti mohly, až *in solio regio* nalezeny byly.

Mluví tedy i meziborský Dětmar jen o nalezených kostech;

¹⁹⁾ An. Hild., Pertz M. G. III. ad 1000: Nam praedictus ei imperator ... comparuit et praedixit ei.

²⁰⁾ soudobých letopisů, jež jediné otevření hrobu Karlova zaznamenaly.

²¹⁾ Annal. Saxo Pertz M. G. Ser. VI, 645: Nam praedictus imperator apparuit ei et praedixit ei, quod sine haerede esset moriturus.

²²⁾ Annal. Hild. l. c. . . . tunc admirationis causa magni imperatoris Caroli ossa contra divinae religionis ecclesiastica effodere praecepit, qua tunc in abdito sepulture mirificas rerum varietates invenit.

²³⁾ Thietmar Merseburg. Annal. Pertz M. G. Ser. III, str. 781: Caroli caesaris ossa ubi requiescerent cum dubitaret rupto clam pavimento, ubi ea esse putavit fodere, quo usque haec in solio inventa sunt regio iussit. Crucem auream quae in collo ejus pependit cum vestimentarum parte adhuc inputribilium sumens caetera cum magna veneratione reposuit.

nicméně on to byl, jenž bezděky versi o mrtvém Karlu na trůně sedícím pojistil tuhý život. Neboť byť i nebylo pravděpodobno, co Simson s Hertzem připouští,²⁴⁾ že Dětmarova slova *de solio regio* vznik dala podivné legendě novaleským mnichem a Ademarem vypravované,²⁵⁾ jisto jest, jak již svrchu zmíněno bylo, že jí dala relief pravděpodobnosti.

Solium arci znamená trůn, stolec. Než tento význam, byť i nejběžnější, není jediný. Značít *solium* také podkladek, na nějž lze tělo položit, pak schránu, jež jest s to, aby pojala, obsáhla lidské tělo, odtud i vanu i rakev.²⁶⁾

Th. Lindner ve *Forschungen zur deutschen Geschichte* sv. XIX. str. 184 et sqq. uvádí řadu dokladů posledně uvedeného významu slova *solium*. Zvlášť důležitý jsou příklady z Q. Curtia Rufa a Suetonia, kteří měli na středověkou latinu veliký účín.²⁷⁾

Tak Curtius vypravuje o hrobě Cyrově, jež Alexander otevřít dal (X., c. 5.): *Ceterum corona aurea inposita amiculo, cui assuerat ipse, solium, in quo corpus jacebat, velavit. . .*

V téže knize c. 31. dí o mrtvém Alexandru: *septimus erat dies, ex quo corpus regis jacebat in solio.*

Suetonius v 50. cap. vypravuje o způsobu, jakým pohřben byl Nero: »*reliquias Ecloge et Alexandria . . . monimento condiderunt . . . , in eo monimento solium porphyretici marmoris, superstante Lunensi ara, circumseptum est lapide Thasio*«. Souhlasně s tímto významem zove se *solium* schrána, v níž uloženy jsou ostatky světcův: Tak Paulinus Nolanus:²⁸⁾

. . . *Conspicui ad faciem conversa sepulchri,
Quo tegitur posito sopitus corpore martyr,
Qui sua fulgentis solii pro limine Felix
Atria bis gemino ratefactis lumine valvis
Spectat orans.*

a

*Et magni solium breve confessoris, adorat
Jugiter e variis congesta frequentia terris.*

²⁴⁾ Simson-Abel, *Jahrbücher des fränk. Reiches unter Karl d. Gr.* II, 258, n. 1.

²⁵⁾ Mezi r. 1012–1018 psané Dětmarovy letopisy sotva byly mnichu italskému a francouzskému známy.

²⁶⁾ Viz latinské slovníky Forcellini, Durange, Georges, Klotz.

²⁷⁾ Lindner l. c. odkazuje v té příčině ke studii Eussnerové ve *Fi-lologu* XXXII, 162.

²⁸⁾ Opera ed. Rosweode, Antverpy 1622, str. 609 a 633, Lindner l. c. str. 185.

Byl i nesnadno bylo si lze představit *kostě* na trůně *sedící*, o nichž Děttmar mluví, přec zpráva Děttmarova ze souhrnu dokladův o projednávání naší otázky vytržená připouštěla by nejistotu, pro který z významů slova »solium« bychom se rozhodnouti měli. V souvislosti však s ostatními historickými doklady o hrobu Karlově rozpak v té příčině mizí.

Jeť zpráva Děttmarova osvětlena vedle zmíněných již památek starších výmluvným svědectvím ze století dvanáctého, šero nejistoty docela rozptylujícím.

Bylo již vzpomenuo, jak náboženská legenda připravovala kanonisaci Karlovu. Zbylo-li přes to ještě lecos na Karlu, co mohlo dobře slušeti národnímu herou, méně však světcí obecné církve, bylo to ochotně zapomenuto, když za kanonisaci Karlovu přimluvíly se i osobní zájmy. Paschal III., po Viktoru IV. proti legitimnímu papeži Alexandru III. zvolený, vyhověl Bedřichu Rudovousu vděkem za jeho podporu a k přání císařovu přičetl r. 1265 Karla Velikého k světcům.²⁹⁾ Dvacátého devátého prosince téhož roku byl za tím účelem s velikou slávou hrob Karlův otevřen a ostatky jeho z hrobu vzaty.

Máme o tom dost podrobné zprávy současné ve velikých letopisech Kolínských: R. 1166³⁰⁾ císař strávil vánoce v Achách. Tam 29. prosince za hojné účasti biskupův a knížat a za veliké radosti kleru a lidu vynesl *kostě* Karla Velikého z *rakve*, v níž pohřben 352 léta byl odpočíval.³¹⁾

²⁹⁾ Kanonisace ilegitimním papežem vykonaná nabyla sankce, když úcta ke Karlu světcí v křesťanském lidu se byla ujala a papežská stolice jí zřejmého odporu nekladla. Ve Francii přispěl k rychlejšímu tempu jejího rozšíření král Ludvík XI., jenž ustanovil trest smrti těm, kdo by nechtěli svatost Karlovu připustiti. R. 1478 pařížská Sorbonna zvolila Karla svým patronem. Kritická doba novější mezi legendou a historií rozeznávající má k státnickému věhlasu Karlovu den ke dni větší podív, ale od Karla světce se víc a více vzdaluje. Encycl. française, Charlemagne, str. 664: »Dnes jen ještě v kolejích se svátek jeho slaví; officia v různých městech užívána vymizela z liturgie.«

³⁰⁾ Rok počítán jest ode dne narození Kristova.

³¹⁾ Annales Colonienses maximí, Pertz Mon. germ. XVII. str. 779: Anno Dom. 1166 imperator natale Domini Aquisgrani celebravit. Ibi 4. Cal. Januarii cum frequentia pontificum ac principum magnoque cum tripudio cleri ac populi extulit de sarcophago ossa Caroli Magni imperatoris, ubi sepultus quieverat annis 352.

Jest lze mysliti si srozumitelnější komentář k Dětmarovu soliu a k Dětmarově zprávě, že Otta III. ostatky Karlovy byl zase na dřívější místo uložil?

V sarkofagu odpočívaly ostatky Karla Velikého od samých dob smrti jeho. Krátké přerušení odpočinku kostí Karlových Otou III. mělo pro způsob a časovou kontinuitu uložení jejich tak malou důležitost, že ho ani vzpomenuť není. (DOK.)

Otázka patronátní v Čechách.

Uvažuje Dr. JOS. DOUBRAVA.

B. Správa zboží církevního při chrámech patronátních.

1. Správa po zákonu obecném.

1. Správa zboží církevního, jež drží v sobě péči o zachování a zužitkování zboží tohoto k účelům církevním, povahou svojí vůbec přísluší těm, kdož zřízení jsou, by spravovali církev Boží: papeži a jemu podřízeným biskupům.

Po této zásadě správa zboží církevního též od pradávna se dala, jak svědčí nejstarší památky práva kanonického.²¹⁵⁾

Na pomoc v úloze té biskupové volili si zástupce, kteří jménem jejich o zboží v diecési péči měli a ze správy jim zodpovědní byli; ti sluli na východě *οἰκονόμοι*, na západě archidiaconi.

Z počátku veškeré zboží po diecési v jedno bylo a ze společného pokladu čerpalo se dle potřeby na výživu biskupa a duchovních, na udržování chrámů a na podporu chudiny. Na čtvero podílů tedy rozpadal majetek diecésní.²¹⁶⁾

Zakládáním chrámů, najmě chrámů s duchovní správou mimo sídlo biskupské, vzniklo znenáhla přidělování určitého

²¹⁵⁾ Canones Apostolorum. C. XXXVII. „Omnium negotiorum ecclesiasticorum curam episcopus habeat...“ C. XL: Praecipimus ut in potestate sua episcopus ecclesiae res habeat. Si enim animae hominum pretiosae illi sunt creditae, multo magis eum curam pecuniarum gerere oportet...

Cír. Hefele, Conciliengeschichte II. Aufl. 1873 Bd. I. Anhang S. 812. 813.

²¹⁶⁾ C. 27. 30 C. XII. qu. 2.

vlastnictví k jednotlivým chrámům, při nichž pak užíváno ho v zájmu chrámu, duchovních místních a místní chudiny.

Když pak zvláštní nadace chudinské uhradily podíl chudých, zbylo zboží chrámové výlučně k potřebě chrámu a jeho duchovních.

V století IX. konečně nabyla vrchu zásada, by podíl duchovenský z jmění chrámového vyloučen a trvale sloučen byl s úřadem duchovním a stal se důchodem těm, kdož z ustanovení církevního pověření budou tímto úřadem.

Tak vzniklo rozřídění jmění zádušního a obročního: *bona ecclesiae* — *bona beneficii*.

2. Převrat tuto zmíněný v zápětí měl změnu v správě zboží diecévního, jež při četných chrámech nedala se více vykonávati biskupovi bezprostředně, jak dosud se dalo, za pomoci archidiakonův a oekonomů.

Nejpovolnějšími k spravování jmění při jednotlivých chrámech nyní patrně byli duchovní při chrámech zřízení, na něž také správa přešla, ovšem s výhradou vrchního práva biskupova a s jistými zárukami.

Pokud zboží zádušního se týče, bezprostředním správcem byl duchovní toho kterého chrámu, tak že v jeho ruce nalézala se veškerá péče o záduší — *cura ministerialis*.

Ačkoliv po zákonu církevním ze správy zboží církevního zásadně vyloučeny jsou osoby světské,²¹⁷⁾ ujal se během času obyčej, za souhlasu biskupova na pomoc ve správě záduší přibíratí laiky z osady, muže poctivé a obezřelé. Tak zavládlo od století XIII. zřízení t. z. zádušníků.

Zřízení tomu dostalo se církevním zákonem obecným alespoň nepřímou uznání a schválení, an sněm Tridentský bez námítky zmiňuje se o správách záduší duchovních i světských, vytýkáje jejich povinnosti.²¹⁸⁾

²¹⁷⁾ C. 5. D. LXXXIX. . . De cetero cavendum . . . , ne saecularibus viris . . . res ecclesiasticae committantur.

Cp. 2. VI° III. 9. Hoc consultissimo prohibemus edicto, universos et singulos praelatos ecclesias sibi commissas, bona immobilia seu iura ipsarum laicis submittere . . . absque capituli sui consensu et apostolicae sedis licentia speciali.

²¹⁸⁾ Trid. sess. XXII cp. 9 de ref. Administratores tam ecclesiastici quam laici fabricae cuiusvis ecclesiae . . . singulis annis teneantur reddere rationem administrationis.

Na statku obročním výlučným správcem jest sám duchovní, jsa zároveň uživatelem obroží v mezích zákona.²¹⁹⁾

3. Jak výše zmíněno, změnou správy církevního jmění pravomoci biskupské v zásadě zadáno nebylo; vrchní vláda na záduší i obroží zůstala biskupovi, jenž nemoha pro rozsáhlost úkolu tohoto jinak, koná vládu vrchním dozorem k správě duchovních, pokud se týče i zádušníkův.

O uplatnění tohoto vrchního dozoru postaraly se zákony církevní.

Vedle práva visitačního zaručena totiž biskupovi možnost stále na vědomí udržovati stav jmění církevního v diecési. Za tou příčinou uloženo správcům, by dbale opatřovali soupisy movitého i nemovitého jmění, jež spravují,²²⁰⁾ a vydávali ze správy biskupovi účet každoročně.²²¹⁾ Z této povinnosti není výjimky ani tam, kde po obyčeji, privileji neb pořízení zakladatelově jiným ještě osobám účty skládati sluší.²²²⁾

Podléhá-li v tento způsob užitkování svěřeného zboží doзору biskupovu, přirozeno, že tím více mu podléhá jednání o seizování. Vliv biskupovi v této věci pojištěn zákonem, vedle něhož jednání alienační podmíněno a vázáno jeho souhlasem.

Vrchnostenský dozor biskupův sluje cura auctorizabilis.

4. Z instituce patronátní dostalo se správě zboží při chrámech patronátních jiného ještě činitele: totiž patrona.

I ráz i míra součinnosti patronovy byly zákony církevními na určito postaveny a vyměřeny.

Po právu obecném ráz součinnosti vytknut povoláním patrona k dozoru nad správou jmění, jež pod patronátem se nalézá.

Nesluší tedy patronovi mísiť se činně do vlastní správy; a sám dozor není neobmezený, an vlastním dozorcem nad

²¹⁹⁾ Aichner, Compendium Juris eccl. I. c. p. 782—786.

²¹⁰⁾ Cp. 2. Clem. III. 11. s. 1.

²²¹⁾ Trid. sess. XXII. cp. 9 de ref.

²²²⁾ Trid. sess. XXII. cp. 9. de ref. . . . Quodsi e consuetudine aut privilegio aut ex constitutione aliqua loci aliis ad id deputatis ratio reddenda esset, tunc cum iis adhibeatur etiam ordinarius et aliter factae liberationes dictis administratoribus minime suffragantur . . . S. C. C. dt. 20 Decembris 1856.

správou biskup jest a patron tudíž jen podřízené místo v té věci míti může.²²³⁾

U vykonávání dozoru jest patronovi strážiti nad správou jmění patronátního chrámu i obročí, aby nevzalo zkázu a obracelo se k účelům, k nimž věnováno bylo.

Péče vztahuje se v přední řadě ovšem ke správě jmění původního, jímž patron neb jeho předchůdcové chrám nadali; dle obecného mínění však není pouze toto základní jmění — *bona dotalia* — předmětem péče patronovy, nýbrž i přírůstek jmění — *bona noviter adquisita* — jímž odjinud během času základní jmění rozmnoženo bylo.²²⁴⁾

Základem dozorčího práva povolán a oprávněn jest přirozeně patron k úkonům, jimiž náležitého vědomí o způsobu a správnosti správy jmění nabýti lze.

Zejména povolán a oprávněn jest účastniti se visitace kanonické, aby shlédl, kterak postaráno o základní nadání, čeho snad se mu nedostává, v čem by nápravy třeba bylo; ovšem on sám visitátorem kanonickým není.²²⁵⁾ Dále povolán a oprávněn jest žádati, by mu účty předkládány byly;²²⁶⁾ shledá-li v nich závady či nesprávnosti, jež přiči se základnímu nadání, může učiniti případné výtky, dotyčného správce napomenouti, po případě dovolati se nápravy u příslušného biskupa.²²⁷⁾

Zvláště důležitým předmětem dozoru jest jednání o scizování církevního jmění. Jako biskupovi, i patronovi vliv jest zaručen po zákonu církevním, kdykoli jde o scizování při chrámu neb obročí patronátním. Vliv tento větší či menší jest dle rázu alienace samé.

²²³⁾ c. 6 C. IX. q. 1. *Noverint basilicarum conditores in rebus, quas eisdem ecclesiis conferunt nullam se potestatem habere, sed iuxta canonum instituta sicut ecclesiam ita et dotem eius ad ordinationem episcopi pertinere.*

²²⁴⁾ Schilling Bruno, *Der kirchliche Patronat nach canonischem Rechte* Leipzig 1854. S. 89—94. §§ 59—61.

²²⁵⁾ *Trid. sess. XXIV. cp. 3 de refor.*

²²⁶⁾ *Cp. 3. X V. 33. s. 2.*

²²⁷⁾ c. 31 C. XVI. qu. 7. *Filiis vel nepotibus ac honestioribus propinquis eius, qui construxit vel ditavit ecclesiam, licitum sit hanc bonae intentionis habere solertiam, ut si sacerdotem seu ministrum aliquid ex collatis rebus praeviderint defraudare, aut commotionis honestae consentione compescant, aut episcopo vel iudici corrigenda denuncient.*

Dotýká-li se seizení patronátního chrámu či obročí tou měrou, že má v zápětí zrušení neb podstatnou změnu základního nadání, třeba bude k tomuto právnímu jednání souhlasu patronova; odepřen-li byl souhlas bez vážných příčin, může nahrazen býti nálesem soudním.

Kde nejde o takové zasáhnutí do základu nadace patronátní, jednání alienační souhlasem patronovým vázáno není; ale bude slušno a s hledem k znalosti věci, jakou na záduší a obročí při patronovi předpokládati lze, také prospěšno, alespoň slyšeti náhled jeho.²²⁸⁾

Zásadou touto řídí se též alienace obročí, kterou působí změna jeho — innovatio.

Děje-li se totiž přeměna obročí, jež podléhá světskému patronatu, sloučením s jiným patronátním obročím, z příčiny na snadě jsoucí vyžaduje se souhlasu patronova;²²⁹⁾ téhož třeba, kde jde pro nedostatek dotace o zrušení prebend kapitulních pod patronátem světským.²³⁰⁾

Že ani zrušení patronátního obročí — suppressio — při nedostatečném chrámu farním nestane se bez souhlasu patronova, vysvítá z pořízení zákonitého, aby, než se tak stane, mezi jinými i patron byl volán na přispění.²³¹⁾

Děje-li se alienace patronátního obročí prostého přenesením z jednoho chrámu do druhého — translatio, — jest prve slyšeti patrona;²³²⁾ taktéž jen slyšeti třeba patrona, kde běží o změnu obročí rozdělením téhož — divisio.²³³⁾

Se správou záduší do jisté míry souvisí též ustanovování zřízenců při chrámech patronátních, t. j. propůjčování služeb říditele kůru, varhaníka, kostelníka, hrobaře na účet záduší.

²²⁸⁾ Rittner, *Církevní právo kat.*, díl II. str. 234. pozn. 12. — Vering, *Lehrbuch des Kirchenrechtes* I. c. S. 812. — Schilling, *Der kirchl. Patronat*, S. 91 N. 459 strání názoru, že souhlasu patronova při každé alienaci, týkající se církevního zboží na chrámu či obročí patronátním vůbec, třeba, ač př. znává, že požadavek tento nikde v zákoně přímo prohlášen není a jen z povahy advocatiae patronovy vyvoditi se dá.

²²⁹⁾ Trid. sess. XXIV. cp. 15 de ref. Aichner, *Comp. Juris Eccl.* ed V. p. 256

²³⁰⁾ Trid. sess. XXIV. cp. 15 de ref.

²³¹⁾ Trid. sess. XXI. cp. 7. de ref.

²³²⁾ Trid. sess. XXI. cp. 7. de ref.

²³³⁾ Trid. sess. XXI. cp. 4. de ref. Cfr. Aichner I. c. p. 258.

Ze věci samé jest zřejmo, že pořizování toto jako případek — *accessorium* — veškeré zádušní správy v pravomoc oněch orgánů spadá, jimž po zákonu správa tato náleží — tedy v pravomoc správců duchovních.²³⁴⁾

Dozorčímu právu patronovu není tu vyhrazen vliv větší onoho, jež má na správu záduší vůbec; není tedy jeho věci zmíněné zřízence o své újmě ustanovovati, po případě ze služeb jejich vypovídati a propouštěti.

5. Účast patronova v správě jmění při chrámech patronálních označuje se kanonisty jako *cura providentialis* a známá glossa, obsahující souhrn práv a povinností patronálních, vystihuje ji slovem »*defendat*.«²³⁵⁾ —

Co přesahá meze tyto, vypadá z moci patronovy.

Zejména nemá práva dozorčího k úkonům duchovním při chrámu patronálním, leč by to byly okolnosti těchto úkonů, nadací ustanovené a zaručené; nemá práva o zádušním jmění pořizovati a rozhodovati; nemá práva o své újmě konati visitaci chrámu či obročí patronálního; nemá práva mimo čas ustanovený ke skládání účtů požadovati, by mu účty ze správy vydávány byly.²³⁶⁾

Ovšem obecným tímto pořízením zákona není patronovi zhola odňata možnost, nabýti širších kterýchsi práv ke správě jmění zádušního a obročího při chrámu patronálním.

Takového širšího práva nabýti lze hlavně a limine *fundationis*, any zákony církevní připouštějí, by zakladatel chrámu či obročí se svolením příslušného biskupa sobě a nástupcům v patronátě kterýchsi výsad si vymínil.²³⁷⁾

Výhrada tato nabývá pak rázu úmluvy a jest jako *lex fundationis* závazna na budoucno. Přípustnost a vážnost podobné úmluvy zřejmě dosvědčena též na sněmě Tridentském.²³⁸⁾

²³⁴⁾ Aichner I. c. p. 423. n. 9.

²³⁵⁾ Cp. 25 X. III. 38. Patrono debetur honor, onus, utilitasque; praesentet, praesit, defendat, alatur egenus.

²³⁶⁾ Trid. sess. XXIV. cp. 3. de ref.

²³⁷⁾ Schilling I. c. S. 88 § 59.

²³⁸⁾ Trid. ses. XXV. cp. 5. de ref. Ratio postulat ut illis, quae bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur, quando igitur ex beneficiorum quorumcumque erectione seu fundatione . . . qualitates aliquae requiruntur, seu certa illis onera sunt iniuncta, in beneficiorum collatione seu in quacumque alia dispositione eis non derogetur.

Dožaduje-li se patron mimo základní úmluvu nad míru obecného zákona práva k přímé spolusprávě církevního jmění, třeba bude na uplatnění výsady takové zvláštního papežského privileje.²³⁹⁾
(POKR.)

O chronologickém pořádku knih Esdrášovy a Nehemiášovy.

Napsal FR. VINC. ZAPLETAL Ord. Praed.

Odpověď kterou jsme nahoře dali, nám dostačuje, a proto není nám třeba, obírat se zevrubněji těmito poněkud přece jenom temnými texty knihy Esdrášovy, které nás jistě nedošly neporušeny. Raději bychom četli někde zřejmě, třeba krátce, že cizinky byly propuštěny. Van Hoonacker dí, že takový text existuje, a to na konci, ve v. 44, který praví: »Všichni tito vzali cizí ženy וְיִשְׂרָאֵל מְאָרָם וְיִשְׂרָאֵל מְאָרָם. Tato poslední slova nemají smyslu, jsou tedy porušena, neboť »a byly mezi nimi ženy, které položily děti« nehodí se k celku. Proto nezbývá, než rekonstruovati původní znění. Ale jaké pak bylo? Nejjednodušeji zdá se text opravovati A. Kuenen, jenž čte נְשִׂאִים místo נָשִׁים t. j. »a někteří z nich vzali je (cizí ženy) pro své děti«. Ale Van Hoonacker této konjektury nepřijímá, a to vším právem, neboť před r. 44. jsou výslovně jmenováni všichni Židé, otcové i synové, kteří měli manželky neisraelské, a po takovém výpočtu nehodí se slova, že i někteří ze synů měli cizinky. Bertheau-Ryssel opravují: וְיִשְׂרָאֵל מְאָרָם וְיִשְׂרָאֵל מְאָרָם, a to by se již spíše hodilo k mínění Van Hoonackerovu, který však raději opravuje podle 3. Esdr. 9, 36.: πάντες οὗτοι συναΐσαν γυναῖκας ἀλλογενεῖς καὶ ἀπέλυσαν αὐτάς ὅν τε τέκνους, »všichni tito vzali cizí manželky a propustili je s jich dětmi«. Čte tedy Esdr. 10, 44.: וְיִשְׂרָאֵל מְאָרָם וְיִשְׂרָאֵל מְאָרָם.¹⁾ To jest pravděpodobno; ale nejsou vyloučeny i jiné opravy jako příkladem A. Klostermannova: וְיִשְׂרָאֵל מְאָרָם וְיִשְׂרָאֵל מְאָרָם »a byli mezi nimi, kteří vzali ženy a děti jejich«, t. j. s manželkami

²³⁹⁾ Cp. 2. VI° III. 9. Srov. výše poznámku 217.

Vering l. c. S. 485.

¹⁾ Van Hoonacker, l. c. str. 37.

cizinkami vzali někteří i jejich děti, které totiž tyto měly z dřívějších manželství, a tím byly jejich děti ještě více pohanskými než děti poslé z cizinky a z israelity.²⁾

Ale i když Esdráš v této příčině dosáhl, oč usiloval, není nikterak s podivem, že i Nehemiáš zakročuje proti témuž zlořádu, neboť, jak jsme řekli, za Esdráše odstraněn mohl v obci israelské brzo zase zapustiti své kořeny.

4. Závažnějším jeví se čtvrtý důkaz van Hoonackerův, který záleží v tom, že v knize Nehemiášově Esdráš objevuje se na začátku své činnosti, hraje úlohu vedlejší, kdežto v knize Esdrášově jest na vrcholu své moci a slávy a v čele všech, kteří se vrátili ze zajetí. Ve čtyřech posledních kapitolách knihy Esdrášovy řídí vše, jest ode všech uznán za prvního a kde kdo ho poslouchá. Jinak se nám ukazuje v knize Nehemiášově. V prvních kapitolách jmenují se různé osoby, které Nehemiášovi pomáhali, ale Esdráš tam není uveden ani jednou. Bylo by to možno, kdyby ho 12 let před tím Artaxerxes byl delegoval, a kdyby Esdráš tam byl měl takový vliv? A jak pak by Nehemiáš mohl říci, že všichni jeho předchůdci měli na zřetelu jen své zájmy a utlačovali lid? (Neh. 5, 17.). Konečně Esdráš ukazuje se v hl. 8. v hromadě svolané, ale jaké moci se těší? Žádné nebo velice malé, neboť zastává tam úřad zcela nepodstatný, čta jen zákon. Po druhé ho vidíme v hl. 12., na svátek posvěcení hradeb; než i zde hraje jenom vedlejší úlohu: Nehemiáš, jenž sám všecko řídil, postavil ho v čelo zpěváků a tím mu vykázal místo, které se neshoduje s hodností vůdce karavany, jímž Esdráš by dříve byl. Že se Esdráš netěšil zvláštní hodností, poznáváme i z toho, že v hl. 10. nepodepisuje smlouvu jako Nehemiáš a někteří jiní vynikající Židé. Také o něm nic není slyšeti v hl. 13., když Nehemiáš působí po svém druhém příchodě do Jerusáléma. To vše dá se tím vysvětliti, že za Nehemiáše byl Esdráš teprve na začátku své kariéry a hlavní úlohu dostal teprve později, roku 7. krále Artaxerxa II., jenž ho ustanovil administrátorem Judska a Jerusáléma. A protože přišel později s karavanou svojí, není v recenzi (hl. 7. a násl.) lidu na jeho karavanu brán ohled. A

²⁾ A. Klostermann l. c. str. 243.

tím nám také není s podivem že, Neh. 12, 26. napřed se jmenuje Nehemiáš a teprve po něm Esdráš; jest to pořádek úplně chronologický.³⁾

Tot celá tíha důkazů, které jsou též pádnějšími než-li předešlé! Avšak nedejme se jimi másti, nýbrž proberme část po částce, zda-li tak nepozbudou trochu své důkaznosti.

Mně se vždycky podobá, jako by se charakteru Esdrášovu často nerozumělo. Pozdější židé ho postavili sice do popředí, ale on sám nikdy se na přední místo netlačí, nikdy nezdá se jednati z vlastního popudu, nýbrž spíše vybidnut od jiných. Těší se oblibě a má veliký vliv, protože pochází z rodiny velekněžské (Esdr. 7, 1—5.) a zná dobře zákon Mojžíšův (ib. v. 6.). Když však chce rozvésti sňatky s ženami neisraelskými, přicházejí k němu druzí, kteří ho o tom zpravují, a z lidu samého též vychází prostředek, kterým by se zlo vhodně dalo odstraniti (Esdr. hl. 9. a 10.). Ne mocí, nýbrž oživením úcty před zákony, které dle mínění všech pocházejí z vůle Boží, chce obrátiti vinníky.

A nemýlíme-li se, podobně jedná v knize Nehemiášově jako v 8., 1. násl., kde čte zákon teprve tehdy, když ho druzí o to žádali. Také podpis Neh. 10, 1. vychází od lidu! A takto-li se věc má, rozdíl mezi Esdrášem knihy první a Esdrášem knihy druhé pozbývá tuším již poněkud své velikosti.

Toto předeslavše, přistupme již k důkazu samému. V první části knihy Nehemiášovy, kde jsou jmenovány různé osoby, které mu pomáhaly, Esdráš prý se neobjevuje ani jednou, ač by 12 let před tím byl prvou osobou. Snad se to dá vysvětliti tím způsobem, že právě Nehemiáš stal se nyní hlavou všeho, Esdrášův vliv politický však že přestal, aspoň již nebyl zástupcem královým, nýbrž Nehemiáš. Esdráš vůbec nebyl místodržitelem (pechon), jako Nehemiáš, a proto o něm neplatí slova Nehem. 5., 15.: že dřívější místodržitelé lid utlačovali.

V hromadě popsané Neh. 8. má Esdráš přece jistou auktoritu, ač ne takovou jako Nehemiáš.

³⁾ Van Hoonacker l. c. str. 7—9.

A že při svěcení zdí (Neh. 12.) jest jenom v čele zástupu zpěváků, také mnoho nedokazuje. Jistá hodnota to byla, neboť šel jako jejich vůdce (Neh. 12, 36.). Ostatně není vyloučeno, že vedl celý jeden průvod, jako Nehemiáš vedl druhý. Prvý průvod jest popsán 12. 31—37. Hoonacker dří,⁴⁾ že jej nevedl Esdráš, nýbrž jenom část jeho, totiž zpěváky; v čele průvodu však že šel Hošaja a polovic knížat judských. Ale zdá mi se, že tito jsou napřed jen jmenování, kdežto pravým vůdcem jmenován Esdráš (v. 36.).

A Neh. 10. nevyskytuje se jeho jméno mezi těmi, již podepsali listinu, protože chtěl státi v pozadí, jak měl ve zvyku.

V recenzi lidu (Neh. 7.) neuvádí se karavana Esdrášova, protože byla dobře známa; přišla teprve před krátkou dobou; uvedení však zvláště ti, kteří přišli se Zorobebelem, protože jich počet a jména již částečně mohla vejít v zapomenutí. A mimo to Nehemiáš (7, 5.) našel seznam jejich, což mu dalo podnět k jeho opsání.

Neh. 12, 26. Esdráš se jmenuje po Nehemiášovi, ne k vůli pořádku chronologickému, nýbrž spíše proto, že v celé knize Nehemiášově tento jako místodržitel královský zaujímá prvé místo.

Také nelze nic důsledkovati z toho, že Neh. 10. zdají se býti uvedeni otcové těch, kteří přišli s Esdrášem (Esdr. 8.). Tak Neh. 10, 16. (hebr. 10, 17.) stojí prostě Adonijam (nebo vlastně pokazené: Adonia), ale Esdr. 8, 13. »synové Adonijama«; Neh. 10, 15. (hebr. 10, 16.) Bebai, avšak Esdr. 8, 11. »synové Bebai«; Neh. 10, 17. Bagoi, za to Esdr. 8, 14. »synové Bagoi«; Neh. 10, 15. (hebr. 10, 14.) Elam, Esdr. 8, 7. »synové Elam«. To nic nedokazuje, neboť Adonijam, Bebai, Bagoi, Elam a j. nejsou jména osob, nýbrž větších rodin, jak již dobře podotkl E. Meyer,⁵⁾ čímž slovo »syn« nabývá širšího významu, znače tolik co příslušníka, člena rodiny Adonijam, Bebai atd.

5. Posledním důkazem van Hoonackerovým jest shoda dějin té doby s jeho hypotézou. Podrobnosti dějin Nehemiášových

⁴⁾ Van Hoonacker l. c. str. 56 násl.

⁵⁾ E. Meyer l. c. str. 135 a násl.

shodují prý se se skutky a s celým charakterem Artaxerxa I., jak je popisují historici řečtí. V 7. roce jeho vlády nelze prý naléztí místa pro události vypravované ve čtyřech posledních hlavách knihy Esdrášovy, neboť byl tehdy zaměstnán válkou v Egyptě. Ale dobře se ta fakta dají vpravit do doby Artaxerxa II., po porážce Cyra mladšího.

Řekl jsem již, že co vypravuje 4. hlava knihy Esdrášovy, spadá do doby krále Kambyša. Příchod Esdrášův někteří, jako P. Lagrange, kladou ne do doby Artaxerxa II., nýbrž Artaxerxa III., a tuším, že tak dobře činí, když již s van Hoonackerem připouštějí, že Esdráš přišel po Nehemiášovi. Tím by se již urazilo ostří tohoto pátého důkazu van Hoonackerova. Já bych důsledně šel dále. Protože ve 4. hl. knihy Esdrášovy bylo jméno Artaxerxovo napsáno od opisovače místo jména Kambysova, myslím, že je napsal někde i místo jiných, zvláště tam, kde se popisuje příchod Esdrášův a Nehemiášův. Nepřišli snad do Palestiny za krále Daria? Tento nástupce Kambyšův řídil se zásadami, jež Israelitům přály; on jim dovolil dostavěti chrám. A když chrám byl ukončen, bylo radno poslati Židům také muže znalého zákona, jakým byl Esdráš, aby nově založená obec se vyvíjela na základech jí přirozených. A později, aby dovršil dílo začaté, poslal asi Nehemiáše. Tomu by nasvědčovala též ta okolnost, že by dle obvyčejného mínění za Nehemiáše působil teprve třetí velekněz, což by bylo málo pro dobu 90 let. A konečně možno jméno Dariovo naléztí za Nehemiáše v knize Neh. 12, 22., ač verš jest poněkud pokažen. Prvé slovo, totiž **הַלֵּוִיִּם**, vztahuje se ještě k verši předešlému. Ostatek verše zní: **אֶלְשִׁיב יוֹדֵעַ יִיחָזֵק יוֹדֵעַ כְּתוּבִים רָאִשִׁי אֲבוֹתָ וְהַכֹּהֲנִים עַל־מַלְכוּת אֶלְשִׁיב יוֹדֵעַ**. Bud' si smysl jakýkoliv, máme zde velekněze Eliášiba, který dle jiných textů žije za Nehemiáše, jmenovaného současně s Dariem. Aby se tomu vyhnuli, překládali sice někteří exegeté předložku **עַל** slovem „až po“, ale dali jí tak význam, jehož nemá. Nemůže tu značiti nic jiného než *v* (totiž: v království Daria perského).⁶⁾ Tak-li se věc má, přišli Israelité se

⁶⁾ Srv. H. Winckler, *Altorientalische Forschungen*, zweite Reihe. Bd. II. S. 221.

Zorobabelem r. 537., chrám byl dostavěn r. 316, Esdráš přišel r. 515, v sedmém roce krále Daria, a Nehemiáš přišel r. 20. téhož krále, Israelitům přejícího.

Chronologie života Páně.

Podává FR. FRYČ.

C) *Pilatus.*

Pilát byl v Palestině prokurátorem; všeobecně o prokurátorech pojednáno u Quirinia, dodati toliko dlužno, že prokurátoři skoro výhradně bráni byli z rytířů, kteří v dotyčné krajině či provincii již vyšší úřady zaujímali.

Ježto prokurátoři svaté země nastoupili jaksi místo židovských králů, vztahovala se jejich pravomoc na Judeu, Samarii a Galileu; hlavním úředním sídlem byla Césarea; do Jerusaléma odebrali se prokurátoři k velikonocům a jiným příležitostem, když se větší množství lidu sešlo; bydlili pak v Jerusalemě v hradě Antonii.

U Quirinia zmíněno, že dle Mommsena Palestina stala se roku 6. po Kr. (759.) zvláštní provincií (což Zumpt popírá, tvrdě, že stala se součástíou provincie syrské); v novější době tvrdí H. Kellner,¹⁾ že Palestina byla zvláštní prokuratorskou provincií, která teprve ve 3. století po Kr. se Syrií spojena byla (což prý Tertulliána k tomu svedlo, že nazývá Piláta syrským prokurátorem).

V Palestině byli následující prokurátoři:

Volumnius (nejspíše za místodržitele S. Saturnina).

(Titius) Sabinus (za místodržitele Vara).

Coponius 6—9 (759—762; dle Velického 6—7).

Marius Ambivius (kdy? Velický: 8—; zmíněn u Josefa, Starož. 18, II, 2).²⁾

¹⁾ Kirchenlexikon X, 1, vydán roku 1897.

²⁾ Καὶ Κοπώνιος μετ' οὗ πολὺν (po jistém svátku velikonočním, o němž Josef mluví) εἰς Ῥώμην ἐπαναχωρεῖ, διάδοχος δὲ αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς παραγίνεται Μάρκος Ἀμβιβύσιος, ἐφ' οὗ καὶ Σαλώμη τοῦ βασιλέως Ἡρώδου ἀδελφῇ μεταστάσα . . . Má-li Kellner

Annius Rufus ?—14 (767; Velický —15).

Valerius Gratus 15—26 (768—779).

Pontius Pilatus 27—37 (780—790; Velický —36).

Marcellus (prozatímně od místodržitele L. Vitellia ustanoven, nejspíše pak od císaře potvrzen, vytrval 37—41 či 790—794; 41—44 (794—797) byl Herodes Agrippa I. králem, v té době byl Marullus vrchním velitelem jako praefectus či legatus legionis).

Cuspius Fadus 44—46 (797—799).

Tiberius Julius Alexander 46—48 (799—801).

Ventidius Cumanus 48—52 (801—805).

Claudius Antonius Felix 53—54 (805—807; sr. Skutky apošt. 24, 27.; Vel. 53—55).

Porcius Festus 54—60 (807—813).

Albinus 61—64 (814—817).

Gessius Florus 64—65 (817—818; Velický 65—66).

T. Flavius Vespasianus 66— (819—; Velický 67—69), vrchní vojenský velitel tří legií.³⁾

Evangelista jmenuje Pontia Piláta; nutno o témž zevrubněji pojednávat.

Pontius Pilatus poslán od císaře do Palestiny; když nejspíše dříve nějaký vyšší úřad zastával, po Valeriu Gratovi stal se prokurátorem Palestiny; byl *v řadě* prokurátorů (od roku 6. po Kr.) pátým; chtěl na zimu vojsko ze Samarie do Jerusáléma do zimního tábora uvést; aby židy pohaněl, dal zároveň v noci vnést zakryté prapory s obrazem císařovým (jeho předchůdcové, znajíce odpor židů proti všem obrazům, přinášeli prapory bez obrazů). Sám odebral se do Cesareje. Když židé druhého dne prapory římské i s obrazy v Jerusálémě spatřili, odebrali se u velkém

---

pravdu, tu by bylo nejlépe jako z pravidla pro Koponia, Ambivia a částečně i Rufa stejnou dobu prokurátorství stanovit, ježto Augustus rád se jistých pravidel přidržoval; tu byla postupnost: Coponius 6—9 (759—762); M. Ambivius 9—12 (762—765); Annius Rufus 12—15 (765—768).

³⁾ O jednotlivostech viz H. Kellner, Die römischen Statthalter (Insbrucker Zeitschrift 1888 st. 632). — Tiberius ponechával dle své zásady úředníky a vyšší důstojníky po delší dobu v provinciích (Tacit, Annal. I. 80), proto za jeho panování jen dva prokurátorové v Palestině.

množství k Pilátovi a prosili ho po několik dní, aby obrazy z Jerusáléma odstranil. On poručil sedmého dne konečně, aby se v cirku sešli, že jim své rozhodnutí oznámí; zatím schoval tam ozbrojené vojáky, a když židé opět na něm žadonili, dal je vojáky obstoupiti a hrozil, že dá každého pobíti, kdo pokojně domů neodejde. Židé však vrhli se na zem, obnažili svou šíjí a přísahali, že chtějí raději zemřítí, než aby něco proti zákonům dovolili. Pilát obdivoval se jich tvrdošíjnosti, a dal prapory s obrazem císařovým z Jerusáléma do Césareje odnésti. (To stalo se nejspíše v první podzim prokurátorství Pilátova, tedy r. 27., později by to bylo nevysvětlitelným).

Podobný případ vypravuje Filo Judaeus.⁴⁾ Pilátus dal hrad Antonii dle římského způsobu různými votivními tabulkami (na nichž žádný obraz nebyl, ale jen nápis hlásající, že jsou účtě Tiberiově věnovány) vyzdobiti. Ale čtyři herodiánští princové žádali nejprve na Pilátovi odstranění tabulek; když jim nepovoleno, odebrali se k císaři, (dle Calmeta poslali jen dopis) a dosáhli toho, že Pilát napomenut a tabulky odstraněny. Proto hněval se Pilát s Herodem Antipou (Luk. 23, 12).

U evangelisty (Luk. 13, 1 atd.) jest zmínka o tom, že Pilát dal kdysi galilejské židy při oběti pobíti (bez udání času a místa); vypravují tu příhodu židé Pánovi před posvěcením (25. Casleu) posledního roku působení Páně. (Dle Calmeta r. 32.)

Později dal stavěti vodovod 40 km dlouhý z peněz pokladu chrámového; když židé se srotili a proti jeho jednání protestovali, ba i stavbu překaziti se snažili, dal je potrestati svými vojáky, kteří v židovském obleku se mezi lid vmísili a buřičům tak napráskali, že někteří zemřeli, jiní těžká poranění utrpěli (dle Calmeta roku 34 po Kr.).

Josefus Flavius nezmiňuje se o ukrutnosti v evangeliu zmíněné (Luk. 13, 1), za to však vypravuje o jiné, která byla příčinou, že Pilát sesazen. U Samaritánův objevil se jakýsi fanatik (či zrádce), který předstíral, že jim na svatém vrchu Garizim ukáže posvátné nádoby od Mojžíše tam uschované a zakopané. Ti uvěřivše, odebrali se v přehojném počtu ozbrojeni do vesničky Tiratana, kdež

⁴⁾ Legatio ad Cajum, cp. 38 sq.

chtěli čekati na všechny, kteří by se ještě průvodu účastniti chtěli. Zatím dal Pilát přístup na horu svým vojskem osaditi, z lidí shromážděných mnohé zabíti, jiné zajati a ze zajatých nejvznešenější odpraviti. Když vzbouření utichlo, odebral se sněm či senát (*ἡ βουλὴ*) samařský k Vitelliovi, místodržiteli syrskému, (do Antiochie) a stěžoval si do ukrutnosti Pilátovy. Vitellius ustanoviv přítele svého Marcella prozatímním prokurátorem v Palestině, poručil Pilátovi, aby se odebral do Říma a tam se ze spáchaných a jemu předhazovaných zločinův u císaře zodpovídal. Pilát po 10 letech prokurátorství pospíchal do Říma, poslechnuv rozkazů Vitelliových, jimž nesměl odpírati. Ale dříve než do Říma přišel, zemřel Tiberius.⁶⁾

Dle Eusebia⁶⁾ skončil Pilát za Kaliguly (37—41) sebevraždou ve Vienně v Gallii, kamž byl do vyhnanství poslán. Byl-li roku 40. vůbec na živě, byl jistě padlou veličinou; tomu aspoň svědčí bezohledná kritika, s kterou Herodes Agrippa oproti císaři o Pilátově prodajnosti, loupeživosti, hrabivosti a ukrutnosti mluvil.⁷⁾

Jest snad možno dle jmenování Piláta u evangelisty nějaké

⁶⁾ Starož. 18, IV, 2: *Καὶ Οὐδέλλιος, Μάρκελλον τῶν αὐτοῦ φίλων ἐκπέμψας ἐπιμελητὴν τοῖς Ἰουδαίοις γενησόμενον, Πιλάτον ἐκέλευσεν ἐπὶ Ῥώμης ἀπιέναι, πρὸς ᾧ κατηγοροῦν Ἰουδαῖοι διδάξοντι τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ Πιλάτος, δέκα ἔτεσιν διατρίψας ἐπὶ Ἰουδαίας, εἰς Ῥώμην ἡπείγετο, ταῖς Οὐδέλλιον πειθόμενος ἐπιτολαῖς, οὐκ ὄν ἀντιπεῖν. Πρὶν δὲ ἢ τῇ Ῥώμῃ προσθεῖν αὐτὸν, φθάσει Τιβέριος μεταστάς. K tomu dodává Kellner (Innsbrucker Zeitschrift I. c.): Nutno sesazení Pilátovo do počátku roku 37 (790) klásti, ježto Tiberius 16. března 37 zemřel. U Josefa (Starož. 18, IV, 3) hned potom (po smrti Tiberiově) zmíněné velikonoce připadají do roku 37. — Později (ibidem V, 3) zmínuje se Josef o téže velikonoce a neříká, že jest totožná s předešle zmíněnou; tato jeho nedbalost mohla by někoho svést k mínění, že velikonoce ve IV, 3. jmenovaná by připadala do roku 36 (789).*

⁶⁾ Církevní dějiny II, 7.

⁷⁾ Legatio ad Caesarem (Philonis Judaei) I. c. — O Pilátovi viz Starož. 18, II, 2 (na konci); III, 1—3, IV, 1—2; Válka 2, IX, 1—3 (Obsah těch míst svrchu podán). — Taciti Annales XV, 44 (bude níže citováno). — Novější spisy o Pilátovi: Rosières, Ponce Pilate. Paris 1883. — G. A. Müller, Pontius Pilatus, Stuttgart 1888. — Dle středověké legendy nenašel Pilát pokoje ani v Římě ani ve Vienně, odešel do Švýcarska k nynějšímu Lucernu a tam se vrhl do jezera, které po něm Pilátovo jezero sluje.

Calmet charakterisuje Piláta následovně: ein Mann von einer heftigen Gemüthsart, und alles sollte nach seinem Sinne gehen. Er unterbrach die Ruhe in Judäa, und gab die erste Gelegenheit zu denen hernach folgenden Unruhen und Empörungen.

datum vypočítávati? Poněkud. Josefus Flavius vypravuje, že Pilát po desítiročním úřadování poslán do Říma; než-li tam přišel, zemřel Tiberius dne 16. března 37. (790).

Jedná se o to, zda Pilát spěšně či pomalu do Říma se ubíral.

Přívrženci obyčejného počítání u Lukáše (3, 1) odvolávají se na výraz *ἡπείροτο*-pospíchal (u Josefa). Pilát spěchal,⁸⁾ byl tedy asi za měsíc v Římě; odešel asi ku konci února; na žádný způsob před lednem r. 37; byv 10 let v úřadě, počal v Palestině úřadovati roku 27 (780; nanejvýše v druhé polovici roku 26 či 779); na žádný způsob již v první polovici roku 26 nebo snad ještě dříve. Tento výklad shoduje se s udáním Eusebiovým,⁹⁾ který příchod Pilátův do 12. roku panování Tiberiova klade (mezi srpnem r. 25 a 26 či 778 a 779).

Přívrženci dřívější epochy Tiberiovy uvažují: Pilát byl sice od Vitellia sesazen a do Říma poslán, ale brzo tam nepřišel; neboť měl skládati účty ze svého panování a boje se špatné odplaty, zdržoval se nějaký čas v Syrii nebo jiné asijské provincii, chtěje se pak špatnou cestou omluviti. Cesta do Říma trvala za nepříznivých okolností velice dlouho,¹⁰⁾ Tiberius pak byl ve mnohých záležitostech, zvláště v odsuzování, velice zdlouhavým,¹¹⁾ nepospíchal; mohlo se tedy státi, že mezi odjezdem Pilátovým z Jerusalema a jeho příchodem do Říma více než rok uplynul.

Mimo to zdá se, že Josef vladení Pilátovo orok kratší udává, než skutečně bylo.¹²⁾

⁸⁾ Cesta do Říma z Palestiny mohla trvati od jednoho až do tří měsíců. Tak Kellner (Katholik 1887. II. 170.) s odvoláním na Josefa (Válka 2, X, 5). — V době mezi 11. listopadem a 5. březnem byla plavba na moři vůbec zastavena. (Lersch, Einleitung I, 180). V době mezi 20. červencem a 28. srpnem (40 dní) válly etesie, prudké větry; v té době byla plavba ne-li zastavena, tedy aspoň velice stížena. (ibid. 59. — Sr. Josef, Star. 14, XIV. a Válka I, XIV.).

⁹⁾ Eusebius, Dějiny církevní I, 9. s odvoláním na Josefovy Starozitnosti 18, II, 2, kde se následující čte: *Τότος ἤδη οὗτος αὐτοκράτωρ (Tiberius) καὶ πεμπτός ὑπ' αὐτοῦ παρὴν Ἰουδαίους ἔπαρχος, διάδοχος Ἀννίου Ρούφρου, Οὐαλέριος Γράτος* ὡς πάσας ἐργάσθαι Ἀνατον, Ἰσμήνην ἀρχιερέα ἀποφαίνει τὸν τοῦ Φασι. Καὶ τοῦτον δὲ μετ' οὐ πολὺν μετασπήςας, Ἐλεάζαρον τὸν Ἀράου τοῦ ἀρχιερέως υἱὸν ἀποδείκνυσιν ἀρχιερέα. Ἐναντιοῦ δὲ διαγενομένου, καὶ τὸνδε πάσας Σίμωνι τῷ Καμήδου τὴν ἀρχιερευσίην παραδίδωσιν. Οὐ πλέον δὲ καὶ τῷδε ἐναντιοῦ τὴν τιμὴν ἔχοντι διεγέμετο χρόνος, καὶ Ἰώσηπος, ὁ καὶ Καΐφας, διάδοχος ἦν αὐτῶ. Καὶ Γράτος μὲν ταῦτα πράξας, εἰς Ρώμην ἐπανεστρέφει, ἐνδεκα ἔτη διατρέψας ἐν Ἰουδαίᾳ. Πόντιος δὲ Πιλάτος διάδοχος αὐτῶ ἦκεν.

¹⁰⁾ Sr. Skutky apoštolské, kap. 27.

¹¹⁾ Staroz. 18, VI, 5, kde se nazývá *μετλήτης* (zdlouhavec), *ἀπεργίωπος* (lenivec).

¹²⁾ Sepp, Leben Jesu, I. 114.

(Dle toho by byl možným příchod Pilátův do Jerusáléma a nastoupení úřadu v roce 24 či 777 ba i na konci roku 23 či 776).

D) Tetrarchové.

Jména: Herodes, Filipp a Lysanias jsou bez chronologického významu. Jmenování Lysaniovo bývá od několika rationalistických vykladatelů za chybu vykládáno. Avšak již mírnější protestantiští vykladatelé obhajují správnost udání evangelistových.¹³⁾

E) Annáš a Kaifáš.

O velekněžích vypravuje se hlavně dle Josefa Flavie¹⁴⁾ následující: Herodes nejprve počal na úřad velekněžský dosazovati své přívržence (nikoli z rodů kněžských); dosadil a sesadil šest

¹³⁾ Schürer, (Rehms Handwörterbuch des biblischen Alterthums 1893. I. 947 a). Es ist sehr wahrscheinlich, dass um die Zeit des öffentlichen Auftreten Johannis des Täufers und Jesu Christi ein Lysanias Tetrach von Abilene war, und das die betreffende Notiz des Lukas auf guter Überlieferung beruht. Die theologische Kritik hat dies vielfach bezweifelt, indem sie meinte, Lukas habe aus der »Tetrarchie des Lysanias«, welche noch um 40–50 n. Chr. vorkommt, irrtümlich geschlossen, dass um 30 n. Chr. ein Lysanias Tetrach von Abilene gewesen sei, während die Bezeichnung auf den im Jahr 36 vor Chr. hingerichteten Lysanias zurückgehe. Unsere Darstellung wird gezeigt haben, dass dieses Urtheil auf einer unvollständigen Erwägung der Thatsachen beruht. — Celá záležitost jest asi ta: Lysanias, syn Ptolomea Mennea, po čtyřletém panování odpraven; jeho země obsahovala: Itureu, Chalcis, Ulatu, Panias a Abilene. Josef praví [Star. 19, V, 1 Ἀβίλαν δὲ τὴν Ἀνσανίου a Válka 2, XI, 5: χωρὶς δὲ τούτων ἑτέραν βασιλείαν τὴν Ἀνσανίου καλουμένην], že Agrippa dostal Abilu Lysaniovu, což se nemůže vztahovati na Lysaniu před 70 lety zemřelého; mimo to jest jeden nápis, mluvící o tetrarchovi Lysaniově (Wieseler, Synopse str. 183., kdež praví: Wir lernen wieder, dass da, wo man dem Lucas den Mangel der Sachkenntnis nachweisen will, solche Ehre anderer Seits sei.).

¹⁴⁾ Starož., 20, X. caput unicum: Τὴν δὲ βασιλείαν Ἡρώδης παρὰ Ρωμαίων ἐγχειρισθεὶς οὐκέτι τοὺς ἐκ τοῦ Ἀσσυριαίου γένους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ τοὶν ἀσήμεος καὶ μόνον ἐξ ἱερέων οἳσι πλὴν ἐνὸς Ἀριστοβούλου, τὴν τιμὴν ἀπένεμε. . . . Ἐπράξε δὲ ὁμοία τῷ Ἡρώδῃ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἱερέων Ἰσραὴλ τε ὁ αὐτῶν ἀδελφεὸς καὶ οἱ μετὰ τοῦτον τὴν ἀρχὴν Ρωμαῖοι τῶν Ἰουδαίων παραλαβόντες. Εἰσὶν οὖν οἱ ἀπὸ τῶν Ἡρώδου χρόνων ἀρχιερατεύσαντες, μέχρι τῆς ἡμέρας, ἣ τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν. Τίτος ἔλθων ἐπιπολέησεν, οἱ πάντες εἰκοσι καὶ ὀκτὼ, χρόνος δὲ τούτων ἔτη πρὸς τοῖς ἑκατὸν ἑπτά.

velekněží; Archelaus, jeho syn, dosadil tři, Valerius Gratus, prokurátor, sesadil a ve třech letech téměř postupně jmenoval čtyři velekněze: Ismaele, Eleazara, Šimona a Josefa Kaifáše.

Byli pak od Heroda až do sboření Jerusalema následující velekněží: ¹⁵⁾

1. Hananel 37—35 před Kr. (717—719)
2. Aristobulus Alexandri (Filius) 35 před Kr. (719)
3. (Hananel po druhé) 35—33 před Kr. (719—721)
4. Jesus Phabi 33—23 před Kr. (721—731)
5. Simon Boethi 23—5 před Kr. (731—749)
6. Matthias Theophili 5—3 před Kr. (749—751)
7. Joazar Simonis 3—1 před Kr. (751—753)
8. Eleazar Simonis 1—6 po Kr. (754—759)
9. Jesus Siahí 6—7 po Kr. (759—760)
10. (Joazar Simonis) 7 po Kr. (760)
11. Ananus I. Sethi 8—23 po Kr. (761—776)
12. Ismael Phabi 23 po Kr. (776)
13. Eleazar Anani 23—24 po Kr. (776—777)
14. Simon Camithi 24—25 po Kr. (777—778)
15. Josef Caiphas 25—36 po Kr. (778—789)
16. Jonathas Anani 36—37 po Kr. (789—790)
17. Theophilus Anani 37—41 po Kr. (790—794)
18. Simon Cantharus Boethi 41 po Kr. (794)
19. Matthias Anani 42—43 po Kr. (795—796)
20. Elioneus Canthari 43—45 po Kr. (796—798)
21. Joseph Canei 45—47 po Kr. (798—800)
22. Ananias Nebedei ¹⁶⁾ 47—53 po Kr. (800—806)

¹⁵⁾ Bylo dosti těžko najít a stanovit léta velekněží; Calmet podává seznam dosti úplný, ale přece zastaralý, Kirchenlexikon jest v té věci neúplný, Kellner ve svém důkladném pojednání zdržuje se na několika místech bližšího udání. Musil tedy spisovatel s přihlédnutím Flavio Josefa celou řadu (pokud se jejich let týče) doplňovati. Až k roku 6. po Kr. udáváno spíše dle Calmeta, potom dle Kellnera; odchylky budou odůvodněny.

¹⁶⁾ Latinské genitivy při jednotlivých jménech značí jméno otce. — Dle Schürera zval se otec naznačeného Ananiáše Nedebeus (nikoli Nebedeus) a byl veleknězem 47—59. Proti tomu uvádí Kellner Josefovy Starožitnosti 3, XV, 3 (*Ὁ δὲ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦδε τοῦ πολέμου μικρὸν ἐμπροσθεν, Κλαυδίου Παυλίου ἀρχιερέως, Ἰσμαήλου δὲ πατρὸς ἡμῶν ἀρχιερέως ὄντος, . . .*); Schürer brání se tvrzením, že citované místo jest „Gedächtnissfehler des Autors“ (!).

23. Ismael Phabi 53—54 po Kr. (806—807)
 24. Joseph Cabei 54—60 po Kr. (807—813)
 25. Ananus II. Anani 60 po Kr. (813)
 26. Jesus Damnaei 61—64 po Kr. (814—818)
 27. Jesus Gamalielis 64 po Kr. (818)
 28. Matthias Theophili 65—70 po Kr. (819—823)
 Phannias Samuelis 70 po Kr. (823).

Evangelista jmenuje Annáše a Kaifáše; nutno tedy o nich něco bližšího zvědět.

Annáš, syn Sethův, byl od Quirinia asi ¹⁷⁾ roku 8. po Kr. (761) dosazen, sesazen od Valeria Grata asi roku 23. po Kr., žil

¹⁷⁾ Od Annáše až do Kaifáše jsou udání velice různá:

	Dle Calmeta	Dle Kellnera	Dle Schürera	Dle Schegga	Dle Wieselera
Annáš	13—24	7—	6—15	7—14	6—14
Ismael	24	—	—	(14)	15
Eleazar	24	23—24	—	(15—16)	15—16
Šimon	25	24—25	—	(16—17)	16—17
Kaifáš	26—35	25—36	18—36	17—35	17—35.

Místa o Annášovi jsou u Josefa: a.) 18, II, 1: *Κυρήμιος δὲ τὰ Ἀρχιερέων χορήματα ἀποδόμενος ἤδη, καὶ τῶν ἀποτιμύσεων πέρας ἔχουσῶν* (udání doby sr. Herodes B. VIII. pozn.) . . .
 Ἄνανον τὸν Σέθ καθίσταται ἀρχιερέα. — b.) 18, II, 2. (svrchu citovanou Piláta). — c.) 20, IX, 1: *Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀφείλετο μὲν τὸν Ἰωσήφον τὴν ἀρχιερωσύνην, τῷ δὲ Ἄνανον παιδί, καὶ αὐτῷ Ἀνάνῳ λεγόμενῳ, τὴν διαδοχὴν τῆς ἀρχῆς ἔδωκε. Τοῦτον δὲ φασὶ τὸν πρεσβύτατον Ἄνανον εὐτυχεστάτον γενέσθαι· λέγτε γὰρ ἔσχε παῖδας, καὶ τῶν τοὺς πάντας συνέβη ἀρχιερατεῦσαι τῷ Θεῷ, αὐτὸς καὶ πρότερον τῆς τιμῆς ἐπὶ πλείστον ἀπολαύσας, ὅπερ οὐδεὶς συνέβη τῶν παρ' ἡμῶν ἀρχιερέων.* Ananus stal se veleknězem dle a.) až Quirínios sčítání ukončil; sčítání počato r. 6. po Kr; zaujalo tedy rok, ne-li více, proto udává Calmet r. 13; střední cestou přijde se k roku 8. po Kr. — Místo b.) nepraví, ani že by Valerius Gratus na počátku, ani že by na konci svého úřadování začal sesazovati, odtud různá mínění: 1, na počátku (Schürer, Schegg, Wieseler) 2, na konci (Calmet, Kellner). Pravděpodobnější jest druhé, že Valerius Gratus teprve po seznání poměrův odvážil se velekněze sesazovati. — Tomu přeje i c.); neboť vztahuje-li se závěti: «co žádnému z našich velekněží se nestalo: stejné na obojí předvěti, tedy i na slova: «sám té cti (t. velekněžství) velice dlouho (ἐπὶ πλείστον) užíval,» pak byl Annáš téměř nejdéle v úřadě. Dle Schegga (7 let), Wieselera (8 let) Schürera (9 let) by byli čtyři velekněži (Jesus Phabi, Šimon Boethi, Josef Caiphas a Ananias Nedebei) déle v úřadě. Dle Calmeta (12), Kellnera (15 či 16) a vrchního udání (15) byl by jen Šimon Boethi (18 let) nad Annáše. Druhá mínění jsou pravděpodobnější, ježto i lépe vyloží, proč u evangelisty Annáš i Kaifáš jsou jmenováni. — Ze synů Annášových byli velekněžími: Eleazar (23), Jonathan (36), Theofilus (37), Mathias (42) a Ananus (60); mimo to i jeho zef Josef Kaifáš.

jistě ještě v roce 60. po Kristu a byl asi devadesátiletým starcem, nastoupil-li sám svůj úřad aspoň ve 30 letech. Patřil pak, jako téměř všichni velekněží tedhdejší doby, k sektě sadducejské (Skutky ap. 5, 17). V písmě sv. jest o něm několik zmínek (Luk. 3, 2, Jan 18, 13—24 a Skutky 4, 6).

Josef Kaifáš, velekněz, zeť Annášův; od Valeria Grata nedlouho před jeho odchodem z provincie asi r. 25 po Kr. dosazen, a sesazen po poslání Piláta do Říma nedlouho před odchodem samého Vitellia, tedy asi na jaře r. 36. po Kr.¹⁸⁾ Josefus Flavius počítá sesazení Kaifáše za laskavost židům prokázanou (ἐπιείκεια τοῦ ἑθνους).

V době vystoupení Jana Křtitele a působení Páně byl Josef (Kaifáš) stále veleknězem; jak možno vyložit, že evangelista dva velekněze jmenuje?

Na tuto otázku jest hojně odpovědí:

1) Annáš byl dle zákona židovského vlastním veleknězem doživotním (pro foro interno legitimus), Kaifáš pak toliko ustanoveným od Římanů (tedy spíše pro foro externo — Velický.¹⁹⁾

2) Prokurátor Valerius Gratus ustanovil Kaifáše vedle Annáše veleknězem, oba jimi zůstali i v době vládařství Pilátova. (Zumpt²⁰⁾.

3) Když Kaifáš byl veleknězem jmenován, podržel Annáš politické (representační) postavení, Kaifáš zastával liturgické funkce (Aberle²¹⁾.

4) Annáš byl zástupcem velekněze (ἱερεὺς; Grotius, Kühnöl, Lighfoot, Paulus, Reland, de Wette, Wolf).

5) Annáš byl předsedou vysoké rady (ἡγεμὼν ἀρχῶν τοῦ λαοῦ) a evangelista užil výrazu poněkud neurčitého (Reischl, Selden, Wieseler.²²⁾

6) Annáš měl na svého zetě Kaifáše veliký vliv (Schanz, Schürer, Weiss).

7) Annáš se s Kaifášem střídal ročně v úřadě velekněžském (Beza, Friedlieb, Hug, Maldonat).

¹⁸⁾ Starož. 18, II, 2. a IV, 2 a 3. a Kellner l. c. (Zeitschrift).

¹⁹⁾ Quo anno str. 46.

²⁰⁾ Geburtsjahr str. 299.

²¹⁾ S odvoláním na παῦσας ἱερεῖσθαι (Starož. 18, II, 2.)

²²⁾ Wieseler, Synopse str. 183—192.

8) Annáš byl veleknězem při veřejném vystoupení Páně, Kaifáš při smrti Spasitelově, proto od evangelisty vhodně oba pojmenování (Eusebius, Církevní dějiny I, 10).

F) Vztah data.

Zdá se sice, jako by verš druhý obsahoval vztah data verše prvního; chronologové však věci jinak rozumějí; dle různých mínění jest vztah data následující:

1) Roku patnáctého vládařství Tiberiova stalo se slovo Boží k Janovi, t. j. Jan počal veřejně učití (Riess, Sýkora ²³⁾).

2) Evangelista nemluví o činnosti Janově, ale o činnosti Pána našeho, a protož dlužno do 15. roku Tiberiova konec činnosti Janovy a počátek veřejného vystoupení Páně klásti. (Didon, Reithmayer).

3) Datum značí uvěznění Janovo, od kteréž doby vlastní a důkladnější činnost Ježíšova počíná (Grotius, Jansenius, Lichtenstein, Maldonat, Wieseler).

4) Datum značí popravu na Janu Křtiteli vykonanou, kterýž děsný čin si evangelista dobře zapamatoval; zavraždění svatého Jana Křtitele působilo na všechny židy tak, že důkladnou porážku Heroda Antipy od arabského krále Arety (jeho byvalého tchána) r. 26. po Kr. mu způsobenou za trest Boží pokládali. ²⁴⁾

5) Sanklemente a Borghesi vztahují patnáctý rok Tiberiův na umučení Páně. ²⁵⁾ (POKR.)

²³⁾ Riess, Nochmals str. 74 a 76. — Sýkora, Evangelium, Lucae str. 180.

²⁴⁾ Schegg, Das Evangelium des hl. Lukas I, 169.

²⁵⁾ Sanklemente praví ve spisku Exercitatio chronologica de anno dominicae passionis dodatek hlavního spisu De vulgaris aerae emendatione, str. 516 atd.) o 15. roku Tiberiově: non ad initium ministerii Joannis, non ad baptismum a Christo in Jordane susceptum, sed ad ipsius passionis et crucifixionis tempus ipso evangelista duce atque interprete esse referendum. — Ovšem k vůli tomuto tvrzení praví učený opat kamaldúenský, že za jménem Kaifášovým dlužno tečku učiniti. — Ideler (Handbuch II, 420) podává o takovém způsobu exegese svůj úsudek krátce: So schwebt die ganze Zeitbestimmung in der Luft.

Nejstarší tištěný rituál Pražský z r. 1496.

Příspěvek k dějinám liturgie v Čechách. Podává Dr. ANT. PODLAHA.

16. *Obřady při návštěvě nemocných.* Zahajuje je rubrika »*Sequitur ordo ad visitandum infirmos per sacerdotem, et dumtaxat ad benedicendum ipsos*«. Především předepsán obvyklý dosud úvodní pozdrav »*Pax huic domui*« a odpověď »*Et omnibus habitantibus in ea*«. Následují tyto dvě modlitby: »*Benedic domine domum istam et omnes habitantes in ea: quia tu domine dixisti: pax huic domni, benedic domine timentes te pusillos cum maioribus: benedicti vos domino. Qui fecit celum et terram*«, a »*Omnipotens et misericors deus, qui sacerdotibus tuis prae ceteris tantam gratiam contulisti, ut quicquid ab eis in tuo nomine digne perfecteque agitur, a te fieri credatur; quaesumus ergo clementiam tuam, ut quicquid modo visitaturi sumus, visites, et quicquid benedicturi sumus, beneficias, sitque ad humilitatis nostrae introitum: sanctorum tuorum meritis fuga daemonum, et angeli pacis ingressum. Per: xpm*«. Rubrika velí dále pokropiti lůžko nemocného, nemocného samého, jakož i celý dům, při čemž říkati se má orace: »*Exaudi nos domine sancte Pater omnipotens aeternae Deus et mittere dignare sanctum angelum tuum de coelo, qui custodiat, foveat, protegat, visitet et defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per. . .*«. Potom předepsán počátek evangelia sv. Jana »*In principio erat Verbum . . .*«, jenž i v novém rituálu předepsán jest ke konci obřadů »*De visitatione infirmorum*«. Následují versikule, podobné těm, jež nyní na počátku obřadů se říkají: »*Salvum fac servum tuum (vel -am tuam) domine. Deus meus sperantem in te. Ver* Mitte ei Domine auxilium de sancto. Et de Syon tuere eum (vel -eam). Deus opem ferat illi super lectum doloris eius. Universum stratum eius versasti in infirmitate eius. *Ver*. Castigans castigavit me dominus. Et morti non tradidit me. Po nich následují tyto modlitby: »*Omnipotens et misericors Deus, quaesumus imensam clementiam tuam, ut ad introitum humilitatis nostrae in tuo nomine famulum (vel -lam) tuum (vel -am) N. in hac domo iacentem salutifere visitare digneris et sicut visitasti domine Thobiam et Saram, socrum Petri puerumque*

centurionis, ita et iste (vel -la) pristina sanitate animae corporisque recepta gratiarum tibi in ecclesia tua referat actiones. Per xpm. »Deus, qui famulo tuo Ezechiae ter quinos annos ad vitam donasti: ita famulum (vel -lam) tuum (vel -am) N. a lecto egritudinis tua potentia erigat ad salutem. Per. . . .» Následuje modlitba »Respice domine« v témž znění, v němž dosud se jí užívá (viz Rituál z r. 1872 str. 110.). K ní poji se bezprostředně modlitby: »Deus qui beatum Petrum apostolum misisti ad Thabitam famulam tuam, ut eius precibus suscicaretur ad vitam, exaudi nos, et famulo vel (-lae) tuo (vel tuae) huic N., quem (vel quam) in tuo nomine visitat nostra fragilitas, exorata medicinae tuae medela subveniat. Per. . . .» »Deus, qui facturae tuae pio semper dominaris affectu, inclina aurem tuam supplicationibus nostris, et famulum (vel -lam) tuum (vel -am) N. ex adversa valitudine corporis laborantem placatus respice et visita in salutari tuo, ac coelestis gratiae tuae praesta medicinam. Per xpm. . . .» Vzgládání rukou, dosud obvyklé. (»Sacerdos imponat dexteram manum super caput infirmi«, Rituál z r. 1872 str. 111.) vyskytuje se také v rituálu starém (»tunc sacerdos ponat manum super infirmum«), ale modlitby při tom užívané byly tyto: »Respice, Domine, propicius super hunc (vel: »hanc«) famulum (vel: »-lam«) tuum (vel: »-am«) N. et opem ei donare: super lectum laboris eius impone manum tuam in manum meam, et impera aegritudini eius, ne meam pectoris manum spernat infirmitas, sed ad invocationem nominis tui vereatur et fugiat, ut hic (vel: »haec«) famulus (vel »-la«) tuus (vel »tua«) N. languore depulso ad sanitatem refecturus (vel »-ra«) exurgat et representetur ecclesiae tuae, ut gratias referat nomini sancto tuo. Per xpm.; »Domine sancte Pater omnipotens aeterne Deus, qui benedictionis tuae gratiam aegris infundendo corporibus facturam tuam multiplici pietate custodis, ad invocationem nominis tui benignus assiste et hunc (vel »hanc«) famulum (vel- »lam«) tuum (vel »-am«) N. liberatum (vel »-tam«) ab aegritudine et sanitati donatum (vel »-tam«) dextra tua erigas, virtute confirmes, pietate tuearis, ecclesiae tuae sanctae sanctisque altaribus tuis cum omni desiderio et prosperitate restituas. Per xpm. »Benedicat te Deus Pater, sanet te Deus Filius, illuminet te Deus Spiritus sanctus,

corpus tuum salvet, animam tuam custodiat, cor tuum irradiet, sensum tuum dirigat et ad sempiternam vitam perducatur: Qui vivit . . .»; »Domine sancte Pater omnipotens aeternae Deus, qui es via veritas et vita, exaudi et conserva famulum (vel -lam) tuum (vel -am) N. hunc (vel »hanc«), quem (vel »quam«) vivificasti et redemisti pretio magno: sanguine sancti xpi filii tui. Qui vivis. . .« »Benedicatur te Deus Pater et custodiat te, illuminet dominus ihs faciem suam super te et misereatur tui, convertat dominus vultum suum ad te et det tibi pacem. Qui regnat in s. s.« Hned za touto benedikci pvozuje se rubrikou »Hac benedictione benedicatur infirmus« benedikce jiná tohoto znění: »Benedicere et sanctificare digneris domine famulum (vel -lam) tuum (vel -am) N. coelesti benedictione. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.«

Zvláštní žehnání jest předepsáno pro nemocné horečkou skličené (»benedictio pro febricitantibus«). Recitováno býti mělo při něm evangelium sv. Lukáše IV., 38—44., jež předepsáno i v novém rituále při obřadech při návštěvě nemocných (rituál z r. 1872 str. 107). Dále předepsána modlitba: »Omnipotentem Deum, qui per sanctos apostolos suos et martyres diversa sanitatum dona largitur, fratres dilectissimi, deprecemur, ut huic servo (vel -vae) suo (vel suae) N. ¹⁾ (vel ancillis suis), qui (aut quae) typo quotidianae febris (biduanae, triduanae aut quadriduanae) vexatur vexatione, famuli (vel -lae) tui (vel tuae) N. precibus clementer occurrat, ut dum illius nobis patefecit merita, isti conferat medicinam. Per xpm«. ²⁾ Posléze měla býti říkána modlitba »Domine sancte Pater omnipotens aeternae Deus, qui benedictionis . . .«, jako při žehnání dřívějším.

Nedosti jasný jest dodatek: »Quum infirmus communicaverit, dicat presbyter hanc orationem: Praesta quaesumus Domine Deus noster, ut quicumque in conspectu domini in nomine famuli (vel -lae) tui (vel tuae) N. communionem corporis et sanguinis Domini nostri Iesu xpi sumpserit, ad pristinam sanitatem revocetur. Per Dominum!«

¹⁾ V textu patrně vypuštěno nedopatřením »vel servis«.

²⁾ Znění této modlitby jest patrně porušeno.

17. *Obřady při zaopatřování nemocných* (*»Sequitur rubrica de infirmis cum sacra unctione per sacerdotem visitandis«*) odchylní se ve staré své podobě značně od obřadů nynějších. Pozdrav při vstupu do domu zůstal stejným:

Rituál 1496.

Primo enim in ingressu domus sacerdos dicat: Pax huic domui. Respondeatur: Et omnibus habitantibus in ea.

Rituál 1872.

Cum perventum fuerit ad locum, ubi jacet infirmus, Sacerdos in transcubiculum dicit: Pax huic domui. R. Et omnibus habitantibus in ea.

Potom ve starém rituálu předepsáno jest recitování sedmi kajících žalmů (*»Deinde dicantur septem psalmi poenitentiales cum antiphonis«*) a žalmu 150 *»Laudate dominum in sanctis eius«* s antifonou *»Ne reminiscaris«*. Následuje V. Miserere domine famulo (*vel -lae*) tuo (*vel tuae*), quem (*vel quam*) redemisti xpe sanguine tuo, ne in aeternum irascaris ei. Po té říkána býti měla následující litanie: Kyriel. Xpel. Xpe audi nos. Parce dne famulo (*vel -lae*) tuo (*vel tuae*) N., quem (*vel quam*) redemisti xpe sanguine tuo, ne in aeternum irascaris ei: Pater de coelis deus. Miserere ei. Fili redemptor mundi deus. Miserere ei. Spiritus sancte Deus. Miserere ei. Sancta trinitas unus deus. Miserere ei. Qui es trinus et unus deus. Miserere ei. Ipse idemque benignus deus. Miserere ei. Sancte sanctorum deus. Miserere ei. Sancta Maria adiuva nos in die exitus nostri et in hac praesenti vita. Ora pro eo *vel ea*. Sancta regina coelorum. Ora pro eo *vel ea*. Sancta Dei genitrix . . . atd. další invokace shodují se s dosavadními invokacemi litanie ke všem svatým, až na některé odchylky. Za invokací *»omnes sancti angeli et archangeli«* vloženy invokace: *»omnes sanctae coelestes virtutes«*, *»omnes sancti principatus et potestates«*, *»omnes sanctae dominationes«*, *»omnes sancti throni«*, *»omnes sancti cherubi et seraphi«*; za to však invokace *»Omnes sancti beatorum spirituum ordines«* chybí. Za invokací *»Sancte Iohannes Baptista«* chybí invokace *»Sancte Ioseph«*. Za invokací *»Omnes sancti patriarchae et prophetae«* vsunuta invokace *»Omnes sancti chorus supernorum civium«*. Invokace *»Omnes sancti Innocentes«* chybí. Za invokací *»Sancte Stephane«* vloženy invokace: *»Sancte Line«*, *»Sancte Clete«*, *»Sancte Clemens«*, *»Sancte Sixte«*. Za invokací *»Sancte Vincenti«*

následují invokace: »Sancte Vite«, »s. Wenceslae«, »s. Adalberte«, »s. Sigismunde«, »s. Georgi«, »s. Stanislave«. Invokace nynější »Sancti Fabiane et Sebastianae« jest rozdělena v invokace dvě: »Sancte Fabiane« »Sancte Sebastianae«. Invokace »Sancti Cosme et Damiane«, »Sancti Gervasi et Protasi« chybí a místo nich jsou invokace »Sancte Valentine«, »s. Maurici«. A teprve před invokací »Omnes sancti Martyres« jest invokace »Omnes sancti innocentes«. Další pořádek invokací jest poněkud pozměněn, jak následující přehled ukáže.

Litanie nynější:

Sancte Silvester.
Sancte Gregori
Sancte Ambrosi
Sancte Augustine
Sancte Hieronyme
Sancte Martine
Sancte Nicolae

Litanie v rituálu z r. 1496:

Sancte Silvester
Sancte Gregori
Sancte Hieronime
Sancte Augustine
Sancte Bernarde
Sancte Ambrosi
Sancte Martine
Sancte Nicolae

Invokace »Omnes sancti Pontifices et Confessores«, »Omnes s. Doctores«, »s. Antoni« chybí. Invokace »Sancte Bernarde«, jež nyní za invokací »S. Benedicte« stojí, jest ve starém znění, jak z předcházejícího přehledu vidno, již za invokací »Sancte Augustine«. Invokace »S. Dominice«, »s. Francisce« chybí; místo nich nalézáme: »s. Egidi«, »s. Galle«, »s. Leonarde«, »s. Henrice«, »s. Procopi«. Invokace »Omnes sancti Sacerdotes et Levitae« rozvedena opět v invokace dvě: »Omnes s. Sacerdotes« a »omnes s. Levitae«. Před invokací »Omnes sancti monachi et heremitae« vsunuta invokace »Omnes sancti anachoritae«, a za ní »omnes sancti confessores«. Za invokací »Sancta Maria Magdalena« jsou ve starém rituálu invokace: »Sancta Martha« a »Sancta Anna«. Mezi invokace »s. Agatha« a »s. Lucia« vsunuty invokace: »s. Appolonia«, »s. Katherina«, »s. Margaretha«, »s. Barbara« a »s. Dorothea«. Invokace »s. Agnes« a »s. Anastasia« chybí. Před invokací »Omnes sanctae Virgines et Viduae« vsunuty invokace: »Sancta Elisabeth«, »s. Ludmilla«, »S. Ursula cum sodalibus suis«. Za invokací »Omnes sanctae Virgines et Viduae« následují neobvyklé nyní invokace: »Omnes sanctae conjugatae«, »Omnes sancti poenitentes«, »Omnes sancti Continentes«, »Omnes sanctae iustorum animae« a »Omnes sancti electi Dei«. Z invokace

nynější »Omnes Sancti et Sanctae Dei« obsažena jest ve starém rituálu toliko část první: »Omnes sancti«. Při všech invokacích jest místo response »ora« n. »orate pro nobis« prosba: »ora« n. »orate pro eo vel ea« jako dosud se říká ve skrácené litanii, jež obsažena jest v »Ordo commendationis animae«.

Další prosby »Propitius esto. Parce ei Domine« atd. podobny jsou obsahem prosbám nynější litanie v »Ordo commendationis animae«, liší se od nich však formou a jsou hojnější a jinak spořádány. Některé přejaty jsou z litanie ke všem svatým. Následující srovnání to objasní:

Rituál z r. 1496.	Ordo commendationis animae. ³⁾	Prosby z litanie ke všem svatým přejaté:
Propitius esto. Parce ei Domine	Propitius esto. Parce ei Domine.	
Propitius esto. Exaudi eum velem Domine	Propitius esto. Libera eum Domine.	
Propitius esto. Libera eum Domine.	Propitius esto, libera.	
Ab omni malo. Libera eum velem Domine.	Ab ira tua, libera.	Ab omni malo.
Ab hoste malo. Libera.	A periculo mortis, libera.	
A periculo. Libera.	A mala morte, libera.	
Ab insidiis diaboli. Libera.	A poenis inferni, libera.	Ab insidiis diaboli.
Ab infestatione daemonum. Libera.	Ab omni malo, libera.	
A tentatione Sathanae. Libera.	A potestate diaboli, libera.	
A vinculis peccatorum. Libera.		
A potestate tenebrarum. Libera.		
A morte et damnatione perpetua. Libera.		A morte perpetua.
Ab omni immundicia mentis et corporis. Libera.		
A subitanea et improvisa morte. Libera.		A subitanea et improvisa morte.
Ab ira tua. Libera.		Ab ira tua.
Ab animae et corporis infirmitate. Libera.		
Ab omni languore et molestia. Libera.		
Ab omni angustia. Libera.		

³⁾ V Pustetově vydání Breviře z r. 1886 str. [231]; v Rituálu z r. 1872 na str. 114—115.

Další prosby shodují se s prosbami, jak je dosud v litanii ke všem svatým a v litanii »Ordo commendationis« nalézáme, až na tyto odchylky:

Rituál z r. 1496.	Litanie ke všem svatým.
Per incarnationem tuam. Libera.	Per mysterium sanctae Incarnationis tuae. Libera.
Per nativitatem tuam.	Per adventum tuum.
Per ieiunium et tentationem tuam.	Per nativitatem tuam.
Per apparitionem tuam.	Per baptismum et sanctum jejunium tuum.
Per passionem et crucem tuam.	Per crucem et passionem tuam.
Per gloriosam resurrectionem et ascensionem tuam.	Per sanctam resurrectionem tuam.
	Per admirabilem ascensionem tuam.

Mezi invokace »Per adventum Spiritus sancti« a »In die iudicii« vsunuty ve starém rituálu invokace: »Per magnam misericordiam et bonitatem tuam. Libera eum vel eam Domine« a »In hora mortis nostrae. Succurre nobis vel ei Domine«.

Za »Peccatores, te rogamus audi nos« následuje v »Ordo commendationis animae« toliko prosba: »Ut ei parcas«, kdežto ve staré agendě jest celá řada proseb: »Ut veniam ei dones«, »Ut pacem et sanitatem animae et corporis ei dones«, »Ut cordis compunctionem et fontem lacrimarum ei donare digneris«, »Ut cogitationes pravas ab eo vel ea auferre digneris«, »Ut spacium vitae et locum poenitentiae ei donare digneris«, »Ut fidem rectam, spem firmam et caritatem perfectam ei donare digneris«, »Ut gratiam Spiritus sancti cordi eius infundere digneris«, »Ut omnes principes tenebrarum ab eo vel ea repellere digneris«, »Ut ad gaudia aeterna eum vel eam perducere digneris«, »Ut misericordia tua in omnibus ei subveniat«, »Ut nos exaudire digneris«, »Mediator dei et hominum«. Závěrek litanie zní: »Agne dei qui tollis peccata mundi. Parce ei Domine. Agne Dei qui tollis peccata mundi. Miserere ei Domine. Agne Dei qui tollis peccata mundi. Dona ei pacem et sanitatem Domine. Xpe audi nos. Kyriel. Xpel. Kyriel. Pater noster. Et ne. . . Potom následují tyto versikule a responsoria: V. Exurge Domine adiuva eum (vel eam). Et libera eum (vel eam) propter nomen tuum. V. Salvum (vel -am) fac servum (vel -am) tuum (vel -am) Domine.

Deus meus sperantem in te. *V.* Deus conservet et vivificet eum (vel eam). Et beatum (vel -am) faciat eum (vel -eam) in terra. Et non tradat eum (vel eam) in marum inimicorum. *V.* Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius. Universum stratum eius versasti in infirmitate eius. *V.* Perfice gressus illius in semitis tuis. Ut non moveantur vestigia illius. *V.* Nihil proficiat inimicus in eo vel ea. Et filius iniquitatis non noceat ei. *V.* Non intres in iudicium cum servo tuo (vel ancilla tua) Domine. Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens. *V.* Esto ei domine turris fortitudinis. A facie inimici. *V.* Domine averte faciem tuam a peccatis eius. Et omnes iniquitates eius dele. *V.* Cor mundum crea in eo (vel ea) Deus. Et spiritum rectum innova in visceribus eius. *V.* Mitte ei Domine auxilium de sancto. Et de Sion tuere eum (vel eam). Domine exaudi orationem meam. Et clamor. Dominus vobiscum. Et cum.

Potom následuje modlitba »Exaudi nos Domine«, již dosud se užívá při zaopatřování nemocných (srvn. Rituál z r. 1872 str. 85) a »Domine Deus, qui per beatum Apostolum tuum Jacobum«, rovněž dosud obvyklá (Rituál z r. 1872 str. 88), v níž shledáváme tyto odchylky proti znění nynějšímu :

Rituál z r. 1496.

... oleo sancto in nomine Domini.
... cura cunctos quaesumus ...
... infirmi (vel-mae) et omnia vulnera sua sana, ejusque dimitte ...
... dolores cunctos cordis ...
... ab eo (vel-ea) expelle ...
... interius exteriusque ...
... restitutus (vel-ta) ...
... ad pristina pietatis tuae reparetur officia ...

Per Dnm ....

Rituál z r. 1872.

... oleo in nomine Domini ...
... cura, quaesumus ...
... infirmi, ejusque sana vulnera, et dimitte peccata ...
... dolores cunctos mentis ...
... ab eo expelle ...
... interius et exterius ...
... restitutus ...
... ad pristina reparetur officia ...

... Qui cum Patre ...

Potom po antifoně »Dominus locutus est discipulis suis in nomine meo demonia ejicite, et super infirmos manus imponite et bene habebunt« následují modlitby: »Repelle quaesumus Dne ab hoc (vel hac) famulo (vel -la) tuo (vel -tua) N. omnes infestationes inimici, ut reintegratus (vel-ta) suae pristinae sanitati ad gratiarum tuae clementiae redeat actiones. Per xpm«. »Omnipotens et misericors Deus, quaesumus immensam pietatem tuam, ut ad introitum humilitatis nostrae hunc (vel hanc) famulum (vel -lam) tuum (vel am) N. in hoc habitaculo fessum (vel -sam)

iacentem salutifere visitare digneris: sicut visitasti Thobiam et Saram, socrum Petri puerumque centurionis, ita et iste (vel-ta) pristina sanitate corporis et animae recepta gratiarum tibi in ecclesia referat actiones. Per xpm Dnm«. Po těchto modlitbách následuje žalm 49. »Deus decorum Dominus locutus est«. Po žalmu předpisuje rubrika: »Hic imponat manum super infirmum (vel -am)«, při čemž říkana modlitba dosud obvyklá »Respice, quaesumus, Domine, famulum tuum . . .« (ale s těmito odchylkami: »in infirmitate corporis sui laborantem . . .« místo: »in infirmitate sui corporis fatiscentem . . .« »dignis castigationibus emundatus« *m.* »castigationibus emendatus . . .« » . . . continuo sentiat se tua medicina« *m.* » . . . se tua sentiat medicina«).

Následuje antifona »Succurre Domine infirmo (vel -mae) isti N. et medicare eum (vel eam) spiritali medicamine, ut in pristina sanitate restitutus (vel -ta) gratiarum tibi referat actiones«, a po ní žalm 120. »Levavi oculos meos in montes«; k tomu patří se modlitba: »Deus qui famulo tuo Ezechiae ter quinos annos ad vitam donasti: ita et hunc (vel hanc) famulum (vel -lam) tuum (vel am) N. a lecto aegritudinis tua potentia erigat ad salutem. Per xpm«. Potom recitována býti měla antifona: »Sana, domine, infirmum (vel -mam) istum (vel -tam), cuius ossa conturbata sunt, et cuius anima turbata est valde: domine convertere et sana eum (vel eam) et eripe animam eius« se žalmem 6. »Domine ne in furore . . .« a modlitbami: »Deus qui humano generi et salutis remedium et vitae munera contulisti, conserva famulo (vel -lae) tuo (vel tuae) N. tuarum dona virtutum et concede, ut medelam tuam non solum in corpore, sed etiam in anima sentiat. Per xpm«. »Deus qui beatum Petrum apostolum misisti ad Thabitam famulam tuam ut eam praecibus suis suscitet ad vitam. Exaudi nos quaesumus et famulo (vel -lae) tuo (vel tuae) N., quem (vel quam) in tuo nomine visitat nostra fragilitas: exorata medicinae tuae medela subveniat. Per xpm«. »Domine sancte Pater omnipotens aeternae Deus, qui es via, veritas et vita, exaudi nos et conserva famulum (vel -lam) tuum (vel -am), quem (vel quam) visitasti et redemisti precio magno sanguinis xpi filii tui. Qui tecum. . .« (POKR.)

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika.

Výroční valná hromada evangelického svazu v Sasku. —

V poslední době pozorujeme neobyčejnou výbojnost protestantství proti katolické církvi na všech stranách. Čím více protestantismus uvnitř sám se rozpadá, čím více v církvi protestantské jest ve vzrůstu počet pohanů, s tím větším úsilím vrhají se pastoři na katolickou církev v doměnce, že tím získají pro vlastní církev protestantskou. Ale i tu se osvědčuje pravdivost přísloví, že kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá. Velice zajímavý doklad, jak výbojný protestantismus si dnes vede, podává nám poslední valná hromada pověstného evangelického svazu pro království Saské. Schůze ta byla konána 22. a 23. srpna 1901 v obci Döbeln v Sasku.

Slavnostní kázání pastora Segnitz z Drážďan bylo naplněno divokou vášnivostí proti Římu. Pastor kázal, že evangelický svaz stojí na vyznání Ježíše Krista jakožto Syna Božího jednorozeného a Spasitele našeho. Ale tím pastor Segnitz z Drážďan odchýlil se od programu evangelického svazu, který má stanovy z r. 1886 sdělané, kde v § 2. na božství Kristovo se nebéře ohled, poněvadž stanovy ty jsou sdělaný Schumpfem a pověstným Harnackem, který božství Kristovo veřejně popřál, ač je učitelem a profesorem protestantského bohosloví na universitě v Berlíně. Dále pravil pastor Segnitz z Drážďan, že evangelický svaz má za úkol, celý křesťanský svět a celé lidstvo proniknouti kvasem reformovaného smýšlení. To znamená, že evangelický svaz chce i katolíky převrátiti k protestantismu. Mezi nepřáteli protestantismu vypočítal pastor Segnitz všechny mamonáře, materialisty a římské ultramontány, tedy katolíky, ale milliony čítající protestantské nevěrce nechal s pokojem.

Večer prvního dne měl slavnostní řeč pastor Kreter ze Cvikova. Řeč jeho jest velice zajímavou. Mezi jiným pravil: „Německý národ stojí na výši mravního vývoje, ačkoliv poslední dobou stalo se několik smutných příhod. (Pan pastor patrně naráží na to, že pomalu v celém Německu budou všichni bankéři a ředitelé bank a průmyslových závodů zavřeni ve vězení.) Kdyby mělo dojít k tomu, že by Německo připadlo Římu cele, pak by sláva a velikost Německa byla pohřbena. Španělsko jest všem státům v tomto směru výstražným příkladem. Ultramontánní duch, který i v řadách německých katolíků vládne, zničil by Německo mravně i hmotně. Socialisté v Německu nejsou tak nebezpeční jako Jesuité, poněvadž pracují k osvětovému vzdělání dělnictva, a malý muž musí této straně býti vděčen pro mnohá dobrodíní. Jen snůlkové mohou býti bezstarostní oproti nebezpečí ultramontanismu. Nebezpečí z Říma pozůstává v tom, že předně Řím není do dnes jiný než byl ve středověku, kdy před papežem ležel celý svět, koře se v prachu, za druhé že Řím k dosažení svých

cílů nešťtí se žádného prostředku, a za třetí že chce Řím všechny jinověrce, hlavně protestanty, buď lstí neb násilím dostati pod svou pravomoc. Římskou ruku lze i v Sasku dobře cítiti. Jest nejvyšší čas, aby protestanté vytasili lesklý meč Lutherův a jím čile a silně bili.“ Řeč tato byla asi největším střediskem celého sjezdu. Nic silnějšího potom již nepřišlo.

Pastor Segnitz z Kloschwitz u Drážďan řečnil o příčinách hnutí „pryč od Říma“ v Rakousku. Pravil, že německý národ v Rakousku probouzí se k národní uvědomělosti a že se odvrací s nechtí od římské církve. Řím a náboženství nemají spolu nic společného. Řím chce vládnouti nad knížaty a národy a násilnickou pěstí svědomí celého světa potlačovati. Za takových poměrů a evangelické věrnosti přestupujících osob k evangelické církvi nelze se diviti, že hnutí to v Rakousku se vzdmáhá, jelikož nemá s politikou nic společného, a není také divu, že na něm spočívá patrně požehnání Boží.

Třetí pastor, také jménem Segnitz, ale z obce Zschaitz, pravil, že zpovědní tajemství u kněží protestantských oproti jich manželkám jest lépe střeženo než u kněží katolických oproti jich ženskému služebnictvu. Druhého dne sjezdu měl hlavní slovo superintendent Meyer ze Cvikova. Mezi jiným pravil: „Evangelický svaz v Sasku rozvinul blahodárnou a čilou agitaci. Jeho účelem jest vysvětlovati lidu, co vlastně jest romanismus. Dosud podnikal evangelický svaz bitky na předních strážích, hlavní bitvy teprve přijdou. Z toho důvodu musí evangelický svaz soustřeďovati k sobě massy lidu. V Sasku jest bohudík vláda, církevní vedení a zákony, které všechny pracují na rozkvětu země v evangelickém duchu (to jest, že v této zemi katolický kněz nesmí sloužiti ani mši sv., a pak-li se tak odváží, jest za to žalárován). Ale lidé a zákony se mění a proto se musí pracovati v evangelickém svazu. Časy k tomuto postupu nutí. Řím se chytá k zoufalému boji. Boj evangelického svazu není namířen proti katolíkům, nýbrž proti ultramontanismu, který by Německo přivodil do záhuby. Proto musí evangelický svaz neustále lid upozorňovati na nebezpečí romanismu. Voličové němečtí musí slavnostně lidu slíbiti, že nechtějí se žádným ultramontanismem žádné společnosti míti. Zasluhou evangelického svazu jest, že hnutí „pryč od Říma“ v Rakousku jest hnutí čistě náboženské!“

Potud jsme podali několik ukázek pánů pastorů ze sousedního Saska. Výklady ty zdály by se směšnými, kdyby nebylo toho smutného fakta, že tyto výplody lživého ducha protestantismu našly v posluchačích víry. Zajímavý doklad k tomu, jak hnutí „pryč od Říma“ jest pravý opak toho, co tvrdili naši pastoři, podala ve Vídni vycházející „Deutsche Zeitung“, orgán to kdysi staroliberální strany německé. List ten přinesl v polovici září t. r. článek věnovaný hnutí „pryč od Říma“ v Rakousku. Mezi jiným napsal: Nejhdříve nás zajímají agitátoři odpadlického hnutí, agenti to a důvěrníci Wolfa a Schoenerera. Lidé tito žijí výhradně z této

agitace a mají se při tom znamenitě; peněz se sype ze všech stran až dost. Dříve tito agenti měli trochu nouze a hladu a postihli dobře, že by se dalo klidně žítí z protestantské agitace. Oni sami nějakého přesvědčení nemají. Jim jde o hlavní věc, aby hnutím „ pryč od Říma “ praeparovali Rakousko k organickému připojení k Prusku. K tomu se zřejmě přiznali poslanci Stein, Eisenkolb, Schoenerer a tak to stojí v každém čísle časopisu „ Unverfälschte deutsche Worte. “ Celé hnutí jest také hlavně živeno penězi z Německa. Když bylo svěcení protestantského kostela v Chabařovicích, přišli superintendent Meyer ze Cvikova a konsistorní vrchní rada Dr. Dibelius z Drážďan. První odevzdal 10.000 marek a druhý 2000 marek daru a i ostatní pastoři menší obnosy. Co na severu podniká spolek Gustava Adolfa a evangelický svaz, to na jihu podniká spolek Odinův v Mnichově, který zaplavuje Rakousko letáky. Jisto jest, že spolek Gustava Adolfa v posledních 3 letech zaplatil do Rakouska více než 1 milion marek. Veliká část těchto peněz uvízne v kapsách agitátorů. V Čechách v tak zvaném zněmčeném území jest celá řada německých plátků, které do roka mají alespoň 60.000 zlatých schodků, kterýžto schodek zacelují německé marky. Wolf obdržel od báňského ředitele Mehlharta 10.000 marek daru. Jeho orgán „ Ost-deutsche Rundschau “ ve Vídni jest vydržován německými markami hlavně z všenněmeckého spolku. Mezi německými učiteli konala se sbírka pro poslance schoenerianské skupiny, Schreitra. Někteří učitelé dopsali Schreitrovi, aby se obrátil na milionáře Schoenerera a Wolfa. —

Tolik napsala o hnutí „ pryč od Říma “ vídeňská „ Deutsche Zeitung. “ Ale zdá se, že jistí vídeňští dvorní radové ba i sami ministři a hlavně ministr předseda celému odpadlickému hnutí dokouce přejí. Nejsmutnější při všem tom je, že nikdo si netroufá vystoupiti proti tomu. Dne 2. října t. roku pořádali voličové v okrese Margarethen ve Vídni veřejnou schůzi, na které mluvil Dr. Lueger mezi jiným následovně: „ U nás v Rakousku táhne ještě pořád slovo klerikalismus. Slovem tím se ještě pořád maže chléb pro politické davy. Nebezpečí klerikalismu jest směšné, ale heslem tím se štvě proti našemu náboženství a nikdo ani nehlesne. Naši biskupové nedorážejí nikde, oni jsou tak tiši, aby protivníkům se nic nestalo. My křesťanští sociálové dáme každému pokoj, i protestantům, ale žádáme, aby i naše náboženství nebylo tupeno. Jest skorem neuvěřitelné, co se dnes u nás s hnutím „ pryč od Říma “ tropí. Nebylo dosud na světě státu (vládní zástupce začne si slova Dr. Luegra psátí a Dr. Lueger mu pravil: prosím, račte si to dobře zaznamenat a poslat panu ministru předsedovi), který by takové čistě politické hnutí trpěl, jako se to děje u nás. Hnutí „ pryč od Říma “ jest k tomu, aby Rakousko bylo upraveno pro prusácký žaludek tak, aby žaludek ten neměl po této hostině žádných velikých bolestí. Ještě žádný stát na světě nepřihlížel klidně na krtčí podřívání svého nepřítel. Jest přece zřejmo, že z Německa

vrhá se ročně na miliony marek do Rakouska, aby hnutí to se podporovalo, nesčíslní pastoři zaplavují jednotlivé země, aby hnutí to šířili. Celé hnutí „ pryč od Říma “ není ničím jiným než organizovanou vlastizradou a velezradou. Ale přece zdá se, že Rakousko bojí se postaviti na odpor proti tomuto hnutí. Se založenými rukama hledí se klidně k tomu, jak jednotlivé země se podřívají. Já jsem se vůbec přesvědčil, že ony strany, které k Rakousku drží a pro vlast a národ se obětují, nejlháře bývají odměňovány. Za to ale s pány křiklouny z vlastizrádných táborů se jedná a hýčká jak s rozmazlenými kluky. Všeněmečtí poslanci se chlubí, že běhají k ministrům jako domů a že vše u nich prosadí. My křesťanští sociálové jsme toho přesvědčení, že jest svatou povinností každého ministra, státního úředníka i toho posledního státního sluhy, aby věrně sloužil tomu, od koho má uniformu a chleba. “ Mužná tato slova Dr. Luegra byla odměněna přehlušujícím potleskem přítomných voličů.

Mnoho-li milionů marek v posledních letech z Německa do Rakouska šlo, nelze ovšem zjistiti. Známý evangelický svaz poslal za posledních 5 let přes 9 milionů marek. Jsou pak ještě spolky „Alldeutscher Verband“ a jiné menší, které též posílají peníze. Penězi těmi vydrží se hlavně časopisy, jako v Innomostí pověstný „Scherer“ a v Linci vědecká všenněmecká revue „Kyffhäuser.“ Dnes již nepokrytě tyto listy píší, že jednou nastati musí okamžik, kdy Ostmarka, jak posměšně nazývají Rakousko, bude přivtělena k Prusku. Hnutí to má však i u nás v Čechách a v Rakousku vůbec bohaté peněžní zdroje. Na příklad továrník na mýdla a svíčky, známý Schicht v Ústí n. L., odpadl k protestantismu a platí na hnutí to velké příspěvky a s ním i jeho úředníci. A takových továrníků jest plno. Odpadlíci staví, třeba jich bylo v některé obci 50 nebo 60, nádherné kostely a mají peněz jako želez.

Kam to vše dospěje, ukáže budoucnost. Rakousko jde obrovským bouřím vstříc, ve kterých se musí osvědčiti síla českého národa, přetrpí-li tyto bouře anebo bude-li smeten s povrchu země.

Rudolf Vrba.

Přijímání nekatolických dívek do ústavů katolických. —

Nebývá to právě zvláštností, že nekatoličtí rodičové přejí si, by děti jejich v ústavech katolických byly vzdělávány a vychovány. Ba i ty nenáviděné ústavy klášterní velice se jim zamlouvají, tak že si přejí, buď aby dcery jejich jako chovanky do internátu klášterního přijaty byly, nebo aby aspoň jako externistky vyučování na škole klášterní účastnými se staly. V té příčině však jistá představená jednoho dívčího ústavu katolického trápena byla pochybnostmi, zdaž jedná správně, přijímajíc dívky protestantské jednak mezi internistky, jednak mezi externistky, a by zbavila se pochybností takto vzniklých, předložila celou tu záležitost Stolicí Apostolské, načež se jí dne 6. prosince 1899 dostalo od posv. Sboru

inquisičního odpovědi, sv. Otcem dne 7. pros. 1899 schválené, jež do internátu již přijaté schovanky akatolické i dále tam trpěti dovoluje, zakazuje však přijímati akatolické schovanky nové; co pak externistek se týče, že třeba v jednotlivých případech zvláštního dovolení, ale tak, že dcery odpadlíků nemají býti připouštěny. Úplné znění dotazu i odpovědi zní takto: Beatissime Pater! N. N. Superiorissa cuiusdam Instituti pro puellis educandis ad S. V. pedes provoluta humiliter exponit quod, nuper quum requisita fuisset ut acciperet inter alumnas externas, id est inter semiconvictrices, duas puellas e familia protestanti, ipsa Ordinarium adiit, a quo data est licentia ut illae admitterentur, eo tamen pacto, ut deinde haec omnia S. Officio exponerentur. Postea, iterum requisita ut inter semiconvictrices alteram puellam protestantem reciperet, illam, sicut duo priores, pariter admisit. Pluries tandem, temporibus anteactis, oblatae sunt petitiones, ut puellae acatholicae inter convictrices internas acciperentur. Quibus praemissis humiliter postulat Oratrix:

1. Utrum retinere possit inter alumnas seu semi-convictrices tres puellas, de quibus supra, monendo quod illarum parentes libenter amplissimas dederunt facultates ad hoc ut idem adhibeatur modus agendi cum suis puellis, qui adhibetur cum alumnis catholicis, relate ad discendum catechismum, ad ecclesiasticis caeremoniis interessendum etc.

2. Quomodo in posterum sese gerere debeat, quoties acatholicae puellae postulabunt ut admittantur inter alumnas, sive externas sive internas.

Feria IV die 6. Decembris 1899.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis ab Emis et Rmis DD. Cardinalibus in rebus fidei et morum Generalibus Inquisitoribus habita, proposito antedicto supplici libello, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto, re mature perpensa, iidem EE. ac RR. Patres respondendum mandarunt: *Tres alumnas iam receptas tolerari posse, modo absit quodvis perversionis periculum catholicarum alumnarum; qua de re sedulo a Moderatricibus advigilandum. Quoad ceteras, pro internis, negative. Pro externis, recurrant in singulis casibus, exceptis apostatarum filiabus.* Sequenti vero feria V. die 7. eiusdem mensis et anni, per facultates Emo ac Rmo Dno Cardinali S. Officii Secretario tributas, SS. mus D. N. Leo Div. Prov. Pp. XIII resolutionem EE. ac RR. Patrum adprobavit. — I. Can. Mancini, S. R. et U. Inq. Not. Dr. Jos. Tumpach.

Jest dovoleno vyměnit si navzájem s jiným knězem aplikování mše sv. — Případ: Zbožná Berta jest dojata vroucí zbožností, kterou dává na jevo farář Titius při obětování mše svaté. Nabídnuvši mu větší obnos prosí ho, aby nazítří v sobotu sloužil osobně u oltáře P. Marie mši svatou na její úmysl. Titius však má přinést v týž den nejdražší obět za osadníka, právě

zesnulého. Nechtěje přijíti o nabídnutou intenci, žádá svého přítele Kaja, aby za něho sloužil zdarma v sobotu u oltáře P. Marie. Kajus by mu milerád vyhověl, jest však vázán sloužití každodenně mši sv. za zakladatele své kaplanky, kteréžto mši sv. přiřčena byla synodální taxa 105 haléřů. Titius však v záměnu slibuje, vyhoví-li jemu Kajus v sobotu, že den na to sloužití bude zase on (Titius) zdarma mši sv. za zakladatele kaplanky Kajovy. Mimo to se navzájem dohodnou, že pro příště vypomůže jeden druhému, kdykoliv by totiž nádešla některému z nich povinnost sloužití v týž den mši sv. na dvojí úmysl. — *Otázka I. Zda jest dovoleno kněžím zaměňovati si navzájem aplikace mše sv. bez současné záměny příslušných stipendií?* — *II. Co dlužno říci o jednání Titiově?*

Odpověď k ot. I. — A.) Taková záměna *není dovolena a) stává-li se často*, nebo *naschvál*, t. j. k vůli dosažení většího stipendia. Jednání podobné rovná se totiž čirému obchodování a obohacování se ze mši sv., což nutno u tak posvátného úkonu zameziti. (Srv. Bucceroni, Theol. Mor. II. č. 628.) Náhled Církve sv. v této otázce nepřipouští žádné pochybnosti, zvláště po prohlášení sněmu Tridentského (ses. XXII. Decretum de observandis et evitandis in celebratione Missae) a mnoha theologů. — I posv. Kongregace Concilii rozhodla 6. května 1865, byvši otázkána: zda dovoleno jest v podobné záležitosti dohodnouti se kanovníkům a kaplanům jistého kathedrálního kostela, *»záporně«*. Vydavatel usnesení (actorum) Sv. Stolice, mezi nimiž se uvádí i tato odpověď (vol. II. str. 203), vším právem z toho dovozuje: 1) není dovoleno a jest neplatným, dohodnou-li se dva, že si zamění aplikaci mše sv., nezamění-li *současně* i příslušná stipendia, byť byl i biskup jejich jednání schválil; — 2) ani neplatí podobná smlouva, byť bylo při ní i učiněno něco, co by aspoň nasvědčovalo tomu, že současně zaměněna byla i stipendia; obojí totiž smlouva, která by navždy měla býti dodržována jako nějaký zákon, má v sobě aspoň jakýsi nádech ziskuchtivosti; — 3) ano, nelze ani připustiti úplnou záměnu jak aplikací tak stipendií příslušných, kdyby záměna ta měla býti *pro vždy* zavazující a jednalo se při tom o zaměnění povinností (onera) věčných a stálých (realia et fixa) s povinnostmi osobními a nahodilými (personalibus et adventitiis). —

b) Dále *není dovoleno* zaměnění s jiným aplikací mše sv., kdykoliv obdrží kněz stipendium s *výslovnou podmínkou*, aby *sám*, *osobně* sloužil, anebo je-li vázán *výslovným úmyslem* zakladatele obřát, kaplanky atd. *osobně* obětovati. Jedná-li se totiž o ruční, *manualní* stipendium, jest povinností kněze sloužití netoliko na úmysl dárce stipendia, ale i aplikovati s těmi okolnostmi, které od tohoto byly uloženy. (Srv. Lehmkühl, Th. Mor. II. č. 197). A to platí hlavně tenkrát, jestliže bylo dáno větší stipendium vzhledem k nějaké zvláštní okolnosti (zbožnosti kněze), ne však vzhledem k pouhé osobě jeho (na př. z vřelosti, přátelství, příbuzenství). Proto i sv. Alfons (l. VI. n. 321) po-

uvedení více případů, v nichž přes příslušná stanovení Urbana VIII. a Innocence X. i větu 9. zavrženou Alexandrem VII. jest dovoleno nechati odsloužit mši sv. *jiným* knězem a *dáti mu menší stipendium*, nežli vlastně obdržel, přece připojuje s Croixem a jinými co následuje: „Dá-li kdo větší stipendium knězi, obzvláště zbožnému, ten nesmí dáti mši sv. odsloužiti žádnému jinému, *ani kdyby mu dal totéž stipendium*; vyjma ovšem, kdyby tento spolubratr se těšil podobné pověsti, anebo nějaká příčina jej omlouvala. Conc. (De Euchar. diss. 2. c. 6. § 2. n. 15.) sice k tomu dodává, že by jinak jednáje, nehřešil smrtelně, poněvadž větší stupeň zbožnosti nemá se všeobecně za tak vážný důvod, aby změna celebranta přivodila těžkou vinu: lépe však podotýká Croix (n. 132.): takového kněze sice nelze tak snadno usvědčiti ze hříchu těžkého, ale někdy přece může se přihoditi, že by někdo těžce nesl, kdyby mši sv. sloužil jiný kněz; a v tomto případě jednalo by se o hřích smrtelný.“

Nuže, není-li v takovém pádu dovoleno dáti sloužit mši svatou od jiného duchovního, třebaž by se mu nabílo i úplné stipendium, tím méně lze zaměnit s jiným aplikaci a stipendium si podržeti.

Nejedná-li se však o mše sv. manuální, nýbrž o tak zvané *nadační* (fundatae), připouštějí theologové, že beneficiat nebo kaplan není povinen sloužiti mši sv. *sám* osobně, leda, že by právě takové bylo výslovně pronešeno v listinách nadačních anebo při založení kaplanky. Pakli-že podmínka tato výslovně byla stanovena a mše sv. má býti sloužena *denně*, bude přece dovoleno beneficiatu nebo kaplanu dle sv. Alfonse (I. VI. n. 332) a jiných sloužiti mši sv. čtyři nebo šestkrát do roka (buď za sebe nebo za své přibuzné, což však popírela posv. Congr. Conc. 18. září 1683) a na „Dušičky“ obětovati za kohokoliv chce; také může vynechati ze zbožnosti anebo úcty každý týden jednu mši sv. a to z předpokládaného souhlasu zakladatele . . . leda by byla opačná jeho vůle zřejmou, anebo bylo povinností dotyčného kostela nebo kláštera postarati se o denní mši sv. —

Mimo to připouštějí bohoslovci, že kdo povinen jest *osobně* sloužiti každého dne, nemusí dáti se zastupovati, je-li trochu churav (10—15 dní) (sv. Alfons n. 333); jenže nesmí takovýto beneficiat nebo kaplan ve dny, kdy neaplikuje (na př. z úcty k nejsv. svátosti a pod.) na úmysl zakladatelův, přijati stipendium ruční (manuální). (Sv. Alf. n. 332., Holzm. Elbel. Pasqu. Gob. Salmat. Bonac. Gavant. Diana a ostatní; v též smysl rozhodla posv. Congr. Concilii 18. pros. 1683). Nesmí tedy, kdo sloužiti má každodenně *osobně* na úmysl zakladatelův, z nějakého svrchu uvedeného důvodu *vynechati* aplikaci, ku které jest vůlí zakladatelovou vázán, a sloužiti na úmysl třetí osoby; v tomto případě totiž nelze předpokládati souhlas zakladatelův, jako se předpokládá v ostatních případech, které vypočítává sv. Alf. na zmíněném místě.

R) Jest dovoleno pravděpodobně zaměnit aplikaci bez současné záměny stipendií v případě zvláštním (in casu particulari), kdykoliv není povinnost sloužiti a aplikovati mši svatou osobně. — Řekl jsem „pravděpodobně“ je tak dovoleno, neboť se rozcházejí mínění bohoslovců.

Concina (De Euch. Diss. 2. c. 6. § 2. n. 16.) to popírá; a s ním souhlasí sv. Alfons (lib 6. n. 322. dub. 4.), poněvadž takováto záměna nese tvářnost hanebného obchodování; právem však jednání podobné nemá za hřích těžký, a zda chudoba byla by dostatečnou příčinou, aby omluvila takového kněze i ze hříchu všedního, to ponechává úsudku rozumných. Příklad však, v němž sv. Alfons souhlasí s Conc. je tento: Kněz (*A*) obdržel od *B* tři zlaté, aby sloužil na jeho úmysl mši sv. Může kněz *A* požádati kněze *C*, aby zaň tuto mši svatou odsloužil (stipendium 3 zl. však si ponechá *A*) a slíbiti mu (knězi *C*), že za to odslouží zřítel za něho (za *C*) on (*A*) mši sv., za kterou obdržel *C* 1 zl.? —

Kdyby se v tomto případě skutečně jednalo o hanebné obchodování, anebo aspoň o jakousi jeho podobu, bylo by naprosto obtížno obhájit, jak může býti dovolena záměna i v tomto zvláštním případě. na př. když někdo naschvál vyhledává vyšší stipendium, ačkoliv předem ví, že tuto mši sv. v určitý den a na určitém místě nebude moci sloužiti. — Dobře však vyznávají jiní bohoslovci, mezi nimiž Billuart (Diss. 8. De Euch. art. 6. petes 5.), tím, že někdy se přihází takováto záměna, nelze říci, že jedná se již aspoň o tvářnost hanebného obchodování; „poněvadž kněz, který ochotně vypomáhá, neslouží mši sv. pro kněze, jež zastupuje, nýbrž pro osobu, která o mši sv. žádala; aniž dostává stipendium za nejdražší obět, nýbrž jen laskavost za laskavost (obsequium pro obsequis);“ to jest za to, že vypomohu knězi *A* a sloužím zaň dnes mši sv., neobdržím nic jiného, nežli že on splatí mou ochotu svou ochotou, když zase druhého dne vypomůže mně. „Mimo to zdá se, že nikdo z obou není ve výhodě; neboť jako ten, komu dnes se vypomáhá, obdržel větší stipendium, tak může i on, který dnes vypomáhá, dostati nazejtří právě tolik, ne-li více.“

K ot. II. plyne odpověď z toho, co dosud řečeno. — Titius byl povinen *osobně* sloužiti mši sv. v určitý den a na určitém místě na úmysl Berty, poněvadž mu dala Berta *vyšší* stipendium právě za tímto účelem. Předvídal-li tedy Titius, přijímaje stipendium, že nebude moci sloužiti druhého dne na úmysl Berty, měl ji na to upozorniti a s jejím svolením obětovati mši svatou jindy; jestliže však nadešla překážka teprve, když už stipendium přijal, a Bertu nebylo možno snadno o tom zpravit, měl Titius sám, předpokládaje její souhlas, v jiný den sloužiti, a nepřenechati slíbenou mši sv. k odsloužení jinému. V případě totiž není žádné pochyby, že si přála Berta, aby Titius „pro zvláštní svou zbožnost“ osobně za ni sloužil. Poněvadž tak Titius neučinil, ale přece vyhověl co do podstaty své povinnosti, nezdá se sice býti zavázán k náhradě stipendia, jest však povinen aplikovati Bertě v jině

mši sv., kterou sám slouží, aspoň ono zvláštní ovoce, jež přinéstí může mše sv. pro zbožnost celebujícího *«ex opere operantis.»*

Co se týče Kaja, přítele Titiova, ani ten nezdá se, že by byl správně jednal, zaměniv mši sv. s Titiem; neboť i on „jest vázán sloužiti *každodenně* mši sv. za zakladatele své kaplanky.“ Nevysvítá sice z případu, zda povinen jest sloužiti denně *osobně*; ba zdá se, že jedná se tu spíše o povinnost *«věcnou»* (de onere reali), t. j. postarati se denně o mši sv., nežli o povinnost *«osobní»* (de onere personali), t. j. aby sám kaplan sloužil. Avšak, jednání se o povinnost věcnou, *realní*, nevyhověl Kajus úmyslu zakladatelu, vynechav anebo nepostarav se aspoň v onen den o sloužení mše sv. dle úmyslu zakladatele, který si ji přál *každodenně*, po celý rok bez přerušení.

Kdyby se však jednalo o povinnost *osobní*, každodenně obětovati, pak by sice mohl Kajus, jak svrchu vyloženo (sub. I. b.) z předpokládaného souhlasu zakladateluva někdy se zdržeti sloužení mše sv., někdy též i za sebe nebo své nejbližší přibuzné obětovati (?), nemůže však nikdy vynechati mši sv., kterou sobě zakladatel přál, a sloužiti na úmysl jiného; neboť k tomu nedá se tak snadno souhlas zakladatele předpokládati.

Tím méně však směli uzavřítí Titius a Kajus navzájem jakousi smlouvu, dohodnuvše se, „že pro příště vypomůže jeden druhému, kdykoliv by se naskytla jednomu z nich povinnost, sloužiti v týž den mši sv. na dvojí úmysl.“ Plyne z řečeného (sub. I. a.); mimo to nebyla by zachována mfra slušnosti (aequitas), kdyžť Kajus dostává za svou denní mši sv. jen synodální taxu (105 haléřů), kdežto Titius snadno může obdržeti větší stipendium; proto i velice stěžl bylo by možno u něho neviděti jakési hanebné obchodování.

Dr. Karel Kašpar.

Úmrtí. Dne 1. října zemřel v Křečhoři tamější farář a k. a. vikář kolínský Jan Ev. Eychl, (* 1840). Jsa literárně činným, psával různé poučné články, hlavně do Blahověsta. Jsou to zejména stati: „Listy bohoslužebné čili může-li Bůh žádati na tvorech rozumných, aby mu sloužili?“ (Bl. 1875); „Známky pravého nábožen. jsou patrné“ (Bl. 1876); „O vynikajícím postavení chudých v církvi“ (Bl. 1880); „O svátosti oltářní“ (Bl. 1876); „O jednotné dvojici těla a duše“ (Bl. 1881); „Z listů Felonových o církvi“ (Bl. 1881); „Křivé domněnky vznešených osob o věcech náboženských“ (Bl. 1881); „Církev ve Svaté zemi“ (Bl. 1884); „Jízda po železnici a život člověka“ (Bl. 1886); „Katol. duchovní správce jest učitelem pravdy a proto dobrodincem své osady“ (Bl. 1889); „O smíšeném manželství“ (Bl. 1891). Sit illi terra levis!

Dne 2. října zesnul na posv. Vyšehradě veterán českých spisovatelů katolických probošt Msgre Dr. Ant. Lenz (* 1829). Činnost jeho v oboru literatury bohoslovné jest veliká. Napsal celou řadu knih, brožur, článků. Úplný jich počet podati bude úlohou životopisovou. Zde jenom ukázkou budtž uvedeny tyto jeho práce: „Mariologie čili učení církve katolické a v církvi chované o Matce Boží“ (1879), „Mariologie Arnošta z Pardubic“ (1887), spracovaná na základě traktátu téhož arcibiskupa pod názvem „Psalterium de laudibus B. Virginis“, Výklady litanie loretánské: (1889), „Učení Jana Husí“ (1875), „Anthropologie katolická“ (1881), „Apologie sněmu kostnického

v příčině odsouzení 45 vět Viklifových» (1896), »Soustava učení M. Jana Viklifa« (1898), »Jest pravdou nepochybnou, že umřel M. Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučedníkem za pravdu?» (1898), »Petra Chelčického učení o sedmeru svátosti a poměr učení tohoto k Janu Viklifovi« (1889); »Nástin učení J. A. Komenského a učení P. Chelčického« (1895), »Zda-li změnila Jednota Bratří Českých svoje učení o velebné svátosti?«, »Vzájemný poměr učení P. Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa« (1895), »Socialismus v dějinách lidstva, jeho povaha, a církev katolická jedině schopná k řešení sociální otázky« (1893), »Jan Brázda, sedlák ze Zlámané Lhoty v púte se sedlákem Alf. Štátným, čili Kratochvilné dopisy o překrutné učenosti kandidáta filosofie Alf. Štátného, uložené v jeho knize »Ježíš a jeho poměr ku křesťanství« (1873), »Filosofie Jana Brázdy ze Zlámané Lhoty čili první výstřel Brázdyv proti nábožnému spisu Alf. Štátného: O spasení po smrti« (1875), »Učená rozprava Jana Brázdy, sedláka ze Zlámané Lhoty o jsoucnosti Boží, čili druhý výstřel proti nábožnému spisu Alf. Štátného: O spasení po smrti« (1875), »Pohroma principu mravnosti Padařovské čili materialistické, kterou s velikým zálem popisuje Jan Brázda ze Zlámané Lhoty« (1875), »Syllabus Jeho Svátosti Pia IX., jež vykládá s povinným zřetelem k syllabu náčelníka svobodných myslitelů Alf. Padařovského Jan Brázda, sedlák ze Zlámané Lhoty« (1878), atd. atd. Kromě toho přispíval hojně do různých časopisů, zejména do »Vlasti«, »Sborníku historického kroužku«, »Obrany víry«, »Pastýře duchovního« a »Časopisu katol. duchovenstva«. Tento přinesl od něho zejména tyto články: »O účincích svátostí živých vzhledem k odpustění hříchův« (1866); »Katolické dogma o samospasitelnosti církve a výrokem sv. Stolice zavržená věta: Extra ecclesiam nulla conceditur gratia« (1866); »Tradicionismus a učení katolické« (1867); »O nekřtěnácích« (1867); »O irvingianismu (1867); »O svátosti birmování« (1867); »Mormoni a jejich učení« (1868); »Důkazy rozumové o nesmrtnosti duše lidské« (1869); »Učení Husovo a církev pravoslavná« (1869); »Poměr učení M. Jana Husi k naukám reformatůrů věku šestnáctého« (1870); »Učení o předzřízení a hříchu smrtelném« (1870); »Zdali a jakým způsobem jest pravda, že se posvěcující milost uskrovnuje hříchy všedními« (1880). — Have, anima pia!

Dne 13. října učinila mrtvice konec mladému životu Dra. Ferdin. Beneše, professora mravouky a sociologie v Hradci Hrálové (* 1860). Zesnulý převzal před rokem redakci »Dědictví Maličkých«, r. 1897 vydala Lvova společnost ve Vídni ve své publikaci »Das sociale Wirken der katholischen Kirche in Österreich« jeho práci »Diocese Königgrätz« (str. 237), ve »Vzděl. knihovně katol.« vydána r. 1900 jeho překladem Biederlackova »Otázka sociální«; přispíval též do časopisů homiletických a v »Časopise katol. duchov.« mimo různé posudky uveřejnil následující články: »Jest četba talmudu dovolena?« (1894), »O přednosti kardinálů před biskupy« (1897) a »Některé katolické chudobné diecése Královéhradecké« (1899); posledním jeho příspěvkem byl tu posudek Neuschlovy Křesťanské sociologie (II. díl.) r. 1900. — Requiescat!

— LITERATURA. —

Recense. — Rozhledy.

Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české (1740—1898).
Díl II. Sepsal dr. *Frant. X. Kryštůfek*. V Praze 1901. Vzdělávací knihovny katolické svazek VI., seš. 13—34. (Dokončení).

Za ministra kultu Stremayera r. 1870 nastalo rušení středních škol řeholních. Ztráty řeholí a církve byly tu veliké, zvláště v zemích koruny české; nejvíce utrpěli piaristé.

Po pádu ministerstva Potockého, které chtělo cestou ústavní provést vyrovnání s českou státoprávní opozicí, nastoupilo počátkem r. 1871 ministerstvo Hohenwartovo. Vše dobré, co stalo se od let sedmdesátých v Rakousku pro blaho národů, souvisí se jménem tohoto velkého rakouského státníka, ale i jemu brzy Beust, vytrmfnuv zahraniční politikou, při vyrovnání s Čechy nohy podrazil. Již dne 25. listopadu 1871 přinesla „Wiener Ztg.“ nové ministerstvo, v němž kn. Adolf Auersperg převzal předsednictví a Stremayer po třetí kult a vyučování. Týž vypověděl boj jesuitům a setřel r. 1873 docela katolický ráz universit; za něho dostalo se také duchovenstvu první podpory státní r. 1872. Za tohoto ministerstva hospodářského vzletu, jak dalo se jmenovati a čehož nejlepším důkazem byl krach r. 1873, vydány také pozpůsobu pruských zákonů z r. 1872 (z nichž vyplynul kulturní boj, který krátce, ale v celé brutálnosti je vylíčen) v mírnější sice podobě, ale církvi stejně nepřátelské zákony květnové z r. 1874. Ba ani mendikantů hospodárně to ministerstvo neušetřilo.

Instruktivní je sem spadající stat o náboženských poměrech v Bosně a Hercegovině, kde vše, co katolickým slove, bytí své děkuje Františkánům. Od 600 let tam pracovali sami, z almužen kostely a fary stavěli, a nyní přišlo Rakousko a dosadivši arcibiskupa, vše na nich žádalo. Z toho vznikl spor, který Řím spravedlivě rozhodnul.

Po odstoupení ministerstva Auerspergova následovalo od 12. srpna 1879 ministerstvo Taffeovo, které sice všechny vymoženosti liberalismu dob minulých převzalo, ale hledělo aspoň dalšímu vývinu jeho »o blaho a svobodu národů« čeliti a přikrostiti jeho mírniti. Zůstalo při vesle až do listopadu r. 1893; po něm přišlo koaliční ministerstvo Windischgrätzovo, které však nemohlo domoci se většiny, poněvadž nelze zájmy katolické a konservativní spojití se zájmy a zásadami liberalními, a proto nuceno již dne 19. června 1895 ustoupiti přechodnému ministerstvu Kiemanseggovu. Dne 19. září téhož roku nastoupilo ministerstvo Badeniovo, za něhož říšská rada rozmnožena o tak zv. pátou kurii, obnovena stará pravice z dob Taffeových a vydána jazyková nařízení pro Čechy, která byla příčinou jeho pádu. Ministerstvo Badeniovo, podlehnuvší německé obstrukci, propuštěno dne 28. listop. 1897 a téhož dne jmenován dr. Gautsch předsedou nového ministerstva. Gautsch vydal nová jazyková nařízení pro Čechy a Moravu, jen prozatímně, ale ani ta, ač Němcům vstříc přicházela, nesmířila obstrukčníků. Nemajíc záruky, že učiní sněmovnu dělnou, a nemohouc shodnouti se s uherskou vládou o quotě, pokládalo ministerstvo Gautschovo poslání své za zmařené a zadalo za propuštění, kterého se mu dne 5. března 1898 dostalo. Téhož dne jmenován hr. Thun novým presidentem, aby krisi v říši odstranil.

Po této krátké politické exkursi vrací se spisovatel k poměrům církevním, probíraje praktické otázky, které luštila vláda Taaffeova v letech osmdesátých. Mluví o pamětihodném spisu biskupů českých v příčině školství z r. 1879 a zmírnění nepřívětivého poměru školy k církvi a částečné nápravě jeho školní novellou z r. 1883.

Také otázkou upravení platů duchovenských zabývala se pilně vláda tato a výsledek byl zákon o kongruu ze dne 19. dubna 1885. Sem spadají i ostatní kongruové zákony z r. 1889, 1890, dále 2 zákony o platech kanovníckých a platech expositů ze dne 7. ledna 1894 a konečný v té příčině zákon ze dne 19. září 1898, které v jednotnou stat jsou shrnuty.

Duchovní život, nepřívětivými vládami liberalními téměř ubitý, sbíral se k životu katolickými sjezdy, jichž tvůrcem v Rakousku je hr. Ant. Perger. O sjezdy českomoravské nemalých zásluh zjednali si naši biskupové, jichž životopis zde podati p. autor za dobré uznal.

Nemalou vymožeností na poli církevním a zásluhou vlády Taaffeovy bylo také r. 1891 zřízení c. k. české bohoslovecké fakulty v Praze, o níž s nemalou láskou píše p. autor, jsa jedním z prvních členů tohoto důležitého ústavu pro národ český i církev katolickou.

Episody o boji za sochu P. Marie na Staroměstském náměstí v Praze a za pomník Husův, sem vsunuté, mají ilustrovati ten stálý boj církve katol. s nevěrci a liberály v Rakousku vůbec a v Čechách zvlášť.

Zmiňuje se o změně na arcibiskup. stolci Pražském nemohl nepodati krátký životopis nového arcipastýře sv. pána Skrbenského, jakož i arcibiskupa Dra Kolna, z jehož arcidiecese tento byl povolán, a brněnského biskupa Dra Bauera, který také v Čechách na vzdelání a vychování kněžstva po léta pracoval.

Krátkou vzpomínku věnuje ku konci p. autor Čechům a církvi katol. sympatickému ministeriu Thunovu, které však nemohlo zdolati obstrukci, vyvolanou hlavně odpadlíky pangerman-skými, kteří v dobách těch začali terorisovati a ohrožovati nejen Církev katol., ale i celou říši, a k jichž bohopustému počínání vláda nečině přehlížela.

Důležitější a zajímavější, než činnost následujících ministerstev Claryho a Wittkova, je historicko-statistický přehled řecko-katol. diecesí v Rakousko-Uhersku a dějiny latinsko-slovanského obřadu v Přímoří.

Na konci díla a řekněme v jeho nejpropracovanější části (str. 828—958.), neboť podkladem jsou jí důkladné články téhož autora o témže předmětu v Č. k. d. r. 1891 a 1896, složeny jsou dějiny církve katol. v Uhrách a její martyrium za vlády kalvinských a židovsko-liberálních ministerstev, která ze země druhdy eminentně katolické, již vládli apoštolští králové, učinila famosní recepci židů zemi židovsko-křesťanskou.

V epilogu (str. 966) pojednal ještě dodatkem p. autor o nejvýznamnějších událostech roku 1898: jubileu sv. Otce Lva XIII., smrti císařovny rak.-uherské Alžběty a jubileu 50letého panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I. dne 2. prosince 1898.

Bylo velkou pozorností se strany pořadatelů Vzdělávací knihovny kat. jak k autorovi, tak i k čtenářstvu, že k dílu tak záslužnému přidali kratičkou biografii spisovatelovu a postarali se o důkladně sestavený rejstřík jmen i věcný, který při dle tak velikém a, jak doufáme, hojně užívaném, je nezbytným.

Končíce upřímnou gratulací p. autorovi k dokončení pozoruhodného a řídkého díla v literatuře vůbec a naší zvlášt, přejeme si, aby s takovou láskou, nadšením a nestranností k předmětu, s jakou on psal, i dílo jeho bylo přijato a čteno a least not least každé řádné kritiky, abychom se ještě častěji s tak zralými plody historických studií Kryštofkových sešli, a to brzy.

Dr. A. Soldát.

Der Totemismus und die Religion Israels. Ein Beitrag zur Religionswissenschaft und zur Erklärung des Alten Testaments von *Fr. Vinc. Zapletal O. Praed.* Freiburg (Schweiz). Kommissionsverlag der Universitätsbuchhandlung (R. Veith) 1901. V. 8°. X. 176 str. Druhé řady sbírky „Collectanea Friburgensia“ druhý svazek.

„Collectanea Friburgensia“ přinesla v dosavadních 11 svazcích vzácné monografie. Uvedený svazek hájí náboženství národa Israelského proti domněnce, několika učenci zastávané, mnohými pisateli rozšiřované, že by bylo lze zříti v náboženství starého Zákona totemismus. *Totemismus* jest slovo nové, v Evropě utvořené od indianského slova *totem*, jež má označovati předmět (zvíře, rostlinu neb j.), jemuž někteří divoši vzdávají božskou poctu, po němž si i jméno dávají; snad považují ten předmět tak, jako by od něho neb z něho sami pocházeli, chrání jej a dožadují se od něho ochrany. Je-li na př. indianskému kmeni *vydra* totemem, považuje veškeré vydry (nikoli pouze jedince) za své příbuzné, váží si jich a p. Zprávy o totemech Indianů byly podány misijnáři, kteří mezi nimi působili. Na základě těch zpráv, někdy třeba nedosti bezpečných, sdělána Frazerem, Smithem a j. soustava tak zv. totemismu a vyslovena ihned domněnka, že prodělalo kdysi veškeré lidstvo tento hrubý, nízký stupeň náboženského stavu po tak zvaném fetišismu, animismu, při účtě neb zbožňování předků, že byli tedy i Israelité kdysi v totemismu, a pátráno ve St. Zák. po stopách jeho. A St. Zákon „Hic liber, in quo sua dogmata quisque quaerit et invenit“ podal prý důkazy tím, že uvádí jména osob a kmenů, vzata ze jmen zvířat; tím, že se Israelité dle St. Z. klaněli hvězdám, že měli v božské účtě i kameny, prameny, stromy a zvířata, že měli záповěď, by nejedli z některých druhů zvířat (zvířat nečistých — totemů);

tím, že obětovali Israelité zvířata (svého kmene, totemy), že se tetovovali, že měli obrazy svých totemů na těle a na svých praporech, že věřili v duchy a že u nich byl matriarchat (právo, dle něhož vládla domem a v domě a v rodině matka, žena neb její pokrevenci — nikoli otec).

To vše jest pouze domněnka; spisovatel uvedeného díla ukazuje důkladně a přesně, že Starý Zákon žádných důkazů pro totemismus u Israelitů nepodává. Vlastní jména byla brána ze jmen zvířat i v pozdější době, kdy o totemismu není žádné památky; počet takových jmen jest ve St. Zák. poměrně nepatrný; někdy značí jméno zvířete též pouze vlastnost, která mohla i u jmenovaného člověka býti příčinou, že mu to jméno bylo dáno. Úcta hvězd, uctívání pramenů, stromů a p. byly u Israele poblouzením, výjimkou; byli k tomu cizími národy, sousedy sváděni. V kamenech a stromech neuctívali snad Boha, ony jim byly pouze památkou, vzácným symbolem přítomnosti Boží — nikoli totemem.

V této části poznamenává spisovatel též výklad slova Jahve Spiegelbergem z egyptského slova významem „dobytek“ neb „skot“ dokazovaný; o tom by bylo asi též říci „may be safely neglected“. Pro zákaz o nečistých zvířatech přijímá spisovatel důvody náboženské; zdravotní ohledy a ještě více zvyky Israele měly zajisté též velikou váhu. Oběti starozákonní nepodávají žádným způsobem dokladu pro totemismus; v tomto měl prý býti člověk obětováním a požitím krve totemu s totemem ještě pevněji spojen, ač z něho pocházel a ač s ním byl ve svazku příbuzenství; v oběti Israele bylo zvíře darem, Bohu podávaným, obětí bylo uznáváno nejvyšší panství Boha. Připomenouti ovšem dlužno, že nemohla obět chudých (mouka) naznačovati odevzdání života obětujícího. Že by si byli Israelité vpichovali neb vřezávali do kůže obrazy totemů, to dokázáno a dosvědčeno není; oni si dělávali bolest ranami do kůže a do těla za příležitosti smutku. Jaké obrazy na svých praporech (signa) mívali, není známo; z toho nelze tedy totemismu pomoci. Zvláštní náhled Smithův, že byli duchové, v něž Arabové (i Hebreové) věřili, dříve zvířaty, a že se pak stali bohy — nepotřebuje ani vyvracení. Výklad Elohim a Bnē Elohim (ti, kteří jsou, byli jako Elohim) jest zde obšírný a dobrý. Totem prý se rozplemňuje v ženské posloupnosti; kde jest matriarchat, tam prý i totemismus. U Israele měla žena, měla matka lepší postavení než jinde; z toho však není totemismus dokázán.

Spisovatel vyvrací náhledy zastanců totemismu velmi jasně a důkladně. Zdá se nám, že tento předmět snad ani takové píle nezasluhoval. Vždyť není ani význam, ba ani vyslovování toho slova *totem* bezpečno; a snad není ani dobře, opakovati tyto nedokázané domněnky, třeba by byly pronášeny slavnými muži. Jim jedná se z pravidla o to, popříti Božský původ náboženství, sv. Písma; vše, co k tomu přispívá, jest náboženskou vědou, co

však Božský původ dokazuje a hájí, vychází dle nich z dogmatismu, z víry, z katolicismu, jemuž vědecké ceny bez milosti upírají, jehož důkazů si nevšímají.

Kdo se chce o otázce totemismu dobře a jasně poučiti, vezmiž tuto důkladně zpracovanou knihu. Její obsah zajímá mile i exegetu. Jsme za vzácné dílo spisovateli povděční.

Sedláček.

Die Requiemsessen nach dem gegenwärtigen liturgischen Rechte.

Von *Franz Xaver Rindfleisch*. Zweite Aufl. Regensburg

1901. Preis 80 Pf.

V žádném oboru liturgickém nestaly se v poslední době tak veliké změny, jako právě v předpisech o zádušních mších sv. Proto též lze jen s povděkem vítati práci, jež by přehledně a přesně podávala veškerá platná ustanovení o předmětu tom. A prací takovou kniha Rindfleischova rozhodně je, což i sám P. Schöber, konsultor posv. Sboru obřadového v Římě, výslovně prohlásil. Též ta okolnost nasvědčuje výbornosti pojednání tohoto, že celý veliký náklad prvního vydání byl v několika měsících rozebrán. Upozorňujeme tudíž rádi i my na studii tuto, mědouce, že bude kněžstvu našemu dobrým rádcem. Co se obsahu týče, vyčerpán tu úplně předmět, jemuž kniha je věnována. V prvním oddíle jedná se nejprve o pojmu a rozdělení mší de requiem, pak o počtu orací a sequenci, o mších de requiem při výstavu nejsv. Svátosti a konečně o formulářích těchto mších sv. a jich upotřebení. V oddělení druhém podáno náležité a precizní vysvětlení jednotlivých formulářův in specie se všemi otázkami sem patřícími, načež v oddíle třetím jedná se o sloužení mší sv. za zemřelé jako mší de requiem a jako mší de die.

Dr. Tumpach.

Rakouská nauka občanská. Upravil *Vojtěch L. Marzy*, učitel při měšťanské škole. Cena váz. 2 K. 40 h. Nakladatel A. Píša v Brně. — Knížka tato podává zevrubné poučení o všech záležitostech a otázkách veřejného života; proto jest zvláště v nynější době, kdy má každý občan znáti svá práva, ale také své povinnosti, z míry důležitá. Vítanou pomůckou stane se i kněžím v duchovní správě a ve škole pracujícím, proto na ni veleb. duchovenstvo činíme pozorno. Úprava knihy jest uhlavná a vazba velice vkusná.

K7.

Kalendáře. Počet kalendářů u nás rok od roku roste. Zejména firma páně Kotrbova v Praze rozmnožila značně počet svých kalendářů, neboť ke svým pěti kalendářům starým připojila letos čtyři nové. Jsou to: *Cyrill, Říp, Praha, Rodina*, z nichž první tři pořádá Dr. Zítek. Obsah těchto kalendářů nových je hezky rozmanitý: zábavný i poučný, ač některé z básní mohly býti z nich zcela bez újmy obsahu vypuštěny. Ját bych tam přišťe raději dal na př. některé z překrásných básní Dostála-Lutinova,

zejména z jeho „Sedmikrás,“ nebo z básní Štastného, Bulanta, a vedle toho obžívoval bych v paměti i práce starších vlasteneckých básníků našich, jako Erbena, Čelakovského, Štulce, Pakosty atd. atd. — Starší kalendáře Kotrbovy se obsahem jen zdokonalily. Zejména kalendář „Maria“, redigovaný Jul. Košnařem, je velice pěkný, což platí též o „Meči“ a „Sv. Václavském kalendáři.“ Jisto jest, že možno kalendáře firmy Kotrbovy s dobrým svědomím doporučiti a přátí jim rozšíření největšího. Úprava jest vkusná a některé obrazy jsou velmi pěkné.

»Moravan«, kalendář vydaný čilou knihtiskárnou benediktinskou v Brně, zachoval si svou dobrou pověst. Je to jeden z nejlepších českých kalendářů vůbec. Doporučujeme jej velmi rádi. Tuto jenom vypisujeme z něho následující poznámku o *českých kalendářích* (str. 89): „České kalendáře jsou mnohem starší německých, tak že v tomto ohledu jest kulturní význam při straně Čechův a nikoliv Němců. Kdežto nejstarší kalendáře české, zachované v rukopise universitní knihovny pražské při sbírce spisů lékařských, zachovaly se z r. 1419 a pak z r. 1440 a první tištěný kalendář český byl vydán již r. 1489 od Mikuláše Bakaláře v Plzni, spatřil první kalendář německý světlo světa teprve r. 1499, a to ve městě Ulmu, kdež jej astrolog Stöfler vydal, načež nejbližší pochází od braniborského dvorního astrologa Cariona z r. 1519. České kalendáře se zachovaly mimo to z let 1506 a 1517, tak že i tento druh kalendářů jest u nás starší než u Němců. Hned v prvních letech XVI. století osobovali si právo k výhradnímu vydávání kalendářů profesoři matematiky na vysokých školách pražských, kteří v té věci vedli časté spory s knihtiskaři.“ T.

„Clerus-Kalender für das Jahr 1902“. Ve skladu a dvorní knihtiskárně Karla Fromma ve Vídni vydán na rok 1902 známý již kalendář katolického duchovenstva, jehož redaktorem jest P. Roman Himmelbauer, klášterník Klosterneuburský. Můžeme právem tvrditi, že kalendář ten jest bohatého obsahu, a co hlavní jest, také praktického. Jest v něm obsažen přehled o celé katol. církvi, který načrtl známý statistik A. Patzak, a seznam kněží obou vídeňských sněmoven. Praelat Dr. Skočdopole napsal pro tento kalendář vhodný článek: „Ein Wort über die Privatseelsorge“, Dr. L. Senfelder pozoruhodnou stat „Selbstmordgedanken“. Kurat L. Müllner podává adressy o charitativních ústavech a známý kněz právník k. a. notář a zasl. farář Černošínský v. v Václav Schreiner rozepsal se o klidu nedělním a svátečním, začož zasluhuje i z té příčiny vděk, že předpisy o tomto klidu byly po různu vydány a nikde dosud přehledně neuvedeny. Farář Frant. Mühlberger udává ve článku „Über Instrumentalmusik“ dotyčné předpisy, které církev v příčině té vydala. Připojen jest k článku tomu seznam četných přesných církevních skladeb. Z toho lze seznati, že kalendář ten také našemu duchovenstvu pro svou úpravu a obsah doporučen býti může. Kř.

Časopisy a knihy redakci zaslané.

Alétheia, V. 7. — Anděl Strážný, XXI. 2. — Cyrill, XXVIII. 9. a 10. — Časopis Musea království Českého, LXXV. 4. — Český časopis historický, VII. 3. — Český jinoch, VII. 1. — Echo z Afriky, II. 10. — Hlidka, XVIII. 10. — Katolišský Obzorník, V. 3. — Kazatel, VIII. 4. — Květy Mariánské, XVIII. 10. — Method, XXVII. 7. a 8. — Museum, XXXV. 4. a 5. — Naš domov, X. 18. až 20. — Nové proudy, II. 12. — Nový život, VI. 10. — Obrana, XVII. 19. — 20. — Obrazková revue, III. 1. — 2. — Patronát mládeže, I. 9. — Poklad věřících, III. 6. — Právník, XL. 18. — 19. — Przegl. polski, 424. — Przegl. powszechny, 214. — Rádce duchovní, VIII. 11. — Rajska zahrádka, XI. 2. — Rozhledy po lidumilství, IX. 19. — Rozkvět, I. 2. — Rozvoj, II. 26. — 27. — Sborník věd právních a státních, I. 4. — Škola Božského Srdce Páně, XXXV. 19. — Věstník katol. duchovenstva, II. 1. — 2. — Vlasť, XVIII. 1. — Voditelj, IV. 4. — Vychovatel, XVI. 19. až 20. —

Theologia moralis. Auct. *Patr. Sporer.* Edidit P. Iren. Bierbaum. Tom. III. Paderbornae 1901. — **Novum testamentum graece et latine.** Pars II. Edidit Frid. Brandscheid. Frib. Br. 1901. — **Apostati.** Napsal Petr Kopal. I. Srdce matky; II. Pryč od Říma. Nákl. vlastním. V Praze 1901. — **Řeči besední Tomáše ze Štítného.** K vydání upravil Frant. Stejskal. V Brně 1901. Cena K 1.60. Nákl. bened. kniht. — **Svatý Hostýn.** Napsal Kr. Novák. Seš. 3. Nákl. týž. — **Methodický výklad nového katechismu.** Část V. Napsal Th. C. Matěj Lhotský. Nákl. V. Krause v Táboře. Seš. 1. a 2. a 36 h. — **Přítel domoviny.** Vyd. Ed. Beaufort v Praze. Roč. XVII. sv. 9—12. a 16 kr. — **Do služby.** Napsal P. Romanov. V Praze, nákl. V. Kotrby. — **Zákony a nařízení o věcech školských.** Uspořádal V. Špaček. Dílu I. část I. Nákl. týž. — **Missijní kázání.** Napsal K. Antoniewicz. Homilet. knihovny sv. I. šes. 1. Cena 50 h. Nákl. týž. — **Svatá Země.** Seš. 19. a 20. Nákl. týž. — **Právní rádce pro duchovní správu.** Sepsal Th. J. C. Jan Pauly. Seš. 1. Cena 60 h. Nákl. Věstníku kat. duch. — **Vinnetou.** Sepsal K. May. Seš. 41—45. a 30 h. Nákl. J. R. Vilímka v Praze. — **Na návštěvě u Turků.** Napsal N. A. Lejkin. Přel. A. Straka. Sv. 1. Nákl. E. Beauforta v Praze.

Čtvero knih o následování Krista od Tomáše Kem-
penského zčeštil Dr. J. Sedlák. V plátěné vazbě se
zlat. ořízk. 2 K., v kůži vkusně váz. 3 K.

Láska ku Kristu Ježíši, od sv. Alfonsa M. Liguori
zčeštil Frant. Hašek. Druhé vydání v plátně váz.
2 K. 40 h.

Vroucí ctitel nejsv. svátosti oltářní, od téhož spi-
sovatele. V plátně váz. 2 K.

Modli se a pracuj! Poučňá a modlitební kniha pro ře-
meslníky a dělníky. Vázaná v plátně 1 K.

Osnova učení náboženství katolického pro školy
obecné i měšťanské dle nových katechismů cena 30 h.

Poučení o jenerální zpovědi. Sepsal Frt. Průcha, upravil
Dr. Skočedopole. Cena 60 h, váz. 1 K.

Křížová cesta dle pobožného kněze Leonarda a Portu
Mauritio vzdělána od F. Frant. Jabulky 16. vydání.
20 h.

Modlitby, jichž v jubilejním (milostivém) roce k získání
plnomocných odpustků použití lze. (S povolením kníž.-
arcib. ordinariátu Pražského.) Cena 30 h.

Tiskopisy veškeré pro farní úřady máme na
skladě v hojné zásobě na dobrém trvanlivém papíru.
Zvláště upozorňujem veledůst. duchovenstvo na
archy pro matriky, kteréž tisknuty na zvlášť
zhotoveném papíru trvanlivém dle předpisu
nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoře.

Veškeré tiskopisy farním úřadům zasíláme

---

vyplacené.

Seznam knih i tiskopisů zasíláme zdarma. Ku hojným
zakázkám doporučuje se

KNÍŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNA (Rohlíček & Sievers)
V PRAZE I—190.

L. P. 1901.

Roč. XLII. (LXVII.)

Sešit 10.

ČASOPIS

katolického duchovenstva.

ORGÁN
vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze.

REDAKTOŘI:

Dr. Fr. Krásal, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach.

Sešit 1. vyjde dne 10. ledna 1902.

NAKLADATELÉ:

Kníž. arcib. knihtiskárna (Rohlíček & Sievers)

V PRAZE.

OBSAH:

I. Pojednání:

Strana

Prof. JOSEF VÁVRA: Praelát český Jan Ctibor Kotva z Freifeldu	591
Dr. LUBOMÍR PETR: Konec Karla Velikého a jeho hrob	598
Dr. ANTONÍN PODLAHA: Nejstarší tištěný ritual Pražský z r. 1496	606
Dr. JAN LAD. SÝKORA: O textě knih novozákonních	610
Dr. JOS. DOUBRAVA: Otázka patronátní v Čechách	633

II. Směs. (Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika).

Dr. J. N. SEDLÁK: § 63. ob. obč. zák. před c. k. správním dvorem	638
Dr. JOS. TUMPACH: Kostelní lavice	641
Z české theol. fakulty v Praze	646
Úmrtí	646

III. Literatura:

P. Bernard Duhr S. J.: Bajky o jesuitech	646
Dr. G. Pecháček: Řešení případů v příčině náboženského vyznání dítek	652
Zlatá kniha	652
Mše sv.	653
Homiletická knihovna	653
Spravedlnost, Štít, Rodlerovy kalendáře	653
Různé literární zprávy	653

Časopis katol. duchovenstva vychází 10krát za rok ve 4archových svazcích. Předplatné obnáší poštou 7 K.

Rukopisy a dopisy redakce se týkající buďtež zasílány buď některému z redaktorů nebo do kníž-arcib. knihtiskárny v Praze 190—I. Rukopisy se nevracejí.

Expediti obstarává a *reklamace* vyřizuje kníž-arcib. knihtiskárna v Praze, 190—I.

Časopisy na výměnu a recensní exempláře vyprošují se pod adresou: „Kniž-arcib. knihtiskárna v Praze 190—I.“

Delší články otiskovati dovoleno jen se svolením redakce a s udáním pramene.

Orgány Akademie křesťanské v Praze. — Z usnesení ředitelstva přenechají se orgány Akademie jejím členům i r. 1902 v ceně snížené, a to: I. Časopis katol. duchovenstva obdrží členové činní za celoroční předplatné 1 zl. 50 kr. (poštou 1 zl. 70 kr.), členové přispívající za 2 zl. 25 kr. (poštou 2 zl. 45 kr.). — II. Cyrilla obdrží členové činní za 1 zl. přispívající za 1 zl. 50 kr. — III. Methoda dostanou v téže ceně jako Cyrilla. — IV. Christliche Akademie obdrží za 50 kr. resp. 75 kr. ročního předplatného. — Při tom dlužno připomenouti, že člen Akademie, který odebírá více časopisů tuto uvedených, má pouze při jednom z nich výhodu levnějšího předplatného. (Přispívajícím členem Akademie křesťanské se stane, kdo zaplatí 1 zl. na rok).

Praelát český Jan Ctibor Kotva z Freifeldu.

Napsal prof. JOSEF VÁVRA.

V domě Lobkovském oba páni byli na čas bezpečni pod ochranou neohrožené paní Polyxeny; u domu však rozestaveny stráže odpořilých stavů, aby zamezily útěk obou pánů. V tomto těžkém čase nabídl se kanovník Kotva panu Martinicovi a Slavatovi k vyslyšení zpovědi; ale tu již ze Starého města, z Klementina, přikvapili páteři Melchior Trevinnius Španiel, zpovědník Slavatův, a Martino Santini Vlach, zpovědník Martinicův, a vykonali tu posvátné funkce. Kotva zatím se staral o bezpečný útěk pana Martinice. Z domu jeho na Hradčanech vyzdvihl pro něho 300 dukatů, a svůj starý kočár s párem dobrých koní a spolehlivým kočím poslal do Břevnova. Pan Martinic zatím oholen, s tváří umouněnou střelným prachem, v rouše chatrného chasníka, vyšel nepoznán z domu paní Polyxeny, vešel do domu svého na Hradčanech, potěšil svou paní Marii Eusebii, poskakoval na důkaz, že zůstal bez úrazu, rozloučil se a šel Strahovskou branou do Břevnova; před tím již tam vyslal svého komorníka a svého chirurga Tomasoniho; s nimi tam sedl do Kotvova kočáru, a tak jízda šla kvapem na Plasy, Teplou, Řezno a Mnichov, kde zůstal až do skonání české bouře. Za ním později přijela choť jeho s dětmi, provázena otcem svým, panem Adamem ze Sternberka.

Kanovníku Kotvovi pak nastaly zlé časy; jeho jméno sice se neocitlo na listině psanců, na věčné časy ze zemí českých vypovězených, ale po volbě Fridricha Falckého na trůn český byl kostel sv. Víta odňat kanovníkům a kapitole, kteří nějaký čas pak sloužili u Věch Svatých, nemajíce, komu by kázali. Proboštu Šimonu Brosiovi z Hornšteina odňat statek Dehnický, děkanu Kašparu Arseniovi z Radbuzy vzat statek Ořech, taktéž ostatní kapitule zabaveny všechny drobné statky její, roztrou-

šené po Slánsku, Rakovnicku, Podbrdsku a Kouřimsku; jednotlivým praebendatům sice měl z těch statků vycházeti jistý deputat, ale zdali toho skutečně obdrželi, není jisto, spíše pochybno. Arcibiskup Jan Lohelius hned na začátku bouře prehl do Vídně. Vláda Fridrichova vypudila kanovníky z Hradčan; probošt a děkan skrývali se někde na Starém Městě u přátel, aby nemuseli vydati zazděné poklady Svatovítské nepřátelské vládě na vedení války. Kotva se neskrýval a sloužil u Minoritů na Starém Městě, kam tehdy pražští katolíci se scházeli k pobožnostem; byl tehdejší quardian minoritů, Girolamo Lappi, neohrožený hajitel věci katolické, který napomínal měšťany za těch bouřlivých běhů k stálosti ve víře katolické a k věrnosti rakouské dynastii. Měl i také jisté správné informace o událostech veřejných, které od léta r. 1620 věstily brzký úpadek protestantské vlády v Čechách. Tak tomu porozumíme, že neohrožený Kotva, aby vztyčil mysl katolíků pražských, na den sv. Jakuba, 25. července 1620, o patrociniu kostelním, vystoupil na kazatelnu u Minoritů, a k slovům evangelisty: »Dic, ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram, et unus ad sinistram in regno tuo« měl slavnostní kázání o císaři Ferdinandu II. a Fridrichu Falckém. Kázání toto pohněvalo některé přítomné protestanty, kteří přišli na zvědy, a udali to na pravém místě. Ještě téhož dne byl neohrožený kazatel zatčen a do staroměstské šatlavy odveden. Zde poseděl bez výsledku a ortele 15 neděl ve vazbě, a propuštěn byl teprve 8. listopadu, kdy na Bílé Hoře dopadla smrtelná rána na kalvinskou vládu v Čechách.

Praha nyní zase byla v moci katolické vlády, a Jan Ctibor Kotva usadil se zase ve své spustošené a vyloupené residenci na Hradčanech, a již 14. den po bitvě na Bílé Hoře prokazoval navrátilým jesuitům přátelskou službu, když kostel jejich sv. Salvatora u mostu, kde za čas revoluce mívali němečtí kalvinisté své sbory, zase usmířil pro katolickou bohoslužbu, k lidu hojně shromážděnému měl úchvatnou řeč o zásluhách řehole jesuitů, a potom zpíval slavnostní mši svatou a Te Deum laudamus, při níž ochotní měšťané, někdejší chovanci jesuitského semináře, provozovali figuralní hudbu. Kotva a jiní kanovníci měli pak na pilno, aby velechrám sv. Víta očistili z pozůstatkův a nedostatků

kalvinských, tak aby upravili jej pro kultus katolický. Slavnost usmíření toho chrámu vykonal staříčský arcibiskup Jan Lohelius, vrátiv se z vyhnanství, 28. února 1621. A brzy nastala Kotvovi práce vydatná, když císař Ferdinand II. zahájil reformaci v královských městech. Nejdříve puzeni byli od kostelů všichni kazatelé sekty kalvinské, a brzy došlo i na lutherské podobojí. Z fary Týnské vypuzen byl Jiří Dikastus z Mírkova s oběma diakony Vitáčkem a Landsmannem, a správa kostela Týnského přidělena byla knězi Jiřímu Locikovi, faráři u sv. Mikuláše na Starém Městě, utrakvistovi, který slíbil státi v poslušnosti arcibiskupské, ale jsa člověk vratkého smýšlení, nestál v té poslušnosti. Po porážce na Bílé Hoře akatolíci čeští brzy se zotavili z mrákot strachu, vidouce, kterak císař má těžkou válku v Němcích, Slezích a Uhrách, a oddávali se naději do porážky císařských zbraní. Dne 28. února 1622 svolal arcibiskup Lohelius k sobě všechny pražské faráře a kaplany a sdělil jim vůli papeže Řehoře XV., aby ve všech zemích koruny české přestalo podávání svátosti oltářní podobojí způsobou a příště aby podávána byla svátost pod jednou. To měli kněží k velkonocům ohlásiti s kazateln. Locika tak učinil s kazatelnou Týnské 10. dubna, ale slovy jízlivými a bouřlivými při tom urazil papeže a arcibiskupa. O tom zvěděl hrabě Albrecht Václav z Valdšteina, tehdy velitel císařského lidu válečného v Čechách; hned dal Lociku zatknouti a odvézti na hrad Křivoklát. Arcibiskup svěřil od 7. srpna administraci kostela Týnského kanovníku Kotvovi, kterýž při první příležitosti promluvil protestantským posluchačům s kazatelnou, co neradi slyšeli. »Marná jest vaše naděje, že císař podlehne nepřátelům, a že v Čechách bude na vrchu vaše bludné náboženství domnělé! Vězte že snáze budou létati krávy a telata přes Prahu, než aby tu smělo býti jiné náboženství než katolické«. Z toho hrozila bouře protestantů pražských; ale hrabě Valdštejn rozeřadil silné stráže u kostela Týnského, u klementinské koleje, vysílal vojenské hlídky po ulicích, a tak hrozící bouři utišil. Kotva pak vymýtil z Týna všechny pozůstatky řádů kališných, dal rozbítí náhrobek husitského arcibiskupa Jana Rokycany, jehož kosti tu však marně byly hledány. Slíčného baldachynu gotického nad hrobem husitského biskupa Augustina Luciana

Bessariona sice ušetřil, ale kosti biskupovy, jež tu ležely 123 léta, odstranil z kostela; také odtud vyvrhl obrazy bývalých zde farářů lutherských.

Jako slavnostního kazatele v jesuitském chrámě sv. Salvatora vidíme Kotvu 19. června 1622, za slavnosti plnomocných odpustků, jež udělil papež Řehoř XV. za příčinou svatořečení Ignacia z Loyoly a Františka Xaveria. Byl tu slavný průvod církevní, jehož pořadatelé byli jesuité a četní jejich žáci se zpěvy a hudbou, účasten toho byl arcibiskup Lohelius a duchovenstvo svatovítské, všichni řeholníci pražští, zemský gubernator kníže Karel z Lichtenšteina, četná šlechta a množství katolických Pražanů. Na oslavu obou světců měl české kázání Jan Ctibor Kotva jako na slovo vzatý řečník, latinsky kázal kanovník Josef Makarius z Merfelic, pro Němce a Vlasy kázali tehdy dva františkáni od Panny Marie Sněžné.

Když v dubnu r. 1622 císař Ferdinand II. po osm dní pobýval na hradě Pražském, budil jeho nelibost třept velikého měděného, silně zlaceného kalicha na vysokém štítu průčelí chrámu Týnského. Byl ten kalich veliký tak, že by obsáhl 4 korce obilí, sdělán a postaven od Pražanů r. 1461, pod ním ve výklenku postavena socha tehdejšího krále Jiřího z Poděbrad, třímající tasený meč, s nápisem: »Veritas vincet«. I projevil císař přání, aby tento vynikající odznak českého husitství byl s chrámu Týnského sňat. Ale bylo k tomu třeba dělníků, v lezení na vysoké stavby zběhlých, a těch nebylo mezi katolickými Pražany na snadě, a za bílého dne to provést, podobalo by se nebezpečné provokaci většiny pražského lidu. Tu ujal se toho kanovník Kotva, maje již opustiti kostel Týnský, k němuž byl již jmenován nový katolický farář Jan Petr Čechiades. Poradil se s dávným přítelem svým, páterem Jiřím Plachým, tehdy kazatelem českým u sv. Salvatora, jehož působením pak studující klerik od sv. Klementa, Ezechiel Leander, pojav několik silných a srdnatých mládenců z konviktu sv. Václava, za hvězdné noci 17. ledna 1623 s nimi slezl štít kostela Týnského a provedl odstranění velkého kalicha i královské sochy. Na místě kalicha pak postavena byla po 3 letech socha Matky Boží; dále tvrdí staré letopisy církevní, že na místě obrazu krále Jiřího postavena byla socha Ferdinanda II.

R. 1624 jmenuje se Kotva s jinými kanovníky jako prostředník ve sporu arcibiskupa kardinála Harracha s jesuity Klementinskými. Ferdinand II. totiž r. 1622 odňal mistrům koleje Karlovy starou akademii Karolinskou a odevzdal ji jesuitům, kteří ji spojili se svou akademií Ferdinandejskou. Tomu však opřel se r. 1624 arcibiskup kardinál z návodu P. Valeriana de Magnis, kapucína, uváděje, že někdy císař Karel IV. na věčné časy udělil kancléřství a tudíž vrchní řízení pražské university arcibiskupu pražskému. V tom sporu poselstvoval kanovník Kotva mezi arcibiskupem a kolejí Klementinskou v dubnu a květnu r. 1624. On i probošt Svatovítský Šimon Brož z Hornsteina a děkan Kašpar Arsenius z Radbuzy jakožto odchovanci škol jezuitských nechťce lehčiti nové darování císařské ani staré nadání Karolinské, dávali dobrá slova na obě strany, ale potom zbavil se Kotva těch věcí choulostivých a dal se na práci reformační, která byla nejvlastnějším jeho povoláním.

Známo jest, že Albrecht z Valdšteina, jenž povýšen byl na knížete Fridlantského, od r. 1622 za lehké peníze skupoval nesmírné statky v severovýchodních Čechách, od Č. Lípy až za Náchod; byly to statky provinilé šlechty české, které zabavila královská komora. Za hlavní město toho nového knížetství Fridlantského, které bylo s korunou českou ve svazku manském, určil Valdštejn město Jičín. Zde založil již r. 1623 residenci jezuitskou a po roce ji rozšířil v kolej jako semenišťe katolického školství a východiště častých missii. Zahájil kníže Fridlantský ve své zemi katolickou reformaci již v srpnu r. 1623 puzením akatholických pastorů z far; kanovník Jan Ctibor Kotva z Freifeldu, jehož ráznost i říznost poznal za jeho administrace fary Týnské, propůjčil se mu k té práci jako kommissar in spiritualibus, a jednotliví hejtmané panství měli jej v tom podporovati. Od 12. srpna 1623 do podzinku dlel Kotva na Fridlantě zámku, vypovidal z panství Fridlantského a Reichenberského všechny lutherské pastory, vydal zákaz, aby oni pastoři sklízeli obilí z farních rolí, zakázal sedlákům dávat jim desátky a fůry. Na jaře r. 1624 dlel Kotva z vůle kardinála Harracha na hradě Křivoklátě, odkud vycházel do Rakovníka a tu horlivě kázal na náměstí pod širým nebem, napomínaje měšťany k návratu do církve katolické.

Ale tehdy ještě nebylo u Rakovnických ochoty k tomu, ježto doufali, že nová válka císaře s králem dánským a s hrabětem Mansfeldem způsobí obnovu Fridricha Falckého na českém trůně. Měšťané zkrúšení byli teprv r. 1626, kdy po 18 neděl museli vychovávatí vojenskou posádku, a došly jistě zprávy o porážce Mansfeldově u Dessavy a krále dánského u Lutteru v dolních Sasích. Missie v Rakovníku zůstavil Kotva jesuitům, zejména pateru Kravařskému a jeho družině, který svou práci tu dokonál r. 1628. Kanovník Kotva mezitím účinkoval na Fridlantsku. Dne 5. května 1625 přijel s několika kněžími do Jičína, odtud dal jemu vrchní Valdšteínův hejtmán Gerhard z Taxis 50 mušketýrů za průvod bezpečný na Reichenberk a Friedlant. Zde rozsadil ony kněží, které s sebou přivezl z Prahy, na jednotlivé fary, uvedl je do kostelů za hlaholu zvonů, a svěřil je pod ochranu Fridlantského hejtmána Jana z Gersdorfu.

Dalších zpráv o reformatorské činnosti Kotvově na ten čas se nám nedostává, a lze nám o dalším životě jeho již jen stručně pojednat. R. 1626 byl jmenován proboštem v Staré Boleslavi a tudíž vrchním správcem kollegiatního kostela sv. Václava a poustnického chrámu s divotvorným obrazem Panny Marie Bohorodičky. Tam setrval tři léta, až opatřen byl jiným, výhodnějším místem. R. 1629 zemřel totiž probošt Litoměřický Jan Sixtus z Lerchenfeldu, kněz o reformaci v Litoměřicích velice zasloužilý, když r. 1625 založil tu residenci jesuitů a tudíž i stálou missii pro město a okolí. Jesuité smrti jeho velice želeli, nevědouce, zdali na dále obstojí sídlo jejich litoměřické; ale žal se zmírnil, když zvěděli, že nástupcem zesnulého jest jmenován Jan Ctibor Kotva z Freifeldu. Nové jeho postavení bylo výhodné, neboť s ním se vázala držba dvou pěkných statků, Třeboutic a Křešic při Labi, bohatých obilím, ovocem a vínem: probošt Litoměřický byl dle Ferdinandejského zřízení zemského z r. 1628 nadán titulem zemského preláta a tudíž členem prvního stavu na sněmu království Českého. Kotva jako probošt Litoměřický staral se o to, aby měšťané a vůkolní vesničané, kteří jen z přinucení byli katolíky, stali se katolíky upřímnými a uvedomělými. Bylo ovšem těch obyvatel málo, když v letech 1621—28 z 385 osedlých měšťanů se vystěhovalo 316, a jen 69 jich zbývalo. Probošt Kotva

byl velikým příznivcem jesuitské residence a přičinil se u císaře o její rozšíření na úplnou kolej s gymnasiem o 6 třídách, což stalo se již r. 1630. Kotva jako zemský prelát účastnil se též zasedání sněmů v Praze; aby po trvání sněmu nemusil bytovat u přátel neb na hospodě, koupil od vladky Jiřika Šťastného Vančury z Rehnic dům na Novém městě, položený na příkopě proti kostelu sv. Martina; dům ten zvaný u tří červených zvonů jest nyní ve Ferdinandově třídě, v držbě rodiny Popelovské. Tehdáž se jednalo u dvora císařského a u papežské nunciatury o zřízení čtyř nových biskupství v Čechách; nejvyšší kancléř hrabě Vilém Slavata zejména navrhoval, aby proboštství litoměřické povýšeno bylo na biskupství, a Jan Ctibor Kotva aby byl tu prvobiskupem, než Kotva se toho nedočkal, ani Slavata: ke zřízení toho biskupství došlo teprv až po válce, r. 1656. Také Albrecht z Valdsteina, kníže Fridlantský, měl zásluhy Kotvovy v dobré paměti, jakož zamýšlel rozšíření a zvelebení svého hlavního města Jičína stavbami od paty Velíše až po Kartousy Valdické; chtěl tu založiti i klášter minoritů, při koleji jesuitské vysokou školu, a pro své knížetství Fridlantské zamýšlel zříditi biskupství se sborem kanovníků, a prvobiskupem žádal si míti probošta Kotvu, svého důvěrného přítele. S těmi zámysly se obíral v čas své vojenské a politické prázdně r. 1630 a 1631. Následující válka švédská a násilná smrt knížete r. 1634 pohřbila ty zámysly do hlubiny mořské. R. 1626 uvedl císař Ferdinand do Prahy řád servitů čili služebníků Panny Marie; daroval jim kostel a starý pustý klášter na Slupi, r. 1627 dal jim i chrám sv. Michala na Starém městě, a pak jim stavěl svatyni a klášter na Bílé Hoře. A k této řeholi přilnul probošt Kotva s neobyčejnou přízní, a byl jejich štědrým podpůrcem. Ovšem že válečné běhy ztenčovaly jeho důchod. R. 1631—32 mu saské vojsko vyplnilo jeho residenci v Litoměřicích i jeho statky Třeboutice a Křešice. Po druhé ho tak navštívili r. 1634. R. 1637 dlel ve svém domě pražském, stížen jsa nemocí; léčil jej na slovo vzatý medik, karolinský professor Joannes Marcus Marci. Ku konci září tvářila se nemoc tak nebezpečně, že povolal k sobě patera Matěje z blízkého kláštera františkánů, který mu posloužil svátostmi umírajících. Nemocný pamatoval též na zřízení poslední vůle své a

nemohla psáti, povolal k sobě dva servity od sv. Michala, pátery Cherubina Marii a Vavřince Marii, za svědky kšaftu, který diktoval do péra jinému svědku, JUDru. Pavlu Venzeliovi z Bochova, radě při appellacích. Přítomen byl i doktor Jan Marcus Marci. Kotva zemřel s poledne 29. září 1637, na den sv. Michala archanděla, maje nemnoho přes 50 let věku, a pochován byl v chrámě sv. Michala u servitů. Dle kšaftu, který podán byl k právnímu vyřízení 3. října 1637, dědil po něm dům a všechny svršky a hotovosti jeho bratr Ondřej Kotva z Freifeldu, rada při appellacích na hradě Pražském. Týž byl r. 1644 povýšen do stavu rytířského a zemřel r. 1650. Hrob Kotvův bychom dnes marně hledali, neboť ve zrušeném kostele sv. Michala jsou sklady papíru, písmárny a komory.

Konec Karla Velikého a jeho hrob.

Napsal DR. LUBOMÍR PETR.

Důležitosti nelze upřít ani úsečné zprávě ášských annálů fakt přenesení ostatků Karlových prostě registrující: »R. 1166 stalo se přenesení nejsvětějšího Karla císaře dne pátého po narození Kristově.«¹⁾ Neboť jest těžko domnívati se, že by byly současné *místní* letopisy mlčením pominuly nález pro památnost Ach zajisté nemálo významný, nález, myslím, mrtvého Karla na trůně s císařskými odznaky sedícího. Vykopané ostatky Karlovy uloženy byly do dřevěné schrány uprostřed chrámu postavené.²⁾ Ale ne na dlouho. Vděční občané ášští pořídili zakladateli slávy a velikosti města jejich důstojnější stánek, drahocennou skříň ze zlata a stříbra, již sám Bedřich II. hřeby zatloukl (1215)³⁾, a uložili ji na oltáři ášského domu.

¹⁾ Annales Aquisgran., Pertz. M. G. XVI., 686 k r. 1166: Facta est translatio sanctissimi Caroli imperatoris quinta die post natale Domini.

²⁾ Continuatio Sigeberti Aquicinctina, Pertz M. G. S. VI., 411: De tumulo marmoreo levantes in locello ligneo . . . reposuerunt.

³⁾ Reineri Annales ad 1215, Pertz M. G. S. XVI., 651: Feria autem secunda . . . idem rex corpus beati Carlomanni, quod avus suus Fridericus imperator de terra levaverat in sarcophagum nobi-

Od těch dob nebyla než třikrát otevřena. R. 1481 francouzským králem Ludvíkem XI, r. 1843 za probošta Antonína Claessena, kdy byla vynesena z nového mraku zapomenutí, a konečně r. 1861 dvacátého sedmého února. Ostatkům do dvou hedvábných obalů arabské práce zahaleným chybí lebka, kost holenní a kost pravého nadloktí. Lebka k pozlacenému poprsí přidělaná a kost nadloketní Ludvíkem XI. do stříbrného ramene zasazená chovány jsou v pokladě ášského dómu.⁴⁾

Že byl Karel Veliký pochován v ášské basilice Panny Marie, nebylo nikdy v pochybnost bráno. Není letopisu, jenž by v té příčině odchyloval se od současné zprávy Einardovy; i kronika Ademarova (Novaleská místa blíže neurčuje) shoduje se s ní.

Dle Einarda a jiných nahoře uvedených letopisů 9. století tělo Karlovo bylo prostě vloženo do země chrámu, humatum, dle kroniky Novaleské a Ademarovy sedělo na trůně ve vyzděné hrobce tak prostorné, že do ní vedle císaře a Otty z Lomela ještě dvě osoby vstoupiti mohly. Klenutí hrobky bylo z mramoru a vápna.

Bylo zajisté správně usuzováno, že pod podlahou ášské basiliky Panny Marie, zakládají-li se sdělení francouzské a italské kroniky na pravdě, nutně zachovány býti musí stopy veliké oné podzemní stavby. Již před více než sto lety bylo po nich pátráno. R. 1794 Francouzi, r. 1843 probošt Claessen dali překopati a proházeti zemi basiliky.⁵⁾ Ale marně. Šetření nevedlo k pozitivnímu výsledku. Ani místo, v němž tělo Karlovo uloženo bylo a jež letopisy blíž určeno nebyvši v zapomenutí vešlo, nemohlo býti vypátráno. Pochopitelně, byl-li Karel prostě do země vložen, nevysvětlitelně však, byl-li uložen k odpočinku dle vypravování obou řečených kronik.⁶⁾

Letopisové pohřbu Karlova a exhumací ostatků jeho soudobí, kritika jejich spolehlivosti, způsob středověkého pohřbívání,

---

lissimum, quod Aquenses fecerant auro argento contentum reponi fecit et accepto martello depositoque pallio videntibus cunctis, cum magistro clavos infixos vasi firmiter clausit.

⁴⁾ P. Clemén, Die Porträtsdarstellungen Karls des Grossen, Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereines XI., str. 200 et sqq.

⁵⁾ P. Clemén l. c. 213.

⁶⁾ R. 1860 pod dozorem stavebního rady Cremra nalezené základy čtverhranné massivní stavby leží již vně basiliky (severně od basiliky).

fossilie basiliky, důvody vnitřní staví se tedy na stranu Einardovu. Proti nim stojí jediná vážnější záhada, jež chce být vysvětlena. Nikoliv ta, jak smyšlenka kroniky Novaleské a Ademarovy vzniknouti mohla: prosté otevření hrobu Karla Velikého v 11. století již závojem mythu obestřeného stačilo, aby rozjitřilo fantasií nesoudných hlav. Ale záhada, jak mohla táž smyšlenka bez jakéhokoli reálného podkladu vzniknouti stejnou dobou na místech tak od sebe vzdálených?

Vysvětlení není nesnadné, seznámíme-li se s geografickou polohou novaleského kláštera. Stál nedaleko hlavní silnice údolím Suským se vinoucí, nedaleko hlavní tepny, již proudila všechna krev francouzsko-italských styků. Již Karel Veliký při rozdělení říše (806) mezi své tři syny k tomu přihlížeje, aby bratři v nebezpečí rychle si ku pomoci přispěti mohli, přiřkl údolí Suské Ludvíku aquitánskému, aby jím do Itálie cestu otevřenu měl.⁷⁾

Jím výhradně procházeli zástupové poutníkův ubírající se do Říma k oblíbenému poutnímu místu, hrobu knížete apoštolů sv. Petra. Že poutí těch ode dávna mnoho kněží a mnichů se účastnívalo, vysvítá z dekretu provinciální synody chalonské, zapovídajícího klerikům bez biskupova dovolení do Říma (nebo do Toursu) putovati.⁸⁾

V klášteře Novaleském mnichům z Francie do Itálie kolem jdoucím nebo dojnů se vracejícím sotva odpíráno bylo přístřeší. Tam mnich angoulémský do Říma nebo z Říma putující dověděl se sensační historie o mrtvém Karlu na trůně pohřbeném a přinesl ji domů. Souhlasnost obou kronik v podstatě věci a distinkce v detailech svědčí o tom, že čerpala jedna zpráva z druhé ústním donesením pozměny původní verze spíše podporujícím.

Není však nutně třeba, aby chom vznik smyšlenky odvozovali jen z fantasmie novaleského mnicha. On sám udává původce

⁷⁾ Charta divisionis imperii Francorum: «ita ut Carolus et Hludovicus viam habere possint in Italiam ad auxilium ferendum fratri suo, si ita necessitas exstiterit, Carolus per vallem Augustanam, quae ad ejus regnum pertinet, et Hludovicus per vallem Segusianam, Pippinus vero etc.»

⁸⁾ Příčinu udává táž synoda: «Sunt presbyteri et diacones et ceteri in clero constituti, qui negligenter viventes in eo purgari se a peccato putant . . ., si praefata loca attingant. Sunt nihilominus laici, qui putant se impune peccare aut peccasse, quia haec loca oraturi frequentant. Conc. Cabil. 813, c. 46, Mansi XIV, 102—103.

jejího. Co v kronice o Karlově hrobu zaznamenává, nevypravuje sám, ale dává vypravovati hraběti z Lomela: »Vypravoval však řečený hrabě toto«, čteme.

Hrabě z Lomela jest osobou historickou. Byl Otty III. proto-spatariem.⁹⁾

S mnichem novaleským mohl se snadno znáti. Víme, že klášter Novae Lucis v 11. století podřízen byl správě opatů brem-ských, a bylo již svrchu zmíněno, že autor Novaleské kroniky v Breme nějakou dobu žil.¹⁰⁾ Lomelo v severní Itálii nebylo od bremského kláštera vzdáleno.

Ale jak přišel hrabě z Lomela k této zprávě?

Představíme-li si v duchu všechnu komiku, byť i nevkusnou, vypravovaného děje, nehty z rukavic se deroucí, jež Otta III. ostříhává, zlatem vyspravenou špičku nosu, zub, jež císař z dásně vytahuje a na památku si schovává, nebude nám za těžko přisvědčiti těm, již podezřívají hraběte, že celou historii ve šprýmovné chvíli lehkověrnému mnichu navěšil.

Dotekem kritiky v prach rozpadá se báj, aby ustoupila pravdě. Ve prospěch Karlovy památky. V magickém polosvitu, jímž báj byla oblila postavu Karla, fantasie vykouzila si klamný obraz velikého císaře, dřímajícího na zlatém stolci klidným, dlouhým snem as jako hrdinové pohádky, již vzbudivše se poznali, že byli prospali věky.

Ale ten obraz není pravý, jest vidinou jen. Skutečný se všemi hrůznými změnami, jež na mrtvém těle rychle činí čas, jest tak nevlídných kontur, že historická pravda bezohledně jej protrhávající a ukládající po křesťanském mravu ostatky Karlovy do prosté země, víc piety osvědčuje jím než hrůzná, fantastická báj,

---

Zbývá ještě zmíniti se o sarkofagu, jenž chován jest na empore ášské kaple. Byl jí vrácen z Louvru, kam za válek napoleonských Francouzy byl odvezen. Obzvláštní pozornost osvěd-

⁹⁾ Giesebrecht, Geschichte der deutschen Kaiserzeit, I., str. 699.

¹⁰⁾ Viz nahoře str. 418.

čovaná sarkofagu oběma národy, kdys pod Karla Velikého žezlem spojenými, založena jest domněním, že jde o rakev, v níž uloženo bývalo tělo Karlovo.

Historicky zaručeného o tom nic říci nelze.

Jisto jest, že sarkofag jest prastarý, z dob římských. Století jeho původu lze z některých známek aspoň přibližně udati.

Na přední straně jeho vyobrazen jest totiž v basreliefu únos Proserpiny. V divém trysku ujíždí quadriga s únoscem v náručí Proserpinu svírajícím. Na voze dvěma draky taženém pronásleduje ji matka Ceres s hořícíma pochodněma v rukách. Uprostřed pole mezi oběma vozy Palas s Plutem srozuměná rukou přidržuje vzpouzející se Proserpinu, Diana pak a Venuše skloněny zachytávají kácející se košíky květin.

Způsob, jakým tento motiv proveden jest, svědčí o pokročilém již úpadku římského umění skulpturního. Klademe-li počátek jeho dekadence do první polovice třetího století křesťanské éry,¹¹⁾ nechybíme snad, přičteme-li sarkofag století čtvrtému, době, v níž, jak dí Berndt,¹²⁾ úpadek skulptury jest patrný, jež však křesťanstvím nebyla ještě tak prostoupena, aby mythologický relief pohanský na sarkofagu nebyl již býval možným.

Také pronesena byla domněnka, že sarkofag zhotoven byl do zásoby sochařem profesionistou podle některého umělecky cenného vzoru nám nedochovaného. Vede k této domněnce nápadný rozdíl mezi uměleckou cenou celkové komposice a provedení detailův.

Dle velikých annálů kolínských přeneseny byly Bedřichem I. (1165) kosti Karla Velikého ze sarkofagu, v němž 352 léta byly odpočívaly.

¹¹⁾ Winckelmann *«Geschichte der Kunst des Alterthums»* str. 201: Za Marca Aurelia jeví se (ve sculptuře) způsob nekonečně téměř pílě, kde v nesčíslných prstencích kadeří a vousu každý jednotlivý vlásek jest proveden. Tato pílě v provedení mizí i s uměním teprv v době po Septimiu Severu a Caracalle. Vše stává se nedbalejším, nedovednějším, až konečně na dílech doby Konstantinovy a jí blízké vlas a vous již znázorněn bývá prostými důlky vosm hnízďům nenepodobnými. — Ašský sarkofag má tyto vlastnosti dobu Konstantinovu charakterisující.

¹²⁾ Berndt, *Der Sarg Karls des Grossen*, Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereines III, str. 105.

Jest sarkofag našim dobám dochovaný totožný s oným, jenž Bedřichem Rudovousem byl objeven? Nebo, co jedno jest, jest sarkofag nám dochovaný skutečně sarkofagem Karlovým?

Motiv z pohanské mythologie na sarkofagu znázorněný nemusil by nás zrážeti, abychom s Berndtem neodpověděli k otázce kladně.¹³⁾ Bylat doba Karlova k starým památkám pohanským mnohem shovívavější než-li pozdější věkové. Jsou známy zásluhy Karla Velikého a mnohů jeho doby o zachování literárních památek klassických. Dvorní akademie Karlova poklonila se jejich velikosti tím, že členové její dávali si jména dřevních klassikův. Alcuin slul v akademii po Horáci Flaccus, arcibiskup Rikul Virgil, Engelbert Homer, Theodulf Pindar.

Karlův vrstevník, r. 804 zemřelý biskup Maurontius z Marseillu, pochován byl v antickém sarkofagu s obrazem triumfálního průvodu Bacha a Ariadne.¹⁴⁾ Ještě Otta II., r. 983 zemřevší, uložen byl v Římě do podobného kamene.

Překážka vězí jinde. V rozměrech sarkofagu. Dle Einardova popisu ve Vita Caroli Magni byl Karel vysoké a silné postavy, sedm svých střeviců dlouhý.¹⁵⁾ Tento údaj potvrzen jest dr. Monheimem a dr. Lauffsem, kteří při otevření skříně r. 1843 a r. 1861 Karlovy ostatky byli změřili a délku těla vskutku neobyčejně velikou byli shledali. Obnáší neméně než 1·92 m.¹⁶⁾ Rozměrům délky odpovídá i šířka prsního koše. Dle těchto šetření musilo tělo Karlovo v ramenách míti nejméně 0·55 m. šířky.

Ale sarkofag s reliefem unášené Proserpiny 2·05 m. dlouhý a 0·49 m. hluboký, jest jen 0·50 široký. Nestačil tudíž šířkou, aby obsáhl tělo Karla Velikého.

Pokus odstraniti tuto pátíž vysvětlením, že teprv Otta III. r. 1000 *kosti* Karlovy do našeho sarkofagu byl vložil, není ničím odůvodněn; naopak odporuje současné zprávě Děttmarově, dle níž Otta III. hrob otevířev a z něho zlatý křížek a část nesetlelých

¹³⁾ Berndt, op. cit. snaží se totožnost učiniti pravděpodobnou.

¹⁴⁾ A. de Ruffi Histoire de la ville de Marseille II. 129.

¹⁵⁾ c. 22. Corpore fuit amplo et robusto, statura eminenti — quae tamen iustam non excederet — nam septem suorum pedum proceritatem ejus constat habuisse mensuram.

¹⁶⁾ Savelsberg v Jahrbücher des Vereines von Alterthumsfreunden im Rheinlande XVI., 139. V. P. Clemen I. c. str. 201.

rouch vzav ostatek *zpět uložil* (cetera reposuit), i zprávě velikých letopisů Kolínských odhadujících dobu, po kterou ostatky Karlovy v sarkofagu byly odpočívaly, na 352 léta.

Není pochyby, že Proserpinina skříň v nějakém vztahu k basilice Karlem postavené jest. V jakém, lze pro nedostatek určitějších dat jen hádati.

Jdouce po stopě dvou zpráv ze století sedmnáctého o skříni Proserpinině zachovalých, dostáváme se sice k vysvětlení, jakým způsobem vzniknouti mohla domněnka o totožnosti její se sarkofagem Karlovým, ale ne k určité odpovědi k našim zkoumáním o řečeném vztahu. Jsouť obě obsahem svým zřejmě nepřesny a věkem zase příliš mladé, abychom jimi korigovati směli věrohodnější, protože soudobá data starší. Nicméně kriticky nvážený budou moci posloužiti nám východištěm k pravděpodobným aspoň domyslům.

Mladší cestopis Edvarda Browna (z r. 1673)¹⁷⁾ vypravuje toto: »Císař Bedřich I. vzav tělo Karla Velikého z hrobu uprostřed chrámu, pohřbil je na místě jiném, dílem ve stříbrné skříni pod oltářem choru, dílem při zdi staré stavby, kde na něm (na novém hrobě při zdi) zase postaviti dal kamenný náhrobek, jak tomu dřív bylo. Ten jest z bílého mramoru a jest na něm »figura Proserpiny«.

Starší Beeckovy dějiny města Ach z r. 1620,¹⁸⁾ jež byly nepochybně Brownovi pramenem, popisují Karlův hrob: »Nad hrobem na zemi stál pomník z bílého mramoru: podlouhlý kámen, na němž s obzvláštním umem vytesán jest únos Proserpiny. . . . O něm (kamenu) nechci se šíře zmiňovati jednak, že kámen, když Normani byli hrob Karlův rozkotali, s hrobu v prostřed chrámu vzat a do zdi zasazen byl tak, že jen jedna ze čtyř jeho stran vyčnívala a tvářnost ostatních zakrytých mému ohledání nebyla přístupna, jednak že, jak přemnoží se domnívají, toto z válečné kořisti pocházející dílo vzácného umění k ozdobě hrobu jasného císaře postaveno bylo«.

Ani jeden ani druhý nepraví, že by bylo tělo Karlovo ve

¹⁷⁾ Nürnberg, Verlegts Johann Ziegler, Buchhändler, Druckts Joh. M. Spörlin, 1685.

¹⁸⁾ Petri à Beeck — Aquisgranum — Anno 1620, s. 75—76.

skříni Proserpinině odpočívalo. Jen, že na Karlově hrobě pomníkem stávala. Odtud ovšem k domněnce, že naše skříň jest toutéž se sarkofagem Karlovým, byl již jen malý krok, tím menší, že sarkofag císařem Bedřichem I. objevený se nedochoval.

Dle Edwarda Browna skříň Proserpinina stála na Karlově hrobě do dob císaře Bedřicha I. (1165). Jest-li to pravda, jak mohl Otta III. býti v pochybnostech, na kterém místě ostatky Karlovy odpočívají? ¹⁹⁾ K čemu bylo třeba Bedřichu císaři, aby Boží revelace mu prozrazovala místo, kde tělo Karlovo opatrně skryto bylo, když sarkofag označoval je. ²⁰⁾

Beeck nechce o skříni se rozepisovati, poněvadž mu nebylo lze, aby ji blíže ohledal. Byla celá ve zdi tak, že jen jedinou stěnu její, tu s reliefem Proserpiny, bylo možno viděti. Není, proč bychom Beeckovi nevěřili toho, co byl na vlastní oči viděl. Ale o správnosti jeho vypravování v příčině času, kdy skříň Proserpinina do zdi byla vložena, není lze se ubrániti pochybnostem. Proč sarkofag místo Karlova hrobu označující, když byl r. 881 přečkal nájezd normanský, odstraňován byl po nájezdu s hrobu? Proč probourávána byla zeď chrámová, aby vložen byl do ní předmět svým vnějším nicím Karla nepřipomínající, jenž sám o sobě téměř bezcenný, pozbýval všeho významu v okamžiku, kdy přerušen byl jeho kontakt s Karlovým hrobem? Odkud pak čerpal Beeck po osmi stech letech tento detail nikde nezaznamenaný, detail odpírající současným zprávám, dle nichž hrob Karlův v 9. století označen byl pozlaceným obloukem s nápisem a obrazem Karlovým?

Byl-li sarkofag s obrazem Proserpiny do zdi basiliky ášské vložen, — a o tom nám pochybovati nesluší — Einardova Vita Caroli Magni podává nám mnohem případnější vysvětlení, kdy a jak se do stěny chrámové dostatí mohl: »Karel měl k náboženství křesťanskému velikou úctu a osvědčil ji stavbou překrásné

¹⁹⁾ Thietmari chron. Pertz M. G. S. III., 781: Caroli Caesaris ossa, ubi requiescerent, cum dubitaret... ubi ea esse putavit... fodere jussit.

²⁰⁾ Císař Bedřich dává sám v privileji Achám r. 1166 poskytnuté: »Corpus ejus sanctissimum pro timore hostis exteri vel inimici caute reconditum sed divina revelatione manifestatum elevavimus«.

basiliky v Achách. Že však sloupy a mramor k stavbě její odjinud míti nemohl, dal jich navézt z Říma a Ravenny.«²¹⁾

Obraz sarkofagu prozrazuje věk Karla starší, a materiál jeho, hrubozrný mramor kararský, vlast Itálii.

Nezbývá-li nám v naší věci než spokojiti se domněnkami, jest vzhledem k datům Einardovým mnohem pravděpodobnějším říci, že Proserpinina skříň přivezena byla z Itálie s ostatním mramorovým materiálem k stavbě basiliky ášské určeným, a že jí, massivní skříňě hned tehdy, kdy chrám ášský byl budován, použito bylo k stavbě jedné z jeho zdí. Th. Lindner vykládá tím i velikou zachovalost sarkofagu.²²⁾

Nejstarší tištěný rituál Pražský z r. 1496.

Příspěvek k dějinám liturgie v Čechách. Podává Dr. ANT. PODLAHA.

Při vlastním udělování posledního pomazání předcházely ještě zvláštní modlitby, jak z následujícího srovnání vysvítá:

Rituál z r. 1496:

Deinde accepto oleo infirmorum et pollice dextro intincto infirmum liniat sive inungat.

Et primo ad oculos dicens:

Ungo oculos tuos oleo sanctificato, ut quicquid illicito visu deliquisti, huius olei unctione expietur. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Verba substantialia.

Per istam sacram unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus Deus quicquid oculorum tuorum visu deliquisti.

Item hic et postquam libet unctionem sacerdos

Rituál z r. 1872:

Deinde intincto pollice in oleo sancto, in modum crucis ungit infirmum in partibus hic subscriptis, aptando proprioloco verba formae in hunc modum:

Ad oculos:

Per istam sanctam Unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid per visum deliquisti. Amen.

Minister vero, si est in Sacris, vel ipsemet Sacer-

²¹⁾ Ein. V. C. M. Religionem christianam . . . cum summa pietate ac veneratione coluit et propter hoc mirae pulchritudinis basilicam Aquisgrani exstruxit . . . Ad cuius structuram, quum columnas et marmora aliunde habere non posset, Roma atque Ravenna devehenda curavit.

²²⁾ Th. Lindner l. c. str. 65.

abstergat sacrum oleum
lana vellino.

Ad aures.

Ungo aures has olei sacratiliquore. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti: ut quicquid peccati delectatione nocivi auditus admissum est, medicina spiritalis evacuet. Per istam sacram unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi dominus Deus: quicquid aurium tuarum auditu deliquisti.

Ad nares.

Ungo has nares oleo sacrato, ut quicquid noxie contractum est odoratu superfluo, ista evacuet medicatio. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Per istam sacram unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi dominus Deus: quicquid narium tuarum odoratu deliquisti.

Ad labia.

Ungo labia ista consecrati olei medicamento. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen: ut quicquid ociosa vel etiam criminosa peccati locutione, divina miserante clementia expurgetur hac unctione. Per istam sacram unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi dominus Deus, quicquid illicita locutione deliquisti.

Ad manus: laicis ad intra, presbyteri ad extra.

Ungo has manus oleo consecrato et sanctificato, ut quicquid illicito vel nocuo opere peregerunt, per hanc unctionem evacuetur. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Per istam sacram unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi dominus Deus: quicquid illicito manuum tactu deliquisti.

dos, postquamlibet Unctionem, tergat loca inuncta novo globulo bombacii vel reisimilis, eumque in vase mundo reponat et ad Ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque projiciat in Sacrarium.

Ad aures.

Per istam sanctam Unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per auditum deliquisti.

Ad nares.

Per istam sanctam Unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per odoratum deliquisti. Amen.

Ad os, compressis labiis.

Per istam sanctam Unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per gustum et locutionem deliquisti.

Ad manus.

Per istam sanctam Unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per tactum deliquisti. Amen.

Et adverte, quod Sacerdotibus, ut dictum est, manus non inunguntur interiorius, sed exteriorius.

Ad pedes et non ad plantas.

Ungo hos pedes oleo benedictionis. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Per istam sacram unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi dominus Deus: quicquid pedibus deliquisti.

Ad pedes.

Per istam sanctam Unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quicquid per gressum deliquisti. Amen.

Mazání beder (>ad lumbos sive renes<) ve staré agendě chybí.

Modlitby po udělení posledního pomazání lišily se zcela od modliteb nyní užívaných; byly pak tyto:

Post unctionem dicatur: In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Sit tibi haec unctio olei sanctificati ad purificationem mentis et corporis et ad tutamen contra omnia iacula imundorum spirituum. Amen. — Unxi te in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti oleo sancto atque sacro, ut in virtute Spiritus sancti tribueret tibi haec unctio sanitatem animae et corporis et remissionem omnium peccatorum et vitam aeternam. Amen. Oratio. Adesto Domine humilitatis nostrae obsequiis eisque benignus cooperator assiste, ut qui ad executionem mandatorum tuorum huic aegro manus imponente olei sacri unctionem exhibemus et impendimus: huiusmodi servituti nostrae te interesse sentiamus: quatinus Spiritus sancti gratia nostrae actionis officium comitante ab hoc famulo (vel -la) tuo (vel tua) N omnis languor et debilitas abscedat, totiusque vigoris et sospitatis plenitudo succedat, relictoque imbecillitatis grabato ad te medicum supernum vultum et mentem erigat et pro sospitatis institutione laudes nomini tuo competentes in aeternum persolvat. Per Xpm. Hic ultima abstersione facta dicatur psalmus „Deus misereatur.“¹⁾ usque in finem. Oremus. Domine Deus noster, qui es vera salus et medicina et a quo omnis sanitas et medicamentum venit, quique nos apostoli documento instruis, ut languores olei liquore orantes tangeremus, respice super hunc famulum (vel -lam) tuum (vel -am) N et quem (vel quam) languor cruciat ad exitum et virium defectus trahit ad occasum, medela tuae gratiae restituat in salutem, sana quoque Deus, omnium medicator febrim et cunctorum languorum cruciatus aegritudinumque et dolorum omnium dissolve tormenta, visceraeque ac cordium medicare, interna medullarum quoque et cogitationum sana discrimina, valitudinum ulcerumque putredines evacua, conscientiarum ac plagarum obducto cicatrices, veteres immensasque remove passiones, carnis et sanguinis materiam reforma, delictorumque omnium veniam tribue, sicque illum (vel -lam) tua pietate iugiter custodiat, ut nec ad corruptionem aliquam sanitatis nec ad perditionem nunc te auxiliante perducet infirmitas: sed fiat illi haec olei sacra perunctio morbi et languoris expulsiō, atque omnium peccatorum optata remissio. Salvator mundi, qui vivis et regnas in unitate ... Oremus. Deus qui peccatores et scelerum onere vulneratos sacerdotibus tuis te ostendere iussisti; deus, qui discipulis tuis, ut bene haberent, manus super infirmos ponere et sacro oleo inungere et pro eis orare docuisti; Deus, qui per impositos sacerdotum manus eum sancti tui nominis invocatione peccata relaxare voluisti, exaudi orationes nostras et da famulo (vel -lae) tuo (vel tuae) huic N infirmitatis onere depresso (vel -sae) per hoc sacrum ministerium, quod nos indignos famulos tuos agere docuisti, remissionem omnium peccatorum percipere, quatinus per hanc sacri olei unctionem et manus nostrae impositionem

¹⁾ Žalm 66.

cuncta facinora Spiritus sancti gratia relaxentur, venia impetretur, sanitas animae et corporis restituatur, fomenta etiam medicinae tuae eum (vel eam) exterius interiusque imbuant et sanent, ut non tantum ei noceat conscientiae reatus ad poenam, quantum prosit indulgentia et reconciliatio tuae pietatis atque remissio ad veniam. Per Xpm. Oremus. Propicietur Dominus cunctis iniquitatibus tuis et sanet omnes languores tuos, redimatque de interitu vitam tuam, et faciat in bonis omnibus desiderium tuum. Qui in Trinitate perfecta solus vivis et regnas Deus per immortalia saecula saeculorum. Amen. Oremus. Domine Pater omnipotens aeternae Deus, te fideliter deprecamur, ut fratri nostro (vel sorori nostrae) sancta eukaristia (sic!) corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Xpi filii tui tam corporis quam animae sit salus. Per Xpm. Oremus. Maiestatem tuam Domine deprecamur, ut huic famulo (vel -lae) tuo (vel tuae) N longo squalore poenitentiae macerato (vel -tae) veniam largiri digneris, ut nuptiali veste recepta ad regalem mensam electus (vel -ta) mereatur introire. Per Xpm. Oremus. Deus misericors Deus clemens, qui secundum multitudinem miserationum tuarum peccata poenitentium deles et praetitorum criminum culpas venia remissionis evacuas, respice super hunc famulum (vel -lam) tuum (vel -am) N et remissionem sibi omnium peccatorum tota cordis confessione poscere deprecatur, exaudi et renova in eo (vel ea) piissime pater, ut quicquid terrena fragilitate corruptum est, vel quicquid diabolica fraude violatum est, in unitate ecclesiae tuae membrorumque perfecta remissione restituat, miserere domine gemitum, miserere lacrimarum et non habentem fiduciam nisi in tua misericordia ad sacramentum reconciliationis admitte. Per Xpm. Oremus. Omnipotens sempiternae Deus criminum absolutor et indultor peccaminum, qui apostolis tuis apostolorumque successoribus dixisti: sine me nihil potestis facere, et si duo de vobis consenserint super terram de omni re quacunque petierint, fiet vobis a patre meo: qui etiam specialiter beato Petro principi apostolorum ligandi atque solvendi pontificium tradidisti et postea generaliter omnibus discipulis insufflasti et dixisti: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, tu Domine in nostro ministerio tuam insere clementiam et in nobis peccatoribus, quod tuum est operare: et quod non nostra exigunt merita, tuae virtutis impleatur effectus. Supplices ergo poscimus tuam clementiam, ut famulo (vel -lae) tuo (vel tuae) N omnibus cordis et corporis gemitibus relaxatione suorum peccatorum postulanti pius adiutor assistas et clemens conditor existas nihil ei in praesenti angustia sive exitu obsistat, quod fragilitas cumulavit humana. Assit ei Domine rex coeli et terrae tua misericordia in tribulatione constituto (vel -tae), sicut affuit latroni confitenti et peccatrici gementi ac lacrimanti cui dimissa sunt peccata multa, quia dilexit multum. Ne reminiscaris Domine malorum factorum suorum, sed recordare, quod pollicitus est: nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat, tu enim solus potens es, non solum peccata dimittere, verum etiam ipsos peccatores iustificare. Qui cum deo Patre et Spiritu Sancto vivis et regnas Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Závěrečná rubrika oddílu obsahujícího obřady při udělování posledního pomazání zní: »Tunc sacerdos infirmantem Domino committat, priusquam cum abscesserit egrotantem aqua benedicta aspergat dicens: »Exurgat Deus et dissipentur inimici eius et fugiant, qui oderunt eum« a facie eius.» (POKR.)

O textu knih novozákonních.

Řeč, kterou proslovil při svém nastolení jako rektor české university dne 27. listopadu 1901 Dr. JAN LAD. SÝKORA.

Vysoce ctěné shromáždění!

Jest starobylým obyčejem, aby rektor, byv uveden v úřad svůj, učinil přednášku o některém předmětu, který patří do jeho oboru. Šetře obyčeje toho promluvím o textě knih novozákonních, zejména o tom, zda a jaké změny utrpěl od oné doby, kdy vyšel z rukou svých autorův, apoštolů totiž a, pokud se týká, jejich žáků Marka a Lukáše. Pravím výslovně »z rukou apoštolů a, pokud se týká, jejich žáků« přes to, že někteří, jmenovitě stoupenci tak zvané školy novotubinské, brali v pochybnost pravost brzy těch brzy oněch knih Nového Zákona: neboť není ve světě knihy staré, jejíž pravost byla by potvrzena od tolika svědků, jako pravost knih biblických, jmenovitě - tak zvaných prvokanonických knih novozákonních.

Ptáme-li se již po tom, jak vypadal text novozákonní, když vyšel z rukou svých autorů, nemůžeme ovšem odpovědět k otázce té ani z vlastního názoru, ani na základě starobylého popisu; neboť popisu jich z doby staré nemáme, prvopisy pak jeho zanikly již ve 2. st. tu pro nepevnou látku, již bylo použito ku psaní, tu častým používáním jich a nepřízní časů, zvláště v době pronásledování křesťanů. Tvrdili sice někteří, že ještě ve 4. st. byl chován v Efesu prvopis evangelia sv. Jana a nalezen prvopis jeho apokalypse i evangelia Matoušova, ano že prvopis evangelia sv. Marka chová se dosud z části v Benátkách, z části v Praze v knihovně kapitolní; avšak tvrzení ta spočívají na omylu.

Zejmena co se týká kodexu Benátského a zlomku Pražského, ukázalo se zkoumáním vědeckým, že řečené památky jsou toliko doplňující se části Friulského kodexu Vulgaty, který byl zhotoven v 6. neb spíše až v 7. st. Zlomek Pražský totiž počíná právě tam, kde končí kodex Benátský, totiž veršem 21. kapitoly 12., a má s kodexem Benátským stejný pergamen (velice jemný), stejné písmo (čtverhranné) a stejné rozdělení (každá totiž strana rozdělena jest ve dva sloupce, z nichž každý má po 19 řádcích);

jest tedy na jevě, že tyto památky patří k sobě a jsou toliko doplňující se části jednoho a téhož rukopisu. Ale takový též pergamen, takové písmo i rozdělení má i kodex Friulský a, co důležitě, ačkoli v kodexu tomto schází evangelium Markovo, stojí v něm přece na konci evangelia Matoušova slova: »Sequuntur breves secundum Marcum«, a dále slova: »Explicit evangelium secundum Marcum«. Ať tedy nehledíme ani k důvodům jiným, již z toho, co právě řečeno, vychází na jevo, že kodex Friulský obsahoval původně nejen evangelium Matoušovo, Lukášovo a Janovo, jako dosud, nýbrž i rukopis evangelia Markova, rukopisem tím pak že nebyl žádný jiný, než řečený kodex Benátský a Zlomek Pražský.

Jsou-li však kodex Benátský a Zlomek Pražský doplňující se části kodexu Friulského, nejsou vlastním prvopisem evangelisty Marka: neboť ať pomlčíme o tom, že kodex Friulský má breves či krátká udání obsahu jednotlivých perikop, jež teprve v pozdějších stoletích byla zavedena do rukopisů, a že latinský text v nich nejví se jako text původní, nýbrž jako překlad Jeronymovský: kdyby se přijal náhled, že Zlomek Pražský a kodex Benátský jsou prvopisem samého Marka evangelisty, muselo by se též s hledem k stejnému písmu a k stejné formě vůbec připustiti také to, že sv. Marek nejen napsal evangelium svoje, nýbrž též přeložil do latiny evangelia ostatní; a to tvrditi bylo by naprosto nesprávným již proto, poněvadž v kodexu Friulském vyskytá se též předmluva sv. Jeronyma psaná touž rukou, kterou jest psáno jak evangelium Markovo v kodexu Benátském a Zlomku Pražském, tak evangelia ostatní v kodexu Friulském.

Pravdivost tvrzení toho dosvědčují též zprávy dějepisné. Jak totiž patrno z listu, který napsal Vavřinec z Turre Blanchi-novi, kodex Friulský byl původně chován v Akvileji a obsahoval všechna čtyři evangelia. Poněvadž však ona část kodexu toho, která obsahovala evangelium sv. Marka, byla pokládána za vlastní rukopis evangelisty Marka, vyžádal si Karel IV. při svém pobytě v Akvileji r. 1354. na tamnějším patriarchu Mikulášovi poslední dva kvaterny či 16 listů, t. j. as třetinu celého evangelia Markova, a daroval je metropoli pražské, zaslav je po

Ludvíkovi z Hohenlohe arcibiskupu Arnoštovi s listem, ve kterém mimo jiné praví: *Noverit vestra devotio, quod nuper ad fines Italiae procedentes in ecclesia Aquiliensi invenimus librum evangelii s. Marci evangelistae latinis literis in septem quaternionibus propria evangelistae manu conscriptum, cujus duos quaternos ultimos instantia magnarum precum obtinuimus.* — Prvních pět kvaternů či 40 listů rukopisu toho dopravili kanovníci Akvilejší r. 1409. pro vzniklé bouře do Friuli i s kodexem ostatních evangelii a se sv. ostatky i s jinými vzácnostmi, zaznamenavše dříve vše ve zvláštním inventáři. Tam zůstalo evangelium Matoušovo, Lukášovo a Janovo do dnešního dne, evangelium sv. Marka však, prvních totiž 5 kvaternů jeho, bylo vráceno brzy zase Akvilejským, ale již r. 1418. opět dopraveno do Friuli, jakož svědčí jiný inventář zhotovený r. 1418. Na Friulských pak vyžádal si je r. 1420. vévoda benátský Tomáš Mocenigo, mysle také, že to jest rukopis psaný rukou sv. Marka. Od té doby chová se v Benátkách jakožto kodex Benátský evangelia sv. Marka. Dějepisné udaje tyto ukazují s dostatek, že Zlomek Pražský a kodex Benátský tvořily původně jeden celek s nynějším kodexem Friulským, a proto že nejsou psány rukou sv. Marka, ať ani nedíme nic o tom, že dle starobylých zpráv věrohodných sv. Marek nepsal latinsky, nýbrž řecky.

Ačkoli však nemáme apoštolských prvopisů, ba ani opisů z prvních tří století, lze přece nejen učiniti si jistý obraz o původní formě jejich, nýbrž i posouditi, zda a jakou měrou odchýlil se časem text jejich od původního znění svého. Lze to učiniti jednak na základě zachovaných opisů, překladů a citátů z doby staré, jednak na základě některých poznámek vyskytávících se v listech apoštolských, jednak na základě oněch rukopisů pohan-ských autorů z doby apoštolské, které byly mezi jinými nalezeny v Herculanium v domě L. Calpurnia Pisona Caesonia, žáka a přítele epikureovského filosofa Philodema.

Co se týká opisů textu novozákonního, těch zachoval se počet veliký, ježto žádná kniha nebyla tak často opisována, jako knihy biblické; zná se jich nyní 3829. Nejstarší jsou ze 4. st., kodex totiž Sinajský a Vatikánský, nejmladší ze st. 16. Ale málo

jen jest mezi nimi takových, které obsahují všechny knihy novozákonné; nejvíce jest těch, které mají pouze evangelia, nejméně pak těch, jež obsahují toliko apokalypsi. Ale jsou též takové, které obsahují pouze perikopy či výňatky evangelií neb epištolní, aneb jen zlomky té neb oné knihy. Všecky psány jsou v řečtině, ale nikoli klassické, nýbrž v oné, která utvořivši se od dob Alexandra Vel. ze živlů všech nářečí řeckých, tak že nářečí makedonské mělo převahu, rozšířila se znenáhla jako řeč obcovací (lidová) také po neřeckých krajích bývalého panství makedonského¹⁾ a, byvši v Alexandrii dále rozvinuta zvláště přibráním různých zvláštností tamních, nazývána jest od některých nářečím alexandrijským. Avšak ani tato řečtina není čista v oněch rukopisech, nýbrž protkána jest četnými živly cizími, zejména aramejskými, latinskými, ba i perskými a židovskými a křesťanskými, zkratka jest taková, jaké užívali Hellenisté či židé mluvící řecky, jmenovitě ti z nich, kteří přijali křesťanství.

Obcovací či lidová řečtina ta byla však za světového panství římského, jmenovitě za doby císařské až asi do konce 2. st. po Kr., v užívání nejen po krajích řeckých, nýbrž i po těch krajích asijských a afrických, které bývaly pod panstvím makedonským, ano jak svědčí sami spisovatelé římsští, Cicero, Tacit, Juvenál, Horatius²⁾ a jiní, mluvili jí také v Itálii, a to nejen v řeckých osadách tamních, nýbrž i v Římě a jinde, a s takovou zálibou, že vyžadovali známosti řečtiny i na otrocích a, jak dříve

¹⁾ Jakožto řeč spisovná povstalo tak zvané nářečí obecné (*κοινὴ ῥη*), a to smíšením nářečí attického s ostatními nářečím řeckými, tak že nářečí attické (poklassické) podrželo převahu. — Vedle spisovného tohoto nářečí obecného utvořila se však také řeč lidová či obcovací (*dialectus vulgaris*), a to smíšením všech nářečí řeckých, tak že nářečí makedonské zůstalo ve převaze, jen že v různých krajích přibrála některé zvláštnosti místní. V Alexandrii (Dolním Egyptě) vetkali do ní některé místní zvláštnosti své a užívali jí také při spisování různých listin.

²⁾ Horat. epp. I. V. ep. I. 156: Graecia capta ferum victorem cepit et artes

intulit agresti Latio.

Horat. epp. I. II ep. 2, 6... Verna ministeriis ad nutus aptus heriles, literalis graecis imbutus idoneus arti cuiilibet.

Juvenal³⁾, ovšem s posměchem, žádná nepokládala se ani za hezkou, leč stala-li se z Řimanky Řekyní. Co pak se týká Palestiny, tam byla v době apoštolské některá města s obyvatelstvem po většině řeckým, v Jerusalemě samém byly i školy pro židy řecky mluvící, zejména školy libertinských, cyrenských a alexandrijských, ostatní pak židé tamní byli do jisté míry nuceni naučiti se řecky tu pro svůj styk s Hellenisty v Palestině usazenými, tu pro styk s těmi, kteří přicházeli odjinud do Palestiny za obchodem neb povinnostmi náboženskými. Ale jako jiní národové, kteří vedle vlastní řeči své užívali obecné řečtiny obcovací či lidové, zbarvili ji různými zvláštnostmi místními a národními, tak učinili i židé mluvící řecky. Nabyvše duševního vzdělání svého pod vlivem alexandrijského překladu Starého Zákona, přijali do řečtiny své mnoho živel alexandrijských a protkali ji četnými judaismy a aramaismy, a tak dali jí ráz zvláštní, pro který jmenovitě od počátku 17. st. nazývána bývá řečtina jejich ne zcela případně nářečím hellenistickým; ti pak, kteří z nich stali se křesťany, přijali do ní zcela přirozeně též některé živly křesťanské či christianismy, učinivše si některá slova nová, aneb podloživše slovům starým významy nové s hledem k učení Kristovu.

Má tedy řečtina v zachovaných opisech textu novozákonního takový ráz, jaký, nehledíc ke zvláštnostem hellenistickým měla vůbec mezi lidem v té době, kdy žili jeho autorové, v době apoštolské, a jaký, hledíc k oněm zvláštnostem měla tehdy právě u židů mluvících řecky, jmenovitě u těch, kteří přijali křesťanství, jako apoštolé. I lze proto veškerým právem souditi, že řečtina tato jest oním jazykem, ve které knihy novozákonné byly sepsány. původně, jediné evangelium Matoušovo vyjímajíc, které, jak jisté důvody ukazují, sepsáno bylo původně v jazyce aramejském, ale ještě v době apoštolské přeloženo jest do řečtiny. Lze

³⁾ Juven. satyr. VI. 184:

Nam quid rancidius, quam quod non se putat ulla
Formosam, nisi quae de Thusa Graecula facta est,
de Sulmonensi mora Cecropis? Omnia graece,
Cum sit turpe magis nostris nescire latine.
Hoc sermore pavent, hoc iram, gaudia, curas,
hoc cuncta effundunt animi secreta.

tak soudili tím bezpečněji, poněvadž s úsudkem tím souhlasil také určitá svědectví spisovatelů starých, zejména Tertulliana a sv. Jeronyma. Co do řeči tedy zachoval se nám text novozákonní také v tom jazyce, ve kterém vyšel z rukou svých autorův.

Ne tak co se týká formy jeho vnější. Jak patrně z těch míst novozákonních, kde mluví se o listě⁴⁾ (charta) a bláně⁵⁾ (membrana) a černidle, a jak souditi lze ze souvěkých skoro rukopisů Herkulánských a jiných, prvopisy apoštolské byly psány černidlem ve sloupcích na listech papyrových, zhotovených z buňkovitého pletiva třtiny papyrové, některé snad i na pergameně.⁶⁾ Psány byly písmeny velikými, jako se děje u nás při nápisech, a to beze všech znamení přízvukových, přidechových i rozdělovacích a tak, že nejen věty, nýbrž ani slova nedělila se od sebe, ale tolik písmen napsáno dohromady na každý řádek, kolik se jich vešlo. Rukopisy papyrové měly text pouze na jedné a to vnitřní straně, a byly svinovány v závitky.

Podobně upravovaly se též nejstarší opisy. Znenáhla však, pokud jisto, již před polovicí 3. st., počali upouštěti od papyru třtinového a tím i od formy závitkové, a opisovali text biblický na pergameně buď bílém neb černě i červeně zbarveném, a to inkoustem buď černým neb červeným i jinobarevným, ba i zlatým neb stříbrným; pergamenových archů pak nesvinovali z pravidla.⁷⁾ Nýbrž po způsobu papírových archů našich skládali je a v sešitech 8mi až 12ti listových spojovali v kodexy či knihy. V středověku, a to již ve st. 9., počali upouštěti také od pergamenu a užívati

⁴⁾ 2. Jan. 12.

⁵⁾ 2. Tím. 4, 13.

⁶⁾ Hledíc k obyčeji starých nepsatí knih, nýbrž diktovati je jiným — otrokům, kteří napsali text nejprve písmem kursivním s četnými zkratkami a opsali jej neb opsati dali krasopisečům písmeny velikými, lze právem souditi, že také apoštolé nepsali sami, nýbrž diktovali spisy své, ovšem ne otrokům (těch neměli), nýbrž přátelům svým. O sv. Pavlu alespoň jest to jisto. Sv. Jan však a Sv. Lukáš, zdá se, psali vlastní rukou.

⁷⁾ Bylo sice pravidlem rukopisy papyrové a kožní (psané na kůži obyčejné) svinovati, rukopisy pergamenové pak skládati v sešity a v knihy; někdy však, jmenovitě v dobách pozdějších, byly i papyrové rukopisy skládány, rukopisy pergamenové pak, jmenovitě v dobách starších, svinovány. Z papyrových rukopisů Nového Zákona nezachoval se, pokud známo, žádný mimo kodex Q (5 listů obsahujících části I. listu Kor.) z 5. st. a několik zlomků jiných.

k opisům biblickým tak zvaného papíru bavlného,⁸⁾ který prý přinesli do Evropy Arabové, poznávše jej po dobytí Samarkandu (704) u Číňanů. V témž st. 9. užili též, pokud známo, poprvé v opisech novozákonních písma kursivního či malého, (minuskul); způsob ten pak zalíbil se záhy tak, že po st. 10. nepsalo se více majuskuly či písmeny velikými, leč v nadpisech, v některých knihách perikopních a na počátku knih neb odstavců, někdy však i uprostřed slov. Psáti jednotlivá slova pro sebe počali teprve později, a to ještě ne hned důsledně. Znamení však, která by ke snazšímu porozumění textu dělila od sebe věty a její části, byla zavedena mnohem dříve. Byl to zejména bod na linii hořejší neb dolejší neb uprostřed obou linií, dle toho, zda měl odpovídati naší tečce neb čárce neb středníku. Znamení to objevuje se v rukopisech novozákonních již v 7. st., obecným však stalo se až ve st. 11. Původcem nynější interpunkce byl ke konci 15. st. benátský knihtiskař Manutius. Jakési rozdělení textu v části menší, v kapitoly, znal již Tertullián⁹⁾ a Klement Alex.¹⁰⁾ koncem 2 st. Jiné učinil v polovici st. 3. Ammonius Alex., jiné stalo se místy v st. 5. Původcem rozdělení v nynější kapitoly byl počátkem 13. st. kard. Langton; Hugo a s. Caro rozdělil každou z těch kapitol na 7 částí, jež označil velkými písmeny abecedy latinské od A—G. Robert Štěpán pak přičinil místo toho v st. 16. ke kapitolám rozdělení v nynější verše.

Ať tedy pomlčíme o jiném, již z toho, co dosud řečeno, jest na jev, že *co do formy vnější* nezůstal text novozákonní úplně tak, jak vyšel z rukou apoštolů, ale jak patrně, změny, které časem v té věci utrpěl, nedotýkají se nijak jakosti textu, ale přispívají k snazšímu přehlednutí a pochopení jeho.

Co však se týká *znění* textu, nelze popřít, že vloudily se do rukopisů mnohé chyby a odchylky, jimiž jedny liší se od druhých. Jest to také zcela pochopitelné; neboť opisovatelé netěšili se oné nadpřirozené pomoci, které dostalo se biblickým autorům;

⁸⁾ Papíru, který by byl zhotovován z pouhé bavlny hrubé, nebylo nikdy, ani u Číňanů, nýbrž, jak novější výzkumy ukázaly, byl zhotovován více ze lnu, z konopí, od 13. st. z plátna — z hadrů. Číňané dělali jej z lýkového pletiva moruše papírové a z mladých výhonků bambusových.

⁹⁾ Ad uxor. 2, 2. De pud. 16.

¹⁰⁾ Strom. 7, 14.

dopouštěli se proto, opisující, podobných chyb, jakých se dopouštějí více méně opisovatelé všickni. Někdy se přehlédli ¹¹⁾ neb přeslechli, dle toho, zda sami nahlíželi do textu, aneb jim bylo diktováno, a to stalo se tím spíše, poněvadž, jak řečeno, slova neoddělovala se od sebe, nýbrž dohromady se psala, a poněvadž při výslovnosti ithacké říkalo se někdy *i* místo *e* a *i* místo *ei* na př. *christos* místo *χριστός* neb *ide* (*ἰδέ*) místo *ei* *δέ*. Jindy zapomenuli slova neb pořádek jejich, poněvadž opisující nedívali se na každé slovo zvlášť, nýbrž na celé věty neb řádky, a tím buď zaměnili některé slovo za jiné stejnoznačné, ¹²⁾ neb je vynechali, neb přestavili, ¹³⁾ písice na př. *ἀρχεῖς δούλοι* m. *δοῦλοι ἀρχεῖς*. Jindy opět viděli v rukopise, z něhož opisovali, poznámku na straně k tomu konci učiněnou, aby vysvětlila temný výraz neb nejasné místo některé, a myslice, že patří do textu, pojali je do nového rukopisu, jakoby pocházela od biblického autora samého. Někdy také nerozuměli slovům dohromady psaným a vyskytajícím se zkratkám, i rozvedli je nesprávně, ¹⁴⁾ aneb vidouce v textě chybu mluvnickou ¹⁵⁾ neb i omyl domnělý, ¹⁶⁾ nemohli se zdržeti, aby neopravili ho. I to se stávalo, že opisovatel znaje některé místo biblické z paměti, přenesl to které slovo z evangelia jednoho do paralelního místa evangelia jiného, aneb že nerozuměje některému místu biblickému, nemohl je srovnati s učením církve, a proto raději vynechal je, ¹⁷⁾ než by

¹¹⁾ Napsali na př. *ANHITELIAN* místo *AIHITELIAN* Mark. 5, 14.

¹²⁾ Napsali na př. *ὁ κύριος* m. *ὁ θεός* neb *εἶπεν* m. *ἔφη*.

¹³⁾ Slova *ὄνομα ἑτερον* vyskytají se skoro ve vší možné obměně v různých rukopisech: *ὄνομα ἑτερόν ἑστιν*, *ἑτερον ὄνομα ἑστιν*, *ἑστιν ἑτερον ὄνομα*, *ἑστιν ὄνομα ἑτερον*.

¹⁴⁾ na př. slova *ἈΛΛΟΙΧΤΟΙΜΑCΤΑΙ* (v Mt. 20, 23) četl v Kod. 225 *ἄλλοις ἡτοιμάσται* místo *ἀλλ' οἷς ἡτοιμάσται*, jinde zase zkratku *ΘC* rozvedli v *ὁς* m. v *θεός*.

¹⁵⁾ V Apost. 2, 20. vidouce *γενναῖά σου* *ἡ λέγουσα* opravili v *γενναῖά σου* *τὴν λέγουσαν* — Správně sice, ale odchýlili se od znění původního.

¹⁶⁾ Poněvadž Origenes za svého pobytu v Palestině našel u Jordanu Bethabaru, ale ne Bethanii, myslil, že u sv. Jana 1, 28. stojí chybně *ἐν Βηθανίᾳ*, opravil to ve svém rukopise neprávem v *Βηθαβουζᾶ*.

¹⁷⁾ Některé rukopisy vynechaly u Mat. 1, 18 slova *ποῖν ἡ συνελθεῖν αὐτοῖς*, jiné perikopu o ženě cizoložné v Jan. 7, 53—8, 11.

napsal něco, co by podle názoru jeho bylo nepravé, aneb alespoň mohlo býti zneužito.

Takovým způsobem vloudily se do opisů četné chyby a odchylky, do jedné ty, do jiných ony; některé z nich byly sice dříve neb později zpozorovány a při zhotovování nových opisův opraveny, ale učiněny zase jiné, tak že všech variantů či různých čtení, jimiž jedny rukopisy liší se od druhých, počítá se nyní na 40.000,¹⁸⁾ dle Nestle¹⁹⁾ na 120.000 i více.

Veliký počet ten ovšem zaráží. Nicméně nebylo by správně ukvapovati se proto v úsudku o zachovaném textě. Zmenšit se zajisté úžas onen již tehdy, uváží-li se, že řečené varianty jsou roztroušeny po velikém počtě exemplářů jak řeckých tak různých překladů. Jest totiž, jak řečeno, nyní známo 3829 rukopisů textu řeckého, a na 8000 rukopisů překladu latinského. Ať tedy nehledíme ani k rukopisům překladů do jiných jazykův a přidržíme se onoho většího počtu variantů, který udává Nestle, počtu totiž 120.000, přijde na jeden rukopis průměrně jen as 10 variantů; a to není zajisté počet tak úžasný.

Však úžas onen zmenší se ještě více, ba vymizí snad úplně, uváží-li se, jaké jsou ty varianty. Jak totiž patrné již z toho, co řečeno o jejich původě, a jak dokázáno srovnáváním vědeckým, jež činil Bengel († 1752), Goldhagen (Mohuč 1753), Wetstein († 1754), Griesbach († 1812), Gratz († 1849), Lachmann (1851), Jan M. Scholz († 1852), Tischendorf († 1874), Tregelles († 1875), Westcott a Hort († 1892), Schjott (1897), Brandscheid a j., změny či varianty ony, několik málo vyjímajíc, netýkají se věcí podstatných, zejména ne učení víry a mravů, nýbrž většinou toliko věcí nepatrných: pravopisu, slovosledu, užití neb neužití členu a pod.; v jedné rukopisech na př. psáno jest *Ἰωαννης* s dvěma *ν*, v jiných s jedním; v jedné stojí *ἐστὶ*, v jiných *ἐστιν*, rozdíl as takový, jaký jest, řekne-li jeden *chlapeč* a jiný *chlapečův*. A takovými změnami ovšem neruší se nijak smysl textu původního. Ty změny však, které byly přece učiněny přepsáním se ve věcech důležitějších, i dogmatických, dostaly se jen do málokterých opisův

¹⁸⁾ Bruder, Concordantiae p. IV.

¹⁹⁾ Nestle, Einführung in das griechische Neue Testament, s. 18.

a neuškodily textu nijak. Neboť jednak týkají se pravd, které na četných místech jiných a nepochybných vyjádřeny jsou určitě a jasně, jednak byly záhy zpozorovány a při nových opisech z takového rukopisu činěných opraveny, podobně jako se pozorují a při nových vydáních opravují chyby tiskové, které se vloudí nyní při tisku do knih. Platí proto i dle výroků znamenitých kritiků plným právem také nyní, co již v st. 18. napsal věhlasný kritik anglický Richard Bentley slovy: »Skutečný text svatých autorů není nyní, kdy originály tak dlouhý čas již jsou ztraceny, obsažen v některém rukopise neb v některém vydání, nýbrž jest roztroušen v nich ve všech. On jest poměrně přesný i v nejšpatnějších rukopisech nám zachovaných; vy nenajdete ani jediného článku víry neb učení mravů, který by v nich byl buď porušen neb ztracen, byť jste z veškerého počtu variantů volili co nejpošetileji aneb úmyslně vybrali nejšpatnější. I kdybyste je dali do rukou chlapeci nebo bláznů, přec by ani nejprevrácenější volbou neuhasil světla ani jediné kapitoly a neznetvořil by evangelia tak, aby nezůstalo si stejným v každém jednotlivém tahu«. (Quartely Review CXIII. Lond. 1863. 98.)

Již tedy z původu a jakosti různých variantů jde na jevo, že nynější text novozákonní nevypadá sice tak, jak vyšel z rukou svatopisců, a tedy nemůže býti zván kriticky neporušeným, že však neutrpěl změn podstatných, zejména ne ve věcech týkajících se učení víry a mravů, a proto dogmaticky neporušen jest.

Více však ještě vychází pravda ta na světlo, srovná-li se nynější text novozákonní s tím, který se shledává ve starých památkách. Jsouť nám zachovány dva kodexy knih novozákonních ze 4. st., kodex totiž Sinaiský a Vatikánský. A s těmi souhlasí i všechny rukopisy později zhotovené i naše tisková vydání co do podstaty ve všem. Patrně tedy, že od 4. st. text ten nebyl porušen dogmaticky.

Kterak bylo před tím, nelze sice sledovati dle rukopisů řeckých, neboť těch nemáme z prvních tří století, ale lze to stopovati dle překladův a citátů, jež se vyskytají ve spisech sv. Otcův a spisovatelů církevních. Jestliť nám zachován překlad syrský, zvaný Pešítá, a překlad latinský Itala, jehož jeden pozdější opis byl od sv. Jeronyma prohlédnut, na základě nejstarších rukopisů

řeckých opraven a v církvi pod jménem Vulgata chován a užíván jest. Oba překlady ty byly zhotoveny ve 2. st., a to, alespoň pokud se týká evangelií, již v první polovici stol. 2.; neboť v syrském překladě znal evangelia již Hegesippos, církv. dějepisec z doby Hadrianovy, a Tatian († 170), který z nich sestavil harmonii čtyř evangelií, zvanou diatessaron. Mimo to došly nás rozličné spisy sv. Otcův a spisovatelů církevních, ve kterých uvádí se tolik míst z Nového Zákona vůbec, z evangelií pak zvlášť, že by se z nich mohlo sestaviti bez mála celé Písmo Nového Zákona. Mimo spisy Origenovy († 254), Klementa Alex. (217), Tertulliana († kolem 240) a j. jsou mezi nimi i spisy sv. Irenea a sv. Justina, mužů to, kteří byli i místem i dobou blízcí sv. apoštolům, s jejich žáky se stýkali a tedy bezpečného poučení o knihách Nového Zákona zjednatí si mohli a zjednali.²⁰⁾ A hle, novozákonní text náš shoduje se co do podstaty ve všem jak s oněmi překlady starými tak s citáty sv. Otcův a spisovatelů církevních, a to i s citáty sv. Irenea a sv. Justina. Jak vážným tedy jest tato shoda důkazem, že ani od polovice ba ani od počátku druhé třetiny stol. 2. text novozákonní, jmenovitě evangelní, nebyl porušen dogmaticky: neboť z evangelií uvádí sv. Justin různá místa také ve své rozmluvě s židem Tryphonem, kterou sice napsal teprve po r. 150. ale ve skutečnosti měl již kolem r. 135.

Avšak ani před tím neutrpěl text změn podstatných. Nemáme sice z první doby křesťanské tolik dokladů, kolik lze uvést z doby pozdější; neboť při menším počtu věřících bylo také méně spisovatelů křesťanských, a těch, kteří byli, nedošly nás spisy všechny. Nicméně také z této doby máme alespoň některá svědectví a to důležitá, zejména o evangeliích. Patří k nim jiz tak zvané »Učení apoštolů«, list k Diognetovi a tak zvaný list Barnabášův. Neboť ačkoli neshodují se kritikové v tom, kdy spisy tyto povstaly, a jedni kladou je do r. 70—100, jiní do 120—150, jiní až na konec

²⁰⁾ Narodit se Ireneus v Malé Asii mezi r. 120—140., a byl v jinošském věku svým žákem sv. Polykarpa, jenž byl učněm sv. Jana evang. Sv. Justin pak narodil se kolem r. 100. v palestinském městě Flavii Neapoli, bývalém to Sichému, tedy v zemi, kde Kristus působil, a v době, kdy žili žáci apoštolští; a prošel různé školy filosofické, již kolem r. 130. přijal křesťanství v Efesu, a to, jak sám praví, nikoli, že by byl uvěřil bájím a věcem nedokázaným, nýbrž přesvědčení nabýv, že věci ty jsou plny Ducha sv. a síly.

stol. 2., lze přece ve shodě s většinou učenců s nejvyšší pravděpodobností tvrditi, že všechny spisy ty byly již kolem r. 120. a tedy že povstaly v čase, který se stýkal s dobou apoštolskou. Zvláště pak patří k svědkům oněm listy žákův apoštolských sv. Klementa, sv. Ignace a sv. Polykarpa. Neboť mužové ti nejepr: poučení byli od sv. apoštolů (dilem od sv. Petra, dilem od sv. Jana), oni stýkali se též s učeníky Kristovými, biskupovali v obcích, kterým apoštolé své spisy zaslali neb odevzdali, a byli ve spojení s obcemi jinými, které také obdržely spisy apoštolské, i mohli tedy míti úplnou jistotu o obsahu i rozsahu alespoň většiny knih novozákonních. Všickni mužové tito dilem citují místa novozákonní, dilem dotýkají se jich a to, pokud se týká evangelií, Klement Řím. míst šesti, sv. Ignac osmi, sv. Polykarp pěti, list Barnabášův tří, list k Diognetovi pěti, Učení dvanácti apoštolů též několika. Celkem tedy přes 30 míst evangelních citováno aneb alespoň podotknuto jest v pozůstalých spisech mužů, kteří psali mezi r. 70.—120. v krajích od sebe vzdálených a z nichž někteří měli apoštoly samy za učitele. A místa ta srovnávají se co do podstaty s textem evangelií našich. Co jde z toho? Uvážíme-li ještě, že místa ta vyskytají se nikoli v jedné neb dvou kapitolách pohromadě, nýbrž po různu, tu na počátku, tam uprostřed, tam na konci evangelií našich, můžeme z toho souditi zajisté s veškerou určitostí, že evangelia, která oni muži znali a citovali, nelišila se obsahem a rozsahem od evangelií našich, že to byla evangelia, která my máme, a tedy že ani v době apoštolské a Otcův apoštolských nebyla porušena ve věcech podstatných či dogmaticky.

Že tomu tak, souditi lze z toho, že nebylo ani možno v té době učiniti změny podstatné v knihách novozákonních. Neboť mezi knihami těmi jest jistá vzájemnost; vypravují mnohé z nich tytéž děje, tytéž řeči a pravdy, mnohdy i týmiž slovy. Kdyby tedy někdo byl chtěl něco podstatného v nich změnití neb z nich vypustiti neb k nim přidati s účinkem — tak aby podvod nebyl zpozorován a text způsobem oním povstalý byl za apoštolský pokládán, byl by musel učiniti porušení ono stejnou měrou ve všech těch knihách Nového Zákona, které o té věci jednají, a to nikoli pouze v originálech, nýbrž i ve všech opisech, ať byly kdekoliv. To však bylo nemožno i pro velikou vzdálenost těch míst, do

kterých byly spisy ty zaslány (bylyť některé odevzdány v Palestině, jiné v Malé Asii, jiné v Makedonii neb Řecku, jiné v Itálii), i pro četné opisy, které záhy byly zděláný. Vždyť nemohl nikdo ani vědět, kolik jest již opisů zhotoveno, a kde který chová se. Mimo to na konci 1. st. žili ještě někteří apoštolé, zejména sv. Jan, a ti byli by zajisté zmařili všeliký pokus, který by byl učiněn o porušení knih novozákonních; neboť oni byli úřadem svým vázáni bdíti nad ryzostí zjeveného učení a hotovi pro ně i smrt podstoupiti. Že by se byli dověděli o pokusu takovém, není pochybnosti; vždyť byly v stálém spojení s obcemi křesťanskými, přijímající od nich posly, a posílající k nim posly svoje.

Jejich žáci pak dožili se poloviny st. 2. a nejen znali dobře spisy apoštolské a velice si jich vážili, nýbrž měli také péči až úzkostlivou o to, aby neporušilo se nic z učení, jež přijali od apoštolů. Vždyť právě tato úzkostlivost byla jednou z příčin, pro které v některých krajích nepřijali hned do kánonu tak zvaných knih deuterokánonických.

Podobnou úctu a péči v příčině knih apoštolských měli také ostatní věřící: život raději obětovali, než by vydali do rukou pohani knihy svaté, které měli. A takoví lidé nebyli by zajisté svolili k nějakému porušení knih apoštolských, nýbrž ihned byli by mu překazili, jakmile by se o něm dověděli. A že by se byli dověděli o takových pokusech, není pochybnosti. Neboť spisy apoštolské byly předčítány při službách Božích a vešly záhy ve známost obecnou. Byl by tedy každý věřící ihned pozastavil se nad tím a věc na příslušném místě oznámil, kdyby byl dostal do rukou text některé knihy Nového Zákona, který by ve věcech podstatných lišil se od toho, který slyšel při službách Božích. Vždyť při jednom shromáždění biskupů Cyperských r. 350. jeden biskup cituje slova Jan. 5, 8. užil toliko klassického výrazu *ομιλου* místo biblického *ροῦβαρτος*, a již káral jej jiný přede vším lidem shromážděným: Což jsi ty lepší, než ten, který řekl *ροῦβαρτος*, že se stydíš užiti slov jeho? ²¹⁾ Není tedy odůvodněné pochybnosti o tom, že text nevozakonní nebyl porušen dogmaticky vůbec od časův apoštolských až na naše doby.

²¹⁾ Sozomen. h. e. 1, 11.

K té jediné proto ještě otázce třeba odpověděti s hledem k četným variantům, jež se dostaly do různých rukopisův i vydání tiskových, zdali snad nejsme v úplně nejistotě o tom, jak znělo původně to které místo biblické, jež v jednom rukopise neb vydání zní tak, v jiném jinak.

V úplně nejistotě nejsme. Neboť jak již podotknuto, řečené varianty jsou roztroušeny po velikém počtu rukopisův a překladův a citátů sv. Otcův a vydání tiskových, z nichž jedny pocházejí z doby starší, jiné z pozdější. Srovnáním jich vespolek lze tedy poznati, které varianty vznikly později a tedy do textu nepatří, které čtení vyskytalo se již v době nejstarší a tedy jako správné a původní podržeti se má. Tím způsobem stalo se, že, jak praví znamenití kritikové angličtí Wescott a Hort, sedm osmin všech známých variantů nedostalo se nikdy do vydání tiskových, a ty, které byly vytisknuty, vymítily se po dalších studiích a novým badáním a srovnáváním při pozdějších vydáních znenáhla tou měrou, že místa, o nichž ještě nějaká pochybnost jest v příčině původního znění, nyní již jen asi tisící část tvoří celého textu novozákonního. A varianty ty skoro všechny vztahují se obvyklejše toliko k formám mluvnickým neb ku pravopisu. Těch několik variantů pak, které dotýkají se věcí dogmatických, jest beze vší váhy; neboť buď týkají se věcí, které zcela určitě a jasně vysloveny jsou na četných místech jiných, nepochybných, aneb záleží pouze v záměně neb vynechání slov, kterou se na věci nic nemění, na př. mají-li některá vydání ve Skut. ap. 20, 28. *τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ* a jiná *τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου*; aneb jest-li u sv. Jana 3, 13. některá vydání za slova *ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου* kladou slova *ὁ υἱὸς ἐν τῷ οὐρανῷ*, a jiná je vynechávají.

Ačkoli tedy v novozákonním textě našem vyskytají se některá místa, o nichž nemáme jistoty, zda zněla tak též původně, přece s hledem k malému počtu a nepatrné váze jejich lze veškerým právem tvrditi, že novozákonní text náš i co do znění vypadá až na nepatrné výjimky úplně tak, jak vyšel od jejich autorů.

Dosud však mluvili jsme toliko o textě původním, řeckém. Ale ten není přístupen každému, leč v překladech. Třeba proto zmíniti se také o tom, kterak srovnávají se naše překlady s textem původním.

První pokusy českého překladu knih biblických záležely v jednotlivých glossách, které byly *pro soukromou* potřebu učiněny mezi řádky latinského překladu Vulgaty. Od nich postoupilo se ku překládání oněch částí, jež byly předcítány o nedělích a svátcích při službách Božích, potom i ku překládání celých knih biblických. Překlady ty pocházejíce od překladatelů různých byly z počátku roztroušeny, ale koncem 14. ne-li až počátkem 15. st. uvedeny v jeden celek, který byl kolem r. 1420. přehlédnut i poopraven, zejména po stránce jazykové, a r. 1475. vytištěn Zákon Nový, r. 1480 pak celá bible.

Text r. 1475. vytištěný přecházel pak až do doby Blahoslavovy do všech vydání českého překladu Nového Zákona, jedno toliko vyjímajíc, od doby Blahoslavovy pak alespoň do všech vydání českých biblí katolických, s tím ovšem rozdílem, že při nových vydáních býval poopraven tu po stránce jazykové, tu s hledem k textu řeckému neb k latinské Vulgatě. Jedinou onu výjimku před Blahoslavením činil překlad Nového Zákona, který r. 1533. pořídil kněz Beneš Optát z Telče z překladu sice latinského, ale nikoliv toho, který jest ve Vulgatě, nýbrž toho, který byl nedlouho před tím učinil Erasmus Rotterodamský, tím že s použitím textu řeckého přepracoval Vulgatu v latině klassické, a který proto podobně jako překlad Erasmův, reprodukuje celkem text Vulgaty, ale též zcela přirozeně podobných chyb se dopouští, kterých dopustil se Erasmus, na př. když první verš evangelia sv. Jana překládá slovy: »Na počátku byla řeč, a řeč byla u Boha a Bůh byla ta řeč«, a to s hledem k tomu, že Erasmus přeložil jej slovy: *In principio erat sermo et sermo erat apud Deum, et Deus erat ille sermo*.

R. 1564. přeložil však Jan Blahoslav Nový Zákon do češtiny z textu řeckého, přihlížev při tom jak ke starším překladům českým tak i k Vulgatě. Překlad jeho byl pak přijat s některými změnami do bible Kralické a později se změnami novými tu menšími tam většími a četnějšími také skoro do všech potomních biblí bratrských i do biblí českých protestantů.

Nehledíme-li tedy ku překladu Optátovu, který, jak řečeno, podává celkem text Vulgaty, můžeme říci, že ve všech tištěných biblích, které byly vydány v jazyce českém, sledává se při Novém Zákoně pouze dvojí překlad samostatný jako základ, a to

onen, který povstav z Vulgaty od překladatelů několika byl již r. 1475. pojat do prvního tiskového vydání českého knih novozákonních, a ten, který z textu řeckého učinil Jan Blahoslav.

Již co se týká překladu Blahoslavova, on vyniká sice jak správností jazykovou, tak věrností v překládání textu původního; ale ovšem, jako žádný překlad, tak ani on není bez vad veškerých. Jsou v něm nedostatky, jež mají příčinu ve vadnosti onoho vydání textu řeckého, z něhož Blahoslav překládal, na př. když v listě k Filem. v. 7. překládá slovy: »radost zajisté máme velikou«; neboť ačkoli překlad ten srovnává se úplně s textem řeckým, který vydal Erasmus na základě rukopisů mladších, není přece ve shodě se zněním původním, poněvadž dle svědectví nejstarších rukopisů (S A C F G P Vulg.) místo to znělo původně *χαράν γὰρ πολλήν ἔχετε* a tedy překládati se má »radost zajisté měl jsem mnohou«. Jsou však v něm též nedostatky, jež záležejí v nesprávném přeložení textu původního, na př. když v listě k Filemon. v. 6. slova *ἐν ἐπιγνώσει* překládá slovy »ku poznání« místo »v poznání«, aneb když docela ani nehledí k textu řeckému, nýbrž k latinskému překladu Erasmovu, jakož se děje v listě k Řím. 1. 17., kde slova *διζωοσύνην γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτειται* překládá ve shodě s latinským překladem Erasmovým: »Nebo spravedlnost Boží zjevuje se *skrze ně*, (Erasmus: per illud) místo: »Neboť spravedlnost Boží zjevuje se *v něm*«.

Než tyto a podobné odchylky, jež dostaly se do překladu Blahoslavova a potom do bible Kralické, nemění nic na podstatě smyslu, ovšem jen potud, pokud se jim nepodkládá výklad nesprávný. O výkladech však tuto nemluvíme; to jen podotýkám v té příčině, že výklady, které se vyskytají u Blahoslava a zvláště v biblí Kralické pod čarou neb na kraji, jsou sice velikou většinou správné, i pěkné, avšak jsou mezi nimi také výklady nesprávné, ať ani nezmiňuji se o těch, které jsou s učením katolickým v odporu. Ale výklady takové mají sice vliv na pojmání textu biblického, na znění jeho však samy o sobě nikoli, vyjma že by byly vetkány do biblického textu samého; to však nebyl by více překlad, nýbrž výklad knih biblických.

Co se týká českého překladu Nového Zákona, který vyskytl se ve vydáních katolických a těch bratrských, i jiných, jež byla

pořizena před Blahoslavem,²²⁾ ten, jak řečeno, jest zdělán na základě překladu latinského, jenž slove Vulgata. Prve tedy, než se o něm vyslovíme, třeba promluvíti o Vulgatě.

Překlad latinský knih novozákonních byl zdělán ve st. 2. Někteří, přičítajíce zavedení latiny do bohoslužby sv. Petru, (Gutjahr, Hetzenauer, Kaulen, Brandscheid a j.) domnívají se sice, že alespoň některé knihy byly přeloženy do ní již v době apoštolské; ale to jest pouhá domněnka, kterou o vážné důvody opřítí nelze. Kde povstal překlad ten, není zcela jisto; jedni myslí, že v Italii, snad v Římě, jiní, že v Africe prokonsulární. Ani o tom nelze se vysloviti s určitostí, zda všechny ty exempláře latinského překladu, které rozšířily se do časů sv. Jeronyma, do 2. pol. 4. st., byly toliko různými recensemi jednoho a téhož překladu, aneb opisy několika překladů samostatných; neboť ačkoli jméno starého překladu Itala poukazuje k Italii, přece hledí-li se k tomu, že, jak dokázal zvláště Roensch ve svém spise *Itala und Vulgata*, latina nejstaršího překladu má ráz latiny, jaké užívali afrikánští spisovatelé 2. a 3. st., a že při opisování mohly se snadno četné varianty do textu dostat nejen nahodile, nýbrž i úmyslně, není pravdě nepodobný ani ten náhled, že první překlad latinský povstal v Africe, tam se záhy šířil v četných opisech i recensích, v některé recensi dostal se pak i do Italie a byv tam hlavně v příčině jazykové opraven dostal v opraveném tomto znění své jméno Itala.

Než ať tomu jakkoli, to jest jisto, že před sv. Jeronymem již rozšířily se četné exempláře latinské jak po Africe prokonsulární, tak po Italii, že exempláře ty lišily se od sebe četnými varianty, ježto mnozí jednotlivci, pořizující si knihy biblické v latinském překladě pro četbu soukromou, zaměňovali v nich některé výrazy neb rčení za jiné, buď že se jim nezdály dosti elegantními aneb že podle nahladu jejich nevystihovaly dosti smyslu textu původního. Také to jest jisto, že jeden z těchto ať již překladů neb recensí vynikal nad ostatní svou jasností i přesností, a ten že nazván jest Itala. Avšak i on utrpěl opisováním

²²⁾ Daniel Ad. z Veleslavína vytiskl ještě r. 1597. překlad Nového Zákona zdělaný dle Vulgaty, Melantrichův pak text byl ještě r. 1599. přijat do polyglotty Eliáše Huttera.

mnoho změn, podobně jako se dělo při opisování textu řeckého. Proto papež Damasus vyzval kněze Jeronyma, biblických textův i jazyků velice znalého, aby překlad latinský přehlednul a opravil. Sv. Jeronym podjal se té práce hned (r. 383) a srovnal text Italy s nejstaršími kodexy řeckými, kterých se mu dostalo, opravil jej tam, kde viděl, že smysl textu původního není podán správně. Jiných změn, zejména v příčině jazykové nečinil, neboť chtěl zachovati text latinský co do znění, pokud možno tak, jak byl lid na něj navyklý. Také překlad starozákonních knih opravil, ba později přeložil znova z textu původního všechny knihy starozákonné až na některé a upravil tím způsobem překlad všech knih biblických tak, že vyniká přesností a jasností nade všechny překlady staré.

Nebyl však text ten uznán hned, nýbrž narazil na odpor i u přátel Jeronymových, také sv. Augustin zdráhal se z počátku užití ho v bohoslužbě, ne že by byl neuznával jeho přednosti, nýbrž proto, že se bál, aby lid nebyl rozrušen, slyše některá místa čísti jinak, než jak byl uvyklý je slyšeti. Znenáhla však počal se ujímati, a když ke konci 6. st. papež Řehoř Vel. schválil jej tím, že na základě jeho vyložil knihu Job, šířil se potom vždy více, až Italu úplně zatlačil, a přišel tak v církvi západní v užívání obecné nazván jest *Vulgata* (*Vulgata* t. *versio* = obecný t. překlad). Jsa však častěji opisován, utrpěl znenáhla v různých opisech různé změny; i bylo proto opět a opět třeba přehlédati a opravovati jej. Stalo se to zejména počátkem st. 9. od Alcuina k vyzvání Karla Vel., v st. 11. od Lanfranka, v st. 13. a pozdějších od některých společností řeholních i universit. Vždy hledělo se k tomu, aby použitím a srovnáním starších rukopisů docílilo se oné ryзости textu latinského, na kterou přivedl jej sv. Jeronym; ale tím nezabránilo se, aby do nových rukopisů nedostávaly se odchylky nové nejen nahodile, nýbrž i úmyslně, zvláště od té doby, kdy oživeno bylo studium klassikův a kdy nastaly proudy reformatorské. Neboť mnozí zalíbivše si latinu klassickou, neměli pak zalíbení ve *Vulgatě* pro její latinu lidovou, nekatolíci pak někteří zavrhovali ji i pro svůj odpor k církvi katolické: i zaměňovali mnozí ve svých rukopisech jednotlivé výrazy za jiné klassické, jiní činili překlady nové z textu původního, a tak roz-

šířil se značný počet nejen rukopisů, nýbrž po vynalezení umění knihtiskařského i tiskových vydání latinských, jež lišily se od sebe četnými varianty, a z nichž některé obsahovaly též dosti vážné nesprávnosti věcné. Tím ovšem vznikala nejistota v přičině spolehlivosti textu latinského, a nastala potřeba, aby příslušná autorita buď vytknula, které z kolujících vydání latinských jest spolehlivé, aneb pořídila spolehlivý překlad nový.

Potřebě té vyhověl obecný sněm církevní v Tridentě tím, že prohlásil Vulgatu za autentickou a nařídil, aby vydala se znova co nejlépe opravena. Nového překladu nepořídil proto, aby nekatolíci nemohli vytýkati církvi, že dosud čerpala učení své z pramene, který nyní sama zavrhlá.

Prohlásiv však sněm Tridentský Vulgatu za autentickou, netvrdil tím, že by ona vystihovala text původní úplně ve všem: vždyť nejednal v prohlášení svém o autentickém výkladě Písma sv., nýbrž o vydání textu latinského. Také neřekl tím, že by ona jediná podávala text biblický správně, tím méně, že by měla větší cenu vnitřní, než text původní a staré překlady druhdy v církvi užívané, jako na př. pokud se týká Zákona Starého, překlad alexandrijský; vždyť on nemluvil ani o textě původním ani o starých překladech. Ba ani toho netvrdil sněm řečeným prohlášením, že by Vulgata byla prosta všech chyb a nesprávností; vždyť sám dal to na jevo tím, že nařídil, aby Vulgata byla vydána co nejlépe opravena. Ale v tom smyslu prohlásil ji sněm za autentickou, ve kterém listina pokládá se před soudem za spolehlivou a právoplatnou, tak že důvody z ní vedené nejen mohou, nýbrž i mají býti uznávány za platné, tedy ve smyslu právním či v tom, že zjevení Boží v textě původním obsažené podává správně, tak že nejen nic neobsahuje, z čeho by při správném výkladě mohlo býti vyvedeno bludné učení víry neb mravů, nýbrž i srovnává se s textem původním jak v těch věcech, které se vztahují k víře a mravům, tak v celkovém podání dějin a prorocství, byť nevyjadřovala jich vždy týmž způsobem, kterým je vyjadřuje text původní.

V tomto smyslu však mohl sněm prohlásiti Vulgatu za autentickou; neboť jednak i při těch nedokonalostech, které se v ní shledávají, a jakých žádný překlad není prost, vyniká přece

správností ve všech věcech podstatných, jmenovitě také těch, jež týkají se víry neb mravů, jednak byla již po mnoho století v církvi užívána a tak mnoholetou praxí církevní schválena.

Chtěje však sněm míti Vulgatu ve znění co nejsprávnějším, nařídil, jak řečeno, aby byla vydána co nejlépe opravena. I byly proto postupně zřízení od papežů (od Pia IV. — Klementa VIII.) zvláštní sborové, kteří srovnávající Vulgatu s nejstaršími jejími rukopisy a s textem původním, pracovali po dlouhou řadu let, aby zbavíce ji zineh od opisovatelů časem způsobených, přivedli ji k té čistotě, na kterou ji byl uvedl sv. Jeronym. Text jimi opravený vyšel tiskem v Římě r. 1590. za papeže Sixta V. Poněvadž však měl mnoho chyb tiskových, byl znova přehlédnut, opraven a vytisknut zase, a to r. 1592, 1593, 1598, za papeže Klementa VIII., který pak přikázal jej jako text úřední pro celou církev a nařídil co nejpečlivěji, aby se v něm nic neměnilo, aniž kdo se odvažoval zavrhovati jej pod jakoukoli záminkou. Byl tak dán rozkaz velice moudrý; neboť zabránilo se jím, aby nemohly v církvi vznikat i šířiti se biblické texty od sebe rozdílné, jež by budily zase nejistotu v příčině spolehlivosti textu biblického.

Jak tedy patrně z toho, co dosud řečeno, není novozákonní text Vulgaty nic jiného, než starý onen překlad, který byl zdělán ne-li ve svém celku, alespoň ve převážné většině své, již během 2. st., ale upravený, pokud bylo možno, tak, jak jej byl ve 4. st. upravil sv. Jeronym. Platí proto o něm totéž, co již svrchu bylo řečeno o textě Jeronymovském. Nevystihuje sice ve všem úplně textu původního, ani není prost veškerých chyb; ale nesprávnosti, které v něm jsou, buď nedotýkají se pravd zjevených vůbec, aneb nemění alespoň nic na jejich podstatě, na př. když v Řím. 13, 12. slova *ἡ νύξ προέκοιπεν* překládá slovy »nox praecessit« a s ní český překlad »noc předešla« místo »nox processit« = »noc pokročila«, aneb když v Mat. 28, 1. *ὥρῃ δὲ σαββάτων* překládá »Vespere autem sabbati« místo »sero autem sabbati«. Jinak však podává text původní v překladě věrném tak, že plným právem platí o ní, co byl druhdy řekl sv. Augustin, že totiž vyniká přesností. Uznávají to za našich dob i z protestantů ti, kteří se vážnými studii o Vulgatě

zabývali, na př. Berger (ve spise Histoire de la Vulgate), Haevernich (Einleitung I. s. 414), Keil (Einleitung, s. 572) a jiní.

Dle Vulgaty však jsou zdělány všechny překlady do jiných řečí, které jsou určeny pro veřejnou potřebu církve, a i ty jsou a po nyní platných předpisech musí býti schváleny od církve, než se jich smí užíti, jako vůbec není ani pro soukromou potřebu dovoleno katolíku bez zvláštního povolení čísti Písmo sv. v řeči národní, leč by překlad, v němž chce čísti, byl schválen od církevní vrchnosti, tak že církev sama ručí za spolehlivost toho překladu.

Z toho již patrné, co souditi jest o překladech do řeči národní, jichž se v církvi užívá. Nevystihují sice ani ony textu původního ve všem, podobně jako žádný překlad nevystihuje úplně svého originalu; ve všech věcech podstatných však vyjadřují jej věrně neb alespoň bez chyb vážnějších, tak že nic neobsahují, čím by při správném jich výkladu trpěla podstata smyslu biblického vůbec, míst dogmatických pak zvlášť. A to platí, pokud se týká překladu českého zdělaného na základě Vulgaty, nejen o těch vydáních jeho, jež pořízena jsou nověji, nýbrž i o těch, která byla učiněna před sněmem Tridentským, kdy až na některé výjimky krajinné nevyžadovalo se ještě církevního schválení k jednotlivým vydáním. Ty stezky, které se v některých vydáních starých činí do vydání ještě starších, jako by byla nesprávná, týkají se také z pravidla jen stránky jazykové, neb pořádku slov a vůbec věcí nepatrných, a to i tehdy, když vyznívají mocně. V bratrské bibli z r. 1518 *diví se* na př. vydavatel *tě směřosti*, s kterou ve vydání Benátském (Kalíšnickém) položeno jest slovo *bylo* místo *bieše*, vždyť prý *bylo* znamená tolik co latinské *fruit*, *bieše* pak, co latinské *erat*. Nad smělostí takovou nepozastaví se zajisté za naší doby nikdo; bylot zcela přirozeno, aby při nových vydáních nahrazovaly se starší formy mluvnické formami novějšími.

Ptáme-li se ještě, v kterém poměru jest překlad Blahoslavův (bible Kralické Nov. Zák.) ku překladu knih novozákonních zdělanému na základě Vulgaty a vyskytajícímu se v katolických vydáních novějších, povím jen krátce: Úplně bez vady není žádný z nich, neboť chyboval jeden i druhý někdy, buď že překládal

nesprávně, neb měl nesprávné čtení, (pokud se týká nesprávný překlad) v onom exempláři, z něhož překládal.

Že v takových případech nesrovnávají se spolu, jest přirozeno, neboť nechybovali oba na týchž místech, ale jeden na tom, druhý na onom. Ale jako ony varianty, které dostaly se časem do exemplářů řeckých, jsou bez váhy, tak bezvážné jsou i ty nesprávnosti a varianty, jež dostaly se do oněch překladů, pokud jen nepodkládá se jim výklad nepravý. Podávajit překlady ty i přes své vady zjevení boží obsažené v textě původním správně, tak že o obou lze říci, co bylo svrchu řečeno o Vulgátě, že totiž neobsahují nic, z čeho by při správném výkladě mohlo býti vyvedeno bludné učení víry neb mravů, nýbrž i srovnávají se s textem původním jak v těch věcech, které se vztahují k víře a mravům, tak v celkovém podání dějin a proroctví, byť nevyjadřovaly jich vždy týmž způsobem, kterým to činí text původní. Blahoslav sice volí někdy výraz s patrným hledem ke svému smýšlení náboženskému, odchýlnému od učení katolického, ale takový, že i on odpovídá případnému slovu textu původního a při správném výkladě správný smysl dává, na př. když slova *προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας* (Jak. 5, 14.) překládá slovy: »zavolej starších sboru«, ačkoli slovo *πρεσβύτερος* překládá jinde (Tit. 1, 5.) slovem *kněz* a slovo *ἐκκλησία* u Mat. 16, 18. slovem *církev*. Poněvadž slovo *ἐκκλησία* znamená skutečně také *sbor* a *πρεσβύτερος* *staršího*, nelze proti překladu tomuto nic namítati, pokud sborem rozumí se církev a staršími knězi.

Že pak řečené dva překlady odchylují se od sebe zhrsta také tam, kde co do věci srovnávají se s textem původním, není s podivením, vždyť ani novější katolická vydání jednoho a téhož překladu nejsou úplně spolu shodná, ale liší se od sebe tu výrazem, tam pořádkem slov. Užilť někdy z oněch překladů jeden výrazu sice jiného, ale stejnoznačného s tím, jehož užil druhý, jindy opsal slovy dvěma, co druhý vyjádřil slovem jedním, aneb pověděl celou větou, co druhý řekl vazbou přechodníkovou neb participiální, jindy čítěl jeden (Blahoslav) uhnouti se hebraismu a rčení nečeskému, i vyjádřil proto překladem volnějším ne tak slova jako smysl textu původního, který druhý překladatel přeložil doslovně.

Nieméně jest velmi mnoho míst, v nichž shodují se ony překlady úplně, nejen ve výrazech, nýbrž i ve vazbě a pořádku slov, a jest mnoho jiných, ve kterých jen tím se liší od sebe, že v některém verši to neb ono slovo přemístěno jest. Shoda tato vykládá se odtud, že novější katoličtí vydavatelé českých biblí použili překladu Blahoslavova. Tvzení to však jest správnou pouze do jisté míry. Jest pravda, při novějších vydáních Nového Zákona pro katolíky bylo použito také překladu Blahoslavova, vyskytajícího se v biblí Kralické; stalo se to zejména ve vydání Procházkově a Bezděkově (kteréž však nebylo schváleno); avšak toto použití nebylo jedinou příčinou oné shody; patrně to odtud, že v překladě Blahoslavově jsou také četná místa, která shodují se doslovně aneb skoro doslovně nejen s novějšími vydáními katolickými, nýbrž i s těmi, která byla pořízena před Blahoslavem. Ve vydání z r. 1475. zní na př. Mat. 20, 17. takto: »A wstupuge Gežiš do Geruzalema poyal s sebu dwanacte učednikow swych tynie, y wece gim: ay wstupugeme do Geruzalema a syn człowieka zrazen bude« a v biblí Kralické zní takto: »A wstupuge Gežš do Geruzaléma, pogal dwanaće Učednjkůw swých soukromj na cestě: y řekl gjm: Aj wstupugeme do Geruzaléma, a Syn čłowěka wydán bude«. Ve vyd. Benátském pak (z r. 1506) čteme Luk. 21, 1: »A pohlediew uzrzel ty kteřij metali dary své do poklanice, boháče. Y urzel také gednu wdowu chudijčků: ana uwrhla dwa ssarty miediená: y rzekl: Zagisté prawijmť wám, že wdowa tato chudá wijecze uwrhla nežli wssiczknj«. A v biblí Kralické čteme je takto: »A pohleděw, uzřel lidi bohaté, kteřjž metali dary své do pokladnice. Uzřel pak y gednu wdowu chudičkau, ana uwrhla dwa ssarty. Y řekl: W prawdě prawjm wám, že wdowa tato chudá wíce uwrhla nežli wssickni *gijnj*«. Používal tedy Blahoslav také překladu již hotového, a to onoho, který byl zdělán na základě Vulgaty, a který, jak řečeno, stal se základem všech katolických vydání českého překladu Nového Zákona. Ne tedy pouze v použití překladu Blahoslavova má příčinu ona shoda, která se jeví mezi překladem Blahoslavovým (biblí Kralickou Nového Zákona) a mezi novějšími vydáními katolickými, nýbrž také v tom, že Blahoslav sám použil překladu, který po různých změnách a opravách přešel do všech katolických vydání Nového Zákona, ale

zajisté i v tom, že tento překlad český, byv zdělán co možná doslovně na základě Vulgaty pořízené až na některé výjimky doslovně z textu řeckého, podává i řecký text v překladě co možná doslovně, doslovně však že hleděl, pokud možno, překládati z textu řeckého i Blahoslav při všem šetření ducha jazyka českého.

Otázka patronátní v Čechách.

Uvažuje Dr. JOS. DOUBRAVA.

6. O právním důsledku účasti patronovy na správě záduší není v právu obecném svorného názoru.

Jedněm jest ona cura providentialis za pouhé právo, jiným spolu za povinnost v ten rozum, že je patron nejen oprávněn, nýbrž přímo zavázán v zájmu záduší péči svoji uplatňovati. Po tomto názoru totiž náleží patronovi ve sporných i mimosporných záležitostech ujímati se chrámu patronátního, na soudě obhajovati neb vymáhati práva jeho, mimo soud v smlouvách a podobném řízení zasahovati v jednání na prospěch záduší.

K těmto krokům oprávněn i bez výslovné zvláštní legitimace, ovšem s výhradou, že vrchnost církevní předem s jednáním patronovým souhlas prohlásila neb dodatečně je schválila.

Výlohy, které z jednání patronova vznikly, hradí záduší, nikoliv patron.

Názor tento opírá se tvrzením, že vývinem instituce patronátní i tam, kde obhajování chrámů proti násilným nájezdům — *advocatia maior* — svěřovala se zvláštním obhájčům — *advocati* —, právo a povinnost zastávati se chrámu ve všech ostatních směrech — *advocatia minor* — ponechány patronovi.²⁴⁰⁾

Názor druhý o účast péče patronovy o správu záduší nevkládá pojem závazku; — připouští sice, že zájem, který patron má na udržení záduší a jeho prospěchu, nedá mu býti lhostejným k tomu, co na záduší se děje, a přirozeně zavádá podnět k té či oné akci patronově, táž však bude jen výsledkem mravní nikoliv, však právní závaznosti.²⁴¹⁾

²⁴⁰⁾ Schilling I. c. §§ 73. 74 S. 109—113.

²⁴¹⁾ Wähmund I. c. II. S. 157. 158.

Kdož drží názor tento, dovolávají se mimo jiné tendence kanonického zákonodárství, jež — pokud jde o správu záduší — zásadně odmítá přímý vliv patronův.

2. Správa po právu zvláštním.

1. Správa zboží církevního při chrámech patronátních v Rakousku dala se z počátku celkem dle zásad práva obecného.²⁴²⁾

Záduší za dozoru vrchnosti církevní spravoval duchovní k chrámu zřízený, jemuž na pomoc přidání k návrhu farníků a z jejich středu mužové počestní, svědomití a majetní.

Na umožnění dozoru k správě zádušní bylo po každém novém obsazení duchovního ke chrámu pořídití soupis zboží zádušního ve dvou stejnopisech, podepsaných biskupem, patronem a obročníkem; nad to zavázal se duchovní písemně, že nescizi nikdy nic ze záduší bez náležitého souhlasu dozorcích úřadův. —

Soupisy zmíněné byly pomůckou k účtům, které vždy po dvou letech se skládaly.

Správu obročí držel beneficiat sám za dozoru biskupova a patronova.

Patronovi vůbec náleželo bdíti nad tím, by zboží při chrámu patronátním škody nevzalo. K tomu konci oprávněn byl zejména dozíratí k správě, po dvou letech vždy na základě inventářů pořizovati účty a za té příležitosti přesvědčiti se, zda zboží zádušní a obroční nebylo zkráceno; dále oprávněn byl účastniti se řízení o pozůstalosti beneficiatově, po případě — byl-li zároveň fojtem záduší, řízení onoho sám se ujal.

2. Přehmaty ve správě zboží církevního, jichž hlavně patroni se dopouštěli, strhující na sebe správu a o své újmě zápolíce se zbožím církevním při chrámech patronátních na velkou jeho škodu, zavdaly podnět k stěžkům a žalobám.

Žaloby takové vedl též pražský arcibiskup Ferdinand Kuenburg (1713—1729.).

Aby zlořádům přítrž se stala, zasáhla vláda do věci této řadou patentů, jimiž valně poměněn byl dosavadní řád správy zboží církevního. V Čechách stal se počátek najmě patentem ze

²⁴²⁾ Wähmund l. c. II. S. 139.

dne 9. října 1724. Ustanovení jeho směřovalo hlavně k tomu, »damit die Peculia Ecclesiarum künftig in mehrere Sicherheit gestellt werden«. K tomu konci nařízeno opatřiti pokladny zádušní trojími zámky a klíčem, z nichž jeden svěřen patronovi, druhý faráři, třetí zádušníkům, aby jeden bez druhého do pokladny nemohl. V té uložití jest všechny cenné papíry a spisy kostelní, a vše umístiti v chrámě, neb — není-li tam bezpečnosti — v zámku panském.

Výpůjčky z pokladny dáti patronovi lze jen se svolením ordinaria neb jeho konsistoře, dáti je jinému lze jen spolu za souhlasu duchovního a s vědomím patronovým.²⁴³⁾

Účtování diti se má každoročně u přítomnosti patrona neb jeho zástupce, vikáře, faráře a zádušníkův.²⁴⁴⁾

Za patentem později opětovně vládou připomínaným pořizovaly další dekrety:

Půjčky ze záduší státi se mohou jediné s hypotekární jistotou; doznal-li kostel vinou patronovou pro nedostatek jistoty nějaké škody, patron neb jeho dědicové povinni jsou k náhradě.²⁴⁵⁾ —

Výlohy 30 zlatých větší a výpůjčky ke kostelním potřebám bez svolení patronova zádušníci činiti nesmějí.

Vrchní dozor k účtování vyhrazen vládě; za tou příčinou jest zasílati jí vždy po třech letech úhrnné výtahy z účtů kostelních. Biskupským ordinariátům dovoleno nahlédati do správy jmění zádušního a projevovati náhled svůj o jeho upotřebování.²⁴⁶⁾

Seizovat zboží církevní movité či nemovité bez dovolení zemského úřadu se nesmí. I když jde o vydání peněz kostelních, patron musí vyžádati si předem dovolení téhož úřadu.²⁴⁷⁾

Jak dařilo se záduší přes všechna ta ustanovení, prozrazuje dvorský dekret z 2. září 1800, jenž nový předpis k správě záduší prohlašuje »na uvarování špatného zápolení jménem zádušním«.²⁴⁸⁾

²⁴³⁾ Jaksch I. c. Bd. III. S. 391.

²⁴⁴⁾ Patent cit. Jaksch I. c. Bd. III. S. 366.

²⁴⁵⁾ Patent 29. července 1750. Jaksch I. c. S. 392.

²⁴⁶⁾ Dvor. rozh. 27. června 1786. — Dvor. dekret 23. února 1793. Jaksch I. c. S. 399.

²⁴⁷⁾ Dekr. 29. srpna 1783. Jaksch I. c. S. 399.

²⁴⁸⁾ Zur künftigen Vorbeugung der Malversationen mit dem Kirchenvermögen wird die unten folgende Vorschrift allgemein zur Richtschnur und zur künftigen genauen Befolgung vorgeschrieben und festgesetzt. Srov. Jaksch I. c. S. 402.

Z předpisu tohoto vysvítá, kterak správa zádušní posunuta již se stanoviska kanonického v ruce patronovy . . . Zejména ponechává se tu výslovně patronovi, by sám zvolil si patronátního komisaře i účetního, a klíče zádušní pokladny vyhradzují se patronovi, účetnímu, faráři. — Zodpovědnost za zádušní jmění ponechává se patronovi. — O zádušnicích není tu zmínky!

Zlořády ve správě bujely dále: farářům nedostávalo se klíče k pokladně a tím méně příležitosti nahlédati v hospodaření s jménem kostelním.

Nemalou škodu brala záduší mimo jiné i z tak zvaného hospodářství konkrétního na větších patronátech, kde účtování více kostelů dalo se společně, jistiny chovaly se v společné pokladně, půjčky brány od jednoho kostela ke druhému bez splátek a náhrad. Vzhledem k celému tomu hospodářství vliv biskupům vyměřen byl způsobem přímo nedůstojným.

Z práva k vrchnímu a rozhodnému dozoru zatlačeny byly ordinariaty na stanovisko pouhého strpeného přihlížení ke správě záduší.²⁴⁹⁾ —

Správa zboží obročního zůstala v lepší shodě s předpisy církevními.

Spravoval je beneficiat jako uživatel za dozoru vikáře, patrona a zádušníků. Když se obročí uprázdnilo, bylo za účasti vikáře obstarati inventuru pozůstalosti beneficiatovy a odděliti řádně jmění pozůstalé od záduší a obročí. Patrona k tomuto řízení volati, jak dříve dalo se, později třeba nebylo, ač zůstalo mu na vůli, sám neb zástupcem svým inventury se účastniti.²⁵⁰⁾

3. O nápravu a vyproštění zboží církevního ze správy nepovoláné zasadili se biskupové Rakouští, když počátkem vlády J. V. císaře a krále Františka Josefa I. padla zásada o poručenství nad církví, a výnosy z r. 1849 a 1851 dána vyhlídka, že každá

²⁴⁹⁾ Hofeitschl. v. 27. Juni 1786: Der Einfluss, den die Ordinarien durch die Miteinsicht in die diesfällige Gebahrung (mit dem Kirchenvermögen) und überhaupt in die dotem ecclesiae nehmen, ist ihnen in der bisherigen Art unbedenklich um so mehr zu gestatten, als diese Miteinsicht eine bloß willkürliche Erlaubnis ist, wodurch den landesfürstlichen Rechten nicht im mindesten zu nahe getreten wird. —

²⁵⁰⁾ N. rozhod. 1. května 1786. Srov. Wahrmund I. c. S. 144 N. 20.

uznaná církev a náboženská společnost chráněna bude v samostatném spravování svých záležitostí.

A docílili toho, že konkordatem, smluveným r. 1855, zásadně bylo ustanoveno, aby správa zboží církevního na budoucno patřila těm, jimž po zákonu kanonickém náleží.²⁵¹⁾ Po této zásadě smluvili biskupové ve Vídni r. 1856 předpisy o správě zboží obročnického a zádušního, a snesše je v 21 paragraf, předložili spis vládě ke schválení s prosbou, by císařská vláda za příčinou provedení těchto předpisů učinila potřebná opatření a úřadům, jimž dosud bylo dohlížeti ke správě církevního jmění, vydala vhodné nařízení.²⁵²⁾ —

Jádro předpisů obsaženo v §§ 2. 14. 15.²⁵³⁾

Prosbě výše zmíněné vyhověno bylo nejvyšším rozhodnutím ze dne 3. října 1858, avšak za tou podmínkou, že jak právo zeměpanské, směřující k zachování církevního jmění, tak i vliv patronů, pokud se zákonem církevním srovnati se dá, zaručeny zůstanou.

Sděluje rozhodnutí toto, ministerstvo vyžádalo si listem ze dne 15. října 1858 od biskupů vyjádření, že ochotní jsou podmínkám položeným vyhověti, udělní lhůty, od které hodlají ve svých diecích ujeti se správě, a sdělení bližších pořízení, která

²⁵¹⁾ Art. XXX.: Bonorum ecclesiasticorum administratio apud eos erit, ad quos secundum Canones spectat . . . .

²⁵²⁾ Archiv für k. KR. Bd. XVI. S. 225—229.

²⁵³⁾ § 2. Die Verwaltung des Vermögens einzelner Kirchen und der bei denselben bestehenden Stiftungen führt der geistliche Kirchenvorsteher mit Beziehung derjenigen, welche bei Unzulänglichkeit des Kirchenvermögens das Mangelnde ganz oder zum Theile zu decken haben. Die Kirchengemeinde betheiligt sich dabei durch Gemeindeglieder, welche in der Regel nicht mehr als zwei sein sollen. In wie weit der Patron selbst oder durch einen Stellvertreter mitwirken könne, entscheidet der Bischof nach Erwägung aller Umstände, welche im Sinne des Kirchengesetzes massgebend sind.

§ 14. Das geistliche Pfründenvermögen wird von dem Pfründenbesitzer wie bisher nach den für die Fruchtniesser bestehenden Vorschriften verwaltet, wobei derselbe niemals vergessen darf, dass er der unversehrten Erhaltung des Stammvermögens und aller Gegenstände des Pfründeninventars wie auch der dazu gehörigen Gebäude die gewissenhafteste Obsorge schuldet.

§ 15. Sowohl die Kirchenvermögensverwaltung als auch der Bezirksdechant sind befugt und verbunden, dem Pfründenbesitzer allfällige Vernachlässigungen seiner Pflichten in Betreff der Gebäude und des Pfründenvermögens ohne Aufschub in Erinnerung zu bringen. Bleibt dies ohne Folge, so haben sie die Anzeige an das Ordinariat zu erstatten.

na základě úradků biskupských z r. 1856 se stanou ke správě jmění církevního.²⁵⁴⁾

Mezi tím dalo se následkem čl. XXX. konkordatu²⁵⁵⁾ s vládou vyjednávání o seizování a zadlužování církevního jmění, jež dohodně skončeno apoštolským brevem z 3. dubna 1860 a nejv. rozhodnutím z 9. června 1860.²⁵⁶⁾

S hledem k dohodě mezi církví a vládou a ku přání, aby biskupové učinili podrobná pořízení, dle nichž správa jmění církevního by se dala, sjednal metropolita pražský se svými sufragány pro celou pražskou církevní provincii jednotný řád o 78 paragrafech, jehož zásady již o synodě provinciální prohlášeny byly.²⁵⁷⁾ Týž podepsán dne 24. září 1860 a v arcidiecési pražské uveřejněn listem pastýřským Bedřicha kard. Schwarzenberga ze dne 23. prosince 1861 a doprovoben prováděcím nařízením k. a. konsistoře ze dne 27. prosince 1861 č. 2970.²⁵⁸⁾ — (POKR.)

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika.

§ 63. ob. obč. zák. před c. k. správním dvorem. — Jak v časopise tomto (r. 1900 str. 226—229) již pojednáno, nemůže kněz apostata v Rakousku ani po zákonu světském vejti v platný sňatek. Překážka tomu § 63. ob. obč. zák., jenž stanoví: „Osoby duchovní, které již posvěcení vyšší obdržely, též i osoby řeholní obojího pohlaví, které slavný slib učinily, že zůstanou svobodny, nemohou činiti platných smluv manželských“. Nejvyšší c. k. soudní dvůr opětne rozhodl,¹⁾ že překážka ta i pak dále trvá,

²⁵⁴⁾ Archiv für k. KR. Bd. XVI. L. 229—232.

²⁵⁵⁾ Art. XXX. . . . Attentis autem subsidiis, quae Augustissimus Imperator ad Ecclesiarum necessitatibus providendum ex publico aerario benigne praestat et praestabit, eadem bona vendi vel notabili gravari onere non poterunt, nisi tum S. Sedes cum Majestas sua caesarea aut ii, quibus hoc munus demendum duxerint, consensum tribuerint.

²⁵⁶⁾ Aichner I. c. p. 759 N. 18. —
Archiv für k. KR. Bd. VI. S. 164.

Archiv für k. KR. Bd. V. S. 465.

²⁵⁷⁾ Acta et decreta Concilii Provinciae Pragensis MDCCCLX. Art. VIII. Cp. I. p. 248—262.

²⁵⁸⁾ Ordin. list. Pražské arcidiecése 1862 S. 1—39. —

¹⁾ 9. listop. 1875 č. 8287; 16. května 1876 č. 4663; 8. června 1883 č. 12263; 19. února 1884 č. 821; 7. dubna 1891 č. 2790.

když kdo z řádu vystoupí a k vyznání evangelického odpadne, aneb když osoba duchovní k východo-řecké církvi přestoupí. Výkladem dotčeného § 63. zabýval se i c. k. správní dvůr dne 16. března 1898 č. 1400. (Budw. 11.552.) Jednalo se o stížnosti apoštaty, který r. 1884 slavně řeholní sliby byl složil, r. 1885 svěcení na kněze přijal, později pak samovolně klášter opustil a k staro-katolíkům odpadl. Aby mohl v cizině v sňatek vejít, žádal, aby mu politický úřad vydal *vysvědčení osobní způsobilosti* k tomu. Když mu vysvědčení takové se zřetelem k § 63. odepráno bylo, vedl sobě stížnost, o níž c. k. správní dvůr rozhodnouti měl. Stížnost jeho byla však správním dvorem zamítnuta.

Rekurrent chtěl dovoditi, že § 63. víze osobu duchovní nikoliv již samým přijetím vyšších svěcení neb složením slavných slibů, nýbrž že platí jen tehdy, když ten, jenž vyšší svěcení přijal neb slavné sliby, že svoboden zůstane, složil, v době zamýšleného sňatku skutečně také jest ještě osobou duchovní neb řeholní. To však že o něm už neplatí. Ostatně pak že § 63., pokud se jedná o osoby, které ze svazku římsko-katolické církve vystoupily, zrušen jest články 5. a 16. zákona z 25. května 1868 z. ř. čís. 49, a pokud se týče, článkem 14. základního státního zákona z 21. prosince 1867 ř. z. č. 142.²⁾

Avšak správní dvůr neshledal, že by rozhodnutí v odpor vzaté bylo protizákonné. Proti tomu, jak stěžovatel § 63. vykládati chce, mluví již ta okolnost, že stanovením překážky dotčené na onom místě zákona měly býti i pro obor státní převzaty ony předpisy, které v ohledu tom platí po právu kanonickém. A to vyplývá z toho, že bezženství římsko-katolických duchovních, kteří vyšší svěcení přijali, nejeví se býti požadavkem státním, nýbrž pouze církevním, a proto zákonodárce bera ohled na panující v příčině té všeobecné náboženské přesvědčení v lidu vyhověl ohledům rýze konfessiálním.

A když tomu tak, jest zjevno, že ona státní v plném obsahu z církevního práva převzatá překážka, nemajíc nijakého obmezujícího ustanovení, nemůže míti jiného obsahu než překážka

²⁾ Čl. 5. zní: „Změnou náboženství ztrácí se všechna společenská práva opuštěné církve nebo náboženské společnosti vzhledem na vystupujícího, rovněž nároky tohoto na onu.“

Čl. 16. „Všechna těmto předpisům se protivící ustanovení posavadních zákonův a nařízení, at spočívají na kterémkoli základě nebo v kterékoli způsobě vydána byla, jakož i protivné obyčeje, i kdyby zde výslovně zrušeny nebyly, nebudtež nadále k platnosti přiváděny.“

Čl. 14. „Plná svoboda víry a svědomí jest jednomu každému pojištěna. Požívání občanských i politických práv nezávisí na vyznání náboženském; však státo-občanským povinností nesmí se vyznáním náboženským činiti žádná újma. Nikdo nemůže býti k církevnímu úkonu neb k účastenství v církevní slavnosti nucen, pokud po zákonu nepodléhá k tomu oprávněné moci jiného.“

kanonická: překážka tudíž přijetím vyšších svěcení neb složením slavných rehočních slibů jednou vzešla, nikdy už (vyjma případ dispensy) nepřestává. Tento výklad ostatně vyplývá i ze samého znění zákona, který nížádné pochybnosti nepřipouští o tom, že v § 63. nečiní se rozdíl mezi duchovními a neduchovními, mezi rehoľníky a nerehoľníky, nýbrž že výhradně se rozlišuje jednak mezi duchovními, kteří vyšší svěcení přijali, a takovými, kteří svěcení těch ještě nepřijali, jednak mezi osobami rehoľními, které slavné sliby, že zůstanou svobodny, složily a mezi těmi, které slibů těch nesložily. I rozhoduje tu, zdali osoba, která vyšší svěcení přijímá neb slavné sliby, že zůstane svobodnou, složila, tímž okamžikem osobou duchovní neb rehoľní se stala. Vzešla-li pak jednou manželská překážka tím, že duchovní vyšší svěcení přijal nebo že osoba rehoľní dotyčné slavné sliby složila, nemůže už překážka ta přestatí, poněvadž o tom není příslušného zákonného ustanovení.

Z toho pak, co řečeno, vysvítá samo sebou, že § 63. nijak nebyl změněn článkem 5. neb čl. 16. zákona z 25. května 1868 ř. z. čís. 49. Ježto totiž kanonická překážka manželská vyšších svěcení a slavných slibů státním zákonodárstvím (byť i z ohledů konfesijských) bez omezení i pro obor státní je převzata, pak podrobení se tomuto zákonu není už více závazkem naproti církvi anebo nějakým nárokem této, nýbrž jest jen *příkazem státního zákonodárství*. Treba tedy citovaný čl. 5. ustanovoval, že změnou náboženství se ztrácí všechna společenská práva opuštěné církve nebo náboženské společnosti vzhledem na vystupujícího, nepraví se tím, že spolu také přestává *státním* zákonodárstvím stanovené omezení právní způsobilosti pro osoby, o něž zde jde. Z téhož důvodu neplatí zde ani dovolávati se čl. 14. základního státního zákona z 21. prosince 1867 ř. z. čís. 142.

Proto musila stížnost *jakožto neodůvodněná* býti *zamítnuta*.

Zajímavé tyto vývody nejvyššího správního dvoru lze krátce shrnouti do těchto vět: Podle církevního práva vtiskuje vyšší svěcení *nezrušitelný znak*, který činí duchovní jednou *pro vždy nezpůsobilými*, by mohli v platné manželství vejítí, a podobně jest u osob rehoľních, které slavné sliby složily. Stát recipoval tuto kanonickou překážku § 63. *v celém obsahu*, proto nemohou osoby, jichž se § 63. týče, ani pro obor státní vejítí v platné manželství. Překážka ta, jež *nastává faktickým přijetím* vyšších svěcení neb složením slavných slibů, *kteréhož fakta už pak odčiníti nelze*, trvá stále a na vždy, — ježto v zákoně o nějaké výjimce neb o nějakém omezení ničeho se nepraví, — i když osoba duchovní neb rehoľní z římsko-katolické církve vystoupí.

Na základě tohoto rozhodnutí nejvyššího správního dvoru jednajících politických úřadové *zeela po právu*, odeprou-li osobám v § 63. ob. obč. z. označeným vysvědčení o právní způsobilosti

k vejítí v platný shatek manželský. Vede-li se proti tomu stížnost, jest bez důvodu a proto i bez příznivého výsledku.

Dr. Jan Nep. Sedlák, metrop. kanovník.

Kostelní lavice. — Nejd. kníž arcib. Ordinariát olomoucký vyžádal si již r. 1897 votum kleru diecésního o různých otázkách sedadel chrámových se dotýkajících, načež prozkoumaj je a uváživ, vydal o věci té r. 1900 pod č. 6771 zvláštní „řád o sedadlech kostelních,“ jenž má pro arcidiecési olomouckou platnost zákona, jehož závaznost počala dnem 1. ledna r. 1901. Jelikož včta má do sebe důležitost všeobecnou, klademe tuto znění „řádu“ toho, nadějíce se, že mnohemu z pp. duchovních bude vítaným.

1. Jaké mají býti lavice kostelní a kterak mají býti postaveny. — Veřejně svatyně naší arcidiecése opatřeny jsou téměř všude lavicemi stálými, nepřenosnými. Nezřídka však bývá těch lavic tolik a jich postavení tak nevhodné, že tím jednak úhlednost domu Božího, jednak odbyvání samých služeb Božích a jiných církevních slavností až újmu bere. Za tou příčinou uznal Nejdůstojnější Arcipastýř — vyslechnuv kněze ve správě duchovní postavené — vydati následující nařízení, dle něhož přišť důstojným farním úřadům řídití se jest.

1. Pořizujícím nové stolice kostelní dlužno především na zřeteli míti jejich účel. A ten jest: napomáhati k hojně návštěvě kostela tím, že se farníkům pobyt ve chrámě usnadní a zpříjemní. Vhodně zřízené stolice poskytují totiž žádoucího pohodlí a napomáhají zbožnému držení těla.

Aby pak stálé dřevěné lavice tomuto úkolu vyhovovaly, musí býti zhotoveny jednak z materiálu zcela suchého, trvanlivého, a jednak dle správných rozměrů. Za vzor uvéstí lze následující rozměry, jež od znalců theoretikův i praktikův za nejprůměrnější uznány byly.

Rozměry lavic kostelních. *a)* Výška sedadla nad podiem lavice 46—48 cm; *b)* Výška klekátka nad podiem lavice v předu 16 cm, v zadu 19 cm; *c)* Šířka klekátka nad podiem lavice 16—20 cm; *d)* Výška pultu nad podiem lavice 83—85 cm; *e)* Šířka pultu nad podiem lavice 15—20 cm; *f)* Vzdálenost klekátka od kohnice s kraje pultu spuštěné 15 cm; *g)* Výška opěradla (lenochu) nad sedadlem 40—50 cm; *h)* Sklon ¹⁾ opěradla, jest-li 40 cm vysoké, 6 cm; jest-li 50 cm vysoké, 7.5 cm; *i)* Sklon pultu 3—5 cm; *k)* Šířka sedadla 32 cm; *l)* Vzdálenost ²⁾ jedné zadní stěny od druhé 90—95 cm.

¹⁾ Sklon ten ostatně pořádku se vyskytuje.

²⁾ Vzdálenost lavice od lavice řídí se namnoze dle rozměrů kostela, a věřící už bývají rádi, mají-li vůbec naě sednouti. Jsou-li rozměry kostela dostatečné, tu pořídí se arci lavice pohodlné.

Treba-li staré, zcela chatrné lavice nahraditi novými, bývá záhodno, ba nutno, zhotoviti napřed půdorys kostela a dle něho vypracovati plán pro lavice, kterak je rozdělití a postaviti, načež teprve svěří se stavba lavic řemesníkům, kteří smlouvou zaváží se, že práci zevrub dle nákresů provedou.

2. Jelikož lavice k nábytku kostelnímu náležejí, mají tvarem svým odpovídati slohu kostela: mají dle nákresu od znaleců schváleného býti zhotoveny a tak postaveny, aby nerušily symetrie v prostore chrámové, aby nezabíraly příliš velikého prostranství, a při průvodech a jiných církevních výkonech aby nezavázely. Lavice, která by zavázela anebo dům Boží znešvarovala, jest-li pronajata, ať se již dále nepronajme, aby se mohla odstraniti, jakmile poslední místo v ní se uprázdní. — Ostatně může i pronajatá lavice — mocí a výkonem církevní a bohoslužebné discipliny — na jiné příhodné místo přenesena býti. (Viz níže pod záhlavím II. „Komu přísluší rozhodovati o lavicích kostelních“.)

3. Uzamčené lavice ať se od nynějška ve veřejných svatyních nikde netrpí. Uzamykati celé stolice nebo jednotlivá sedadla, taktéž označovati je za majetek jistých osob, nebo rodin, prohlašuje se tímto za nepřístojné. — Stávající sedadla zámkem opatřená nesmí v čas veřejných služeb Božích ostati zamčená, když strany k jich užívání oprávněné se nedostaví, nýbrž otevrou se bez okolků k všeobecnému upotřebení. Což vyplývá ze přirozených požadavků discipliny kostelní, nad níž bdíti jediné vel. duchovním správcům přísluší. — Sem náleží též povinnost, pečovati o neporušené zachování starobylého v církvi katolické obyčeje: aby totiž oddělení lavic pro mužské na straně epištolní, a pro ženské na straně evandělní umístěno bylo. Toliko v případech obzvláštních ohledů zasluhujících budiž v té příčině učiněna výjimka.

4. Upozorňujeme na církevní předpis, který zapovídá, v presbytáři, t. j. za mřížovým stolem Páně, zříditi sedadla pro laiky. To jen výjimečně smí se povolití pro vysokého patrona, pro úřednictvo vrchnostenské, a — kde to již obyčejem — pro kostelní hospodáře, a v obzvláštních případech pro veliké, vynikající dobrodince chrámu Páně. — Taktéž ostaniž u bočních oltářův a kolem zpovědnic prázdného místa s dostatek.

5. Pronajímání stolic — kde to již obyčejem — a vybírání „stoličného“ — ať neděje se nikdy v čas služeb Božích. Odbývá-li se vůbec tato záležitost v chrámě, ať odbývá se tak, aby tím ani posvátnost místa nebyla porušena, ani jinaké pohoršení nebylo dáno. Z pravidla majíto obstarávati kostelní hospodáři; farář má toliko bdíti, aby všeliká nezákonnost nebo strannictví se zamezilo, všeliké nedůstojné smlouvání a libovůle se odstranila: by tak opravdu dosáhlo se onoho vyššího účelu pastorálního, k němuž lavice kostelní se odnášejí, totiž: celou farnost upoutati více ke kostelu farnímu. — Z téhož důvodu nemají se kostelní lavice nikdy a nikomu v jeho vlastnictví odevzdati, nýbrž toliko jich upotřebení pronajme se, a to s řádkými výjimkami jenom farníkům.

II. Komu přísluší právo rozhodovati o lavicích kostelních? — Aby farní a kostelní představenstva dle předeslaných nařízení bezpečně jednati mohla, nesmí jim býti neznámy právní zásady v té příčině platné; a ty se jim v následujícím na paměť uvádějí.

Církevní zásadou jest: Postaviti lavice a zadávati je — at celé, at jednotlivá místa — spadá výlučně v právomoc církve: „quia usus sedilium, quem laici habent in ecclesia, provenit ex benignitate, tolerantia et ex gratia revocabili ejusdem, non autem jure, ex quo valeant, ipsa ecclesia nolente, servitutum seu quasi possessionem manutenibilem acquirere“, — ut fuit ponderatum a S. C. R. de dto. 5. Octobris 1697 et 6. Septembris 1698 et aliis locis.

Tuto církevní normu i stát uznává: neboť dle čl. 15. státních základních zákonů ze dne 21. prosince 1867 (ř. z. č. 142), a dle § 14. zákona ze dne 7. května 1874 (ř. z. č. 50), spadají veškerá administrativní nařízení v samosprávu církevní.

Zde však dlužno podotknouti, že právní právo na určitou lavici v kostele, jež někdo získal (koupí, nájmem, fundací) a také vykonával, i kompetenci civilního soudce podléhati může. (Srovnaj výnos nejvyššího soudního dvoru ze dne 20. března 1884, jenž zní: „Tím, že farář majiteli písemně oznámil, že ona lavice třetí osobě propůjčena byla, a on (dosavadní majitel) že jí dále užívati nesmí, spácháno rušení držby, jež náleží do kompetence soudu“).

Z toho vidno, že žádoucí jest, aby vrchnost církevní vydala o lavicích kostelních nařízení pověřená, tedy platnost zákona mající, v nichžto by výslovně bylo prohlášeno, že stolice kostelní ani cestou koupě, ani cestou neodvolatelné fundace propůjčiti nelze, nýbrž toliko jejich užívání že smí se na jistou dobu pronajmouti: neboť jen tak zakročí se platně všelikým rozepřím a soudům. Nařízení o lavicích kostelních vrchním úřadem církevním vydaná aneb aspoň jím potvrzená jeví se býti zákonem, kterým se dotýčné právní pře co možná z kompetence civilního soudce vymykají: neboť úřady kultu i soudní dvory nejednou rozhodly, že zadávání kostelních lavic za vnitřní záležitost církevní pokládati jest, o níž rozhodovati dle § 14. zákona ze dne 7. května 1874 (ř. z. č. 50) církevním úřadům přísluší.

III. Církevní předpisy o zadávání sedadel kostelních. — V některých farnostech arcidiecése jest obyčej, zadávati věřícím lavice kostelní za poplatek najednou složený, aneb i za poplatek roční.

Tento způsob zadávání kostelních lavic bývá často příčinou všelijakých stížností a rozepřím, ba i samého nevražení a nepřátelství, jednak i proto, že různá kostelní představenstva různě si při tom počínají, a jednak i proto, že tu a tam panuje náhled, jakoby farář a kostelní hospodáři v té příčině zcela libovolně jednali. Z toho vzrůstají duchovnímu správci nemilé ostudy, jež působení jeho nemálo ztěžují a poškozují.

Kde tedy vládne obyčej, místa v kostelních lavicích za peníze najímáti, anebo kde by ten obyčej po zralém uvážení poměrů místních pro duchovní správu za prospěšný a pro dům Boží za užitečný uznán byl: tam at postupuje se přesně dle určitých, nejdůst. ordinariátem schválených stanov, t. j.: Představenstvo kostela sestaví „návrh řádu o kostelních lavicích ve farnosti N. N. platného,“ předloží jej nejdůst. ordinariátu k prozkoumání

a potvrzení, načež jej ve farnosti oznámí a řádně zavede. Při tom budiž stále zřeteli jméno k ustanovením následujícího „řádu o kostelních sedadlech“, který zajisté způsobit jest, tvořiti základ pro všechna budoucí rozhodnutí ve sporech o sedadla kostelní.

Ukáže-li se tu neb tam, že by záhodno bylo, tento řád o sedadlech kostelních v něčem pozměniti neb doplniti: at se taková odchylka řádně zdůvodní a nejdůst. diecésnímu úřadu ku schválení předloží.

Komu přináleží právo k vlastnictví a komu právo k užívání lavic kostelních? — § 1. Kostelní stolice patří k nábytku kostela a jsou bez újmy práv jiných osob majetkem chrámu.

Důchod ze sedadel kostelních tvoří část jmění kostelního. Opravy a znovuzřízení lavic zapravují se ze jmění kostelního.

Právo sedadla kostelní pronajmouti neb odejmouti přísluší výhradně představenému kostela: nájemce sedadla má toliko dočasné právo, sedadla užívati.

Kterak nabývá se práva k užívání kostelního sedadla? — § 2. Právo k užívání kostelního sedadla získá se nájmem za určitý poplatek, a udrží se řádným odváděním řeceného poplatku. Obnos tohoto, již napřed — možno-li — s farníky smluvného poplatku vymáhá při prvním zadávání lavic předchozího schválení se strany nejdůst. úřadu diecésního.

Kdo jest oprávněn, sedadla kostelní v nájem bráti? — § 3. Kostelní sedadla v nájem vzíti oprávněni jsou:

1. Katolíci majitelé domů a pozemků z farnosti — pro sebe a pro své domácí.

2. Farníci neusedlí — se zvláštním zřetelem k vynikajícím dobrodincům chrámu Páně.

3. Do farnosti nepřislušní pro svou osobu, dá-li se to provésti snadno a bez jakéhokoli zkrácení farníkův usedlých.

Poznámka. Při najímání lavic radno jest, sestaviti dříve stupnici poplatků za jednotlivé stolice, tu pak veřejně oznámiti a přisluše dle ní se držeti. Za lepší místa může stupnice vyšší poplatek vymáhati; taktéž od osob do farnosti nepřislušných. Než i k tomu třeba zřeteli míti, aby zámožní nezískali příliš mnoho sedadel na úkor ostatních — což by zejména při neobmezené dražbě snadno přihoditi se mohlo.

Kdy přestává právo k užívání sedadla kostelního? — § 4. Právo k užívání sedadla zaniká:

1. Úmrtím nájemce. Zemře-li na společné usedlosti manžel, uprázdni se místo na straně mužské; zemře-li manželka, uprázdni se místo na straně ženské.

2. Odpadnutím nájemce od církve katolické.

3. Vzdá-li se nájemce dobrovolně práva svého.

4. Přestěhuje-li se do jiné farnosti.

5. Prodá-li svou usedlost jinověrcům.

6. Přejde-li usedlost jeho v jiné ruce — at odevzdáním neb dědictvím, at koupí neb výměnou celé usedlosti: taktéž odprodejem

jisté části vzhledem ku přiměřenému počtu sedadel, jež farní úřad ustanoví.

Kdy smí se právo k užívání kostelní lavice odejmouti? — § 5. Představený kostela jest oprávněn, nájemci lavice odejmouti právo k dalšímu užívání jeho sedadla, aniž by tento jakých nároků na odškodné činiti mohl:

1. Nezaplátí-li nájemce ročního „stoličného“ po uplynutí jednoho roku, ačkoliv do třetice na svou povinnost upozorněn byl, aneb odepře-li skládati zvýšený poplatek, o kterém v § 6. zmínka se činí.

2. Kdyby právo své k užívání jisté lavice o své újmě na jiné osoby přenést chtěl.

3. Kdyby o své újmě sedadlo předělati neb zámkem opatřiti dal.

4. Kdyby nájemce z církve vyobcován byl.

5. Kdyby oprávněncem po delší dobu mimo farnost meškal.

6. Kdyby za příčinou přestavby neb opravy kostela, neb z ohledu na umístění zpovědnic a t. d., aneb i z té příčiny, že jistá lavice nestojí na svém místě, potřeba se ukázala, dotýčnou lavici jinam postavit: vykáže se, možno-li, dosavadnímu držiteli jiné sedadlo anebo zaznamená se aspoň jméno jeho pro první se uprázdnící — anižby nájemce za pozbyté sedadlo nějaké odškodné žádati směl.

Kdo stanoví poplatek z lavic kostelních? — § 6. Správě kostelního jmění přináleží, stanoviti výši nájemného z jednotlivých sedadel, jakož i — v případech kromobyčejné potřeby a s přivolením vrchního úřadu diecéšního — zvýšiti na čas obnos jeho. Takové zvýšení poplatku dlužno však nájemcům závčas oznámiti.

Kterak sedadla kostelní a jich nájemné vésti v evidenci? § 7. Představenstvo chrámu vede podrobný seznam o lavicích kostelních, ve kterém číslo a poloha každého sedadla, jméno (usedlost) uživatele, čas a způsob nájmu, obnos nájemného, jakož i každá změna pečlivě zanešena jest.

Důchody z lavic během roku vybrané účtuje správa kostela ve zvláštní knize; koncem roku pak zanáší je summárně do účtů kostelních.

Kdo rozhoduje v rozepřích o lavice kostelní? — § 8. Vznikne-li ve příčině sedadel kostelních nějaká rozepře, podrobují se sporné strany rozhodčímu výnosu úřadu dekanátního, v druhé pak a třetí instanci výnosu vrchního úřadu diecéšního, vzdávající se jakýchkoli jiných prostředků právních.

§ 9. Každému nájemci sedadla v kostele at oznámí se tento „řád o sedadlech kostelních“. Každý nový nájemce sedadla kostelního necht potvrdí svým podpisem, že mu tento „řád o kostelních lavicích“ povědom jest a že podrobuje se veškerým ustanovením jeho.

§ 10. Toto nařízení o lavicích kostelních nabývá platnosti dnem 1. ledna 1901 ve všech kostelích, kde se již teď z lavic poplatek vybírá; o čemž uvědomí se farníci způsobem vhodným již během roku 1900.

§ 11. V kostelích a farnostech, kde se kostelní lavice dosud nenajímají, nesmí tento „řád o sedadlech kostelních“ zaveden býti, leč s předchozím dorozuměním s dosavadními nájemci z farnosti, a tu jen tenkrát, dají-li tři čtvrtiny všech nájemců k tomu své svolení, a vrchní úřad diecéšní své schválení.

§ 12. V nepředvídaných sporech u kostelů, kde se z lavic neplatí, rozhoduje smysl tohoto řádu. — Sděluje *Dr. J. Tumpach*.

Z české theol. fakulty v Praze. — V zimním semestru školního roku 1901—1902 zapsáni jsou na c. k. české bohosl. fakultě v Praze celkem 134 posluchači, z nichž 3 jsou posluchači mimořádnými. Posluchači řádní (131) rozdělení jsou po ročnících takto: v I. roč. 43 (36 alumnů, 7 řeholníků), v II. roč. 31 (27 al., 4 řeh.), v III. roč. 29 (27 al., 2 řehol.), ve IV. roč. 28 (26 al., 2 řehol.). — V kníž. arcib. semináři je celkem 141 bohosl., z nichž je 116 Čechů a 25 Němců. Dle ročníků roztrženi jsou takto: v I. roč. 37 Čechů a 7 Němců — 44, v II. roč. 26 Čechů a 7 Něm. — 33, v III. roč. 27 Čechů a 5 Něm. — 32, ve IV. roč. 26 Čechů a 6 Něm. — 32. Kromě toho je letos v české koleji v Římě z arcidiecése pražské 11 alumnů, 7 Čechů a 4 Němci. — Na německé theol. fakultě v Praze zapsáno je v tomto semestru 37 řádných posluchačův, a to v I. roč. 12 (7 alumnů, 5 řehol.), v II. 11 (7 al. a 4 řehol.), ve III. 7 (5 al., 2 řehol.) a ve IV. 7 (6 al., 1 řehol.). Mimo to někteří čeští alumní zapsáni jsou tu jako posluchači mimořádní.

Úmrtí. Dne 26. října t. r. zemřel v Lublani probošt Dr. Leonhard Klofutar, bývalý professor biblické exegese novozákonní tautéz, dosáhnuv poželhaného věku 82 let (* 1819). V literatuře bohoslovné proslavil se svými zdařilými komentáři ke všem čtyřem evangeliím, z nichž některé dočekaly se druhého vydání, a komentářem k listu sv. Pavla k Římanům. Litovati jest, že nevyšly též komentáře k listům ostatním. Slovinsky napsal „Svete listne bukve“. Requiescat!

— LITERATURA. —

Recense. — Rozhledy.

Bajky o jesuitech. — Napsal *P. Bernard Duhr S. J.* České autorisované a doplněné vydání. Vzdělavací knihovna katolická. Porádají Dr. Jos. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha. Svazek XX. Sešit 1—9. V Praze 1901. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrby.

Slavný konvertita anglický kard. Newman vydal svého času spis: *Lectures on the present position of Catholics in England* (London 1851.), jehož kapitoly živě se mi vynořily v paměti, když jsem pročítal výše uvedenou knihu P. Bernarda Duha: *Bajky o jesuitech*. Zní pak kapitoly spisu Card. Neumanna 1. Bajka jest názorem protestantského názoru. 2. Právě svědectví nesrovnává se s protestantským názorem. 3. Předsudek jest životem názoru protestantského. 4. Ignorance o katolických chrání protestantský názor.

Není zřízení v kat. církvi, jež by bylo zakusilo zuřivějších útoků, než řád, jež založil sv. Ignác z Loyoly. Tvorit a tvořit

kněží z řádu jezuitského ve všech zemích a ve všech odvětvích kat. života jakousi přední stráž, a proto nedivno, že nepřátelé křesťanství (hlavně lože zednářské) usilovali nejprve vyhubiti jesuity, oslabiti činnost řeholí ostatních a zlomiti kázeň kněží vůbec — to ostatní se již podá! Historie předešlých století a zjevy nejnovější doby ilustrují nám jasně tuto pravdu.

Jest všeobecně známo, že to byli jesuité, kteří v polemice s protestanty poukazovali s úsilím a s výsledkem na lživé a proto slabé základy, na kterých spočívá protestantismus, oni stáli v boji s nevěrou v prvním řádu, a odtud ta zášť proti tomuto řádu. Hrubým násilím, překrucováním pravdy, nejmělejší lži snaží se podtíti jejich působení. Calumniare audacter etc. — Tato nekřesťanská zásada byla a jest nejvydatnější zbraní nepřátel katolíků — a také nepřátel jesuitů. V nekritické čtenářstvo vrhne se lež v pěkné formě, tu dovede zručně spracovati ke všem službám volná žurnalistika, vyvrácení sebe důkladnější se umlčí, udupe. Tak vznikají v lidu nekatolická hesla, v životě protikatolické názory a proudy.¹⁾ Že protestanté němečtí o katolících mají názory zcela zvrácené, jest každému známo²⁾, a to nejen obyčejný lid, ale i páni na universitní katedře. Proto nedovolují jim přístupu do mnohých krajů. Ale i my všichni byli jsme vychováni v předsudcích proti jesuitům. Ty nám vstúpila škola, četba a žurnalistika. Máme v paměti smutnou slávu, již si na tomto poli získal známý professor německé filosofické fakulty spisem o jezuitských gymnasiích a jakého důkladného odbyti se mu dostalo P. Ebnerem, takže 2. díl protijesuitského spisu již ani nevyšel v Rakousku!³⁾ Aby však i české obecnostvo poznalo „hlavní původce duševní a hmotné zkázy a záhuby národů“, z té příčiny vydal p. ředitel Tomáš Bílek r. 1895 své dílo: Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova. Práci tu věcně a správně ocenil p. prof. Dr. Jakub Hodr v časop. Hlídce r. 1897. I ukázal, do jaké míry se řídil p. Tom. Bílek Tacitovým heslem: Sine ira et studio. Starého pána litujeme, že se vášní dal strhnouti ku práci nedůstojné, která není leč kompilací známých nám tendenčních děl. Litujeme ho tím více, že snad tím otrěsena věrohodnost i ostatních jeho děl. —

Kritické a nepředpojaté historické práce tak mnohé krivdy katolíkům činěné rektifikovaly a odstranily mnohé předsudky. Z té příčiny vítáme s povděkem tuto práci.

Nebyla to práce ze zaliby, nýbrž skutečná potřeba nutné obrany, kteráž vnutila P. Duhrovi k obraně jeho řádu do ruky péro — a výsledek jeho studie: Die Jesuitenfabeln — dílo, jež zasluhovalo toho plnou měrou, že se mu dostalo všeobecného povšimnutí. Byl u všech čtenářů dobrý vůle účinek patrný.

¹⁾ Vzpomeňme si, jaké hnutí způsobilo u jinak zbožného lidu španělského fantastické drama „Electra“.

²⁾ Představují si řeholníka, zejména jesuitu, jako člověka nejhoršího — báječně příšerného.

³⁾ Ebner: Beleuchtung der Schrift des Dr. J. Kelle: Jesuitengymnasien in Österreich. Linz, p. 530, 1875.

Českým literátům spis ten dávno jest znám a v katolické literatuře často se uvádí, než že dílo to správně převedeno v roucho české, novými statěmi českých věcí se týkajícími doplněno a celému českému čtenářstvu přístupným učiněno, o to zásluhu má „Vzdělávací knihovna katolická.“ Cílům a obratným pořadatelům zmíněné knihovny dlužno gratulovati, že dovedou vybrati látku duchu naší doby nejpřiměřenější a že ji dovedou dobře spracovati. Důkazem jest spis, na kterýž tuto poukazujeme, a ježž oni sami v českém rouše podávají.

P. Duhr nemohl a nechtěl asi vybrati vše, co kde v literatuře na pohanu řádu sv. Ignáce bylo vybájeno: vybral jen nejrozsáhlejší lži, jež ve veřejném životě platí za ustálené pravdy, které však nejsou leč bajky a lži.

Hned v první kapitole zabývá se otázkou, byl-li řád jezuitský založen za účelem vyhlazení protestantismu. Tot tuším byl nejhlavnější důvod v žádosti, již r. 1892 evangelický spolek podal německému císaři, aby si vyprosil další trvání vyhnanství jesuitů. A přece to nepravda. Když sv. Ignác pojal úmysl založiti nový řád, tu neznal ani jmen německých reformátorů. P. Duhr věcně a přesvědčivě dokazuje, že hájení, podporování a šíření náboženství katolického jest účelem Tovaryšstva, tam však, kde protestantismus napadá katolickou církev, tam hájiti své náboženství bylo povinností nejen jesuitů, ale každého katolického kněze, ba i laika (str. 5—27).

II. Člověk žasne, co vše imputovalo se jesuitům, i samému jejich zakladateli. Sv. Ignác zahrával prý si se svatostí přísahy, ba dopustil se krivopřísežnictví! Jak toto hnusné obvinění vzniklo? Mnichovský professor August Druffel dvě spolu souvislé věty z listu sv. Ignáce roztrhává libovolně, nesprávně překládá, aby prosadil proskribci nenáviděného řádu (28—32). Jakoby proti jesuitům vše bylo dovoleno!

III. Podobně má se to s příhanou, že zpovědník císařovny Marie Terezie P. Parhamer vyrazil tajemství zpovědní. P. autor odbývá řízně a rázně a také přesvědčivě hrozou tuto pomluvu (33—55).

IV. Jesuité prý otrávil papeže Klementa XIV., jenž, jak známo, řád tento zrušil. Bajka — a přece dostala se i do mnohých učebnic, na př. Guerickova 6. vydání církevních dějin. P. autor dokazuje přesně, že toto tvrzení jest smyšlenkou zlomyslnou. a uvádí na svědectví jasná slova dějepisců, kteří byli buď současnky smrti Klementa XIV. aneb kteří tuto dobu zevrubně studovali (str. 56—67).

V. Zrezovatělou, ale opět a opět vyhledávanou zbraní proti jesuitům jsou tak zvaná „monita secreta“ čili tajné předpisy Tovaryšstva Ježíšova. Protikatolický německý professor Nippold o nich praví, že patří mezi zbraně staré, zrezovatělé, ale stále ještě nejostřejší. A přece je to lží, a sice lží nejpodlejší, jedovatou. P. autor to dokazuje trefně a přesvědčivě (67—87). Neváháme

tuto kapitolu zařadit k nejpodlařnější. Stat tuto zakončuje p. spisovatel výrokem nejproslulejšího professora protestantské theologie *Harnacka*, jenž o této otázce se vyjadřuje: *Nelze popíratí, že se jesuitům vytýká mnoho věcí, jež nepatří na vrub řádu, nýbrž jednotlivcům. Také se posud bohužel vykorisťuje proti Tovaryšstvu padělků, jako jsou Monita secreta. Nám, protestantům jest se vystříhati krivého svědectví proti těmto bližním.* (Theol. Liter. Zeitung 1891. č. 4).

VI. Ze hesla calumniare audacter se zle užívá proti nenáviděnému řádu v mře vrchovaté, dokazuje výtka, kterouž nejprve r. 1676 proti jesuitům činí protest. kazatel Laui a F. Streitwolf v Göttingách publikoval — že prý jesuité vnucovali konvertitům jakési rouhavé vyznání víry, v němž se učí na př., že P. Maria hodna jest větší úcty nežli P. Ježíš, a že výrok papežův má větší váhu nežli Písmo sv. P. autor věcně a klidně dokazuje, jakou logikou se v této otázce, jako i v příčině „monita secreta“, řídili nepřátelé řádu jesuitského. *»Nemůžeme jejich pravost dokázati, ale obsah tajných napomenutí hodí se velmi dobře k našim názorům o jesuitech, tedy jsou pravá«*. Takovou logikou lze ovšem dokázati vše, i tuto nesmyslnou, rouhavou smyšlenku. Sám evangelický svaz doznává: Jest velice smutné, že takoveto dávno odbyté báchorky o jesuitech ještě tu a tam bývají ohřívány“ (st. 87—118).

VII. Jedna z nejvážnějších žalob na řád sv. Ignáce z Loyoly jest ta, že synové jeho byli nejhlavnější původci 30leté války. Nám v Čechách příčiny této hrozné války jsou vyjasněny pracemi Gindelyho, Rezka, Řezníčka a Jana Kryštůtka. Než kdo kap. VII. tohoto spisu přečte, dozná, že je to práce velmi cenná, vědecká; — p. spisovatel přesně ukazuje, kde vlastně byly kořeny této války. Útok nevyšel od katolíků a nebyli to katolíci, nýbrž jiní lidé, kteří volali do říše Turky, Hollandany, Dány, Švédy atd. 30letá válka jest ovocem setby protestantské. Na odboji českých stavů neměli jesuité žádné viny. Zpovědník císařův P. Becan přimlouval se za snášlivost v katolické zemi, a to v době, kdy žádný protestantský kníže svým poddaným po otcích zděděného náboženství nedovoloval, ale sám v zemích katolických dožadoval se trpění protestantské konfesse. — Zajímavé to čtení, jež zejména doporučujeme k přednáškám (119—158).

VIII. Že nepřátelé jesuitů v boji proti tomu řádu nešetřili 8. přikázání Božího, nikdo se nediví. Tak patrnou známku lži nese na sobě výtka proti jesuitům, že kuli úklady proti životu Gustava Adolfa. A přece lipský kazatel Dr. Adolf Kaiser tuto lež zpracoval dramaticky věda, že co píše, přičítá se pravdě historické, ale neváhal ublížiti cti katolického řeholnictva. P. Bernard Duhr jde po stopě této pověsti, dokazuje krok za krokem, že není na ní ani za mák pravdy. Kaiser sice poznamenává, že dýka ta až posud se chová v historickém státním museu ve Stockholmě, ale mužové stojící v čele toho ústavu výslovně prohlásili, že celou

tu historii vražednou pokládají za mythus a že nemá žádného historického podkladu (st. 159—171).

IX. Se stejným prospěchem dokazuje P. Duhr lichost pomluvy, jakoby jesuité vedli válku proti vojsku koruny španělské a portugalské (st. 172—187).

X. Čeho však heroové lži odvážit se mohou do naivnosti svého čtenářstva, dokazuje historie o tak zvaném Mikulášovi I., králi paraguaiském. Byl prý to kterýsi španělský jesuita, jenž mezi indiany roznítil povstání a za krále paraguaiského se dal prohlásiti, povraždív dříve všechny missionáře. P. sp. dovedně odhaluje lživost, ba směšnost této pomluvy a uvádí ku konci této stati slova známého učence zeměpisce, jež zní: *Tato . . . bajka jest tak nesmyslná, že zasluhuje spíše výsměchu, nežli vyvrácení* (187—190).

XI. Řád sv. Ignáce v činnosti missionářské jevil vždy horlivost až heroickou. Kdo by neznal, co jesuitům bylo podniknouti v Číně, aby zjednali křesťanství přístupu. Ale i na tuto činnost dovedli jejich nepřátelé vrhnouti stín. Dle příkladu Norberta-Platela tvrdil prof. Neumann a po něm prof. Friedrich o nejzasloužilejším missionáři P. Adamovi Schallovi, že vymaniv se z poslušenství představených se oženil, ubytovav se v domě, jehož ženitbou vyzískal. Věcně a domluvně doličuje sp., že tvrzení toto jest pomluvou, v ústech mužů, jako Friedrich, politování hodnou pomluvou.

XII. Nejzběžnější zbraní proti jesuitům jest výčitka, kterouž slyšíme a čítáme v nejpestřejších variantech — že prý tento řád jest zapřísněným nepřitelem vzdělanosti. Označuje-li někdo slovem osvěta nevěru a nemravnost, pak ovšem jesuité, jsouce proti těmto neřestem vydatnými bojovníky, nemohou ujíti zášti nevěrců, at materialistů, pantheistů anebo professorů protestantské theologie, jimž z křesťanství zbylo pouhé jméno.

Než pravá vzdělanost, skutečná osvěta má v řadě tom slovatné pěstitele. P. sp. toto faktum dokazuje podrobně a rozdělil si za tou příčinou práci svou na oddíly, v nichž dotýká se všech oborů duševní práce. Mluví o 1. kulturní práci jesuitů v misích, 2. o jejich činnosti ve vědách a uměních, a čtenář při čtení této kapitoly se přesvědčí, že není discipliny vědecké a umělecké, ve kteréž by řád tento neměl věhlasných zástupcův. Na svědectví uvádí p. sp. doznání mužů, kteří nejsou přáteli ani katolíků, tím méně jesuitů. Autoři českého vydání tuto stat doplnili vhodnými dodatky z dějin českých, doličujíce, jaká byla činnost jesuitů vědecká a kulturní vůbec v Čechách, jak si u nás všimali rozvoje škol, jazyka, a to v době, kdy protestantismus zaplavoval nás německými traktáty a němečtí praedikanti houfně se hrnuli do Čech. A když výbojný protestantismus v těchto dobách národní netečnosti svou oporu a spásu hledal v Německu, jak každý dějin znalý Čech dobře ví, jesuité činně zasáhli na zvelebení českého jazyka (str. 195—268).

Proto na pravou míru jest nám uvéstí obvinění jesuitům činěné, že jsou mezinárodní, nevlastenci.

V následující kapitole (XIII) snesli čeští p. autori (neboť stat tato není překladem, nýbrž ponejvíce samostatnou prací) tolik materialu hlavně z dějin domácích, že čtenář nepředpokládá vyčítá, jak členové toho řádu dovedli spojit lásku k Bohu a k církvi s láskou k vlasti a k svému lidu. Dočte se, jak horlivě jesuité pracovali o kulturní povznesení našeho lidu působící jazyk český všemožně, ale jak v dobách nejhorsších, v dobách strašného moru, s hrdinností našim vrstevníkům nepochopitelnou oddávali se obsluze nemocných a v této službě umírali houfně. Je to domluvná kapitola, již čtenářstvu odporučujeme co nejvíce, přejíce si, aby obsah její vešel v širší známost.

Nejlepším důkazem pravé lásky jest, jako všude, tak i při lásce k vlasti, obět, zřeknutí se vlastního prospěchu. A tato obětavost jesuitům nikdy nechyběla. Obětí ve službě trpících, nemocných nebo raněných spoluobčanů, obětí v těžké službě školní, ve výchově mládeže k věrnému plnění povinností k Bohu, rodičům a vlasti prokazovali jesuité svoje vlastenectví. Ve světle těchto fakt možno nevlastenectví jesuitů prohlásiti za pouhou bajku. Pravdivými těmi slovy zakončují pp. sp. zajímavé toto čtení (st. 358).

XIV. kapitola pojednává o Koniášovi dle českých pramenů (dle článku Dra Ant. Podlahy ve Sbor. hist. seš. 2. 1893). Čtení poučné a napínavé. Vždyť Koniáš bývá našemu lidu vyličován jako Herostrat českého písemnictví, jako bytost příšerná. A přece moderní kritické práce s této tendencí přehnanosti setřely značný díl vybájené příšernosti. Byla to spravedlnost historická napsati zvláštní kapitolu na základě novějšího archiválního badání o tomto knězi — a tu objeví se nám obraz zcela jiný — muž, jemuž ani ve snách nepřipadlo vlastenecké snažení české podtíti, muž kterýž zcela oddán byl svému českému národu, jenž jsa přesvědčen, že jen na základě katolického náboženství lze lid náš povznést ku blahu, snažil se očistiti jej od cizopasného protestantismu a s celou silou pracoval, aby katolické přesvědčení ovládalo veškerý život soukromý a veřejný našeho lidu. Snad jeho zelotismus tu a tam byl ukvapený, dle stanoviska nynějšího indiferentismu přehnaný; jisto jest, že úmysl jeho byl čistý, prostý onoho zhoubného destruktivismu, jaký mu přisuzuje tradicionelní nespravedlivý názor. O jeho životě, činnosti dočte se čtenář v obšírné této stati. Zásady, kterýmiž se řídil, položeny v dedikaci spisu „Zlatá dennice.“ Zn:

Neb své vlasti dobře chtíti

jest dokonalou cnost míti

rovnou cestou k nebi jíti (str. 364).

Ničil knihy kacířské, ale zimničnou horlivostí o to pečoval, aby se lidu našemu dostalo čtení zdravého.

Dočteme se tu, že všechny vzácnější knihy Koniášem stíhané se zachovaly v knihovnách jezuitských (381). Vnitřní hodnota spisů Koniášem k zničení odsouzených byla většinou nicotná,

i neutrpěla tak osvěta národa valné škody. Dle našeho šetření zachovaly se téměř všechny exempláry Koniášem k záhubě určených spisů, ale jisto jest, že mnohé v katolickém smyslu nezávadné knihy se ztratily, jakož je jisto, že K. literárně cenných, ale učeně katolickému ne vždy přátelských knih neničil, nýbrž pouze závadná místa začernil. Spravedlivě posuzují pp. sp. činnost jeho doznávající (str. 408), že do svých kancionálů přimísil mezi dobré zpěvy své vlastní plody básnické, jež jsou bez nadání básnického a vytištěného vkusu. Koniáš žil a šatil se nesmírně chudě, s radostnou myslí snášeje posměšky, ba i rány a kamenování surové lůzy. Byli toho pamětníci, kterak P. Antonín K. nejživějšími ulicemi se vozíval na voze, na kterémž se smetl vozilo (str. 415). Zemřel zbožně a klidně v kolleji Klementinské dne 27. října 1760 a pochován 29. října slavně v kostele sv. Salvatora.

Dřlo to není v českém vydání dokončeno, ale uznali jsme za svou povinnost šře se o něm zmíniti a katolické čtenářstvo upozorniti, nejen abychom se zastali řádu nespravedlivě tupeného. — dovedout se synové sv. Ignáce účinně brániti sami. — ale abychom ukázali, k jakým nepoctivým zbraním sahají nepřatelé katolíků. Jejich taktika je vždy táž. Napřed bojujati a štváti proti jesuitům, pak proti řádům vůbec. Poďarí-li se tato nečestná cesta, pak běda katolíkům. Proto buďme na stráž!

Prof. Jos. Havránek.

Řešení případů v příčině náboženského vyznání dítek na základě zákonů rakouských a rozsudků nejv. správního dvoru soudního. Napsal *Dr. Gabr. Pecháček*. Cena 60 h. V komisi kníž. arcib. knihtiskárny v Praze. — Čtenáři „Časopisu“ tento spis znají. Jeť to otisk práce uveřejněné v něm pod názvem „Perstemus in custodia“. Že jest na výsost praktický a velice důležitý, jest jisto. Mnozí to dali též na jevo, čekajíce toužebně na jeho ukončení. Myslím, že by měl mítí spisek ten v ruce každý duchovní správce, neboť některý z oněch sedmnácti případů, jež zde jasně jsou luštěny, naskytne se v praktickém životě každému knězi v duchovní správě pracujícímu. Proto budiž na něj upozorněno. Doporučením nejlepším jest mu obsah sám.

Tumpach.

Zlatá kniha. Oddělení I.: *Zlaté listky*. Sporádali Mgr. Fr. Pech a Jos. Šimek. Odděl. II.: *Zlaté klasy*. Sporádal Jos. Nedvídek. V Písku 1901. — Obě tyto milé knížky jsou starí dobří známí. „Starí“, neboť již po osmatřicáté nastupují pouť k české mládeži, „dobří“, jelikož pěkným, zdravým, věku čtenářstva přiměřeným obsahem svým působí vskutku mnohého dobrého, oblažující srdce i rozum malých i dospělejších přátel svých. Činily tak knížky tyto každoročně, činí tak i letos. Dostateč. povíme-li, že jsou v nich příspěvky známých přátel mládeže: Zákouckého, Váni, Štastného, Grossmannové-Brodské, Baara, Rutha atd., a podotkne-li, že vložené ilustrace jsou vskutku hezké. Doporučení našeho jím netřeba. Doporučí se nejlépe samy.

Mše sv. Dle franc. spisku. Nákladem vlastním. V Praze 1901. Cena 4 h. — Znamý vydavatel náboženských poučných brožurek ke třem starším připojil novou. A řekněme, ne méně pěknou. Pouťavou, poučnou a přesvědčivou činí ji nejen úvahy bohoslovecké, slohem prostinkým, a proto všobecně snadně srozumitelným psané, nýbrž i přčetné dobře volené příklady. Upozorňujeme na ni s radostí.

Homiletická knihovna počala vycházeti v Praze redakcí *Fr. B. Vaňku* nákladem V. Kotrby. První svazek přináší „Misijní kázání“ P. Antoniewicze T. J. Známe je v originále, a můžeme proto, byť v překladě českém teprve dva sešity vyšly, doporučiti je co nejvřeleji. Dilem tím učinila „Homil. knihovna“ dobrý počátek, i možno ji tedy přízni duchovenstva českého doporučiti.

Spravedlnost. Kapesní kalendář křest. sociálů českoslovan-
ských na rok 1902. Sestavil *J. H. Dobroslav*. Cena 60 h. Nákl. V. Kotrby v Praze. — Tento nový kalendář má mnohé dobré vlastnosti, pro něž zasluhuje doporučení. Jsa vkusně vypraven má nejen pěkné články poučné, nýbrž i vybraný obsah zábavný. Vedle životopisného nástinnu nejd. p. biskupa Brynychy, na poli sociálním velice zasloužilého, jest tu „Vzpomínka na sjezd litomyšlský“, článek: „Slabiny naší širší organizace sociální“ a pojednání: „Z hnutí našich žen“. Obrázek: „Měšťané“ od Baara a tři fotografie Šamalíkovy: „Co sedláci, co děláte?“ řadí se k nim. Zákon o právu spolčovacím a zákon o právu shromažďovacím mají tu oprávněné místo. Seznam spolků křest. sociálních v zemích koruny České vhodně připojen a hezky psaný obrázek „Písmáci“ obsah případně zakončuje. Jest tedy na těch, pro něž kalendář tento je vydán, aby mu osvědčili přízeň, již jest úplně hoden.

Štít. Kalendář na obyčejný rok 1902. Roč. II. Cena 1 K. Nákladem Polit. družstva tiskového v Hradci Králové. — Řádně „Štít“ mezi nejlepší kalendáře české vůbec, a mezi kalendáře katolické zvlášť. Obsah jeho jest velmi bohatý a rozmanitý. Znátí pečlivou a dovednou ruku pořadatelovu, jež si vhodné příspěvky dovede opatřiti. Povídky „Reakce“ a „Vedle cesty“ jsou zdařilé; též obrázky Mimrový hezky se čtou. Poučných článků je tu několik, a všechny jsou dobře voleny. Proto není divu, že se „Štít“ těší oblibě. Jest jí zajisté hoden.

Rodlerovy kalendáře na rok 1902: Kalendář k uctění nejsvětějších Srdcí Pána Ježíše a Panny Marie (cena 1 kor.), Mariánský kalendář (cena 1 K.) a Svátá Rodina (cena 1 K.). Nákladem J. Steinbrenera ve Vimperku. — Kalendáře Rodlerovy zachovaly si svou dálnou dobrou pověst i letos. V každém z nich jest opravdu hojnost ušlechtilých článků poučných i zábavných a přehojně pěkných obrazův a ilustrací. Pan redaktor je vskutku v této věci neunavný a úkol svůj pojímá vážně a

s opravdovou láskou k lidu. Příspěvky pocházejí od spisovatelů, jichž jména mají velmi dobrý zvuk. Majít tu své práce Dr. Frant. Kryštáfek, Dr. Jan Kryštáfek, Dr. Ant. Skočdopole, Dr. K. Bulfr, Boh. Haki, Jan Ježek, Jos. Braniš, Fr. Krojher, Al. Dostál, V. Špaček, Jos. Flekáček, Grossmannová-Brodská atd. Zdaž je třeba ještě zvlášť doporučovati kalendáře, kde jsou práce takových autorův? Jenom něco bychom opravili, a to v závěrečném přehledu nejdůležitějších událostí ročních „Od roku k roku“. Tam totiž mluví se o tom, že kardinálové Skrbenský a Puzyna obdrželi v Pešti dne 25. dubna 1901 od císaře kardinálský klobouk, kteroužto scénu i zvláštní obraz znázorňuje. Správně jest, že jim tam byl nasazen kardinálský *biret*; pro klobouk jest se jim dostavití do Říma, kdež jim ve veřejné konsistoři papež sám klobouk kardinálský odevzdá.

Samostatně vydána byla tato pojednání v letošním „Časopise“ uveřejněná: *„Dějiny Dědictví sv. Václava“* od Dra. J. Sedláka: *„Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských“* od Dr. J. Tumpacha: *„Perstemus in custodia. Řešení případů v příčině nábožen. vyznání dítek atd.“* od Dr. G. Pecháčka: *„Finančně-statistické úvahy“* od R. Vrby. *„Otestě knih novozákonních.“* od Dr. L. Sýkory. — Také pojednání Dr. J. Doubravy: „Právo patronátní v Čechách“ a práce Fr. Fryče: „Chronologie života Páně“ vyjdou samostatně.

Příští ročník přinese práce z pera Dr. Fr. Kryštáfka, Dr. J. Sedláka, Dr. Al. Jiráka, Dr. J. Doubravy, Dr. L. Dvořáka, Dr. I. Zahradníka, Dr. A. Podlahy, Dr. Ant. Kubíčka, V. Olivy, F. Fryče, Ant. Hoffmanna, R. Vrby, Fr. Stejskala, F. Žáka T. J., atd. atd.

V pojednání o daních duchovenstvu v Rakousku ukládáných, jež píše probošt Dr. Al. Jirák, bude se v příštím ročníku pokračovati. Budiž toto sdělení vzato laskavě na vědomost jako odpověď na četné dotazy o věci té; také ve člancích Dra. Jos. Doubravy, Dr. Ant. Podlahy a Fr. Fryče bude v příštím ročníku „Časopisu“ pokračováno.

Dědictví sv. Janské vydá jako podíl na r. 1902 Vybrané práce Fr. Wildmanna péčí Dr. J. Zítka. **Dědictví sv. Prokopa** vydá jako nejbližší podíl Úvod do knih Starého zákona od Dr. Mel. Mlěocha.

Odpověď k dotazu: *„Ludmila“*, sbírka zábavného čtení, vydávaná dp. Paulym, doporučení je zcela hodna. Odebírejte ji pro spolek i pro sebe, a doporučujte ji. Svazky posud vyšlé jsou pěkné, některé velmi pěkné. Cena jest velice mírná; celý ročník (6 knih) 2 K.

Církevní dějiny pro vyšší gymnasia a reálky, jež napsal Msgr. Jan Drozd, vyšly právě ve čtvrtém vydání. Nejlepší doporučení.

Secunda post naufragium tabula. Druhý cyklus postních kázání Dr. Rob. Neuschla. V Brně 1901. Cena K 1.20. Na tyto překrásné promluvy postní tímto upozorňujeme a vřele je doporučujeme. Obšírnější posudek příště.

Časopisy a knihy redakci zaslané.

Alétheia, V. 8. — Anděl Strážný, XXI. 3. a 4. — Cyrill, XXVIII. 11. a 12. — Časopis Musea království Českého, LXXV. 4. — Český časopis historický, VII. 4. — Český jinoch, VII. 1. — Echo z Afriky, II. 11. — Hlídka, XVIII. 10. — Katoliški Obzorník, V. 3. — Kazatel, VIII. 4. — Květy Mariánské, XVIII. 11. a 12. — Method, XXVII. 7. a 8. — Museum, XXXV. 4. a 5. — Naš domov, X. 21. až 22. — Nové proudy, II. 12. — Nový život, VI. 11. a 12. — Obrana, XVII. 21. — 22. — Obrázková revue, III. 3. — 4. — Patronát mládeže I. 10. a 11. — Poklad věřících, III. 9. a 10. — Právník, XL. 20. — 21. — Przegl. polski, 425. — Przegl. powszechny, 214. — Rádce duchovní, VIII. 11. — Rájská zahrádka, XI. 2. — Rozhledy po lidumilství, IX. 11. — Rozkvět, I. 3. a 4. — Rozvoj, II. 28. — 29. — Sborník historického kroužku, roč. II. č. 3. a 4. — Sborník věd právních a státních, I. 4. — Škola Božského Srdce Páně, XXXV. 11. a 12. — Věstník katol. duchovenstva, II. 3. — 5. — Vlast, XVIII. 2. — Voditelj, IV. 4. — Vychovatel, XVI. 22.

Cirkevní dějiny pro vyšší gymnasia a reálky. Napsal Jan Drozd. Čtvrté vydání. Cena K 2-80. Nákl. Höfner a Kloučka v Praze. — **Old Surehand**. Napsal Dr. K. May. Seš. 1.—5. a 30 hal. Nákl. J. R. Vilínka v Praze. — **Pani pokladníková**. Napsal Boh. Brodský. »Ludmily« roč. IV. č. 2. Nákl. V. Kotrby v Praze. — **Pět povídek**. Julie Lavergneové. »Zábav večerních« roč. 22. č. 5. Nákl. týž. — **Světlo andělů**. Napsal V. Ž. Nákladem vlastním. Cena 1 K. V Praze 1901. — **Kázani na všechny neděle a zasvěcené svátky**. Seepsal Kl. Markrab. Nákl. benedikt. knihtiskárny v Brně. Seš. 1., Cena 50 h. — **Grammatica linguae hebraicae cum exercitiis et glossario** a Fr. Vinc. Zapletal, O. Praed. Paderbornae, Sumptibus Ferd. Schoeningh 1901. — **Die Wirkungen des Bussakramentes nach der Lehre des hl. Thomas von Aquin**. Von Michael Buchberger. Freiburg im Breisgau (Herder) 1901. Cena 2 M. — **Bernardi I. Speculum monachorum**. Denuo editit P. Hilar. Walter O. S. B. Nákl. týž. Cena M. 2-40. — **Mass und Milde** in kirchenmusikalischen Dingen. Von P. Ambr. Kienle O. S. B. Cena M. 2-80. Nákl. týž. — **Die Sonntagsschule des Herrn**. Von Dr. Bened. Sauter O. S. B. I. Band: Die Sonntagsevangelien. Nákl. týž. — **Kolloquien über die heilige Regel**. Von Dr. Bened. Sauter O. S. B. II. Aufl. Nakladatel týž. — **294 kurze Frühlehren** auf alle Sonntage des Jahres. Nach dem englischen von Dr. Jos. Jatsch. 2 Bde. Druck und Verlag von F. Pustet in Regensburg. — **Jos. Ehrenbergera Sebrané spisy z-abavné**. Seš. 15.—26. a 32 h. Nákl. Gust. Francla v Praze. — **Z tajů života**. Napsal J. M. Kadlčák. — **Secunda post naufragium tabula**. Druhý cyklus posních kázání. Konal a napsal Dr. Rob. Neuschl. V Brně 1901. Nákl. vlastním. Cena K 1-20.

Poděkování.

Redakce »Časopisu katol. duchovenstva« koná milou povinnost, vzdávajíc upřímný dík všem, kdož pracemi svými k obolhaceni ročníku letošního laskavě byli přispěli. Jsou to zejména pl. tit. pánové: kanovník Dr. *Jos. Doubrava*, Mšgre prof. *J. Drozd*, rektor *Jos. Farský*, farář *Fr. Fryč*, spirit. Dr. *Jan Hejčl*, ceremon. *Fr. Hrubík*, probošt Dr. *Al. Jiráek*, spirit. Dr. *K. Kašpar*, prof. Dr. *J. Kubíček*, prof. Dr. *J. Kupka*, farář *Jos. Mergl*, koop. *V. Oliva*, adjunkt Dr. *V. Pavlík*, prof. Dr. *G. Pecháček*, katech. Dr. *L. Petr*, Prof. Dr. *A. Podlaha*, prof. Dr. *Jar. Sedláček*, kanovník dr. *J. Sedlák*, prof. Dr. *Ant. Škočdopole*, vicerektor Dr. *Al. Soldát*, prof. Dr. *J. Soukup*, koop. *Fr. Stejskal*, koop. *Al. Svojsík*, prof. Dr. *J. Sýkora*, koop. *J. Vajs*, prof. *J. Vávra*, redaktor *R. Vrba*, bibliothekář Dr. *Isid. Zahradník*, prof. Dr. *V. Zapletal*, adjunkt Dr. *Jan Zítek*. Prosíce jich, aby i příště přízeň svou »Časopisu kat. duch.« zachovali, a zovouce i jiné ke spolupracovníctví v něm, vzdáváme zároveň neménš díky i všem pl. tit. odběratelům revue této. Kéz počet přátel a příznivců »Časopisu« stále vzrůstá.

V P r a z e, v prosinci 1901.

Redakce »Časopisu katol. duchovenstva«.